

Innocentius III. a Archiepiscopo Senon. & ejus Suffraganeis. (an. 1212.)

ET si membra corporis: b (& infra.) Provincie Senon. Capitula Cathedralium Ecclesiarum ad nos querimoniam transmiserunt, quod Archiepiscopus Senon. & ejus Suffraganei, procuratores eorum nuper ad provinciale Concilium convocatos, ad tractatum eorum admittere noluerunt (& infra.) Visum fuit nobis & fratribus nostris, ut Capitula ipsa ad hujusmodi Concilia debeant invitari, & eorum nuncii ad tractatum admitti, maxime super illis, quae ipsa Capitula contingere dignoscuntur.

TITULUS XI. DE HIS, QUAE FIUNT A MAJORI PARTE CAPITULI. C A P. I.

In universitatibus Ecclesiasticis pravelet regulariter, quod fit a majori parte, nisi minor parte rationabiliter contradicat. h. d.

Ex Concilio Lateran. c (an. 1179.)

CUM in cunctis Ecclesiis, quod pluribus & sanioribus fratribus visum fuerit, incunctanter debeat observari: grave nimis est, & reprehensione dignissimum, quod per quasdam Ecclesias pauci quandoque non tam de ratione, quam de propria voluntate ad ordinationem d Ecclesiasticam procedere non permittunt.

Quocirca praesenti decreto statuimus, ut nisi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit & ostensum, appell. rem. pravealeat semper & suum consequatur effectum, quod a majori & saniori parte Capituli fuerit constitutum. Nec constitutionem nostram f impediatur, si forte aliquis ad conservandam Ecclesiae suae consuetudinem se juramento dicat adstrictum: nec enim juramenta, sed potius perjura sunt dicenda, quae contra utilitatem Ecclesiae & sanctorum Patrum veniunt instituta. Si quis autem g hujusmodi consuetudines, quae nec ratione h juvantur, nec satis congruenter institutis, jurare praesumpserit, donec dignam egerit poenitentiam, a perceptione sit Dominici corporis alienus.

C A P. II.

Canonicus non interdicit Ecclesiam, sed hoc facere debet Episcopus cum Capitulo.

Celestinus i III. R. Claremonen. k Episcopo. (an. 1190.)

Quaerivit: (& infra. a) Super l eo, quod Ecclesiam tuam quidam ex Canonicis etiam minimis, quia penso Ecclesiae debita non redditur, vel Clericus aliquis aut parocianus deliquit m, si sine tuo & aliorum Canonicorum assensu interdictio n supponunt: (& infra. b) Fratrum tuae taliter respond. quod interdictum in aliqua Ecclesia per aliquem vel per aliquos de Canonicis tuis sine tuo & aliorum fratrum assensu positum, observare non debes, nec etiam sustinere, ut ab aliis observetur: (& infra. y) Sed si quis in his deliquerit, Ecclesiasticae coerectioni subjaceat: cum peccata suos auctores o tenere debeant, nec poena sit ulterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente repertum.

(a A nobis tua diligentia probitatis, quid observari debeant.)

(b Per quod ipse Ecclesiam servitium deperit, & inde in populo scandalum non modicum generatur. Super quo)

(y Nisi talis excessus extiterit & tam gravis, per quem

a alit. Honor. III. habetur in omnibus antiquis. b De Provincialib. Concil. Vid. Concil. Trid. sess. 24. de ref. c. 2. & sess. 25. de reform. c. 2. c Concil. Lat. sub Alex. III. s. 16. et cap. un. eod. tit. in 1. compil. d Distio, ad, de est in aliquot antiqu. e vel. f vestram. g enim. h alit. non. i alit. Clemens III. k Claremonen. l cap. 2. eod. tit. in 2. compil. m al. delinquit. n supponit. o auctores.

merito Ecclesia flere debeat, nec sustineas praetextu occasionis hujusmodi, ut interdictum ab aliis observetur, nisi tuus et aliorum Canonicorum tuorum consensus accesserit.)

C A P. III.

Communis ordinatio Ecclesiae, per contradictionem et appellationem ejus, cuius non interest, impediri non debet. h. d. quoad titulum.

Innocentius III. Augusten. Praeposito. (an. 1225.)

EX ore a sedentis: (et infra. a) Accedentibus ad praedecess. nost. T. ac B. Augusten. b Canonico pro quaestione, quae inter vos super Praepositura August. Ecclesiae vertebatur: ex parte ipsius B. fuit propositum, quod pater ejusdem a C. prad. nost. Decano & Capitulo Augusten. literas obtinuit destinari, ut intra spatium mensis unius eundem eligerent & assumerent in Praepositum Augusten. in signum investiturae annulo aureo destinato, & quibusdam mandati Apostolici executoribus constitutis. Capitulum memoratum cum audisset, quod C. e quondam eorum Praepositus in Episcopum Brixien. electus & confirmatus fuisset: licet dictas literas recepissent d, in contemptum e tamen eorum assignato prius termino, intra quem ipsi deberent super mandato Apostolico respondere, H. tunc Augusten. Decano in praepositum elegerunt: (et infra. b) Quia vero legitime constituit, quod praedictus B. de Praepositura non fuit aliquatenus investitus, etiam mandatum fuerit, ut de ea investiretur: de qua etiam si investitus fuisset, investitura ejus per prad. nostrum cetera fuit ratione cassata: quae nec etiam si cassata fuisset, per hoc, quod dicto H. reverentiam exhibuit, quae debetur f Praeposito, juri suo renunciasset videtur: nos attendentes sibi de jure non potuisse competere, ut per appellationem ob id interpositam, communem ordinationem Ecclesiae impediret, intelligentes etiam te a majori parte tam dignitate quam numero eorum, quos eligendi jus constabat habere, electum fuisse canonicè in Praepositum, electionem tuam auctoritate Apostolica confirmamus, praefato B. super Praepositura silentium imponentes.

(a In throno praecebat gladius bis acutus, hic est gladius Salomonis, qui secat utrinque, reddens unicuique quod suum est. Nos igitur, qui licet immeriti locum veri Salomonis divina dignatione tenemus, gladium istum tunc prudenter exercemus, cum quaestiones in auditorio nostro legitime ventilatas, mediante iustitia definimus. Ad hoc vero emergentium prolixitas quaestionum et difficilis nodi causarum ad sedem Apostolicam referuntur, ut cum earum merita fuerint assertionem partium patefacta, procedat ab Apostolica sede sententia deducens in certitudinem dubia, & obscura produens in lucem, ut litigantium dissensione sopita, suam iustitiam suetur & sequatur auctorem. Inde siquidem fuit, quod)

(b Cum ergo dictus Cardin. haec & alia quaecumque fuerunt hinc inde proposita, nobis ac fratribus nostris fideliter resullisset, attentionibus & allegationibus, & rationibus utriusque partis plenius auditis & cognitis.)

C A P. IV.

Praelatus cum majori parte Capituli, contradicente minori, statuere potest, quod ad necessariam reparationem fabricae quilibet Canonicus conferre teneatur.

Idem (an. 1225.)

EX parte tua g nobis fuit, frater Archiepiscopo, intinatum, quod ad restaurandam fabricam Rothomagen. Ecclesiae tractatum communiter habuistis, te postulante, ut quilibet Canonicorum tecum pariter aliquam suorum reddituum portionem operi tam pio & necessario deputaret: (& infra.) Statuimus, ut si quis h

ve-

a Cap. un. eod. titul. in 3. comp. b alit. Augustensibus Canonicis. c D. al. E. d suscepisset. e in aliquot ita legitur: in contemptum earum, assignato tamen prius, &c. f In Codice Barbar. qua debet Praeposito exhiberi. g cap. un. eod. tit. in 4. comp. h qui.

vestrum tuis, frater Archiepiscopo, & majoris & sanioris partis Capituli statutus super hoc duxerit a resistendum, obtineat sententia plurimorum. b

(*a Quia vero super hoc diversa fuerunt inter vos, filii Canonici, & varie voluntates, ne tam laudabile opus ex vestra dissidentia negligatur.*)

TITULUS XII.

UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DEMINUTIONE CONFERANTUR.

CAP. VNIC.

Rubrum sufficit pro sumario. Vel summa sic secundum Abbatem. Occulta collatio beneficii, licet sit suspecta, bene valet, dummodo alias legitime facta probetur. h. d. Et est casus not. non tamen facit ad titulum, nec omnes distincte hoc tenent, sed major pars concludit cum hoc summatio.

Innocentius III. Mediolanen. Archiepiscopo.
(*an. 1224.*)

UT nostrum e prodeat de vultu Dei iudicium: (& infra. a) Præterea proponebat, quod cum nullus debeat sine accusatore d damari, nec aliquid circa negotium illud sit actum in forma iudicii, depositiones relictum non poterant tibi præiudicium generare. Quia vero hæc allegatio personam nostram tangere videbatur, dignum duximus causam commissæ inquisitionis & ordinem plenius explicare, ne quis quomodolibet suspiceretur, quod nos in hoc negotio perperam processerimus, præsertim cum ratio assignanda debeat esse posteris profutura. Cum enim juris sit explorari, quod actore non probante, is qui convenitur, etiam si nihil præstiterit, debet e absolvi, videri poterat, quod nos tibi, qui conveniebaris a nobis, malitiose vel indiscrète onus probationis super tribus præmissis articulis imposuimus, videlicet ut ostenderes, quod prædictam Cancellariam personæ idoneæ, modo canonico, & tempore competenti donasses. Porro cum donatio fuisset occulta, & ideo suspitione non careat, & elapso jam anno nullus Cancellarius omnino appareat, non immerito credebamur, quod secundum Lateran. Concilii f statuta, ad nos esset ipsius Cancellariæ donatio devoluta, & ideo potuissimus ipsam sine culpa conferre; quoniam etsi locum Dei teneamus in terris, non tamen de occultis potuimus g divinare. Quia hergo contra illud, quod prima facie iuste præsumebatur pro nobis, præsertim, cum responderis, prima vice, quod Cancellariam alicui non contuleras, facultatem tibi pro te probandi concessimus; non fuit gravamen, sed gratia; nec ex malitia, sed ex benignitate processit. Quod etiam de modo canonico fidem nobis fieri mandavimus, tu causam præstitisti mandato, qui sæpe nobis per literas tuas intimasti, & tandem probasti per testes, quod retentis tibi proventibus officium concesseras memoratum: ex quo non immerito in talem concessionem fuimus suspicati. Et ideo nos, qui non tam ex plenitudine potestatis, quam ex officii debito possumus & debemus de subditorum excessibus ad correctionem inquirere veritatem, te maxime causam i & occasionem præstante, inquisitionem commissimus faciendam. Omnibus ergo diligenter auditis, te in tribus comperimus fuisse culpabilem: Circa contrarietatem responsi, quia non solum nobis, sed nec cuiquam debuisses ex certa scientia contraria respondere: Circa carnalitatem animi, quia non ex k affectu carnali,

sed discreto iudicio debuisti Ecclesiasticum officium & beneficium in persona magis idonea a dispensare. Et circa inhonestatem facti, quia non sicut ex pactione vel conventionione quacunque, sub modo vel tenore præscripto concedere nudum officium, & b tibi retinere proventus: cum in Lateranen. Concilio e prohibitum sit, ne quis conferendo, Ecclesiasticum beneficium, partem proventuum suis usibus retinere præsumat: & alibi cautum reperitur in canone, quod Ecclesiastica beneficia sine diminutione debent conferri. Unde credimus distinguendum, utrum qui dat spirituale beneficium, proventus ipsius ante donationem non perceperit d ipse, sed alius, & ex donatione consequatur e, ut ipse proventus percipiat f: non est dubium circa hæc g intercedere simoniacam pravitatem. Si vero ante donationem perceperit ipse proventus, credimus distinguendum, utrum ante donationem constituit, ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causa iusta & necessaria: aut conveniat cum eo, qui accepit beneficium, seu cum mediatore quocunque, ut officio illo concessio retineat ipse sibi proventus. Primum enim membrum credimus esse licitum. Secundum autem dicimus non licere: ne viam aperiatur his, qui pravitatem suam fatagunt palliare.

(*a Et oculi nostri videant equitatem, quia Regia via debemus incedere, nec ad sinistram omnino, nec ad dextram declinare, ita magnum iudicantes ut parvum, quia non est apud Deum acceptio personarum, &c. Quia post interdictum nostrum si præsumpsisti tradere bullam, cum in traditione saltem debuisses differre, donec nostrum consuleres beneficiarium, dilect. fil. n. I. Archidiacon. & Olento Canonico Mediolanen. dedimus in mandatis, ut si etiam post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum iudicium revocamus, ut id ipsum recognoscere attentatum, traditionem sigilli decernerent irritam & inane, inhibentes H. ne qualibet modo eo usi præsumeres, cum plus sit Roman. Pontifici, ad se aliquid negotium evocare, quam ad eum super aliquo negotio provocare.*)

TITULUS XIII.

DE REBUS ECCLESIAE ALIENANDIS.

VEL NON. b

CAP. I.

Non potest Prælati res unius Ecclesie alteri dare, nec invicem res illas commutare, sine ambarum consensu.

Ex Concilio Lugdunen. quarto.

(*an. 1055.*)

Non licet i Episcopo vel Abbati terram unius Ecclesie vendere ad aliam, quamvis amba in eius sint potestate: tamen si commutare voluerit terras earum, cum consensu ambarum k partium faciat.

CAP. II.

Principes seculares res Ecclesie donare non possunt: & qui ab eis recipiunt, excommunicantur: & perdunt omnia, quæ ab Ecclesia alias legitime obtinebant. h. d. secundum unum intellectum, qui satis placet.

Ex eodem. l.

Qui res Ecclesie petunt a Regibus, & horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt, irrita habeantur, quæ obtinent, & a communione Ecclesie (cujus facultatem auferre cupiunt) excludatur.

CAP.

a Duxerint. b Vid. l. & sum hered. §. fin. cum l. seq. ff. de pact. & l. quod major. ff. ad munic. c. c. un. cod. tit. in 3. comp. d. accusatione. e debent. f Alex. III. cap. 8 g possumus. h Quod ergo, &c. i Qualiter differant causa & occasio, vide hic Panor. k Dicitio, ex, deest in quibusdam.

a Concord. cap. constitutis. supra de appell. b ejus tibi. c Lateranen. sub Alex. III. cap. 7. §. prohibemus. d percipit. e consequitur. f recipiat. g Hæc duo verba, circa hæc, desunt in antiq. h al. vel non alienandis. i Burch. l. 3. decr. c. 24. lvo p. 3. c. 29 & Cap. i. cod. tit. in l. compil. Vid. Calder. consil. 4. hoc tit. k Vox, partium, deest in antiq. l al. Idem. Burch. lib. 55. c. 36. & lvo p. 16. c. 37.

C A P. III.

Rektor Ecclesia, qui dat Ecclesia rem dupla estimationis, servos Ecclesia manumittere potest: ipse tamen manumissus & ejus posterius sub patrocinio Ecclesia. Ita communiter summatur, tamen non placet. Panor. id, quod dicitur de estimatione.

Ex Concilio Toletan. (an. 633.)

Consensus totius Concilii definitur, ut Sacerdotibus, qui aut aliquid Ecclesia suae relinquunt, aut, nihil habentes, aliqua praedia, vel familias Ecclesiae sui acquirunt, liceat aliquos de familia ejusdem Ecclesiae manumittere, juxta rei collatae modum, quem antiqui canones decreverunt: Ita ut cum peculio & posteritate sua sub patrocinio Ecclesiae maneat, utilitates junctas sibi, juxta quod poterunt, prosequantur.

C A P. IV.

Si Pralatus nil de suo dans Ecclesia, servum Ecclesia manumissit, non tenet manumissio.

Ex eodem. a. (an. eod.)

Episcopi, qui nihil ex proprio Ecclesiae Christi conferunt liberos ex famulis Ecclesiae ad condemnationem suam facere non praesumant. Impium est enim, ut qui res suas Ecclesiae non attulerit, damnum inferat. Tales igitur liberos si successor Episcopus absque aliqua oppositione ad jus Ecclesiae revocavit.

C A P. V.

Res Ecclesia alienari non debent.

Ex Concilio apud Silvanen. e. (in Gallia.)

Nulli licet alienare rem immobilem Ecclesiae five agrum, five rusticum mancipium d. neque specialis hypothecae titulo obligare. Donationis autem verbum continet (a) e conditionem, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteuticum perpetuum contractum. Unde omnes Sacerdotes ab hujusmodi alienatione abtineant: penas timentes, quas Leonina constitutio comminatur.

(a Ita legit Innocentius, intelligitur de contractu, cui fuit adscripta conditio: veluti, Si navis ex Asia venerit. Lectio mihi non probatur ob illud in jure vulgatum: conditio nihil disponit. Alii Conductionem legebant, quos Innocentius damnat, inducens: Conducere non est alienare. Sane recte, nisi forte conductio perpetua foret, ut annotat Hostiensis. Ego legendum putarem: Alienationis verbum continet Testamentum conditio, alienat. vel etiam (quod sensus Testamenti conditionem, &c. Nam proculdubio qui Testamentum conditio, alienat. vel etiam (quod sensus & Innocentius accipit immutatam vel conditionem, id est, statum, causam, naturam praedii, veluti. Si faciat illud tributarium, vel annua pensione gravet. Quintinus.)

C A P. VI.

Alienatio de rebus Ecclesia facta non tenet, & alienatores, nisi rem restituant, excommunicantur: & quilibet Clericus potest contradicere, & rem cum fructibus repetere. h. d. Et est textus notabilis, & quotidie allegatur.

Symmachus Papa in Romana Synodo tertia habita circiter annum Domini 206. vel 507. Cap. 4. 5.

6. 7. & 8. ejus Synodi Tol. Conc. infra.

Si quis Presbyterorum, Diaconorum, seu defensorum alienanti praedium Ecclesiae subscripserit, quo iratus Deus animas percussit, anathemate feriatur: nisi forte & alienator, & qui acceperit f, celeri restitutione sibi prospexerint. Quod si minore animae suae cura remedium g oblatum neglexerint, praeter poenam super hoc descriptam, confectum exinde documentum viribus (quam

(a Ex eodem scilicet Concilio Toletan. IV. cap. 69. b Libertos, duo vetusti codices. c Burchard. lib. 3. decret. cap. 144. lvo part. 3. cap. 283. d Vid. l. 2. & 3. ff. de diver. temp. praeser. e Conductionem. aliter Conditionem. f aliter, recuperis. g aliter, remedio.

vis ab initio nullas habuerit) vacuetur. Sed etiam licet a quibuscumque Ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, & ut cum fructibus possint alienata restitui, & Ecclesiastica auctoritate fulciri.

C A P. VII.

Terra non fertilis Ecclesia dari potest in emphyteusim ei, cujus studio reducatur ad culturam.

Alexander III. Vigorien. b Episcopo. (an. 1180.)

Ad c aures: (& infra.) Illas terras, quae de sylvis extirpatae sunt arabiles factae, eis haereditario jure poteris concedere sub annuo censu tenendas, a quibus suo vel parentum suorum labore constitit extirpatae. Nisi forte tunc aliis possint ad majorem Ecclesiae utilitatem cum eodem labore & onere conferri.

C A P. VIII.

Jurans non alienare bona Ecclesia, non potest alienare ea, quae sunt de mensa, vel ea de quibus dubitatur, an sint de mensa. hoc dicit, usque ad §. possessiones. Abbas.

Caelestinus III. Reven. Archiepiscopo. (an. 1196.)

Ut d super aliqua: (& infra. a.) Sane quaesivisti a nobis, si possessiones, siue reditus regalium decimationum, & aliunde ex certis locis provenientes, quae praedecessor tuus, quousque diem clausit extremum, ad manus suas tenuit, & in proprium usum except vel expendit e, nec aliis infundavit, de mensa sit Archiepiscopo intelligendi & de eis, cum ex sacramento fidelitatis teneris Apost. sedi nihil alienare, contractus alienationis cujuslibet possit intervenire. Tu ergo inquisitioni taliter, respond. quod si ve intelligantur de mensa, siue non, ut non alienentur, consultius existimamus.

(a Reposita quaestio dubitatur Apost. sed. providentia enodetur. Romanam Ecclesiam, cui licet immeriti praesidemus, singulorum consultationibus convenit respondere.)

Possessiones Ecclesia minus utiles, pro utilioribus de consensu Capituli potest Episcopus permutare vel alinare. h. d.

Possessiones vero, quae Ecclesiae tuae minus sunt utiles, pro aliis utilioribus de fratrurn tuorum & g sanioris partis consilio & assensu alienandi seu commutandi liberam concedimus facultatem.

C A P. IX.

Canonicus praedium Ecclesia perpetuo locare non potest.

Idem Exonen. Episcopo. (an. eod.)

Ad h audientiam nostram noveritis pervenisse, quod quidam de canonicis Exonen. Ecclesiae, quadam praedia ejusdem (inconsultis aliis fratribus) in damnum ejus i in perpetuum locaverunt. Ideoque mandamus, quatenus (si verum est quo asseritur) locationes illas legitime revocare procuret: ita quod si eadem praedia non aliter revocari poterunt k, eos, quos noveris harum locationum auctores l, ad susceptam inde pecuniam conductoribus refundendam m appell. rem. compellas.

C A P. X.

Possessiones, quae sunt de mensa, non possunt alienari. Et Ecclesia consueta regi per regulares. secularibus Clericis conferri non debent. h. d. Joan. de Imola.

Innocentius III. Archiepiscopo Montis regalis.

(an. 1210. Roma in Siciliam.)

Possessiones n ad mensam tuam vel Capitali pertinentes, alienare non debes: Aut Ecclesias, in quibus Monachi ministrare consueverunt, Clericis, vel Laicis assignare.

CAP.

a Liceas. b Vigor. al. Vigorniensis. c Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part. 29. cap. 4. & cap. 8. eod. tit. in 1. compilar. d cap. 1. eod. tit. in 2. compil. e Hac duo verba, vel expendit, desunt in omnib. antiquis. f existimamus. g vel. h cap. 2. eod. tit. in 2. comp. & vid. Anch. cons. 115. 1 alia: in damnum Ecclesiae. k poterint, potuerint. l actores m referendam. c. c. 1. eod. tit. in 3. compil.

C A P. XI.

Restituitur Ecclesia contra alienationem, per quam enormiter fuit lasa. h. d. secundum lecturam veriorum. Idem Episcopo Mauriensis, & Praeposito Ulcon. a (an. 1210. in Galliam.)

Ad b nostram noveris audientiam pervenisse, quod cum Tusien. c Monasterium depressum esset onere maximo debitorum, Abbas & Conventus ejusdem villam quandam necessitate coacti, B. Laico concesserunt in feudum, tali conditione apposta, quod idem LXXX. libras persolveret, pro quibus eadem extiterat obligata: quod non distulit effectum mancipare: (& infra. a) Unde d humiliter supplicarunt, ut feudum praedictum faceremus ad utilitatem monasterii revocari, praesertim cum idem Laicus primo anno de ipsius proventibus ultra summam perceperit praetaxatam & per multos postmodum annos sumperit ejus fructus: (& infra. b) Quocirca e mandamus, quatenus si praedictum monasterium, propter hoc inveneritis enorme dispendium incurrisse, dictum Laicum ut (pecunia, quam pro exoneratione feudi, seu etiam pro utilitate ipsius monasterii expendisse noscitur, ab eisdem Abbate & Conventu recepta, cum sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore) praetaxatum feudum eidem monasterio dimittat liberum & quietum, appellatione postposita, compellatis.

(a Verum quia praefatum monasterium, sicut dicunt, enormiter est lasum, in eo quod de redditibus villa praefata Conventus diebus singulis unum ferculum, & in festis duodecim lectionum, pisces vel aliud aequivalens consuevit percipere.

(b Nos igitur sic volentes gravaminibus praefati monasterii providere, quod aliis non videamur injuriam irrogare.)

C A P. XII.

Alienatio rei Ecclesiastica facta sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu, non tenet, licet approbetur per constitutionem Laicorum.

Idem in Concilio generali. f (an. 1216. Roma)

Cum g Laicis, quamvis religiosis, disponendi de rebus Ecclesia nulla sit attributa potestas h, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: dolemus in quibusdam ex illis i sic refrigescere charitatem, quod immunitatem Ecclesiasticae libertatis, quam non tantum sancti Patres, sed etiam Principes seculares privilegiis multis munierunt, non formidant suis constitutionibus vel potius destitutionibus k impugnare l, non solum de alienatione feudorum, ac aliarum possessionum Ecclesiarum, & usurpatione jurisdictionum, sed etiam de mortuariis, necnon & aliis, quae juri spirituali annexa videntur, illicite praesumendo. Volentes igitur super his indemnitatibus consulere Ecclesiarum, ac tantis gravaminibus providere, constitutiones & venditiones hujusmodi feudorum, seu aliorum bonorum Ecclesiasticorum, sine legitimo personarum Eccles. assensu praesumptas, occasione constitutionis laicae potestatis (cum non constitutio, sed destitutio vel destructio dici possit, nec non usurpatio jurisdictionum m) Sacri approbatione Concilii discernimus non tenere, praesumptoribus per censuram Ecclesiast. compellendis.

^a Ulrien. al. Ulcien. al. Ulcien. b C. 2. eod. tit. in 3. compil. c al. Secusien. al. Cussen. vel Cuffin. in antiquioribus d Vid. l. quid si minor. §. restitutio. ff. de minor. e De intellectu hujus textus vide latissime per Conarrad. l. 1. var. resol. c. 3. f Later. Conc. gener. sub Innoc. III. c. 44. g C. unico, eod. tit. in 4. compil. h facultas. i ipsis. k al. destructionibus. l Vid. auct. cass. per Barr. C. de sacrosanct. Eccles. m jurisdictionibus.

TITULUS XIV.

DE PRECARIIS.

C A P. I.

Breve est, nec potest brevius sumari.

Ex Concilio apud Beluacem. a (in Gallia.)

Precariae de quinquennio in quinquenium secundam auctoritatem & antiquam consuetudinem renovantur.

C A P. II.

Revocat successor precariam per praedecessorem irrationabiliter factam.

Ex Concilio Carthageniensi. b (in Africa.)

De precariis irrationabiliter factis a Rectoribus Ecclesiarum, se suosque successores poena gravi obligantibus, ut facta ipsorum dissolvere nequeant: Praecipimus, ut nemo successor antecessoris sui poena sit obligatus, sed suae providentiae sit concessum, ut si antecessor ejus res Ecclesiae irrationabiliter, distribuit, ab eo ad jus ejusdem Ecclesiae revocentur.

C A P. III.

Concessio precarii extinguitur voluntate concedentis, aut ei succedentis: precaria autem concessio non.

Gregorius IX. (an. 1235. Roma.)

Precarium e utendum conceditur, quamdiu patitur, qui concessit: solvitur quoque obitu ejus, cui concessum est, non d etiam concedentis: aut cum ipsum alienari contingit alicui hoc revocare volenti: quia per conventionem hujusmodi non licet rem alienam invito domino possideri. Porro precariae, quae quandoque de Ecclesiarum possessionibus fieri solent, non sunt provolutate concedendum revocandae. e

TITULUS XV.

DE COMMODATO.

C A P. UNIC.

Commodatarius gratia sui tenetur etiam de levissima culpa, non de casu, nisi in tribus casibus hic positus. Er commodatum ante usum completum non revocatur. h. d. Idem Gregorius IX. (an. 1235. Roma.)

Cum g gratia sui tantum quis commodatum accipit, de levissima etiam culpa tenetur: Licet casus fortuitus (nisi acciderit culpa sua, vel intervenit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari. Contra eum quoque recte commodati non agitur, nisi post usum experium, cujus gratia res fuerat commodata: Cum non decipi beneficio nos oporteat, sed juvari.

TITULUS XVI.

DE DEPOSITO.

C A P. I.

Ex deposito facta apud Clericum Ecclesia, non tenetur Ecclesiae: nisi in utilitatem Ecclesiae sit versum.

Alexand. III. London. g Episc. (an. 1180.)

Roma in Angli.)

Gravis b illa querimonia usque ad nos super deposito tuo tibi hactenus denegato pervenit: (& infra. b) Cum enim non constet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus est, in Ecclesiae utilitatem conversam, non debemus de jure contra Canonicos

^a Beluacum, Burch. l. 3. c. 169. Ivo p. 3. c. 230. & c. 1. eod. tit. in 1. comp. b Ant. August. in not. antiq. collectionis eod. tit. c. 2. ait, se non invenisse in Conciliis hoc caput. c Vid. l. 1. & ibi gloss. & Barr. ff. eod. tit. d Hostiensis legendum seu corrigendum hic admonet ita sed non concedentis. e Vid. l. creditores. & quod ibi not. Barr. C. de pignor. f Vid. text. in §. item is, cui res. Insit. quibus modis re contrahitur obligat. g London. al. Ludon. al. Lugdonen. al. Lindonien. al. Linconien. h cap. 2. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 35.

nicos ejsdem Ecclesie præfite intentare jussionis instantiam, ut tibi eandem reddant pecuniam, personæ, non Ecclesie commendatam.

Quocirca fuademus, ut in illum farem tuam dirigas actionem, eo quod (ut audivimus) loculos habes, & ea quæ tibi subrepta sunt, asportavit. Nam & Judicibus dedimus in mandatis, ut illum iniquum sub questionibus ad rationem ponant, etiam (si oportuerit) vinculis alligatum, ut dictam pecuniam reddere compellatur: (et infra.) Si autem cum eis amicebiliter poteris de reditione perceptione pacisci, noveris id nobis acceptum.

(*α Duplici nos anxietate perstringens, eo quod tibi in hoc et deesse non possumus, et adesse non valemus.*)

C A P. II.

Dicit, ad quid tenetur depositarius, et quomodo rependatur depositum.

Gregorius IX. (an. 1237.)

Bona fides a abesse præsumitur, si rebus tuis salvis existentibus, deposita amiseris. De culpa quoque teneris, si te ipsum deposito obulisti, vel si aliquid pro custodia recepisses. Facto vero, culpa vel mora præcedentibus, casus etiam fortuitus imputatur. Sane depositori licet pro voluntate sua depositum revocare, contra quod compensationis vel deductionis locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minime referatur *b*, licet compensatio admittatur in aliis, si causa, ex qua postulatur, sit liquida, ita quod facilem exitum credatur habere.

TITULUS XVII.
DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

C A P. I.

Cogit Episcopus, ne carius vendatur transeuntibus, quam in mercato venderetur.

Ex Concilio apud Valenc.

Placuit, ut Presbyteri *d* plebes suas admoneant, ut & ipsi hospitales sint, & non carius vendant transeuntibus, quam mercato vendere possunt. Alioquin ad Presbyterum transeantem hoc referant, ut illius jussu cum humanitate sibi vendant.

C A P. II.

Fraudans mensuras et pondera, triginta diebus in pane et aqua penitere debet.

Ex Concilio Mogunt. (in German.)

UT mensuræ & pondera justa fiant: (*g*). *α* Si quis justas mensuras & justa pondera causa lucri mutare præsumperit, 30. dies in pane & aqua peniteat.

(*α Sicut in divinis legibus sancitum est, et in Capitulari Domini Caroli continetur, sicut et iste sacer Convexus consuevit, sic in omnibus observare placet, etc.*)

C A P. III.

Tenet venditio, licet venditor sit deceptus ultra dimidiam justii pretii, potest tamen venditor agere, ut restituatur res vel justum pretium suppleatur: *θ* si alterum præfite perit, succumbit.

Alexander III. Astrebaten. Episcopo.

(an. 1170.)

Cum dilecti *e* filii Beluacen. Canonici contra Abbatem & fratres Cariloci *f* proponerent querimoniam, quod sylvam, quæ Nigraualis dicitur, a quibusdam eo-

rum ignorante Capitulo pro 20. libris, 40. marchas tunc valentem, comparassent: causam ipsam Morinen. *a* Episcopo & Decano Remen. commissum terminandam: adquirentes, quod si uterque causæ cognitioni interesset, alter in eodem negotio procedere non differret: (*et infra. α*) Tandem Decanus in illius causæ cognitione processit: & cum *β* per testes *b* constitisset, quod prædicti fratres sylvam minus dimidia justii pretii comparassent, pronuntiavit *c* venditionem non tenere: & sylvam Beluacen. Ecclesie adjudicans, Canonicos in possessionem induxit: (*θ* infra. *β*) Quia vero in arbitrio emptoris est, si velit, supplere justum pretium, aut venditionem rescindere, cum res minus dimidia justii pretii *d* comparatur: sententiam ipsam tanquam juri contrariam irritantes, possessionem Monachis judicavimus esse reddendam, salva questione Canonice super deceptione pretii, vel consensu Capituli in venditione non habito, & alia causa rationabili, quam Canonici contra Monachos duxerint proponendam.

(*α Cum itaque Decanus partes ad suam presentiam convocasset, Abbas & Monachi non ad agendum et respondendum, sed ad querendum dilationes nuncios destinarent, asserentes, quod ad nos miserant, et ad audientiam nostram appellaverant. Verum quia in literis appellatio remota fuerat.)*

(*β Nunciis igitur utriusque partis in nostra propter hoc presentia constitutis, dum ex parte Canonice instantes et sollicitos peteretur aut. Ap. confirmari, habita deliberatione cum fratribus nostris et aliis sapientibus, qui legibus jurati judicant, eandem sententiam juri contrariam insellemus.)*

C A P. IV.

Si vir habeat alia bona, unde uxor possit sibi consulere, et consentiente uxore rem propter nuptias donatam uxori vendiderit: emptorem, qui spatio triginta annorum rem possederit, non potest uxor inquietare super ea, maxime si pretium fuerit conversum in communem usum viri & uxoris *h*, d. secundum intellectum, quem tenet Panor. Et est casus notab. limitans jus civile, secundum Jo. Andron oportet adijcere, maxime, sed omnia illa tria necessario requiruntur.

Cælestinus III. (an. 1194. Roma.)

Pervenit *e* ad nos, quod P. miles, A. uxori suæ quandam domum in donationem propter nuptias assignatam, muliere ipsa expressum dante consensum, B. mulieri vendidit pro certa pecunia quantitate: (*et infra. α*) Prænotato vero milite viam universæ carnis ingresso, relicta ejus venire contra hoc præsumit: allegans dictam domum titulo donacionis propter nuptias sibi concessam alienari non potuisse, licet ejus consensus ipsi nesciat contra hui accessisse: *f* Præfata vero B. ex eo nitiur se tueri, quod 30. annis *g* constante illo tempore matrimonio, domum ipsam bona fide, tituloque justo possedit: & quia in communis usus viri & uxoris, illius pretium est conversum, ac factæ venditionis tempore, unde sibi præfata mulier consulere potuisset, in visi facultatibus consistebat. Quia igitur super his nos consulere curasti: respondemus, prædictam emptricem (si vera sunt, quæ præmissimus) præscriptis occasionibus super ipsa domo non debere ulterius fatigari.

(*α Quam ex eadem venditione B. matrimonio supradicto constante 30. annis libere pacificeque possedit.)*

C A P. V.

Si in venditione apponitur pactum de recuperanda re post certum tempus, modico consueto pretio, præsumitur pinguis, et non venditio.

Inno-

a Vid. text. *θ* ibi plene per Doct. S. præfata *θ* in Inst. quib. mod. re contrah. oblig. *θ* Anson. Gomez. tom. 2. var. res. c. 7. *b* reducatur. *c* Alunnias. al. Aluim. a. Alvernani. al. Alverum. al. Alncen. d. Burch. l. 2. decr. c. 168. Ivo p. 6. c. 259. *θ* c. 2. col. tit. in 1. compil. vid. B. Thom. *θ* ibi Cajet. 21. q. 77. arr. 1. Covarr. l. 3. c. 24. var. resol. *e* Cap. 4. cod. tit. in 2. comp. *f* Caroli loci.

a Morin. *b* Hac duo verba, per testes, desunt in omnibus manuscr. et aliis antiq. exemplarib. *c* verbum, pronuntiavit, deest in antiquis, quod tamen adesse debere postulat series textus. *d* Vide l. 1. C. de rescind. vend. per Pinellum. *e* cap. 2. cod. tit. in 2. comp. *f* Vid. auct. sua *g* me. C. ad Vellejanum. *g* al. per 30. annos, etc.

Innocentius III. Episcopo Pallienens. a (an. 1208.)
in Angliam.)

AD nostram b noveris audientiam pervenisse, quod cum R. laiculator presentium c ab M. mutuum recipere voluisset, creditor, ne per canonem contra usurarios editum d, posset in posterum conveniri, domos & olivas recepit ab eodem titulo empionis, cum revera contractus usurarius ageretur e: quod patet ex eo, quod creditor debitori promisit, quod quandoquaque a septennio usque ad novennium daret LX. uncias tarenorum, quæ vix dimidiam f justii pretii contingebant, domos & olivas restitueret & olivas. Quia igitur fraus & dolus cuiquam patrocinari p non debent: mandamus, quatenus si res ita se habent, instramento venditionis confecto in fraudem canonis promulgati contra usurarios non obstante, prædictum M. ad restituendas domos & olivas ei, ad quem debent hereditario jure devolvi (cum debitor sit viam universæ carnis ingressus) per pœnam in Lateran. Concilio contra usurarios promulgatam, appellatione remota compellas.

C A P. VI.

Venditor deceptus ultra dimidiam justii pretii, agere potest, ut res sibi reddenti pretium acceptum restituatur, vel justum pretium suppleatur, & in hoc electio est emptoris. h. d. secundum Antonium.

Idem Episcopo & Archid. Urbinatenf. (an. 1208.)

CUM causa b, quæ inter œconomum monasterii sancti Martini de monte ex parte una, ac cives Viterbienses super casamentis ex altera vertebatur, fuisset aliquandiu ventilata, cum constitisset nobis monasterium in venditione ultra dimidiam justii pretii fuisse deceptum: sententiam decrevimus, ut præfati cives aut recepto pretio possessiones restituerent memoratas, aut supplerent, quantum constaret legitimæ venditionis tempore justo pretio defuisse.

C A P. VII.

Ponit tres casus, in quibus re evicta non tenetur venditor emptori de evictione.

Gregorius IX. (an. 1235.)

SI venditori post i institutum contra se iudicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defendere, nunciare, vel contumaciter absuit tempore sententiæ promulgatæ, seu per injuriam sententia lata fuit, de evictione juxta legitimas sanctiones agere non valet.

TITULUS XVIII.
DE LOCATO ET CONDUCTO.

C A P. I.

Excommunicati sunt magistri & scholares Bononienses, qui ante tempus conductiois conducunt hospitia aliorum magistrorum vel scholarium, sine eorum consensu.

Clemens III. (an. 1189. Roma in Flaminiam.)

EX rescripto & literarum Tusculanen. Episcopi nobis innotuit, quod cum civitatem Bonon. tempore suæ legationis intrasset: (& j. α.) Constitutionem factam ab Episcopo Portuen. Apost. sed. Leg. & a prædicto Tusculan. Episcopo postmodum confirmatam, videlicet ut nullus Magistrorum l seu scholarium

super conducendis aliorum hospitiis in læsionem & præjudicium habitantium audeat hospitem convenire, nisi prius constiterit tempus conductiois elapsum, vel iniquum in hoc suum favorem præstitit & consensum; cum idem Portuen. sub excommunicatione a hoc prohibeatur, & alter sub pœna anathematis idem decreverit obferendum: ratam b esse decernimus, & auctoritate Apostolica confirmamus: Statuentes, ut a te, frater Episcopo & tuo quolibet successore hoc singulis annis in communi Audientia Magistrorum atque Scholarium recitetur.

(α Invenit ibi fuisse a bon. mem. VV. quondam Portuen. Episcopo constitutum, & sub excommunicatione prohibitum, ne aliqui scholares hospitia majoris mercedis promissione conciderent, ut ea sibi vel majoris gloria studio, quasi potentiores in expensis apparere volentes, vel privata utilitatis commodo vendicarent. Unde ipse sollicita provisione consideras, quod hujusmodi conditionis improbitas & discordia semitam, & impedimenta non modica parceret studio: tum: prædictam.)

C A P. II.

Personæ Ecclesiastica locare possunt proventus decimarum, cum quibus conditio Ecclesiæ sit melior, statuto diœcesani contrario non obstante: & eadem ratio est de aliis rebus Ecclesiæ.

Innocentius III. Abbati & Conventui S. Petri de Pratel. London. c diœcesis. (an. 1212. Roma in Angliam.)

Vestra nobis relatio declaravit, quod cum ad firmam fructus vestrarum dare consueveritis decimarum: (& infra.) Diœces. Episcoporum statuto contrario non obstante, vestrarum decimarum proventus illis libere locare potestis, cum quibus Ecclesiæ vestræ conditionem poteritis facere meliorem: ita tamen, quod hujusmodi locatio ad seculum vel alienationem non videatur extendi.

C A P. III.

Propter sterilitatem gravem conductori, sine culpa sua contingentem, remissit per pensio pro rata, nisi possit cum ubertate præcedentis, vel sequentis temporis compensari. h. d. usque ad s. veium.

Gregorius IX. (an. 1235. Roma.)

Propter d sterilitatem afficientem magno incommodo conductores vitio rei, sine e culpa coloni, seu casu tortuito contingentem f, colonis Ecclesiæ tuæ pro rata pensionis remissio est facienda, nisi cum ubertate præcedentis vel subsequentis g anni valeat sterilitas compensari.

Ponuntur hic quatuor casus, in quibus inquilinus potest ante tempus conductiois finita licite expelli. Abbas.

Verum invito inquilino domum inhabitare vel reficere poteris, si necessitas (quæ tamen non imminet locationis tempore) id exposcat: remissa sibi pro residuo temporis pensione: quia etiam inde rationabiliter amovetur, si perverse ibi fuerit conversatus, vel cum canonem per biennium non solvisset, sibi satisfactione ceteri non providerit. h.

C A P. IV.

Emphyteuta Ecclesiæ meliorationes suas vendere non potest, nisi servatis his, de quibus hic. Et si contra fecerit, vel canonem per biennium solverit, nec moram postea ceteris purgaverit, juste potest expelli.

Idem (an. eod.)

Potuit Emphyteuta (Ecclesiæ primitus requisita, eique nunciato, quantum sibi ab aliis offeratur, si nolle se emere

a Pallienens. al. Cap. Pallion. b cap. i. de empt. in 1. comp. c hac duo verba, lato presentium, desunt in omnib. antiq. codicib. d editum. e existisset. f dimidium. g debet l. si in fraudem. c. de leg. 1. l. ex dolo. ff. de dolo Intellectus. Auth. si ve a me. C. ad Vellejan. h cap. 2. sed. sit. in 3. comp. i Vide Anton. Gomez, tom. 2. var. resol. c. 2. de empt. & vend. k C. an. eod. sit. in 2. comp. l. Appellatione magistrorum comprehenduntur Doct. utriusque juris. leg. milites. & l. hi qui ff. ex quib. caus. majore.

a Al. sub pœna excommunicationis. b ratum. c Lexonenf. al. London. d Vid. Ant. Gomez, com. 2. var. ref. c. 3. Arium Pinellum in l. 2. C. de rescind. vend. pars. 1. c. 3. Parisium conf. 8. l. 1. Guid. Pap. dec. 630. e & sine culpa. f contingente g sequentis. h præviderit. i Vid. l. 1. §. si rem. ff. dep. & l. domos. §. 1. & utrobique Bart. ff. de leg. 1.

emere dixerit: vel a denunciationis tempore duorum mensium spatium sit elapsum) meliorationes & jus sibi competens aliis vendere, qui ab emptione hujusmodi minime prohibentur. Emphyteuta quoque fecus presumendo, vel cessando in solutione canonis per biennium (nisi celeris satisfactione postmodum sibi consulere studuisset) iuste potuisset repelli a. Non obstante, quod ei, ut canonem solveret, non extitit nunciatum: cum in hoc casu dies statuta pro domino interpellet. b

TITULUS XIX.
DE RERUM PERMUTATIONE.
CAP. I.

Princeps potest rem Ecclesie immobilem per permutationem acquirere, data re meliori vel aequali. h. d. Et in hoc, quod dicit, vel aequali, est casus notabilis.

Ex Concilio apud Silvan. (an. 864.)

SI Princeps voluerit rem immobilem sanctis locis prestare, & accipere ab eis aliam immobilem, eoque modo de communi voluntate permutationem contrahere: liceat ei hoc facere, si causa rationabilis id exposcatur, & res quam praestiterit, major fuerit, vel aequalis: pragmatica sanctione super hoc promulgata.

CAP. II.

Permutatio rerum Ecclesiasticarum facta in casu non concessio, seu non servata solemnitate juris, est revocanda per successorem.

Ex Concilio Belluacen. c (an. 844.)

UTT commutationes rerum Ecclesiasticarum, quae ab antecessore inconsulte factae sunt, ab eo, qui successor est, emendantur.

CAP. III.

Mancipia Ecclesie non debent permutari nisi ad libertatem, vel nisi sine fugitiva. h. d. cum c. sequenti.

Ex Concilio apud Silvanectum. (an. 864.)

MAncipia Ecclesiastica, nisi ad libertatem, non convenit commutari: videlicet ut mancipia, quae pro Ecclesiastico homine dabantur, in Ecclesiae servitute permanent, & Ecclesiasticus homo, qui commutatur, fruatur perpetua libertate. Quod enim semel Deo consecratum est, ad humanos usus transferri non decet.

CAP. IV.

Servi Ecclesie cum profanis permutari non possunt, nec alienari, nisi sint fugitivi.

Ex eodem. (an. 864.)

INjustum videtur & impium, ut mancipia, quae fideles Deo, & Sanctis ejus pro remedio animae suae consecraverunt, cujusvisque muneris mancipio, vel commutationis commercio iterum in servitutum secularium redigantur, cum canonica auctoritas servos tantummodo permittat distrahi fugitivos. Et ideo Ecclesiarum Rectores summo opere caveant, ne eleemosyna unjus, alterius peccatum fiat: Et est absurdum, ut ab Ecclesiastica dignitate servus discedens, humanae sit obnoxius servituti.

CAP. V.

Prabenda pacto precedente permutari non possunt: Episcopus tamen potest de loco ad locum permutare personas.

Urbanus III. (an. 1185. Roma.)

QUaesitum est ex parte tua, si commutationes fieri valeant Prabendarum, cum commutatio Dignitatum in Turonens. Concilio fuerit interdicta: (& infra. α) Generaliter e itaque teneas, quod commutationes Prae-

bendarum de jure fieri non possunt, praesertim pactione praemissa quae circa spiritualia vel connexa spiritualibus, labem semper continet simoniae.

Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licite poterit de uno loco ad alium transferre personas: ut quae uni loco minus sunt utiles, alibi se valeant utilius exercere.

(α Sunt enim quidam, qui Prabenda sua cedunt, & juri renunciant, ut majorem Prabendam obtineant, vel ex hoc certam summam pecunia consequantur, quod quidem honestati est contrarium, & simoniacam proculdubio continet pravitatem.)

CAP. VI.

Ecclesia jure proprietatis possunt ad invicem permutari: & possessiones earum etiam permutari possunt, & pro minus valentibus pretium suppleri.

Clemens III. (an. 1190.)

AD quaestiones a solvendas: (& infra. α) Intelleximus ex literis tuis, quod duae conventuales Ecclesiae sunt in tua dioecesi constitutae, quarum utraque parochialem habet Ecclesiam cum possessionibus magis alteri, quam sibi vicinam. Illis autem desiderantibus permutare eas, cum illarum altera respectu meliorum proventuum plus abundet, & ideo sibi postulet adjici certam summam pecuniae numeratae, ut sic ad aequalitatem permutationis valeant pervenire, utrum possit id licite fieri, extitit dubitatum: (& infra. α) Respondemus, quod cum de dictis e parochialibus Ecclesiis per se queat commutatio celebrari, & in permutatione possessionum per se non sit inhibitorium, si altera ratione possessionum alteri praeponderet, pecuniam posse refundi de ipsarum possessionibus ad invicem, prout visum fuerit expedire, refusa certae pecuniae quantitate poterit contractus permutationis, iniuri, sic tamen d, quod illi contractus nequaquam sibi invicem misceantur.

(α Quam ob causam sed. Apost. consulisti. Licet itaque tua discretionis industria ignorare minime putemus, quid super eodem articulo sit agendum: nihilominus tua prudentia.)

CAP. VII.

Beneficia sua perduat, qui ea propria permutant auctoritate. Innoc. III. Senon. Archiepiscopo. (an. 1205.)

CUM olim e Magister S. & B. Archidiaconatum & Praeposituram ad invicem commutassent: (& j. α) Licet praedictus Magister ab initio sponte fuerit de permutatione confessus, idem tamen B. eam inficiabatur omnino, proponens, quod ipse Praeposituram sine conditione qualibet resignavit, & post resignationem praedicti Magistri Archidiaconatum fuerat assecutus: (& infra. β) Cum ergo nobis constaret, quod ipse B. suum praestiterit f permutationi consensum, praedictus autem Magister suum publice fateretur errorem: & hunc Praepositura, & illum Archidiaconatu curavimus spoliare, super hoc definitivam contra eos sententiam proferentes.

(α Magistri ejusdem absentis causam super hoc bona memoriae Nason. Episcopo duximus delegandam. Cumque idem B. ad praesentiam nostram postmodum accessisset, ut in negotio sine suspitione procederes, absentis ipsius dil. fil. Abbatem Cluniacens. eidem Episcopo duximus adjungendum: verum cum propter Abbatis absentiam non fuisset a delegatis pariter ipsi in causa processum, utraque partium se nostro conspectui praesentavit, & audientiam obtinuit coram nobis, &c.)

(β Licet magister ipse proponeret ex adverso, ipsum secum diutius de permutatione trahasse, & complevisse eadem in manibus ven. f. n. Educens. Episcopi quod trahaverant pessuisse. Verum praedictus B. delegatis nostris non deferens, imo verius

a Vid. l. insulam. & ibi Doct. ff. de verb. oblig. b interpel- las. c Refertur in Conc. Meld. c. 23. tanquam ex Conc. apud Belluac. Burch. l. 3. decr. c. 171. Ivo p. 3. c. 262. & c. eod. tit. in 1. compil. d cap. 1. eod. tit. in 2. comp. vid. notata in c. majoribus. sup. de prab. vid. Egid. Bellamer. tract. de benefice. permutat. c. igitur.

a Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. b permutationes. c praedictis d al. ita: sic tamen, quod contractus nequaquam sibi ad invicem misceantur. e C. un. eod. tit. in 1. comp. f al. praestiterit permutationi assensum.

verius delegantis sigilla violavit; & illorum scripta, quae nobis fuerant praesentanda, non erubuit aperire. Caserum in nostra praesentia constitutus, adversario suo praesente, in excusationem suam propriam proposuit coram nobis, quod Judices perperam processissent contra ipsum, cum acta in scriptis minus fideliter redegerint. Unde simul, ne literas portaret Uria, scripta illorum aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinvenit. Sane si quid expediret, melius notavisset, vel non recepisset scripta suspecta, vel nobis fideliter retulisset & praesentasset, & ostendisset causam suspicionis proposita coram nobis. Praeterea cum non quere retur de Judice, quem ei ex proprio motu concessimus, sed de illo posuit, quem ipse duxerat eligendum, & Judices suas nobis literas per eum destinassent, de ipso pariter congerentes, verbis ipsius fidem non duximus adhibendam, sed ut in eo falsum puniretur, in quo peccavit contra acta iudicum, quae temere violavit; ipsum sicut non debuimus, sic nolimus exaudire, ne videretur ei dolus suus patrocini-um attulisse.)

C A P. VIII.

Si permutatio beneficiorum completa est ex una parte, & per alteram fiat, quo minus impleatur, restituitur pars ad suum beneficium, & secundum hoc continet ius.

Idem Archiepiscopi & Praepositi sancti Andreae Colon. a (an. 1206.)

Cum b universorum: (c. j. a.) Intelleximus G. Canonico referente, quod cum ipse & L. Clericus de permutatione Praebendarum suarum inter se tractare coepissent, quam utilitati utriusque imminere credebant, tandem idem L. Praebenda ejusdem G. cuidam consanguineo suo assignata, Praebendam suam ei, sicut promiserat, noluit resignare: (c. j.) Cum igitur deceptis & non decipientibus iura subveniant, licet ipsi per se de iure non possent Ecclesiastica beneficia permutare, ut tamen simplicitati venia tribuatur e, mandamus, quatenus si contiterit praeratum G. taliter fuisse deceptum, amoto a Praebenda sua consanguineo ipsius L. vel quolibet alio illicito detentore, eam restitui faciatis eidem.

(a Fidelium ab ipso Domino Jesu Christo pastoralis sit nobis cura commissa, sollicitudini nostra incumbit, vel dignoscitur expedire, ut sic debeamus quoslibet in suis rationibus conservare, quod aliquorum iura in conspectu Ecclesiae dispendium non sustineant, sed firma & illibata debeant permanere.)

C A P. IX.

Spirituale cum temporali permixtum non potest.

Idem Gregorius IX. Beton. & Fungin. Abbatibus. d (an. 1235.)

Exhibita nobis Abbatis & Conventus sancti Martini de Pannonia petitio continebat, quod cum super causa, quae inter ipsos ex una parte, & Praepositum Abbatem ex altera, super quibusdam decimationibus vertebatur, ad C. f. Capellanum nostrum, tunc in Hungaria commorantem, nostras literas impetrasset: ipse ac Magister M. in quos utrinque tanquam in arbitros exitit compromissum, arbitrati fuerunt, quod si dictus Praepositus obtineret decem millia solidorum & regalium a Rege Hungariae concedi monasterio memorato, ipsi ab eandem decimationum petitione cessarent: (c. j.) Quocirca mandamus, quatenus si vobis confiterit de praemissis (cum permutatio de spiritualibus ad temporalia improbetur) praedictum arbitrium, & quicquid secutum est ex eo vel ob id, irritum decernatis.

a al. Colonien. b C. 2. de preb. in 3. comp. vid. Covarr. lib. 1. var. resol. c. 5. c Vid. l. 1. ff. de donat. & l. tur. ff. de suspent. tut. d De Beton. & Singien. Abbat. al. Beton. & Semuacen. al. de Beconen. et Simugien. Abb. al. de Becan. et Simugien. e Alben. al. Albanen. f G. g Salium, legitur in 10. Cod. manuscr. in uno, solidorum, in alio, solinarium.

Jur. Canon. tom. II.

TITULUS XX.

DE FEUDIS.

C A P. I.

Si dominus a vasallo recipit feudum in pignus, abstinendo ab ejus servitio, non tenetur computare fructus in sortem. h. d. secundum intellectum communem. Et est casus singularis, qui alibi non legitur.

Innocentius III. Marien. a Episcopo.

(an. 1212. Roma.)

In sinuatione b praesentium declaramus, quod gageria, quam de feudo Ecclesiae tuae ab M. dignoeris recepisse c, a te potest libere detineri, fructibus non computatis in sortem: Ita videlicet, ut quamdiu fructus illos ceperis in sortem minime computandos, idem M. a servitio, in quo tibi & Ecclesiae tuae pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis.

C A P. II.

Penis tres casus, in quibus non obstante juramento de non infeudando, potest Episcopus antiquum feudum ad Ecclesiam reverteri novo vasallo concedere. h. d. Et est casus notabilis, interpretans juramentum de non alienando.

Idem Mediolanen. Archiepiscopo.

(an. 1212.)

Ex parte tua d nostro est Apostolatus referatum, quod E sapius dubitasti, utrum cum contingit vasallum tuum decedere, & ad te feudum ipsum redire, feudum ejus alius liceat tibi dare, quamvis juramento tenearis astrictus, non infeudare de novo, Romano Pontifice inconsulto? Ad haec si vasallum tuum feudum alienare contingat, an ipsius, filium vel consanguineum ejusdem feudi confortem de ipso valeas investire? Alia quoque dubitatio continebat, ut cum feudum alienatum repereris, quod per te facile recuperare non potes: utrum possis alicui Laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudum per Ecclesiam recognoscat? (c. infra. a.) In primo ergo casu feudum decedentis libere (si videris expedire) concedas: Atque in secundo filium, vel consanguineum alienantis investies. In tertio feudum alienatum poteris ei licenter c concedere, per quem ipsa f Ecclesia valeat rehabere.

(a Nos igitur super his de mente tua scrupulum volentes dubitationis auferre, per a. f. tibi mandamus, quatenus si quando praefati casus emerferint.)

TITULUS XXI.

DE PIGNORIBUS ET ALIIS CAUTIONIBUS.

C A P. I.

Res Ecclesiae pignori non debent, nisi ex necessitate et rationabili causa.

Ex Concilio Remen. g (in Gallia.)

N ullus Presbyter praesumat calicem, vel patenam, vel vestimentum sacerdotale, aut librum Ecclesiasticum tabernario, vel negotiatori, aut cuilibet Laico, vel foeminae in vadum h dare: nisi justissima necessitate urgente. Sicut & Zepherinus Papa & Martyr S. Hilarius in suis decretalibus docuit.

C A P. II.

Liber homo non potest pignori.

Gre-

a Maurien. b C. 1. eod. tit. in 3. comp. Vid. Covarr. l. 3. var. res. e. 1. et de materia tituli plene Jul. Clarus tract. de feud. c accepisse. d C. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Jul. Clar. de feud. e licite. f ipsum. g Non invenio in Concil. Remen. ei tamen tribuunt Bur. l. 3. decr. c. 104. lvo p. 2. c. 139. et c. 1. eod. tit. in 1. compil. h id est, obligare. est enim modus vulgaris loquendi Geberven. ut hic ait Hostien. i C. 2. eod. tit. in 1. comp.

Gregorius III. Exoniens. Episcopo. (an. 736.)

Lator presentium: (*et infra.*) Lex habet a, ut homo liber pro debito non teneatur, et si res defuerint, quæ possint pro debito addici.

C A P. III.

Si Rector Ecclesia pro facto proprio rem Ecclesia obligavit, cogitur ejus heres rem redimere, et Ecclesia restituere.
Alexander III. Episcopo Exoniens. (an. 1180.)

EX presentium & latoris insinuatione accepimus, quod Sacerdos Ecclesiæ de Offitio c. calicem argentum, & medietatem unius breviariorum ejusdem Ecclesiæ pro sua necessitate pignori obligavit, & ea, morte præventus, minime recolligit.

Unde, quoniam indignum est, ut eidem Ecclesiæ res suæ (præsertim quæ sacris ministeriis deputatæ sunt) taliter debeant deperire: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, filium ejus, qui ex successione ipsius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas & compellas, ut ea recolligat, & restituat Ecclesiæ memoratæ.

C A P. IV.

Si usurarius emis rem eo pacto, quod post tempus restituat eam venditori, recipiendo aliquid ultra sortem, fructibus tamen in ea computatis, judicatur contractus feneratorius.

Innocentius III. G. Subdiacono nostro, et P. Canonico d. Pisano. (an. 1132.)

Illo vos credimus scientiæ dono vigere: (*et infra.*) Sane intimavimus vobis, quod causam, quæ vertitur inter H. & B. filios G. de Cosa f. ex una parte, & G. filiam T. g. & hæcres ipsius ex altera, super quibusdam terris b. præfatis personis pro viginti tribus i. libris pignori obligatis, vobis duximus committendam: (*et infra.*) Ex parte prædictæ G. & hæredum ejus fuit propositum, terras, quas iidem H. & B. repetebant, ab eis non esse pignori obligatas, sed pure venditas: sicut in instrumento contracto exinde continebatur k. Præfatus vero H. pro se ac fratre suo firmiter assererat, terras non esse pure venditas, sed pignori obligatas: cum venditioni prædictæ talis fuerit adjecta conditio, ut si a tempore contractus usque ad duos proximos annos præfatio T. emptio displiceret, G. pater H. abinde usque ad annum, viginti sex libras (perceptis fructibus computatis in ipsis) dare deberet. Verum quia ambigitis, utrum pura sit & absoluta venditio, an præfatus contractus pignus debeat judicari? Respondemus, quod qualiscunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractus venditio non appareat conditionalis, sed pura: quamvis per conditionem possit resolvi: ex duobus tamen, quæ in pacto fuerunt expressa, videlicet, quod fructus percepti deberent in solvenda pecunia numerari, & quod ultra summam receptam LX. l. solidi deberent perfolvi, contra ipsum emptorem præsumitur vehementer, præsertim cum usus fructus consueverit exercere.

Ca. Quod super eo, de quo nos consulere voluistis, quid juris sit liquido cognoscatis, quia tamen nostra postulasitis edoceri responsione, ne sub ipsius expectatione responsionis deciso negotio prorogetur, presentibus vobis literis duximus respondendam.

(*Et Danes vobis per literas nostras in mandatis, ut ipsam G. et hæredes ipsius ad restituendas vineas, et quicquid ultra sortem perceperant ex eisdem, restituerent conquerentibus, per panam in Later. Concil. contra usurarios promulgatam cogere curaretis. Vos ut juxta mandatum nostrum procederetis in negotio memorato pariter curavistis. Cumque in presentia vestra essent constituta.*)

a C. 2. eod. tit. in 1. comp. b c. 3. eod. tit. in 1. comp. c 3. post Conc. sub Alex. III. p. 29. c. 1. c. Offen. al. Offic. d. Canonis Pisani. e c. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Covarr. l. 3. var. res. c. 9. f. Chosa. g. Tiberis. h. vineis. i. al. XCIII. k. Vid. l. quod si notis. in fin. ff. de adil. edict. l. quadragesima.

C A P. V.

Mulier agit pro dote contra quemlibet desinentem bona mariti.

Idem Episcopo Aquinati. (an. 1212.)

EX literis a fraternitatis tuæ accepimus, quod causam, quæ vertitur inter R. & A. mulierem, tibi duximus committendam: (*et infra.*) Si quidem probatum est, quod pro facinore a marito prædictæ mulieris commisso, eo fugam petente, tam frater mariti b. præfatus videlicet R. quam ipsa mulier (licet minus e. iuste) a regio Justitiariorum capti fuerint, & de ipsis mandato bonorum omnium delinquentis facta distractio, & soluta pecunia mercatori, qui a marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus propriis spoliatus: sed quadam possessione illius penes eundem R. remanserant d, quas idem de mandato curiæ retinuit, soluta pro eis pecunia prædictæ mercatori, quia emptor alius propter possessionum gminationem e, non extabat: pars vero mulieris estimationem dotis instantius petebat sibi restitui, vel in possessione, quæ mariti fuerant f, ex officio delegationis induci: (*et infra.*) Mandamus, quatenus si tibi constiterit ex his, quæ in presentia tua fuere proposita & probata, quod mulier dicit, vixit dedisse in dotem, & prædictum R. de bonis fratris aliqua possidere: cum mulieribus favor multum in recuperandis dotibus debeat, & cautum sit in jure, quod propter malefium viri mulier remanere non debeat innodata, cum etiam bona viri mulieri sint pro dote tacite obligata, & g cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem: R. prædictum eidem mulieri ad restitutionem dotis eatenus condemnas, quatenus de bonis fratris sui præfati noscitur possidere.

(*Ca. Cum fere per biennium studuisses, ut eadem causa cum concordia finiretur, partibus non acquiescentibus, accitis viris prudentibus prædictæ causa meritis diligenter examinatis. Idem negotium de prudentium virorum consilio ad nostram duxisti presentiam remittendum, ea maxime ratione, qua videtur hoc ad regium iudicium specialiter pertinere.*)

(*B. Pars autem viri econtrario respondebat, se non debere super his aliquo modo respondere, quia nihil auctoritate vel voluntate sua distractum fuerat de bonis mariti ipsius mulieris, sed fiscus ea capi fecerat, & mandaverat distrabenda. Sane cum pars mulieris diceret, de possessionibus viri sui aliqua remansisse, qua distracta non fuerant, & ex eis sibi satisfieri postularet, ab ea studiosius inquisisti, quanta fuisset pecunia, qua soluta fuerat mercatori: & ex confessione tibi constiterit utriusque, quod quidem de immobilibus usque ad XXIV. uncias auri alienarum existeras, sed prædictus R. se XXIII. vel XXIV. uncias addidisse, & XL. duarum unciarum auri numerum complevisse mercatori. Allegabas quoque præ. R. quod cum quinque filii essent unius patris, & omnes in paternis bonis succederent facta estimatione totius hereditatis, non proveniebat ad maritum mulieris de hereditate paterna, quod ultra XXIV. auri uncias valerent. Quia vero ad nos eadem causa remissa, non fuit sufficienter instructa, nec nobis constitis, utrum X. libras Tarenorum, quas petebat mulier, dedisset in dotem, aut idem R. aliquid possideret de bonis pertinentibus ad fratrem suum virum mulieris prædictæ, nec potuissimus examinationi causa insistere, tum quia in presentia tua renunciatum fuit allegationibus & probationibus, sicut dicitis, tum quia idonei & sufficientes non venerunt ad nos. præf. responsales, eandem causam suo duximus examini remittendam, per Apost. sed.)*

CAP.

a C. 2. eod. tit. in 3. comp. b mariti præfati, & c. c. Vid. l. 1. c. ne uxor pro marito. & l. fere. c. quibus modis pign. ecc. contr. d remanserunt. e In multis vetustis inimicitias, quam vocem sanus non admittit. f fuerunt g Dicitio, & deest in antiquis.

C A P. VI.

Si creditor, vel is, qui ab eo causam habet, eos fructus percipit ex pignore, quod satisfactum est sorti, debet pignus restituere debitori.

Idem R. de Monte Forsino. (an. 1212. in Latiam.)

Cum a contra G. civem Anagninum b, super quibusdam possessionibus, quas quosdam pater tuus L. de Saul e pro certa quantitate pecunie obligaverat, & ipsius creditoris heredes prædicto G. pignoraverant, movisses in nostra presentia questionem, legitime probavisti, quod ex earum proventibus tantum fuerat tam ab eodem G. quam ab aliis, qui eas tenuerant, a tempore quo fuerant obligata, perceptum, quod d fructus sorti poterant adquiri. Nos igitur attendentes, quod in talibus perceptio fructuum in solutione sortis accedat, cum secundum canonicas sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari: considerantes etiam, quod possessiones ipsæ jam extenuassent penitus totum onus, & debitum annullassent, ipsas tibi restituendas esse decrevimus, & te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.

C A P. VII.

Si is, qui sub pacto legis commissoria pignora rem suam, & juravit non contravenire, iuste impeditus intra diem statutum non redemit, post diem redimere poterit.

Idem. (an. 1212. Roma in Insubr.)

Significante R. cive Pisano e nobis innouit, quod cum domum suam f G. Pisano civi pro 250. libris pignori obligasset, ac promississet prædito juramento, quod nisi domum ipsam statuto termino recolligeret, creditorem ulterius super eo minime molestarer: & intra statutum tempus per certum g & fidelem nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remisit, quam idem nuncius infideliter agens, sicut ei injunctum fuerat, non persolvit: & postmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto C. satisfacere non potuit ut debuit: (& infra.) Cum igitur pactum legis commissoriae h sit in pignoris improbatum, & prædictus R. quantum in eo fuit, juramenti debitum adimplevit: cum per eum, quem certum nuncium esse sperabat, pecuniam remisit termino statuto i, sed in captione detentus satisfacere non potuit creditori k: Mandamus, quatenus si est ita, prædictum creditorem, et forte contentus, pensionibus pignoris computatis in eam, illam l præfato R. omni dilatione postposita relinquit (pacto tali vel juramento nequaquam obstante) censura Ecclesiastica cogatis.

(a Nunc per Dei gratiam libertati pristina restitutus, paratus est pecuniam reddere creditori, licet ipse prorsus recusare recipere, quia ei non fuerit statuto termino persoluta.)

C A P. VIII.

Usufructuarius cavet, quod fruetur rebus immobilibus salva ipsarum substantia, et pecuniam et estimationem mobilium, qua consumuntur usu, finito usufructu restituat.

Gregorius IX. (an. 1235.)

Cum m constet J. mulierem, uxorem Ogerii n, quoad usum fructum filio suo successisse in bonis, quorum proprietates ad M. mulierem, uxorem C. dignoscitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quod utatur & fruatur salva rerum substantia rebus o immobilibus, quæ usu non consumuntur, ad

a C. 3. eod. sis. in 2. compilat. b Anagninum. al. Anagnin. c Salis. d al. in quo fructus. e C. unie. eod. tit. in 4. comp. f vox, suam, deest in antiq. g vid. Gomez. tom. 2. var. ref. c. 7. h vid. Covarr. l. 3. var. ref. c. 2. i constituto. k vid. l. 2. et ibi Cyn. ex quib. caus. ma. et l. 2. et Barr. ff. de in jus voc. l. illud, in vulgatis. sed perperam, cum ad domum referri debeat, cujus initio c. salta est mentio. m vid. l. 1. c. de usufruct. et Spec. tit. de pign. §. sequitur videre. n Egidii. o al. in rebus.

arbitrium boni viri: Pecuniam vero si quam habuit a vel habebit, ac estimationem bonorum, quæ consumuntur usu, & in hæreditate inventa fuerint, in morte sua dictæ mulieri vel hæreditibus ejus restituat, per censuram Ecclesiasticam compellatis.

T I T U L U S XXII.
DE FIDEJUSSORIBUS.

C A P. I.

Breve est, nec potest brevius summari.

Ex Concilio Cantuariensi. b (in Anglia.)

Clericus c fidejussoribus d interserviens, abjiciatur.

C A P. II.

Compellitur Clericus servare fidejussorem indemnem per assignationem reddituum suorum.

Lucius III. Elien. Episcopo, et e Archidiacono Norwicensi. (an. 1180.)

Pervenit f ad nos ex confectione R. Clerici, quod cum ipse pro C. & F. Clericis; mercatoribus Bononiensibus fidejussoribus: illis præscriptam pecuniam non solventibus, coactus est satisfacere de eadem. Ne igitur dispendium patiatur, unde videtur præmium meruisse Bononiensi Episcopo dedimus in mandatis, ut super debitis illis instrumenta. quæ sunt apud creditores, inspiciat, & eorum transcripta suo sigillo signata vobis mittere non postponat. Mandamus itaque discretioni vestræ, quatenus si ex confessione prædictorum Clericorum, vel alias legitime vobis rem ita se habere constiterit, monentis eadem, ut memorato R. pecuniam, quam pro eis solvit, restituant, ipsumque servant indemnem: alioquin de redditibus eorum præscripta debita faciatis exolvere, & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, rescirari: aut prædictos redditus sibi assignetis tamdiu sine molestia detinendos, donec ipsa damna rescarcita fuerint, & debita sine diminutione soluta. Præfatos vero Clericos, si religionem fidei & juramenti sui eos violasse constiterit, ab officio & beneficio suspendatis.

C A P. III.

Per distractionem canonicam compellitur debitor a fidejussione absolvere fidejussorem, qui a creditoribus molestatur.

Idem Cantuariensi g Archiepiscopo. (an. 1180.)

Constituitis h in præsentia nostra Magister S. sua nobis assertionem monstravit, quod pro Cancellario tuo tempore Lateranen. Concilii, in quadam summa pecunie intercessit: quam quia usque modo debitor non persolvit, se assertit plurimas a creditoribus Bononiensibus molestias pertulisse, & debitum augmentatum. Ideoque mandamus, quatenus si legitime tibi de hujusmodi assertionem constiterit, præfatum debitorem, ut eum a prædicta intercessione sine dilatione prorsus absolvat, Ecclesiastica censura i compellas. Præsentium quoque auctoritate injungimus, ut si debitum vel accessiones ille negaverit, consuetudine quæ est legi contraria, non obstante, juramentum calumnie subire cogatur. Præterea quia difficile foret intercessori suos testes in Angliam ducere, Judicibus Bonon. (satisfactione idonea a Cancellario ipso accepta, quod ad testes audiendos vadat vel mittat intra terminum competentem) literis tuis significes, ut eos vice tua recipiant & examinent diligenter, & depositiones eorum transmittentes inclusas significent, quanta fides possit instrumentis vel testibus adhiberi.

CAP.

a habuerit. b De maseria hujus capituli vid. Anton. Gomez. tom. 2. variar. resol. c. 13. c Cantuarien. al. Carthaginen. d C. 3. eod. tit. in 1. comp. e al. fidejussoribus. f al. Archiepiscopo. g C. 4. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Later. sub Alex. III. p. 23. c. 5. h al. Cantuariensi. i c. 5. eod. tit. in 1. comp. k al. disciplina.

C A P. IV.

Si sine licentia Pralati & majoris partis Capituli Religiosus fidejusserit, vel mutuum acceperit, non tenetur Ecclesia, & ipse recipiens punitur, nisi mutuum sit verum in utilitatem Ecclesia.

Innocentius III. in Concilio generali. a
(an. 1216.)

Quod b quibusdam Religiosis a sede Apost. est prohibitum, volumus & mandamus ad universos extendi c: ne quis videlicet Religiosus absque majoris partis Capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuum accipiat, ultra summam communi providentia constitutam: alioquin non tenetur Conventus pro his aliquatenus respondere: Nisi forte in utilitatem d domus ipsius manifeste contiterit redundasse. Et qui contra istud statutum venire præsumperit, graviori disciplina subdatur.

C A P. V.

Ponit tres casus, in quibus fidejussor contra debitorem agit, antequam solvat, ut a fidejussione liberetur.

Gregorius IX. (an. 1235.)

Eum, pro e quo fidejussorem obligasti, si diu in debiti solutione cessaverit, aut dissipare bona sua coepit, seu super hoc condemnatus fuisti, jure poteris convenire, ut te a fidejussione debeat liberare.

T I T U L U S XXIII.
DE SOLUTIONIBUS.

C A P. I.

Successor in beneficio tenetur solvere debita prædecessoris pro necessitate Ecclesia contracta.

Alexander III. Decano & Capitulo Morinen. f
(an. 1170. in Angliam.)

AD hoc g in Apostolica: (& j.) Sicut filius debita partis solvere tenetur; ita Prælatus sui Prædecessoris, pro Ecclesia nece sitate contracta.

C A P. II.

Si Prælatus obligat Ecclesiam pro alienis debitis, est suspensus ipso facto ab administratione spiritualium & temporalium, & Ecclesia non tenetur.

Gregorius IX. universis Ecclesiarum Pralatis.
(an. 1234.)

Si quorundam: (& j.) Firmiter inhibemus, ne quis præsumat Ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui seu sigilla concedere quibus possent Ecclesie obligari b: Decernentes si secus fuerit attentatum, ad solutionem talium debitorem Ecclesiam non teneri. Si quis autem contra præmissa de cætero venire præsumperit, ab administratione spiritualium & temporalium noverit se suspensum.

C A P. III.

Si Clericus non habeat, unde satisfaciat suis creditoribus, non debet excommunicari, nec aliter molestari: præstabit tamen cautionem saltem juratoriam de solvendo, cum venerit ad pinguiorem fortunam.

Idem Decano & I. Canonico Tullen.
(an. 1215. in Galliam.)

Odoardus i Clericus proposuit, quod cum P. Clericus, C. Laicus, & quidam alii ipsum coram Officiali Archidiaconi Remen. super quibusdam debitis convenissent, idem in eum recognoscentem hujusmodi debita, sed propter rerum inopiam solvere non valentem,

excommunicationis sententiam promulgavit: (& infra.) Mandamus, quatenus si contiterit, quod prædictus O. in totum vel pro parte non possit solvere debita supra dicta, sententiam ipsam sine difficultate qualibet relaxetis, recepta prius ab eo a idonea cautione, ut si ad pinguiorem fortunam devenierit, debita b prædicta persolvat.

C A P. IV.

Conquerens se indebitè solvisse, hoc probare debet nisi in casu hic posito.

Idem. (an. 135. Roma.)

Is, qui conqueritur indebitam pecuniam se solvisse, probare tenetur, quod indebitè sit soluta c: Nisi ejus adversarius solutionem incilians exinde convincatur: tunc enim diffidenti onus incumbit probandi, quod debitum recepisset.

T I T U L U S XXIV.
DE DONATIONIBUS.

C A P. I.

Passè intelligi duobus modis: & secundum primum intellectum. h. d. Liberalis in donando existimat se debere, quod donat. Vel sic secundum alium intellectum: Promittentes aliquid donare, illud tanquam debitum adimplere tenentur.

Gregorius d. A. Patricio Gallorum. (an. 601. Roma.)

Prudentes: (& j. a) Hanc e sibi quodammodo nobilitas legem imponit f, ut debere se, quod sponte tribuit, existimet g: Et nisi in beneficiis suis creverit, nihil b se præstitisse putet.

(a Viros, sicut estis, Regibus adherere, multorum salamen est, &c. ut in registro impresso.)

C A P. II.

Non valet donatio, quam facit Prælatus inconsulto Capitulo, & in damnum Ecclesia.

Alexander III. Parisien. Episcopo. (an. 1170.)

Fraternitatem i tuam credimus non latere, quod cum Episcopo & quilibet Prælato Ecclesiasticarum rerum sit procurator, & non dominus: conditionem Ecclesie k meliorare potest, facere vero deteriore non l debet. Accepimus autem, quod prædecessor tuus graves donationes in rebus Episcopatus fecit in detrimentum Ecclesie, suis Canonice inconsultis.

Unde quoniam donationes hujusmodi de jure non tenent, indulgemus m tibi, ut liceat donationes hujusmodi tam a Clericis, quam a Laicis legitime revocare.

C A P. III.

In considerando, an valeat donatio facta per Prælatum, debet attendi quantitas rei donata, & loci consuetudo. h. d. inhærendo litera.

Idem Vigorien. n Episcopo. (an. 1180.)

Cæterum o, si Abbatem donationem cum Priore & quibusdam de Conventu, vel solum Abbatem facere contigerit, & postea Conventus pars reclamaverit: Data rei quantitas, & illius terræ consuetudo (qua tamen sacris canonibus non obviet) est diligentius attendenda: & secundum hoc est donum ratum vel irritum judicandum.

C A P. IV.

Ecclesia non vacans, in beneficium concedi non potest, sed in proprietatem sac: de auctoritate tamen Episcopi, & sine præjudicio Pralati.

Idem

a Cap. 99. b C. un. eod. tit. in 4. comp. c Vid. l. cum acutissimi per Bart. C. de fideicom. d Vid. Bald. in auth. hoc jus porrectum. C. de sacrosan. Ecclesie. e Vid. Guid. Pap. decis. 117. incipit, fidejussor potest. f al. Norvicen. g c. 1. eod. tit. in 1. comp. h Vid. l. qua dotis. ff. solut. matr. & l. Lucius. & utrobique Bart. ff. de fide instrum. i Odoardus, habens antiqua exemplaria. Vid. late per Bald. in §. fin. Inst. de aff.

a al. ab ipso. b præscripta. c Vid. l. cum de indebito. ff. de probat. d Archepiscopatus. 12. e C. 1. eod. tit. in 1. comp. f ponit. g extimet. h nec. i Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. k In C. Barb. meliorem potest facere, &c. l ai. non potest. in al. indulgemus, ut tibi liceat, &c. n Vigor. al. Vigorien. o c. 3. eod. tit. in 1. comp. & c. 2. tit. de consuet. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 29. c. 3.

Idem Abbati S. Alberti an. 1180.)

Consultationibus a: (*et infra.*) Donationes vero vel concessionibus Ecclesiarum, si quæ fiant privatis personis, viventibus illis, qui ipsas Ecclesias possident, nullius debent esse momenti. Si religiosi fiant locis ab Episcopo, vel ejus auctoritate, ratæ debent haberi: ita quod personæ, quæ jam dictas Ecclesias possident, sine ipsorum assensu eis in vita sua non debeant b spolari.

C A P. V.

Non obstante juramento de non infeudando de novo, Prelatus integrare potest feudum, si appareat vasallum in mensura fuisse deceptum.

Innocent. III. Episcopo Floren. (an. 1212.)

Per tuas e literas proponere procurasti, quod cum quidam Nobiles Florentini tempore schismatis Episcopum Florent. in domo sua tenuerunt, idem Episcopus sedata schismatis tempestate, de mandato Alexandri Papæ quatuor modios terræ in feudum concessit eidem: successor ipsius (prout est moris) de certo feudo præfatos nobiles investivit. Verum cum ipsi assignatam terram nonbusurari fecissent, non nisi duos modios invenerunt, feudum integrum cum instantia postulantes: super quo dubitas, eo quod non sunt in possessione ipsius, ne de novo videaris illud conferre: (*et infra. a.*) Nos igitur attendentes, quod Ecclesia in actibus suis fraudem non debet et aliquam adhibere, respondemus, quod feudum ipsam secure poteris integrare, cum terra illa quatuor modiorum ipsis fuerit assignata,

(*et licet tibi fidelitatem curaverunt exhibere, & de quatuor modis fuerint investiti ansequam eorum petitioni duceres annuendum, sed. duxisti Apost. consulendam.*)

C A P. VI.

In donationibus plenissima sit interpretatio: & ob hoc clausula onerosa post multas donationes apposta, proximam donationem tantum respicit. h. d. & est casus singularis.

Idem R. d. de Burg. & G. Berbur: Abbatibus.

(an. 1213. Romæ.)

Cum dilecti & filii Abbas & Monachi de Melios proposuerint coram nobis, quod nobilis vir Alanus quasdam terras a patre ipsius, eorum Ecclesiæ in elemosynam f assignatas, violenter redigere cupiat in forestam: (*et infra. a.*) Mandamus, quatenus ad sententiam pro ipso monasterio proferendam appell. postposita procedatis, eum ex tenore instrumenti evidentem appareat g, quod hæc fuit mens & intentio donatoris, ut clausula de foresta, quæ in fine ponitur instrumenti, non ad superiorem donationem, quæ tam libera & pura fuit, ut immunis esset h vexatione & consuetudine seculari, sed ad inferiorem concessionem, quæ pensionem & determinationem habet insertam, juxta sanum referri debeat intellectum, quia in contractibus plena i, in testamentis plenior, in beneficiis quoque plenissima est interpretatio adhibenda.

(*et eos super his indebite molestare, vobis dedisse recolimus in mandatis, ut ipsum A. ab ipsorum super illis servis indebita molestatione desistere per cens. Ap. postpen. coheritis. Verum cum super causa ipsa mandatum Apost. impleretur, diligentius procedentes in causa, partibus in presentia vestra constitutis, testes receptis hinc inde, et super attestacionibus illorum et instrumentis, disputacionibus, ac discrepacionibus diu habitis in causa ipsa, usque ad sententia calculum processistis: causam ipsam sus-*

ficienter instructam ad nostram auctoritatem remittentes. Ut autem per diligentiam nostram finis causa impenatur, eidem instrumentorum tenorem, depositiones testium et allegaciones etiam, prout ea receptoratis, sigillorum vestrorum minime roborata vel consignata, vobis sub sigillo nostro remissimus inclusus per Apost. sed.)

C A P. VII.

Si Episcopus in Ecclesia, quam de consensu Capituli pio loco concessit, percipiebat certos proventus, illos donasse videtur: alioquin omnes proventus præter cathedraliticum, cedunt pio loco. Et si Episcopus concessit de consensu patroni, intelligitur patronus donasse ius patronatus.

Idem Episcopo Heliensi, a (an. 1213.)

Pastoralis b officii: (*et infra.*) Tu nos duxit discretio e consulendos, si Episcopus consentiente patrono viris religiosis aliquam Ecclesiam concedendo, hac utatur simplicitate verborum: Concedimus vobis illam Ecclesiam: utrum eo ipso videatur ius eorum usum fuisse concessa, vel ius tantummodo patronatus? Nos autem inquisitioni tuæ duximus respondendum, quod si Episcopus Ecclesiam illis conferat de consensu patroni, profecto patronus, quod suum est, conferre videtur, ius videlicet patronatus d e & Episcopus, quod temporaliter obtinet in eadem: ut si fructuum Ecclesiæ ejusdem aliquam recipiat portionem, in eorum usum illa portio convertatur. Quod si ex ipsius proventibus nullam debeat portionem habere, omnes proventus præter cathedraliticum in eorum usum credimus convertendos. Sed ut Episcopi donatio sit legitima, consensus est sui Capituli requirendus.

C A P. VIII.

Possunt Hospitalarii in præjudicium suum, se et domum suam alteri religiosa domui subicere et donare hoc dicit, secundum intellectum glossæ.

Idem Florentini. et Felusan. Episcopis.

(an. 1213.)

Inter dilectos e filios Hospitalarios sancti Sepulchri, ac fratres hospitalis S. Aluctii, super eodem hospitali questione suborta, cum iidem Hospitalarii super possessore, quod semel & iterum ex causis tamen dissimilibus intarant, contrariam sententiam reportassent: deinde ad petitorium recurrentes, proponere curarunt, quod cum G. quondam Rector, & fratres ac patroni ejusdem hospitalis, habito communi tractatu f deliberassent, hospitale ipsius Hospitalariis supponere supradictis, commiserunt in hoc tribus procuratoribus vices suas, communiter statuentes, ut quod per ipsos fieret, acceptarent: qui cum eidem taliter statuerunt, ut ad ipsum hospitale aliqui mitterentur, qui eorum nomine acceptarent g assignationem ipsius: cum autem duos illuc de suis fratribus transmississent, ipsi donationem & assignationem hospitalis, tam a Magistro, quam a supradictis procuratoribus, & aliis ejusdem domus fratribus receperunt: (*et infra.*) Procurator autem partis alterius ex adverso respondit, quod prædicta donatio debebat non immerito retractari, quoniam multis ex fratribus inconsultis a prædicto Rectore, ac paucioribus fratribus excommunicatis & perjuriis, de re litigosa in fraudem Plebani de Piscia, qui super eodem hospitali moverat questionem, fuerat celebrata: (*et infra. a.*) Attendentes igitur, quod fratres & patroni sancti Aluctii pro se, imo potius contra se turpitudinem allegabant: videlicet perjurium, excommunicationem, & fraudem, non utique contra ipsos, sed ad ipsos commissam, & intelligenter donationem ab eis hospitalariis factam, puram ac simplicem existisse: quia non dece-

a Cap. 23. tit. de jur. patr. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 15. cap. 20. b debent. c 2. cod. tit. in 3. comp. d al. isa. R. G. de Burg. et G. Burge. Abbatibus. e cap. 3. cod. tit. in 1. comp. f elemosynas. g apparet. h ab omni. in recens. i Interpretatio faciendâ est in meliorem partem, ut res valeat. vid. l. quosies. ff. de reb. dub.

Jur. Canon. Tom. II.

a al. Helimen. b cap. 4. cod. tit. in 3. comp. Reliquas partes hujus Decr. quare sup. de reser. pastoralis. et alii. locis c frater-nitas. d Vid. l. Cuius. cum not. D. de pignor. aff. e Cap. 5. cod. tit. in 3. compil. f contractu. g recipere.

Q 3

deceptoribus, sed deceptis jura subveniunt: unde per ea, quæ superius propofita funt, fe contra factum proprium legitime defendere non valebant, hospitale prædictum cum pertinentiis fuis Hospitalariis fancti feputchii adjudicare curavimus: Ita quod per hanc fententiam diocefanò Epifcopo & Plebano de Pifcia nullum præjudicium generetur: cum res inter alios acta non debeat aliis præjudicium generare. a

(*α* Et hæc omnia proponebat fufficienter per difpofitiones refium producorum. Ad hæc vero parte altera multipliciter refpondente hinc inde feis aliquandiu difputatum.)

C A P. IX.

Donatio quinquagefima vel centefima, quam facit Epifcopus cum gravi Ecclefia fua detrimento, poteft legitime revocari; nec etiam poteft ultra quinquagefimam vel centefimam conferre, etiam ceffante læfione Ecclefie, fine auctoritate fuperioris.

Idem Innoc. III. Epifc. fancti Andrea.

(*an. 1213. Roma in Scotiam.*)

Apoftolicæ fedis oraculo b. (*& f. α*) Inquifitioni tuæ taliter refpondemus, quod licet fit in canone c definitum, ut fi quis Epifcoporum in parocchia fua monafterium conftruire voluerit, & de rebus Ecclefie, cui præfideret, ipfum dotare, non amplius ibidem, quam quinquagefimam partem; Ecclefie vero, quam monafticis regulis informare, vel pro fuis propriis magnificare voluerit feputuris, non amplius quam centefimam partem census Ecclefie, cui præfedit, debeat elargiri: quia tamen in eodem canone confequenter adjungitur, ut hæc d temperamenti æquitas obfervetur, quod cui tribuit, competens fubfidium conferat: & cui tollit, damna gravia non infligat: ea quidem cautela fervata, ut unam tantummodo, quæ placuerit ex his duabus, remunerationem affumat. Hoc femper eft obfervandam, quod unus Epifcopus, vel alius, non folum non debet amplius, fed nec tantum, nec minus cum gravi Ecclefie fuæ detrimento conferre, five fimul & femel id facere velit, five pluries fucceffive, eifdem e vel diverfis Ecclefiis conferendo. Unde cum grave detrimentum five de poffeffionibus five de proventibus ad Epifcopalem menfam vel cathedrali Ecclefie pertinentibus, in quantalibet portione confiterit eife collatum, poterit legitime revocari, nifi præfcriptione vel alia exceptione legitima actio hujufmodi excludatur. Nam etfi prima facie præfumatur, quod collatio quinquagefima vel centefima partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non folum fi fæpe, fed etiam fi femel id fiat, ex variis circumftantiis deprehendi poteft interdum valde damnofum: quod quidem magis poteft ex offenfione facti, quam expreffione alicujus ftatuti cognofci: nec quinquagefima, nec centefima femel aut fucceffive debet cum gravi Ecclefie damno conferri. Si vero in tantum abundet Epifcopus, ut fine damno Ecclefie fuæ poffit amplius etiam, quam per quinquagefimam vel centefimam partem neceffitati alterius Ecclefie fubvenire, quamvis per fe non debeat summam excedere a canone præfinitam, per quam incaute largiri volentibus eft occurfum: de fuperioris tamen auctoritate Pontificis f poteft etiam in majori fuma inopiæ alterius provideri.

(*c* Cum plerunq; contingat, quod Epifcopi fucceffive locis religiofis de redditibus, qui pertinent ad eofdem, ul-

a Vid. l. 1. tranfationem. C. de pã. & l. fi petitor. ff. de jud. & l. fi unus. S. pã. ff. de pã. b cap. 6. cod. tit. in 3. compilat. c Hunc canonem habes in Concil. Tolet. cap. 5. refert. Grat. 12. q. 2. c. 73. incipit. bona rei. Ejus canonis verba bic inferis Innoc. ufque ad verf. Hoc femper. d & per hoc temperamenti. e eidem. f Vex, Pontificis deef in refufiorib. Codic.

tra quinquagefimam conferant portionem, ita quod interdum ufque ad tertiam partem vel quartam, interdum vero plus minusve hujufmodi redditus minuantur: tua frat. nos confultit, utrum fuccefforibus eorundem ea, quæ taliter fuerunt ultra quinquagefimam portionem concessa, licet aliquatenus revocare. Nos igitur)

C A P. X.

Donatio poteft per donatorem, non per heredem ejus, qui tamen, ob ingratitudinem donatarii revocari, in caufibus hic expreffis.

Gregorius IX. (*an. 1235.*)

Propter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas eft collata, donatoris perfona de rigore juris eam poteft revocare a: Si forte in ipfum impias manus injecerit b, aut fibi atrocis injurias, feu grave rerum fuarum damnum, vel vitæ periculum inferre præfumpferit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur fucceffores.

T I T U L U S XXV.
DE PECULIO CLERICORUM.

C A P. I.

Quæftum a Reftore Ecclefie tempore promotionis nihil habente, præfumitur de bonis Ecclefie quæftum.

Ex Concilio Arelatenfi. e (*in Gallia.*)

Inveftigandum d eft, fi nihil patrimonii habens Presbyter, quando promotus d eft ad Ecclefiafticum ordinem, poftea f emerit prædia, cujus juris funt: quoniam Ecclefie, ad quam nihil habens promotus eft, eife debent juxta canonicam auctoritatem.

C A P. II.

De emptis per Prælatum de bonis Ecclefie, debet instrumentum confici nomine Ecclefie, alias debet Prælatus ab adminiftratione removeri.

Ex eodem.

Presbyter g cum Diocefim tenet: de eis h, quæ fuperemerit, ad ipfius Ecclefie nomen fcripturam faciat: aut ab ejus ordinatione difcedat.

C A P. III.

Quæfta per Epifcopum poft confecrationem fuam, Ecclefia relinquenda funt.

Ex epiftola Pii Papæ. i (*an. 153. Roma.*)

Ut unusquisque k Presbyter res, quas poft dies confecrationis acquirit, propriæ Ecclefie relinquat.

C A P. IV.

Empta per Prælaturam ex emolumentis Ecclefie, efficiuntur Ecclefie, licet Prælatus emerit nomine alieno.

Ex Concilio Rhemenfi l (*in Gallia.*)

Inquirendum eft, fi quis m Presbyterorum de redditibus Ecclefie, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparavit n: quia ficut nec fuo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de facultatibus Ecclefiafticis o debet, quoniam hoc facriligium p eft, & par crimini Judæ furis, qui facras oblationes afportabat & furabatur.

CAP.

a Vid. l. 1. & 2. C. de lib. & eorum liber. b ingerit. c In concilio editis nondum inveni. Burchard. lib. 3. Decr. cap. 118. & lvo part. 3. c. 94. d Cap. 1. cod. tit. in 1. compilat. e provefus. f alit. fi poftea. g Cap. 2. cod. tit. in 3. compil. h de his i Videtur fumptum ex Concilio Carthaginenfi. III. cap. 49. Refert, Burchard. lib. 3. decr. cap. 1221 lvo part. 3. cap. 96. Grat. 11. q. 3. c. 1. k Cap. 1. cod. tit. in 1. comp. l In Concilio impreffo nondum inveni. m fi aliquis Presbyter. n comparaverit. o Ecclefia. p facriligum.

C A P. V.

Meliorationes facta per praelatum in rebus Ecclesia, sunt suae in vita, etiam si dimittat beneficium: sed de his testari non potest. h. d. secundum intellectum satis notabilem.

Ex Concilio Toletano. a. (an. 589.)

SI quis sane b Clericorum agella vel vineolas in terra Ecclesiae sibi fecisse probabitur sustentandae vitae causa, usque ad diem obitus sui possideat: verum post suum decessum Ecclesiae restituat, nec testamentario aut successorio jure cuicumque haeredum, prohaeredumve relinquat, nisi forsitan cui Episcopus pro servitiis ac praestatione Ecclesiae largiri voluerit.

TITULUS XXVI.
DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS
VOLUNTATIBUS.

C A P. I.

Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest: de rebus vero Ecclesiae seu intuitu Ecclesiae quas sitis, testari non valet.

*Gregorius IX. Antonio Subdiacono (an. 600.
Roma in Campaniam.)*

QUORUNDAM c ad nos relatione pervenit, quod I. Atellanæ civitatis Episcopus condito testamento in octo uncis substantiæ suæ nrum haeredem instituit, Ecclesiam suam in residuis quatuor. Hortamur igitur, ut sollicite hoc discutiatur, & quicquid ipsum habuisse patuerit, a qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum d, quod eum ante Episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit. Quicquid vero Ecclesiae ante ipsius consecrationem fuisse cognoveris, vel in Episcopatus ordine prædictum Episcopum acquisivisse e, in ejusdem Ecclesiae dominio conservetur.

C A P. II.

Abbatissa testari non potest, etiamsi nunquam induisset habitum Monachalem.

Idem. (an. 600. Roma.)

QUAE ingredientibus: (& j.) Gabina f Abbatissa conquesta est, S. quondam Abbatissam monasterii sui, postquam regendi suscepit officium, condito testamento legata quibusdam reliquisse, dicens eam usque in diem obitus sui non induisse habitum Monachalem, sed in vestibus, quibus utuntur loci illius g Presbyteri permansisse, sicut & illa, quæ ante ipsam fuerat Abbatissa, & hoc pene h ex consuetudine licuisse: (& j.) Necessarium ergo visum est, postquam Abbatissa ordinata est, & in monasterio per annos plurimos usque ad obitum præfuit, vestis qualitatem ad culpam forte Episcopi pertinere, qui eam sic esse permisit, non tamen potuisse præjudicium monasterio irrogare, sed res ipsius eidem loco, ex quo illic ingressa & Abbatissa constituta est, de jure competere.

C A P. III.

Si intra annum a die monitionis non fit executio testamenti per debentem exequi, devolvitur executio ad Episcopum.

Idem. i. (an. 600.)

NOS quidem. (& j.) Pervenit ad nos S. de hac luce migrante supra volutatis elogio k monasterium præcepisse fundari: cujus desiderium a T. religiosa terna ejus hærede protrahitur. Quamobrem te hortamur,

ut eam commoneas, quatenus intra annum monasterium, quod justum est, debeat ordinare, & cuncta secundum voluntatem defuncti sine altercatione construere. Quod si intra prædictum tempus sive in loco, quo constitutum fuerat, seu si ibi non potest, & alibi placeat ordinari, tecum implere nlexerit: tunc per te ædificetur, & omnia per te loco ipsi sine diminutione qualibet assignentur. Sic enim secundum piissimas leges dilatas defunctorum piæ voluntates Episcopali decens est studio adimpleri.

C A P. IV.

Debetur legatum, quamvis nudis verbis a testatore sit relitum.

Idem a Petro Subdiacono. (an. 600.)

INDICANT: (& j.) Cognovimus R. referente, quod moriens uxor Redempti b concham argenteam nudis verbis jussit venundari, & suis dare liberis, & scutellam argenteam cuidam monasterio reliquisse e. In quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri.

C A P. V.

Non debetur legatum, cum testator rem non suam, sed Ecclesiam legavit, h. d. simpliciter inherendo literæ.

Idem T. Episcopo. (an. 600. Roma in Siciliam.)

FILIUS noster F. conquestus est, quod quondam P. pater suus aliqua Ecclesie vestra, sepultura sua gratia, juris alieni reliquit. Et quidem leges seculi hoc habent, ut hæres ad solvendum cogatur, si auctor ejus rem legaverit alienam: sed quia lege Dei, non autem lege hujus seculi vivimus, valde mihi videtur injustum, ut res tibi legata, quæ cujusdam Ecclesie esse perhibentur, a te teneantur, qui aliena restituere debuisti.

C A P. VI.

Hæredi non adimplenti iussa testatoris, ab Episcopo interdicitur res a testatore relicta. h. d. inherendo literæ.

Ex Concilio Moguntino. (in Germania.)

SI hæres iusta testatoris non adimpleverit: ab Episcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta est, canonicè interdicitur cum fructibus & cæteris emolumentis: Ut vota defuncti adimpleantur. d

C A P. VII.

De bonis per Ecclesiam acquisitis, Clerici testari non possunt.

Ex Concilio Laterano. e. (an. 1170. Roma.)

CUM in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, a quibus beneficium non cognovimus recepisse, & contra quidam Clerici cum ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita, in alios transferre præsumunt. Hoc igitur, quia antiquis canonibus constat inhibitum, nos idemnerati Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis f conferte voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipuum remanere.

C A P. VIII.

Moderatam elemosinam de bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici facere possunt, etiam in agritudine constituti.

Alexander III. (an. 1180. Roma.)

AD hæc g præsentibus innotescat, quod Clerici de mobilibus, quæ p r Ecclesiam sunt adepti, de jure testari non possunt. Videntes tamén & sui compotes moderare valent aliqua de bonis ipsis non ratione testamenti, sed elemosinæ intuitu erogare in agritudine constituti.

C A P. IX.

De bonis propriis, vel acquisitis intuitu persona Clerici testari possunt, de acquisitis intuitu Ecclesiae non.

Idem

a Concil. Toletan. II. b Cap. 4. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil. c Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. d Beat. Thom. 2. 2. q. 18. art. 6. & 7. & ibidem Cajetanum: & Conc. Trident. sess. 25. de reform. cap. 1. e acquisisse, in antiq. f Sabina Abbatissa quæst. g ipsius. h plene, in vulgar. sed in regist. Greg. pent. i Scilicet Gregor. Jannar. Episcopo Caralirano l. 3. epist. 10, regist. & c. 12. eod. tit. in 1. comp. k eulogio.

a Gregor. in regist. libr. 12. epist. 30. & cap. 13. eod. tit. in 1. comp. 8. Recepti, puto esse proprium viri nomen. C aliter, reliquisset, sed reliquisset in nostris antiq. d imp. eantur. e Sub Alexand. III. cap. 15. & c. 4. eod. tit. in 3. compilat. f alii. g Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. art. 29. c. 5. eod. tit. in 1. compil.

Idem Alex. III. *Vigilanti* a Episcopo. (an. 1180. Roma in Angliam.)

Quia b nos: (& infra. α) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod licet Clerici de his, quæ patet successione vel cognitionis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere disponere valeant. De his tamen, quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de jure possunt facere testamentum.

(α *Duxit tua f. consulendos, utrum Clerici seculares de mobilibus rebus possint condere testamentum?*)

C A P. X.

Valet testamentum quod parochianus facit coram Presbytero parochiali & duobus testibus: nec valet contraria consuetudo. h. d. in herendo verbis literæ.

Idem *Hostiensis Episcopo*. (an. 1170. Roma in Latium.)

Cum es in nostra presentia constitutus, proposuisti talem in tuo Episcopatu consuetudinem obtinere, quod testamenta, quæ sunt in ultima voluntate, penitus rescindantur, nisi cum subscriptione septem vel quinque testium fiant, secundum quod leges humanæ decernunt. Quia vero a divina lege & sanctorum Patrum institutis, & a generali Ecclesiæ consuetudine id noscitur esse alienum, cum scriptum sit: *in ore duorum vel trium testium stes omne verbum*: præscriptam consuetudinem improbamus: & testamenta, quæ Parochiani coram Presbytero suo, & tribus vel duobus aliis personis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere: sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujusmodi audeat rescindere testamenta.

C A P. XI.

Vales ultima voluntas ad pias causas coram duobus testibus: & est casus singularis.

Idem *Judicibus Vellegris. d* (an. 1170. Roma.)

Relatum est e, quod cum ad vestrum examen super relictis Ecclesiæ causa deducitur, vos nisi septem, vel quinque idonei testes intervenerint, inde postpositum iudicare: (& infra. c.) Madamus, quatenus cum aliqua causa talis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundum leges, sed secundum decretorum statuta tractetis, tribus aut duobus legitimis testibus requisitis. Quonia scriptum est: *In ore duorum vel trium testium stes omne verbum*.

(α *Unde quia hujusmodi causa de iudiciis Ecclesiæ, non secundum leges, sed secundum rationes debet tractari, & in ipsis divina Scriptura testante duo aut tres idonei testes sufficientes.*)

C A P. XII.

De propriis potest restari Clericus: in acquisitis per Ecclesiam etiam si sint mobilia, succedit Ecclesia vel successor: potest tamen aliqua servitoribus vel pauperibus largiri: si autem defunctus habet plures Ecclesias vel beneficia, fiet æque diviso inter illa.

Idem *Electo & Capitulo Cassanen.* (an. 1170.

Roma in Calabriam.)

Relatum est f auribus nostris, quod quia statuimus in Lateranensi Concilio g, ut bona per Ecclesiam acquisita, ad eam in Clericorum obitu devolvantur: dubitatis, an hoc sit de immobilibus tantum, vel de mobilibus sentiendum: (& infra. α) Respondemus, quod generaliter bona h quælibet per Ecclesiam acquisita, eis i debent juxta Lateran. Concilium post acquirentis

a *Vigiliens* habent. antiq. b *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 29. c. 5. & c. 6. cod. tit. in 1. comp. c. Deut. 17. d. Vellenen. e. cap. 10. cod. tit. in 1. comp. & post. Conc. Lateran. sub Alex. III. p. 50. cap. 8. f. cap. 2. cod. tit. in 2. comp. Vid. præ aliis Hostiensem & Covarr. g. Cap. 15. h. Vid. Pinellum in Rubr. C. de bonis mater. in 1. parte. i. Codex *Barbasia* ita: ei debeant, &c. convenit antiqua compilar.*

obitum remanere. Nominem autem Ecclesiæ, non Episcopus vel successor Clerici morientis, ubi est collegium Clericorum, sed communis congregatio intelligitur, quæ rem illarum debet canonice distributionem & curam habere. Ubi autem in loco defuncti tantum est unus ordinandus, is ea bona (sicut & alia ipsius Ecclesiæ) in Dei amore dispenset. Licet autem mobilia per Ecclesiam acquisita, de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint: consuetudinis tamen non est improbandæ, ut de his pauperibus & religiosi locis, & illis, qui viventi servierant, sive sint consanguinei, sive alii, aliqua juxta meritum conferantur. Cæterum, quæ ex hereditate, vel artificio, aut doctrina proveniunt, distribuuntur pro arbitrio decedentis. Quia vero nonnulli in diversis Ecclesiis beneficia possident, dividantur, quæ habuerant per estimationem congruam inter ipsos. b

(α *Responsoque nostro quaris edoceri, si præscripta bona in usus Episcopi, vel eorum qui decedenti successerunt, de jure transeant, vel communi utilitati Ecclesiæ debeant applicari. Primo itaque breviter.*)

C A P. XIII.

Tenet testamentum, si quis extremam voluntatem suam alterius dispositioni committit, & dicitur restatus ad pias causas. h. d. secundum intellectum notabiliorem.

Innocentius III. *Assidorens. Episcopo.*

(an. 1212. Roma in Galliam.)

Cum tibi de benignitate c: (& infra.) In secunda quæstione dicimus, quod qui extremam voluntatem in alterius dispositionem d committit, non videtur decedere intestatus.

C A P. XIV.

De relictis Ecclesiæ petis Episcopus partem suam, licet aliquid fuerit sibi a testatore relictum: nisi eo modo & non in fraudem fuerit relictum a testatore, quod maneret ea parte contentus, & legatum agnovisset.

Idem *C. s. Sancti Laurentii in Lucina Presbytero*

Cardinali. (an. 1213. Roma.)

Oficii c: (& infra.) Secundo quævisisti, cum quis in testamento relinquat Episcopo propriam portionem, & alia multa monasteriis vel Ecclesiis, utram Episcopus ex illis legitimam possit petere portionem: (& infra. α) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si portionem illam cum conditione legavit Episcopo, ut esset illa sola contentus, & Episcopus accepit: quia per hoc aliis renunciasset videtur, de cæteris non poterit exigere portionem. Quod si eam ipsi absolute reliquit, portionem sibi debitam poterit nihilominus de cæteris vindicare: Si vero contiterit, quod in fraudem modicum constituit mortuarium, ut in cæteris Episcopus portione debita fraudaretur (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent) f Episcopus portionem ex illis poterit exigere a canone constitutam, salvo indulgentiæ Romani & Pontificis, quæ quibusdam regularibus sunt concessæ.

(α *Adiciens autem, cum quis in testamento, in fraudem modicum constituerit mortuarium, et alia dimisit pro animæ suæ plura, nihilominus possit Episcopus exigere portionem de illis a canonibus constitutam. Nos autem super his.*)

C A P. XV.

Relictum Episcopo contemplatione persona, non dividitur cum Ecclesia cathedrali: secus si contemplatione Ecclesiæ, sive nihil relinquatur Ecclesiæ, sive aliquid, sive conjunctim, sive separatim. Si autem soli Ecclesiæ est factum relictum, Episcopus habebit portionem canonicam. Præsumitur autem relictum contemplatione Ecclesiæ factum, quando sit ab extraneo habente administrationem: secus si fiat

a *Cum Dei, etc. b. p. p. c. cap. 1. cod. tit. in 3. comp. d. dispositione. e. cap. 2. cod. tit. in 3. comp. f. Vid. l. haresmens. ff. de cond. et demon. et l. in fraud. ff. de jur. s. s. & Romanorum Pensionum.*

fiat ab administrationem non habente. Cum Ecclesiis vero inferioribus Episcopus dividit sibi reliquum, quia non est sibi tanta communio cum Ecclesiis inferioribus, sicut cum cathedrali.

Idem. (an. 1213. Roma.)

Requiritur a de his, quæ testator pro anima sua legat in ultima voluntate, qualiter sint inter Episcopum & Ecclesiam dividenda. Et quidem regulariter verum est, quod Episcopus debet de his secundum diversas consuetudines tertiam vel quartam portionem habere. Sed considerandum est diligenter, utrum testator leger hoc modo: Relinquo istud b Episcopo, an, relinquo istud Ecclesiæ: vel, relinquo istud Episcopo & Ecclesiæ: an, relinquo istud Episcopo, & illud Ecclesiæ. In primo casu distinguendum est, utrum relinquatur Episcopo ab extraneo, an a propinquo. Si ab extraneo, generaliter verum est, quod præsumitur esse relictum intuitu Ecclesiæ, non personæ, unde cathedralis Ecclesia de illo potest canonicam petere portionem: quemadmodum Episcopo competit sua portio, si aliquid Ecclesiæ relinquatur: & hoc verum est, nisi testator exprimat, quod velit illud tantum esse Episcopi, non Ecclesiæ: in quo casu servanda est dispositio testatoris: secus autem si exprimat, quod velit esse illud tantum Ecclesiæ, non Episcopi: quia privata dispositio testatoris non potest generalem constitutionem canonis immutare. Nec est contrarium, quod in canone c legitur, videlicet quod Pontifices, quibus ab extraneo aliquid, aut cum Ecclesia, aut sequestratum dimittitur aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo Sacerdotis probatur offerre) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ, inter facultates Ecclesiæ computantur: quoniam hoc est verum, cum testator ita sequestratum legat illud Episcopo, quod non exprimit, utrum velit ad Episcopum tantum, non ad Ecclesiam pertinere. Si vero relinquatur illud Episcopo a propinquo, præsumitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ: nisi forte contrarium probaretur: & de isto nihil potest Ecclesia petere in vita ejus. Quod si relinquatur Episcopo & Ecclesiæ, de illo inter ipsos d canonica est divisio facienda. Si vero istud Episcopo, & illud Ecclesiæ relinquatur, sive æqualia sive inæqualia sint relicta, reducenda sunt ad divisionem canonicam inter Episcopum & Ecclesiam cathedrali: nisi ambo velint e esse testatoris dispositione contenti, quam f propter ultimæ voluntatis favorem satis decens est observare, ubi neque fraus intervenit, neque dolus, ne quisquam nimium defraudetur debita portione. Secus autem est, si aliquid legeretur Episcopo, & aliqua Capellis vel monasteriis, aut aliis piis locis: nam in hoc casu, quod legatur Episcopo, ejus, est præcipuum cum Ecclesia cathedrali, quemadmodum si cullibet alii legaretur: & de illis g, quæ aliis legantur, portionem canonicam nihilominus obtinebit: quoniam non est tanta communio inter Episcopum, & inter capellas & monasteria, seu alia pia loca, quanta est inter Episcopum & Ecclesiam cathedrali, cui est spiritali conjugio copulatus: unde quæ acquirit Episcopus, non illis, sed isti tantum acquirit. Illud autem est generaliter observandum circa eum, qui potest proprium possidere, prælationem vel administrationem Ecclesiæ non habentem, quod si ei aliquid relinquatur specialiter, non solum a propinquo, verum etiam ab

extraneo, intelligitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ, nisi probatio in contrarium apparet: & idcirco de illo nec Episcopus, nec Ecclesia potest in vita ejus sibi aliquid vindicare: & hoc intelligitur esse verum, cum fraus minime procuratur: quæ si detecta fuerit, patrocinarj non debet.

C A P. XVI.

In bonis patris, matris, & avia, habes quis debitam jure natura, in qua gravari nequit: & filius rogatus de restituenda hereditate sub conditione, detrahit debitum jure natura, et Trebellianicam, in qua computantur fructus post litem contestationem percepti.

Idem Episcopo Tuscano. a (an. 1213.)

Raynūtius b de Clera duas habens filias, Alterocham videlicet & Adjectam, matrem insuper Cleram, & uxorem nomine Adelasiam, in extremis positus condidit testamentum, Alterochæ filix puberi ultra dotem, quam ei dederat, domum & quendam hortum in eodem testamento relinquens. Adjectæ vero impuberi reliquit cetera c bona sua, adjiciens ut Alterocha & soboles quam gestabat in utero, eidem impuberi succederent, si abique liberis moreretur. Mortuo itaque testatore, tutores impuberis eam cum omnibus bonis eidem relictis a patre, jure Lombardo d cuidam P. nomine tradiderunt: quæ filium ex eo suscipiens, tandem sine liberis est defuncta: cujus bona idem P. maritus ejus superstes aliquanto tempore possedit in pace: qui cum alia muliere matrimonium contrahens, & filios suscipiens ex eadem, diem clausit extremum. Postmodum inter Alterocham & filium ejus ex una parte, & filios ejusdem P. & Raynerium tutorem eorum ex altera, super bonis prædictis ejusdem Adjectæ suscitata materia quæstionis, cœperunt coram G. Judice Tuscanen. adinvicem litigare: coram quo Alterocha & filius ejus bona e quondam Raynūtii, tanquam ex causa fideicommissi vel substitutionis sibi debita petierunt, tutore filiorum prædicti P. ex adverso dicente, quod obitabat illis annalis præscriptio, usucapio pro dote, ac longi temporis silentium diuturnum. Insuper allegabat, quod de bonis illis tam tertia Cleræ matris testatoris, & tertia Adelasiæ uxoris ejusdem, quam quarta per Trebellianum nomine ipsius Adjectæ, erant ante omnia deducendæ. Dicitur vero Iudex, supradictam Raynerium tutorem nomine pupillorum in restitutione bonorum Raynūtii condemnavit, tertia Cleræ primo deducta, quam adjectæ ac viro suo donaverat: de qua in substitutionem, quam fecit Raynūtius, non videtur aliquatenus cogitasse: deducta quoque tertia Adelasiæ, quam ipsa P. vendiderat supradicto: præcepit idem Iudex, de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterant f secundum Tuscanæ g consuetudinem civitatis. Deduci præterea quartam per Trebellianum idem Iudex injunxit, cum etiam quilibet extraneus restitutione gravatus, eam deducere poruisset: sed utraque pars ab illa sententia procuravit: (et infra. a) Cum autem coram G. b Diacono Cardin. audire a nobis concessio fuisset diutius litigatum, ipse de mandato nostro sententiam supradicti Judicis, videlicet in eo, quod dixit tertiam Cleræ, & tertiam Adelasiæ integraliter deducendas, pronuntiavit injustam, & ab ea legitime provocatum, desinens, sic illas tertias deducendas, ut legitima portio jure naturæ debita Alterochæ, illi salva sit in utraque: ad cujus restitutionem dictum Raynerium condemnavit. In eo vero, quod quartam per Trebellianum idem Iudex censuit retinendam, fen-

a Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. b In codic. Barb. relinquo istud Episcopo: aut, relinquo istud Ecclesiæ: aut, relinquo istud Ecclesiæ & Episcopo: aut, relinquo istud Ecclesiæ & illud Episcopo. c Canon, cuiuslibet meminit Papa, est in Concil. Agathensi, cap. 6. d eos. e voluerunt. f scilicet dispositionem. g In uno versu ita: & de his, quæ illis legantur portionem, &c. In alio ita: & de his, quæ aliis legantur, Episcopus portionem, &c.

a Tuscanen. al. Tuscan. al. Tuscul. b Raynūtius. al. Raynūtius. vid. c. 13. tit. de sent. et re jud. in 3. comp. c Cetera, habent vestigia in recentioribus, certa, sed mendosa. d al. Longobardorum. e al. ita: dicta bona quondam Raynūtii. f posse. g Tuscan. al. Tusulanæ. h c. i. dictio, videlicet. deest in plurib. antiq.

sententiam confirmavit ejusdem: ita videlicet, quod fructus de bonis ipsius a tempore litis contestata percepti, a prædicto P. & filiis ejus post mortem Adjectæ computentur in ea: qui si suffecerint a ad quartam & fructus ejus, eo nomine alia deductio nulla fiat, alioquin juxta quantitatem fructuum perceptorum computationis ratio habeatur. Quia vero Pater Adjectæ ipsam in legitima b non potuit aggravare, legitimam ipsam, videlicet ejus partis, quæ sibi debebatur ab intestato, deducendam censuit, & etiam tertiam retinendam, ita quod deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus secundum Tuscanam c consuetudinem civitatis fieri consuevit. In eo autem quod præminatus Judex condemnavit Raynerium nomine pupillorum, ad residui restitutionem Alterochæ ac ejus filio faciendam, ipsius sententiam confirmavit. Nos igitur ejusdem Cardinalis sententiam ratam habentes, ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

(a Cum autem propter hoc partes ad nostram presentiam accessissent, dilecti filii G. S. Maria in porticu D. e. con. Cardin. concessimus audistorem.)

C A P. XVII.

Episcopus compellit fideicommissarios, seu executores testamenti ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiam si testator hoc interdixisset.

Gregorius IX. Nomon. Episc. d (an. 1235. in Galliam.)

Tua nobis fraternitas intimavit, quod nonnulli tam Religiosi, quam Clerici seculares & Laici, pecuniam & alia bona, quæ per manus eorum ex testamentis decedentium debent in usus pios expendi, non dubitant aliis usibus applicare. Cum igitur in omnibus piis voluntatibus sit per locorum Episcopos providendum, ut secundum defuncti voluntatem universa procedant, licet etiam a testatoribus id contingeret interdici: mandamus, quatenus executores testamentorum hujusmodi, ut bona ipsa fideliter & plenarie in usus prædictos expendant, monitione prævia compellas.

C A P. XVIII.

Filius rogatus restituere hereditatem, detrahit tertiam jure natura, & quartam Trebellianicam: in quibus parte legata relinquere, hæres instituit, & panam impone.

Idem. (an. 1235. Romæ.)

Raynaldus e Peponis filius, hæres ab ipso institutus, hoc modo, ut patris suis hereditatem restitueret, si abique filiis masculis moreretur: cum eis (mortuo Pepono) super quibusdam bonis hereditatis ejusdem, in tres arbitros compromisit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma compromissi poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerunt, quod neutra pars haberet licentiam transferendi quocunque modo in alium res prædictas, nisi in eorum filios masculos ex ipsis legitime descendentes: & quod contra hoc fieret, non valeret. Porro dictus R. prolem non habens condidit testamentum, in quo medietatem partis suæ de rebus prædictis, quibusdam avunculis suis, aliam vero medietatem & reliqua bona paterna uni ex patris suis & ejus filiis legavit: adjiciens ut bona, in quibus ex testamento vel ab intestato dicti hæres R. possent succedere, si venient contra legatum dictis avunculis suis debitum, ad ipsos pro determinatis portionibus devenirent. Demum eodem R. natura debitum persolvente, ac uno ex patris hereditatem adente prædictam, cum dicti avunculi adversus eundem patrum ac filios ejus coram Judice f communitatis Urbenaten. g moverant quæstionem, pe-

tendo pro rata, quæ ipsos contingit, legatum prædictum, & restitui eis, si contra ipsum illi venirent, quæcunque occasione testamenti ejusdem R. ad ipsos pervenerant, vel poterant pervenisse: Præfatus Judex ab illorum petitione super legato ipsos absolvens, ad restitutionem aliorum bonorum sententialiter condemnavit eosdem. A cujus sententia cum ambæ partes ad nostram audientiam appellassent, petente utraque parte dicti Judicis sententiam infirmari, quatenus contra se fuerat promulgata, & quatenus pro se faciebatur, executioni mandari a. Dilectus F. noster O. sancti Nicolai in carcere Tullianen. Diacon. Cardin. lite coram se legitime contestata, quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peponis patris sui tertiam partem debitam jure naturæ, in qua gravari nequivit, necnon quartam Trebellianicam, quam quilibet extraneus restitutione gravatus deducere potuisset b, propter quod in rebus prædictis avunculis legatis portiones easdem habuit R. præfatus, easque potuit in ultima voluntate legare, ac per hoc legatum tenuit usque c ad tertiam & quartam præfatas: licet ipsas non expresse in legando, pronuntiavit (non obstante præmissis arbitrio, quod nec d legatum teneret, non poterat impedire) Judicem ipsum in eo, quod super hoc dictum patrum in totum absolvit, qui confessus est se pro medietate possidere prædicta, perperam judicasse, condemnavitque ipsum ad restitutionem medietatis tertie & quartæ partis ipsius legati pro rata, quæ dictos avunculos de ipso contingit, & in residuo præfati Judicis sententiam confirmavit. Cæterum in eo e, quod idem Judex dictum patrum, & ejus filios totaliter in aliis, quæ in secundo articulo petita fuerant, condemnarat, male ipsum pronuntiassse decrevit, quia filii ejus contra voluntatem testatoris non inveniunt aliquid commisisse, cum nihil de petitis reperti fuerint possidere. Verum in portione, quam patrum habebat in bonis illis ratione quartæ & tertie prædictorum f, quas R. habuit in bonis eisdem g, in quibus ejus institutio & legatio ac adjectio pæne tenebat, pro rata eosdem avunculos contingente, de prædicto legato confirmavit sententiam judicis supra dicti, eodem patrum & ejus filios in residuo absolutis, & salvo nihilominus ei ex jure institutionis beneficio legis Falcidie h, in restitutione præfati legati, si intra tempus legitimum voluntati paruerit testatoris: cum i inventarium fecerit, & contra voluntatem testatoris, lex Falcidia inducatur. Nos itaque ipsius Cardinalis sententiam ratam habentes, eam auctoritate Apostolica confirmamus.

C A P. XIX.

Executor testamentarius, qui suscepit illud officium, exequi compellitur.

Idem. (an. 1235. Romæ.)

Joannes Clericus & P. Laicus, executores ultimæ voluntatis O. Clerici S. Crucis, qui venerabilibus & piis locis de bonis suis in ultima voluntate legavit, mandans insuper satisfieri creditoribus per eosdem, post mandatum susceptum per diæcesanum k cogi debent, testatoris explere l ultimam voluntatem.

C A P. XX.

Ponit quædam legata, in quibus non solvitur canonica portio nisi fiat in fraudem.

Idem. (an. 1235. Romæ.)

De his, quæ in ornamentis, vel pro eis m, seu fabrica, luminaribus n, anniversario, septimo, vigesi-

a Sufficiunt. b legitimam. c Tuscanen. d Nomeniens. al. Novien. al. Nonionens. e Vid. Ferdin. Vasg. l. 2. de success. creat §. 20. Torriellum & Marian. Socinum in Rubr. D. de leg. 1. i Communis, in antiq. g Urbenaten. al. Urbenatan. al. Urbenatarivo.

a Vid. l. in ratione. §. quod vulgo. per Bartol. ff. ad l. Falcid. & athen. de har. & Fal. in prin. c al. quartam partem. d quod nec hoc. f prædictarum. g ejusdem. h Vid. l. ex factis. §. fin. ff. de vulg. & pupil. i In vulgaris male, cumque inventarium, &c. k alit. diæcesanum Episcopum, & c. l adimplere. m anniversariis, in vulgato. n seu anniversario.

gesimo, tricesimo a die, sive allis, ad perpetuum cultum divinum legantur Ecclesiis vel reliquis piis locis canonica portio, (dummodo in fraudem non fiat, ut ea Episcopus seu parochialis Ecclesia debeat defraudari) deduci non debet.

TITULUS XXVII.
DE SUCCESSIONIBUS AB
INTESTATO.

C A P. I.

Clericus bona propria dare potest, cui vult: sed si decedat intestatus, & non habet consanguineos, succedit Ecclesia. h. d. juncta gl.

Sed hoc e ibidem inventum est de Episcopis, Presbyteris, & Clericis, ut d si per hæreditatem, vel alio modo intuitu personæ aliquid acquisierint, donare eis liceat, cui voluerint, dum vivunt. Si autem ante obierint, quam hoc fecerint &, altari cui servant, omnia perpetuo sanctificentur, & in jus Ecclesiæ tradantur.

C A P. II.

Si olim servus, Presbyter saltem intestatus decedat, ejus bona dividuntur secundum formam hic contentam. h. d. secundum intellectum singulare. qui hodie etiam tenet.

Ex Concilio Tribur. f (in Germania.)

Sando & concilio allatum est, quod quidam Laici improbe agunt contra Presbyteros suos, ita ut de momentum Presbyterorum subditur: ia partes sibi vindicent, sicut de propriis servis. Interdicitur itaque ne hoc ulterius fiat, sed sicut liberi facti sunt ad suscipiendum gradum, & agendum officium divinum, ita nil ab eis præter divinum officium exigatur. Peculium vero ipsorum dividatur in quatuor partes, quarum una Episcopo, altera h Ecclesiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus assignetur, & si non sint idonei parentes, Episcopus eam recipiat, & in usum Ecclesiæ diligenter distribuat. Et si quis contra hoc præsumpserit, anathematizetur.

C A P. III.

Attingendo duos notabiles & singulares intellectus hujus capituli, summatur secundum quemlibet intellectum. Et primo sic: Valer testamentum ad pias causas conditum per verba enunciativa, etiam propter aliud prolata, quantum successio seu restitio veniat ad exclusionem alterius Ecclesiæ. Vel aliter secundum alium intellectum, & sic: Per unum septem de veritate, & per confessionem etiam incidenter factam probatur oblatio, etiam quoad effectum consequendi bona oblata.

Innocentius III. k Murnen. Episcopo. (an. 1210.)

Cum dilectus l filius Abbas de Brusia, pro causa, quam adversus Episcopum Aduen. habebat, diutius expectasset: Abbas proposuit antedictus, quod Archipresbyter de Alterio, ad participationem orationum monasterio de Brusia, obtulit se & sua: (& infra. α) Sufficenter intelleximus esse probatum, quod dictus Archipresbyter agens in extremis, velut ultimam exprimens voluntatem, asseruit se & sua monasterio contulisse. Unde cum requisitus esset, ut conderet testamentum, respondit se non posse testari m, quia se & sua contulerat monasterio supradicto: & licet unus testis solus dixerit se vidisse, quando se & sua obtulit monasterio: quia tamen alii testes dixerunt se audivisse ipsum in Abbatis presentia, quod prædictum n est, consistentem, non tanquam sufficienter probantes, sed tanquam

vehementer adminiculantes, assertionem Abbatis plurimum adjuvabant. Quia vero pars Episcopi asserere se velle probare, quod dictus Archipresbyter in extremis laborans tanquam phreneticus alienatus erat a mente, unde non valuit quod expressit: Nos causam illam tibi sub hac forma duximus committendam, quod nisi præstat Episcopus legitime probaverit, prædictum Archipresbyterum suæ mentis compotem non fuisse, cum ultimam voluntatem expressit, super impetitione monasterii perpetuum ei silentium imponatur, & compellatur restituere monasterio, quæcumque de bonis ipsius Archipresbyteri, vel etiam monasterii occupavit. Si vero legitime probaverit Archipresbyterum, quæ super ultima voluntate præmissa sunt, alienata mente dixisse: ad faciendam ei nomine parochialis Ecclesiæ (cujus ipse e administrationem gesserat, dum vixisset) restitutionem bonorum, quæ ipsius Archipresbyteri fuerunt, monasterium condemnatur, cum idem Archipresbyter ab intestato decesserit: ipsique monasterio super impetitione Episcopi silentium imponatur.

(α Quibusdam rebus suis usui suo simpliciter reservatis. De manu cujusdam fratris ejusdem canonici augmentationem corona in signum illius oblationis accepit, & quod hanc concessionem hoc modo fecisset, & non suo nomine, sed monasterii possidebat, & monasterio quicquid acquirebat, acquireret: sæpe fuit in communi capitulo professus, & in hoc etiam publice per viginti annos fere idem Presbyter nullò contradicente vel reclamante permansit, ita quod per publicam famam in omnibus notum erat. Nam Abbas de Brusia, qui pro tempore fuerat & ipsi Monachi rebus illius non secus quam aliis rebus monasterii proprii, sciente Episcopo Edunens. qui pro tempore erat, & in nullo penitus reclamante, publice usebatur. Id autem quod mente compos dictus Archipresbyter fecerat inter vivos, in ultima voluntate mente sanus, licet ager corpore, confirmavit. Cumque idem Abbas & Monachi res sic legitime datas, & alias quas ipsi Archipresbytero concesserant ad utendum, ad suum monasterium reducere vellent, prædictus Episcopus eis violentiam inferens, non solum res Archipresbyteri, sed etiam res ipsius monasterii occupavit: quas cum in bona pace repererent, ipsi rebus illis, ut ei posset grassandi materia plenior indulgeri, sed. Apostolic. appellavit, in octavas sancti Martini proximo præteriti, sua terminum appellationi præfigens. E contra prædictus nunciatus Episcopi allegavit, quod antequam donatio illa facta fuit, Archipresbyter erat postius extra mentem, ita quod cum interrogatus fuisset, An Monachi vis tu habitum suscipere? & respondisset, Volo: statim interrogatus ab alio, Vis tu esse asinus? respondisset, volo similiter: sicque prædicti Monachi cum ad suum monasterium deportarunt, quod idem nunciatus se obtulis probatum, quibus auditis & cognitis.)

TITULUS XXVIII.
DE SEPULTURIS.

C A P. I.

Decedens intestatus, sepelitur in sepulchro majorum, vel ubi eligitur sepultura: parochialis tamen Ecclesia habeat canonice portionem ejus, quod relinquit Ecclesia sepultura. h. d. secundum veriorum intellectum.

Leo III. (an. 810. Roma.)

Nos instituta e majorum Patrum considerantes, statim us unumquemque in majorum sanctorum sepulchris jacere: ut Patriarcharum exitus docet f. Nulli tamen negamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam. Dominus, enim & Magister alienam eligat,

a Hac dictio, die, nusquam apparet. b Aitens. c Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. d Dictio, ut, deest in omnibus manuscrip. e perfecerint. f Triburiens. g Burch. l. 2. Dec. c. 206. lvo p. 6. c. 281. & c. 2. eod. tit. in 1. comp. h altera vero. i sum. k Niuernens. al. Lunens. l cap. un. eod. tit. in 3. comp. m contestari. n dictum.

a Erat a mente. b ipsam. c Dictio, ipse, deest ut plurimum in antiq. d In uno Vaticano ita: De Sepulturis mortuorum. e Post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 43. c. 2. & Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & vid. c. 2. eod. tit. lib. 6. f Gen. 49. Exod. 14.

git, ut propriam. Sed quia dignus est a operariis mercede sua, tertiam partem sui iudicij illi Ecclesie dari censemus, in qua celestis pabulo refecti consuevit, ut juxta Apostolum b sint consolatorum socii, ut fuerunt passio- rum: & sic demum ubicumque libitum fuerit, eligat sepulchrum. Aliter ne fiat auctoritate Domini nostri, qui per Prophetam c locutus est, dicens: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui: sub anathematis vinculo detestamur & contradicimus.

C A P. II.

Qui convertitur ad monasterium, medietatem bonorum, qua pro anima sua disposuit, tenetur relinquere Ecclesie parochiali.

Leo Papa omnibus fidelibus per Dardaniam constitutis. (an. 450.)

Relatum est auribus nostris: (et infra. α) Mandamus, ut quicumque a modo in monasterio converti voluerit, sive in morte, sive in vita, omnium rerum & possessionum, quas pro salute animæ suæ decreverit disponere, medietatem d Ecclesie, ad quam dignoscitur pertinere, relinquat.

(α Esse quosdam perverse agentes, qui subvertere nituntur, atque dividere conantur Ecclesie unitatem, videlicet Abbates, Monachos, qui non zelo charitatis, sed studio rapacitatis invigilant, atque seducere conantur seculares, quos illaqueare possint, ut res suas atque possessiones sive in morte, sive in vita monasteriis suis tradant, & Ecclesiis, quibus subiecti esse videntur, & a quibus baptismum, penitentiam, Eucharistiam, necnon pabulum vita cum lacte carnis acceperunt vel accipiunt, nihil de bonis relinquunt: hunc denique fomitem discordiam nos animadvertendo modis omnibus inhibere volumus, & ne amplius fiat omnino prohibemus, considerantes, non esse bonum, si illi, qui fuerunt socii passionis secundum Apostolum, sint immunes societate consolatorum: & quia dignus est mercenarius mercede sua, ideo precipimus, atque)

C A P. III.

Ubi quis sepulcro majorum relicto, eligit sepulchrum in loco minus religioso, dolo inductus, seu ex contemptu, seu non demissa Ecclesia sua canonica portione expresse vel tacite, non tenet electio. h. d. salvando istum textum, quantum fieri potest.

Innocentius III. e Genuensi Archiepiscopo. f (an. 1220.)

Fraternitatem quam non credimus ignorare, mortuorum sepulchra & coemeteria, apud illas Ecclesias & monasteria ex antiquo esse disposita, in quibus religiosorum fratrum Conventus sunt constituti, & orationes atque Missarum solemniam, tam pro vivis, quam pro defunctis frequentius celebrantur. Unde ipsorum devotioni, & extreme voluntati, qui apud hujusmodi Ecclesias sepeliri desiderant, minime contradicendum est. Qui vero relicti antiquis Ecclesiis, & patrum, aliorumque parentum suorum sepulchris, contra consuetudinem Patrum Veteris Testamenti, qui cum patribus h suis sepulti esse leguntur, ad nova & minus religiosa loca se transferunt, irrationabiliter & contra antiquam institutionem facere videntur. Unde si P. de Castello contra antiquam & rationabilem consuetudinem aliquid de corpore suo sepeliendo mandavit, hoc non præjudicat rationi, sed viribus debet carere. Quocirca mandamus, quatenus corpus ipsius Monachis sancti Stephani reddi facias, & cum suis patribus sepeliri.

C A P. IV.

Si quis in agritudine, de qua decedit, offert se & sua monasterio, Ecclesia parochialis habet inde canonicam portionem: secus si in sanitate.

a Luc. 10. b 1. Thessal. 5. 2. Corinth. 1. c Prov. 22. d 13. quæst. 2. c. 7. e imo secundus, ais Contius. f al. Januensis, sed jam alibi monui, olim Genuam, Januam vocatam. g cap. 5. eod. tit. in 1. comp. Vid. Concilium Matislonense secundum, cap. 17. Adde quod de hac materia sancitum, & post Decr. c. 2. De sepulchris. lib. 6. h Gen. 50. & 3. Reg. 13. & alibi saepe.

Alexander III. Episcopo Spalen. (an. 1180.)

De his a, qui in infirmitate vel sanitate cum bonis suis ad religiosa loca se transferunt, nihil tibi, vel Ecclesiis, a quibus receperunt salutis pabula, relinquentes: hoc tuum volumus prudentie innoscere, quod si in agritudine ipsa ad religionem transeant, dummodo de agritudine illa decedant, de bonis suis ipsis Ecclesiis, a quibus assumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. Si vero ad religiosa loca se in sanitate transierint, aliquid præscriptis Ecclesiis impertiri, quia liberum est eis tunc bona sua, non solum religiosi, sed etiam quibuslibet privatis conferre solentis.

C A P. V.

Qui sepeliunt parochianum alienum, quem sepelire non debent, coguntur restituere corpus, & qua ratione ipsius obtinuerunt. hoc dicit, cum cap. sequenti.

Item. (an. eod.)

Ex parte b Canonico-rum Obri-gen. c nobis est intimatum, quod Prior de Insula quandam parochianum suum post appellationem ad nos factam in sua Ecclesia sepelivit: (et infra. α) Mandamus, quatenus præfatum priorem compellas, ut memoratis Canonici prædicti Parochiani corpus restituat, & exinde d amicabiliter conveniat cum eisdem.

(α Unde quoniam hoc Ecclesiastica institutioni contrarium est, & a rationis tramite penitus alienum, ut quis falcem mittat in messem alienam, f. c.)

C A P. VI.

Summatum est sup. cap. prox.

Idem Decano & Magistro R. e Ravennaten.

(an. 1180. Roma in Flaminiam.)

Cum f liberum sit: (et infra. α) Ad audientiam nostram pervenit ex confectione Abbatis & fratrum sancti Martini Laudonens. quod cum Presbyter quidam corpus cujusdam mulieris (prout in ultima voluntate disposuit) ad eandem Ecclesiam sepeliendum deferret, Monachi S. Vincentii Laudonen. corpus ipsius violenter rapere, & in Ecclesia sua sepelire minime dubitarunt: (et infra. β) Mandamus, quatenus si ita esse inveneritis, præfatos Monachos compellatis, ut ossa præfata mulieris, & beneficia, quæ occasione sepultura ipsius recepisse noscuntur, memoratis fratribus cum integritate restituant, & de cætero g talia facere non præsumant.

(α De universis institutionibus sanctorum Patrum apud religiosa loca in ultima voluntate sibi eligere sepulturam canonica proculdubio obvia rationi, qui devotioni & extreme voluntati decedentium in hac parte contradicere præsumit.)

(β Et hoc idem de filio R. Canis præsumperunt. Super quo utique vehemens sumus admiratione commoti, cum iidem Monachi & sanctorum Patrum institutis omnibus contrariis, & privilegiis prædictorum nostrorum, & nostra, qua prædicti fratres de libera se habere sepultura proponunt, sata-gunt violare. Inde est quod f. c.)

C A P. VII.

Mulier nupta libere potest sibi eligere sepulturam.

Lucius III. (an. 1182. Roma.)

De uxore vero h, utrum quemadmodum vir liberam debet habere sepulturam: Nobis videtur, quod nulla super hoc inter virum & mulierem i sit facienda distinctio, sed utrique in casu isto æqualem esse credimus facultatem, cum electio ista ad eum potius statum pertineat, in quo mulier solvitur a lege viri. k

Pater

a Post Conc. Later. sub Alex. III. p. 49. c. 6. & Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. b cap. 1. eod. tit. in 2. comp. c Oburgen. al. Obligen. d al. aut exinde. e Remen. f cap. 2. eod. tit. in 2. comp. g In antiqua ita: de castro similia non præsumant. h cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c. 6. i uxorem. k Vid. l. in tempus. ff. de hered. instit. & l. quod sponsa. cum nos. C. de donat. ante nupt.

Pater filios impuberes, ubi voluerit, potest sepeliri facere, si hoc habet consuetudo loci. h. d.

Utrum autem pater, quo magis voluerit, minores filios valeat sepelire, non invenimus a sanctis Patribus definitum: & propterea terræ consuetudini decernimus relinquendum.

C A P. VIII.

Si parochianus Ecclesiæ cathedralis alibi sepelitur, de ipsius funeralibus, seu relictis Ecclesiæ sepultura, debetur quarta Capitulo Ecclesiæ cathedralis.

Idem Præpositus et Capitulum Favensin. (an. 1181.)

Cum super quodam a Capitulo: (et infra.) Præsentium auct. statuimus, ut si aliquem parochianorum vestrorum alibi contigerit eligere sepulturam, de testamento ipsius parte vobis portio relinquatur.

C A P. IX.

In quantitate canonica, qua debetur Ecclesiæ parochiali, statur loci consuetudini.

Clemens III. (an. 1190.)

Certificari volumus b a nobis, quomodo illa clausula, quæ in privilegiis solet apponi, salva iustitia illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur: intelligi debeat & exponi. Cum autem super hoc articulo diversa antecessorum nostrorum manaverint instituta, Leone iustitiam illam quandoque tertiam partem, quandoque mediam, & Urbano quartam fore censentibus: nos tale præbamus in hac varietate responsum, ut sicut beatus Hieronymus c inquit, unaquæque provincia in suo sensu abundet, & secundum rationabilem consuetudinem regionis d illa iustitia circa medietatem, vel tertiam aut quartam partem pro locorum diversitatibus attendatur.

C A P. X.

Privilegiati super jure funerali sepelire possunt illos, qui apud eos eligunt sepulturam, solvendo tamen canonicam portionem Ecclesiæ parochiali. Si vero alios sepeliunt, tenentur restituere, quicquid occasione funeris receperunt.

Innocentius III. Episc. Clement. & Abb.

Maurien. (an. 1190.)

In nostra præsentia constitutis Priore Ecclesiæ Montis Ferrandi, & procuratore Hospitaliariorum Clericorum diocesis, idem Prior proposuit, quod prædicti Hospitalarii quosdam parochianos suos, quorum duo erant intra annos legitimos, receperunt ad Ecclesiasticam sepulturam. E contra prædictus proposuit procurator, quod tam ex privilegio, quam ex indulgentia speciali, licet Hospitalariis omnes passim præter excommunicatos & interdiktos ad Ecclesiasticam sepulturam recipere, qui apud illos elegerint sepeliri, fideique commissa in ultima voluntate relicta possunt licenter accipere, soluta tantummodo quarta parochiali Ecclesiæ, de cuius parochia mortuorum corpora assumuntur, præterquam de equis & armis, quæ indulta sunt ipsis in subsidium terræ sanctæ, de quibus quartam deducere non tenentur: (et infra. a.) Talem super his duximus sententiam proferendam, quod prædicti Hospitalarii de cætero non recipiant parochianos Ecclesiæ & supradictæ ad Ecclesiasticam sepulturam, nisi apud eos b elegerint sepeliri: & tunc parochialis Ecclesiæ de oblationibus, lectis, & aliis, quæ defunctus pro anima sua in ultima dispositione reliquit, præterquam de equis & armis, recipiat quartam partem, & Hospitalarii residuum habeant, nisi dolo, vel fraude eorum defunctus inductus fuerit ad dispositionem huiusmodi faciendam. Nihilominus ipsis Hospitalariis injungentes, ut de quarta trium millium solidorum Priori factis faciant memorato, cum constet eos a parochianis ejus illos solidos recepisse: nisi sit sufficienter ostensum, quod

eorum oblati vel conversi fuissent. Eisdem præterea duximus injungendum, quod nisi probaverint, quod G. a parochianus Prioris, qui fuit interfectus in campis, apud ipsos elegerit sepulturam, univèrsa, quæ ipsius intuitu receperint b, Priori restituant memorato: alioqui quartam partem solummodo restituere teneantur. Pro illis vero, quos constat non esse legitimos deceffisse, quæ sepultura eorum gratia receperunt, restituant univèrsa.

(a) Cum igitur hac et alia, qua coram Episcopo fuerunt proposita, idem nobis fideliter rescripsisset, auditis et intellectis affectionibus et allegationibus universis, de f. n. consilio.)

C A P. XI.

Casualiter mortuus privari non debet Ecclesiastica sepultura.

Idem Archiepiscopo Turonen. (an. 1190.)

Ex parte d parentum M. nobis est intimatum, quod cum nobilis vir dominus I. de insula Butardi e, eidem posuisset infidias, quam sollicitaverat sæpe de supbro, & ipsa gartionibus, qui eam rapere nitebantur, super quandam pontem occurreret tandem fugiens manus illorum, in amnem de ponte cadens fuit casu submersa. Quocirca mandamus, quatenus cum illa non sponte præcipitaverit se de ponte, sed (sicut superius est expressum) casu ceciderit: corpus ejus tradi facias Ecclesiasticæ sepultura: præferim cum ex honesta causa fugisse noscatur, & cui communicabatur viventi, communicandum sit jam defunctæ.

C A P. XII.

Si ossa excommunicatorum sunt sepulta in Ecclesiastico cæmeterio, et discerni possunt, debent exhumari et projici in alias secus.

Idem Nitrosin. f. Archiepiscopo. (an. 1190.)

in Norvegiam.)

Sacris g est canonibus institutum, ut quibus non communicavimus vivis, non communicemus defunctis: k ut careant Ecclesiastica sepultura, qui prius erant ab Ecclesiastica unitate præcisi h, nec in articulo mortis Ecclesiæ reconciliati fuerint.

Unde si contingat interdum, quod vel excommunicatorum corpora per violentiam aliquorum l, vel alio casu in cæmeterio Ecclesiastico tumulatur, si ab aliorum corporibus discerni poterunt, exhumari debent, & procul ab Ecclesiastica sepultura jactari. Quod si discerni non poterunt, expedit non credimus, ut cum excommunicatorum ossibus corpora extumulerunt fidelem: cum licet k non obit iustis sepultura nulla vel vilis, impiis tamen celebris vel speciosa l non proficit.

C A P. XIII.

Terra cæmeteriata pro sepultura fodienda vendi non debet.

Alexander III. Episcopo Magalon. (an. 1223.)

Roma in Goshiam Gallia.)

Abolendæ consuetudinis perversitas apud Montem Pefulanum (ut dicitur) inolevit, ut decedentibus non prius permittatur effodi sepultura, quam pro terra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium Ecclesiæ persolvatur: (& infra.) Mandamus, quatenus cum loci diocefanus exillas, inhibeas Clericis, ne quicquam omnino præsumant exigere hac de causa.

C A P. XIV.

Excommunicatus, qui per suum Presbyterum fuit absolutus in morte, in cæmeterio sepeliri debet, & ad satisfaciendum coguntur heredes.

Gre-

a C. 8. eod. tit. in 1. comp. b cap. 2. eod. tit. in 2. compilat. c al. Lucinum. d Vid. l. Labeo. ff. de sup. leg. & l. cum de lationis. §. asinam ff. de fun. instr. e C. 1. eod. tit. in 3. comp. f ad. g prædictæ Ecclesiæ. h illos.

a VV. b receperint. c Vid. l. 1. cum not. C. de inst. & sub. fit. es l. qua sub conditione. §. quoties. cum ver. seq. ff. de cond. inst. d. C. 2. ex eod. tit. in 2. comp. e Dillio. Butardi, desit in omnib. antiq. exempl. f Vitrosensi Episcopo. g c. 3. eod. tit. in 3. comp. h Vid. l. 2. ff. de cadav. punie. per Barr. i el. Lai. corum. k Hac verba sunt B. Aug. lib. de cura pro mort. agend. c. 2. l. pretiosa.

Gregorius IX. *Episcopo N. (an. 1236.)*

Parochiano tuo, qui excommunicatus pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum injectione in personas Ecclesiasticas, Ecclesiarum violatione vel incestu fuit, dum ageret in extremis a, per Presbyterum suum juxta formam Ecclesie absolutus, non debent cœmeterium & alia Ecclesie suffragia denegari: Sed ejus hæredes & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipsius, ut pro eodem satisfaciant, censura sunt Ecclesiastica compellendi.

TITULUS XXIX.

DE PAROCHIIS, ET ALIENIS PAROCHIANIS.

C A P. I.

Inter Episcopum substitutum Episcopo hæretico, & ipsum Episcopum hæreticum reuersum, & ex dispensatione receptum, dividitur Episcopatus, modo hic expresso.

Ex Concilio Africano. b (an. 402.)

Si Episcopus e ex Donatistis ad catholicam unitatem est conversus, aequaliter inter se dividant eas, quæ sic inventæ fuerint, ubi ambæ partes fuerint: id est, ut alia loca ad illum, alia ad alium pertineant, ita ut ille dividat, qui amplius temporis in Episcopatu habet, & minor eligat. Quod si forte unus fuerit locus, ad eum pertineat, quem plebs elegerit. Sed si antiqui catholici suum voluerint, & illi suum, qui ex Donatistis conversi sunt, plurimorum voluntas paucioribus præferatur d. Si autem partes æquales sunt, majoris temporis Episcopo deputetur e. Si autem ita plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerint f, ut non possint aequaliter dividi, velut si in impari numero fuerint, distributis locis, qui parem habent numerum, quicumque locus remanserit, hoc in eo fervetur, quod dictum est, cum de uno loco superius tractetur.

C A P. II.

Presbyteri parochiales Dominicis diebus & festiuis parochianos alienos ad Missam admittere non debent, si ex contemptu ad eorum Ecclesiam accedunt.

Ex Concilio Naneten. g (in Gallia.)

UT Dominicis vel b festiuis diebus Presbyteri, antequam Missam celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero ibi velit Missam audire: quem si invenerint, statim ab Ecclesia abiciant.

C A P. III.

Episcopus parochianum alterius sine ipsius licentia ordinare non potest, nec eum aliter judicare.

Hadrrianus Papa. i (an. 780. Roma.)

Nullus Episcopus alterius parochianum judicare presumat: (& infra.) Nam quicumque ordinare non potuit, nec judicare potest.

C A P. IV.

Fines parochiarum, de quibus constat, vel finibus coherentia, præscribi non possunt.

Urbanus III. (an. 1189. Roma)

Super eo vero k, quod apud vos intelleximus dabitur, an quod de finibus, & l his, quæ finibus coherent, non præscribendis, statutum per canones esse

a Quis dicatur constitutus in extremis, vid. in leg. 3. cum l. seq. ff. de don. caus. mors. Bars. in l. 1. c. de sacrosan. Eccl. b c. 83. in Conc. Lat. c. 1. eod. tit. in 10. comp. d Vid. l. & suum hæredem. §. fin. cum. l. sequens. ff. de pactis. e deputentur. f fuerunt. g Vaneten. al. Naveten. sed legendum Naneten. estque hoc decretum ibi c. 1. non c. 429. ut refert Bar. l. 2. decr. c. 2. nec cap. 19. ut refert Ivo p. 2. c. 122. h e. 2. eod. tit. in 1. compil. i Bar. l. 2. decr. c. 49. Ivo p. 6. c. 140. & 3. eod. tit. in 1. compil. k post Cons. Lat. sub Alex. III. c. ult. & c. 5. eod. tit. in 1. comp. l. vel.

dignoscitur, sit in parochiarum limitibus a, sicut in provincialibus, admitendum: Respondemus, quod bene videtur in utroque servandum, si fines legitime probatione, vel alias indubitata fide constiterit Ecclesiastica ordinatione statutos.

C A P. V.

Si parochianus seu diaconus domicilium transfert, primus Prælati in eo jura Episcopalia seu diocœsana, sibi non vindicet: decima tamen prædiales illius parochia sibi debentur, nisi alteri debeantur ex consuetudine.

Cœlestinus b III. (an. 1195.)

Significavit e nobis Aconen. d Episcopus, quod cum post recuperationem Aconen. civitatis, ad habitandum in ea fe quamplurimi contulissent, qui ante generale occupationem terræ sanctæ in aliis civitatibus regni Hierosolymitani elegerant mansionem: (& infra x) Fraternalitati tuæ e mandamus quatenus prædictorum locorum Prælatos, ut sibi nullam in prædictos Acon. habitatores jurisdictionem usurpent, nec ab eis temporalia exigant, quibus spiritualia non ministrant, distinctione, qua convenit, compellatis: ita quod si de agris in eorum parochia constitutis fructus percipiunt, & in ultramarinis partibus ratione prædiorum decimæ persolvuntur, deinceps eis ipsas cum integritate, persolvant: dicto vero Aconen. tanquam diocœsano suo cogantur de cæteris respondere.

(x Et in ea residentiam fecerunt aliquantum, & adhuc etiam resident in eadem, Prælati prædictarum civitatum eos ad solvenda sibi jura Ecclesiastica compellunt. Quia vero transgredi terminos a patribus constitutos, aut falcem mittere in messem alienam non oportet.)

TITULUS XXX.

DE DECIMIS, f PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

C A P. I.

Exprimis quatuor genera decimarum, quæ ex veteri lege debebantur.

Hieronymus super Ezechielum. g (an. 390. in Judæam.)

Decimam partem omnium frugum Leviticæ tribui populus ex lege debebat. Rursus ex ipsis decimis Levitæ, hoc est, inferiorum ministrorum gradus, decimas dabant Sacerdotibus. Erant quoque & h alia decimæ, quas unusquisque de populo Israel in suis horreis separabat, ut comederet eas, cum iret in templum in urbe Hierusalem, & in vestibulo templi Sacerdotes & Levitas ad convivium invitaret. Erant autem & alia, quas pauperibus recondebant. At vero primitiæ, quas de frugibus offerebant, non erant speciali nomine definitæ, sed offerentium arbitrio derelictæ. Traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, sed arbitrio magistrorum inolitam, quod qui plurimum, quadragesimam partem dabant Sacerdotibus: qui minimum, sexagesimam: inter quadragesimam licebat, quodcumque voluissent, offerre. Quod igitur in Pentateuco dubium derelictum est, hic i specialiter definitur propter Sacerdotum avaritiam, ne amplius a populo exigant in primitiis offerendis.

C A P. II.

Non potest congrue summari, propter varietatem lecturarum.

Paschalis II. (an. 1110.)

Novum k genus exactiõnis est, ut Clerici a Clericis decimas exigant, cum nusquam in lege Domini hoc

a Liminibus. b Clemens. c Cap. un. eod. tit. in 2. comp. d Ancon. e al. vestra. f De materia hujus tituli vid. Thom. 2. 2. p. 86. & 87. g C. 45. & c. 1. eod. tit. in 1. comp. h Hac dicitur, & deest. i al. hoc. k Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 13. c. 16. & c. 17. eod. tit. in 1. comp.

hoc legamus: non enim Levitæ a Levitis decimas accepisse leguntur. Illi profecto Clerici, quia Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas ei debent.

C A P. III.

Compositio super decimis non tollitur per privilegium sequens, si de illa mentionem non facit.

Hadrrianus Vigoren. & Herforden. Episcopis.

(an. 1156.)

EX multiplici a confectione V. Presbyteri accepimus, quod cum inter Abbatem de Brudeja, de consensu totius Conventus, & prædictum Presbyterum talis intercesserit b conventio, scripto Monachorum authentico roborata, quod Monachi dicto Presbytero & Ecclesiæ suæ de blado, & universis leguminibus, quamdiu viveret, decimas persolverent, exceptis minutis decimis, quas idem Presbyter quietas clamavit: idem Abbas a nobis privilegium obtinuit, ut de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolant, nulli decimas solvere tenerentur: (& j. a) Unde quia non fuit nostræ intentionis privilegium nostrum conventioni derogare prædictæ: mandamus, quatenus Abbatem & Monachos, ut eandem conventionem (non obstante dicto privilegio, nisi de ipsa contineatur in eo) inviolabiliter teneant & observent, vel exinde secum pacifice conveniant, appell. postposita compellatis.

(& Quis quidem reverfus ad propria tantam apud H. Regem illustrem Angliæ gratiam & favorem invenit, quod totam terram Rex ipsius villa, in qua Ecclesiæ præfati Presbyteri sita est, monasterio ipsius in perpetuum elemosinam contulit: quo factò præd. Abbas universis colonis illius villæ expulsi, totam terram prædictæ parochiæ excolens propriis sumptibus, Ecclesiæ debitum redditus subtraxit.)

C A P. IV.

Monachi tenentur solvere decimas prædiales, de prædiis noviter cultis, de quibus decima prius solvebantur.

Idem Thoma Cantuarien. c Archiepiscopo. (an. 1157.)

Commisum est nobis: (& infra. a) Pervenit ad nos, quod Monachi de Bosse, Ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cujus parochia commorantur, decimas ex integro non persolvunt. Eapropter mandamus, quatenus eos, ut decimas de terris cultis, in quibus olim domus constructæ fuerant, præfata Ecclesiæ cum ea integritate persolvant, qua priusquam in eadem parochia morarentur, solebant persolveri, compellas. Et sicut etiam de pascuis olim decimæ persolvebantur, ita nunc de eisdem ad frugum fertilitatem translatis, decimas volumus abque deminutione persolveri.

(& A Deo dispensationis officium admonet, & exhortatur multipliciter, ut universis Christi fidelibus & Ecclesiis debeamus utiliter providere, atque integra iura sua nos oportet, atque ilibata conservare.)

C A P. V.

Per excommunicationem compellitur quis ad solvendas decimas de molendinis, & aliis hic contentis, & cap. seq. hoc dicit cum seq.

Alexander III. Cantuarien. Archiep. & ejus

Suffraganeis. (an. 1170.)

Pervenit ad nos: (& infra. a) Mandamus, quatenus parochianos vestros monere curetis, & si opus fuerit, sub excommunicationis diffinitione compellere, ut de proventibus molendinorum f, piscariarum, fœno, & lana, decimas Ecclesiis quibus debentur, cum integritate persolvant.

a C. 17. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 13. 11. b inter veneris. c Hunc existimo esse B. Thom. Cantuar. Arch. qui circa ann. Christi 1171. pro libertate Ecclesiæ asserenda martyrio traditur sub Alex. III. d e. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 13. c. 12. e C. 2. eod. tit. in 1. comp. f vid. l. si manifeste. C. de erv. & aqua. per Barr. & l. 1. ff. de aqua plu. arcen.

(& Quod cum parochiani vestri decimas bonorum suorum consueverint Ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persolvere: nunc tam laudabili consuetudine prætermissa, quidam ex eis de lana, et de fœno, et de proventibus molendinarum et piscariarum ipsi Ecclesiis subtrahere non verentur. Quoniam igitur institutioni divina manifestius obviant, qui decimas ipsas Ecclesiis non persolvunt. f. v. per Ap. f. p.)

C A P. VI.

Summatum est cum præcedenti, et declaratur, ut in præcedenti dictum est.

Idem Vinzonien. a Episcopo. (an. 1170.)

Nuncios b: (& infra. a) Mandamus, quatenus parochianos tuos de apibus, & de omni fructu decimas persolvere Ecclesiastica diffinitione compellas.

(& Et literas sua f. ea qua decimis benignitate recepimus, et petitiones tuas, quoad licuit, curavimus exaudire, sicut illius persona, quam puram in Domino ferventi charitate diligimus, et ejus commodis et profectibus insendere volumus diligenter. Cum igitur ad officium tuum spectans ea, in quibus nostri præcepti desideres nostra auct. muniri, tanto in his debuisti facilius exaudiri, quanto ipsam eorum specialius salutem respiciens, de quibus in extremo judicio redditurus es rationem. Inde est, quod f. r. per Apost. sed. præd.)

C A P. VII.

Decima fructuum statim cum collecti sunt, solvi debet, non deductis expensis.

Idem Exonien. Episcopo. (an. 1170.)

Cum homines e de Hortona, de frugibus (IX. partibus sibi retentis) decimam Ecclesiæ, cujus parochiani sunt, sine deminutione solvere teneantur: & antequam id faciant, servientibus & mercenariis suis de frugibus non decimatis debita torius anni pro servitio suo impendant, tunc demum de residuo decimam persolventes: Mandamus, quatenus eos cogatis, ut decimam statim d fructibus collectis persolvant, atque de substractis & retentis dignam satisfactionem exhibere procurent.

C A P. VIII.

Privilegiati super decimis non solvuntur, de iis prædiis, qua alii conducunt, decimam solvere tenentur.

Idem Monachis de Neulen. c (an. 1180. Roma.)

Dilecti f filii Abbas & fratres sanctæ Crucis, sua nobis confectione monstrarunt, quod prædia, unde decimas, & in magna parte sustentationem consueverunt habere, a plerisque Laicis conductivis, & receptitis ad firmam. Unde quoniam iidem fratres ex hoc gravantur enormiter, nec fuit intentionis nostræ, aut antecessorum nostrorum, ut de possessionibus, quas conductivis g, decimas non solvatis, mandamus, quatenus de prædiis, qua conductivis h in parochiis suis, de quibus consueverunt decimas percipere, plenarie solvatis eisdem, vel cum ipsis amicabiliter componatis.

C A P. IX.

Revocatur privilegium, si ex post facto incipit enormiter nocivum esse.

Idem Abbati & fratribus Dolon. i

(an. 1180.)

Suggestum k est ex parte vestra, quod Abbas & fratres monasterii de Urfin. decimas a vobis auferre conantur. Discr. v. mandamus, quatenus cum prædicto Abbate & fratribus super ipsis decimis componatis: nam quando Rom. Ecclesiæ ordini vestro privilegia de decimis dederat, ita erant raræ Abbatia vestri ordinis, quod exinde nulli poterat de jure scandalum suboriri: sed nunc in tantum augmentatæ sunt, ac possessionibus dita.

a Vitoriens. al. Vintonien. b C. 18. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 4. c. 3. c C. 4. eod. tit. in 1. comp. d d f fructibus. e Nembio. al. Norvulo. Nevelo. al. Nevelesia. = C. 6. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 13. c. 2. g conductivis. h qua a laicis, &c. i Dolon. k C. 9. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Las. sub Alex. III. p. 13. c. 4

ditate, quod multi viri Ecclesiastici de vobis apud nos querelam a sepe proponunt.

C A P. X.

Cistercienses, Templarii & Hospitalarii decimam prædiorum suorum qua propriis manibus aut sumptibus excolunt, solvere non tenentur: alii vero religiosi non solvunt decimas de hortis et nutrimentis animalium, nec de novalibus qua propriis manibus ac sumptibus excolunt.

Idem Terraconensi b Archiepiscopo. (an. 1170: in Hispaniam.)

EX parte e tua ad nos noveris pervenisse, quod alibi Monachi & nigri, & quidam alii d religiosi, Ecclesias tuæ jurisdictionis redditibus decimarum, occasione privilegiorum, quæ sibi Romana indulget Ecclesia, spoliate præsumunt. Sane nolumus te latere, quod prædecessores nostri fere omnibus religiosis decimas laborum suorum concesserant e. Sed prædecessor noster Hadrianus solis fratribus Cisterciensis ordinis, & Templariis, & Hospitalariis, decimas laborum suorum, quos propriis manibus vel sumptibus colunt, indulget: cæteris vero, ut de novalibus suis, quæ propriis manibus vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persolvant: quem sumus super his imitati. Quare ii, quibus hoc indultum est, hac occasione decimas de aliis rebus Ecclesiæ suæ non possunt subtrahere, vel sibi aliquid ulterius vindicare.

C A P. XI.

Privilegium super decimis laborum non extenditur ad terras, qua aliis traduntur excolenda.

Idem. (an. eod.)

Licet f de benignitate sed. Apost. sit vobis indultum, ut de laboribus, quos propriis manibus, vel sumptibus colitis, nemini decimas solvere teneamini: propter hoc tamen non est licitum vobis decimas de terris vestris subtrahere, quas aliis traditis excolendas.

C A P. XII.

Privilegium super decimis laborum, etiam ea, qua non sunt novalia, comprehendit.

Idem.

AD audientiam g nostram: (et infra. a) Illud privilegii capitulum prava quidam interpretatione pervertentes, quo Cisterciensibus indulgetur, ne de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, aliquis decimas ab eis exigat: asserunt, quod pro laboribus novalia intelligi debent: (et infra. b) Mandamus, quatenus non permittatis hoc fieri: nam si intelligeremus tanmodo de novalibus, ubi ponimus b de laboribus, de novalibus poneremus. i

(a Noveris pervenisse, quod cum quidam vestrum a dil. filii nostris, fratribus Cisterciens. ordinis, de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas exigere et extorquere conantur.)

(b Verum quoniam fratres prescripti ordinis de benignitate Apost. solvere debemus et volumus, et ne ullus contra eos materiam habeat malignandi, vel eos contra justitiam molestandi quamlibet, assentius providere volentes, f. v.)

C A P. XIII.

Decima novalium debentur Ecclesiæ, in cujus parocia surgunt: si vero non sunt in certa parocia, debentur diocesi, qui potest sibi retinere, vel alteri Ecclesiæ concedere.

Idem Brixini. Episcopo. (an. 1170.)

Quoniam k a nobis sollicitudo tua requisivit, quid de decimis novalium tuæ diocesis tibi sit statuendum: respondemus, ut si terræ, quæ arabiles sunt, intra cer-

tam alicujus Ecclesiæ parociam fuerint, decimas earum (tua parte retenta) eidem Ecclesiæ facias assignari. Alioquin ipsa secundum discretione a Deo tibi datam, alii a Ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.

C A P. XIV.

Decima possunt exigi.

Idem Remen. Archiepisc. b (an. 1180.)

Parochianos: (et infra. a) Cum decima non ab hominibus, sed ab ipso Domino sunt instituta, quasi debitum exigii possunt.

(a Vero suos ad solvendas decimas Ecclesiis, quibus eas debent, Ecclesiastica debet severitate compellere.)

C A P. XV.

Decima Laico jure hæreditario concedi non potest.

Idem Ambianen. c Episcopo. (an. 1170.)

AD hac d donationem decimæ, quam Abbas sancti S. de Monfrali cuidam Laico concessit per successionem tenendam: (Quoniam sanctuarium de jure hæreditario possideri non debet) viribus carere decimas: & Laicum (nisi decimam ipsam ipsi Ecclesiæ libere resignaverit) vinculo excommunicationis adstringas.

C A P. XVI.

Judai coguntur prædiales decimas solvere, aut prædia dimittere.

Idem Marsilien. e Episcopo. (an. 1170.)

De terris, quas Judai colunt, tuæ f prudentiæ respondemus, ut eos ad decimas persolvendas g, vel possessiones penitus renunciandas, cum omni distributione compellas, ne forte occasione illa Ecclesiæ valeant suo jure fraudari.

C A P. XVII.

Decima vel oblationes Ecclesiæ Laicis concedi non possunt, et Prælatus contra faciens est puniendus.

Idem. (an. eod.)

Quamvis h sit i grave nimis, & divini dignum animadversione judici habeatur, quod Laici quidam, quod sacerdotum est, in Ecclesiasticis rebus usurpatis majorem tamen incurunt formidinem, quod somitem sui erroris dicuntur in ipso Clero aliquoties invenire, dum quidam Prælatorum Ecclesiæ decimas & Ecclesiis disponere eis indulgent, & eos in devia mortis impellunt, qui prædicatione eorum ad viam vitæ fuerant revocandi: (et infra. a) Statuimus, ut si quis alicui Laico in seculo remanenti, Ecclesiam, decimam, oblationemque concesserit, a statu suo, sicut arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet, dolore suæ jaceat ruina prostratus.

(a De quibus dicit Dominus per Prophetam: Populi mei peccata comedunt, et ad iniquitatem provocant. Unde)

C A P. XVIII.

Statu consuetudini, an colonus solvat decimam Ecclesiæ, in cujus parocia sit prædia, an Ecclesiæ, ubi audit divina, et percipit Ecclesiastica sacramenta?

Idem.

Cum sint k homines in parocia unius Ecclesiæ (sicut asseris) qui terras in alia parocia excolunt: tua discretio nos consuluit, cui Ecclesiæ de terris illis decimas solvere debeant: (et infra. a) Sane non est nobis facile super hoc certum l dare responsum: cum auctoritates sanctorum Patrum etiam sint diversæ. Et ideo in hujusmodi dubitatione ad consuetudinem duximus recurr-

a Querimoniam. b Turonen. a. Terracon. c. 10. eod. tit. in 1. comp. d Alii viri religiosi. e concesserunt. f Cap. 11. eod. tit. in 1. comp. g Cap. 13. eod. tit. in 1. comp. h postquam. i Vid. l. ab hostib. s. sed quod simpliciter. ff. ex quibus caus. major. et i. ff. de offic. præsid. k c. 25. eod. tit. in 1. comp.

a Aliis Ecclesiis. b Post Conc. p. 26. c. 21. deest hæc inscriptio. c. 26. eod. tit. in 1. comp. c Albiens. al. Ambiens. d C. 27. eod. tit. in 1. comp. e Marsilien. f c. 28. eod. tit. in 2. comp. g Vid. l. imperator. ff. de publ. cum not. per Bald. et l. comperis C. de præscr. XXX. vel XL. annor. h c. 2. eod. tit. in 2. comp. i Verbum, sit, deest in aliquot antiq. k c. 3. eod. tit. in 2. comp. l Certum responsum sibi dare.

rendum a; & attendendum etiam, si illæ Ecclesiæ in uno sint vel in diversis Episcopatibus coöstitutæ: quia difficile nimis videtur, ut una Ecclesia in Episcopatu alterius recipiat decimas: cum ex hoc Episcopatum fines confundi non immerito viderentur.

(*α An illi, in qua divina audiunt, & alia Ecclesiastica percipiunt sacramenta.*)

C A P. XIX.

Non potest Laicus transferre decimam in alium Laicum, etiamsi cum titulo illam possideat. h. d. cum gloss.

Ex Concilio Lateranen. (an. 1179.)

Prohibemus b, ne Laici decimam cum animarum suarum periculo detinentes, in alios Laicos possint aliquo modo transferre. Si quis vero receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura privetur.

C A P. XX.

Decima personalis debetur Ecclesiæ, ubi quis percipit sacramenta, licet alibi lucrum contigerit. In parochiali vero statum consuetudini, si in aliena parochia solenus pradium coluit.

Lucius III. Strigonenf. Archiepiscopo. (an. 1181.

in Hungariam.)

AD Apostolicæ sedis regimen: (et infra. α) Intelleximus, quod quædam consuetudo in Hungaria inolevit, ut multitudini populi plerumque de parochia unius Episcopi in dioccesim alterius transferatur: in qua licet per multa tempora moram traxerit, uterque tamen Episcoporum, tam is, cuius parochiani reliquerunt, quam is, cuius parochiani sunt facti, decimationem requirit: Idcoque tua nos duxit Fraternitas consulendos, cui potius decimæ sint reddendæ. Noveris igitur, quod æquum est, ut illi Ecclesiæ decimæ personales reddantur abeis, in qua Ecclesiastica percipiunt sacramenta. Decimas vero mesium d vel fructuum arborum, si coluerint in alia parochia, quam in ea in qua habitant (quoniam a diversis diversa consuetudo teneret) tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum.

(*α Licet immeriti dignatione divina vocati, omnibus sumus Ecclesiæ filii debitorum, & pro scientia nostra modulo respondere cogimur consultationibus singulorum.*)

C A P. XXI.

De omni fructu prædii solvenda sunt decima.

Clemens II. e (an. 1150.)

EX parte f Canonicoꝝ Ecclesiæ tuæ nobis est querela proposita, quod quidam agricultores, cum simul vel diversis temporibus anni, in eodem horto vel agro diversa semina sparserint, non nisi de unius illorum feminum fructibus decimas illi persolvunt: (et infra. α) Mandamus, quatenus si noveris rem taliter se habere, agricultores illos, ut de omnibus prædiorum g fructibus decimas absque diminutione persolvant, Ecclesiastica censura compellas.

(*α Qui etiam decimas de agrorum proventus non curant exolvere, nisi quibusdam deductis expensis, quas faciunt pro illis ad aream, vel ad borrea deportandis. Quia igitur per hac Canonicoꝝ ipsi & Ecclesiæ Dei non modica irrogantur injuria, cum Levitis absque expensis deductis decimas sit injunctum expendi.*)

C A P. XXII.

Decima prædialis solvenda sunt, expensis non deductis.

Cælestinus III. (an. 1195.)

Non est b in potestate hominum, cum plantant arbores, vel aliqua semina terræ mandant: (et infra. α)

a vid. i. minime. & i. si de interpretatione. ff. de legibus. b c. 23. eod. tit. in 1. comp. quam sit periculosum desinere decimas, tradit Guid. Pap. dec. 283. c. 29. eod. tit. in 1. comp. d in vulg. lib. legitur ita: Super decimis vero, & c. sed in omnibus Cod. manuscr. habetur, ut est impressum. e Cælestinus. f C. 5. eod. tit. in 2. comp. g prædiorum. h cap. 4. eod. tit. in 2. comp.

Jur. Canon. Tom. II.

Revera sicut sancti Patres in suis tradiderunt scripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipsa etiam militia, de venatione, & de omnibus bonis, decimæ sunt ministris Ecclesiæ tribuendæ, ita ut qui de his eas solvere neglexerint, Ecclesiastica districtione debeant percelli: (et infra. β) Volumus ergo & districte præcipimus, quatenus antequam ulla a deducatis de bonis prædictis expensas, decimas Ecclesiis, ad quas pertinent, cum integritate debita persolvatis.

(*α Quid eis satio vel plantatio sit redditura. Cum iuxta verbum Apostoli ad iteram exponendam, neque qui plantat bene aliquid faciat, neque qui rigat, sed Deus qui tribuit incrementum. Audivimus autem, quod quidam vestrum de vineis, olivæis, carmelis & frugibus, non nisi primo deductis expensis seminum, laboris vel agriculturæ decimas curant Ecclesiæ exhibere.*)

(*β Præterea si quis omnino Domino decimas non dedit, qua sunt tributæ egenis animarum, & ex debito requiruntur ad decimam partem, ut docet Augustinus, removeri veretur.*)

C A P. XXIII.

De redditibus molendini ad ventum, solvenda sunt decima.

Idem.

EX transmissa b querela Rectoris Ecclesiæ de N. intelleximus: (et infra. α) Quia fidelis homo de omnibus, quæ licite potest acquirere, decimas erogare tenetur: Mandamus, quatenus H. militem ad solutionem decimarum de his, quæ de molendino ad ventum proveniunt, sine diminutione aliqua compellatis.

(*α Quod cum M. miles molendinum quoddam ad ventum in terra quadam infra fines parochia, de cuius terra proventus decimas solebat Ecclesiæ percipere, memorata construxit, de ipsius proventus vel obventionibus decimas ei solvere contradicens, in salutis sue periculum desinere non veretur. Unde*)

C A P. XXIV.

Locator vel conductor possessionum tenentur ad decimas, nisi se immunes ostendant.

Innocentius III. Pistorien. Episc. (an. 1210.)

ANobis e tua fraternitas requisivit: (et infra. α) Cum igitur quilibet decimas solvere teneatur, nisi a præstatione ipsarum specialiter sit exemptus: Fraternaliter tuæ taliter respondemus, quod a dantibus & recipientibus possessiones ad firmam, de fructibus quos percipiunt, decimæ sunt solvendæ: Nisi ab eis ostendatur, quare ab hujusmodi sint immunes.

(*α Utrum ab illis decimas exigere debeas, qui possessiones dant vel recipiunt ad firmam, cum alii se conentur per alios excusare, quo minus cogantur ad decimas persolvendas.*)

C A P. XXV.

Imperialis concessio sub quacumque forma a solutione decimarum eximere non potest.

Idem Vercellen. Episcopo. (an. 1210.)

Tua d: (et infra.) Porro cum Laicis nulla sit de spiritualibus e concedendi, vel disponendi facultas, Imperialis concessio quantumcumque generaliter fiat, nemineum potest a solutione decimarum eximere, quæ divina constitutione debentur.

Decima novallium non pertinent ad Laicum, qui decimas habet in feudum. h. d.

Nec

a Distio, ulla, deest in omnibus antiquis codicibus. b C. 7. eod. tit. in 2. comp. vid. Conc. Trid. Sess. 25. de reform. cap. 12. & Conc. Matif. II. c. 5. & B. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2. c. C. 1. eod. tit. in 3. comp. & de materia textus & gloss. vid. Covarruv. l. 1. var. res. c. 17. & Guid. Pap. dec. 245. & 284. Adde Sylvestr. in summ. verb. decima. §. 5. d. C. 4. eod. tit. in 4. comp. vid. Hosti. & Oldrad. cons. 109. e. al. spiritualibus. rebus.

P

Nec occasione a decimationis antiquæ (licet in feudam decimæ sint concessæ) sunt decimæ novalium usurpandæ, cum in tabulis non sit extendenda licentia, sed potius b restringenda.

C A P. XXVI.

Sine deductione seminis, et sumptuum debens dominus et colonus decimam solvere, et non cui voluerint Ecclesiam vel pauperibus, sed Ecclesiam cui debentur: nec ab hoc excusantur propter malitiam Clericorum.

Idem eodem. (an. 1210. Roma in Pedemontium.)

Tua nobis Fraternitas intimavit e, quod quidam Laici decimas d' Ecclesiis & Clericis tuis, peruersis machinationibus subtrahere molliunt. Quidam enim eis eis semen & sumptus, qui sunt in agricultura, dicunt primitus deducendos, & de residuo impendendam decimam afferent. Alii vero de portione fructuum, quam a colonis accipiunt, partem decimæ separantes, eam capellis aut aliis Clericis, aut etiam pauperibus conferunt, vel in usus alios pro sua voluntate convertunt. Nonnulli etiam vitam Clericorum tanquam abominabilem detestantes, decimas eis ob hoc subtrahere non verentur: (*et infra. a*) Verum si ad Deum (a quo cuncta bona procedunt) assertores huiusmodi debitum respectum haberent, jus Ecclesiasticum diminuerent non contenderent, nec decimas (quæ tributa sunt egentium animarum) præsumere detinerent. Cum enim Deus e, cuius est terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo, deterioris conditionis esse non debeat, quam dominus temporalis, ejus statum de terris, quas exhibet aliis excolendas, non quidem deductis sumptibus aut semine separato, necessario eum integritate, persolvitur: nimis profecto videtur iniquum, si decimas, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcipit, suas esse decimas & primitias asseverans, occasione præmissa, vel excogitata magis fraude diminui valeant, cum Deo debita sit solutio decimarum, in tantum, ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, Laici si moniti reddere f' moluerint, Ecclesiastica sunt g' distributione h' cogendi. Et cum de cunctis omnino proventibus decimæ sint reddendæ, sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remaneat ratione culturae, sic & Dominus de portione, quam percipit ratione terræ, decimam reddere sine diminutione tenetur. Prætextu vero nequitia Clericorum, nequeunt eas (nisi quibus ex mandato divino debentur) pro suo arbitrio erogare: cum nulli sit licitum aliena cuiquam concedere præter Domini voluntatem: (*et infra. b*) Quoniam igitur pari nolumus, ut Ecclesiarum & Clericorum jura præsumptione qualibet minuantur & mandamus, quatenus omnes qui ratione personarum, aut etiam prædiorum decimas Ecclesiis & Clericis tuæ diocesis exhibere tenentur, ad eas eum integritate reddendas appellatione i remota compellas.

(*a* Quidam insuper afferentes se possessiones, et omnia jura sua cum omni honore atque dispendio per imperialem concessionem adeptos, decimas sub hujus generalitate designere præsumunt: occasione præterea veteris decimationis, quam afferunt sibi concessam, aliqui decimas novalium sibi non metunt usurpare.)

(*b* Quamquam per sollicitudinem pastoralis officii sunt a sua nequitia coercendi, et cum cunctis omnino proventibus

bus decimæ sint reddendæ: sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remaneat de ratione culturae, sic et dominus de portione, quam percipit de ratione terra, decimam reddere sine diminutione tenetur.)

C A P. XXVII.

Prærogative super decimis non solvendis Ecclesiastica persona concessum novalia comprehendit. h. d. secundum intellectum qui placet Panorm.

Idem Abbati sanctæ a Columba Senonens.

(an. 1210.)

Ex parte b tua: (*et infra. a*) Cum igitur tibi, quod majus est, sit concessum, ut videlicet decimas de laboribus terre parocciarum tuarum cum integritate percipias, de novalibus eas exigere satis potes: quia ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur.

(*a* Eius hoc propositum coram nobis, quod cum tibi de laboribus terræ parocciarum tuarum Ecclesiis, sicut asseris, sit indultum decimas cum integritate percipere, dignemur misericorditer indulgere, ut de terris, quæ infra paroccias tuas noviter rediguntur ad culturam, de indulgentia nostra exigendi decimas facultatem haberes.)

C A P. XXVIII.

Negotiator de lucro decimam solvit deductis expensis, quas facit de pecunia decimarum: expensa vero, quæ fit pro habendis fructibus non deducuntur, & de fructibus solvitur decima, etiam non deductis expensis factis pro restauranda.

Idem Helien. Episcopo. (an. 1210.)

Paroralis e officii: (*et infra. a*) Explicari postulasti, utrum quis possit de molendinis & piscariis necessarias expensas deducere, priusquam solvat decimas ex eisdem, sicut est in negotiatione concessum: Ad quod respondemus, quod licet circa res acquisitas, vel factas de pecunia decimata, cum ipse venduntur, credamus deducendas expensas, & de residuo, quasi de lucro decimas persolvendas, ut si vendatur domus, ager, vinea, clibanus, molendinum, greges, aut quilibet merces: Expensas tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducendas, etiam si fuerint decimata: quoniam salva decima, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipsas expensas. Fructus autem ipsos d' alienari posse non credimus, nisi cum onere decimarum. Nec pro restaurando detrimentum quarumlibet rerum, ex quibus decime persolvuntur, credimus deducendas expensas, de proventibus decimandis: quia penes dominum res permanent restaurata: ut si pars aliqua moriatur, armenti, deterioretur vinea, portio mercis pereat, vel totus clibanus destruat.

C A P. XXIX.

Qui præscribit decimam in aliena parocia, si ibi insurgunt novalia, ipsorum decimas non habebit.

Idem.

Cum e contingat interdum in tua diocesi: (*et infra. a*) Cam in quibusdam parocciis ad quasdam Ecclesias vel personas Ecclesiasticas ab antiquo pertinet perceptio decimarum, & de novo fiunt novalia in eisdem, queris a nobis, ad quam huiusmodi novalium decima incipiat pertinere? Unde inquisit. r. t. respond. quod cum perceptio decimarum ad parociales Ecclesias de jure communi pertineat, decima novalium, quæ fiunt in parocciis earundem, ad ipsas proculdubio pertinere noscuntur, nisi ab his, qui alias percipiunt f' decimas, rationabilis causa ostendatur g, per quam appareat, novallium ad eos decimas pertinere.

(*a* Pra-

ena Vid. decis. Capell. To'sf. 440. b vid. l. cam quidem. d m vulgat. ff. de liber. et posthum. c. 2. eod. tit. in 3 comp. f. In recens. impressis, decimas Ecclesie a Clericis tuis, exc. sed nos ex antiqu. exemplar. Greg. reposuimus, ut est impresum, quam lectionem agnovit Hostiens. e Psal. 23. f solvere. g sunt. h vid. Conc. Trid. S. s. 25. de reform. c. 12. alide Conc. Matifc. 2. c. 5. et Synodum Tiesnensem. S. in facris. i vid. hic Henricum Bofch.

a Sancta Columbanæ. al. Sancti Columban. b C. 3. eod. tit. in 3. comp. et faciunt tradita per Jas. in l. 1. de transact. c C. 4. eod. tit. in 3. comp. vid. Turrec. in c. revertimus. 16. q. 1. d illos. e c. 1. eod. tit. in 4. comp. vid. Covarr. l. 1. var. resol. c. 17. circa fin. f accipiunt. g vid. non omn. per Barr. ff. de legibus.

(*α* Præterea requiffi, cum aliqua prædia, de quibus Ecclesiæ aut personis Ecclesiasticis decima solvebantur, ad fratres Antisterien. ordinis donationis vel emptionis, aut alio titulo devolvuntur, an idem fratres de salibus prædictis ipsi Ecclesiæ vel personis decimasolvere teneantur. Super quo tale damus responsum, quod cum prædictis fratribus a sed. Apost. sit indultum, ut de laboribus suis, quod propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas nulli præstare solveantur, de prædictis taliter acquisitis Ecclesiæ vel personis Ecclesiasticis decimasolvere non teneantur, dummodo propriis manibus eorum aut sumptibus excolantur.)

C A P. XXX.

Decima omnium fructuum prædii debetur ei, qui decimas ibi præscripsit, sed ad aliud prædium præscriptio non extenditur.

Idem Innocentius III. Episcopo Beluacen.

(*an. 1210.*)

Cum in tua a diocesi quædam monasteria & conventuales Ecclesiæ, in multis paræciis majores decimas percipiunt & minutas, de quibusdam fructibus annuatim perceptis non fuerunt decimas persolvere: (& infra. *α*) Respondemus, quod si fructus prædicti de illa terra proveniunt, de qua monasteria vel conventuales Ecclesiæ, aliquos percipiunt ratione decimarum proveniunt: eis proculdubio decimarum fructuum debentur eorum, cum ipsi terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat una eademque Ecclesiæ & diverso jure censeri: alioquin paræcialibus Ecclesiis exolvantur, ad quas de jure communi spectat & perceptio decimarum.

(*α* Quævisisti per sed. Apost. edoceri, utrum decima fructuum prædictorum ad paræciales Ecclesiæ, qua nec minores recipiunt, nec minutas, an ad monasteria & illos conventuales, quæ decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere.)

C A P. XXXI.

Laici Ecclesiæ vel decimas donare non possunt, etiam si suos Reges: nec ex eorum titulo præstatur causa præscribendi.

Idem Vespriem. d. Episcopo. (*an. 1210.*)
in Hungariam.)

Udum e adversus fratres Hierosolymitanos Hospitalis sancti Stephani, et proponente in activa præsentia quaestione, quod ipsi decimas de laboribus rusticorum suorum Vespriem. Ecclesiæ debitas non permitterent tibi solvi. (& infra. *α*) Comparentibus igitur te ac ipsi statuto termino coram nobis, G. Presbyterum Cardin. tibi & eis concessimus audientiam, eorum quæ decimas terrarum, quæ per rusticos s. Hospitalis Vespriem. dioc. excoluntur, & de Chirographo g, & de Novacularia Ecclesiæ, quæ per ipsos Hospitalarios decimantur, intentione tua de jure communi fundata, petisti. Prior autem Hospitalis in prædictis decimis & Ecclesiis præscriptionem allegans, proposuit se non teneti tibi super his respondere: quod cum per auditorem ad nostram audientiam pervenisset, mandavimus, quod idem Prior præscriptionis titulum, quem allegavit, probaret, qui B. Regis ac Regina Hungaricæ privilegia exhibuit, qui Ecclesiæ sancti Stephani, ad quam dictæ Ecclesiæ cum eisdem decimis pertinebant, in perpetuam elemosynam hospitali donationis titulo concesserunt, confirmationis Clementis Papæ prædicti scriptum exhibens, per quod probare volebat, concessionem prædictam plenum habere vigorem: (& infra. *β*) Cæ-

terum ex parte tua fuit propositum, quod in decimis & Ecclesiis a Rege & Regina donatis, præscriptionem non poterat opponere pars adversa, quæ nec a donatione ipsorum initium habere poterat, nec a confirmatione prædicta tantum effluxit temporis, quod possit præscriptio confirmari, & sic donationis Regis & Reginae allegatus titulus nullus erat, cum facilegius crimen incurrat, qui Ecclesiæ vel Ecclesiasticum aliquid a de manu receperit b laicali: (& infra. *γ*) Nos igitur cum donatores prædicti conferre non poterant aliis, quæ ipsi de jure non poterant possidere, & per confirmationem prædicti Clementis super Ecclesiæ sancti s. hospitali cum decimis & aliis pertinentibus ad se e factam, etiam si authenticum d apparet, juri episcopali nullatenus derogatur: sententialiter prohibemus, ne fratres hospitalis præsumant ultreius impedire, quo minus decimas percipiunt memoratas, & pacifice possideant in futurum.

(*α* Etsi citavimus, præsentibus eis terminum Concilium generale, quo cum instrumentis & rationibus suis nostris se consensuri præsentarent, tibi respondere parati.)

(*β* Et asserens nihilominus ipsam a sol. recordo. Lucio PP. prædicti postmodum confirmatam.)

(*γ* Ude si contingat Laicum in donatione Ecclesiæ salibus verbis uti, Do tibi Ecclesiam salem: nihil aliud concedere intelligitur, nisi jus patronatus tantum quod habes in ipsa, prout in constitutione a nobis edita continetur expresse. Contra confirmationem autem fuit hoc modo responsum, quod consuevit ipsa Ecclesiæ S. Stephani cum omnibus decimis & Ecclesiis, & aliis, quæ ad eandem personam, confirmetur, jus episcopale non tollitur, cura de illo nil exprimitur ibidem, sed tantum debita decimarum portio in parochia S. Stephani collatorum, se undum terra consuetudinem eisdem Hospitalariis referretur. Præsertim cum prædicta decima a se in parochia S. Stephani non consistant, quod de plano confessæ est pars adversa. Contra vero fuit a parte altera replicatum, quod cum spatio XXX. annorum tacuit, juri tuo tacite renunciassè videris, sed hoc pars tua visa est repellere, allegando quod XXX. annorum tacuitatis non in jure communi, sed in privilegio noscitur obinere: unde jure communi quod habet Episcopus in decimis vel Ecclesiis sua diocesi non nisi XL. annorum tacuitatis privatur.)

C A P. XXXII.

Domini prædiorum cogi possunt, ut prædia dent colenda salibus, a quibus sine contradictione Ecclesiæ possit decimas consequi. h. d. usque ad §. illæ.

Idem in Concilio generali. e (*an. 1216.*)

In aliquibus regionibus f quædam permixta sunt genera, quæ secundum suos ritus decimas de more non solvunt, quamvis censentur nomine Christiano: his nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes Ecclesiæ, majores inde redditus afferantur. Volentes igitur super his Ecclesiarum indemitatibus providere, statuimus, ut ipsi domini & salibus personis, & taliter sua prædia excolenda committant, absque contradictione Ecclesiis decimas cum integritate persolvant, & ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur.

Iste §. propter sui brevitate non sumatur.

Illæ quippe decimæ necessario solvendæ sunt, quæ debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.

C A P. XXXIII.

Prius solvendæ sunt decimæ, quam census seu tributæ, & si prius illa solvantur, postea decimari debent.

Idem

a C. 2. eod. tit. in 4. comp. An minus decima necessario solvi debeant? B. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2. q. ad 3. arg. b al. ista: una eademque res, &c. c pervinere. d Vespriem. al. Vespriem. e c. 3. eod. tit. in 4. comp. vid. Oldrad. cons. 1. vid. Covarr. l. 1. var. res. c. 17. f In omnibus manuscr. ista: qua per rusticos in Vespriem. diocesi excoluntur. g Chirograph. al. Cirge. al. Sirogani. al. Cirogra.

a aliquid. b reciperet. c a se, in recentioribus, sed in antiquis ad se, habetur: id est, ad Ecclesiam S. Stephani. d authentica, in recentioribus; sed in antiquis authenticum legitur: e Innoc. III. in Cour. gener. Lat. cap. 53. f C. 5. eod. tit. in 4. comp. g In Cod. Barb. ista: ut ipsi domini de campo, salibus, &c.

Idem Innocentius III. in eodem. a (an. 1216.)

Cum non sit in homine, quid b semen serenti respon-
deat, quoniam iuxta verbum Apollonii: *Neque qui
plantas deest aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum
dat Deus*: ipsius quidem de e mortificato semine
plurimum fructum afferit, nimis avare quidam in deci-
mis defraudare nituntur, census & tributa, quae inter-
dum indecimate praeferunt, de frugibus primitus dedu-
centes. Cum autem in signum universalis dominii, qua-
si quodam titulo speciali, sibi Dominus decimas reserva-
verit: nos & Ecclesiarum dispendiis & animarum peri-
culis obviare volentes, statuimus, ut in praerogativam
domini generalis exactiorem tributorum & censuum praee-
cedat solutio decimarum, vel saltem hi, ad quod census,
vel vel tributa indecimate pervenerint (quoniam res
cum onere suo transit) ea per censuram Ecclesiasticam decimare
cogantur Ecclesiis, quibus de jure debentur.

C A P. XXXIV.

*Cistercienses, Templarii & Hospitalarii de fructibus pos-
sessionum, quas acquisierunt post Concilium generale, de
quo hic, decimas solvere tenentur, si de illis possessionibus
prius solvebantur decima.*

Idem in eodem (Conc. gener.) d

Nuper Abbates & Cisterciens. ordinis in generali Con-
cilio congregati, ad compositionem nostram pro-
vide stauerunt, ne de cetero fratres ipsius ordinis ce-
dant possessiones, de quibus decimae debeantur Eccle-
sias, nisi forte pro monasteriis noviter fundandis. Et si
tales possessiones eis fuerint pia fidelium devotione col-
latæ, aut emptæ pro monasteriis de novo fundandis,
committantur aliis excolendæ, a quibus Ecclesiis decimæ
persolvantur. Ne occasione privilegiorum suorum Eccle-
sias ulterius pragraventur, decernimus, ut de alienis
terris, & amodo acquirendis, citamini eas propriis ma-
nibus aut sumptibus excolat, decimas persolvant Eccle-
sias, quibus ratione praedictorum antea solvebantur, nisi
cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum. Et
hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudent similibus pri-
vilegiis, extendi volumus & mandamus: ut Ecclesiarum
Praelati promptiores & efficaciores existant ad exhiben-
dam eis de suis malefactoribus iustitiæ complementum,
eorumque privilegia diligentius & perfectius studeant
observare.

C A P. XXXV.

Brevi est, & ideo non summat.

Gregorius IX. (an. 1215.)

Interdicimus universis personis Ecclesiasticis, ut deci-
mas detentas a Laicis ad alienas Ecclesias pertinentes
in pignus recipere ab eisdem Laicis non praesument.

TITULUS XXXI.

DE REGULARIBUS g, ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

C A P. I.

*Non potest quis ad religionem admitti nisi volens, & in
aetate idoneus.*

Ex Concilio Moguntino.

Nullus tondeatur b, nisi in legitima aetate & spon-
tanea voluntate.

a C. 54. & c. 6. eod. tit. in 4. compil. b quod 1. Co-
rinth. 3. c. Hanc peritiam ex antiquis restitimus, ut est
impressa: nam in vulgatis perperam legebatur. Joan. 12.
d C. 55. e Cap. 7. eod. tit. in 4. comp. f Pro voce,
concilio, qua est in antiq. omnib. Cod. in antiqua comp.
ponitur capitulo, quod non est inceptum: nam generales Mo-
nachorum conventus Capitula vulgo dicuntur. g de mate-
ria hujus tit. vid. Concil. Trident. Sess. 25. tit. de regulari-
bus. h vid. Et Thom. 2. 2. qu. 189. art. 5. & Conc. Trid.
infra citatum.

C A P. II.

*Impubes monasterium ingressus, post annum a parentibus
revocari non potest. h. d. primo. Pubes per vim ingressus,
post annum exire, vel a parentibus revocari non potest. d.
d. secundo. Abbas Siculus.*

Ex eodem.

Si quis a ante annos legitimos tonsuratus est sine con-
sensu parentum suorum, si parentes ipsius intra an-
num non reclamaverint ad Principem, aut ad proprium
Episcopum, vel ad missum dominicum, in clericatu per-
maneat. Si vero post legitimos annos, per vim b Cle-
ricus factus est, & nec ipse, nec parentes ejus intra an-
num ad memoratas personas reclamaverint, in clericatu
permaneat, sicut is, de quo superius dictum est.

C A P. III.

*Clericus secularis utens habitu & nomine monachali, cog-
noscitur ut fiat Monachus, vel ab hoc desinat.*

Ex Concilio Toletano.

UT Clerici, qui se fingunt habitu & nomine Mona-
chos, & non sunt, cogantur: ut c veri Mona-
chi sint, vel d veri Clerici.

C A P. IV.

*Novitia, qua sponte se ingerit adibus Professarum, per
hoc censetur Professæ. h. d. & est casus multum notabilis.*

Ex Concilio Arclaten. e

Vidua si sponte velum conversionis, quamvis non
factum sibi, imposuerit, & Ecclesia inter velatas
oblationem Dei obtulerit, velit nolit sanctimoniam habi-
tulum ulterius debet habere: Licet sacramentum firmare
velit, eo tenore velamen sibi imposuisse, ut deponere
posset.

C A P. V.

*Monachus temere ad aliud monasterium transferre, vel
psalium habere non potest.*

Gregorius Anshemio Subdiacono. (an. 600.)

Joannes Irater: (& infra) Praesenti jussione sibi man-
damus, ut ne quem Monachum de monasterio in mo-
nasterium temere migrare liceat, nec eorum aliquem pec-
culiare quicquam habere. Sed si hoc praesumpserit, mo-
nasterio, in quo ab initio conversatus est, sub Abbatis
sui regula competenti coercionem reddatur.

C A P. VI.

*Ubi est dura congregatio vel religio, requiritur in pro-
sente plena pubertas, scilicet semper 18. annorum. h. d.
habito respectu ad mentem literæ. Et est textus singu-
laris.*

Ex registro Gregorii. f (an. 600.)

Quia in insulis dura est congregatio Monachorum,
pueros in eorum monasteriis ante 18. annum susci-
pi prohibemus.

C A P. VII.

*Si Cisterciensis sine licentia sui Abbatis ad aliud monaste-
rium transiit, ad proprium monasterium regredi cogitur.*

Alexander III. Archiepiscopus & aliis Ecclesiarum

Praelatis, per Galliam g constitutis.

(an. 1170.)

Non est vobis dubium: (is infra. x) Universitati ve-
stræ mandamus, quatenus Monachos, vel Conversos
Cisterciens. ordinis, post professionem sine licentia Abbatum
suorum, per Episcopatus vestros recipi nullatenus
permittatis. Et si qui ex eis, sine licentia Abbatum suorum,
de monasterio exire praesumpserint, & communitati
celeriter non redierint, eos regredi compellatis.

(a Aus

a Burch. l. 8. Decr. c. 3. lvo p. 7. c. 26. b Vide Conc. Trid.
Sess. 25. tit. reguli. c. 19. c aus. d aus. e al. Aurelian.
sed habetur in Conc. Tribur. c. 25. refert Burch. l. 8. c. 36.
lvo p. 7. c. 55. & c. 6. eod. tit. in 1. comp. quib. locis aliis
Conciliis tribuitur, sed forsassa non recte. f l. 1. epist. 48.
ad Anshemium, ut refert. Grat. 20. q. 2. c. quia autem.
& c. 1. eod. tit. in 1. comp. g in Gallia.

(*α* Aut incertum quomodo fratres religioſi Cisterciens. ordinis ea religione permancant, & virtute, quod ex institutione primam prædeceſſorum noſtrorum his, qui in eorum monaſteriis profeſſionem faciunt, ſine Abbatis ſui licentia prohibentur de clauſtro diſcedere, & diſcendentes in aliis monaſteriis recipi. Inde eſt quod nos tandem conſtitutionem, non ſolum amicam religioni, ſed etiam conſonam rationi ſollicito conſervare volentes.)

C A P. VIII.

Profeſſio facta ante XIV. annum non obligat: poſt XIV. vero ſi ſit per ſucceptionem habitus Profeſſorum, etiam non obligat, niſi detur perfeverentia tridui.

Idem Magiſtro F. Civitaten. a Canonico.

(an. 1170. in Hſpaniam.)

AD noſtram noveris hãudientiam perveniſſe, quod Eremitã de Montefolio quodam pueros ſeducerent, in tantum quod quidam fruſionibus eorum aſſenſum præbentes, ſtatim religionis habitum in ipſorum monaſteriis ſuſceperunt: quorum unus T. nomine ſtatim poenituit, quod habitum induiſſet: (*α* infra. *α*) Quocirca mandamus, quatenus ſi conſtituerit, quod præſatus T. ante conſummationem XIV. anni ſuſceptum habitum depoſuerit, aut ſi poſt XIV. annum habitum ipſum ſine probatione, ſuſceperit, & intra triduum depoſuerit, cum ab imperitione prædictorum Eremitarum denunciatus abſolutus: & eam, quam poſtquam exivit, juravit accipere in uxorem, libere poſſe traducere, ſi alia e caula rationabilis non obſtat. *d.*

(*α* Id quod fecerat, ſuis parentibus intimavit, qui ad locum ipſum mora poſtpoſita accedentes, eum inde traxerunt, & cum non ſtetiſſet ibi niſi per unam noctem tantummodo, ſicut accepimus, præſati Eremita & quidam alii non permittunt eum quandam puellam ducere in uxorem, quam ipſe juravit in uxorem ducere, & ſicut dicitur, deſponſavit.)

C A P. IX.

Qui recipit habitum Profeſſorum, ubi diſtincti ſunt habitus, compellitur ibi vel alibi eſſe religioſus: ſed ſi recipit habitum novitiorum, poſteſt ad ſeculum redire.

Idem Elienſi Epifcopo. (an. 1180.)

Super eo e quod quaſitum fuit de Clericis, qui religionis habitum ſuſceperunt, & ante profeſſionem ad priorem ſtatim reverti: Reſpondemus, quod ſi auſeritatem religionis, ad quam migraviſſe noſcantur, ſervare noluerint, ad minorem religionem ſunt cogendi tranſire: nec amplius in Eccleſiis ſecularibus debent aſſumi: ne contra votum, quod Domino fecerunt, venire præbentur. Verum ſi ante ſuſceptum huiuſmodi habitum in probatione poſiti recedere voluerint, ſecundum regulam beati Benedicte non videntur prohiberi ad priorem ſtatim redire, quã videtur præcipere, ut in eadem veſte, in qua veniunt, revertantur.

C A P. X.

Canonicus regularis poſteſt effici Monachus, ſi religio, ad quam tranſit, eſt ſtrictior ſua, alias ſecus.

Idem Ambianen. Epifcopo. (an. 1180.)

Sane de Canonico ſ, qui in Eccleſia Aromaten. profeſſionem fecerat, & fugerat ab eadem, in Monachum a quodam Abbate recepto: Id tuã fraternitati ſignificamus, quod ſi locus, ubi nunc permanet, majoris religionis, quam Eccleſia Aromaten. exiſtat g, ipſum in eodem loco cum pura confeſſione remanere permittas, alioquin eum ad priorem Eccleſiam redire compellas.

a Civitaten. alias quaſideratur inſcriptio in Codic. Barbar. & aliis. b Poſt Conc. Lat. p. 21. c. 1. & c. 8. eod. tit. in 1. compilar. c aliqua. d obſtat. e C. 9. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 21. c. 2. f C. 10. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lat. p. 50. c. 29. g exiſtit.

Jur. Canon. Tom. II.

C A P. XI.

Minor XIV. annis, proſeſtendo non obligatur religioni, niſi factus major ratum habuerit.

Idem Beluacen. Epifcopo. (an. 1180.)

Significatum eſt a nobis: (*α* infra. *α*) Mandamus quatenus ſi inveneris, quod G. non fuiſſet a parentibus oblatuſ, & intra XIV. annum facti voti poenitens, a religione receſſerit, ab illo voto profeſſionis, quod fecit, denunciatus abſolutus. Si autem a parentibus fuerit oblatuſ ſeu XIV. annum compleverit, cum religionem intravit, ſeu poſt decimum quartum annum profeſſionem a ſe prius factam, ratam habuerit: eum ad eandem vel ad aliam religionem tranſire compellas.

(*α* Et pro certo monſtratum, quod G. nondum incipiens eſſe XIV. annorum, timore magiſtri, qui eum literis eruditabat, habitum religionis apud Eccleſiam de Roſſon ſuſcepit, & inde ſicut puer infra annum receſſit, & per ſeculi vanitatem jam ſex annis, & eo amplius vagabundus diſcurrit. Unde quoniam huius rei veritas nobis non conſtat, ſ. t. per Apoſt. ſed. præ.)

C A P. XII.

Si filia minor XII. annis a parentibus monaſterio tradita, major facta ſponte veletur, ad ſeculum redire non poſteſt. Clemens III. (an. 1160.)

Cum b virum: (*α* infra. *α*) Utrum ea, quã intra diſcretionis annos a parentibus monaſterio tradita, habitum religionis induens, benedictionem accepit, & exiens poſtmodum ſe cuidam militi copulavit, ad monaſterium redire cogatur? Conſulationi tuã taliter reſpondemus, quod cum juxta Concilii Toletani cenſuram, Monachum aut paterna devotio, aut propria profeſſio faciat, quicquid horum fuerit allegatum d, tenebit, reverendi ad ſeculum aditu poenitus interdicto. Non enim videtur illa monaſtica profeſſionis a ſe poſſe jugam excutere, cum eam non conſtet evidenter contradixiſſe, cum benedictionem accepit, quam non niſi in ætate diſcretionis recipiunt, quã velantur, præſertim ſi ratiſatione ſecuta e (eſt enim quandoque contradixiſſe conſtituerit) quod ante geſtum fuerat, roboratur. Nec obloquitur, quod de præd. noſt. Leonis Papã conſtitutio ne per contrarium ſenſum ſumitur f, ut puella, quã coactã parentum imperio virginitatis habitum ſuſceperunt g, ipſum poſſint ſine prævaricatione deſerere: cum de ea recte h poſſit intelligi, quã in ætate nubili noſcitur conſtituta, tunc enim quia liberum habet arbitrium, in electione propoſiti ſequi parentum non cogitur voluntatem.

(*α* Te prudentem noverimus & diſcretum, & ſi in aliquibus dubitas, conſilium a nobis ſolicitudine paſtorali requiris, & tibi de jure canonico quod poſſumus reſpondemus, & prudentiam tuam dignis in Domino laudibus commendamus. Curaſti ſiquidem tuã nobis inſinuatione proponere.)

C A P. XIII.

Valet profeſſio facta ſine ſuſceptione habitus religionis.

Idem. (an. eod.)

Porrectum i nobis ex parte tua petitorium continebat, quod I. Canonicus Archerontinus inſimilitate gravatus, votum ut fieret Monachus, ſe aſſerit emiſſiſſe: unde metuens, ne voto decederet non completo, junctis manibus tibi ſe reddidit in Monachum, & in fratrem: (*α* infra. *α*) Inquiſitioni tuã taliter reſpondemus, quod cum

a C. 11. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Later. par. 50. c. 10. b Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. c id eſt, Conc. Toletan. IV. c. 48. d allegatum, legitur in Conc. & in omnibus manuſcript. quam leſſionem hic etiam agnovit Hoſtienſis in Cod. Barbar. poſtmodum poſt hæc ita diſtinguitur, quicquid horum fuerit allegatum, tenebit? quod exponit Hoſtienſis. e ſequenti. f aſſumitur. g receperunt. h Diſſio, recte, deſt in veruſtioribus. i Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.

cum Monachum non faciat habitus, sed professio regularis, ex quo convertendo votum emittitur, & recipitur ab Abbate, talis ut fiat Monachus, & reddat Domino, quæ promittit, erit utique compellendus.

(*α* Alii quoque in tua absentia in sacerdotum manibus Monachos se fieri devotentes, jam facti, ad vomitum redierunt, & cum familiaritate monasterii sui antea extitissent, pro eo quod non sunt ad familiaritatem antiquam admissi, adversarii facti sunt, pro amicis. Utrum ergo eorum talium factum dissimulare valeas, ne sine detractione, an sine ad promissa solvenda compellendi, per nos postulas adoceri. Nos igitur.)

C A P. XIV.

Si pater se cum bonis suis & filio impubere obtulit monasterio, filius factus major exire potest religionem & legitimam a monasterio petere.

Cœlestinus III. (an. 1195.)

Cum a simus & (infra. α) Sane nostris auribus est relatum, quod cum B. miles, se cum filio suo discretionis annos nullatenus attingente, ad quoddam monasterium cum bonis suis etiam contulisset, dictum filium suum fecit habitum suscipere monachalem: (infra. α) Discretionis tuæ taliter respond. quod si dictus puer ad annos discretionis pervenerit, & habitum retinere noluerit monachalem, si ad hoc induci nequiverit, non est nullatenus compellendus: quia tunc liberum sibi erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipsi ex successione proveniunt, postulare.

(*α* Cunque ipsi pueri disciplina monasterii propter asperitatem regula displiceret, & infra spatium X. hebdomadarum a monasterio & habitu taliter suscepto restitens bona patris ab Abbate illa capit cum instantia postulare, & cum super hoc ad dioces. Episcopum questio lata fuisset, & coram eo aliquandiu disceptatum: quia plerique dissensire de rigore canonum videbantur, si consanguinei pueri præditi possent restibus comprobare, illum quando fuit oblatas infra annos discretionis existere, ipsum tunc voto nullatenus obligari: dictus Abbas ad Maguntina sedis audientiam appellavit, & quidam ex consanguineis eiusdem pueri ad Romanam Ecclesiam appellacionis, sicut ex literis Augen. Episcopi comperimus, transfulerunt. Inroque)

C A P. XV.

Furiosus profertendo non obligatur, nisi factus sana mentis ratum habueris.

Innocentius III. Episcopo & Capis. Targilen. c

(an. 1212.)

Sicut d tenor literarum: (infra. α) Consultationi vestræ taliter respond. quod licet ista duo inter se repugnantia videantur, ut quisquam scilicet sit extra se positus, & de præsentis vita desperet: si tamen eo tempore, quo P. Sacerdos lator præsentium positus extra mentem & asserit, indutus fuit habitu monachali, cum alienatus non sentiat, ac per nec non valeat consentire, eum denunciatis ab observantia monastice ordinis absolutum, nisi postquam mentis suæ factus est compos, spontanea voluntate professionem fecerit monachalem.

(*α* Vestrarum nobis aperuit, cum P. lator præsentiam in sacerdotali officio constitutus, & tanta rerum temporalium indigentia laboraret, quod nec sibi, nec suis progenitoribus, seu fratribus in necessitatibus propriis posset aliquatenus providere: proprii corporis laboribus & maris periculis multis se non dubitavit exponere, ut de suo labore & acquisitione honesta suam & suorum posset indigentiam relevare. Contigit autem post hoc, quod ipse longe a civitate consistens tam gravi capis agitudine laboraret, quod extra se positus

desperaret de vita presentis, & dum in tali esset articulo constitutus, a quodam simplici Monacho indutus fuerit habitu monachali, & ad monasterium deportatus. Deinde paucis diebus elapsis, cum jam in principio esset sua convalescentia, depositus habitum, et de licentia eiusdem loci Abbatis monasterium dereliquit, et cupiens progenitorum suorum indigentiam providere, a nobis suppliciter postulavit, ut posse sicut prius in sacerdotali officio ministrare, et vobiscum pariter conversari. Quid autem super his vobis fuerit faciendum, sacro Apostolica sedis oraculo humiliter adoceri petistis. Nos igitur)

C A P. XVI.

Professio nec fieri, nec recipi debet intra tempus probationis, sed facta est recepta tenet. hoc dicit, & est casus notabilis, & quotidie allegatur.

Idem Pisano Archiepiscopo. (an. 1212.)

Ad Apostolicam sedem a: (et infra. α) Cum Monachum fieri ante unius anni probationem regularis institutio interdicit: (et infra. β) Questionibus tuis taliter respondemus, quod licet tempus probationis a sanctis Patribus sit indultum, non solum in favorem conversi, sed etiam monasterii, ut & ille asperitates illius, & istud moris illius valeat experiri: (quod utrunque diligenter est observandum, præsertim cum ab utroque de reliquo facta b certa notitia non habetur:) sitamen ante tempus probationis regulariter præfinitum, is, qui converti desiderat, habitum recipit, & professionem emittit, Abbate per se, vel per alium professionem recipientem monasticam, & monachalem habitum concedente, uterque renunciare videtur ei, quod pro se noscitur introductum: ideoque obligatur e per professionem emissam pariter & acceptam ad observantiam regularem, & vere Monachus est censendus: quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris d firmitatem. Prohibendum est autem e Abbatibus, ne passim ante tempus probationis quoslibet ad professionem recipiant: & si contra formam præscriptam quoslibet indifferere receperint, animadversione sunt debita corrigendi: cum in subsidium fragilitatis humanæ spatium probationis sit regulariter institutum.

(*α* Quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est et magistra, super diversis articulis questionibus dubia referuntur, ut quod ab ea fuerit super eorum solutione responsum, indubitanter ab omnibus teneatur. Ex parte sequidem tua tales nuper suscepimus questiones, quod)

(*β* Monachi & Moniales in tua diocesi constituti, tam Clericos quam Laicos utriusque sexus, sanos pariter & firmos, religionis habitum volentes assumere, nunc etiam aliquo profertentes, interdum absque omni professione recipiunt, quandoque professionem illico facientes. Unde multa mala cognoscuntur sapienter provenire, cum infirmi ad monasterium iam translati, & emissa professione postquam de infirmitatibus cavalerunt, habitum religionis abiciant, & ad propria revertantur. Contingit etiam tales in propriis domibus remanere, cum Monachi per eos dum vivunt, nolunt sua monasteria prægnavari: sani facti etiam sine probatione recepti retro aspicientes, matrimonia contrahunt relicto habitu regulari: de quibus si habitum religionis assumunt, ante unius anni probationem vel temporis competentis utrum facta professione a talibus vel omnia Monachi debeant reputari, et si conjugatus converti desiderans recipiendus sit in Monachum, nisi uxor perpetuam continentiam repromittat, certificari a sede Apost. postulasti. Nos igitur.)

CAP.

a C. 2. eod. tit. in 3. comp. ubi est integra clausula. vid. Concilium Tridentinum Sess. 28. titul. de regul. cap. 15. ex quo cessant dubia text. & gloss. b Dicitio, facta, deest in omnibus antiquis exemplaribus. c Concil. Trident. Sess. 21. titul. de regul. cap. 15. oppositum definitivum. d Dicitio, roboris, deest in antiquis, sed ab aliis additur, e isem deest dicitio, autem, quam habet Cod. Barb.

a Cap. 5. eod. tit. in 2. comp. b al. isa: non est ad hoc nullatenus, &c. c Gargilen. al. Targin. al. Argin. d C. 1. eod. tit. in 3. comp. ubi est integra clausula. vid. Barb. consil. 60. e alius isa: positus extra mentem, ut asseritur.

C A P. XVII.

Qui professionem fecit, licet in clauistro nunquam perman-
feris, sed in seculo, et suis bonis usus fueris, ad obser-
uantiam regularem compellitur.

Idem Innocentius III. Aconen. Episc. a

(an. 1212. in Bithyniam.)

Sicut nobis fuit b propositum, quidam Clericus, cum
aegritudine nimia laboraret, quasi de morte securus,
& de recuperanda sanitate e desperans, habitum Canonico-
rum regularium petiit & accepit, sed nec ad Ecclesiam
transiit, nec bonis suis uti cessauit, videntibus & scientibus
Episcopo & Canonicis Ecclesiae Nazaren. d a quibus
habitum susceperat regularem: (et infra. x) Fraternitati
tuæ taliter respondemus, quod si regularem habitum se
postulante suscepit, & ad observationem religionis cano-
nicæ suæ se professione ligauit: ad resumendum habitum
Ecclesiasticum est districtione cogendus, cum quod tanto
tempore extra canonicam mansit e, non in excusationem
ejus, sed in majoris transgressionis augmentum merito valeat
allegari.

(x Tu, licet eo tempore, quo habitum susceperas in Ec-
clesia Nazarena, prioris sollicitudinem exercebas, immemor
eorum, que facta fuerant, in Aconen. Ecclesia eum in
Canonicum suscepisti. Quia vero, quid super hoc facere de-
beas, per nostras literas postulas edoceri.)

C A P. VIII.

Potest religiosus zelo sanctioris vitæ ad religionem transi-
re strictiorem petita prius licentia Prælati sui, licet non
absentia, etiam si primum monasterium sit privilegiatum,
quod de illo ad aliud etiam arctius transire non possit. h. d.
Et est casus notabilis & quotidie allegatur.

Idem Priori et Conuentui Dimoliens. f

(an. 1212. in Angliam.)

Licet quibusdam g Monachis & Canonicis, nec non
Hospitalariis & Templariis a sede Apostolica sit induly-
tum, ne postquam aliquis professus fuerit apud eos, ad
aliud locum possit ipsis inuicis arctioris etiam religionis
obtentu transire, ut unusquisque secundum * Apostolum
in ea vacatione permaneat, in qua dignoscitur esse vocatus.
Qui tamen ubi Spiritus Dei est, ibi libertas: & qui Dei
Spiritu aguntur, non sunt sub lege, quia lex non est po-
sita h iusto: ea ratione videtur hoc illis fuisse concessum,
ne quis ex temeritate vel leuitate, in iacturam vel inju-
riam sui ordinis, sub prætextu maioris religionis ad alium
ordinem transvolaret, sicut frequenter a multis constat
esse presumptum: non quidem ut ei transeundi licentia
denegetur, qui eam cum humilitate ac puritate duxerit
postulandam, ut non ficta, sed vere ad frugem melioris
vitæ valeat transmigrare. Talis ergo postquam a Prælato
suo transeundi licentiam postulauerit, ex lege privata
(quæ publicæ legi præjudicat) absolutus, libere potest
sanctioris vitæ propositum adimplere, non obstante pro-
terua indiscreti contradictione Prælati: quia privilegium
meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate:
cum etiam Romanus Pontifex, qui supremus in Ecclesia
obtinere potestatem, Archiepiscopis & Episcopis i ceden-
di licentiam ex iusta causa petentibus, sine difficultate
concedat. Quocirca noverint universi, quibus hujus-
modi privilegium est concessum, se ad concedendam li-
centiam transeundi taliter postulandibus de jure teneri:
quia sicut subditus a Prælato cum humilitate & puritate
debet transeundi licentiam postulare, ne bonum obedi-
entiæ contemnere videatur: sic profecto Prælati subdi-
to sine difficultate & prauitate qualibet, debet transeundi

licentiam indulgere, ne videatur propositum impedire di-
uinitus inspiratum. Si vero probabiliter dubitetur, utrum
quis velit ad ordinem arctiorem aut laxiorem ex charita-
te, an ex temeritate transire, superioris est iudicium re-
quirendum: ne forte Angelus sathanæ in lucis Angelum
se transformet. Illa semper regula inuolabiliter obser-
uata, ut nullus absque licentia Rom. Pont. præsumat oc-
casionem quacunque deferere Præfulatum: quoniam sicut
maius bonum minori bono præponitur: ita communis
utilitas speciali utilitati præferatur a. Et in hoc casu re-
cte præponitur doctrina silentio, sollicitudo contemplati-
oni, & labor quieti. Ad quod utique designandum uni-
genitus Dei filius Jesus Christus non de Rachele secundum
carnem natus est, sed de Lia: nec legitur eum in
domum suam Maria recepisse, sed Martha a. Unde
quando potest Episcopus præesse pariter & professe,
non debet cedendi licentiam postulare, aut etiam obtine-
re. Cum ergo R. Monachus vester ad fratres Cisterciens-
is ordinis transmigraverit, non ut ordini vestro aliqua-
tenus derogaret, sed ut apud eos vitam duceret arctio-
rem: mandamus, quatenus super eo, quod de corde pu-
ro, & conscientia bona, & fide non ficta fecisse digno-
scitur, eum nullatenus molesteris: quia charitas est ius
proprius, cui non communicat alienus.

C A P. XIX.

Coniuges religionem professendo ab invicem diuertere pos-
sunt, aliter si se abjurant, et non continent, illicitum est
iuramentum.

Idem Præposito, et Decano, et Scholastico, Deme-
ren. b Colon. diocesis. (an. 1212.)

Veniens e ad Apostolicam sedem G. mulier simpliciter nobis
in sinuatione monstravit, quod cum matrimonium cum
E. in facie Ecclesie contraxisset, & diutius cohabitasset
eidem, orta est dissensio inter ipsos: in tantum, ut quod
deinceps d alter non requireret alterum, uterque corpo-
raliter præstitit iuramentum: hanc vir ipse diuortii cau-
sam assignans, quod quandam ipsius mulieris vitam cog-
nouisset, antequam eam duceret in uxorem: quod licet
assererent quamplurimum, non fuit super hoc Ecclesie facta
fides. Cum autem postmodum ad secunda vota conuo-
lante uterque, secundo viro viam uniuersæ carnis ingres-
so, priore superstitie, dicta mulier se fecit in arcto loco
ad pœnitentiam agendam includi, postulans ut ei digna-
remur impendere consilium salutare. Nos igitur atten-
dentes, quod illud fuit illicitum iuramentum, manda-
mus, quatenus præfatam virum monitione præuiae com-
pellatis, ut ea, quam superdixit, exclusa, præfatam mu-
liercm recipiat, audituri postmodum si quid fuerit qua-
sitionis. Si vero contra matrimonium nihil fuerit obren-
sum: & vir seculo derelicto maluerit ad regularem vitam
migrare, vos ei super hoc licentiam tribuatis, ut & illa
possit in suo proposito permanere.

C A P. XX.

Qui ad monasterium conuertitur sumendo habitum novi-
tii, potest intra tempus probationis redire ad seculum, nisi
appareat eum vitam voluisse mutare omnino.

Idem Abbati de Affligien. et Magistro R. et Ca-
nonicis Traiecten. (an. 1222.)

Consulti f sumus frequenter a multis, utrum is,
qui monasterium ingressus est, habitum sumendo novi-
tii, si ante professionem emissam intra tempus probatio-
nis exire voluerit, licite possit absque apostasiæ nota vel
noxa

a Aldenen. b C. 3. eod. tit. in 3. comp. c Et recuperanda sani-
tate desperatus. d Nazaren. e Religiosus contra bonum obedi-
entiam non potest præseruire. vid. l. 1. c. de seruo fugit. f Dime-
linens. al. de Molend. al. Dubeolen. al. Dunoliens. g C. 4. eod.
tit. in 1. comp. h 1. Cor. 7. 2. Cor. 3. h imposta. i Vid. B.
Thom. 2. 2. p. 185. art. 4.

a Vid. l. a. dione 4. Labeo. in vers. es tempore. ff. pro socio
al. in l. 1. et ibi Barr. ff. solut. matr. b al. D. miren. al. Dime-
ren. sed ut plurimum in antiq. legitur Domiren. c cap. 6. eod.
tit. in 3. comp. vid. Turrecemat. in c. quod de opari. 33. q.
5. et Scot. 4. sent. dist. 27. q. 1. art. 4. d quod ut deinceps cog-
natis. e præmissa. f C. 7. eod. tit. in 3. comp.

noxia a, præsertim cum debita morum correctione ad seculum remeare. Licet autem super hoc senserint diversi diversa, nos tamen credimus distinguendum, utrum is qui convertitur, propositur absolute vitam mutare, ut sub habitu regulari omnipotenti Deo de cætero famuletur; an conditionaliter experiri observantiam regularem, ut ita demum si (intra annum) sibi placuerit, profiteatur ordinis disciplinam: aut si forte non placuerit, moribus emendatus b ad statum revertatur pristinum. In primo casu debet, ut regulariter vivat, ad laxiorem saltem regulam pertransire. In secundo potest ad seculum, non tamen ut vivat seculariter, remeare. Ut ergo quæ sit ejus intentio plenius agnoscat, propositum suum in principio proteferetur.

C A P. XXI.

Qui intra annum probationis non facta professione redit ad seculum, licite potest ad ordines & beneficia promoveri.

Idem. Innoc. III. (an. 1212.)

Postulasti: c (& infra.) Tertio quævis illi, qui in annis minoribus constituti novitiorum habitum susceperunt, & intra annum postmodum non facta professione ad seculum sunt reversi, & Episcopi suis hoc scientibus ad sacros ordines sunt promoti, sustineri debeant in illis Ecclesiis ministrare, in quibus sunt ab eisdem Episcopis instituti. Nos Fratres tuæ taliter respond. quod propter hoc non sunt ab Ecclesiis ipsi amovendi, sed in eis possunt libere ministrare.

C A P. XXII.

Qui ultra annum portat habitum monachalem in monasterio, ubi sunt habitus indistincti, censetur Professor.

Honorius III. Venetæ. Episc. (an. 1222.)

EX parte d tua fuit propositum, quod nonnulli sunt, qui licet pluribus annis gestaverint habitum monachalem, professionem tamen monasticam non fecerunt. Unde cum super eo, quod habent proprium, & alias irregulariter vivunt, a te vel ab aliis arguuntur: non erubescunt dicere, se ad continentiam propriam, & continentiam, ac alias regulares observantias non teneri, cum habitus non faciat Monachum, sed professio regularis. (& infra. a) Ideoque Fraternitati tuæ mandamus, quatenus quoslibet tibi lege diocesana subiectos, qui prædicto modo terram duabus viis ingredi non verentur: ut postquam per annum gestaverint habitum monachalem, regulam secundum formam ordinis profiteantur & servent, Ecclesiastica censura compellas.

(c) Quare super his Apostolicum remedium postulasti, cum inordinata pravariatio hujusmodi non solum eis periculum, sed etiam scandalum inferat mentibus aliorum.)

C A P. KXXIII.

Intra probationis annum libere quis redit ad seculum, nisi professionem fecerit tacito vel expresse, vel appareat eum vitam mutare voluisse. hoc primo. Secundo dicit, quod ad hoc ut dignoscantur Novitii a Professis, debet habitus Professorum benedicti in locis, ubi habitus non est distinctus.

Gregorius IX. (an. 1235.)

STATUIMUS Novitios in probatione positos ante susceptionem religionis habitum, qui dari profitentibus consuevit, vel ante professionem emissam ad priorem statum redire posse libere intra annum: Nisi evidenter appareat, quod tales absolute voluerint vitam mutare, & in religione perpetuo Domino deservire: Cum quilibet renunciare valeat ei, quod pro se noscitur introductum. Nihilominus statuente, ad omnem ambiguitatem

penitus amovendam, quod cum in quibusdam locis religiosis Novitiorum habitus non distinguatur ab habitu Professorum, professionis tempore benedicantur vestes quæ profitentibus conceduntur, ut Novitiorum habitus a Professorum habitu discernatur.

C A P. XXXIV.

Religiosi fugitivi annuatim sunt requirendi, & cogendi, ut ad monasterium revertantur.

Idem.

NE religiosi vagandi occasionem habentes, salutis propria detrimentum incurrant, & sanguis eorum de Prælatorum manibus requiratur: Statuimus, ut profidentes Capitulis celebrandis secundum statutum concilii b generalis, seu Patres, Abbates seu Priores fugitivos suos, & ejectos de ordine suo, requirant solite annuatim. Qui si in monasteriis suis recipi possunt secundum ordinem regularem, Abbates seu Priores eorum monitione prævia c per censuram Ecclesiasticam compellantur ad receptionem ipsorum, salva ordinis disciplina. Quod si hoc regularis ordo non patitur, auctoritate nostra provideant, ut apud eadem monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis religiosis domibus ejusdem ordinis ad agendam ibi poenitentiam, talibus vitæ necessariis ministrantur. Si vero hujusmodi fugitivos vel ejectos inobedientes invenerint, eos excommunicent, & tandem faciunt ab Ecclesiis Prælati excommunicatos publice nunciari, donec ad mandatum ipsorum humiliter revertantur.

TITULUS XXXII.

DE CONVERSIONE CONJUGATORUM.

C A P. I.

Si vir de uxoris licentia profiteretur, & uxor ipsa suspecta nec continentiam voveret nec religionem ingreditur, Episcopus uxori virum restituer. h. d. juxtam litteram.

Alexander III. Urbergen. d. Episcopo. (an. 1180.)

Roma in Hungariam.)

PATEREA e utrum Laicus uxoratus, qui presentibus Sacerdotibus & Monachis ignorante Episcopo, de licentia & permissione uxoris, monasterium ingressus professionem fecit, uxore in seculari habitu remanente, nec transeunte ad religionem, aut perpetuam continentiam vovente, ab Episcopo suo possit ad eorum revocari uxoris, an illa compellenda sit continentiam observare? Dicimus, quod nisi uxor ad religionem transierit, aut perpetuo castitatem servare promiserit, vir potest & debet de Monasterio revocari.

C A P. II.

Ante matrimonium consummatum potest alter conjugum etiam altero invito religionem ingredi, sed remanens in seculo potest ad secunda vota transire.

Idem Salernitanæ Archiepiscopo. (an. 1180.)

Roma in Campaniam.)

VERUM post consentum legitimum de presentibus, licitum est alteri, altero etiam repugnanter, eligere monasterium, sicut sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt: dummodo carnalis committit non intervenerit inter eos: & alteri remanenti (si commonitus continentiam servare noluerit) licitum est ad secunda vota transire. Quia cum non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire, & alter in seculo remanere.

CAP.

a Vid. Alciac. q. de verb. sign. Corn. Fronto. lib. de different. aic: noxia poena: noxia culpa. b emendatis. c Cap. 1. cod. tit. in 4. comp. primam quæstionem habes sup. de foro compet. postulasti. secundum infra, de homicid. postulasti. vid. Concilium Trident. initio præcedentis Can. Citatum. d Pro intellectu hujus Can. vid. B. Thom. 5. Sent. dist. 18. q. 3. art. 3.

a Dicitio, habitus, deest hic in plurib. exemplarib. b Later. sub Innoc. III. c. 12. c præmissa. d al. Urbergen. al. Helien. al. Vercell. e Cap. 1. cod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateranen. sub Alexand. III. part. 5. cap. 5. f Cap. 2. cod. tit. in 3. compil. & post Conc. Later. part. 5. cap. 1.

C A P S III.

Qui invita uxore professionem fecit, & ei postea restituitur, non compellitur mortua uxore ad monasterium redire: matrimonium tamen contrahere non debet.

Idem Alex. III. Pisano Archiepiscopo. (an. 1180.)

Quidam a intravit monasterium invita uxore: qua ipsam repetente, coactus est ad eam redire: ea mortua, quæris, an ipse cogatur reverti ad monasterium an aliam possit ducere in uxorem? Consult. tuæ taliter respondemus, quod votum non tenuit: unde ratione voti ad monasterium non tenetur redire: ulterius vero non poterit uxorem accipere, promissit enim se non exigere debitum, quod in eius potestate erat: & ideo quoad hoc votum tenuit: non reddere autem, non erat in eius, sed mulieris potestate. Unde Apostolus b: *Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier.*

(Quia cum vir & uxor una caro sint, sicut docet Apostolus, non potest unus ad Deum converti, & alter in seculo remanere.)

C A P. IV.

Uxoratus religionem intrare non potest, nisi etiam uxor ingrediatur, vel nisi suspecta non sit, & continentiam promissat. h. d. Et est unum cap. de principalioribus tit.

Idem Exonen. Episcopo. (an. 1180.)

Cum sis præditus scientia literarum e, ignorare non debes sanctorum Patrum constitutioni esse contrarium, ut vir uxore sua, aut uxor viro ejus non assumentem religionem habitum, debeat ad religionem transire: (& infra. a) Inde est, quod auctoritate Apostolica prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum vel uxorem (nisi uterque ad religionem migraverit) transire permittas. Verum si ita uxor senex est & sterilis, quod sine suspitione possit esse in seculo, dissimulare poteris, ut ea in seculo remanente, & castitatem promittente, ad religionem transeat vice ejusdem.

(a Ad monasterium converti desiderans prohibetur suscipi, nisi uxor ejus pariter convertatur. Nam cum unum utrorumque corpus post conjugii copulationem sit factum, incongruum est partem converti, & partem in seculo remanere: nec recipitur apud Deum illius viri conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis profectio. Cum igitur cætus Clericorum longe præelegant cætu Monachorum, ita ut aliquando bonus Monachus vix bonum Clericum faciat.)

C A P. V.

Conjugatus non est ordinandus ad sacros ordines, nisi uxor continentiam promissat.

Idem Strigoni. d. & Colonen. Archiepiscopis.

(an. 1180.)

Conjugatus e: (& infra. a) Nullus conjugatorum est ad sacros ordines promovendus: Nisi ab uxore continentiam profectente fuerit absolutus.

(a Ad monasterium converti desiderant.)

C A P. VI.

Uxoratus in Episcopatum promoveri non potest, nisi uxor religionem profectatur.

Idem eisdem. (an. eod.)

Sane si conjugati s consenserint ordinari, uxoris voluntas prius est requirenda: (& infra. a) Frat. vest. auctoritate Apostol. prohibemus, ne uxoratum præsomatic in Episcopum ordinare, nisi uxor prius profecta continentiam, sacrum sibi velamen imponat, & religiosam vestem assumat.

(a Ut sequestrato mansionis cubiculo religione promissa, postquam pariter conversi fuerint, ordinentur. Quod si in

quibuslibet Ecclesiasticis gradibus providenter, soterque curandum est, ut in domo Dei nil sit inordinatum, nihilque præposterum: multo magis laborandum est, ut in ejus promotione, qui super omnes gradus continetur, ne arretur. Inde est quod)

C A P. VII.

Sponsa de presenti non cognita, qua dicit se velle religionem ingredi, compellitur intra certum tempus profecteri, vel adbare marito.

Idem Erixien. Episcopo. (an. 1180.)

EX publico a instrumento nobis innotuit, quod cum Veronens. Episcopus causam matrimonii, qua inter A. virum, & M. mulierem vertebatur, suscepisset terminandam, judiciali sententia matrimonium approbavit, & eidem mulieri præcepit, ut ad virum rediens exhiberet eidem conjugalem affectum: quod cum renueret b, fuit vinculo excommunicationis adstricta. Ceterum quia licet a præfato viro desponsata fuit, adhuc tantum (sive t. asserit) ab ipso est incognita: mandamus, quatenus si prædictus vir ipsam carnaliter non cognoverit c, & eadem ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad religionem transire, vel ad vitam suam redire intra duorum mensium spatium debeat, ipsam a sententia, qua tenetur, absolvas, ita quod si ad religionem transierit, uterque restituat alteri, quod ab eo nolitur recepisse: (& infra. a) Sane quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro d, nisi ob causam fornicationis uxorem suam dimittere: intelligendum est, secundum interpretationem sacri eloqui, de his quorum matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consummari e non potest.

(a Et vir ipse ea religionis habitum assumente, ad alia vota licentiam habeat transeunda.)

C A P. VIII.

Summa ut supra ead. cap. cum sis.

Idem Priori & fratribus sancti Joannis.

(an. 1180.)

Uxoratus s sine licentia uxoris inter vos nullatenus recipiatur, qua integra opinionis existat, ita quod nulla marito suspicio habeatur, tam ad secunda vota vel migrare, vel quod minus continenter debeat vivere: qua si talis extiterit, marito ejus in consortio vestro recepto, ipsa publice in conspectu Ecclesiæ continentiam professat, in domo propria cum filiis suis & familia poterit permanere. Si autem talis fuerit, qua suspitione non careat, voto continentie celebrato, & in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuo commoretur. Nullus vestrum mulierem aliquam consurare, vel ad habitandum secum præsumat assumere.

C A P. IX.

Conjugatus faciens professionem uxore consentiente, licet nunquam intravit monasterium, si mortua conjugate cum alia contrahat, non valet matrimonium, & monasterium intrare compellitur.

Urbanus III. Priori sanctæ Crucis. (an. 1186.)

EX parte g Abbatis sancti Petri audientiam nostram pervenit, quod cum D. infirmitate positus consentiente uxore votum vovens castitatis, monachalem habitum suscepisset, postmodum liberatus uxorem retinuit, & aliam ea defuncta sibi temere copulavit. Quia vero licet prædictus D. uxore sua remanente in seculo de

a Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. et post Concil. Lateran. part. 5. c. 1. b 1. Cor. 7. c. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. p. 5. c. 3. d Strigoniens. al. & Colonen. al. Colocen. c. 5. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. p. 5. c. 9. f C. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 5. c. 7. g In aliquot impressis ita: & religiosam vestem vel vitam assumat.

a Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. et post Concil. part. 5. c. 6. Vid. Turcremazam in cap. sunt qui dicunt. 22. qu. 2. 2. et Scotum lib. 4. sent. dist. 27. q. 1. art. 4. b renuerit. c cognovit. d Conc. Trident. sess. 24. tit. de Sacram. matrim. c. 6. et 7. Matth. 5. et 19. e confirmari. f Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lateran. part. 5. c. 9. Vid. quor. citavi sup. eod. in cap. conjugatus. g Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat.

de iurē ad religionem nequiverit proficisci, ea tamen sub-
blata de medio, votum sine salutis suae periculo non potuit
violare: mandamus, quatenus, si verum est, quod asserit-
tur, praedictum D. per excommunicationem compellas,
ut muliere dimissa ad suum monasterium revertatur,
sub regulari habitu de cetero Domino serviturus.

C A P. X.

Professus religionem uxore sciēte & dissimulante, ea
mortua, ad seculum redire non potest. h. d. secundum in-
tellectum veriore & singularem in materia.

Clemens a III. (an. 1190.)

Confuluit nos b & Sacerdos, utrum vir ad religionem
transiens, & in ea per annum & amplius moram
faciens, uxore sua postquam ad domum transferat regula-
rem, de praesenti vita sublata, secularem habitum re-
sumere valeat, & aliam ducere in uxorem, vel si du-
ctam ei liceat retinere. Consultationi huiusmodi taliter
respondemus, quod praedictus vir nec habitum potest
abjicere, quem assumpsit, nec aliquam sibi matrimonio
copulare. Quod si contraxerit, matrimonium ipsum de-
cernimus dirimendum.

C A P. XI.

Coniunx, quo consentiam vovit, tenetur reddere de-
bitum coniugi, licet ad tempus voto consenseris.

Coelestinus III. (an. 1195.)

Charissimus d. (et infra. α) Fraternalitati vestrae man-
damus, quatenus, si invenieris uxorem Regis
Sueviae & gravi infirmitate depressam, continentiam vov-
isse, & virum ejus ad tempus praebuisse consensum,
maxime si non idem vir continentiam vovit perpetuam,
eamdem viro cohabitare facias, & utrunque invicem
maritali affectione tractare

(α In Christo filius noster L. illustris Rex Scotorum,
Apostolatus nostro literis & nuncio humiliter nunciavit,
quod cum esset adolescens, & dilecta in Christo filia uxor
ejus juvenula, mutua fide & voto contrahendi legitimum
matrimonium se adstringentes, invicem suum consensum,
accedente voluntate parentum, arratum donatione robo-
verunt: postmodum vero bon. mem. D. patre suo ab ini-
micis occiso, cum nimia bellorum adversitate premeretur,
& habito cum hostibus suis congressu, victus fugatusque
suisset, quia timebat, ne ipsa sponsa ab inimicis per vio-
lentiam raperetur, & alia similis ei non inveniretur in re-
gio, quam sibi postea matrimonialiter copularet: de suorum
& ejusdem sponsa parentum consilio factum est, quod in
conventu sanctimonialium habitum monasticum, sine pro-
posito perpetuam retinendi, suscepit, & ibidem per ali-
quos annos moram fecit, ne quid injuria ab inimicis patere-
tur: quam cum pace reddita, & obvento de inimicis trium-
pho, solenniter duxisset cum grandi exultatione in uxorem,
& ex ea filium & filias suscepisset, inimicorum de commu-
ni assensu & electione Principum terra sua in regnum sibi in-
stituit successorem: procedente vero tempore, praedicta uxor
gravi infirmitate correpta, cum se de hac vita crederet
decessuram, timore mortis inducitur, continentiam vovit:
cui cum Rex ipse nollet eam contristari, concessis ad tempus,
nunc autem se continere non posse proponit, & quod licite
posse fieri arbitratur, ad torum uxoris suae redire cupit, &
ad reprehendas amulorum detractioes & obloquia, pestis a
nobis ei dari in mandatis, ut uxorem suam aut. nostra ma-
ritali affectione pertraheret, non obstante voto continentiae
inter ea emisso, & ab eodem Rege ad tempus approbata.
Varum quod super his ad plenum non posuimus elicere ver-
itatem, Fraternalit. vest. decisionem horum canonicam du-
ximus committendam, per Apostolicam sedem m. g. super
his inquiratis diligentius veritatem, & si vobis consiste-
rit, quod praedicta mulier primo fuerit inter Moniales re-

a Caestinus. b C. 2. eod. tit. in 2. compil. c al. ita: in
matrimonium copulare: al. ita: in matrimonio copulare. d
C. 3. eod. tit. in 2. compil. e Scotia. al. Suavia.

cepta timore violentia ac rapina, et propositum se habuisse
nubendi profitebatur, cum inter eas moram facere, praesertim
cum postmodum in facie Ecclesiae publice Regi nupseris,
& usque ad haec tempora cohabitans, filios ex eo suscepit,
eam denunciatis praefato monasterio non teneri: non enim factum
illud matrimonii potest contractum dirimere: et si forte posset
matrimonium contrahentium impedire. De secundo vero casu.)

C A P. XII.

Si alter conjugum altero ignorante religionem proficetur,
et propter hoc de monasterio educitur, illo mortuo, ad mo-
nasterium redire non cogitur.

Idem (an. eod.)

Placet a nobis: (et infra. α) Sollicitudo tua nos con-
suluit, utrum mulier, qua credens mortuum ma-
ritum, habitum religionis assumpsit, & eo reverso de
monasterio educta fuit, post obitum viri sit ad regula-
rem observantiam compellenda Super quo respondemus,
quod licet votum ejus usquequaque non tenuerit, eate-
rus tamen fuit obligatorium, quatenus se poterat obliga-
re: promisit enim intrando monasterium, se non exactum
carnis debitum b, quod erat in potestate ipsius: red-
dire vero ad seculum, in ejus potestate non erat, sed
in potestate mariti: & ideo quantum ad ipsam, tenuit
votum, quod post viri obitum tenere non desit: cum
ad eum casum, a quo poterat efficax habere principium,
pervenisse noscatur. Consultus itaque dicimus, & eī
congruentius ad salutem, ut ad monasterium redeat, ubi
bona ducta intentione professionem fecit, & habitum re-
ligionis accepit. Si vero ad hoc induci non poterit, i-
pam invitam credimus non cogendam.

(α Et suam prudentiam commendamus, quod in causis
dubis sed. Apostol. consilium requiris, licet praedixis sis
scientia literarum, ad matrem suam Ecclesiam Romanam
idcirco devote recurras, ut habita super hoc quod dubitas
responsione, condignam quam in similibus formam servare
debeas, evidenter cognoscas, per dil. fil. G. Decanum Can-
thalan.)

C A P. XIII.

Summa ut supra eod. cap. cum sis.

Innocentius III. Pisano Archiepiscopo.

(an. 1210.)

Ad Apostolicam sedem et. (et infra.) Cum autem
vir & uxor una caro sint per copulam conjugalem
effecti: nec una pars converti possit ad Dominum, & al-
tera in seculo remanere: profecto non est alter conju-
gum recipiendum ad observantiam regularem, nisi reli-
quus perpetuam continentiam repromittat: sed & vitam
debet mutare, nisi forte sit ejus aetatis, ut sine suspicio-
ne incontinentiae valeat in seculo remanere.

C A P. XIV.

Per religionis professionem, non per propositum castitatis
servanda in seculo dissolvuntur sponsalia de praesenti.

Idem d. Lugdunensi Archiepiscopo.

(an. 1220.)

II. Ex parte tua est ininitatum e, quod cum quadam
mulier velum viduitatis coram duobus Abbatibus
assumpsisset, benedictione solemnī, cum celebratione mis-
sae ac litania (sicut debuit) accedente, quidam nobilis
proponerat, se prius mulierem ipsam mediantibus in-
tenuciis, per verba de praesenti, arrha etiam interpo-
sita desponsasse: (et infra. α) At illa se in illum con-
sensisse

a Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. Vid. Turrecrem. in c. seria-
tim. 32. & late hic Henric. Borch. vid. Magistr. sens. l. 4.
dist. 38. §. lic. quaritur. b Vid. Sotum 4. sens. dist. 32. q.
2. art. 1. 2. & 3. c C. 2. tit. de regularib. in 3. comp. Vid.
Turrecrematam in c. sunt qui dicunt. 27. q. 2. & Anchara-
num in c. tua nos. De iurejurando. d Lundun. e Cap. 3.
eod. tit. in 3. comp. De materia vide quos citavi supra eod.
cap. verum, & c. ex publico.

senſiſſe conſeſſa, dixit, quod audiverat, cum eſſe lepra percullaſſum, & ob hoc ejuſ fuerit abominata complexus: (& infra. β) Nos autem inquisitioni tuæ taliter reſpondemus, quod eſt poſſit non inconſulte videri, quod ex quo matrimonium inter legitimas perſonas per verba de præſenti contrahitur a, illis viventibus in nullo caſu poſſit diſſolvi, ut vivente reliquo, alter ad ſecunda vota tranſmigret, & etiam ſi unus fidelium, inter quos eſt ratum conjugium, fiet & hæreticus, & nollet permanere cum altero ſine contumelia creatoris: niſi forte ſecus fieret ex revelatione divina, quæ ſuperat omnem legem: ſicut a quibusdam ſanctis legitur eſſe factum. Nos tamen nolentes a prædeceſſorum noſtrorum veſtigiiſ declinare, qui reſpondere conſulti, antequam matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum, licere alteri conjugum, reliquo inconſulto, ad religionem tranſire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari: hoc ipſam tibi conſulimus obſervandum in articulo prænotato, quamvis falſa ſit cauſa, per quam ad ſuſceptionem veli prædictæ mulier eſt inducta, cum ſine qualibet tali cauſa id ipſum religionis obtentu facere poſuiſſet. Porro licet prædicta mulier videatur in veli ſuſceptione religionis habitum aſſumpſiſſe, ſi tamen velit in domo propria remanere, quaſi propoſitum caſtitaſ in ſeculo ſervatura, nihilominus conſummandum eſt matrimonium jam contractum: niſi ſe voto adſtrin-xerit ad obſervantiam regularem: in quo caſu compelli poſteſt, ut relicto ſeculo religionis propoſitum exequatur.

(α Audito quod mulier ipſa velum aſſumpſerat, miſit ad eam, ut deſponſationem factam carnalis copula ſequeretur. Tu vero, poſtquam fuiſt ad tuam audientiam reſperſata, inhibere curaviſti, ne ante diſcuſſionem negotii ſe carnaliter commiſcerent. Poſtmodum autem a muliere ipſa in ſua præſentia conſtituta, quaſi viſiſti, utrum conſenſiſſet in illum, & quare ab illo quæreretur ſeparari.)

(β Cum autem poſtmodum per teſtes idoneos tibi fuerit plenior facta fides, quod ante ſuſceptionem veli, mutuo inter venerant inter ipſos per verba de præſenti conſenſus, ſedem duxiſti Apoſt. conſulendam, utrum veli ſuſceptio impediatur matrimonium inter ipſos.)

C A P. XV.

Maritus factus Monachus, a conjugæ adulterata revocari non poſteſt.

Idem Innoc. III. Rudinen. d. Epifcopo. (an. 1210.)

Conſtitutus e in præſentia noſtra H. ſua nobis conſeſſione monſtravit, quod in Acolytato ordine conſtitutus, quandam puellam R. nomine in facie Eccleſiæ duxit uxorem: quam cum carnaliter cognoviſſet, orta diſcordia inter eum & amicos puellæ, ipſa fuit cuidam alii V. nomine copulata: & tu memoratum H. uſque ad gradum ſacerdotii ordinaviſti. Cum autem eum ſua conſcientia remorderet, habitum ordinis Ciſterciæ aſſumpſit: (& infra. α) Ideoque mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, prædictam mulierem, ut a dicto V. recedat, cui per adulterium eſt conjuncta, nec prædictum Monachum impetat f, quo minus regulare votum valeat adimplere, per cenſ. Eccl. cogere non omittas.

(α Tandem Abbati ſuo omnia revelaviſti, qui eum commonuit diligenter, ut ſuper hoc ſaluti animæ ſuæ provideret.)

C A P. XVI.

Uxor non poſteſt repetere maritum, de cuius licentia religionem intravit, ſi poſt ingreſſum non continuit, licet ad conſentendum, ſeu ad dandam licentiam dolo ſit inducta

Idem Piſtavien. Epifcopo, et Abbati de a Boribarden.

Piſtavien. diœceſis. (an. 1212.)

Veniens ad b præſentiam noſtram L. nobis intimavit, quod cum olim intrandi monaſterium propoſitum concepiſſet, pluribus Sacerdotibus præſentibus apud uxorem ſuam inſiſtit, ut ſuper hoc ſuum impetiretur aſſentum: (& infra. α) Ipſa demum tam ipſius, quam multorum aſtantium precibus ſtetibusque devicta, caput ejuſ altari ſuſpoſuit manu ſua: qui ea præſente tonſuratus, ibidem monaſterium adiit, & finito probatorio tempore, profeſſionem fecit ſoleniter monachalem: illa vero in ſeculo remanens, inhoneſtos amatores admittiſt: (& infra. β) Quocirca mandamus, quatenus ſi ita eſt, prædictum L. in monaſterio, quod intravit, perfeſſerare libere permittatis: licet enim in hoc videatur non modicum deliquiſſe, quod caſtius aſſeruit, quia niſi ſibi eadem e mulier conſentiret, tam ſibi, quam toti mundo ſe inutilem redderet, & cum Presbyteros exoravit, ne prædictæ mulieri exponeret, quod eandem relinquere ſeculum oporteret, ſi forte licentiam daret viro: ex quo tamen eadem caput viri altari ſponte ſuſpoſuit, & poſtmodum non continuit, ſuper revocatione ipſius non eſt aliquatenus audienda, cum ipſius intentio exceptione poſſit commiſſæ fornicationis elidi: maxime cum antequam fuerit fornicata, ipſam non duxerit repetendum.

(α Eiſdem Presbyteris primitus exoratis, ne præſata mulieri exponeret, quod etiam ipſam oporteret relinquere ſeculum, ſe viro ſuo daret licentiam ad monaſterium conſulandi. Cumque ipſum mulier, ne ab ea diſcederet, vice mutua precaretur, ipſe aſſerens, quod niſi ab ea ſuper hoc poſſet obſtinere licentiam, non ſolum ſe ei inutilem redderet, ſed etiam toti mundo.)

(β Unde idem I. metuens ne ſua continentia illius inconſcientiæ impuſetur, an in monaſterio debeat perfeſſerare, a nobis conſilium poſtulaviſti,)

C A P. XVII.

Uxor maritum profeſſum repetere poſteſt, non obſtante licentia proſtendi, ab ea metu extorta.

Idem. (an. eod.)

Accedens ad præſentiam noſtram I. mulier propoſuit, quod cum V. vir ejuſ eam ſibi matrimonio copulaſſet, volens tandem idem vir habitum aſſumere monachalem, poſtulabat humiliter ab eadem, ut tam pio propoſito faveret ipſius: quæ propter multa verba, & alia gravamina, quæ dictus vir inferbat eidem, ſe ipſam aſſerens dimiſſuram, annuit votis ejuſ. Cumque idem vir in domo de Vaden. e Ciſterciæ ordinis religionis habitum aſſumpſiſſet, mulier in domo Monachii, nullo ibi habitu religionis aſſumpto, vel voto conversionis emiſſo, permanſit: proceſſu vero temporis, cum idem vir ad ſeculum rediens, religionis habitum reliquiſſet, eadem mulier ſe inſtanter ab ipſo ſ petit reſtumi: (& infra. α) Quocirca diſcretionis veſtræ mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, dictum virum, ut eam recipiat, eique affectum exhibeat conjugalem, appellatione remota cogatis.

(α Ipſe illam recipere penitus contradicens, præter verba quibus ſepe affectu eandem, ſibi plurima convitia & graves injurias irrogaviſti,)

C A P. XVIII.

Uxor Profeſſi, qua dedit viro licentiam proſtendi, non compellitur ingredi religionem, ſi continens eſt, & non ſuſpecta.

Inno-

a Vid. l. cum noſſiſſi. C. de præſcript. XXX. ann. in rub. c. qui matr. acq. poſſ. b migraver. c Quia per hæreſim non diſſolvitur matrimonium. vid. Concl. Trident. ſeſſ. 24. titul. de ſacr. matrimo. cap. 5. d Tuden. al. Tudimen. e Cap. 2. cod. tit. in 3. compul. Vid. Turrec. in c. dixit Dominus. et cap. conſugio, 32. q. 1. f In omnibus antiquis, impetat, legitur: in jecentioribus, inquieret, habebat.

a Barudien. aliter, Barrubrand. b Cap. 1. cod. tit. in 3. compul. Vid. Scotum 4. ſentent. diſtinct. 27. quaſt. 1. arr. 4. circa ſinem. c alit. ita: quod ſi non ſibi eadem mulier, etc. d Cap. un. eodem titul. in 4. compul. e Vaden. alit. Vaden. f ee.

Innocentius a III. Episcopo & Decano & Thesaurario

Lincolniensi. (an. 1213.)

Significavit nobis A. mulier, quod cum ipsa F. viro suo coram Decano S. Quirici e, vices Archiepiscopi Senon. in hac parte fangente, licentiam concesserit religionem intrandi, continentiam tamen voto eidem iuncto, & recepta fide ab ipsa, quod perpetuo contineret, eidem Decano post factam professionem a viro predicto in monasterio, in quo habitum assumpserat monachalem, asseruit ipsam debere religionem intrare, quanquam id primo non expressisset eidem, & hoc expresse, illi d. licentiam non dedisset: (et infra.) Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, & est talis ætatis, de qua suspicio haberi non possit, ipsam votum continentiam obsecrantem, intrare monasterium compelli non permittatis iuvitiam.

C A P. XIX.

Adultera, quam maritus reconciliare non vult, ad agendum penitentiam in aliquo claustrum collocatur.

Gregorius IX. (an. 1235.)

Gaudemus e in Domino: (et infra.) Mulieres vero, quæ relicto maritali toro, lapsu carnis ceciderunt, si multo earum a te diligentur communiti, eas ad frugem melioris vitæ conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam poenitentiam ibi agant.

C A P. XX.

Si conjuges se ad invicem absoluerunt, continentiam promittendo, & uterque vel alter eorum religionem profectur, alter alterum repetere non potest.

Idem I. Moniali, monasterii de Plauda f

(an. 1235.)

Dudum a C. Laico g mota contra te (quam uxorem suam dicebat) materia quætionis, R. sanctæ M. in Comest. Diacon. Cardin. dedimus auditorem. Coram quo dictus C. conquerendo proponens, quod indebite reculas eidem (cujus uxor eras per consensum de presertiti, & carnis b copulam subsecutam) matrimonialiter adhære, te sibi restitui postulavit. Ad quod fuit responsum, quod ipse pro animæ suæ remedio pura & spontanea voluntate, presentibus duobus religiosis Sacerdotibus, & adhibitis quinque testibus fide dignis, omni iuri, quod in te habuerat, renanciavit omnino, resignando illud in manibus alterius ex Sacerdotibus supradictis, qui in personam Ecclesiæ resignationem huiusmodi recipere procuravit, & quod idem C. se castitatem servaturum promisit, pauperumque Hospitalis de Ponte obsequio se devovit, promittens voto solenni omnia & singula supradicta; & tribuens tibi licentiam ad monasterium transeundi: te versa vice similiter promittente, ac tribuente illi licentiam, & jus quodlibet resignante, sicut hæc omnia dicebantur per publicum instrumentum esse probata, manu B. Notarii Aretinensis i confectum. Verum prænominatus C. proposuit, quod casu amisso instrumento & presertito, illud in prima persona, quod prius erat in testia, insertis plus in uno aliter, quam in alio, fuit ab ipso formatum: & cum tibi iratus fuisset, sicut verba & verbera indicabant, nondum calore iracundiæ quiescente, quidam ipsum

deceptorie allegerunt, præponentes eidem, quod inhospitali dicto cibis ad libitum posset uti, ac proprium retinere, presertito B. sibi nihilominus promittente quod non solum ardorem, sed etiam appetitum libidinis extingueret in eodem: propter quod quicquid in hac parte fecisse dignoscitur, iratus, seductus pariter & illectus, & sub spe promissionis, ac sub ea conditione vel modo, si posset continentiam observare, asseruit a a se factum. Sed ad ista respondebatur e contra, quod an tabellio in testia persona instrumentum conficiat, vel in prima (dummodo non mutetur substantia veritatis) nihil interesse videretur. Insuper quamvis aliquando spes memorato C data fuisset, per quam ad hoc se proposuit b inductum, eo tamen tempore, quo talia facta fuerunt, pure, simpliciter, ac voluntarie pro amore Dei, & remedio animæ suæ, solummodo ad votum & ad alia supradicta noscitur profectisse c: propter quod a consortio secularium hominum debet discedere, vitamque mutare, cum se illius ætatis esse proponat, ut sine suspitione incontinentiæ non valeat in seculo remanere. Nos itaque habito fratrum nostrorum consilio, te ab impetitione dicti C. sententia interduximus absolvendum, perpetuum illi super hoc silentium imponentes.

C A P. XXI.

Breve est, sed per alia verba potest summari: Post sententiam divortii quoad torum, latam ob fornicationem spirituali mariti, potest uxor libere religionem intrare.

Mulier, quæ in fide remansit, potest nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat iudicio Ecclesiæ separata, ad religionem libere convalere.

TITULUS XXXIII.

DE CONVERSIONE INFIDELIUM. d

C A P. I.

Non potest quis illam habere in uxorem, cuius maritum occidit machinatione ipsius mulieris: secus si sine machinatione. Et est pulcher, & quotidianus casus.

Cælestinus III. (an. 1195.)

Laudabilem e: (et infra.) Interrogasti de Sarracenis, qui dum in captivitate essent, quarundam Christianarum viros earum insidiis & machinationibus occiderunt, utrum, quia postea per ipsas ad fidem Christianam conversi sunt, eas de iure possint accipere, f in uxores: vel si duxerint, conjugium teneat eorumdem. Hic Triburiensis g Concilii regula contenti sumus, asserentis, quod si in mortem ipsorum malitiose fuerint machinata, licet earum studio ad fidem accesserint, nec tamen eis adhære debent, nec sunt, si adhaferint etiam, tolerandi, cum tale damnum tali lucro Ecclesiæ compensare non velit. Ad hoc Sarraceni quidam, in bello sunt Christianos interfecti notati, & Christiani similiter Sarracenos: postea vero Sarraceni ad fidem conversi, uxores eorum, quos in belli certamine occiderunt, sibi matrimonialiter copularunt, & ipsorum Christiani de Sarracenis mulieribus conversis ad fidem fecisse noscuntur, quæ postquam de priorum virotum morte compererint b veritatem, divortium instanter i exposcunt. In his igitur respondemus,

a Honorius tertius. b Vid. Ludovic. Rom. sing. 674. ut in meo C. incipit: Nos sumus in materia. c Quiriaci. d Illi, scilicet viro. e Vid. Ludovic. Rom. sing. 674. ut in nostro Codic. incipit: Nos sumus in materia. vid. infr. de adultariis. f Plonca. al. Plonta. g Vid. Turrecrematans sape citatum. h Scotum 4. sentent. dist. 27. quæst. 1. art. 4. & dist. 32. quæst. 1. art. 3. vid. Sylvestrum in summa, verbo, votum 4. h carnalem. i Aretini. k Vid. Henricum Burch. & Guid. Pag. decr. 244. incipit, quispiam in causa.

a Al. ita: asseruit esse factum. b proponit. c Vid. leg. cum plures. §. locator. ff. locati. d Vide Scotum l. 4. sentent. dist. 39. quæst. 1. art. 3. e C. 3. ead. tit. in 1. comp. f Anzere. g Vid. Concil. Triburien. cap. 40. et cap. 51. sed ibi non sunt hac eadem verba, h comperunt. i constanter.

demus, quod cum tales non procuraverint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter huiusmodi personas licite potest contrahi, & taliter copulati divortium nequeunt postulare.

C A P. II.

Si alter infidelium conjugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitatis errore, communis proles assignatur converso.

Gregorius IX. *Argensin. Episcopo.* (an. 1235.)

EX literis a tuis accepimus, quod quidam de Judaea cecitatis b errore, ad Christum verum lumen adductus, uxore sua in Judaismo relicta, in iudicio postulavit instantem, ut eorum filius quadriennis assignaretur eidem, ad fidem Catholicam, quam ipse susceperat, perducendus c. Ad quod illa d respondit, quod cum puer adhuc infans existat, propter quod magis materno indiget solatio, quam paterno, sibi que ante partum onerosius, dolorosius in partu, post partum e laboriosius fuisse noscatur, ac f ex hoc legitima conjunctio maris & feminae magis matrimonium, quam patrimonium nuncupetur, dictus puer apud eam debet convenientius remanere: (& infra.) Cum autem filius in patris potestate consistat, ejus sequitur familiam, & non matris, & in aetate tali quibus non debeat g apud eas remanere personas, de quibus possit esse suspicio, quod salati, vel vitæ infidentur h illius, & pueri post triennium, apud patrem non suspectum alii debeat & morari, materque pueri, si eum remanere contingeret apud eam i, possit illum adducere ad infidelitatis errorem: in favorem maxime fidei Christianæ respondemus, patri eundem puerum assignandum.

TITULUS XXXIV.
DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

C A P. I.

Vota possunt elemosynis redimi, vel in aliud commutari, intercedente superioris auctoritate, & iusta causa redimendi, vel mutandi.

Alexander III. *Exonen. Episcopo.* (an. 1180.)

DE k peregrinationis votis, an elemosynis redimi possint, vel pro necessitate in aliud commutari: Respondemus, quod ab ejus, qui præsidet, pendet arbitrio, ut consideret diligentius qualitatem personæ, & causam commutationis, scilicet an ex infirmitate, seu affluentia divitiarum, an l alia causa probabiliter peregrinatio, an m recompenatio melior fuerit, & Deo magis accepta: & secundum hoc debet exinde dispensare.

C A P. II.

Commutat Papa votum ultramarinum, in his maxime, qui in puerili aetate voverunt.

Idem *Norwicen. Episcopo.* (an. 1180.)

Venientis n ad nos R. narratione accepimus, quod in puerili aetate constitutus Hierosolymam disposuit proficisci: cuidam quoque, qui sepulchrum Dominicum proposuerat visitare, fidem dedit, & suam recepit ab eo, quod sibi invicem in via focii fideles existerent: (& infra. a) Nos autem ipsum a voto, quod in aetate tenera, facilitate potius, quam ex arbitrio discretionis promissit, absolvimus: ita tamen, quod idem votum elemosynis redimat, & juxta consilium nostrum o, toto

a Vid. B. Th. 4. sent. dist. 39. q. 1. art. 4. ad 4. argum. b pravitatis. c producendus. d Al. ad quod al. &c. e ac post partum, &c. f ac per hoc. g debeat apud illas, &c. h infidiansur. i ipsam. k Cap. I. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 35. c. 3. l aut. m aut. n Al. Pervenientes. Vid. c. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 50. c. 15. o Al. verstrum, quam scilicet olim impugnavit Hostiensis.

vitz suæ tempore uni pauperum Christi (& dummodo ad hoc suæ facultates sufficiant) debeat providere.

(a Et bonam societatem servarent, quod usque sollicita mente revolvent, ad nos accessit, ut sibi nostrum super hoc consilium aperiremus.)

C A P. III.

Ex sola conceptione boni explicandi non obligatur quis ad bonum conceptum exequendum.

Idem magistro A. de Mandefore. (an. 1180. Roma.)

Literaturam a tuam (& infra. a) Cum ex quadam limitatione nimio fuisses mortis pavore perterritus, hac verba protulisti: Non diu hic morabor; proponens in animo, quod religionis habitum esses aliquando susceperurus: (& infra. b) Tibi igitur respondemus, quod si plus non est in voto processum, transgressor judicari non poteris, si non impleas, quod dixisti.

(a Et prudentiam suam jam pridem fama revelante, cognovimus: & saluti tuæ tanto attentius consulere volumus & debemus, quanto personam tuam consideratione honesta conversationis & vitæ, fervens oris charitatis brachiis amplectimur. Relatum est nobis ex parte tua, quod)

(b Sed propter frequentes infirmitates, quæ plerumque vitæ distractionem impediunt, & quia indignitibus & transgressibus se hospitalem exhibes, pluraque solatia impendis, quod concepisti olim in animo, opere non implesti: ac per hoc dubitas ne de facta fide voti in distracto debeas examinare conveniri.)

C A P. IV.

Omne votum mutabile est in votum religionis.

Idem.

Scripturæ b: (& infra. a) Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis observantiam commutare.

(a Sacro testimonio declaratur, quod spiritalis homo propositum non mutat, cum pro salute animæ sua utiliter aliquid meditatur. Inde est, quod vestris iustis postulacionibus non indignati indulgemus: quod qui sepulchrum Domini vel aliorum sanctorum limina proposuerunt visitare, & infirmitate vel alia rationabili causa occurrente, habitum religionis assumere, atque inter vos Deo servire voluerint, libere ipsos suscipere valeamus.)

C A P. V.

Executio voti ultramarini, auctoritate Papa potest ex causa differri.

Innocentius III. *Serigonens. Archiepiscopo.*

(an. 1211.)

Non est e voti dicendus transgressor, qui quod vovit, auctoritate sedis Apostol. distulit adimplere. Sane significavit nobis Rex Hungariæ, quod cum in regni perturbatione d consilium & auxilium tuum sibi senserit hæcenus profuisse, utilitati ejus non modicum derogaret, si Hierosolymam (sicut ex voto teneris) regno pergeres impacato: (& infra. a) Ideoque mandamus, quatenus non prius iter arripias Hierosolymam adeundi, quam regnum ipsum fuerit tranquillitati pristina restitutum, vel super hoc receperis ab Apoll. sede mandatum.

(a Cum igitur immincat nobis de honore ipsius Regis & statu regni Hungariæ sollicito cogitare.)

C A P. VI.

Ecclesia compellit heredem Laicum per excommunicationem, & honorum subtractionem, ad executionem voti ultramarini, ad quod se obligavit pro defuncto.

Idem

a C. 1. eod. tit. in 2. comp. Vid. Navarr. in manuoli confessoriarum c. 12. mon. 25. & 52. in Latino nuper impresso. b C. 2. eod. tit. in 2. comp. c Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. Vid. B. Thomam 2. 2. q. 88. art. 12. d surbatione.

Idem *Andrea Duci* (an. 112.)

Licet a universis liberum sit arbitrium in votum, ut sine proposito salutis dispendio aliquid non liceat resistere. Acceptimus siquidem, quod cum Rex Hungariz pater tuus agens in extremis, votum quod voverat Domino, Hierosolymitanam provinciam in forti manu, humiliter de visitare, sub interminatione maledictionis paternae, commisit e tuae fidei exsequendum. & tu assumpto crucis signaculo, te id impleturum sine dilatione qualibet promissisti: (& infra. a.) Mandamus siquidem postpositis ceteris sollicitudinibus, usque ad felium exaltationis sanctae Crucis debitum acceptis Crucis exolvens, propositum te accipias, & humiliter prosequaris: Ne si onus tibi a patre injunctum, & a te sponte susceptum, occasione qualibet detrectaveris, te ipse non reddas successione indignum, & hereditatis emolumento privetur, cuius recuaveris onera supportare: scilicet extunc anathematis te vinculo subiacere, & iure quod tibi, si dictus Rex sine prole decederet, in regno Hungariz competeat ordine generitua d, privandum, & regnum ipsum ad minorem fratrem tuum app. postposita devolvendum.

(a. Verum eodem patre tuo sublato de medio, cum Hierosolymitanum hoc iter te arripere simulasses, assumpta peregrinationis obliis, quia contra inimicos crucis dirigere debebas, in fratrem tuum & regnum Hungaria convertisti aciem bellatorum, & multa contra Severitatem Regiam malignorum usus consilio commisti. Nos autem, quos diebus istis ad Pontificatus officium licet immeritis: Dominus evocaverit, tam paci regni Hungaria, quam tunc volentes saluti consilere, nobilitatem suam rogamus, & munemus, & exhortamur in Domino, ac per Ap. s.)

C A P. VII.

Communitas Papa votum utramque in vigiliis, orationes & jejunia, tunc maxime, cum cessat causa, qua induxit ad vivendum: ita est, quod expensa fienda in cundo, morando, & redeundo, integraliter mittantur in terra sancta subsidium.

Idem Trecenti Episcopo. (1213.)

Magna devotionis: (& infra.) Cum Trecent. Ecclesia contra libertatem Ecclesiasticam gravaretur, nec per alium quam per Campaniz Comitem in ultramarinis partibus constitutum, eidem Ecclesie accederes posse de facili subveniri, ad ipsum propositum accedere: ne in lignum peregrinationis & devotionis terra Orientalis crucem Dominicam assumpsisti: (& infra.) Quamvis autem audita morte ipsius intentionem tuam conspiceres jam frustram, nolisti tamen sine consilio Apost. sed. ad propria remeare, sed ingressus urbem s intentionis tue propositum, ac statum Trecent. Ecclesie, nobis humiliter exposuisti: (& infra. y.) Et quidem tria praecepta duximus q in hoc negotio attendenda, quid liceat secundum aequitatem, quid deceat secundum honestatem, & quid expediat secundum utilitatem. Sane non videbatur contra votum licitum ut venire, cum vox clamet prophetica h: *Vovete & reddite Domino Deo vestro*: ut primum ad consilium, secundum ad imperium referatur. Sed nec decens videbatur, cum sit scriptum in Evangelio: *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est ergo regno Dei*, &c. Praeterea non videbatur expedire, cum ex absoluteione tua scandalum posset Laicorum mentibus generari, dicentium, Ubi est Deus Clericorum? & hoc exemplo credentium, se ad voti observantiam non teneri. Quod enim agitur a Praelatis,

facile trahitur a subditis in exemplum: juxta quod Dominus inquit ad Moylen in Levitico b: *Si Sacerdos, qui est unctus, peccaverit, faciet delinquere populum*. Verum aetatis, vitae senescentis defectus atque canities, quae vix labores & dolores suos tolerare possunt, in contrarium allegabant, & Ecclesie Trecent. suspicita, cui vinculo pastoralis sollicitudinis est ligatus, sine cubus assensu votum peregrinationis emittere forsitan non debeuerat: (& infra. z.) Ipsum etiam votum, quod ex sui forma sanctum & honestum erat, ex persona voventis minus licitum videbatur. Cum enim juxta canonica e instituta, Clericus absque sui Episcopi licentia peregrinari non debeat, & Episcopus non minus, imo potius sed Apost. sit adstrictus, videri merito poterat, quod absque generali, vel specialiter licentia votum peregrinationis, qua te ramidiu absentem, emittere non debes: (& infra. b.) cum igitur in lege veteri, d in qua non minus praecipuum Domini obligabat, quam votum hodie obligat in Ecclesia, primogenita, quae Domino mandabantur offerri, quaedam Domino redderentur, ut primogenita Levitarum: quaedam redimerentur, ut altarium tributum: quaedam commutarentur in aliud, sicut primogenitum asini, qui pro ove commutabatur: ex hoc attendentes, quod votum commutari possit in opus aliud pietatis: non e carantes, quod os loquentium iniqua loquatur, dum tamen non recedamus a tramite veritatis: de illius auctoritate secuti, qui cum audisset a discipulis: Scis, s, quia Pharisaei audire hoc verbo scandalizati sunt? respondit: *Sinite illos, acci sunt, et doces carorum*: tibi pro te & famulis tuis licentiam concedimus, votum peregrinationis taliter commutare, ut expensas, quas fueras in eundo, morando, & redeundo facturas, alicui Religioso committas, in necessarios usus terrae illius sine diminutione qualibet transferendas: (& infra. c.) Laborem etiam laboribus recompenses, sollicitius instando vigiliis, devotius vacans orationibus, & jejuniis fortius te exercens. Ad hanc autem indulgentiam tibi faciendam specialiter nos induxit, quod cum pro libertate Trecent. Ecclesie per dictum Comitem assequenda praecipuum votum peregrinationis emisisset, eo sublato de medio, quia cessavere causa, facilius cessare potuit & effectus.

(x. *nostrum et fratrum nostrorum consilium cum devotione requirens*: ven. etiam f. n. Senonens. Archiep. tunc Metropolitanus status Trecent. Ecclesia, ac dispendium, quod ex absentia tua incurrere poterat, semel & iterum per suas nobis literas insinnavit: propter quod disposuimus deliberare cum fratribus nostris, an eum eadem Trecent. Ecclesia misericordiam faceremus, ut ad agendam ipsius sollicitudinem remittentes: an sicut ex voto tenebaris, te iter arripere perficere pateremur, & usum horum tam salutis tuae, quam terra Orientali penitus expedires.

(b. *Minus etiam votum illud terra Orientali videtur expediens, qua plus pugnantorum subsidium, quam Clericorum, quos & officium & dissuasio reddit imbelles, ministerium articuli necessitate requirit, quamvis orationibus suis & aliorum terra illa vehementer indigeat: quia tamen jam impletum est verbum Dei dicens: Veniet hora, & nunc est, quando nec in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Spiritus Sanctus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Videri poterat, quod non minus in Ecclesia tua, quam in Orientali terra profiteres piis orationibus apud Deum in his qua pro libertate ipsius iuste ac humiliter postulares: & usinam cum Moysi montem posses ascendere, ut te manibus extensis*

oran-

a C. 2. eod. tit. in 3. comp. b propria. c commisti. d Vid. Bald. in l. ex hoc iure. ff. de just. et iur. ubi dicitur, an agnatio generitua, vel electione succedi debeat in regno. e c. j. eod. tit. in 3. compil. f Scilicet Roman. per excellentiam. g. sed ius. h. ff. de iur. nat. g diximus. h Psal. 75. i. Luc. 9.

a Vid. Alphonsum Cast. l. 2. c. 8. de iusta haret. punitione. b Levit. 4. c Huc spectant tradita per B. Th. 2. 2. q. 88. art. 7. d Exod. 13. e 22. Num. 3. & 8. Dist. 15. Luc. 2. Levit. 25. Emod. 36. e Nec. 1 Matth. 16. In antiq. exemplis ista & Non nescis, quia, &c.

brante, Josue pugnans Amalechibus in ore gladii superaret. Credebatur etiam, quod terra Orientis magis accideret, quod si in suis, & sanctorum Clericorum procuratoribus fuerat impensurus, secundum alicujus religiosi artificium transferretur in subsidium bellatorum.)

C A P. VIII.

Impedito ad tempus exequi votum ultramarinum conceditur dilatio, perpetuo vero impedito, indicitur redemptio in eo, quod magis expedit terra sancta.

Idem Inhoc. III. Cantuariensi Archiepiscopo.

(an. 1213.)

Quod a super his: (& infra. α) Quæstivisti de his, qui pro succursu terræ sanctæ signo crucis assumpto, propter infirmitatem vel paupertatem, vel aliam justam causam votum non possunt utiliter adimplere, cum sine distinctione receptis in mandatis, ut eos, qui signum crucis assumptum abjecerunt, ad resumptionem ipsius, & executionem voti compellas. Nos autem inquisitioni tuæ h. taliter respondemus, quod debiles & inopes magis illuc in defectum, quam ad profectum accedunt, cum isti pugnare non possint, & illi mendicare cogantur, nisi forte sint nobiles & magnates, qui suis secum expensis bellatores adducunt: vel artifices & agricolæ, qui de laboribus suis sibi possint acquirere necessaria, & terræ subsidia ministrare: quamvis non multi talium propter breviter possessionem, & paucitatem inhabitantium sibi sint opportuni. Unde credimus distinguendum inter illos qui temporalem, & eos qui perpetuam impedimenti causam creduntur habere: quod primis indulgenda est dilatio, secundis autem est redemptio injungenda, ac rerum facultate pensata, quas possunt, aut quas facturi essent expensas, personarum præterea compensato & labore, in subsidium terræ sanctæ transmittant, exequentes per alios, quod per se nequeunt adimplere. Rursus inter illos, qui pro defensione terræ sanctæ votum peregrinationis emittunt, & eos, quibus pro satisfactione suorum criminum iter peregrinationis injungitur, credimus distinguendum: quod circa primos plus terræ sanctæ succursus, & circa secundos plus labor itineris, secundum intentionem voventis vel poenitentis debet attendi. Unde si quis hoc modo voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis habilis sit ad eundem, melius est redimere votum, quam expensas consumere: quod & de poenitente, qui propter debilitatem non potest iter injunctæ peregrinationis implere, sane valet intelligi, non autem de illo, qui quamvis sit impotens ad bellandum, potens tamen est ad eundem d. (& infra. β) De mulieribus autem hoc credimus observandum, ut quæ remanere noluerint, viros suos sequantur: cæteræ vero (nisi forte sint divites, quæ secum in suis expensis possint ducere bellatores) votum redimant, quod voventur.

(α Sed Apost. consulere voluisti, quorum executio spectat ad officium pastorale, s. i. in Domino condemnamus, sperantes, quod per responsionem nostram instructus ea diligentius exequeris.)

(β Super his autem diligens est discretio adhibenda, ne quid prece vel pretio, amore vel odio sine occasione quacunque contra salutem animæ, vel utilitatem terræ quomodolibet assentetur. Unde per viros religiosos & providos dispensationi hujusmodi volumus provideri.)

C A P. IX.

Votum ultramarinum certis casibus redimi & commutari potest, non tamen per alium, quam per Papam, vel cum ipsius speciali mandato. h. d. usque ad §. secundo quæstivisti.

Idem eadem.

EX multa & tua sollicitudinis providentia: (& infra. α)

Ex consultatione, quam ad inquisitionem tuam super negotio Crucis signatorum olim edidimus, viam invenisti ad alias quaestiones, & utrum quod in ea dicitur, jus constituat generale, ut passim Prelatus quibuslibet illos secum dum formam expellam abolere liceat, qui eorum jurisdictioni commisi, solite requisisti. Ad hoc igitur respondemus, quod in consultatione nostra jus editur & licet ad quales, ad quos b tamen specialiter spectat ejus executio, nullatenus explicatur: illis autem solummodo vis hoc exequendum incumbit, qui super hoc mandatum receperint a sed. Apost. Sic ergo illi est inquisitioni responsum, qua consequenter tua fraternitas requisivit, de quibus religiosus intelligendum hoc esset: utrum scilicet ibi Religiosi vocentur hi tantum, qui religionis habitum susceperunt, quorum plures idiora sunt & juris ignari e; an Episcopi, qui sicut dignitate præcellunt, sic & religione debent aliis præminere: nam ad neutros illius executio juris spectat, nisi per Apost. sed. eis specialiter delegetur.

(α Credimus provenire, quod cum ad consultationes tuas multiplices & frequentes respondemus, quod sententiam ex responsione nostra novas elicias quaestiones.)

Habiles ad eundem, sed inhabiles ad pugnandum, si sunt strenui consilio, vel milites bellatores possunt secum ducere votum ultramarinum non redimunt. h. d. Abbas Siculus.

Secundo quæstivisti, utrum quod dicitur. Si quis voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis sit habilis ad eundem, melius est ut redimat votum, quam consumat expensas: generaliter accipi debeat, ut nobiles & d magnates, qui sunt consilio strenui, & multos secum possunt trahere bellatores, an minores tantummodo verum hujusmodi comprehendat? Verum si ad superiora oculos tuæ considerationis extendas, quaestionem ipsam invenies in serie consultationis nostræ solutam, ubi dicitur, quod debiles & inopes magis in defectum terræ sanctæ, quam ad ejus profectum accedunt, &c. Quamvis possit aliter f responderi, quod non sunt inutilis ad pugnandum, qui etsi per se pugnare non possint, maturitate tamen consilii adesse valeant pugnantibus: & perne defectum per alios relevare: (& j. α)

(α Tertio quoque loco tua f. requisivit, qualiter intelligi debeat, quod de mulieribus subinfertur, ut quæ remanere noluerint, viros suos sequantur euntes. Cæteræ vero si non sint divites, quæ secum in suis expensis possint ducere bellatores, votum redimant quod voventur: hoc enim quod ultimo loco dicitur, videtur tantum de voventibus esse dictum.)

Uxores possunt sequi viros ultra mare, si volunt, sed non veniunt, nisi & ipsa voventur. h. d. Abbas.

Quod autem superius ponitur, Mulieres quæ remanere noluerint, &c. de illis intelligendum esse videtur, quæ se ad peregrinationis propositum nullius voti vinculo adstrinxerunt: (& infra. α)

(α Quod sic esse dubium non existit. Ex eodem quoque verbo dicitur videri quibusdam, quod viris liceat in hoc articulo sine uxorum suarum assensu votum posse, ac perficere quod voventur. Ad quod dicimus quod)

Viri sine consensu uxorum emittere possunt votum ultramarinum. h. d. Abbas Siculus.

In tanta quoque necessitate populi Christiani, ne terra sanctæ impediatur subsidium, viri præter uxorum assensum hujus peregrinationis propositum votum libere valent g & quod voventur, libere adimplere. Ut autem consentiant, sunt attentius commonendæ.

Clerici

a C. 4. eod. tit. in 3. comp. b Inquisitioni tua respondemus. c recompensato. d Continus eundem. Addit in margine: alia. consilium, utrumque præter veterum exemplarium filium.

à Cap. 5. eod. tit. in 3. comp. b tantum, in uno vetustissimo exemplari. c Vid. l. i. cum nos. per post. C. de inter ma. inter pupil. nos. Bald. in authen. de Irmona. collat. i. d. Al. etiam. e Dicitur, istam, deest in vetustis. f Saliter. g valeant.

Clerici tanquam inhabiles ad pugandum redimunt votum ultramarinum, nisi in certis casibus. h. d. Abbas Siculus.

De Clericis a vero duximus respondendum quod, cum Clericatus officium eos reddat inhabiles ad pugandum, nisi vel consilio strenui, vel officio prædicationis instructi, aut Magnarum sint obsequio deputati; aut usque adeo divites fuerint & potentes, ut in expensis suis aliquos secum ducere valeant bellatores, magis ab eis expedit redemptionem accipere, quam ad votum illos cogere profectandum, si necessitas exigit, vel utilitas persuader. Hæc autem de votibus dicimus, non de his, quibus labor peregrinationis in poenitentia est injunctus.

C A P. X.

Qui votis religionem ingredi, si voto non completo fiat Episcopus, renanciare debet, et votum implere. Sic communiter summat.

Idem Innoc. III. (an. 1213.)

Per tuas b nobis literas intimasti, te in Gratianopolitana c Ecclesia suscipiendi habitum regularem votum solenniter emisisse, & postea promississe in manibus Prælati ejusdem Ecclesiæ, te intra duos menses, postquam ab Apost. sede rediisses, votum, quod emiseras, implendum. Cumque termino ipso transactò non curasses, quod voveras, adimplere, tandem existens voti transgressor, vocatus fuit ad regimen Ecclesiæ Gebbenensis: (et infra.) Nos igitur tuæ discretioni consulimus, ut si tuam sanare desideras conscientiam, regimen resignes Ecclesiæ memoratæ, ac reddas Altissimo vota tua. Quod si capitulum ejusdem Geben. Ecclesiæ te postmodum canonice duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam.

C A P. XI.

Prælati etiam professus potest votum ultramarinum emittere, et in suis usus vigesimam proventuum Ecclesiæ convertere.

Honorius III. Haresben. d. et Bengad. Præpositis (an. 1215.)

Postulastis a nobis, an c vobis professis ordinem regularem quorum alter cruce signatus est, & reliquis characteribus crucis desiderat insigniri, liceat vigesimam proventuum Ecclesiæ vestrarum deputatam succursui terræ sanctæ, deferre vobiscum: (et infra. a.) Discretioni vestræ taliter respondemus, quod si Ecclesiæ vestræ per absentiam vestram enormiter non ledantur, & vos utiles fueritis terræ sanctæ verbo pariter & exemplo, (quod conscientia vestra duximus relinquendum) dimissis procuratoribus idoneis in Ecclesiis vestris, potestis, & tenemini votum peregrinationis implere: & sic potest in usus vestros transire vicefima Ecclesiæ vestrarum terræ sanctæ subsidio deputata.

(a) Ut per vos præficiat terra illius succursus, qui parati estis personas vestras exponere servitio Jesu Christi, præsertim cum multi exemplo emulationis laudabilis provocati ad eundem possit vos laudabiliter accingantur: præliantur præcium Domini contra gentes. Quia vero libertati terræ illius totis viribus aspiramus.)

T I T U L U S XXXV.
DE STATU MONACHORUM ET CANONICORUM REGULARIUM.

C A P. I.

Diæcesanus non debet molestare monasteria, præterquam pro causa correctionis: nec eis oblata sibi vindicare.

Gregorius Archiepiscopo Neap. a (an. 600.)
Theodosius b (et infra. c.) Alicui monasterio nec tu, nec Presbyteri tui, præter diligentiam disciplina, aliquid molestiæ inferatis. Aut si quod illic pro diversorum devotione accesserit, vobis vindicare æstimetis: Cum monachis sibi servientibus debeat proficere, quicquid fidelibus taliter offerri contingit.

(a) Abbas monasterii S. Martini pistoria nobis infirmatione suggestit, qua habetur in subditis: in domo quondam Martini ex ejus voluntate decessorem suum Andream Abbatem monasterium, in quo Monachi habitare debeant, construxisse. Et quia id in honorem beati Petri Apostolorum Principis, & S. Archangeli postulat dedicari, dilectionem tuam presentibus apicibus duximus adhortandam, quatenus ad præd. locum cum postulaverit, ingravanter accedas, veneranda solennia dedicationis impendens. Et quoties necesse fuerit, a Presbyteris Ecclesiæ tuæ in loco sancto deservientibus celebrentur sacrificia veneranda Missarum, ita ut in eodem.)

C A P. II.

Monachi non debent poni singuli per parochias. hoc primo. Si pro monachatu aliquid desur, receptus a sacris ordinibus prohibetur: & recipiens ab officio suspenditur. hoc secundo. Monachus habens peculium sine licentia Abbatis, ab altaris communione remouetur: & sic decedens, sepultura & fratrum communione privatur. hoc tertio. Si pecunia confertur pro habendo aliquod officium in monasterio, dans & recipiens deponuntur. hoc quarto. In prioratibus conventualibus per electionem instituti non sunt removendi sine causa rationabili: & de causa rationabili tria ponis exempla. h. d. comprehendendo substantiam.

Ex Concilio Lateranen. c (an. 1179. Roma.)

Monachi non d. pretio recipiantur in monasterio, nec peculium a permittantur habere, nec singuli per villas & oppida per quascunque parochiales ponantur Ecclesiæ, sed in majori Conventu, aut cum aliquibus fratribus maneat, nec soli inter seculares homines spiritualium hostium consilium expectent, Salomone f dicente: *Va g soli: quia cum cecideris, non est qui sublevet eum.* Si quis autem exactus pro sua redemptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is vero, qui eam b receperit, officii suspensione multetur. Qui vero peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro injuncta administratione permittum, a communione remouetur altaris, & qui in extremis cum peculo inventus fuerit, & digne non poeniterit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulturam, quod etiam de universis Religiosis præcipimus observari. Abbas autem, qui diligenter ista non caverit, officii sui iacturam se noverit incursum. Prioratus quoque sui Obedientia, pretii donatione nulli tradantur, alioquin dantes & accipientes cum in Ecclesiis conventualibus per electionem Capitulum suorum canonice fuerint instituti, nisi pro manifestata & rationabili causa non mutentur, videlicet k si fuerint dilapidatores, si incontinentes vixerint, aut tale aliquid l egerint, pro quo amovendi merito videantur, aut si etiam pro necessitate majoris officii de consilio fratrum fuerint transferendi.

CAP.

a De materia hujus s. et cur Clericis et Episcopis pugna- re non liceat vid. B. Thom. 2. 2. q. 4. art. 2. b Conc. Triden. sess. 24. tit. de reg. c. 1. c. al. Gratianopolitana. al. Garopilitana. d. Haresberien. et Beragaden. Præpositis. al. Haresberien. et Beragaden. al. Haveniens. et Beragaden. e usum.

a Hic. in quibusdam recentioribus legitur Gregor. III. in aliis IX. sed recte Continus. Imo primus l. 7. ind. 2. epist. 15. b In aliis Theodorus. cap. 1. eod. tit. in 1. comp. c Concil. Later. sub Alex. III. c. 10. d cap. 5. eod. tit. in 1. comp. e Id. est, proprium. Vid. l. cogi. D. ad Trebell. f Eccl. c. 4. g Si. h recipi. l. curaveris. in Concilio. k Al. ita: ut videlicet. sed in an- sig. et in Conc. ut est impressum. l Alii.

C A P. III.

Monas Cistercienses, ut servent regulam secundum primam institutionem. h. d. primo. Et domus religiosa aggregata Cisterciensibus eorum mores servare censur. h. d. secundo.

Alexander III. Abbasibus & Conventibus Cisterciens. ordinis. (an. 1175. Roma.)

Recolentes a qualiter hæc sancta plantatio: (& infra. α) Dolentes dicimus, quod etiam non ab omnibus, neque in omnibus, a plerisque tamen & in pluribus, ab illa sancta institutione dicitur declinatum: in tantum, ut aliqui ex vobis primæ institutionis oblitii, contra ordinis vestri regulam villas, Ecclesias, & altaria possident, fidelitates & hominia benigne suscipiunt, iustitias & tributarias tenent: (& infra. β) Ideoque precibus & monitis exhortamur, quatenus domus illæ, quæ a prima sui origine in ipso ordine sunt fundatæ, constituti terminis sint contentæ: (& infra. γ) Si enim relicti originalibus ordinis institutis, ad communia volueritis aliorum monasteriorum iura divertere, oportebit vos communi iure censerî: quia dignum est, ut qui similem cum aliis vitam suscipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam. Cæterum domus illæ, quæ de aliis institutionibus ad vestrum ordinem se transtulerint, vestris omnino se satagant usibus conformare, & relicti possessionibus, vel etiam commutatis, quas institutio vestra non recipit, sic se in omnibus religioni vestræ coarparent, ut quemadmodum gaudent se in societatem ordinis, & habitus identitatem assumptas, sic etiam in paupertate secularium rerum se latentur vestris institutionibus conformatas.

(α Facta hæc vitis fructifera, hæc denique vinea Domini Sabbato sub primis ordinis vestri prioribus pullulavit, & palmis longe lateque producens ad mortifera pellenda circumquaque venena, flores protulit & odores, pro vigili custodia custodiatas eorum in omnibus adherere vestigiis, per quos cooperante Domino in deserto mundi huius stros huiusmodi plantatus est honestatis. His enim paupertatis contenti numeris, optimum ponentes in paupertate principium, totius sufficientia affectati sunt complementum, creare Ecclesia Clavellens. Episcopis & Prelatis acceptis, ac in conspectu regum & principum fama & merito gloriosi. Nunc autem quod)

(β Et omne studium adhibent, ut termini eorum dilatentur a tertis, quorum conversatio in calis debet esse. Laiditur hinc ordo penitus & vitatur, nec est hæc mutatio dextera excelsi, sed potius de dextera in sinistram, qui relicto seculo sub paupertatis habitu Deo militare decreverunt, negotiis denuo secularibus implicentur. Inde est quod & vobis ab aliis qui foris sunt, contentiones & litigia suscipientur, & Abbasibus in causis forensibus occupatis et plurimum in commissis domibus et tepor ordinis et dissolutio nascitur charitatis: maxime paupertate charitas plus proficit, et cupiditatis consortium nisi illa restringatur, hæc tepescat.)

(γ Nec velint inordinate ad ea manus extendere, quæ sine laboribus et periculis multis, et deinde sine criminibus, et magna confusions non poterunt resinere.)

C A P. IV.

Regularis Canonicus, qui non resignavit proprium in morte, non debet in cæmeterio sepeliri: et si de facto sepultus fuit, iude debet exhumari, si sine scandalo fieri potest.

a C. 2. cod. tit. in 2. comp. b In uno vetustissimo fidelitates, hominia et onera suscipiunt, etc. in alio recentiori ita: fidelitates et hominia susceperunt, etc. D. Lio, benigne, deest in omnibus, et quid sint hominia, explicat Horfienfis: c receipt.

Jur. Canon. Tom. II.

Clemens III. (An. 1190.)

Super quodam Canonico Regulari a, qui in articulo mortis agens, licet a Priore suo commonitu, proprium, quod contra regulam latenter habuerat, noluit resignare: & sic diem clausit extremum, & fuit inter alios fratres traditus sepulture: (et infra. α) Inquisitioni tuæ taliter resp. quod ille Canonicus non tantum fuit Christiana sepultura privandus, verum etiam si sine maximo scandalo potuit fieri, de ipsa projici dignus est Ecclesia. Hoc autem cum forte contigerit, in similibus est agendum.

(α Nos duxisti necessario requirendos: Quia vero se ignorare non credimus, quid de talibus in regula beati Augustini habeatur statutum, et quod id ipsum in Lateranensi Synodo constet inhiberi manifeste.)

C A P. V.

Canonicus regularis potest prebici Ecclesia parochiali etiam seculari: sed debet habere socium secum sui ordinis, si commode fieri potest.

Innocentius III. Plebano sancti Gavini. c

(an. 1213. Roma in Flaminiam.)

Quod d Dei timorem præ oculis habeas, ex fructibus tuis colligitur evidenter, cum opera, quæ facis, testimonium perhibent veritati. Sane quondam desiderans ad frugem melioris vitæ transire, officium Plebani resignans, coram fratribus sancti Victoris Bononiens. promissionem de tua conversione fecisti, neque professionem solennem emittens, neque habitum religionis assumens: sed parochiani plebis eisdem, attendentes ei laudabiliter præfuisse, a Florentino Episcopo impetraverunt, ut ministrares ibidem: hoc etiam P. Presbyter Cardinalis tunc Ap. sed. Legat. proponitur annuisse, quod jam dicti parochiani a nobis ratum haberi suppliciter et postularunt, præsertim cum de licentia Prioris sancti Victoris noscatis hætenus id fecisse. Licet autem in Lateranensi Concilio f de Monachis caveatur, ne singuli per villas & oppida, per quascunque parochiales ponantur Ecclesias, &c. quia tamen istud in Canonicis regularibus specialiter non caveatur, qui etsi a sanctorum Monachorum consortio non putentur sejuncti, regulæ tamen intervniunt laxiori, & per antiquos canones etiam Monachi possunt ad Ecclesiarum parochialium regimen in Presbyteros ordinari, ex quo debent prædicationis officium g. (quod privilegium est) exercere sic annuendum duximus paulatim, ut exercens Plebani officium, si commode fieri poterit, unum Canonicum regularem tecum habeas ad cautelam, cujus in his, quæ Dei sunt & regularis observantiæ, tam consortio, quam solatio perfruaris.

C A P. VI.

Primo tractat de vestibus Monachorum. Secundo de abdicatione proprietatis. Tertio de silentio. Quarto de cubicis. Quinto de officiis in genere et in specie.

Idem Abbati et Conventui Sublacen. h

(an. 1113. Roma.)

Cum i ad monasterium Sublacen. (et infra.) Firmiter inhibemus, ne quis de cætero Monachorum lineis camillis uteretur: (et infra. α) Prohibemus quoque districte in virtute obedientiæ sub obtestatione divini iudicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat: sed si quis aliquid habeat proprii, totum in continenti resignet. Si vero post hoc proprietatem aliquam fuerit deprehensus habere, regulari monitione prævia de monasterio expellatur, nec recipiatur ulte-

a C. 6. cod. tit. in 2. comp. b potuerit, habent vestustiores, quod et series postulat. c Gavini al. Gravini. d C. 1. cod. tit. in 3. com. c simpliciter. i Conc. Lat. sub Alexand. III. c 10. g Conc. Trid. sess. 5. d reform. c. 2. et sess. 24. de reform. c. 4. ubi multa valde utilia de prædicationis officio. h al. Abbati Sublacen. i C. 2. cod. tit. in 3. comp. Censil. Trident. sess. 25. tit. de reg. c. 1. et 2.

Q

ulterius, nisi pœniteat secundum monasticam disciplinam. Quod si proprietates apud quenquam inventa fuerint in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilino subterretur, secundum quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse. Unde si quicumque alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati, vel Priori, vel Cancellario assignetur. In oratorio a vero, refectorio & dormitorio continuum semper silentium observetur. In claustris quoque certis horis & locis, secundum antiquam consuetudinem monasterii laudabiliter observatam. In refectorio b vero nullus omnino carne vescatur. Nec in quibusdam solennitatibus (sicut aliquando fieri consuevit) Conventus exeat cum Abbate paucis ibi relictis, ut extra refectorium edant carnes, cum illis diebus præcipue regularis disciplina sit studiosius observanda. Sed nec extra refectorium, nisi in infirmitorio esum carniū credant sibi licere. Quamquam ex indulgentia possit Abbas interdum aliquos fratrum, nunc hos, nunc illos (prout necessitas postulaverit) advocare, ipsosque secum in camera sua melius & plenius exhibere. Porro debiles & infirmi, qui minutione indigent, vel aliqua medicina, non seorsum in cameris, sed omnes in infirmitorio, quæ necessaria fuerint sibi tam in carnis, quam in aliis recipiant competentem. Quod si quis eorum debilis fuerit, aut etiam declinatus, ut non possit communibus cibis esse contentus: sic ei provideatur sine scandalo aliorum, ut si Abbas vel Prior voluerit in refectorio misericordiam facere specialem, cibum aliquem competentem non ante illum, sed ante fe faciat apportari, de quo ipse illi faciat pitantiam pro sustentatione naturæ. Tales autem ad agenda officia monasterii deputentur, qui fideles fuerint c & discreti. Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuo possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur, sed cum oportuerit amoveri, sine contradictione qualibet revocetur. Prior autem præ cæteris post Abbatem potens sit in opere & sermone, ut exemplo vitæ d verboque doctrinæ fratres suos & insinuere possit in bono, & a malo etiam revocare: zelum religionis habens secundum conscientiam, & deliquentes corripiat & castiget, obedientes fovet & confortet. Abbas vero, (cui omnes in omnibus reverenter obediunt) quanto frequentius poterit, sit cum fratribus in conventu, vigilem curam & diligentem sollicitudinem gerens de omnibus, ut de officio sibi commissio dignam Deo possit reddere rationem. Quod si prævaricator ordinis fuerit, aut contemptor, seu negligens aut remissus, pro certo se noverit non solum ab officio deponendum e sed & alio modo secundum regulam castigandum: cum offensa non solum propria, verum etiam aliena de suis manibus requiratur. Nec astimet f Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare: quia abdicatio g proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.

a Ad defectum autem hospitalitatis supplendum, mixturam unius molendini concessimus, ampliora pro tempore concessuri, ita tamen quod ad necessitatem pauperum sublevandam, elemosina de cellario conferatur. Nos autem præfatas Ecclesias, quæ Clericis secularibus fuerant in beneficium assignata, ad usum revocavimus infirmorum, concessionem hospitalis, quæ facta fuerat Episcopo Anagnino, irritam decernentes, & statuentes, ne cuiquam ulter-

a In Cod. in oratorio, nec non refectorio, etc. b dictio, vero, deest in antiquis. c sicut. d al. verbis doctrina fratres, etc. e vid. l. carceris. l. milites. ff. de iust. recor. l. exrimet. g de hoc articulo vid. B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 11. et Cur. recemat. in c. de illo clerico. 13. dist. et Ferdinand. Vasq. 2. contr. illustrum cap. 25.

ius in beneficium concedantur, sed infirmarius disponas de illis Ecclesiis, prout ad necessitates infirmarii magis noveris expedire.

C A P. VII.

Primo statuit de Conciliis regularium provincialibus celebrandis singulis triennii. Secundo moderatur numerum electionum et personarum venientium. Tertio disponit de instructoribus et presidentibus Capitulo. Quarto de tempore, quo daretur Capitulo, et quid ibi fieret. Quinto quod observetur, quod ibi fieret. Sexto de Capitulo sequenti. Septimo de communi vita ducenda. Octavo de visitatoribus eligendis et ipsorum officio. Nono extendit ad Canonicos regulares. Decimo providet super discordia visitatorum. Undecimo hortatur d'acesanos ad monasteriorum reformationem. Duodecimo præcipit protervos et similes compescit ab offensis monasteriorum. Et hæc divisio sufficit pro sumario.

Idem in Concilio generali. (an. 1216.)

IN singulis regnis sive provinciis fiat de triennio in triennium (salvo jure dioecesanorum Pontificum) commune Capitulum Abbatum atque Priorum, Abbates proprios non habentium, qui non consueverunt tale Capitulum celebrare: ad quod universi convenient præpeditorem canonicam non habentes, apud unum de monasteriis ad hoc aptum. Hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus, quam sex electiones & octo a personas adducat b. Advocet autem in hujusmodi novitatis primordiis duos Cisterciens. ordinis vicinos Abbares, ad præstandum sibi consilium & auxilium opportunum, cum sit in hujusmodi Capitulis celebrandis ex longa consuetudine plenius informati: qui absque contradictione duos sibi de ipsis assolent, quos viderint expedire: ac ipsi quatuor præsent Capitulo universo, ita quod ex hoc nullus eorum sibi auctoritate prælationis assumat, unde cum expedierit, provida possit deliberatione mutari. Hujusmodi vero Capitulum aliquot certis diebus continue, juxta morem Cisterciens. ordinis celebretur: in quo diligens habetur tractatus de reformatione ordinis, & observantia regulari. Et quod statutum fuerit illis quatuor approbantibus, inviolabiliter observetur, omni excusatione, contradictione & appellatione remotis: Provisio nihilominus, ubi sequenti termino debeat Capitulum celebrari. Et qui convenierint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter simul omnes communes expensas, ita quod si non omnes potuerint in eisdem, saltem plures simul in diversis domibus commorarentur. Ordinatur etiam in eodem Capitulo religiose ac circumspicte personæ, quæ singulas Abbatis ejusdem regni seu provincie non solum Monachorum, sed etiam Monialium, secundum, formam sibi præfixam, vice nostra studeant visitare, corrigentes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere: ita quod si Rectorem loci cognoverint ab administratione penitus amovendum, denunciarent Episcopo proprio, ut illum amovere procuret. Quod si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apostolicæ sedis examen. Hoc ipsum e regulares Canonicos secundum ordinem suum volumus & præcipimus observare. Si vero in hac novitate quicumque difficultatis emergerit, quod per prædictas personas nequeat expediri, ad Apost. sed. judicium absque scandalo referatur, cæteris irrefragabiliter observatis, quæ concordati fuerint de liberatione provisæ. Porro dioecesani Episcopi monasteria sibi subiecta ita studeant reformare, ut cum ad ea prædicti visitatores accederent, plus in illis inveniant quod commendatione, quam quod correctione sit dignum, attentissime præcaven-

a al. novem, sed in Conciliis, octo legitur. b De hoc articulo vide quæcitavi in c. cum ex officio. sup. de præscriptis c. in Cod. de Barb. Hoc ipsum circa regulares, etc.

ventes, ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggraventur: quia sicut volumus a superiorum jura observari, ita inferiores nolumus injurias sustinere. Ad hoc districte precipimus tam diocesanis Episcopis, quam personis, quæ præterunt Capitulis celebrandis, ut per censuram Eccl. appellat. remota compellant Advocatos, Patronos, Vicedominos, Rectores & Consules, magnates & milites, seu quoslibet alios, nec monasteria præsumant offendere in personis aut rebus: & si forsitan ostenderit, eos ad satisfactionem b compellere non omitterent, ut libetius & quietius Deo valeant famulari,

C A P. VIII.

Primo tractat de correctione Monachorum. Secundo de correctione Abbatum. Tertio visitationem. Quarto de secularibus in monasteriis beneficiis. Quinto constitutionem extendit ad Moniales. hoc sufficit pro sumario.

Honorius III. Abbatibus & Monachis in Lombardia & Marchia Tervisiana constituitis.

EA, quæ pro religionis honestate: (et infra. a.) Porro cum visitatores secundum statutum generalis concilii e ordinati a generali Abbatum Capitulo, processerint ad visitationis officium exequendum, de statu Monachorum & observantia regularibus diligenter inquirant, & tam in spiritualibus, quam in temporalibus corrigant, & reforment, quæ viderint corrigenda: ita ramen quod Monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciant, eisque injungi poenitentiam salutarem, juxta beati Benedicti regulam & Apostolica instituta, non secundum normam prævæ consuetudinis, quæ quasi pro lege in quibusdam Ecclesiis inolevit. Ipsi etiam visitatores Monachos, quos contumaces invenerint & rebelles, juxta modum culpa vice nostra regulari censura percussant absque personarum delectu, non parcendo rebellibus ob suam pertinaciam vel potentiam amicorum, quin ovem morbidam ejiciant ab ovili, ne inficiat oves sanas. Si vero d Abbates in corrigendis, juxta visitatorum mandatum & regularia instituta, in seipsis seu Monachis inventi fuerint negligentes, proclamantur & corripiantur, & ita puniantur publice in Capitulo generali, quod pena ipsorum sit aliis in exemplum. Quod si Abbas non exemptus, fuerit a visitationibus nimis negligens & remissus inventus, id loci Diocæsano denunciet sine mora, & per illum detur ei fidelis & providus Coadjutor usque ad Capitulum generale. Si autem dilapidator inventus fuerit, vel alias merito amovendus: per diocesanum, postquam hoc sibi a visitatoribus denunciatum fuerit, amoveatur absque judiciorum e strepitu a regimine Abbatia, ac monasterio provideatur interim administrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipsi monasterio fuerint de Abbate provisorum. Quod si forsitan Episcopus hoc adimplere noluerit vel neglexerit: visitatores vel præfidentes Capitulo generali, defectum Episcopi Apost. sedi non differant intimare. Hæc eadem circa exemptos Abbates fieri precipimus per visitatores, vel præfidentes Capitulo generali: depositione ipsorum sedi Apost. reservata: ita ut Abbate, qui amovendus videbitur, interim per visitatores vel in Capitulo præfidentes, ab administratione suspensus, administrator idoneus monasterio deputetur. Illorum au-

tem excessus & alia, quæ visa fuerint intimanda, Capitulo præfidentes nobis denunciant per fideles nuncios & prudentes, quibus de communi contributione Abbatum, juxta cujuslibet facultatem sufficienter ministrarentur expensæ. Sequentes autem visitatores perquirant priorum visitatorum vestigia diligenter, & eorum negligentias & excessus referant sequenti Capitulo generali, ut juxta culpam publice debitam poenam portent. Idem etiam de Abbatibus præfidentibus generali Capitulo precipimus observari. Precipimus quoque a, ut in nullo monasterio ad præbendas recipiant de cætero Abbates & Monachi Clerici seculares: nec hi, qui jam recepti sunt, locum vel vocem in Capitulo, dormitorio vel refectorio seu claustris sibi vindicare contendant, seu Monachorum cæteribus inopitane se præsumant miscere, sed beneficiis sibi concessis contenti, convertentur honeste, opportuna obsequia in monasteriis fideliter impendentes, nihilque ultra in spiritualibus aut temporalibus exigant in ipsis monasteriis vel usurpent. Si qui vero talium a visitatoribus inventi fuerint criminosi, per diocesanum Episcopum b in non exemptis, & per visitatores vel præfidentes generali Capitulo in exemptis beneficiis priventur eidem. Hæc autem omnia etiam in monasteriis, quæ non habent Abbates proprios, sed Priores, nec non in monasteriis Monialium, quoad articulos Abbatibus & Monialibus congruentes, precipimus observari.

(a Ac religioforum salute provide ordinantur, Apostolico sunt munimine roboranda, ut suscipiantur devotius & diligenter observentur. Cum ergo per dil. fil. Abbatem Mensis belli quadam Capitulo nobis fuerint præsentata, qua ad castigandum transgressiones multiplices & excessus, quos in quibusdam cænobii invenerat, videbantur pro salute & honestate vestra laudabiliter statuenda: nos ea examinare & corrigi fecimus, & precipimus, ut inviolabiliter observentur, qua sigillis ven. f. n. Hostien. & Tusculanen. Episcoporum nostri fecimus ad cautelam. Ad hoc volumus & precip. auct. Apost. ut visitatores ad generales Capitulum convocent Abbates & Priores, non habentes Abbates proprios tam exemptos, quam non exemptos Lombardia & Marchia, qui non consueverunt hujusmodi Capitulum celebrare, præfidentes vero in ipso Capitulo generali canonico & impedimento sublato, eos qui contempserint vel neglexerint convenire: sub ejus contra. & app. ob. per cens. Eccl. compellant, et usque ad satisfactionem condignum relaxent: eadem censura facturi, qua eodem Capitulo deliberatione provida ordinata fuerunt firmiter observari, reddituri tam ipsi quam visitatores, et alii juxta cujuslibet ministerium Domino, in cujus conspectu nuda est aperta sunt omnia, in extremo examine rationem, si omnem sollicitudinem et diligentiam, qua circa correctionem et reformationem ordinis, ac visitationem cænobiorum impendenda fuerint, neglexerint adhibere.)

TITULUS XXXVI.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO C SINT SUBJECTÆ.

C A P. I.

Si dubitatur, in cujus diocesi sit basilica consecranda, ille Episcopus consecrabit, qui prius in illo loco Episcopalia exercebat.

Gregorius V. Archiepiscopo Neapel.
(an. 600. Roma in Campaniam.)

Nunc

a Vide Ludov. Rom. sing. 663. incipit, An simplex capellanus. b Dicitur, Episcopum, deest in antiquis et in recentioribus magis emendatis. c Episcopis.

Q 2

a In Cod. Barb. ita: quia sic volumus superiorum jura servari, ut inferiores nolumus injurias sustinere. In aliis sic: quia sic volumus superiorum jura observari, ut inferiores nolumus injurias sustinere. b satisfaciendum. c scilicet Lateranensi sub Innoc. III. c. 12. quod est relatam sup. cap. proximo: & statutum, ejus hic meminit, habetur in 9. ordinatur etiam. d Vid. Conc. Trid. sess. 25. tit. de reg. c. 14. e Quævis hac verba sunt accipienda, vide Clement. saepe contingit. De verbor. signif. & Eymer. in Director. Inquisit. p. 3. q. 53.

Nunc autem ad basilicam, quæ dedicanda est, debet disquiri, cujus civitatis Episcopus, antequam fundaretur, baptizaverit incolas; & ad cujus consignationem sub annua devotione concurrerint. Non enim terminis hæc aut locis convenit definiti; sed ille ad consecrationem vocetur, cui per hunc modum, quem scripsimus, constat debere permitti.

C A P. II.

Nihil juris deperit Episcopo, in cuius diœcesi sita est Ecclesia, quam Papa unit Ecclesiam alterius diœcesis. Et est casus quotidianus.

Idem Agapito Abbati. (an. 600. Roma in Umbriam.)

Quia monasterium, quod in fundo Martiano situm est, hostilitate faciente, dicitur desolatum; illud tuo monasterio cum omnibus rebus suis, vel quæ ei competunt actionibus, perpeximus uniuendū: (& infra.) Ipsum autem monasterium sic tuæ nos ordinationi commisisse cognoscas, ut tamen jurisdictionem illic non Episcopus Surrentinus, in cuius civitate monasterium tuum est situm, sed Nucerninus, cujus est diœcesis b habeat. Nam sic hujus e loci ordinationem disponimus, ut tamen jura sua singulis Episcopis inviolata seruemus.

C A P U T III.

Episcopo subsunt omnia loca pia, & ad ejus sollicitudinem debent ordinari ad usum destinatum.

Ex decretis Eugenii Papæ. d (an. 655. Roma.

D Xenodochiis e & aliis similibus locis per sollicitudinem Episcoporum, in quorum diœcesis existunt, ad eandem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur.

C A P. IV.

Locus auctoritate Episcopi ad usum hospitalitatis deputatur, est religiosus, & ad mundanos usus redire non debet.

Urbanus IV. Ariminensi Episcopo. (an. 1264.

Roma in Umbriam.)

AE hæc: (f & infra. a) Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si locus ad hospitalitatis usum, & pauperum provisionem fuerit (sicut moris est) auctoritate Pontificis destinatus, cum sit religiosus, non debet mundanis usibus deputari, sicut de velibus & lignis vasis, & aliis utensilibus ad cultum religionis per Pontificem deputatis, antiqua consuetudo indubitanter observat, & venerabilium Patrum edocent functiones.

(a Super eo, quod quaesitum est, Utrum hospitalis domus possit in secularem habitum commutari?)

C A P. V.

Locus religiosus debet reformari de religiosis dumtaxat, non de secularibus, nisi in defectum religiosorum.

Innocentius III. Constantinopolitano Patriarcha.

(an. 1210.)

Inter quatuor: (& infra.) de monasteriis quoque Græcorum in seculares Canonicos convertendis f. t. respond. quod, quamdiu monasteria per regulares remanere poterint ordinata, non sunt ad seculares Clericos transferenda. Sed si regulares deluerint, propter eorum defectum, in eis seculares Clerici poterunt ordinari.

C A P. VI.

Ecclesia sita in diœcesi Episcopi, tenetur sibi in Episcopaliibus respondere, nisi appareant remissa legitime: et potest Episcopus veniendo Episcopalia censum sibi retinere.

Idem Abbati et fratri. Crypta ferrata.

(an. 1210. in Galliam.)

Constitutus h in præsentia nostra Episcopus Alban. i in Ecclesia Caltri, quod Pauli dicitur, in qua jus

patronatus monasterio vestro recognoscerebat, a vobis jus Episcopale petebat, quoniam sita erat in diœcesi Albanen. & ideo de jure communi ei tenebatur in Episcopaliibus respondere: (& infra. a) Verum œconomus vester proposuit ex adverso, quod etsi Ecclesia sita esset in diœcesi Albanen. ei tamen non tenebatur in aliquo respondere, cum Dominicus Levitanus a Episcopus, qui fuerat Episcopus Albanen. universas Ecclesias ad vestrum monasterium pertinentes in diœcesi ejus sitas, & quicquid juris tam in monasterio vestro, quam in eis habebat, in emphyteusum sub annua octo denariorum usualium pensione monasterio vestro concessit: ita videlicet, ut liceret Abbati & fratribus a quocunque velent Episcopo, tam ordinationem Clericorum, quam consecrationem altarium in monasterio ipso & prædictis Ecclesiis obtinere, in quibus etiam vobis tertiam partem mortuariorum indulgit: & C. Papa præd. n. quod ab eo factum fuerat, confirmavit. Verum etsi Ecclesia ipsa fuisset aliquando Ecclesia Albanen. b subiecta, monasterium e vestrum nihilominus legitima se poterat præscriptione tueri, cum per quadraginta annos ipsam pacifice possidisset. Cæterum œconomus Episcopi concessionem Episcopi Lavitani non tenere dicebat, utpote continentem Simoniacam pravitatem: cum enim tertiam partem d mortuariorum monasterio concessit, & tam in ordinationibus Clericorum, quam altarium consecrationibus indulgisset ei plenariam libertatem: non est dubium, quin cum spiritualia hæc existant, eo ipso quod super his recompensationem certæ pensionis accepit, commiserit vitium simoniæ: e unde contractus hujusmodi nullam obtinet firmitatem, confirmatio aut Apost. sedis fuerat per subreptionem obventa, cum in eadem de pensione nulla mentio habeatur (& infra.) Cum autem nec insolitum sit, nec novum, ut cum Episcopi Ecclesias concesserint piis locis, aliquid sibi reservent in eis nomine pensionis; nos quoque cum libertatis privilegium, vel protectionis præsidium aliquibus Ecclesiis indulgemus, gratis accipiamus censum gratis oblatum, & in literis nostris ad successores nostrorum memoriam censum exprimamus etiam quantitatem: auditis propositis œconomum monasterii vestri œconomus ejusdem Episcopi Ecclesiæ nomine in solutionem pensionis prædictæ, juxta ratam, quæ contingit Ecclesiam prædictam, & restitutionem subtraxerit a quadraginta annis, secundum ratam eandam, per definitivam sententiam condemnatus, & eundem œconomum vestrum ab imperitione œconomi ejusdem Episcopi super aliis reddimus absolvamus, perpetuum illi silentium imponentes.

C A P U T III.

Episcopo subsunt omnia loca pia, & ad ejus sollicitudinem debent ordinari ad usum destinatum.

Ex decretis Eugenii Papæ. d (an. 655. Roma.

D Xenodochiis e & aliis similibus locis per sollicitudinem Episcoporum, in quorum diœcesis existunt, ad eandem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur.

C A P. IV.

Locus auctoritate Episcopi ad usum hospitalitatis deputatur, est religiosus, & ad mundanos usus redire non debet.

Urbanus IV. Ariminensi Episcopo. (an. 1264.

Roma in Umbriam.)

AE hæc: (f & infra. a) Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si locus ad hospitalitatis usum, & pauperum provisionem fuerit (sicut moris est) auctoritate Pontificis destinatus, cum sit religiosus, non debet mundanis usibus deputari, sicut de velibus & lignis vasis, & aliis utensilibus ad cultum religionis per Pontificem deputatis, antiqua consuetudo indubitanter observat, & venerabilium Patrum edocent functiones.

(a Super eo, quod quaesitum est, Utrum hospitalis domus possit in secularem habitum commutari?)

C A P. V.

Locus religiosus debet reformari de religiosis dumtaxat, non de secularibus, nisi in defectum religiosorum.

Innocentius III. Constantinopolitano Patriarcha.

(an. 1210.)

Inter quatuor: (& infra.) de monasteriis quoque Græcorum in seculares Canonicos convertendis f. t. respond. quod, quamdiu monasteria per regulares remanere poterint ordinata, non sunt ad seculares Clericos transferenda. Sed si regulares deluerint, propter eorum defectum, in eis seculares Clerici poterunt ordinari.

C A P. VI.

Ecclesia sita in diœcesi Episcopi, tenetur sibi in Episcopaliibus respondere, nisi appareant remissa legitime: et potest Episcopus veniendo Episcopalia censum sibi retinere.

Idem Abbati et fratri. Crypta ferrata.

(an. 1210. in Galliam.)

Constitutus h in præsentia nostra Episcopus Alban. i in Ecclesia Caltri, quod Pauli dicitur, in qua jus

(a Secundo quoniam in multis privilegiis Rom. Pontificum cum distinguuntur fines diœcesis Alban. inter alias in quibus Episcopalem jurisdictionem exercet hac Alban. Ecclesia, aut. Apost. confirmatur.)

C A P. VII.

Episcopus petens Ecclesiam quoad temporalia & spiritualia, obtinet in spiritualibus, eo ipso, quod probat esse in sua diœcesi, si non appareat exempta: sed in temporalibus succumbit, nisi aliter doceat de jure suo: & in hoc ultimo est casus notabilis.

Idem Abbati & conventui Farben. f (an. 1210. in Latium.)

Cum venerabilis frater noster I. Sabinen. g Episcopus Ecclesiam sancti Angeli de Canceia h cum suis pertinentiis & possessionibus petisset, asserens eam ad se, tam in spiritualibus, quam in temporalibus pertinere: alle-

a C. 1. eod. tit. in 1. compil. b in C. Barbata, in cuius est diœcesis, &c. c hujusmodi. d Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. e Xenodochium. Alex. I. prætermittitur interpretatur Hospitaliale. vide Irid. Conc. sess. 25. de reform. c. 8. f C. 4. eod. tit. in 1. comp. vid. Archid. in c. nemo. d. de consecr. dist. 5. & Calderinum cons. 5. & 6. de relig. domib. g C. 1. eod. tit. in 3. comp. h C. 2. eod. tit. in 3. comp. i Albanen. al. Alben.

a Levitanus. al. Lavican. al. Lucan. sed in omnib. manusc. legitur Lavicanus. b Alben. c Monasterium vestrum. d Diçcio, partem, deest in antiq. & in recentioribus magis emendatis. e Vid. Barr. in l. Titio centum. ff. de condit. & demon. f Farben. g Cap. 1. eod. tit. in 4. comp. h Cancia, alis. Cantia.

allegavit ante omnia jus commune, quia cum constituta sit in diocesi Sabinen. sub ipsius debet consistere potestate. In temporalibus quoque ad se dictam Ecclesiam pertinere nitebatur ostendere per publicum instrumentum, in quo continebatur expressio I. Sabinen. Episcopum, H. Farben. a Abbati, & duabus personis post ipsum, dictam Ecclesiam cum suis pertinentiis locavisse pro annua quatuor solidorum Papien. pensione. Sed pars vestra proposuit, instrumento prædicto nullam fidem penitus adhibendam, propter superlinearem scripturam, & rasuram b loco suspecto factam, ubi videlicet annotatio temporis recenseretur: (et infra. a) Quia igitur nobis constituit, Ecclesiam prædictam constitutam in diocesi Sabinen. Episcopale jus in omnibus spiritualibus eidem Episcopo adjudicavimus in eadem, illis tantum exceptis, quæ per authentica scripta ei dignoscuntur esse subtracta. (et infra.) Quia vero instrumentum prædictum, per quod Episcopus Ecclesiam intendebat quoad temporalia vindicare, ad faciendum super hoc fidem invalidum esse cognovimus, utpote propter prædicta de jure suspectum, vos ab impetitione ipsius, quoad temporalia ejusdem Ecclesie duximus abfolvendo.

(a Fuit insuper ex ipsius Episcopi parte propositum, quod cum ab Ecclesia S. Angeli nomine monasterii vestri multo tempore fueris certa pensio Ecclesie Sabinen. soluta, manifeste liqueret ad Ecclesiam eandem, a qua locatio facta fuerat, in jure proprietario pertinere. Ad hoc autem procurator respondebat prædictus, quod etsi quidam testes se vidisse deponant, Ecclesiam S. Angeli pensionem q. sol. Sabinen. Episcopo persolvisse, nullum tamen ex hoc monasterio vestro poterat præjudicium generari, cum non appareat pensionem ipsam ex parte monasterii fuisse solutam, et quanquam etiam testes asserant, se vidisse multoties prædictam pensionem exsolvi, non tamen ostenditur tanto tempore præstita, quousque ad præscriptionem legitimam porrigatur. Item sicut ad rei proprietatem locatio facta non sufficit, ita nec solutio, nec perceptio pensionis. His igitur ex aliis intellectis.

C A P. VIII.

Monasterium subjectum est Episcopo, in cuius diocesi situm est, nisi probetur exceptum. h. d. quoad titulum.

Idem (an. 1210. Roma in Hispaniam.)

Cum dilectus c filius: (et infra.) Quia causa non poterat in nostra præsentia terminari, cum nuncius monasterii super procuracione vel ratihabitione literas non haberet, eam vestro duximus examini comitemendam, mandantes, quatenus si constituerit Abbatem ad sedem Apostolicam, antequam Episcopus in eum suspensionis vel excommunicationis, & in monasterium interdicti sententias tulerit, legitime appellasse, vel monasterium a jurisdictione Episcopi ejusdem exemptum: eo non obstante, quod Abbas ab eo circumventus præter fratrum suorum assensum ei obedientiam repromisit (cum traus & dolus ei patrocinari non debeant) judicetis illas sententias non tenere. Quod si Abbas in exemptionis probatione defecerit, nec legitima se poterit præscriptione tueri, licet probet se ante prædictas sententias appellasse, nihilominus tamen monasterium judicetis Aurien. Ecclesie subiacere, in cuius est diocesi fundatum. d Similiter eo in probatione appellationis deficiente, si vobis constituerit de exemptione vel legitima præscriptione, tam Abbatem, quam monasterium ab impetitione Episcopi abfolvatis.

C A P. IX.

Novam religionem non licet constituere sine auctoritate

a Farsen. b Vid. Jas. et Dec. in l. fin. C. de edib. div. Hadr. toll. et Alexan. cons. 59. incipit, visa processu. n. 2. volumine, et Felin. in c. ex literis de fid. inst. C. 2. eod. tit. in 4. comp. vid. Hof. et Henr. Berch. d situm Jur. Canon. Tom. II.

Rom. Pontificis: Nec in diversis monasteriis potest quis esse Abbas vel Monachus. Sic principaliter summatur, licet plura dicta habeat.

Idem. Innoc. III. in Concilio generali. a

NE nimia religionum b diversitas gravem in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero novam c religionem inveniat: sed quicunque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulam & institutionem accipiat de approbatis. Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum Monachi habere præsumat, nec unus Abbas pluribus monasteriis præsidere.

TITULUS XXXVII.

DE CAPELLIS MONACHORUM, ET ALIORUM RELIGIOSORUM.

C A P. I.

Ad curam monasterio subjectam non Monachi sed seculares Clerici præficiuntur, et Episcopi subsunt.

Urbanus III. (an. 1186. Roma.)

IN Ecclesiis ubi Monachi habitant d populus per Monachorum non regatur: sed Capellanus, qui populum regat, ab Episcopo per consilium Monachorum instituitur: ita ut ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quam depositio, & totius vitæ pendeat conversatio.

C A P. II.

Si Ecclesia non cathedralis vindicet sibi jus in alia Ecclesia, obtinebit solum quoad ea, que probabit sibi deberi præscriptione, vel alio legitimo modo. h. d. secundum communem & verum intellectum.

Innocentius III. Archiepiscopo et Clericis sanctæ Cecilie. (an. 1200.)

Dilectus e filius M. Syndicus Ecclesie vestre, ab Oeconomo sancti Laurentii de Piscinula, in scrutiniis, baptisate, & Capitulis, & similibus subjectum postulans, possessionum & petitorum intentabat. Cum enim Ecclesia sancti Laurentii sit in parocchia vestra sita, debet de jure communi Ecclesie vestre in prædictis omnibus subiacere: quia nec privilegium exemptionis habet, nec præscriptionem pro se poterat allegare, cum illa Ecclesie sanctæ Cecilie præscripsisset, sicut per testes dicebat legitime comprobatum. Præterea cum coram C. Papa prædecessore nostro super prædictis inter vestram & prædictam Ecclesiam quæstio verteretur, M. Presbyter ejusdem Ecclesie fuit ipse confessus f. quod Ecclesie sanctæ Cecilie scrutinium & baptisate debebat. Cumque pars vestra testes, qui se illum diversis temporibus ad Capitulum vocasse, ipsamque venisse asserant, in medium produxisset: eis jurare paratis, prædictus Presbyter se vocatum visisse ad Capitulum esse confessum Unde prædictus prædecessor noster Ecclesiam vestram Capitulo, quo se conquesta fuerat spoliata, salvo jure proprietatis Ecclesie sancti Laurentii, revertire curavit, sicut in ejus literis continetur: per hoc ergo proprietatem, quoad scrutinium & baptisate, & possessionem quoad Capitulum, vestre voluit syndicus comprobare. Ad hæc g sancti Laurentii Oeconomi ex ad-

ver-

a Concil. generale Lateran. sub Innoc. III. c. 13. et C. 3. eod. tit. in 4. comp. b religionis. c Vid. Cardin. consil. 39. incipit in aliquibus locis. et Felin. in cap. Ecclesia S. Mariae, sup. de const. t. cap. un. eod. tit. in 6. comp. d C. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Conc. Trid. sess. 25. tit. de regul. tit. 11. Adde gl. et Archidiacon. 16. q. 2. in summa. e Cap. un. eod. tit. in 3. comp. vid. Henric. Bore. hoc ipso cap. f Vid. leg. 1. C. de confess. Bart. in l. certum. §. sed ante ipsos. ff. eod. g Ad hoc.

verso respondit, quod Ecclesia illa a nullo medio ad Romanam Ecclesiam pertinebat. Cum enim monasterium Monialium fuerit, & generaliter servetur in urbe, ut nullum monasterium titulo secularibus supponatur, incongruum videbatur, ut regulares fecularibus supponantur. Præterea usque hodie nos in ea institutione & destinatione liberam exercemus: (*es infra. α*) Nos igitur auditis propositis Oeconomum sancti Laurentii syndico vestro in baptismo & scrutinio condemnamus, ita ut per hoc Ecclesia Romanæ nullum præjudicium generetur, si quando forte jus suum duxerit prosequendum. In institutione autem & destinatione & Capitulo Oeconomum ipsum ab impetitione syndici vestri prorsus absolvimus, syndico vestro super hoc perpetuum silentium imponentes.

(*α Cum & bon. mem. C. Pp. p. n. dilect. fil. M. scriptorem, nunc Archipresbyterum, in ea sine cuiuslibet contradictione statuisse. Sicut ergo Ecclesiam ipsam liberam & in possessione libertatis existere voluit Oeconomus comprobare. Cum ergo pro eo faciat jus commune, in eo videlicet, quod universa monasteria urbis ad Romanam Ecclesiam nullo mediane pertineant, unde affirmanti contrarium, fides non est aliquatenus adhibenda, nisi super hoc privilegium induxerit speciale. Quod autem dicitur in parochia vestra sita, idem Oeconomus penitus denegavit: sed si hoc verum esset, sufficienter satis se poterat prædicata ratione suerit. Confessio autem M. Presbyteri super scrutinio & baptismo ejusdem Ecclesiam præjudicare non poterit, cum super his M. contestata in ejusdem pr. n. presentia non fuisset, sicut ex forma petitionis & conclusionis apparet: hac autem sententia non fuit hactenus Ecclesia vestra usa, sed eam duxerat usque ad hac tempora suppressendam.)*

C A P. III.

In Prioratibus Monachorum non possunt singuli Monachi commorari, etiam si super hoc habeant rescriptum Apostolicum, nisi in illo fiat mentio de Lateranensi Concilio.

Honorius III. Episc. Venetos. (an. 1220.)

EX parte tua fuit propositum: (*α infra. α*) Abbas & Conventus Riven. b Venetens. diocesis occasione literarum Apostol. sedis afferunt sibi esse concessum, ut in singulis ipsorum Prioratibus singuli Monachi commorentur, si pluribus non suppetant facultates eorundem. Cum autem id obviet Lateranensi Concilio c de quo nulla mentio est in literis antedictis: Fraternitati tuæ breviter respondemus, quod hujusmodi literas ab Apostol. sede non credimus emanasse. Quod si per occupationem forsitam emanaverint, nolumus per hoc derogari Concilio supradicto.

(*α Quod conquerentibus olim Abbate & Conventu Riven. Naneten. diocesis: quod tu compellere videbaris eosdem, ut instituerent plures Monachos in quibusdam suis Prioratibus tua diocesis, in quorum singulis singuli Monachi hactenus steterunt, cum pluribus facultates non sufficerent eorundem. Nos Abbati S. Albini Andegaven. & collegis ejus per nostras literas dedimus in mandatis, ut de ipsorum locorum facultatibus inquirentes, in eorum singulis facerent plures institui Monachos, si pluribus eorum sufficerent facultates. Aliqui tibi auctoritate nostra inhbentes, ne Abbatem & Conventum prædictos molestares super instituendis pluribus in eisdem. Unde idem)*

C A P. IV.

Ordinarius compellit Abbatem, ut Monachos a Prioratibus revocet ad claustrum, vel eis socios adjungat.

Idem Burdegalen. Archiepisc. (an. 1210.)

AD audientiam nostram pervenit, quod nonnulli Monachi lege tibi diocesana subjecti, in quibusdam Prioratibus habitant solitarii, contra statutum genera-

α Ipsa. b Rivenens. al. Rinen. & infra Naneten. c Later. Concil. sub Alexand. III. c. 10. refertur supra de statu Monac. Cap. Monach.

lis Concilii *α*. Ideoque mandamus, quatenus ipsorum Abbates seu Priores, ut vel ipsos ad claustrum *b* revocent, facientes in ipsis Ecclesiis deserviri per Clericos seculares: vel alios Monachos eisdem associant, cum quibus vitam possint ducere regularem, in monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam compellas.

TITULUS XXXVIII.
DE JURE PATRONATUS.

C A P. I.

Si propter discordiam patronorum Ecclesia caret ministratore, cessatur in Ecclesia a divinis; tolluntur reliquia, & ostia clauduntur, si aliter sine scandalo Ecclesie provideri non possit. h. d. cum cap. sequenti.

Ex Concilio Mediolanensi c (in Insabria.)

Perlatum est: (*et infra. α*) Nobis visum est, quod Ecclesia inter hæredes patroni dividi non debeat. Et si similitate inter eos surrexerint, propter quas Sacerdos suo ibi officio canonice fungi non possit: si aliter provideri non poterit, præcipiatur ab Episcopo, ut nullo modo ibi Missarum solennia celebrentur, donec ad concordiam redeant, & Ecclesia Sacerdotem canonice habeat, qui libere suum ministerium valeat exercere.

(*α Ad S. Synodum, quod inter hæredes Ecclesie in rebus propriis constituta dividantur, et tanta per eandem divisionem similitas oriatur, ut de uno altari quatuor partes fiant, & singula partes, singulos habeant Presbyteros, quod sine discordia et similitate nullo modo fieri potest. Unde)*

C A P. II.

Summatum est in cap. proximo.

Ex Concilio Triburiensi d (in Germania.)

Quæcumque Ecclesia: (*et infra. α*) Si contingat pro Ecclesia diffidere patronos, ut eam nolint sub uno Presbytero procurari: e Episcopus (si aliter non poterit ipsi consulere) tollat inde reliquias, atque ejusdem Ecclesie claudat ostia: ut factum mysterium *f* nullus in ea celebret, antequam unum eligant Presbyterum, qui sacrosancta sit idoneus procurare.

(*α A pluribus coheredibus sic possessa concordia unanimitate unicuique procuratur, ne propter aliquas discrepationes servitium Dei minuat, et cura populi irreligiose agatur.)*

C A P. III.

Si patroni in presentando discordant, præfertur presentatus a majori parte, si est idoneus: et si hoc sine scandalo fieri non possit, vel patroni intra tempus debitum non presentant, Episcopus ordinabit Ecclesiam.

Ex Concilio Lateranen. g (an. 1179. Roma.)

Quoniam in quibusdam locis fundatores Ecclesiarum, aut hæredes eorum, potestate, in qua eos Ecclesia huicque sustinet, abutuntur: & cum una Ecclesia unius debeat esse Rectoris, pro sua dissensione *h* plurimos representant: Præsenti decreto statuimus, ut si forte in plures partes *i* fundatorum se vota dividerint, ille præficiatur Ecclesie, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur assensu. Si autem hoc sine scandalo esse *k* nequiverit, ordinet Antistes Eccle-

a Quod citavi supra. c. præcedenti. b claustra. c In omnibus antiquis: Mediastrie. Burchard. lib. 3. decret. cap. 42. et c. 1. eod. tit. in 1. comp. lvo part. 3. c. 46. habet ex Concil. Mediomaricensi, c. 10. extat tamen hoc decret. in Concil. vulgatis in Synodo Cabilonensi secunda, habita sub Imperat. Carolo Magno, cap. 26. d Concil. Triburiens. c. 32. Burchard. lib. 3. decret. c. 224. lvo part. 3. c. 283. et c. 2. eod. tit. in 1. comp. e al. ordinari. f al. ministerium. quod hic agnoscit Hostiensis. g Sub Alexand. III. c. 17. et cap. 4. eod. tit. in 1. comp. h al. defensione. al. dispensatione. i al. personas. k Vid. Lambert. tract. de jur. part. art. 9. quest. 1. p. 1. lib. 2.

Ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinandam. Et id ipsum etiam faciat, si iure patronatus questio emerit inter aliquos, & cui comperat, intra quatuor menses non fuerit definitum.

C A P. IV.

Excommunicantur patroni Laici, qui Clericos instituunt & destituunt in Ecclesiis etiam patronatis, vel bona ipsorum aliter administrant. Et Clerici, qui institutionem Laicorum recipiunt, communionem priventur.

Ex eodem. a (an. 1179.)

Praterea quia in tantum quorundam Laicorum processit audacia, ut Episcoporum auctoritate neglecta, Clericos instituunt in Ecclesiis, & removeant, cum voluerint, possessionem quoque atque alia Ecclesiastica bona pro sua voluntate per unum distribuunt, ipsos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qui Ecclesiam per Laicos sine proprio Episcopi auctoritate receperit, communionem privetur: & si persistit, a ministerio Ecclesiastico & b ordine deponatur.

C A P. V.

Si Patronus Laicus successus presentas duns, & secundus instituitur ab Episcopo, vales institutio. hoc dicit primo. Patronus non potest Clerico vel alteri Ecclesiam conferre Ecclesiam patronatam, vel alteri donare.

Alexander III. Eboracen. Archiepiscopo.

(an. 1180.)

Quod aut e consulis, si Clericus idoneus ad vacantem Ecclesiam presentatus, non fuerit ab Episcopo dicecesano admittitur, & postmodum alius idoneus presentatus, & instituitur ab Episcopo, possessionem tenuerit corporalem: an primo Clerico Ecclesiam petente debeat posterior removeri, vel posterior priori praerari: Dubium non est, quin in casu isto melior sit conditio possidentis: quoniam antequam presentatio per dicecesanum Episcopum approbetur, ratum non est, quod a patrono fuerat inchoatum. De cetero tua prud. resp. quod si Laici Clericis vel collegiis, de concessionibus vel donationibus instrumenta concecerint d in hac verba vel similia: Concessi, vel dedi Ecclesiam, & praerari charta firmavi: si consensus Episcopi non accesserit, nihil agi videtur: quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de iure donare.

C A P. VI.

Comparans vel emens jus patronatus, eo spoliari debet. Vel sic: Qui emit jus patronatus ut possit presentare filium vel nepotem, seu quem vult, eo privari debet. h. d. Et utraque lectio potest sustineri.

Idem Exonien. Episc. e

Quia Clerici quidam advocatis g Ecclesiarum comparant, vel quocunque modo possunt, acquirunt, ut postmodum eorum filii, vel nepotes ad easdem Ecclesias presententur: praecipimus, ut id arctius inhibere procurent: Eisdem advocacionibus taliter acquisitis, app. postposita spoliando.

C A P. VII.

Jus patronatus consistens in aliqua universitate temporalium, transit cum ipsa universitate: etiamsi universitas transeat tantum quoad usile dominium: nisi jus patronatus specificis sit exceptum. h. d. Et est notabilis casus, & quotidie allegatur.

Idem Hirsforden. h Episcopo, & Abbati de Forde.

(an. 1180. Roma in Angliam.)

EX literis i I. Salabrien. k Episcopi accepimus, quod defuncta persona Ecclesiae de Laton. G. miles, qui

a Scilicet Concil. Later. sub Alexand. III. c. 14. §. praerari & Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. b vel c Post Conc. Later. sub Alex. III. p. 15. c. 1. §. quia autem. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil. d al. concesserint. e Exon. f cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 4. g Ad vocacionis, in uno solo manuscr. h Hirsforden. al. Hirsford. i cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. p. 15. c. 5. k Salesberjens. al. Salesberien.

villam, in qua Ecclesia sita est, a monasterio de Vinton. ad firmam tenebat, ad eandem vacantem G. a Clericum praedicto Episcopo presentavit: postmodum Abbatissa praedicti monasterii alium presentavit eidem ad Ecclesiam supra scriptam: quo nolente presentatum ab ea recipere, apud Cantuariensem Archiepiscopum gravem de Episcopo deposuit questionem: (& infra. a) Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod praetato militi praescripta villa fuerit non excepto iure patronatus ad firmam concessa, vel antequam de iure patronatus inter Abbatissam & militem controversia esset suborta, praetatus Guil. in praescripta Ecclesia per Episcopum ad presentationem militis institutus fuisset: ei (dummodo alias sit idoneus) adjudicetis Ecclesiam, ita quod si Abbatissa obtineat adversus militem, illi de temporalibus debeat respondere.

(a Archiepiscopum autem quia visum sibi erat, quod factum militis super presentatione praefata nullius esset momenti, praedicto Episcopo in virtute obedientiae innoxis, quod personam illam reciperet, et in possessionem induceret, quam Abbatissa sibi decreverat presentandam.)

C A P. VIII.

Si Laicus Clerico vel Religioso loco concedit Ecclesiam sine consensu Episcopi, non obstante tali concessione, qua non valet, ad ipsam Ecclesiam cum vacaverit, poterit presentare, et eam alteri Ecclesiae de consensu Episcopi poterit concedere. h. d. cum cap. Cum Laici. & cap. suggestum. intra, eod.

Idem Vintonien. Episcopo. b (an. 1180.)

Illud praetereundum e non duximus, quod si Laicus Episcopo inconsculto Ecclesiam non vacantem concedit religiosae domui, & postea cum vacaverit ad presentationem ejusdem Laici, Clericus ibi fuerit per dicecesanum Episcopum institutus, prior concessio secundam institutionem, quo minus habeatur rata & firma, non potest aliquatenus impedire, cum illa concessio de iure nullius possit esse momenti, tum quia de re non vacante facta est, tum quia Laicus sine auctoritate Episcopi nemini potest Ecclesias d dare: licet religioso loco jus patronatus conferendi liberam habeat facultatem. Si vero jus patronatus e vacante Ecclesia religioso loco contulerit, & aliquis sine presentatione fratrum ejusdem loci fuerit in ipsa Ecclesia institutus, ejus secundum rigorem juris est institutio irritanda.

C A P. IX.

Instituti in Ecclesiis patronatis per novos patronos mutari non possunt, nec vicissitudines Ecclesiarum per eos fieri.

Idem eodem. (an. 1180.)

Querimoniam: (et infra.) Absurdum videtur somniano, ut ad singulas patronorum secundum humanam conditionem mutationes, Ecclesiarum ordinationes mutantur: Et vicissitudines Ecclesiarum ab advocatis vel aliis g praesumantur.

C A P. X.

Patronus Ecclesiam Clerico conferre non potest: et si contulerit, potest hoc non obstante ad Ecclesiam presentare rectorem.

Idem Eboracen. Archiepisc. (an. 1180.)

Cum Laici Episcopis h nescientibus aut non consentientibus Ecclesias Clericis concedant, in quibus habent jus patronatus, & postea poenitentia ducti, alios ad easdem Ecclesias repraesentant, & illi ad eorum presentationem in eisdem Ecclesiis ad Episcopis instituantur: eorum

a V. al. VV. b Vinton. al. VVinton. c cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. p. 12. c. 6. vid. Conc. Trident. sess. 14. c. 13. d Ecclesiarum. e Patronatus jus conferendi, & c. f C. 11. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 15. cap. 7. g Verbum, fieri, quod hic est in quibusdam inserendum, deest in omnibus antiquis codicibus. & in recentioribus magis emendatis. h cap. 12. eod. tit. in 1. compil. et post Concil. Later. p. 15. c. 5. g. Concil. Trident. citatum supr. c. illud.

eorum debet institutio stare, qui auctoritate sunt Episcopi instituti, concessio priori (quæ nulla est) omnino evacuata. Non enim licet Laicis Clericos in Ecclesiis præsumptione propria ordinare.

C A P. XI.

Religiosi vindicare vel retinere non possunt Ecclesias sibi concessas a Laicis sine diocesani consensu, nisi legitime præscripserint, vel postea diocesanus consenserit.

Idem Abbatibus, Prioribus, et Clericis per Archiepiscopatum Eboracensem constitutis. (an. 1180.)

Cura a pastoralis: (et infra. α) Mandamus, quatenus ex donatione Laicorum, nisi auctoritas diocesani Episcopi, & consensus adfuit, nullus vestrum aliquas sibi Ecclesias vindicare præsumat, vel retinere taliter acquisitas: nisi legitima b fuerit præscriptio munitus, aut diocesani Episcopi habuerit postea consensum. Cum enim Laici non possint in alios, nisi jus quod habent, transferre, huiusmodi concessionibus irritas penitus esse censuimus.

(α Necessitas constringimur, et auctoritate nobis iuncti officii provocamur, pro statu Ecclesia vigili studio satagere, et ne contra juris sollicitudinem alicui conferri valeat, assentiori volumus sollicitudine providere. Inde est quod univ. n. e. a. f. p.)

C A P. XII.

Si patronii Ecclesia vacantis intra tempus a jure concessum non presentant, Episcopus ordinabit Ecclesias.

Idem Lingonen. c. Episcopo. (an. 1180.)

Si vero ordinatio alicujus Ecclesiæ ad tam institutionem spectat, & pro contentione Laicorum de jure patronatus inter se discrepantium prorogatur. Fas tibi sit appell. remota in eadem personam idoneam instituere: ita quod representetur ab eo, qui jus eviderit patronatus.

C A P. XIII.

Si jus patronatus Ecclesia advenit ad exemptos, per hoc in nullo debet ladi jus Episcopale.

Idem Hospitalariis. (an. 1180. Roma.)

Cum seculum reliqueritis: (et infra. α) Prohibemus, ne cum ratione feudorum emptorum, aliterve acquiritorum, vel etiam alio modo jus patronatus in Ecclesiis parochialibus acquisieritis, Episcopo jus parochiale minueret præsumatis.

(α Ut creatori vestro possitis in arce contemplationis placere, decet vos ab his, qua sunt obvia rationi, abstinere, vel qua reprehensioni subiaceant, ne vestram opinionem vel famam valeant denigrare. Inde est quod univ. n. districtius per a. f.)

C A P. XIV.

Sine consensu patroni non potest quis Ecclesiam occupare.

Idem.

Ex insinuatione f. O. Clerici accepimus, quod cum ei frater ejus jus patronatus, quod in quibusdam Ecclesiis habebat, liberaliter contulisset: eas quidem sine ipsius assensu occuparunt, & detinent occupatas: (et infra. α) Mandamus, quatenus, si est ita, earum derentores, ut eadem prædicto Clerico restituant, per eum libere & pacifice g. ordinandas, monitione præmissa, compellas.

(α Quia igitur nostra interest, qua minus ordinate a subiectis appetantur, ad restitutionsis tramitem revocare f. r. p. a. f.)

C A P. XV.

Non potest patronus Ecclesiam sibi retinere, vel etiam alteri concedere propria auctoritate.

a Cap. 13. eod. tit. in 1. comp. b al. longa. quam etiam vobis hic Hustiensis cognoscit. c. Lingon. al. Lundon. d. Cap. 15. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lateran. part. 15. c. 12. c. c. 16. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 15. c. 13. f. Cap. 17. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 15. c. 14. g. hac duo verba, & pacifice, desunt in antiquis libris et recensitoribus. magis fides; sunt tamen in veteri compit.

Idem a Adonen. Episc. (an. 1180. Roma in Apuliam.)

Consultat b nos: (et infra. α) Cum sanctuarium Dei jure hereditario retineri non possit: Non decet aliquatenus sustineri, ut Clerici Ecclesias a parentibus suis fundatas, propria auctoritate detineant, aut Laici filiis vel aliquibus aliis concedant eadem.

(α Tua frat. quid tibi faciendum sit de Clericis, qui Ecclesias constructas hereditario jure sibi vendicant, nec tibi volunt exinde respondere, & de Laicis qui præscriptas Ecclesias filiis vel filiabus, nepotibus suis dare nituntur.)

C A P. XVI.

Jus patronatus per se vendi non potest,

Idem.

De jure c vero patronatu s: (et infra. α) Mandamus, quatenus si R. illud comparavit (cum inconvenientis sit vendi jus patronatus, quod est spirituali annexum) contractum illum irritum esse decernas:

(α In præscripta capella. h. d. tuz.)

C A P. XVII.

Patronus non potest sine Episcopi vel Papa consensu, etiam loco religioso conferre Ecclesia decimas, vel aliud spirituale.

Idem.

Nullus Laicus d. decimas, aut Ecclesiam, aut quicquid Ecclesiastici juris est, sine concessionem sui Pontificis monasteriis vel Canonici conferat. Et si quis Episcopus improbitatis vel avaritiae causa consentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur: & quod offerendum est, tunc ejus licentia offeratur.

C A P. XVIII.

Si quis Episcopus in Ecclesia alterius diocesis est patronus, presentatus ab eo debet admitti, si est idoneus.

Idem.

Significasti e: (et infra.) Si Episcopi post promotionem suam presentationes personarum ad Ecclesias a patronis earum pro Ecclesiis sibi commissis adepti fuerint: personarum idonearum, quas ad eas vacantes presentaverint, sunt admittendæ.

C A P. XIX.

Institutas ad presentationem ejus, qui tunc jus patronatus Ecclesia possidebat, removeri non debet: licet illud jus ab eo postmodum evincatur: sed si non possidebat, sed tantum credebatur esse patronus.

Idem Abbati C. Alberti. (an. 1180.)

Consultationibus f: (et infra.) Si aliquis Clericus ab ordinario iudice in Ecclesia fuerit institutus ad presentationem illius, qui ejusdem Ecclesiæ credebatur esse patronus, & postea jus patronatus alius eviderit in iudicio, institutus non debet ab ipsa propter hoc removeri, si tempore presentationis suæ, ille qui eum presentavit, jus patronatus Ecclesiæ possidebat, cum ex hoc ei, qui de jure debet habere, nullum in posterum præjudicium generetur. Si vero non possidebat, sed tantum credebatur esse patronus, cum non esset, poterit ab eadem Ecclesia removeri.

C A P. XX.

Valet secunda concessio Ecclesia facta alteri Ecclesia per Episcopum & patronum, non obstante priori facta per patronum solum.

Idem Eboracensem Archiepiscopo. (an. 1180.)

Suggestum g est, quod cum Ecclesiæ quadam de assensu domini fundi auctoritate Eboracensem Archiepiscopi Ecclesiæ beati Petri Eboracensem concessa & assignata sint in Præbendam, Canonici de Novoburgo concessionem illam irritare nituntur, occasione donationis, quam

a Adon. bl. Andrensis. al. Andron. al. Abdon. b cap. 18. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 15. c. 16. c. Cap. 20. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 15. c. 17. d. Cap. 21. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lat. c. 18. e. c. 21. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 15. c. 19. f. C. 23. eod. tit. in 1. comp. Vid. Abbas. conf. 54. g. c. 25. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 15. c. 25.

quam sibi asserunt prius factam. Unde licet in donationibus Ecclesiarum requirendus sit & expectandus patronorum consensus, quia tamen Ecclesie, nisi auctoritas intervenerit Pontificalis, canonice concedi non possunt: significamus quod prius concessio, si eum assensu patroni, & auctoritate dioecese Episcopi a facta est, aut ejus assensus fuerit postea subsecutus, posteriori concessioni præfertur; alioquin illa debet præferri, quamvis posterior facta, quæ consensu Domini fundi, & Episcopi auctoritate sulcitur.

C A P. XXI.

Ab officio & beneficio removetur, qui monitus non dimittit Ecclesiam sine consensu Episcopi sibi concessam. h. d. Idem Archiepiscopi & Episcopi per Angliam constitutus. (an. 1180.)

Relatum b est nobis, quod nonnulli occasione laicæ recognitionis, non requisita Episcopi audientia, beneficia Ecclesiastica sibi præsumunt in parœciis vestris vindicare. Quoniam igitur hujusmodi personæ non intrant per ostium, sed aliunde descendunt, ac per hoc indigni sunt pastoris nomine, vel prærogativa gaudere: mandamus, quatenus eos, si communiti prædicta minime resignaverint (nisi Episcopali concessione e muniti fuerint) ab officio reddatis & beneficio alienos: (et infra. x)

(*et si nec sic destiterint, vineo anathematis innodentur, & usque ad condignam satisfactionem teneantur, & teneri faciatis astrictos.*)

Laici spoliantes Ecclesiam excommunicantur. h. d.

Ad hoc quoniam quidam Laici Ecclesias possessionibus spoliant, ut sic viros Ecclesiasticos faciant coram seculari Judice litigare, vobis injungimus, ut id publice sub interminatione curetis anathematis prohibere. Si quis autem prohibitionis vestræ contemptor extiterit, eum excommunicationi subdat.

C A P. XXII.

Si questio iure patronatus intra sex menses non terminatur a tempore vacationis, libere potest Episcopus sine presentatione ibidem ingressus Rectorem. h. d. Sed intellige de patronis Ecclesiasticis: nam in Laicis sufficiens quatuor menses.

Idem. (an. 1180. Roma.)

Eam te d decet: (et infra. x) Illas autem Ecclesias, de quarum patronatu controversia fuerit, si intra sex menses, postquam vacaverit, non fuerit controversia & terminata, licitum tibi sit de persona idonea ordinare.

C A P. XXIII.

Patronus ius patronatus propria auctoritate alienare non potest, nec ab Ecclesia aliquid temporale exigere, nisi tempore vacationis a dioecese illud fuerit sibi reservatum.

Lucius III. (an. 1181. Roma.)

Praterea f quoniam advocati Ecclesiarum ius advocacionis, donationis, vel emptionis titulo, aliisque pro sua voluntate contractibus, in alios transferre præsumunt, fodrum, albergarias, regum, & similia tanquam a propriis rusticis ab Ecclesiis extorquentes: Præsentis decreto ita vivimus, eos sive Advocati, sive patroni, vel vicodomi, sive custodes, vel guardias habentes, seu quocunque alio nomine censeantur, a gravaminibus Ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis præter antiquos & moderatos redditus a locorum Episcopis institutos exigere: aut si aliud exegerint, excommunicationi subdantur g. Contractus quoque hujusmodi, quos fecerunt, vel facient in futurum, vim aliquam decernimus non habere.

a Vox, Episcopi, deest in antiquis. b Cap. 27. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 50. c. 33. vid. Conc. Trident. Sess. 14. de reform. cap. 13. c beneficio. d Cap. 5. tit. de avar. & qual. in 1. comp. e Vox, controversia, deest. f C. 29. eod. tit. in 1. comp. g excommunicabuntur.

C A P. XXIV.

In pluribus successive presentatis a patrono laico, Episcopo datur gratificatio: sed in presentatis a persona Ecclesiastica, potior est primo presentatus. h. d. Specialiter: & est unum de principalioribus cap. tituli.

Idem Norvicens. Episcopo. (an. 1180. Roma in Angliam.)

Cum autem a Advocatus Clericum idoneum Episcopo præsentaverit, & postularit postmodum eo non refutato, alium æque idoneum in eadem Ecclesia admitti: quis eorum alteri præferatur, iudicio Episcopi credimus relinquendum, si Laicus fuerit, cui jus competit præsentandi. Verum si Collegium, vel Ecclesiastica persona præsentationem haberet, qui prior est tempore, jure potior esse videtur.

C A P. XXV.

Ex constructione Ecclesie facta de consensu Episcopi, acquiritur ius patronatus. hoc primo. Patronus non eligit Prælatus in conventuali Ecclesia, sed in Capella sic. hoc secundo. Patrono debetur processio honoris, & alimentatur ab Ecclesia, si vergat ad inopiam. hoc tertio. Episcopi textus est de principalioribus.

Clemens III. (an. 1190.)

Nobis b tuit: (et infra. x) Inquisitioni tuæ tale damus & responsum, quod si quis Ecclesiam cum assensu dioecese constituit d, ex eo jus patronatus acquirit. Cæterum in conventuali Ecclesia non electioni Prælati faciendæ, sed jam factæ, honestius patroni postulari assensus, nisi aliter de sua jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandæ. Secus tamen est in Capella, in qua unus Presbyter a patrono eligitur, & pro institutione habenda loci Episcopo præsentatur. Pro fundatione quoque e Ecclesie honor processio fundatori servatur: & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modeste f succurritur, sicut in sacris est canonibus institutum.

(*et Præterea quaesivisti a nobis, si aliquis officiar sola constructione patronus, vel si ad electionem Plebani sit cum Clericis admittendus, seu ab ipsa repellendus omnino, tametsi de longa consuetudine allegaverit, se electioni interesse debere.*)

C A P. XXVI.

Patronus Ecclesia vacantis, quanquam sit Clericus, ad eam se presentare non potest.

Innocentius III. Rothomagen. Archiepiscopo.

(an. 1208.)

Per nostras g postulasti literas edoceri, utrum Clericus ad vacantem Ecclesiam, in qua jus obtinet patronatus, se ipsum (si est idoneus) valeat præsentare. Cum igitur nullus se ingerere debeat Ecclesiasticæ prælationis officii respod. quod nullus se potest ad personatum alicujus Ecclesie præsentare, quantumcunque idoneus sit, & quibuscunque studiis & meritis adjuvetur.

C A P. XXVII.

Si questio iuris patronatus inter patronos non definitur intra quatuor menses, Episcopus ordinabis Ecclesiam sine præjudicio eorumdem.

Idem Conventren. Episcopo. (an. 1208.)

Cum propter discordias Laicorum: (et infra. x) F. r. mandamus, quatenus si de iure patronatus questio emerit inter aliquos, & ab eo b, cui competit, intra quatuor menses non fuerit definitum, extunc Ecclesiam ipsam de persona non differas idonea ordinare: ita quod illi ex hoc non debeat in posterum præjudicium generari, qui jus eviterit patronatus.

(*et Nota*)

a Cap. 30. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 15. b. 8. & Lamb. de iure patr. art. 19. q. 7. p. 2. lib. 2. & art. 13. q. 6. p. 1. l. 2. b Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. vid. Conc. Trident. Sess. 14. de reform. c. 12. & Sess. 25. de ref. c. 9. c al. caliter respondemus. d construxerit. e Vox, Ecclesia, deest in antiquis. f moderare. g C. 1. eod. tit. in 3. comp. h hæc duo verba, ab eo, desunt.

(*Non debeat Ecclesia præiudicium generare, grave gerimus & indignum, quod sicut noscitur est Apostolatus reservatum, occasione dispensationis, qua de iure patronatus verisimiliter inter eos, & Ecclesia plus debito remanens viduata Restoribus, quod in ipsarum grave dispendium noscitur redundare. Verum quoniam secundum Apostolum instantia nostra quotidiana est, omnium Ecclesiarum sollicitudo consuetudo, volentes his, que præmissimus, ex debito Pontificalis officii obviare.)*

C A P. XXVIII.

Legatus de latere Ecclesiam, cuius alia Ecclesia est patrona, collationi suæ reservare potest, licet non vacet, & conferre cum vacet. hoc primo. Ex duobus presentatis a patrono laico, potest superior instituere secundum. hoc secundo. Et sic quoad intellectum iste textus habet duo dicta diversa licet quoad litteram ambo commuticeantur.

Idem Archidiacon. & Cancellario Altsibodoren.

(an. 1209.)

Cum dilectus filius: (*et infra. α*) Cum Hostiensis Episcopus, tunc sed. Apostol. Leg. Archidiacono Carnoten. mandaverit, ut Ecclesiam, quam in Archidiaconatu suo primo vacare contingeret, donationi suæ servaret, inlubens, ne alicui conferret eandem: de qua G. b. Clerico disposuerat providere, & Ecclesia de Berovilla ibi vacasset, idem Archidiaconus contra mandatum eiusdem Legati, ad ipsam G. Subdiacon. presentavit: cuius factum ab eodem Legato cassato, ipse præfatus G. concessit Ecclesiam sic vacantem: (*et infra. β*) Vacante vero quadam Præbenda in Ecclesia sancti Martini Carnoten. diocesis. Episcopus dictam Ecclesiam ad presentationem Archidiacon. H. Clerico, præbendam vero præfato G. assignare curavit. Unde ipse H. supplicabat eandem sibi Ecclesiam confirmari utpote quam ad presentationem Archidiaconi veri patroni se dicebat adeptum: (*et infra. β*) Nos igitur attendentes, quod etsi præfatus Archidiaconus memoratum G. tanquam Laicum c. ad illam Ecclesiam presentasset, quia tamen per diocesana Episcopum admissus non fuit, sed dictus H. ab eodem Archidiacono presentatus, a diocesano Episcopo institutus, iuxta statutum Alexandri Papæ, non primus, sed secundus jus est affectus in Ecclesia memorata, & si Archidiaconus præfatum G. tanquam Clericum presentavit: quoniam in eo, quod tanquam Clericus faciebat, suberat jurisdictioni Legati: unde postquam idem Legatus donationem illius Ecclesie sibi decreverat reservandam, ad eam tanquam Clericus non potuit quempiam presentare: presentationem ipsius minus canonice factam decernimus irritam, & ea non obstante concessionem eiusdem Ecclesie factam prænominato H. pronunciamus canonicam extitisse, adjudicantes eidem præfatum Ecclesiam, cum fructibus medio tempore perceptis ex ea, plene ac pacifice possidendam: prædicto G. super hoc perpetuum silentium imponendo.

(*α* Magister Wualterus de Piscia pro se ipso, & Magister H. de Fenomano pro Decano de Alveoli pro Ecclesia de Beavilla invicem litigaverunt, dil. fil. n. g. S. M. in parochia Diacon. Cardin. concessimus audisorem, in cuius presentia idem Magister proposuit quod)

(*β* Contra procurator Decani respondit, quod & si dictus Legatus donationi suæ reservare mandaverit, primo in Archidiaconatu Carnoten. Ecclesiam vacantem vel vacantem: circa tamen prædictam Ecclesiam facere hoc de iure non potuit, quia talis potestas sibi minime pertinebat vel competeat, cum presentatio Clerici ad illam Ecclesiam non tanquam Clerico, sed quasi Laico ratione patronatus,

a Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. vid. Conc. Tridentin. Sess. 24. de reform. c. 19. ubi huiusmodi reservationes videntur prohiberi. b V. c. Clericus in patrimonialibus conferri, ubi Laicum, vid. apud Albert. de Rosa in l. fin. C. si contra jus vel util. publ. d. decrevimus, & vox irritam dicitur in omnibus antiquis exemplaribus.

non iure Archidiaconatus eidem Archidiacono pertinere: unde cum inhibitionem ipsius in hoc idem Archidiacon. custodire minime teneretur, aliam non ad eandem Ecclesiam, de iure potuit presentare, ac presentatio ejus debet, ex quo de persona idonea facta est. firma censeri.)

C A P. XXIX.

Si Laicus patronus duos successive presentet, valet institutio de secundo, non obstante appellatione prius facta per primum. Episcopus tamen qui malitiose primum repulit, eidem in competenti beneficio providere compellitur: & in ultimo est casus singularis.

Idem Elien. Episcopo. (an. 1210.)

Pastoralis a officii: (*et infra.*) Postulasti edoceri, an Clericus ad aliquam Ecclesiam a patrono laico presentatus, si diocesana Episcopus ipsum non duxerit admitendum, ex huiusmodi presentatione aliquid juris assequatur in illa. Et si forte idem ad sedem Apostolicam appellaverit, & post appellationem ab ipso interpositam, idem patronus alium curaverit presentare, ac secundum instituit b Episcopus presentatum, idem ab ipsa Ecclesia debeat amoveri. Nos igitur Alexand. Papæ vestigiis inhaerentes, qui inter presentatos a Clerico & laico patronis distinguens, inter presentatos a laico conditionem possidentis censuit meliorem: dicimus, quod institutio presentati secundo loco a laico patrono, robur obtinet firmitatis. Veruntamen constitimus, ut Episcopus, qui presentatum idoneum malitiose recusavit admittere, ad providendum eidem in competenti beneficio compellatur: quatenus puniatur in eo, in quo ipsum non est dubium deliquisse.

C A P. XXX.

Si ad presentationem Rectoris ad titulum Ecclesia aliquis fuerit ordinatus, patronus, qui non consensit, ad ipsam cum vocabis, poterit presentare.

Idem Aurien. c. Episcopo. (an. 1210.)

Postulasti per d. sedem Apostolicam edoceri, ut cum Rectores parochialium Ecclesiarum quosdam presentent ad suarum Ecclesiarum titulos ordinandos, utrum electio talium ad ipsos Rectores pertineat, vel etiam ad patronos: & si in his patronorum non est requirendus assensus, utrum jus illis salvum maneat eligendi, ut cum ipsas Ecclesias vacare contigerit, intulit huiusmodi non sint aliis presentandi? Ad quod breviter respondit: quod per intulitionem huiusmodi nullum patronis præiudicium generatur e, quin possint alios ad illas Ecclesias, cum vacaverint, presentare, nisi de patronorum processisset assensu.

C A P. XXXI.

Patronus etiam Clericum Ecclesiam vacantem conferre non potest, & si consultit, poterit nihilominus ad illam presentare. Gregorius IX. Archiepisc. Eboracen.

(an. 1232.)

Transmissa ad nos tua littera continebant, quod cum Capitulum Eboracen. Ecclesiam de Gameforde vacantem, in qua jus obtinent patronatus, R. Clerico f. concessissent, ibi postmodum L. Clericum tibi ad eandem Ecclesiam presentarunt, post appellationem ab eodem R. ad sedem Apostolicam interjectam: (*et infra.*) Consultat. t. respondit. quod cum ex vi juris patronatus non concessio, sed presentatio pertineat ad patronum, presentatum (si ei aliquid non obstat canonicum) intulere in ipsa Ecclesia poteris, utpote potiorum.

T I T U -

a Quare superioribus titulis & libris quod hic abscissum est. 6. Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. vid. Archidiacon. in c. decernimus. 16. qu. 7. Gemianum in c. per sermoniam. 20. dist. & Hostiens. in sum. tit. de iure patr. §. in quib. b i. s. tuerit. c. al. Athavenf. d. c. 5. eod. tit. in 3. comp. vid. Henr. Borch. & Lambers. de iure patron. arsic. 8. q. 5. p. 3. lib. 2. art. 6. q. 5. lib. 3. e. generetur. f. Non presentando, quod facere poterunt: sed conferendo, quod facere non possunt.

TITULUS XXXIX.
DE CENSIBUS, & EXACTIONIBUS, ET
PROCURATIONIBUS.

C A P. I.

Ecclesia fundanda debet pro dote scribi Mansus liber & quolibet servitio temporalis: ad Ecclesiasticum tamen tenetur: sed si aliquid conferatur Ecclesie ultra Mansum, tenetur Ecclesia ex eo solvere onera confusa. h. d. inhærendo litera.

Ex Concilio apud Guarnaciam. (in Germania.)

Sancitum est, ut unicuique Ecclesie unus Mansus integer absque ullo servitio tribuatur. Presbyteri in eis constituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de areis, vel de hortis juxta Ecclesiam positis, neque de prædicto Manso aliquod servitium faciant præter Ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus debitum servitium impendant.

C A P. II.

Solutio tributi arguit Subjectionem.

Augustinus super epistolam ad Rom. (an. 420.)

Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit: (et infra.) Et vos subditi esse debetis. Ideo enim tributa præstatis, quia hæc est probatio subjectionis.

C A P. III.

Non potest Episcopus novum censum imponere monasterio.

Gregorius Stephano d. Cantori. (an. 600. Roma.)

Scientes: e (et infra. e) Afferuit prædictus Abbas Presbyterum Massæ novas monasterio consuetudines velle imponere: (et infra. ß) Mandamus, quatenus si ab initio hoc non fuerit, etiam labentibus temporibus aliquid noviter non permittas imponi.

(*α Magnitudinem charitatis vestra toto Dominum corde diligere, etc. qua sunt in registro.*)

(*β Qua ex tempore conditi monasterii per triennale tempus hæctenus non fuerunt.*)

C A P. IV.

Cæcus et pauper ad collectas non tenentur.

Idem Constantino Episcopo. (an. 600. in Insuliam.)

Licet sit multum: (et infra. α) Dixit quoque prædictus cæcus, quod ad collectas inter alios pariter compellatur: quod fieri non permittas: quia eum, quem cæcitas sua gravat, inhumanum est nimis in collectione affligere: cui debuerat ex collectis, si esset necessitas, misereri.

C A P. V.

Petens censum, debet rationem exprimere.

Paschalis II. Comarissa Mathilda. (an. 1110. Roma.)

Pervenit ergo ad nos: (et infra. α) Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod censum ignorantie nec divinis, nec humanis legibus invenitur: oportet quippe ut omnis census, ad quid, & quando perfolvi debeat, præsciatur.

(*α Quod Fraxinorum Abbas Carpentem Ecclesiam fuerit depradatus, occasione scilicet ejusdem census, qui ad quid solvi debeat ignoratur, de quo nimirum cum nos Archiepiscopus interroget, ut quod rationale videbatur, responderemus.*)

a Vid. Turrecremasam in c. quastum. 1. quast. 3. et Coaruviam lib. 3. var. resol. c. 7. et Scorum lib. 6. de just. et jur. 9. 5. art. 1. b Burchard. lib. 5. decret. c. 52. Ivo part. 3. cap. 54. et cap. 2. eod. tit. in 1. comp. c. Alias, agris, sed omnes Vasiani habent, ut est impressum. d Charulario lib. 12. apist. 20. Inditione 7. Conrius. c. cap. 4. eod. tit. in 1. comp. f cap. 7. tit. de restitut. spoliar. in 1. comp. g cap. 5. eod. tit. in 1. comp. vid. Calderi. consil. 1. tit. de libel. oblat.

C A P. VI.

Determinat Concilium numerum equorum, quos secum ducere possunt Prælati visitantes: & prohibet eis tunc uti venationibus, et sumptuosas epulas quarere. hoc primo usque ad vers. Prohibemus.

Ex Concilio Lateran. a (an. 1179. Roma.)

Cum Apostolus b se ac suos propriis manibus decreverit exhibendos, et locum prædicandi auferret Pseudoapostolis, & illis quibus prædicabat, non existeret onerosus: grave nimis esse dignoscitur, quod quidam prælatorum ita in procurationibus graves existant: ut interdu Ecclesiastica ornamenta subditi exponere compellantur, & longi temporis victum brevis hora consumat. d Quocirca statuimus, quod Archiepiscopi parochias visitantes, pro diversitate provinciarum, & facultatibus Ecclesiarum 40. vel 50. evectionum numerum, Episcopi autem 20. vel 30. Cardinales 25. nunquam e excedant, Archidiaconi vero 5. vel 7. Decani constituti sub Episcopis f duobus equis contenti existant. Nec cum canibus venatoriis, & avibus proficiantur, sed ita procedant, ut non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, querere videantur. Nec sumptuosas epulas querant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste ac competenter illis fuerit ministratum.

Prælati non debent gravare subditos tallis, et exactionibus: permittitur samen ex justa causa petere ab eis moderatum auxilium. h. d. usque ad 5. Sane.

Prohibemus etiam, ne subditos suos tallis & exactionibus Episcopi gravare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta ac rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cum enim dicat Apostolus: g Non debent filii thesauris are parentibus, sed parentes filiis: multum longe a paterna pietate videtur, si præpositi subditis suis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris debent more fovere: Archidiaconi vero sive Decani, nullas exactiones sive tallias in Presbyteros seu Clericos exercere præsumant.

In effectu dicitur, quod numerus equorum statusus in princ. cap. non debet trahi ad augendum numerum alias solitum. Abbas.

Sane quod de prædicto numero evectionis secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt redditus & Ecclesiasticæ facultates. In pauperioribus autem locis tantum volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum, minores merito non doleant se gravari. Nec sub tali indulgentia illi qui paucioribus equis uti solebant hæctenus, plurtum sibi cendant potestatem indultam.

C A P. VII.

Novus census Ecclesiis imponi non potest, nec antiquus augeri. h. d. & est de principalioribus hujus tituli.

Ex eodem. b

Prohibemus insuper, ne ab Abbatibus, Episcopis, vel aliis Prælatibus, novi census imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem reddituum suis usibus appropriate præsumant: sed libertatem, quam sibi majores conservate desiderant, minoribus suis bona voluntate conferent. Si quis vero aliter fecerit, irritum quod egerit habeatur.

C A P. VIII.

Prælati seu Rectores Ecclesie non possunt, præsertim post mortem, Ecclesiam suam propria auctoritate constituere censualem.

Al-

a Sub Alexand. cap. 4. et 6. eod. tit. in 1. compilatione. b 1. Theff. 3. 2. Cor. 11. Act. 20. c al. alendos, ut est in Concilio in margine. d Vid. l. jus al. subditorum. ff. ubi pupil. educ. deb. e nusquam. f al. ipfis. g 2. Corinsh. 14. h Concil. Lateran. sub Alexand. III. cap. 7. §. prohibemus et cap. 7. eod. tit. in 1. compilat.

Alexander III. Vigorien. Episcopo. a
(an. 1186.)

Praeterea b illi, qui Episcopo ignorante auctoritate sua pensionem annuam de Ecclesiis quadam illusione c solverint sive receperint, eis defunctis in receptione pensionis non sunt aliquatenus audiendi, si Pontificis aut alterius, qui de iure id facere potuerit, auctoritatem & assensum super hoc non intervenisse constiterit. Non enim simplices Sacerdotes vel Clerici possunt Ecclesias, quibus praesunt, auctoritate sua (praesertim post decessum suum) efficere censuales.

C A P. IX.

Breve est, vel per alia verba summatur sic: Episcopus Ecclesia de manu Laici per se crepta non potest ob hoc censum imponere.

Idem Carnoten. Episc. d (an. 1180.)

Ecclēsis, e quas de novo Episcopi de manibus Laicorum eripiunt, praeter cathedralicam, & iura omnia, quae aliis Ecclesiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.

C A P. X.

Novae pedagia sine consensu Principis imponens, communione privatur.

Idem f (an. 1159.)

Innovamus: (& infra.) Nec quisquam alicui g novae pedagiorum exactiones sine auctoritate & consensu Regum & Principum statuere aliquo modo praesumat. Si quis autem contra hoc fecerit & commonitus b non desisterit, donec satisfaciatur, communione careat Christiana.

C A P. XI.

Qui per collusionem confisus Ecclesiam censualem illa privabitur.

Idem Cantuar. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis. (an. 1180.)

Cum Clerici: i (& infra.) Ad hoc quia Clerici quidam cum Religiosis collusionem facta, citra auctoritatem dioecesis, Episcopi, Ecclesias, quas tenent, eis constituunt censuales, ut post decessum eorum, eadem Ecclesia per representationem eorundem Religiosorum ad filios vel nepotes Clericorum ipsorum possint transferri: Praecipimus, ut si qui inventi fuerint facere talia, eos a praerogative Ecclesiarum non differatis appellat. postposita removeret.

C A P. XII.

Si collectores gravant Ecclesias, privati debent officio.

Idem. (an. eod.)

EA, k qua de avaritia: (& infra.) Cum autem propter B. Petri visitationem denariorum collectam per Archidiaconatus vestros feceritis, Ecclesias vel parochias non gravetis. Quod si fecus praesumpseritis, id quod videmini habere, auferetur a vobis. l.

C A P. XIII.

Qui recipit juramentum de novo censu imposito Ecclesiae persolvendo, compellitur jurantem absolvere.

Lucius III. (an. 1181.)

Significavit m nobis T. Rector Ecclesiae de Fulgig. n quod cum a Monachis de Castig. o ad regimen ipsius

Ecclesiae fuisset electus, a de solvendo eis annuo censu trium marcharum, quas praedecessor ejus solverat, praestitit sacramentum: postmodum Episcopus dioecesis, ne ipsum censum Monachis solveret, nisi prius constaret, quod Episcopali auctoritate fuisset impositus, in periculum ordinis sui interdixit: (& infra.) Quocirca mandamus, quatenus si praefatum censum auctoritate Praesulis, & non de novo impositum fuisse constiterit, Episcopo praecipias, ut prohibitionem sine dilatione relaxet. Si vero census sit de novo impositus, sive auctoritate Episcopi hoc factum fuerit, sive non, eisdem Monachos, ut Clericum a juramento absolvant, app. rem. compellas.

(& Unde praed. Rector hinc perjurii reatum metuit, inde times etiam inobediens periculum imminere.)

C A P. XLV.

Archiepiscopo visitans provinciam, etiam a monasteriis Provincia procurari debet.

Idem Raven. Archiepisc. (an. 1181.)

Sopita b (& infra.) Sane cum inter te & monasteria Bononiae super procuracionibus, quas ab eis exegeras, controversia verteretur: (& infra.) Abbas sancti Proculi, omnium aliorum procurator, sicut ex litteris, quas portavit, apparuit, super hoc diutius litigavit: (& infra.) Sed tu procuraciones ipsas in aliis monasteriis tuae provinciae afferens tibi sine contradictione praestari, eas praedecessoribus tuis in monasteriis Bononiae exhibitas, per testes idoneos probavisti. Inde utique vidimus intentionem tuam jure communi, & praedecessorum tuorum consuetudine adjuvari. Ea propter monasteria supradicta condemnavimus ad procuracionem, secundum facultates eorum tibi tuisque successoribus exhibendam.

(& Judicio sed. Apost. quaestiones scripto ad memoriam perpetuam commendantur, ne per oblivionem processu temporis valeans suscitari: ut autem sententia majorem habeat firmitatem, Ap. rescripti minime roboratur.)

(& Causam ven. s. n. Alban. Episcopo commissis terminandam, postmodum vero dil. fil. n.)

(& Unde nullum pro parte sua privilegium Rom. Ecclesiae vel Ravenatensis exhibuit, nec ostendit per longam consuetudinem se manuisse.)

C A P. XV.

Patroni etiam Clerici novum censum Ecclesiae imponere non possunt, nec veterem augere: et si super hoc juramenta vel cautiones exegerunt, coguntur absolvere.

Clemens III. (an. 1190.)

Gravis e admodum: (& infra.) Ecclesiasticae personae, cum Ecclesias vacare contingit, non aliter quenquam ad ipsarum regimen volunt vocare, nisi aut novum censum Ecclesiis illis imponant, aut veterem contra constitutionem Concilii Lateranen. d augmentent, ad ipsius solutionem instituentium Presbyterum juratoria, vel fidejussoria cautione cogentes: (& infra.) Discr. vestrae mandamus, quatenus quaecunque constiterit contra constitutionem praedictam super Ecclesiis, vel earum censu a tempore constitutionis hujus attentata, in irritum revocantes: Presbyteros, quos super his juramenta illicita praestitisse noveritis, congrua satisfactione imposita iaciatu absolvi: eos qui de cetero contra formam canonum super his venire praesumpserint, canonice punientes.

(& Et correptione dignissima nuper querela in audientia nostra est proposita, quod salva conscientia sub dissimulatione transire non possumus. Cum enim quadam.)

(& Unde saepe contingit, ut dioecesis Episcopo excessus hujusmodi ignorante, vel eo minime requisito, in Ecclesiis illis indu-

a Vigor. al. Vigornen. alit. VVigorn. b Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. part. 28. c. 9. c. collusione, legitur post Concilium, & forte aptius est. d Carnoc. in uno, ceteri habent Carnoten. e Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. p. 2. c. 8. f scilicet Alexand. III. in Conc. Lateran. cap. 22. & cap. 2. de crequa & pace, in 1. comp. vid. Sylvestrum in summa galicubi, legitur in antiquis. h monitus. i Cap. 17. tit. de simonia, in 1. comp. et post Conc. p. 28. c. 8. k Cap. 15. de simon. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 2. c. 4. l Massab. 25. et Luc. 19. m Cap. 1. eod. tit. in 2. comp. n Fulgig. al. Furigen. o Claufig. al. Claustrigen.

a Assumptus. b Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. c Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. et de mater. vid. Card. in Clem. 1. §. 1. de excess. pralat. d Later. sub Alex. III. c. 7. §. prohibemus.

inducant, pro sua voluntatis arbitrio instituant Sacerdotes. Quoniam igitur constitutiones præd. Concilii pati nolumus, neque debemus aliquorum malorum injuria violari.)

C A P. XVI.

Qui tenetur procurare fratres alicujus domus, obligatur ad procurandum omnes, licet illorum numerus nunc creverit: sed si ex hoc gravaretur nimium, per Judicis officium sibi providebitur. h. d. secundum lecturam magis communem.

Innocentius III. Abbati & Conventui Bellevia. a

(an. 1212.)

Quanto creatori: (& infra. α) Accipimus, quod ab ipso domus vestre primordio de fundatoris voluntate processit, ut fratribus sancti Irenæi procuracionem unam annis singulis liberaliter exhiberet, cum nihil teneatis ab eis. b, propter quod hujusmodi procuratio ipsis debet exhiberi: verum tunc propter fratrum & servientium paucitatem, talis procuratio non gravabat, sed nunc in tantum excrevit numerus eorundem, quod ad procuracionem vix quatuor marchæ argenti c. sufficerent, quæ pro una fieri consuevit: (& infra. β) Indulgemus igitur, ne ultra primam mensuram in procuracione ipsa litis ultionis prædictis fratribus obligati, sed expensis, quæ consueverunt sufficere, sint contenti, nisi facultates Ecclesiæ in tantum excreverint, quod sine gravamine ampliato fratrum numero ad solvendum debitum procuracionis extendi possit quantitas expensarum.

(α Vestro sub religionis habitu astricti estis devotius famulari, tanto sollicitius vos convenit providere, ne per immoderationis gravitatem aliquatenus possit in vobis monasterii profectus ordinis impediri.)

(β Ut igitur per Apost. sollicitudinis curam vestris possit in parte ista gravaminibus provideri, auct. vobis presentiam.)

C A P. XVII.

Omnes Ecclesia, nisi qua ab hoc per privilegium Apostolicum sint exempta, procurare tenentur Legatos sed. Apost. seu etiam ejus Nuncios: nec in hoc prescriptione juvantur. h. d. usque ad §. sanc.

Idem Primitivo & Clero Mediolanensi.

(an. 1212.)

Cum instantia d. nostra & quotidiana: (& infra. α) Populacioni vestre taliter respondemus, quod cum omnes Ecclesiæ Legatis & Nunciis sedis Apostol. procuraciones impendere teneantur, ab eorum præstatione nullam habere f. volumus excusationem, nisi forte per specialia privilegia sedis Apostol. (quod non credimus) sit exempta, etiam si longissimo tempore procuraciones obsequium non impenderit: g. cum in talibus præscriptio sibi locum nequeat vindicare: quia nos a provisione pastoralis sollicitudinis circa omnes Ecclesias nunquam omnino cessamus.

(α Si secundum debitum Apostolica servitutis omnium Ecclesiarum ipsarum negotiis promovendis, non possumus personaliter imminere, per fratres nostros ea expedire compellimur, quæ a nostro labore destinamus: illius exemplum in hac parte secuti, qui discipulis suis in mundum universum transmissis ipse personaliter in medio terra salutem operatus est. Hinc est quod nuper dilect. fil. n. tit. S. Petri ad vincula Presbyterum Card. Apost. sed. Leg. pro negotiis Ecclesia in Lombardiam duximus destinandum, ut is vestram civitatem ingressus procuraciones exigeret, quæ consueverunt Apostol. sed. Leg. nunciis exhiberi: vos non attendentes, quod dicitur ab Apostolo: Si vobis spiritualia seminavimus, non est ma-

gnum si carnalia vestra metamus, ne vos ad onus procuracionis arctares, nisi a Canonici majoris Ecclesia se faceres antea procurari, sed. Apost. appellastis: & sicut idem Card. per suas nobis literas intimavit, in aliis etiam non modicum iniuriosi fultis: propter quod dilect. fil. n. præpositus S. Nazarii, & A. Canonicus S. Stephani syndici & procuratores vestri cum Abbate S. Vincentii ad sed. Apost. venientes, ut super his statueremus ordinem & mensuram, ex parte vestra suppliciter postulabant. Licet autem pro eo, quod prædicto Card. vel potius nobis in ipso contumaciter resistentes, iuxta verbum dominicum: Qui vos recipit, me recipit, & qui vos spernit, me spernit, necessaria denegastis, non pro vobis, sed contra vos potius meruerunt exaudiri: quia tamen paternam affectionem, qua nobis proprium est misereri de Rom. sed. clementia semper & parcere, offensi etiam deponere non valeamus, de cons. f. n.

Tractat de modo procuracionis ipsorum Legatorum & Nunciorum. Abbas.

Sane in his exigendis eum modum & ordinem volumus observari, ut nulla Ecclesia vel Prelatus se indelitate prægravari rationabiliter conqueatur. Si vero in communi collecta, Legatorum & Nunciorum nostrorum expensas duxeritis faciendas, (quod vobis non duximus inhiendum) ex hoc nobis & nostris nullum præjudicium volumus generari, quo minus possit a quocunque maluerint procuraciones sibi debitas postulare: ita quod si exactus ultra suam gravatus fuerit facultatem, sibi ab aliis restitueretur. Nuncios tamen nostris in necessariis expensis a exhibendis pareat, quicunque fuerit requisitus, ita quod in fraudem nihil penitus attentetur, nec per communes ministros procuracionis obsequium si noluerint recipere, compellantur. Qui vero contumaciter eis duxerint resistendum, districtione sunt Ecclesiastica compellendi.

C A P. XVIII.

Si ad unam mensuram solvi solet quod debetur ex voto, ad illam in posterum solvi debet: si vero ad diversas, liberabitur solvens etiam ad minorem.

Idem Zamoren. b & Salamansino Episcopis.

(an. 1212. Roma in Hispaniam.)

EX parte c. Compostellani Archiepiscopi fuit propositum, quod cum hi, qui vota beati Jacobi continue persolverunt, ad communem terræ suæ mensuram, cum qua videlicet emunt & vendunt, ipsa persolverint hæcenus & persolvant, quidam quia longis d. temporibus ab eorum solutione cessarunt, nunc quandam mensuram exhibeat parvissimam & ignotam: (& infra. α) Cum ergo non constet, ad quam mensuram antecessores eorum prædicta vota persolverint, credimus distingendum, utrum habitatores regionis ipsius, qui ea continue persolverunt, ad unam & eandem mensuram hujusmodi vota persolverint, an ad varias & diversas. In primo enim casu ad eandem & illi solvere sunt cogendi. In secundo volentes solvere ad minorem, non sunt cogendi, ut ad majorem persolvant: quoniam cum hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius sunt a viris Ecclesiasticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.

(α Nec etiam communibus usibus deputatam, & ad eandem vota prædicta persolvere moliantur. Unde postulastis a nobis, ut super hoc vos certos reddere dignaremur, utrum hi qui mensuram ignotam exhibent, ad solvenda vota prædicta, sint ad communem terræ suæ mensuram, secundum quod illi qui ea persolverunt, continue faciunt, compellendi.)

CAP.

a Bellavilla b Solutionem census non denotare dominium. vid. l. neque tales. C. de probat. C. vox, argenti, deest in antiquis, & in recentioribus magis emendatis. d. Cap. 2. cod. tit. in 3. comp. vid. Abbatem consil. 49. incipit, videtur primo. in 1. vol. & Felin. in c. accedentes. supr. et præscript. e. alias, v. supra. f. Haberit. g. impenderit.

a Vox, expensis, deest in antiquis, & recentioribus magis emendatis. b Zamoren. & Salamansino. de quibus vid. Vasam in Anonib. H. Sp. c. 20. & 21. c. C. 3. cod. tit. in 3. comp. & quatenus solvi ter hic tangitur materia implendi voti. vide P. Thom. 2. 2. q. 88. art. 3. d. Alias, qui a longis.

C A P. XLX.

Ecclesie tenentur Episcopo, in cuius diocesi sunt, respondere de procurationibus, quarta decimarum & aliis Episcopaliibus. h. d. quoad titulum.

Idem Casaraugusten. Episcopo. (an. 1212. in Hispan.)

Cum a olim: (& infra. a) Quia nobis fides facta fuit, quod Ecclesia de Luna b & de Bes. in tua sunt diocesi constituta, non solum per alia, verum etiam per hoc ipsum, quod in instrumentis compositionum continetur expresse, ut Abbas sancti Joannis Primitan. e ram de quarta decimarum, quam de ceteris Episcopaliibus, tibi debeat respondere, Abbatem ipsum ad integram solutionem quartæ decimarum nullis factis deductionibus, & ad præstationem procuracionum, & aliorum Episcopaliurum iurium in prædictis Ecclesiis condemnamus. Licet enim ex forma secundæ compositionis deductiones essent faciendæ, quia tamen compositionem idem Abbas nullatenus approbavit, sed studuit multipliciter impugnare, ex ea non debuit beneficium consequi, cui renunciafle tacite videbatur. Absonum erat præterea, ut negaret illam Ecclesiam, in tua diocesi constitutam, super quam instrumenta prædecessoris sui offendeat in iure, monasterio fuisse concessa, per quæ Episcopale jus petebat d expresse.

(& Ad aures nostras tuam querimoniam destinasses, quod et dil. fil. Abbas S. Jo. Pinnaten. quartis decimarum, quas in Ecclesiis de Luna & de Tauf. debes perspicere, multipliciter fraudaret.)

C A P. XLX.

Solvendi sunt census ad antiquam monetam, in qua infisurati fuerint, nisi sit in alterius moneta solutione præscriptum. h. d. & est casus not. & multum allegabilis.

Idem Spoletano Episc. (an. 1212. in Umbriam.)

Olim e causam, quam adversus Clericos plebis Rupinæ super synodatico proponebas, Tudertin. Episcopo & collegis tuis committimus terminandam: coram quibus ex parte tua fuit propositum, quod cum idem Clerici prædecessoribus tuis, tres in festo Navitatis, & tres in festo Resurrectionis Dominicæ, pro synodatico solverint denarios Papien. nunc tantum tres Lucenses pro singulis denariis Papiensibus persolvebant, cum, tamen unus denarius Papien. valeat f sex Lucen. unde petebas eos ad Papien. solutionem compelli, cum & si tu Lucen. primo anno receperis, semper tamen jus tuum postmodum fueris protestatus: (& infra. a) Cum igitur constet, quod Papien. olim pro synodatico solvebantur quod ex eo etiam sequitur, quod Lucen. soluti sunt postmodum pro eisdem, cum ex dictis testimoniis, & confessione g Advocati alterius partis non revocata, postmodum apparet evidenter, quod tempore L. prædecessoris tui pro synodatico Papien. fuit moneta soluta, & a tempore dicti L. non nisi triginta sex annorum ad plus tempus effluxerit, & sit legitime comprobatum, quod res Lucen. qui pro uno Papien. post mortem ipsius L. solvebantur, quinque vel sex valebant ex illis, qui hodie sunt in usu: intelligentes ex hoc, quod per monetæ declinationem acciderit, ut usque ad tempus tuum Lucen. dati fuerint pro synodatico, sicut erant in usu: procuratorem adversæ partis nomine Clericorum plebis prædictæ tibi ad solutionem denariorum Papien. vel æstimationem h eorum pro synodatico per definitivam sententiam condemnamus.

(& Verum pars Clericorum proposuit ex adverso, quod

a C. 4. eod. tit. in 3. comp. b de Luna & de Tauf. c Platen. al. Pralaten. al. Pramaten. sed forse legendum Pinnaten. d al. patebas, quod agnovit gloss. hic et Hostiensis. e C. 5. eod. tit. in 3. comp. f al. valebat. g In antiq. ita sunt hæc distincta, et confessione advocati alterius partis non revocata, postmodum, etc. h æstimationem.

si aliquando prædecess. suis denarii Papien. pro synodatico fuerint persoluti, tamen a XLV. annis et infra tam tibi quam aliis Lucens. exsolvantur, sequas partem suam nirebantur præscriptione tueri. Nos ergo Jacobo tuo et Jo. an. Presbytero adversæ partis procuratoribus dil. fil. n. P. Bassila XII. Apostolorum Presbys. Card. concessimus auctoritorem: quibus coram eo nil volentibus aut valentibus de novo proponere, quoniam fuerat renunciatum utrinque cum ipse gesta omnia in nostra et fratrum n. presentia retulisset, intelleximus per testes tuos fuisse probatum, quod tempore Lotharii præd. tui, et etiam post decessum eius denarii Papien. fuerant pro synodatico persoluti: et exinde tres Lucenses, quorum duo valebant V. de bis, qui hoc tempore sunt in usu, aliquandiu fuerint exhibiti, et quod a tempore Lotharii XXX. trium a XL. annis: & infra, tres Lucenses, vel tres Modalia in synodatico soluta fuerant pro singulis Papien. fuisse antea persoluti. Confessus quoque fuerat Advocatus ipseus partis in iure, ac eius confessio in scriptis redacta nec correctæ vel revocata per Clericos supradictos, quod iidem Clerici Henrici & Lotharii præd. tuorum temporibus tres Papien. pro synodatico solverent bis in anno, & exinde pro singulis Papien. tres Lucenses.)

C A P. XXI.

Episcopus remittens Ecclesie servitia, qua sibi debent, & statuens, quod aliud servitium non imponatur, procuracionem non intelligitur remississe.

Idem Priori sancti Stephani. (an. 1212.)

Cum a venerabilis frater noster Faven. b Episcopus: (et infra. a) Cognovimus, quod præfatus Episcopus spallas, quas ab eadem Ecclesia, tam ipse quam prædecessores sui recipere consueverant, Ecclesie præfate remisit, & statuit, quod aliud ei servitium non imponeret, sibi & Ecclesie suæ annuatim trium librarum cereo pensionis nomine reservato. Quia ergo visitationi annexa est procuratio, & Episcopus ratione Episcopalis jurisdictionis, quam habet in ea, teneatur causa correctionis Ecclesiam visitare c præfatum, nec intelligatur quasi novum imponi, quod ab ipsa fundatione de communi fuerat iure impostum: Decernimus, quod idem Episcopus, cum ad ipsam Ecclesiam causa correctionis accesserit, moderatam ab ea procuracionem recipiat d bis e in anno: sed nihil aliud præter pensionem, & procuraciones præscriptas ab eadem Ecclesia exigere, vel extorquere præsumat.

(& Et ut in nostra esset presentia constituti, & de questione qua inser vos super Eccl. S. Stephani Parisien. vertebatur, velletis ad invicem litigare, dil. fil. Joan. sis. S. Prisca & Jo. S. M. in Cosmideo Diac. Card. vobis concessimus auditores, coram quibus allegando proponere curavisti, quod cum prædicta Ecclesia S. Stephani quorundam Monialium, qua in ea videbantur sub religionis habitu conversari, malitia faciente fuerat fere ad desolationem redacta, illas bon. mem. Carbo Facien. Episcopus auct. sel. rec. Eugenii PP. p. n. ab Ecclesia memorata removit & Canonicos in ipsa instituit regulares, statuens ut ordo & canonicus perpetuus in ea temporibus debeat observari, eos ab omni exactione tam sua quam successorum tuorum & Paris. Eccl. prorsus absolvit, restituo tibi & Ecclesia tua uno cereo trium librarum ab ea annis singulis exsolvendo. Nos autem, cum dicti Card. ea qua audierant nobis fideliter retulissent.)

C A P. XXII.

Ecclesia de novo conversa in procuracionibus, & aliis servabunt consuetudinem vicinarum.

Idem

a Cap. 6. eod. tit. in 3. compilatione. b Faventi. alias Faventi. c vid. Conc. Trid. citatum supra hoc titulo. d Sospita. d accipiat. e vid. Conc. Trid. Sess. 24. de reform. c. 3.

Idem *Compstellano Archiepiscopo.* (an. 1212.)

Super eo a, quod Fraternitas tua nos consulere voluit, ut quia fere tota provincia Compstell. de novo est ad jurisdictionem Ecclesie tue conversa, qualiter tibi provinciam, vel partem provincie visitanti obsequi debeat & servire, necnon & in procuracionibus provideze: Tibi duximus respondendum, quod illud observare tenetur, quod in vicinis provinciis observatur.

C A P. XXIII.

Pralati tunc sunt procurandi, cum personaliter visitant: & debent tunc servare Concilium Lateran. & predicacioni, correctioni & reformationi vacare: Legati & Nuncii Apostolici pro his diebus tantum, pro quibus moram trahunt, procurari debent. & contra hanc constitutionem exallum, restituitur duplicatum.

Idem in Concilio generali. (an. 1216.)

Procuraciones b, que ratione visitationis debentur Episcopis, vel Archidiaconis, vel quibuslibet aliis etiam Apostolice sedis Legatis aut Nunciis, absque manifesta & necessaria causa nullatenus exigantur, nisi quando personaliter e officium visitationis impendunt: & tunc exactionum & personarum mediocritatem observent in Lateranen. Concilio d definitam: hoc adhibito moderamine circa Legatos & Nuncios Apostolice sedis, ut cum oportuerit eos apud aliquem locum moram facere necessariam, ne locus ille propter illos nimium aggravetur, procuraciones recipiant moderatas ab aliis Ecclesiis vel personis, que nondum fuerant de suis procuracionibus aggravata: ita quod numerus procuracionum, numerum dierum, quibus hujusmodi moram fecerint, non excedat: & cum aliqua non suffecerit s per seipsam, duæ vel plures conjungantur in unam.

Porro visitationis officium exercentes non querant, que sua sunt, sed que JESU Christi: predicacioni, & cohortationi, correctioni, & reformationi vacando: ut fructum referant, qui non perit. Qui autem contra hoc venire tentaverit, & quod accepit, reddat, & Ecclesie, quam taliter aggravavit, tantundem impendat.

C A P. XXIV.

Ecclesia etiam Civitatis, tenetur procurare Episcopum visitantem, quanquam ipsum nunquam procuraverit.

Honorius III. de Tiro g Josaphat Abbatibus.

(an. 1224. in Galliam.)

Venerabili fratre nostro Cenomanen. Episcopo accepimus conquirente, quod cum causa, que inter ipsum ex parte una, & Abbatem & Conventum de Cultura ex altera, super procuracionibus, quas ab eis petit idem Episcopus, noscitur agitari, vobis fuerit ab Apost. sede commissa, disti Abbas & Conventus ex eo fructuari intentionem ejusdem Episcopi moliantur, quod eorum monasterium in Cenomanen. villa situm esse dignoscitur, & ipsi procuracionem hactenus non solverunt: (& infra. a) Discretioni vestre mandamus, quatenus nisi aliud & rationale ostenderit, vos eos ad exhibendum eam, sicut jus dictaverit, compellatis.

(a) *Quoniam empriionis privilegium non ostendat. Volentes igitur ut finis litibus imponatur.*

C A P. XXV.

Qui jure metropolitano, vel legationis visitat provinciam, in provinciales, qui sibi procuraciones denegant, potest ferre sententiam.

Gregorius IX. (an. 1236.)

Cum nuper b Archiepiscopus Beneventanus, Beneventanam provinciam visitaret: (& infra. a) Man-

a C. 7. eod. tit. in 5. comp. vid. Hostien. hic & de materia servanda vicina consuetud. gl. in c. conf. diff. 1. b vid. Conc. Trid. Sess. 24. de refor. c. 3. c presentialiter in Concilio. d in Lat. Conc. sub Alex. III. c. 4. e ipsos. f sufficeret. g Tironi al. ita: Abbatibus de Josaphat & Tituron. al. Turon. h vide breviter hic per Henricum Borch.

damus, quatenus cum eundem Archiepiscopum, sive auctoritate propria, sive nostra Beneventanam provinciam contigerit visitare, procuraciones ratione visitationis debitas, juxta facultates Ecclesiarum vestrarum exhibeatis eidem: Alioquin sententiam, quam ipse site intulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino inviolabiliter observari.

C A P. XXVI.

Ad antiquam monetam, vel si non est in usu, ad ejus estimationem solvenda sunt pensiones antiquæ.

Idem (an. eod.)

Cum Canonicis majoris Ecclesie, quandam summam pecunie pro pensione Ecclesie tue debitam, aliquot annis persolveris a, & tamen summam illam ex integro de meliori moneta exigant sibi solvi: Tibi damus nostris literis in mandatis, ut Canonicos illos solutione prioris pecunie b, vel si non sit in usu, estimatione pensionis antiquæ facias manere contentos.

C A P. XXVII.

Propter privatam Oratorium, procuratio ratione visitationis non debetur.

Idem. (an. eod.)

Auctoritate c presentium inhihemus; ne quis pro eo quod in Oratoris, que in grangiis vestris habetis, interdum aliqui vestrum celebrant, procuraciones, que ratione visitationis debentur, a vobis exigere vel extorquere presumat.

TITULUS XL. DE CONSECRATIONE ECCLESIE, VEL ALTARIS.

C A P. I.

Amoto altari vel lapide continense sigillum, reconsecrabitur altare, non autem Ecclesia.

Alexander III. (an. 1170. Roma.)

Ad hæc si altare d motum fuerit, aut lapis ille solummodo supra positus e, qui sigillum continet, confractus, aut etiam diminutus, debet denuo consecrari. Propter hoc vero nequaquam reiterare suam consecrationem Ecclesia consuevit, licet id quidam canones innuere videantur.

C A P. II.

Diebus etiam non festis possunt Ecclesia consecrari.

Innoc. III. Tornac. Episc. (an. 1210. Roma in Belgium.)

Tua f fraternitas: (& infra.) Inquisit. t. t. respond. quod in dicecesi tua licet tibi Ecclesie dedicationem impendere, tam diebus Dominicis, quam privatis.

C A P. III.

Habet duo dicta, & primo idem dicit, quod cap. sup. eod. Secundum dictum dicit, quod oleum non consecratum potest commisceri oleo consecrato, & totum sit consecratum.

Idem Nidrosien. g Episc. (an. 1210. Roma in Norweg.)

Quod b in dubiis: (& infra.) Altare vero, in quo tabula, cui consecrationis benedictio Pontificali ministerio adhibetur, si mota vel enormiter fracta fuerit, debet non immerito consecrari. Nec negamus, quin oleum non consecratum consecrato possit oleo commisceri.

C A P. IV.

Reconciliatur Ecclesia, que propter homicidia & vulnera hominum ibidem perpetrata polluta est.

Idem

a Persolveritis. b Quando admittatur solutio diversa moneta, cum moneta est mutata. vide Barr. in l. Paulus. ff. de solut. c Pro intellectu vid. distinctionem, quam hic offert Henr. Borch. d Cap. un. eod. tit. in 2. comp. & præt. Host. gloss. & d d vide Turrecrematam in c. si metum. de consec. dist. 1. e suppositus. al. transpositus al. superpositus. f cap. 3. de dedic. Eccl. vel altar. in 3. comp. g Indrosiensis. h cap. 2. tit. de dedic. Eccl. in 3. comp. vid. Turrecrem. in d. c. si motum.

Idem *Compofellano Archiepifcopo.* (an. 1212.)

Propofuiffi a quod venientibus ad Ecclefiam fancti b Jacobi ex diverfis regionibus peregrinis, & volentibus alijs ab alijs per contentiones & rixas altaris de nocte custodiam vindicare, homicidia contingunt fieri & interdum, & aliquando vulnera inferuntur: (& infra. α) Fraternitati tuæ taliter refpon. d. quod manente Ecclefia & altari, ipfa reconciliari poterit per aquam cum vino & cinere benedictam.

(α Propter quæ nos humiliter poftulafli, ut alio modo, quam per consecrationis beneficium dignaremur ipfi Ecclefia providere. Manente igitur Ecclefia & altari.

C A P. V.

Plura altaria fimul in eadem Ecclefia consecrari poffunt, & idem in pluribus Epifcopis.

Idem.

Cum e fis: (& infra.) Noveris igitur, quod plura in Ecclefia una altaria & plures Epifcopos fimul poteris consecrare.

C A P. VI.

Corruente recto parietibus illeffis, & menfa altaris non enormiter fracta, nec altare, nec Ecclefia consecratur.

Idem.

Ligneis f. adificiis Ecclefie veftræ cafu confumptis, parietibus tamen illis, ac menfa principalis altaris in fua extremitate modicam paffa fracturam: (& j. α) Inquifit. t. t. dux refpond. quod cum parietes in fua integritate permanferint, & tabula altaris mota, vel enormiter lafa non fuerit, ob caufam prædictam nec Ecclefia, nec altare debet denuo consecrari.

(α Quæfiviffi per fed. Apof. edoceri, fi propter hoc ipfus altaris, vel etiam totus Ecclefia debes consecrationi innovari.)

C A P. VII.

Polluitur Ecclefia vel cameterium, fi excommunicatus in ea fepelitur.

Idem *Senon. Epifcopo.* (an. 1212.)

Confuluiffi g (& infra.) Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora fepeliri contingit b, reconcilianda erunt afperfone i aquæ folenniter benedictæ, ficut in dedicationibus Ecclefiarum fieri confuevit.

C A P. VIII.

Qui fecit Ecclefiam consecrari, tenetur eam dotare h. d. & tene mente hunc cafum.

Honorius III. *Regina Hungaria.* (an. 1222.)

Cum ficut ex relatione Capituli Oradien. nobis innouitit k, eorum feceris Ecclefiam consecrari: (& infra. α) Cum non fit Ecclefia, nifi de dote provifum ei fuerit, consecranda, eo liberalius ad dotandum prædictam Ecclefiam aperire manus munificentie tuæ debes, quo ad hoc fortius tanquam ex debito jam teneris.

(α Profecto fperamus, quod zelus ille, qui te ad ejuſdem Ecclefie consecrationem induxit, te quoque ut eidem dotem conferas, debeat animare, & quidem.)

C A P. IX.

Ecclefia polluta per Sacerdotem fimplicem reconciliari non poteft, etiam fi aqua fueris per Epifcopum benedicta.

Gregorius IX. *Aſtoricen. Epifc.* (an. 1235.)

Aqua l per Epifcopum benedicta Ecclefiam reconciliari poſſe per alium Epifcopum non negamus, per Sacerdotes fimplices hoc fieri de cætero prohibentes: Non obſtante confuetudine provincie m Bracharen.

(quæ dicenda eſt potius corruptela) quia licet Epifcopus committere valeat, quæ juſtificationis eſt: quæ ordinis tamen Epifcopalis ſunt, non poteſt inferioris gradus Cleticis demandare. Quod autem mandantibus Epifcopis ſuper reconciliatione factum eſt, hæctenus per eodem, miſericorditer a toleramus.

C A P. X.

Ecclefia etiam non consecrata ſi polluitur, reconcilianda eſt.

Idem *eidem.* (an. 1235.)

Si Ecclefia non consecrata cujuſcunque ſemine fuerit, ſi aut sanguinis effuſione polluta, aqua protinus exorcizata lavetur, ne divinx laudis organa ſuſpendantur. Eſt tamen, quam citius fieri poterit, consecranda.

TITULUS XLI.

DE CELEBRATIONE b MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

C A P. I.

Presbyter tenetur horis debitis dicere horas canonicas, permissur tamen sibi ex causa dicere eas usque ad vespertas inclusive. h. d. secundum unum intellectum.

Ex Concilio Agathensi. (in Gallia.)

Presbyter mane e matutinali officio expleto pensum servitutis suæ, videlicet Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperamque perfolvat: ita tamen, ut horis competentibus juxta possibilitatem, aut a se, aut a scholaribus publice compleantur.

Deinde prædictis horis, & infirmis visitatis, si voluerit, exeat ad opus rurale jejunus, ut iterum necessitatibus peregrinorum & hospitem, sive diverſorum commentium infirmorum, atque defunctorum succurrere possit, usque ad statutam horam, pro temporis qualitate, Propheta dicente d *Septies in die laudem dixi tibi: qui septenarius numerus a nobis impletur, si Matutini e, Primæ, Tertriæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, & Completorii tempore, nostræ servitutis officia persolvamus: nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait f Media nocte surgebam, &c.* Ergo his temporibus laudes Creatori nostro super judicia suæ justitiæ referamus.

C A P. II.

Propter Missam specialem, Missa de feria dimittenda non eſt.

Ex Concilio Triburien. g (in German.)

Quidam Laicorum habent in consuetudine, ut per singulos dies audiant Evangelium. In principio erat verbum: & Missas peculiare, hoc est b, de sancta Trinitate, & de sancto Michaeli. Ideo sanctum est in eodem Concilio, ut ulterius hoc non fiat, nisi suo tempore, & nisi aliquis velit propter reverentiam sanctæ Trinitatis, non pro alia devotione audire. Sed si voluerint, ut sibi Missa cantetur, de eadem die Missas audiant, pro salute vivorum & etiam defunctorum. i

C A P. III.

Sufficit Sacerdoti semel in die celebrare & excipit duos casus, scilicet necessitatem & festum Nativitatis.

Innocentius III. *Vigoren. k Epifc.* (an. 1212.)

Confuluiffi: (& infra.) Respondemus, quod ex parte die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam missam solummodo celebrare.

CAP.

a Cap. 3. de dedic. Eccl. in 3. comp. b beati c dictio, fieri, deest in antiq. d al. breviter respondemus. e Cap. de usu & aut. palli in 4. compil. i Cap. un. cod. sit. in 4. compil. g C. 1. tit. de celebrat. div. offic. in 4. compilat. h contrigeris. i al. asperſione ſolemniter aqua, &c. k al. innovaverit, quod eorum, &c. l vid. Covarr. l. 3. var. resol. a. 20. m al. Ecclesia, & hoc agnoſcit Hoſtienſis.

a Ita Hoſtien. al. medioeritar. b vid. Conc. Trid. Sess. 22. in decr. de observandis & evitandis, &c. c C. 2. tit. de suffrag. in 3. comp. d Pſal. 118. e matutinali. al. matutino. f Pſal. 68. g Triburien. al. Triburum; ſed in Concilio editis habetur in Concilio Salęſtadienſi, c. 10. & c. 2. tit. de ſuffrag. in 2. comp. h aut. de ſancta, &c. i mortuorum k VVigornienſis.

C A P. IV.

In Missa commemorationis, licet dicatur propria præfatio, non tamen dicitur hymnus Angelicus, nec Symbolum.

Idem Archiepiscopo Bracaren. (an. 212.)

Consilium a nostrum: (& infra.) Requisisti, utrum in diebus profectis, in quibus ad honorem S. Spiritus, B. Virginis, & sanctæ Crucis, Missam celebrari contingit, hymnus Angelicus, Symbolum, ac præfatio propria debeat decantari: (& infra.) Inquisitioni tua taliter respondemus, quod apud nos in diebus profectis cum Missarum solennia in honorem B. Virginis celebrantur, neque hymnus Angelicus, nec Symbolum decantatur, licet in Missa propria præfatio decantetur: ut inter commemorationem & solennitatem differentia ostendatur: unde, Te Deum laudamus, regularius dimittitur, quam dicatur in laudibus matutinis.

(α Præfatio cum in partibus suis in honorem B. Virginis in Sabbatariorum diebus Missa solenniter celebretur.)

C A P. V.

Breve est.

Idem Clericis sancti P. Magalon. (an. 1212.)

EX parte b vestra: (& infra.) Postulationi vestra taliter respondemus, quod semper Sacerdos vino perfundere debet, postquam totum accepit Eucharistiæ sacramentum, nisi cum eodem die aliam Missam debuisset celebrare, ne si forte vinum profusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.

C A P. VI.

Si qua verba sunt in canone Missa, que ab Evangelistis dicta non fuerunt, credere debemus, quod a Christo Apostoli, & ab Apostolis eorum successores acceperunt. Et hoc dicit usque ad §. quasivisti.

Idem I. quondam Archiepisc. Lugdun. (an. 1212.)

Cum Matthæ c: (& infra. 2.) Quasivisti quis formæ verborum, quam ipse Christus expressit, cum in corpus & sanguinem suum, panem transubstantiavit & vinum, illud in canone Missæ, quo Ecclesia usitur generalis, adjecerit: quod nullus Evangelistarum legitur expressisse. Cum enim in Evangelio d sic legitur: Accipiens calicem, gratias agens benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus Novi Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum: in canone Missæ sermo iste, videlicet mysterium fidei verbis ipsis interpositus invenitur. Unde cum non Evangelista Christum hoc dixisse testetur e, miraris, quod aliqui asseverare tentaverit eum aliquid plus dixisse, quam aliqui Evangelistarum asseverent. Verum si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc de quo tua fraternitas requisivit, alia duo, videlicet, elevatis oculis in cælum: & æterni testamenti: poteris in ipso canone reperire, quæ in textu Evangelico non leguntur. Sane multa, tam de verbis, quam de factis Dominicis invenimus ab Evangelistis omnia, quæ Apostoli vel supplevisse verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in Actibus f Apostolorum sic ait: Meminisse vos oportet verbi Domini Jesu, qui dixit: Beatus est dare, quam accipere. Hæc nullus quatuor Evangelistarum descripsit. Nullus etiam horum expressit, quod Paulus g de Christo ad Corinthios scribens ait: Visus est plus quam quingentis fratribus simul, deinde visus est Jacobo h novissime autem, tanquam abortivo visus est & mihi. Ipsi etiam Evangelistæ mutuo inter se supplevisse leguntur, quæ ab eorum aliquo, vel aliquibus sunt omnia. Unde cum tres b Evangelistæ posuerint, Hoc est corpus meum: solus Lucas adjecit, quod pro vobis tradetur. Et cum Matthæus & Marcus dicant. Pro multis: Lucas di-

cit, pro vobis. Matthæus autem in remissionem peccatorum, adjunxit. Cæterum ea, quæ adduntur in canone Missæ, possunt ex aliis locis Evangelii comprobari. Joannes enim suscitationem Lazari describens, Jesum sursum oculos levasse asserit, & dixisse, Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me: (& infra.) Si tunc igitur in cælum oculos levavit ad Patrem, cum ad corpus examine animam Lazari revocavit b: probabilis esse videtur, quod tunc oculos levaverit ad Patrem in cælum, cum panem & vinum in corpus & sanguinem proprium commutavit. Cæterum, sicut superius est expressum, cum in textu Evangelico novi Testamenti ponatur, hic interponitur, & æterni: nam Vetus Testamentum, quod hircorum & vitulorum c fuit sanguine dedicatum, temporalia promittebat: Novum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna, & ideo testamentum illud fuit vetus & transitorium: hoc autem novum est & æternum: Vel, ut utamur alia ratione, unde novum, ultimum esse describitur, inde æternum, id est, perpetuum comprobatur d: novissimum etenim hominis testamentum immobile perseverat, quia testatoris obitu confirmatur: juxta quod Apostolus f testamentum in morte asserit confirmatum: alioquin non valet, dum vixerit, qui testatur. Præterea non solum Scriptura, sed etiam promissio dicitur testamentum, juxta quod Apostolus g ipse scribit: Ideo novi Testamenti mediator est, ut remissionem accipians, qui vocati sunt hereditatis æternæ. Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur: Hic est enim sanguis meus, novi, & æterni Testamenti, id est, novæ ac æternæ promissionis, scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit: Qui manducavit (inquiens) carnem meam & sanguinem meum bibis, habet vitam æternam. Ex eo autem verbo, de quo movit tua Frat. quæstionem, videlicet mysterium fidei, munimentum Erroris quidam trahere putaverunt, dicentes in sacramento altaris non esse corpus Christi, & sanguinis veritatem, sed imaginem h tantum & speciem & figuram: pro eo, quod Scriptura interdum commemorat, id quod in altari suscipitur, esse sacramentum, & mysterium, & exemplum. Sed tales ex eo loqueum erroris incurrant, quod nec auctoritates Scripturæ convenienter intelligunt, nec sacramenta Dei suscipiunt reverenter: si enim quia figura est sacramentum altaris, veritas esse negatur: ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cum figura sit) veritas est credenda, siquidem mortem & resurrectionem Christi similitudinem & imaginem esse Apostolus i manifestat: Christus (inquiens) mortuus est pro delictis nostris, & resurrectionis propter justificationem nostram. Apostolorum etiam princeps Petrus sic in epistola sua scribit k: Christus passus est pro vobis, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus. Sic ergo tam mors Christi, quam ejus resurrectio est exemplum, ut & nos peccato mortui, ejus resurrectione vivamus. Quare si non fuit veritas, quia fuit exemplum, ergo nec vere mortuus fuit Christus, nec vere a mortuis resurrexit: sed absit a fidelium cordibus error iste, cum Propheta de l ipso testetur, quod vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Dicitur tamen mysterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quam cernatur, & aliud cernitur, quam credatur: cernitur species panis & vini, & creditur veritas carnis & sanguinis Christi, ac virtus unitatis & charitatis: (& infra. β)

Distinguemus est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, veritatem corporis, & virtutem spiritualem.

Forma

^a Joan. 11. b revocabas. c Esa. 1. d approbatur. e Hi post vocem, testamentum, in quibusdam est dictio, morte, quod deest in omnib. antiquis: nec esse debet, ut indicant sequentia. f Heb. 9. g Heb. 12. h Hinc errorem novissime condemnavit Concil. Trident. Sess. 13. de sanctis. Euchar. sacr. c. 4. & c. 1. vid. Thom. 3. p. qu. 5. art. 2. i Rom. 6. k 1. Petri. 2. i Esa. 54.

B.

^s C. 2. eod. tit. in 2. comp. B. Thom. l. 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 2. quasivisti. 4. bc. 4. eod. tit. in 3. comp. c. 5. eod. tit. in 3. comp. d. Matth. 26. e restatur. f Act. 20. g 1. Cor. 15. h Luc. 22. Matth. 26. Marc. 14.

Jur. Canon. Tom. 11.

Forma est panis & vini, veritas carnis & sanguinis, virtus unitatis & charitatis. Primum est sacramentum & non res. Secundum est sacramentum & res. Tertium est res & non sacramentum. Sed primum est sacramentum gemini rei. Secundum est sacramentum unius, & alterius res existit. Tertium est res gemini sacramenti. Credimus igitur, quod formam verborum, sicut in canone reperitur, & a Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.

C. a Circa plurima sacrae gentis officio in cura regiminis pastoralis pro majori parte renunciavit in domo Domini, quasi abiecit eligere habitare cum illis, qui partem optimam elegerunt, sedentes ad pedes Domini cum Maria, ut in lege ejus iugiter meditarentur, lippitudini Lia Rachelis pulchritudinem praesertens, eam in se rigere credimus intelligentiam Scripturarum, ut non solum parvulis frangere possit panem, sed proventis etiam cibum solidum ministrare, ac nodos solvere difficultium questionum. Verum quoniam in primata Apostolorum principis Apost. sed. magisterium recognoscens, ad eam credis majoris castas Ecclesia referendas: consultationibus suis, quas non ob commodum utilitatis terrena, cum civilium non continent questionem, sed animarum profectum, ut videlicet in lucem prodeant obscura Scripturae, novissime novissime libenter, quod nobis inspirat Dominus.)

(β Quod autem mysterium fidei dicitur in hoc loco, alibi secundum Joannem Spiritus & vita narratur: nam Spiritus est in mysterium, iuxta illud: Litera occidit, Spiritus autem vivificat, fides est vita: secundum quod legitur: Justus ex fide vivit, propter quod dicit Dominus ipse: Verba quae locutus sum vobis, Spiritus & vita sunt.)

In sacramento altaris aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem h. d. usque ad §. tertio loco. Abbas Siculus.

§. 1. Quaevis etiam, utrum aqua a cum vino in sanguinem convertitur? super hoc autem opiniones apud Scholasticos variantur. Alii quibus enim videtur, quod eum de latere Christi duo praecipua fluxerint sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo, vinum & aqua, quae commiscetur in calice, divina virtute mutantur: ut in hoc sacramento plene sit veritas & figura. Alii vero tenent, quod aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem, cum in vinum transcat mixta vino: licet Physici contrarium assererent, qui aquam a vino per artificium posse asserunt separari. Praeterea potest dici, quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quod vini saporem assumit: quod inde convincitur, quia si post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur: sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori, quod sub eis latet, undique circumfunditur, non madidans circumfusum: ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur assequere, quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Contingit igitur accidentia mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconveniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur, cum legatur b de ipsis c latere processisse: (& infra. α) Verum inter opiniones praedictas illa probabilior iudicatur, quae asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari: ut expressius eluceat proprietates sacramenti. Nam cum aqua multae sint populi multae, iuxta quod alibi legitur a: *Beati qui seminatis super omnes aquas: ideo vino aqua unitur, ut Christo populus adunetur: per hoc enim quod suscepit ipse de nostro, & accepimus ipsi de suo, tam insolubili nexu conjungimur, ut qui est unum cum patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiscum*

a Hunc art. explicat B. Thom. 3. p. q. 74. art. 8. & Scot. 4. sent. dist. 9. q. 1. art. 6. b Joan. 21. c Corpore, legitur ut plurimum in antiquis. d Esa. 32.

per admirabilem unionem, ac per hoc, ipso communitate mediante, cum patre unum efficimur. Pater a, inquit, sancte, serva eos, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos: non pro his rogo tantum, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut & ipsi in nobis unum sint, & mundus credat, quia tu me misisti.)

(α Illud autem est nefarium opinari, quod quidam dicere praesumpserunt, aquam videlicet in phlegma converti. Nam & de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiantur exisse: non attendentes, quod de latere Christi duo fluxerunt sacramenta, et quod non haeritiantur in phlegmate, sed in aqua, iuxta quod Dominus professatur: Nisi quis renatus fuerit in aqua et Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei.)

Oratio, quae dicitur in secreta in festo sancti Leonis, immutata est, quia ubi dicebatur: Anque nobis Domine, ut animae famuli tui Leonis haec proferat oblatio: hodie dicitur, ut intercessione B. Leonis haec nobis proferat oblatio: et haec mutatio contingit, quia sancti nostri orationibus non indigent, sed nos suis. h. d. usque ad finem. Abbas.

§. 2. Tertio loco b fraternitas tua requiritur, quare fuerit mutatum, quod in secreta B. Leonis secundum antiquiores codices continetur, sic videlicet. *Anne nobis, Domine, ut anima famuli tui Leonis haec proferat oblatio: cum in modernis sacramentariis habeatur, Anne nobis quaesumus, Domine, ut intercessione B. Leonis haec nobis proferat oblatio* Super quo respondemus, quod cum sacra Scriptura dicat auctoritas, quod injuriam facit martyri, qui orat pro martyre: idem est ratione consimili de ceteris sanctis sentiendum, quia orationibus nostris non indigent, pro eo, quod cum sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt: sed nos potius orationibus eorum indigemus, quos (cura miseris sumus) undique mala nostra perturbant: unde quod in plerisque c orationibus continetur: Prosit vel proficiat huic sancto vel illi f talis oblatio ad gloriam & honorem: ita debet intelligi, ut ad hoc proferat, quod magis a magis a fidelibus glorificetur in terris: licet plerique reputent non indignum, sanctorum gloriam usque ad iudicium augmentari, & ideo Ecclesiam interim sane posse augmentum glorificationis eorum optare. Verum h utrum in hoc articulo locum habeat illa distinctio, quae docetur, quod defunctorum alii sunt valde boni alii sunt valde mali, alii mediocriter boni, alii mediocriter mali: unde suffragia, quae sunt a fidelibus in Ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum, pro valde malis consolationes vivorum, expiationes vero pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio investiget.

C A P. VII.

Gravias peccat, qui simulat conficere, et non conficitur, quam ille, qui conficit in mortali.

Idem Rescribitur Romana fraternitas (an. 1212. Roma.)

DE i homine: (et infra.) Quaevis est h, quid de incerto Presbytero videatur, qui cum se fecerit in mortali crimine constitutum, Missarum solennia, quae non potest propter necessitatem quamlibet intermittere, propter sui facinoris conscientiam dubitat celebrare, peractisque ceteris circumstantiis Missam celebrare se fingit, & suppressis verbis, quibus conficitur corpus Christi, panem l & vinum tantummodo pure sumit, ita credens per id quod praetendit, populo satisfacere, ut per hoc, quod intendit, Deum non debeat provocare. Cum ergo

a Joan. 17. b Summa est, sanctos in celo cum Deo regnantes, non egere precibus nostris, sed nos eorum intercessionibus. vide Conc. Trid. Sess. 15. sit. de invocac. et reliq. sanct. etc. c al. ita: et de sanctis aliis sentiendum. d vide Sotum l. 4. sent. dist. 45. q. 3. art. 1. e pluribus. f illis. g al. ita: quod magis ac melius, etc. h vide Dominic. Sotum l. 4. sent. dist. 45. q. 2. art. 2. i Cap. 6. eod. sit. in 3. comp. pilas. k in antiq. legitur, Quaevis est h In Cod. Barb. panem et vinum pariter consumendo sumit.

ergo falsa sint abjicienda remedia, quæ veris sunt periculis graviora licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat iustitiam ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumserit simulare, cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, ille vero non solum Deo (cui non veretur illudere) sed populo, quem decipit, se addingat.

C A P. VIII.

His improbat opinionem, qua habet, quod in sacramentis altaris aqua convertatur in phlegma, & probat Christum fuisse verum Deum & verum hominem, & quod de ipsius latere exiit vera aqua.

Idem Ferrariensis Episcopo. (An. 1212.)

IN quadam nostra decretali epistola asserit a legisse, illud fuisse nefarium opinari, quod quidam dicere presumpserunt, in sacramento videlicet Eucharistie aquam in phlegma converti: nam de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exiisse: (& infra.) Nos igitur ad tuæ supplicationis instantiam respondemus, quod quidam dixerunt, sed erraverunt, Christum non fuisse verum Deum, sed adoptivum, ut miserum b. Arriani. Alii Christum non fuisse verum hominem, sed phantasticum, ut impij Manichæi &c. Sed adversus hujusmodi hæreses Joannes d. Apollolus in epistola sua loquitur, dicens: *Tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt:* per hoc intendens ostendere, quod Christus sit verus Deus. *Es tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis:* per hoc intendens ostendere, quod Christus sit verus homo. Nam ad esse hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus, & anima, ex quorum conjunctione verus homo subsistit. Per hoc autem, quod in articulo mortis Christus inclinatus capite tradidit spiritum, de quo voce magna clamaverat: *fi Pater, in manus tuas commendo spiritum meum:* manifeste probatur, quod ipse spiritum habeat, non solum statum vitalem, sed animam rationabilem, de qua prædixerat g. *Tristis est anima mea usque ad mortem:* & *Potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum sumendi eam.* Per hoc autem, quod unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo sanguis exiit & aqua: probatur appetit, quod Christus verum corpus habeat. Nam de phantastico corpore, nec sanguis, nec aqua potuisset exire: unde ille qui vidit, testimonium perhibuit, *es testimonium ejus est verum:* quia tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis. Quod videlicet Christus sit verus, ex anima rationali & humana carne subsistens, probatur ex eo, quod spiritum vitalem emisit: & de vero homo corpore probatur, quoniam ex eo sanguis exiit & aqua: rationabilis quippe anima non posset vivificare, nisi corpus humanum, ex quibus verus homo consistit. Cæterum sicut fuit verus spiritus, & verus sanguis, ita proculdubio vera aqua: cum Christus sit veritas, & a veritate omnis fallacia sit penitus aliena: nam si non fuisset aqua, sed phlegma, quod de latere Salvatoris exiit, ille qui vidit, & testimonium veritatis perhibuit, profecto non aquam, sed phlegma dixisset: nec in hoc vero regenerationis sacramentum fuisset ostensum, cum per sacramentum non regeneretur in phlegmate, sed in aqua. Neque per hoc posset vero argumento probari, quod in sacramento Eucharistie admiscenda sit aqua vino, si de latere Christi non aqua, sed phlegma cum sanguine profuisset. Sed nec vera fuisset figura, quæ super hac re-

præcessit in Veteri Testamento, quando Moyses a virga percussit silicem, & ex ea non phlegma, sed aqua emanavit. Restat igitur, ut qualiscunque fuerit illa aqua, sive naturalis, sive miraculosa, sive de novo divina virtute creata, sive de componentibus ex parte aliqua resoluta, proculdubio vera fuit: cum naturaliter possit & compositum in componentia, & elementatum in elementa resolvi: quemadmodum verus exiit sudor ipsius, sicut gutta sanguinis decurrentis in terram e. Cum autem ad compositionem humani corporis quatuor elementa concurrant, videlicet terra, aqua, aer, & ignis: & ad vegetationem ejusdem corporis quatuor humores illi consimiles conveniant, videlicet sanguis, cholera, phlegma, & melancholia: ut veritatem humani corporis expressius demonstraret, unum ex illis, & unum ex istis Joannes expressit, illa quæ potius ex illis, & ex istis, quæ magis mysterio congruebant, ex elementis aquam, & ex humoribus sanguinem: in quibus duobus duo maxime sacramenta, redemptionis videlicet & regenerationis, elucet.

(& Licet autem hoc magnos et authenticos viros sensisse recensens, quorum opinionem dictis et scriptis habemus essecutus, ex quo tamen nos in contrarium sentimus, nostram compelleris sententia consentire. Sed verbum Jo. Apostoli te multum movere sateris docentis: Tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, et sanguis, et hi tres unum sunt, quamvis hoc ultimum in plerisque codicibus minime habeatur, ab omnibus, quod dictis sic exponi, illos videlicet esse unum, de una et eadem re, scilicet de humanitate Christi testari. Porro si non vera fuit aqua, quæ fluxit de latere Christi, et non humani corporis humor: qualiter per illam perhibetur, quod Christus sit homo non vides. Glossa namque super illum locum sic habet: Spiritus, id est, humana anima quam emisit in passione, aqua et sanguis que fluxerunt de latere Christi, quod fieri non posset, si non haberet veram carnis naturam. Sic ergo tam ex textu, quam ex glossa proponis per illam aquam probari, quod Christus sit verus homo, et ideo si dicatur quod illa non exiit vera aqua, sed aquaticus humani corporis humor: tam expostoris quam Apostoli verba intelligibilia tibi esse videntur, sed dato quod fuerit vera aqua, sicut nos credimus et fateamur, nec ista, nec illa sufficienter intelligis. Unde nos humiliter supplicasti, quatenus ad generaliam utilitatem legentium, et nebulam de tuo corde tollendam, sufficienter et evidenter hoc exponere dignaremur.)

C A P. IX.

Præcipit Prælati et Clerici in vitæ obedientia, ut nocturnum officium et diurnum studiose celebrent et devote. Idem in Concilio generali. (An. 1216. Rome.)

Dolentes referimus, quod non solum quidam virores Clerici, verum etiam aliqui Ecclesiarum prælati, circa commutationes superfluas, & fabulationes illicitas (ut de aliis taceamus) fere medietatem noctis expendant, & somno residuum relinquunt, vix ad diurnum concentum avium excitantur, transcurrendo undique continua syncopa matutinum. Sunt & alii, qui Missarum solennia vix celebrant quater in anno, & (quod detestius est) interesse contemunt: & si quando cum hac celebrantur interfint, chori silentium fugientes, intendunt exterius collocaionibus Laicorum: dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Hæc igitur & similia sub poena suspensionis penitus inhibemus, districte præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiose celebrent pariter & devote.

CAP.

a C. 7. eod. tit. in 3. comp. vide Sor. l. 4. sens. dist. 1. qu. 3. art. 5. et dist. 9. qu. 1. ar. 6. b *Hic damnavit Conc. Nican. vide Nicæporum &c. 5. c. 6. 7. et 8. c. Vide Epiphanium, lib. 2. contra hæreses, hæresi 66. d. 1. Joan. 5. e Job. 19. f Luc. 22. g Matth. 25. h Joan. 10. i Joan. 19. k Joan. 5.*

a Num. 20. b emanavit al. emanatus. c Luc. 22. d ministerio. e maxima. f scilicet Lateran. sub Innoc. III. cap. 17. referunt cap. 2. tit. de celebr. div. offic. in 4. comp. g. In Cod. Barb. ita: circa commutationes superfluas et confabulationes. h usque, et in Concil. continuata.

C A P. X.

Eucharistia debet mundo seruari; & in eius elevatione & delatione populus debet se inclinare; & cum deferatur ad infirmum, debet deferri in decenti habitu, & cum lumine; transgressores vero graviter sunt puniendi.

Honorius III. (an. 1217. Roma.)

Sane cum a olim: (& infra.) Ne propter incuriam Sacerdotum divina indignatio gravius exardescat, districte precipiendo mandamus, quatenus a Sacerdotibus Eucharistia in loco singulari mundo & signato semper honorifice collocata, devote ac fideliter conservetur. Sacerdos vero quilibet frequenter doceat plebem suam, ut cum in celebratione Missarum elevatur hostia salutaris, se reverenter inclinet b, idem, faciens, cum eam desert Presbyter ad infirmum. Quam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, & tulerat manifeste ac honorifice ante pectus cum omni reverentia & timore, semper lumine precedente, cum sit candor lucis aeternae, ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur. Pralati autem hujusmodi mandati graviter punire non differant transgressores: si & ipsi divinam & nostram volunt & efugere ultionem.

C A P. XI.

In Ecclesiis collegiatis debent celebrari dua Missa collegialiter, una pro defunctis, alia secundum exigentiam diei, ut pro festo, si festum occurrit, vel pro feria, si feria.

Idem universis Ecclesiarum Pralatis. (an. 1220.)

Cum creatura d non habeat, quid pro meritis respondeat creatori: (& infra.) Mandamus, quatenus nullum in vos torporem negligentiae obrepere permittatis, quo minus & pro anniversariis defunctorum, & pro festo vel feria secundum temporum congruentiam, Missarum solennia conventualiter celebretis.

(& Cum igitur Ecclesia Gallicana per Dei gratiam tanquam lucerna super candolabrum posita aliis luceat per exemplum, ut qui videntes opera eius bona, glorificent Patrem caelestem, ne, quod absit, tanta negligentia veneris abumbraretur, & alias consequenter abumbrat, universitatem vestram rogandam duximus & monendam, per Apost. sed. mandantes.)

C A P. XII.

In die Cane Domini Episcopus tantum in sua Ecclesia debet Missam celebrare, & chrisma consecrare.

Idem. a (an. 1220. Roma in Apuliam.)

Te f referente: (& infra.) Cum cuilibet Sacerdoti, quacunque dignitate praefulgeat, unam in die celebrare Missam sufficiat: nam & valde est felix, qui celebrat digne unam: Fraternalitati tuae mandamus, quatenus die Cane Domini in Ecclesia Syontina duntaxat, in qua teneris chrisma consecrare, Missarum studeas solennia celebrare.

(& Didicimus, quod in die Cane Dominica de antiqua teneris consuetudine chrisma consecrare in Ecclesia Syontina, sed cum mane diei ejusdem ad Garganicam Ecclesiam accedat, ut ibidem, propter moris est, recipias penitentes, vel remittentes, vel peregrinos ipsius loci: clericus & populus celebrare Missam in eadem Ecclesia Garganica priusquam ad Syontinam redeas te compellunt, propter quod nostrum ad Apost. sed. consilium implorasti. Cum autem chrisma eodem die infra Missarum solennia consecras, &)

C A P. XIII.

In sacrificio altaris plus de vino, quam de aqua ponendum est.

Idem Archiepisc. Ablusum g (an. 1220. in Sueciam.)

a Vid. Conc. Trid. sess. 13. in decr. de sanct. Euch. Sacr. c. 6. & 7. b inclinens, c voluerint. d Vid. Conc. Trid. sess. 22. tit. Doctrina de sacrificio Missa c. 2. & 3. & sess. 25. decr. de purg. c. Archiep. Syontin. f Vid. B. Th. 3. p. 9. 83. art. 2. ad 3. arg. g Casalevi. al. Valvales. al. Ubsalens. Hoc ultimum credo veritas. h Vid. B. Th. 4. p. p. 74. art. 8. & Sotum l. 4. sent. dist. 9. q. 1. art. 6.

Perniciosus in a tuis partibus inolevit abusus, videlicet quod in majori quantitate de aqua ponitur in sacrificio quam de vino: Cum secundum rationabilem consuetudinem Ecclesia generalis plus in ipso sit de vino, quam de aqua ponendum. Ideoque fraternalitati tuae mandamus, quatenus id non facias, nec in tua provincia fieri patiaris.

C A P. XIV.

Ab officio et beneficio deponitur Presbyter, qui sine aqua et igne, vel ia pane fermentato, vel vase ligneo sacrificat.

Idem Episcopo Brixien. (an. 1220.)

Literas tuas recepimus continentes, quod cum super excessibus Presbyteri Ecclesiae sanctae Brigidae, Brixien. inquirereres, confessus est, quod cum quadam die hostiam & calicem non haberet, in pane fermentato, & scypho ligneo Missarum solennia celebrare praesumpsit: (& infra.) Intellecto iterum, quod praedicta Ecclesia per malitiam dicti Presbyteri multipliciter laedebatur, inquisitionis officium iterans, ex ejus confessionibus invenisti, quod idem sine igne sacrificabat & aqua. Cum igitur vel ex aperta malitia, vel nimia despicientia peccasse probetur: mandamus, quatenus officio & beneficio perpetuo ipsam prives.

(& Quare ipsum supposuisti perpetuo interdictio, consulens quod in aliqua Ecclesia regulari mutaret in melius vitam suam. Postmodum autem illo coram ven. fili n. Hostiens. Episcopo Ap. sed. Leg. ut secum misericorditer ageres supplicante: idem ad celebrationem divinatorum Presbyterum restitutum memoratum, super suspensionem beneficii causam S. Salvatoris, et S. Luca Brixien. Praepositis delegavit, quod ad beneficium restituerent eundem. Deinde vero reversus de partibus marinis.)

T I T U L U S XLII.
DE BAPTISMO ET EJUS EFFECTU.

C A P. I.

Licet puer sit termersus in aqua, in nomine Patris, & Filii, et Spiritus Sancti, si non sit dictum, Ego te baptizo in nomine Patris, etc. non est baptizatus.

Alexander III. (an. 1175. Roma.)

Si quis puerum b ter in aqua immerferit nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, amen: & non dixerit, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, amen: non est puer baptizatus.

C A P. II.

Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus, potest baptizari forma hic expressa.

Idem. (an. eod.)

DE quibus dubium e est, an baptizati fuerint, batizantur d his verbis praemissis: Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c.

C A P. III.

Sacramentum baptismi utiliter confertur parvulis, licet non credant nec intelligant, et remittitur eis peccatum originale. h. d. usque ad s. verum.

Innoc. IV. Arelaten. Archiep. (an. 1250.)

Roma in Gall.)

Majores Ecclesiae e causas, praesertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas intelligit, qui cum quaerenti Domino, quem discipuli dicerent ipsum esse, respondiisse notabat: Tu es Christus filius Dei vivi: & pro eo Dominum exorasse, ne deficiat fides ejus. Quibusdam igitur quaestionibus, quas contra catholicos haeretici movebant, nos postulas respondere. Afferunt enim parvulis

a Vid. B. Thom. d. 74. art. 4. et q. 84. art. 4. ad 7. arg. et q. 74. art. 6. et 6. b Cap. 1. de baptis. puer in 2. comp. Vid. B. Th. 3. p. 9. 66. art. 6. et Sotum l. 4. sent. dist. 3. quast. 1. art. 5. c Vid. B. Thom. 3. part. 9. 66. art. 9. et B. Clemens. 1. 6. c. 15. constitutionum Apostolicarum. d al. baptizentur. e C. 1. cod. tit. in 3. compil. f Matth. 16. et Luc. 22.

volis intuliter baptisma conferri: quod nituntur probare, illud primo & precipue inducentes, quod cum secundum verbum Jacobi a Apostoli, dicentis in epistola tua: *Charitas operit multitudinem peccatorum*: & juxta illud testimonium veritatis in Evangelio *b* de peccatrice, quæ ipsius pedes lavavit, perhibentis: *Dimissa sunt et peccata multa, quoniam dilexisti multum*: non nisi per charitatem & in charitate crimina dimittantur, parvulis, qui nec sentiunt, nec consentiunt, & charitatem non habent, quæ sentiuntibus, & consentientibus tantum infunditur, peccatum non dimittitur in baptismo: (& infra. *a*) Ad id autem taliter respondemus, quod *b* baptisma successit circumcissioni. Abiit enim, ut in illam damnatam heresim incidamus, quæ perperam affirmabat, legem cum Evangelio, & circumcissionem cum baptismo servandam: quoniam secundum Apostolum dicentem ad Galatas *d*: *Si circumcidimini, Christus nihil vobis prodest*. Cum ergo circumcissio tam adultis, quam parvulis ex præcepto Domini conferretur: ne baptismus, qui succedit loco ipsius, & generalior tamen existit, eum tam viri, quam femine baptizentur, minoris videatur effectus: tam adultis, quam parvulis est conferendus. Sicut enim sine distinctione qualibet Molai-ca & lex clamabat: *Anima cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo*: ita nunc indistincte vox innotat Evangelica *f*: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei*: ab hac generalitate nec sexum, nec ætatem excludens. Cautè tamen notandum est, quantum plus baptismus hodie conferat Christianis quam quondam Judæis circumcissio contulisset: dictam est in fine prædictæ auctoritatis inductæ de veteri lege *g*: *Peribit de populo suo*: in Evangelica vero auctoritate subjunctum est: *Non intrabit in regnum Dei*: quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circumcissionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum cælorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus obsecratum *b*: sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricata culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cælorum etiam pervenitur, cujus janam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer referavit. Abiit enim, ut universi parvuli peccent, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus *i*, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuravit ad salutem. Cæterum ex vi literæ satis patet, prædictas auctoritates intelligendas esse tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cum de parvulis non possit intelligi, qui peccato tantum originali tenentur. Similiter & illa auctoritas est solvenda: *Qui non crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*, &c. cum non possint credere parvuli, sed adulti: & ob hoc tota auctoritas hic *l* intelligenda est de adultis, ne ad alios prima, & ad alios secunda clausula referatur: quamvis nonnulli concedant, quod parvuli credunt non per usum, sed per habitum fidei, quem suscipiunt in baptismo: sicut & alia multa verba secundum communem usum loquendi non ad actum sed ad aptitudinem referuntur. Illud vero *m*, quod opposites inducunt, fidem aut charitatem, aliasque virtutes parvulis, utpote non consentientibus, non infundi, a plerisque non conceditur absolute, cum propter hoc inter Doctores Theologos questio referatur, aliis asserentibus per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus dimitti *n* peccatum, & virtutes infundi habentibus illas, quoad habitum, non quoad usum, donec perveniant *o* ad ætatem adultam.

(*a* Et sic ei baptismus non confert, quia non est talibus conferendus. In Evangelio quoque legitur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, si. e. qui autem non crediderit, cond. unde parvuli siue fuerint siue non fuerint baptizati, condemnabuntur, apote non credentes.)

Originale peccatum, quod sine consensu contrahitur, remittitur in baptismo etiam non consentienti, ut parvulis: sed de actuali: quia sicut non committitur sine consensu, ita non relaxatur. hoc dicit usque ad §. sed adhuc. Abbas.

Verum quidam ex hac solutione invenisse se credunt viam ad alias questiones, argumentantes ex eo, quod dicimus parvulis in baptismo peccatum originale dimitti, quod & adultis dormientibus vel amentibus peccatum (si baptizentur) ratione simili dimittatur. Cum enim neutri sentiant tunc vel consentiant, dicunt idem in consimilibus judicandum. Hic vero dicimus distinguendum, quod peccatum est duplex, originale scilicet, & actuale: originale, quod absque consensu contrahitur: actuale, quod committitur cum consensu. Originale igitur, quod sine consensu contrahitur, sine consensu per vim remittitur sacramenti: actuale vero, quod consensu contrahitur *a*, sine consensu minime relaxatur.

Et in baptismo dimittatur originale peccatum parvulis, qui tamen consentire non possunt: in adultis tamen amentibus vel dormientibus, qui non consentiunt baptismo, non dimittitur actuale: et item etiam nec originale. h. d.

Sed adhuc queritur, quare non saltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptismo sicut parvulis dimittatur? Ad hoc taliter est respondendum, quod Dominus, qui totum hominem saluum *b* fecit in Sabbatho, opus imperfectionis non novit: & ob hoc peccata, non ex parte, sed ex toto dimittit. Præterea poena originalis peccati, est carentia visionis Dei: actualis vero poena peccati, est gehenna perpetua cruciatus. Unde si dimittetur alicui primum, altero non dimisso, talis non careret visione Dei propter originale dimissum, & cruciaretur in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis: sed hæc tanquam incompatibilia *c* sese minime patiuntur, imo sibi mutuo adversantur.

Amentes vel dormientes baptizati, si ante dementia vel dormitionem baptizari volebant, characterem suscipiunt, alias secus: coacti vero causativo suscipiunt. h. d. usque ad finem.

Item queritur *d*, utrum dormientibus & amentibus sacramenti saltem character in baptismo imprimatur, ut excitati a somno, vel ab ægrotudine liberati, non sint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quod sacramenta, quæ per se fortitantur effectum, ut Baptismus & ordo, cæteraque similia, non solum dormientibus & amentibus, sed invitis & contradicentibus, etiam quantum ad rem, quantum tamen ad characterem, conferuntur: cum non solum parvuli qui non consentiunt, sed & facti, qui quamvis non ore, corde tamen dissentiant, recipiant sacramentum. Sed opponitur talibus, quod qui fuissent invitati & reluctantes immergi, saltem ratione sacramenti ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinerent, unde ad servandam regulam fidei Christianæ forent rationabiliter compellendi. Verum id est religioni Christianæ e contrarium, ut semper invitati & penitus contradicentes ad recipiendam & servandam Christianitatem aliquis compellatur. Propter *f* quod inter invitum & invitum, coactum & coactum, alii non absurde distinguunt, quod is, qui terribus atque supplicis violentè attrahitur, & *g* ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit sa-

crata-

a Jac. 5. & 1. Pet. 4. *b* Luc. 7. *c* perperam in vulgatis, quod cum baptisma, &c. *d* Gal. 5. *e* Gen. 17. *f* Joan. 3. *g* Gen. 17. *h* id est, clausum. In multis vulgatis mandese legitur, observatum. *i* 1. Timoth. 1. *k* Matt. 28. *l* hæc. *m* Vid. B. Thom. 3. p. 9. 69. art. 6. *n* alit. & dimitti. *o* pervenerint.

Jur. Canon. Tom. II.

a al. Quod cum consensu contrahitur, &c. *b* al. sanum, ut plurimum in antiquis codicibus *c* al. impossibilia. *d* Vid. B. Thom. 3. p. 9. 80. art. 9. *e* Vid. Thom. 2. 2. 9. 10. art. 8. & ibi Cajetan. *f* perperam in pluribus vulgatis, propter quod inter invitum, & non invitum, coactum & non coactum, &c. *g* al. ita: ut os, &c.

cramentum, talis (sicut & is, qui fite ad baptismum accedit) characterem suscipit Christianitatis impressum, & ipse tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad observantiam a fidel Christiana: in quo casu debet intelligi decretum Concilii Toletani b, ubi dicitur, quod qui jam pridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus e religiosissimi Principis sisciburi: quia jam constat eos sacramentis divinis associatos, & baptismi gratiam suscepisse, & chrismate unctos esse, & corporis Domini exitisse participes: oportet etiam ut fidem, quam necessitate suscepunt d, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides quam susceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille vero, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti; quia plus est expresse contradicere, quam minime consentire: sicut nec ille notam alicujus reatus e incurrit, qui contradicens penitus & reclamans thurificare idolis cogitur violentur. Dormientes autem & amentes, si priusquam amentiam incurerent, aut f dormirent, in contradictione persisterent: quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare, etsi g fuerint sic immerisi, characterem non suscipiunt sacramenti. Secus autem, si prius cathecumeni exitissent, & habuissent propositum baptizandi: unde tales in necessitatis articulo consuevit Ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimi operatio, cum obicem voluntatis contraria non invenit obstantem.

C A P. IV.

Nemo potest seipsum baptizare, etiam instante necessitate articulo.

Idem Meten. Episcopo. (an. 1250.)

Debitum b: (& infra. a) Sane intimasti, quod quidam Judaeus in mortis articulo constitutus, cum inder Judaeos tantum existeret, in aquam seipsum immerfit, dicendo: Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen: (& infra. b) Respondemus, quod cum inter baptizantem & baptizatum debeat esse discretio sicut i, ex verbis Domini colligitur, dicens k Apostolis: *Ita l, baptizare omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*: Memoratus Judaeus est denuo ab alio baptizandus: ut ostendatur, quod alius est, qui baptizatur, & alius, qui baptizat. Ad quod etiam designandum ipse Christus non a seipso, sed a Joanne voluit baptizari: quamvis si talis continuo decessit, ad caelestem patriam protinus evolasset m propter sacramenti fidem, etsi non n propter fidei sacramentum. In baptismo quippe illa spiritualis generatio o celebratur, de qua veritas ait p: *Oportet vos nasci denuo: quia nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non intrabit in regnum caelorum*. Sicut ergo q in carnali generatione, qua r proles ex viro & foemina nascitur, alius est, qui carnaliter gignit, & alius, qui carnaliter gignitur: sic in sacramentali generatione, qua soboles ex aqua & Spiritu Sancto renascitur, alius debet esse, qui spiritualiter generet, & alius, qui spiritualiter generetur. Sane cum corpus exterius, sive cum cor interius baptizatur, oportet ut utrobique paternitas & filiatio valeat inveniri, quibus baptizans & baptizatus ad invicem referantur.

(& Pastoralis officii excolimus, cum super dubiis juris articulis responsione sed. Apost. postulas edoceri.)

a Observationem. b scil. 4. c. 56. c in tempore. d recentius. e criminis. f vel. g al. ita: si fuerint sic immerfi. al. si fuerint immerfi. h C. 2. cod. tis. in 3. compil. vid. Sot. l. 4. sent. dist. 4. q. 1. art. 3. vers. circa secundum. i In Cod. Barb. debeat distinctio personarum, & c. k Matth. 28. l verbum, lte, deest in aliquos exemplarib. antiquis. m contraxisset. n In recentioribus codic. ita: & non propter, & c. sed ex antiq. restitimus, ut est impressum. o regenerationis. p Joan. 3. q. enim. r per quam.

(& Nunc autem quæris, utrum idem Judaeus in devotione fidei Christiana perseverans etiam debet baptizari. Non autem f. t.)

C A P. V.

Ubi deest verbum, vel elementum aqua non est baptismi sacramentum.

Idem Morosien. Episcopo. a (an. 1250.)

Non ut b apponeres: (& infra. a) Postulasti, utrum parvuli sint pro Christianis habendi, quos in articulo mortis constitutos, propter aqua penuriam, & absentiam Sacerdotis, aliquorum simplicitas in caput ac pectus, ac inter scapulas pro baptismo salivæ conpersione c linivir. Respondemus, quod cum in baptismo duo semper, videlicet verbum & elementum, necessatio requirantur, juxta quod de verbo veritas ait d: *Euntes in mundum universum, (predicare Evangelium e omni creatura) & baptizare omnes gentes, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; eademque dicat de elemento: *Nisi f quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum caelorum*: dubitare non debes, illos verum non habere baptismum, in quibus non solum utrumque predictorum, sed eorum alterum est omisium.

(& Tibi scientiam, sicut credimus, sed us per oraculum verbi nostri tuorum ignorantiam subditorum melius eradices, Apostolicum tibi responsum fieri.)

C A P. VI.

Baptizatos a Latinis, Graci rebaptizare non debent.

Idem In Concilio generali. g (an. 1216.)

Licet Græcos h diebus nostris, ad obedientiam sedis Apostolicæ revertentes, fovere ac honorare velimus, mores ac ritus eorum (in quantum cum Domino possumus) sustinendo, in his tamen illis deserte non volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Ecclesiasticæ derogant honestati. Postquam enim Græcorum Ecclesia, cum quibusdam complicitibus & fautoribus suis, ab obedientia sed. Apostol. se subtraxit, in tantum Graci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia, quæ in derogationem eorum impie committebant, si quando Sacerdotes Latini super eorum celebrassent altaria, non prius ipsi sacrificabant in ipsis, quam ea tanquam per hoc inquinata savissent: baptizatos etiam a Latinis ipsi Graci rebaptizare ausu temerario præsumebant: & adhuc (sicut accepimus) quidam hoc agere non verentur. Volentes igitur tantum scandalum ab Ecclesia Dei amovere, sacro suadente Concilio districte præcipimus, ut talia de cætero non præsumant, conformantes se tanquam filii obedientiæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ: ut sit unum ovile, & unus pastor. Si quis autem tale quid præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio & beneficio Ecclesiastico deponatur.

TITULUS XLIII.
DE PRESBYTERO NON BAPTIZATO.

C A P. I.

Si non baptizatus ordinatur, ordinis characterem non recipit.

Ex Concilio apud Compendium l. (in Gallia.)

Si quis Presbyter ordinatus, deprehenderit se non esse baptizatum baptizetur, & iterum ordinetur.

C A P.

a Indrasien. al. Nidrosien. b C. 3. cod. tis. in 3. compil. B. Thom. 3. p. 9. 60. ars. 5, 6, & 7. & 9. 66. ars. 3, 4, & 5. c aspersione. d Matth. 28. e inclusa defunct in omn. antiq. cod. Vaticanis. f Joan. 3. g scil. Innocen. III. in Conc. geneç. Later. e. 4. h C. 1. cod. tis. in 4. comp. i al. nec volumus, nec debemus. k al. suspendatur: sed in Concilio deponatur. l Cap. 15. ut ait Burch. lib. 4. decr. c. 74. & Ivo p. 1. c. 268. Refertur etiam cap. 1. cod. tis. in 1. comp. vid. Thom. in additionibus 3. p. 9. 35. art. 3.

C A P. II.

Omissio baptismi non nocet credenti probabiliter se esse baptizatum.

Innocentius III. a Episcopo Cremonensi.
(an. 1212.)

Apostolicam b sedem consulere decrevisti: (et infra.) Inquisit. tuæ taliter respondit. Presbyterum, quem sine unda baptismatis extremum diem clausisse significasti, quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseveraverit, ab originali peccato solutum c, & cælestis patriæ gaudium esse adeptum, assensum incunctanter. Lege super octavo d lib. August. de Civit. Dei, ubi inter cætera legitur: *Baptismus invisibiliter ministratur, quem non conceptus religionis, sed terminaliter excludit.* Librum etiam B. Ambrosii de obitu Valentiniani, idem asserens, revolve, Sopitis igitur quæstionibus doctorum, Patrum sententias fiteas, & in Ecclesiæ tuæ juges preces, hostiisque Deo g offerri jubas pro Presbytero memorato.

C A P. III.

Non baptizatus ordinari non potest: & si de falso ordinetur, non recipit ordinis characterem, licet crederetur baptizatus.

Idem Innoc. III. Ferrariensi Episcopo.
(an. 1212.)

Veniens h ad Apostolicam sedem I. latores præsentium nobis exposuit, quod cum ad gradum Sacerdotii ascendisset, comperit tandem, quod non fuerit i secundum formam Evangelii baptizatus, unde nos cum rite fecimus baptizari. Cumque super ordinibus k fuisset diutius disputatum, quidam in eam declinaverunt sententiam, ut cum baptismus sit fundamentum omnium sacramentorum, ante susceptionem baptismi non suscipiatur aliud sacramentum, quoniam ubi fundamentum non est, superædificari non potest. Porro econtra videri posset. Nam cum quis non solum per sacramentum fidei, sed per fidem etiam sacramenti, efficiatur proculdubio membrum Christi: & qui Christum habet per fidem, etiam si baptismum non habeat, habet utique fundamentum, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Jesus: superædificare posse videtur, sicut salutifera opera, sic & quælibet Ecclesiastica sacramenta, cum illud non sit generaliter verum, neque de novo, neque de veteribus sacramentis, quod baptismus sit fundamentum illorum, quoniam & sacramentum Conjugii & Eucharistiæ a non baptizatis recipi potest. Præterea sacramentum Ordinis non solum Pontificalis, sed Sacerdotalis etiam & Levitici ex institutione sua præcessit baptismum: per l quod forsitan videtur, quod ante baptismum hujusmodi ordines possent rite conferri, maxime his, qui baptizati esse creduntur: Quia vero in Concilio apud Compendium legitur constitutum, quod si quis in Presbyterum ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur: nos circa latorem præsentium in hoc dubitabili casu, quod tutius est sequentes, mandamus, quatenus ipsum per singulos ordines, usque ad Sacerdotium promovere procures, & permittas eum in Sacerdotio ministrare, quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum: nec male de sacramento sentitur, cum illud non religionis contemptus, sed articulus necessitatis excludit. Et certe de illo, qui natus de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumi-

tur, quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidenti nimis forsitan argumentis contrarium probaretur.

TITULUS XLIV.

DE CUSTODIA EUCHARISTIÆ a, CHRISMATIS, ET ALIORUM SACRAMENTORUM.

C A P. I.

Eucharistia & Chrisma debent fideliter sub clavibus custodiri, & contra facientes suis puniendi.

Innocentius III. in Concilio generali. (an. 1216.)
Roma.)

Statuimus, ut in cunctis Ecclesiis Chrisma & Eucharistia, sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur: Ne possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria b exercenda. Si vero is, ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur: & si per e ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori subiacet ultioni.

C A P. II.

Supellectilia in Ecclesiis poni non debent, nisi necessitas urgeat. hoc dicitur primo. Ecclesia debent sua vasa et vestimenta munde tenere. hoc secundo.

Idem in eodem. d

Relinqui nolumus incorrectum, quod quidam Clerici Ecclesias sic exponunt supellectilibus propriis, & etiam alienis, ut potius domus laicæ, quam Dei Basilicæ videantur: non considerantes, quod Dominus non sinebat, ut vas transferretur per templum. Sunt & alii, qui non solum Ecclesias dimittunt incultas, verum etiam vasa ministerii, & vestimenta ministrorum, ac pallas altaris, necnon ipsa corporalia tam immunda relinquunt, quod interdum aliquibus sancti horrirent. Quia vero zelus nos comedit domus Dei: firmiter prohibemus, ne hujusmodi supellectilia in Ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incurfus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad eas oporteat haberi e refugium, sic tamen, ut necessitate cessante, res in loca pristina reportentur. Præcipimus quoque, ut oratoria, vasa, corporalia, & vestimenta prædicta, munda & nitida conserventur. Nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ decederent etiam in profanis.

TITULUS XLV.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

C A P. I.

Sine Papæ licentia non licet aliquem venerari pro sancto.

Alexander III. (an. 1170. Roma.)

Audivimus f, quod quidam inter vos diabolica fraude decepti, hominem quandam in potatione & ebrietate occisum, quasi sanctum (more infidelium) venerantur: Cum vix pro talibus in ebrietatibus preceptis, Ecclesia permittat orare. Dicit enim Apostolus g: *Ebrii regnum Dei non possidebunt.* Illam ergo non præsumatis de cætero colere: cum etiam si per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Rom. Eccl. venerari.

CAP.

a Antonius Aug. ait scribendum, Innocent. II. sed Vaticanani. III. habent. b Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. c absolutum. d alio super octavum. e super VIII. e articulus. e sententiam. g Domino. h Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. i fuerat. k In Cod. Barb. ordinib. coram nobis fuisset aliquandiu disputatum. l ait propter quod, &c. forsitan videretur.

a De custodia Eucharistiæ et aliorum sacrament. b nefanda. c In Cod. Barbaria ita: et si per ejus incuriam aliquid nefarium contigerit, deinde graviori, etc. d Scilicet Concilium Lateran. cap. 19. et Cap. 1. tit. de immunit. Eccles. in 4. compil. e habere. f Cap. un. De venerat. sanct. in 1. compil. g Eph. 5.

C A P. II.

Sanctorum reliquia vendi non possunt, vel passim ostendi non debent, ne circa illas populus decipi possit.

Innocentius III. in Concilio generali. a
(an. 1215.)

Cum ex eo b, quod quidam Sanctorum reliquias exponunt venales, & eas passim ostendunt, Christianæ religioni detractum sit sæpius: Ne in posterum detrahatur, præfenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiarum amodo extra capsam nullatenus ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo, nemo publice venerari præsumat, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ c. Prælati vero non d permittant eos, qui eorum Ecclesiis causa venerationis accedant, variis hgmentis, aut falsis documentis decipi, sicut in plerisque locis occasione quæritus fieri consuevit.

TITULUS XLVI.

DE OBSERVATIONE JEJUNIORUM.

C A P. I.

Vigilia occurrens in Dominica, jejunari debet in Sabbato: & jejunanda est vigilia B. Mariæ.

Innocentius III. Clericis S. Petri Magalon.
(an. 1213.)

Ex parte vestra quaeritur fuit, utrum si Nativitatem Domini, vel assumptionem B. Mariæ, vel festivitatem alicujus Apostolorum in secunda feria contigerit evenire, die Sabbathi præcedenti f vigilia debeat jejunari? & utrum in vigilia B. Mariæ Apostoli, sit jejunium injungendum? Ad quod breviter respondemus, quod die Sabbathi festivitatis prælibatæ & secunda feria præcedentis, & B. Mariæ Apostoli debet vigilia jejunari.

C A P. II.

Non capit congruam summationem: & textus in se satis clarus est, & multa sunt dicta, qua patens per se.

Idem Bracaren. Archiepiscopo. (an. 1213.)

Consilium h nostrum: (& infra. a) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod omnium Apostolorum vigiliae sunt in observatione jejunii celebranda, præter vigiliis Apostolorum Philippi & Jacobi, & B. Joannis Evangelistæ: quoniam ipsorum solennitas intra solennitatem Paschalem, illius autem intra Natalem Domini agitur. Jejunium etiam apud nos in Adventu Domini agitur.

Sanctorum i quoque vigilia, quorum festivitatis oportet secunda feria celebrari, in præcedenti sunt Sabbato jejunanda.

De festivitate vero Bartholomæi Apostoli, de cujus celebratione dubietas oritur apud quosdam: respondemus, quod in hoc consuetudinem tuæ regionis observes k: (& infra.) Cum autem quæstio, quæ sit illis poenitentia injungenda, qui diebus Quadragesimalibus, quo tempore l tanta famis inedia ingruerat, quod magna pars populi, propter inopiam annonæ periret, carnes comedere sunt coacti? Respondemus quod in tali articulo illos non credimus m puniendos. preces tamen Domino pro illis,

a Scilicet Lateran. c. 92. & cap. 2. De imm. Eccles. in 4. comp. b Vid. Concil. Trident. supr. citatum c. 1. hoc tit. & Sylvestrum in summa, verbo reliquia. comprobata. d in C. Barbata, non permittans eos de cetero, qui, &c. e B. Thom. 2. 2. quæst. 147. Vid. cap. 1. eod. tit. in 3. comp. f præcedenti. g prælibata. h c. 2. eod. tit. in 3. comp. i al. es sanctorum vigilia, quorum quoque festivitates, etc. k Vid. l. si sandus. ff. de evict. es. l. si servus in su. ff. de leg. 1. Val. tempore illo, quo tanta, etc. m Rationibus dicti est in antiqua comp. quam hic omisit Raymundus, qua habetur ita: quos urgens necessitas excusavit.

& cum illis effundas, ne ipsis aliquatenus imputetur: quia bonarum mentium est, ibi timere culpam, ubi culpa minime reperitur. Idem de illis, qui propter debilitatem in Sabbato carnes fumant, quod in partibus tuis nullatenus fieri consuevit, cum hoc ab aliis moleste feratur, & oriatur inde illis occasio detrahendi: Respondemus, quod super hoc consuetudinem tuæ regionis facias observari, sic tamen quod debilibus & infirmis propter hoc periculum non emergat. præterea de illis, qui in Quadragesima vel in aliis jejuniis solentibus infirmitantur, & petunt sibi esum carnum indulgeri: Respondemus, quod cum non subiaceat legi necessitas, desiderium infirmorum, cum urgens necessitas exigit, supportare potes & debes, ut majus in eis periculum evitetur.

a Super quibusdam articulis requisisti, utrum in omnibus Apostolorum vigiliis jejunandum, cum quidam asserant, non esse jejunandum in omnibus, sed sex tantum: Utrum etiam jejunandum sit in Adventu Domini, cum inde sentiant diversi diversa, quibusdam dicentibus, sed paucioribus, jejunandum esse tunc temporis, pluribus vero se ad hoc asserentibus non teneri. Verum in super si festum illorum, quorum vigiliae jejunantur, secunda feria evenire contingat, in præcedenti Sabbato sint vigiliae faciendæ.)

C A P. III.

Si Festum Nativitatis occurrat sexta feria, licitum est omnibus carnes comedere, exceptis professis et votentibus.

Honorius III. Pragen. Episcopo.

(an. 1222.)

Explicari a per fed. Apost. postulasti: (& infra. a) Respondemus, quod illi, qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, in sexta feria, si Festum Nativitatis Dominice die ipso venire contigerit, carnis propter festi excellentiam vesci possunt, secundum consuetudinem Ecclesiæ generalis. Nec tamen hi b reprehendendi sunt, qui ob devotionem voluerint abstinere.

c Utrum sit licitum illis, qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, carnes comedere, quando in sexta feria dies Dominice Nativitatis occurrat. Ad hoc)

TITULUS XLVII.

DE PURGATIONE POST PARTUM.

C A P. U N.

Mulier post partum statim potest ingredi Ecclesiam, nec tenetur abstinere per aliquos dies secundum legem Moisaicam.

Innocentius III. Armachan. Archiepiscopo.

(an. 1212.)

Volens: (& infra. a) Licet d secundum legem Moisaicam certi dies determinati fuissent, quibus mulieres post partum a templi cessarent ingressu: Quia tamen lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est: Inquis. c. 1. quod postquam umbra legis evanuit, & illuxit veritas Evangelii, si mulieres post prolem emissam acturae gratias Ecclesiam intrare voluerint, nulla proinde peccati mole gravantur, nec Ecclesiæ est eis aditus denegandus, ne poena illis o converti videatur in culpam. Si tamen ex veneratione voluerint aliquandiu abstinere, devotionem eorum non credimus improbandam.

a Fraternitas tua per respons. Apostolicam humiliter edoceri a nobis expositis, utrum mulieris statim post partum debeant Ecclesiam ingredi, vel ab eorum ingressu per dies aliquos abstinere.

TI-

a Vid. Covarruv. 4. var. resol. c. 20. et Sylvest. in summa. verb. jejunium. b illi. c al. purgatione. d c. 1. eod. tit. in 3. comp. Cur purificatio fuerit in lege instituta, vid Thom. 2. 2. p. 37. art. 4. de Purificatione legitur Levit. 12. c. 11.

TITULUS XLVIII.
DE ECCLESIIS æDIFICANDIS,
VEL REPARANDIS.

CAP. I.

Habentes beneficium in Ecclesia, tenentur contribuere ad ipsius reparationem.

Ex Concilio Moguntin. b.

Quicunque Ecclesiasticum beneficium habent, omnino adjuvent ad resta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas.

CAP. II.

Leprosi permitti debent, sine præiudicio antiquarum parochiarum, habere Ecclesiam propriam & Presbyterum, nec tenentur solvere decimas de hortis, vel nutrimentis animalium.

Ex Concilio Lateran.

Cum dicat Apostolus: (& infra. a.) Constituimus ut ubicunque tot simul leprosi sub communi vita fuerint congregati, quod Ecclesiam cum cæmeterio sibi construere, & proprio gaudere valeant Presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut injuriosi veteribus Ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant: quod enim eis pro e pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis & nutrimentis animalium suorum, decimas trinuere non cogantur.

a Abundantiorem honorem membris infirmioribus defendendum, e contra quidem cum sua sunt, non quæ Jeshu Christi querentes, leprosi qui cum sanis habitare non possunt, vel ad Ecclesiam cum aliis convenire, Ecclesias & cæmeteria non permittunt habere nec proprii iuvare ministerio Sacerdotis; quod quidem procul a Christiana veritate dignoscitur, de benignitate Apostolica.)

CAP. III.

Propter nimiam distantiam Ecclesiæ, potest nova Ecclesia in ipsius parochia ædificari, & certa portio de antiqua sibi deputari.

Alexander III. Eboracen. Archiepiscopo. an. 1170.)

Ad audientiam e nostram noveris pervenisse, quod villa, quæ dicitur H. tantum perhibetur ab Ecclesia parochiali distare, ut e tempore hyemali, cum pluvie inundant, non possint parochiani, sine magna difficultate ipsam adire: unde non valent congruo tempore Ecclesiasticis officiis interesse. Quia igitur dicta Ecclesia ita dicitur reditibus abundare, lquod præter illius villæ proventus minister illius convenienter se valeat sustentationem habere: mandamus, quatenus si res ita se habet, Ecclesiam ibi ædifices, & in ea Sacerdotem sublato appellationis obstaculo ad præsentationem Rectoris Ecclesiæ majoris, cum canonico fundatoris assensu instituas, ad sustentationem suam ejusdem villæ obventiones Ecclesiasticas percepturum: providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci matri Ecclesiæ servetur: quod quidem fieri posse videtur, cum ejusdem villæ Dominus viginti acras terræ frugifera vellet ad usus Sacerdotis conferre. Si vero persona matri Ecclesiæ virum idoneum præsentare distulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectiorem deduci & virum bonum appellationis cessante dissiugio instituire non omittas.

CAP. IV.

Rectores Ecclesiarum possunt compelli; ut de redditibus, qui supersunt, teneantur conferre ad constructionem, seu reparationem Ecclesiæ.

a De mater. hujus tit. vid. Concil. Trident. sess. 7. de reform. cap. 8. & plenius sess. 21. de reform. cap. 7. b Hoc Decretum habetur in Concil. Moguntin. sub Carolo Magno Burch. 3. Decret. c. 30. lvo part. 3. c. 35. & Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. c. Dicitio pro, deest in pluribus exemplaribus, & male d. cap. 2. eod. tit. in 1. comp. e quod, & c. i convenientem. g al. ita; Ecclesia matri majori servetur.

Idem Lexovien. a Episcopo. (an. 1130.)

DE his b, qui parochiales Ecclesias habent, duximus respondendum, quod ad reparationem & institutionem Ecclesiarum cogi debent, cum opus fuerit, de bonis, quæ sunt ipsius Ecclesiæ, si eis supersint, conferte, ut eorum exemplo ceteri invitentur.

CAP. V.

Secularis Ecclesia sine præiudicio Clericorum ad statum regularem potest reparari: et collegio, quod, nondum est, privilegium non confertur.

Urbanus III. (an. 1186.)

Ad audientiam e nostram pervenit, quod tu in Ecclesia, de qua in Episcopum vocatus fuisti, regulares Canonicos desideras ordinare: inde siquidem est, quod hoc devotioni tuæ auctoritate Apostol. indulgemus, sibi tibi Episcopus dicecæsanus censeverit in hac parte. Verum si Clerici seculares in ea adhuc superesse noscuntur, volumus eis, dum vixerint, ibi vel alibi necessaria providere d. Licet autem nobis instantius supplicares, ut Ecclesiæ prædictæ confirmationis privilegium faceremus, tibi non possumus de jure deferre, cum nulli Canonici adhuc ibidem existant, quibus privilegium concedatur.

CAP. VI.

Non obstante juramento de rebus Ecclesiæ non alienandis potest Episcopus propter indigentiam novam Ecclesiam ædificare.

Cœlestinus III. e (an. 1195.)

Tua nos f. duxit: (& infra.) Præterea qui occasione juramenti, quod de rebus Ecclesiæ non alienandis te assensu præstitisse, in locis tui Episcopatus, in quibus populi habitantes Oratoriis egere videntur (ne prætextu novarum Ecclesiarum, commissa tibi Ecclesia destitui videatur) Ecclesias formidas erigere: Frat. r. mandamus quatenus illius juramenti occasione nullatenus prætermittas, quin populo indigentium super basilicarum institutione studeas salubriter providere.

TITULUS XLIX.

DE IMMUNITATE ECCLESiarUM,
COEMETERII, ET RERUM AD EAS
PERTINENTIAM.

CAP. I.

In domibus Ecclesiarum non debet Judex laicus judicare, nec hospitium querere.

Ex Synodo Joannis Papæ.

UT in domibus b Ecclesiarum, neque Missus, neque Comes, vel Judex publicus, vel minister, quasi pro consuetudine, placitum vel hospitium vendicent: sed in publicis locis domos constituent, in quibus placitum teneant, & etiam hospitentur.

CAP. II.

Tempore magna necessitatis, non debet aliquis excusari a murorum, seu civitatis custodia. h. d. secundam intellectum. Panorm.

Gregorius Archiepisc. Tricen. i (an. 600. Roma in Hispaniam.)

Pervenit: (& infra) Fraternalitas tua nullam per nostræ vel Ecclesiæ suæ nomen, aut alio modo excusari a murorum vigiliis patiarur: sed omnes ad hoc generaliter compellantur: Quatenus sanctis vigilantibus melius valeat civitatis custodia procurari.

CAP.

a Exonen. al. Lexonen. b cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 29. c. 2. c cap. 4. eod. tit. in 2. comp. d Vid. l. nec avus. C. de emanc. lib. & in l. ex facta. D. de vulg. & pup. substit. e Alex. III. in uno aut altero vetusto C. l. c. 5. eod. tit. in 2. comp. g al. Ecclesia tua, etc. h cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Vid. Navarrum in manuali, de horis canonicis. s. 5. i al. Gregorius Agnello Terzacensem Episcopo.

C A P. III.

Rusticus adstrictus ad culturam agrorum Ecclesia, non foret illam deserere. h. d. summam generaliter.
Idem Greg. *Vinali defensori Sard.* a (an. 600. Roma.)
Indieatum est: (& infra.) Dicitur est nobis, quod rustici Ecclesia rura ejus deserentes, in privatorum possessionibus culturam exhibeant, quod experientia tua fieri non permittat.

C A P. IV.

Laici collectas imponentes Clericis vel Ecclesiis, seu jurisdictionem eorum usurpantes, si moniti non desistunt, sunt excommunicati cum suis fautoribus: posse tamen Episcopus cum Clero eis in necessitate praebere subsidia.

Ex Concilio Lateranensi. b (an. 1179.)

Non minus: (& infra. a) In diversis mundi partibus Consules civitatum & Rectores, nec non & alii, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotum videatur, quam sub Pharaone d fuerit, qui legis divinae notitiam non habebat. Ille quidem omnibus aliis servituti subactis e, Sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & f eis alimoniam de publico administravit: Isti vero onera sua fere universa imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut eis, quod Hieremias g deplorat, competere videatur: *Princeps provinciarum facta est subtributo.* Sive quidem fossatam, sive expeditionem, seu alia qualibet sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum & Clericorum & pauperum Christi usibus deputatis, volunt fere cuncta compleri h. Jurisdictionem etiam, & auctoritatem Praetorum ita evaeuant, ut nihil potestas eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis distinctione fieri de cetero ista prohibemus: nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla exactione k ad relevandas communes utilitates vel necessitates, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existimant conferenda. Si autem Consules, aut alii de cetero ista commiserint, & communiti desistere noluerint, tam ipsi, quam fautores eorum, excommunicationi se noverint subjacere, nec communioni redantur, donec satisfactionem fecerint competentem:

(a Pro peccato illorum qui faciunt, quam pro illorum detrimento qui sustinent grave nimis esse dignoscitur, quod.)

C A P. V.

Causa sanguinis in Ecclesia vel coemeteriis agitari non debent.

Lucius III. (an. 1181.)

Cum l Ecclesia Dei, secundum Evangelicam veritatem domus orationis esse debeat, non spelunca latronum, aut sanguinis forum: Seculares Judices cautas, ubi de sanguinis effusione & corporali poena agitur, in Ecclesiis vel coemeteriis agitare, sub interminatione anathematis prohibemus: absurdum enim est, & m crudele, ibi iudicium sanguinis exerceri, ubi est tutela refugii constituta.

C A P. VI.

Reus criminis ad Ecclesiam fugiens, non est violenter ab ea extrahendus, nec debet amplius praetextu criminis commissi damnari ad mortem, vel ad aliam poenam corporalem: est tamen aliter legitime puniendus: fallit in duobus casibus hic expressis. h. d. primo. Servus fugiens, ad Ecclesiam timore Domini sui, est Domino de ejus impunitate juranti restituendus. h. d. secundo.

a Id est, Sardinia, ut in veteri registr. lib. 7. epist. 65. Ind. 2. c. 3. eod. tit. in 3. comp. b scil. sub Alex. III. c. 19. c. cap. 4. eod. tit. in 1. compil. d Genes. 47. e sub-jectis. f & de publico eis alimoniam ministravit. g Thr. 1. h adimpleri. in Conc. vero legitur compilari. i inspererint. k coactione. l. C. 2. eod. tit. in 2. compil. m al. & valde crudelo, &c.

Innocent. III. *Illustri Regi Scotia.* (an. 1212.)

Inter a alia: (& infra. a) Tuis quaestionibus respondentes juxta factorum statuta canonum, & traditiones legum civilium, ita duximus distinguendum, quod fugiens ad Ecclesiam, aut liber, aut servus existit. Si liber, quantumcumque gravia maleficia perpetraverit, non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem vel ad poenam, sed Rectores Ecclesiarum sibi obtinere debent membra, & vitam. Super hoc tamen, quod inique fecit, est alias legitime puniendus: & hoc verum est, nisi publicus latro fuerit, vel noturnus depopulator agrorum, qui dum itinera frequentat, vel publicas stratas obidet aggressionis insidiis, ab Ecclesia extrahi potest, impunitate non praestita, secundum canonicas sanctiones. Si vero servus fuerit, qui confugerit ad Ecclesiam, postquam de impunitate sua Dominus ejus Clericis juramentum praestiterit, ad servitium Domini sui redire compellitur etiam invitus, alioquin a Domino poterit occupari.

(a Quia nobis regalis providentia suis literis intimavit, quid de illis fieri debeat, qui maleficia perpetrantes consurgunt ad Ecclesiam, ut pro reverentia sacri loci debitam poenam valeant evitare, sollicito requisivimus. Nos igitur.)

C A P. VII.

Clerici non debent necessitatibus, seu utilitatibus civitatum, seu aliorum locorum, etiam ubi Laicorum non suppetunt facultates, subvenire, nisi prius Rom. Pont. consulatur. hoc primo. Sententia & constitutiones edite a Laicis collectansibus Ecclesiam, sunt ipso jure irritae, nec ullo tempore convalescunt. hoc secundo. Rectores excommunicati ab gravamina praemissa, remanent excommunicati, etiam post depositum officium: nihilominus excommunicati sunt successores, nisi satisfecerint intra mensem. hoc tertio. Hoc dicit ad majorem declarationem, & pro novitiis.

Idem in Concilio generali. b (an. 1216.)

Adversus c Consules & Rectores civitatum, vel alios, qui Ecclesias & Ecclesiasticos viros tallis seu collectis, & exactionibus aliis aggravare nituntur, volens immunitati Ecclesiasticae Lateran. Concilium d providere, praesumptionem hujusmodi sub anathematis distributione prohibuit: transgressores & fautores eorum excommunicationi subjacere praecipit, donec satisfactionem impenderint competentem. Verum si quando forte Episcopus simul cum Clericis tantam necessitatem vel utilitatem perpexerit e, ut absque ulla coactione ad relevandas utilitates vel necessitates communes, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia duxerint per Ecclesias conferenda: praedicti Laici humiliter & devote recipiant cum gratiarum actione.

Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur: cujus interest communibus utilitatibus providere. Quia vero nec hic quorundam malitia contra Dei Ecclesiam conquevit, adjeimus, ut constitutiones & sententiae, quae a talibus f vel de ipsorum mandato fuerint promulgatae, inanes & irritae habeantur, nullo unquam tempore valiturae. Ceterum quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, ut intra tempus regiminis sustineat anathema, quasi g post illud non sit ad satisfactionis debitum compellendus: nam & ipsam, qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, nisi satisfecerit, intra mensem, manere decernimus Ecclesiastica censura conclusum, donec satisfecerit competenter, cum succedat in onere, qui in honore substituitur.

CAP.

a Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. b Scil. Lat. cap. 46. c Cap. 3. de censu. in 4. compil. Vid. qua notavi supr. in c. non minus. eod. tit. d Lateranen. Concil. sub Alex. III. c. 19. e profpexerint. f In Concilio apertius legitur, ita: quae ab excommunicationis hujusmodi, &c. g male in quibusd. recent. legitur, quatenus.

C A P. VIII.

Prælati plus debito a subditis extorquentes prætexu procuratorum vel aliteris servitii impensis Legato vel aliteri illud restituent, et tantundem pauperibus erogabunt.
Idem in eodem. a (an. 1216.)

Ouia plerique b Prælati, ut procuracionem aut servitium aliquod impendant Legato vel alii, plus extorquent a subditis, quam solvant, & in eorum damnis lucra sectantes, quærent prædam potius quam subsidium in subiectis, id de cætero fieri prohibemus. Quod si quis forte præsumperit, & sic extorta restituat, & tantundem cogatur pauperibus largiri. Superior autem, cui fuerit querela deposita, si negligens fuerit in hujusmodi executione statuti, canonica subiacet ultioni.

C A P. IX.

Ecclesia non consecrata, in qua divina officia celebrantur, gaudet immunitate.

Gregorius IX. *Afforsen. Episcopo.* c (an. 1235.)
Ecclēsia, in qua divina mysteria celebrantur, licet adhuc non extiterit consecrata, nullo jure privilegii immunitatis admittitur: quia obsequiis divinis dedicata e, nullius est temerariis ausibus profananda.

C A P. X.

Qui sub spe immunitatis in Ecclesiis vel cæmeteriis delinquant, immunitate non gaudent.

Idem *Toletano & Compestellano Archiepiscopis.*

(an. 1235.)

Immunitatem f Ecclesiasticam: (& infra.) Nonnulli impunitatem suorum excessuum per defensionem Ecclesiæ obtinere sperantes, homicidia & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis vel earum cæmeteriis committere non verentur: qui, nisi g per Ecclesiā, ad quam fugerint, crederent se defendi, nullatenus fuerant commissuri: (& infra.) Cum autem in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat: & frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem, mandamus, quatenus publice nunciatis, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt se indignos.

TITULUS I.

NE CLERICI VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

C A P. I.

Enumerat Concilium multa secularia negotia, a quibus fubes Clericos & Monachos abstinere. Et sunt xiv. si recte numerentur.

Ex Concilio Moguntino.

Multa sunt h negotia secularia, de quibus pauca perscringamus, ad quæ pertinet omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus justo appetit homo, turpe lucrum est. Munera injusta accipere vel etiam dare. Pro aliquo seculari quæstu pretio aliquem conducere. Contentiones, vel lites, vel rixas amare. In palatiis secularibus disputare, excepta defensione orphanorum aut viduarum. Conductores secularium rerum aut procuratores esse. Turpis verbi vel facti esse jocularitatem, vel jocum secularē diligere. Aleas amare. Ornamentum inconueniens proposito suo quætere. In deliciis vivere velle Gulam & ebrietatem sequi. Pondera injusta vel mensuras habere. Negotium injustum exercere. Nec tamen justum negotium est i contradiendum, propter necessitates diversas, quia legimus

a Scil. Conc. Lat. c. 34. b Cap. 4. De censibus in 4. comp. vid. Felin. in c. irrefragabili. §. cæterum. sup. de offic. ordin. c. Afforsen. Episcop. al. Senon. Episc. Constius. de unitatis. c. dicata. f Vid. Covarruviam lib. 2. var. resol. c. 20. & Remigium de Gonni. tract. de imm. Ecclesiast. g al. ita: qua nisi, &c. sed in magis vetust. & emendatis habetur, ut est impressum. h C. 1. cod. tit. in 1. comp. i al. ita: est eis contradiendum.

sanctos Apostolos negotiatos a fuisse: & in regula B Benedicti præcipitur provideri, per quoniam manus negotia monasterii procurantur. Canes & aves sequi ad venandum, & omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia & his similia ministris altaris Domini, nec non & Monachis omnino contradicimus, de quibus ait Apostolus b: *Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus.*

C A P. II.

Clerici non debent esse ministri vel procuratores Laicorum: quod si contra fecerint, & deprehendantur in fraude, non subveniuntur eis ab Ecclesia.

Eugenius Papa *Lucanen. Episcopo.* (an. 655.)

Roma in Tusciam.)

Sacerdotibus d & Clericis tuis denuncias publice, ne ministri Laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum facere præsumperint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehendantur in fraude, indignum est eis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari.

C A P. III.

Religiosi professi exanctes ad audiendas leges vel Physicam, nisi intra duos menses ad claustrum redeant, excommunicati sunt, & in nulla causa patrocinari possunt: & in choro, et in capitulo, et cæteris erunt ultimi: et sine dispensatione Papa non promouentur.

Alexander III. in Concilio Turonen. c

(an. 1180.)

Non f magnopere antiqui hostis invidia: (& infra. a) Inde nimirum est, quod in Angelum lucis se more solito transfigurans, sub obtentu languentium fratrum consulendi corporibus, & Ecclesiastica negotia fidelius pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges, & confessiones Physicales ponderandas, de claustris suis educit. Unde ne occasione scientiæ Spirituales vitii mundanis rursus actionibus involvantur: statimus, ut nulli omnino post votum religionis, & post factam in aliquo loco religioso professionem ad Physicam legesve mundanas legendas permittantur exire. Si vero exierint, & ad claustrum suum intra duorum mensium spatium non redierint, sicut excommunicati ab omnibus eventur, & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerint, audiantur: reversi autem in choro, capitulo; mensa, & cæteris ultimi fratrum existant, & (nisi forte ex misericordia sedis Apostol.) totius spem promotionis amittant.

(& Infirma membra Ecclesiæ precipitare laborat, sed manum mittit ad desiderabilia ejus, et electos quosque nititur supplantare, dicente Scriptura: Esca ejus electi: multorum siquidem casum se reputat, ubi preciosum aliquod membrum Ecclesiæ sua calliditate fuerit destractum.)

C A P. IV.

Clericus generalis Procurator vel Justitarius Principis secularis deponendus est: et si Religiosus est, gravior punietur.
Idem in Concilio Lateranensi. (an. 1197.)

Sed nec procuraciones q villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus & secularibus viris, ut Justitarius h eorum fiat, Clericorum quicumque exercere præsumat. Si quis autem adversus hæc venire tentaverit, quia contra doctrinam Apostoli i dicitis: *Nemo militans Deo, implicet se secularibus negotiis*, seculariter agit, ab Ecclesiastico fiat ministro alienus: pro eo, quod (officio clericali neglecto) fluctibus seculi,

a Negotiatores. Añ. 20. b 2. Tim. 2. c al. Lucen. al. Luca. al. Luen. in omnibus Vasicanis. d Cap. 2. cod. tit. in 1. comp. e Eodem modo habetur in antiq. C. et post Conc. Lat. p. 27. c. 2. f Cap. 2. cod. tit. in 1. comp. vid. Innocent. in c. firmiser. sup. de sum. Trin. et fid. cash. Archid. in e. non dicatis. 12. q. 1. Adde citata infra cod. tit. super Specula. g procuratores. h In C. Barbat. et Conc. ut Justitiani eorum fiant. i 2. Tim. 2.

seculi, ut potestatis placeat, se immergit. Districtius autem decernimus puniendum, si Religiosorum quisquam aliquam prædictorum ausus fuerit attentare.

C A P. V.

Clericus iudicium sanguinis exercens, ab officio et beneficio depositus: et excommunicatus est habens officium Præpositi secularis, si monitus non desistat.

Idem Cansuarium Archiepiscopo. (an. 1180.)

Clericis in sacris a ordinibus constitutis, ex Concilio Toletano b iudicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut iudicent inferendas. Quod si quis tale quid fecerit, honore privetur & loco. Jubemus e etiam sub interminatione anathematis, ne quis Sacerdos officium habeat Vicecomitis aut Præpositi secularis. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, & communitus emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.

C A P. VI.

Non licet Clericis vel Monachis lucri causa negotiari. hoc primo. Monachi nequeunt nomine proprio conductas possessiones habere. hoc secundo. Laicis non debet Ecclesia titulo conductionis concedi. hoc tertio.

Idem Londonen. d Episcopo. (an. 1180.)

Secundum e instituta prædecessorum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi vel Clerici causa lucri negotientur: Et ne Monachi a Clericis vel Laicis suo nomine firmas habeant: Neque Laici Ecclesias ad firmam teneant.

C A P. VII.

Monachi incorrigibiles de monasterio expelluntur et reformabuntur monasterium de fratribus alterius ordinis, si de Monachis ejusdem reformari non potest.

Idem eadem.

Relatum fuit, quod Monachi de H. seculariter vivunt, & alios exemplo suo corrumpunt. Ideoque mandamus, quatenus eos ad observantiam regulæ & appellatione remota compellas: vel b si tibi resistit aucta temerario, eis eiectis, fratres alterius ordinis (si non potest prescriptum monasterium in suo ordine reformari) in illud inducas: ut labores impiorum iusti edant, & illi tandem rubore perfusi, ad sui ordinis observantiam revertantur.

C A P. VIII.

Clerici in sacris compellendi sunt per beneficiorum subtractionem, ut desistant a tabellionatus exercitio.

Innocent. III. Esculan. Episc. k (an. 1213.)

Sicut l te accepimus referente: (& infra. α) Fratruꝝ mandamus, quatenus Clericis in sacris ordinibus constitutis, tabellionatus officium, per beneficiorum subtractionem apellatione postposita interdicas.

(α Cum ven. f. n. T. Hostiens. Episc. olim per suam transiens civitatem, sibi dederit in mandatis, ut Presbyteros, Diaconos, quos ibidem inveneris, passim tabellionatus, et Subdiaconatus officium exercentes, excommunicationis vinculo innodares, et eos qui ab illis publica recipient instrumenta, ut licet id feceris ex mandato prædicti Episcopi, dissimulasti: postmodum de Subd. qualiter donec contra ipsos et alios in sacris ordinibus constitutos deberes procedere, sedem ducens Apost. consulendam: quocirca.)

C A P. IX.

Clericus nec distare nec proferre sententiam sanguinis debet, nec quicquam aliud exercere, per quod ad vindictam sanguinis tendatur, vel purgatione vulgari opem præstare non debet.

a C. 6. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 27. c. 4. b Conc. Toler. II. c. 6. c Inhibemus etiam. d London. c C. 5. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 27. c. 5. f cap. 7. eod. tit. in 1. comp. et post. Conc. Lat. p. 27. c. 7. g regularem. h et si tibi, etc. i confusi. k Esul. l cap. 5. eod. tit. in 1. comp.

Idem in Concilio generali. a (an. 1216.)

Sententiam sanguinis nullus Clericus distet aut proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur, interfuit. Si quis autem huiusmodi occasione statuti, Ecclesis vel Ecclesiasticis personis aliquid præsumpserit inferre dispendium, per censuram Ecclesiasticam comescatur. Nec quisquam Clericus literas distet aut scribat pro vindicta sanguinis destinanda: unde in curiis Principum hæc sollicitudo non Clericis, sed Laicis committatur. Nullus quoque Clericus ruptatis b vel ballistariis, aut huiusmodi viris sanguinum præponatur: nec ullam chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus vel Sacerdos exerceat, quæ adulationem vel incisionem inducit. Nec quisquam purgationi aquæ ferventis vel frigidæ, seu ferri candentis, ritum cujuslibet benedictionis aut consecrationis impendat, salvus nihilominus prohibitionibus de monomachiis sive duellis ante promulgatis. c

C A P. X.

Constitutio Turonensis Concilii, puniens Religiosos, audientes leges vel Physicam, est canon latae sententiæ: et incidens in illam, debent per ordinarios puniri. hoc primo. Secundo extendit dictam constitutionem ad habentes dignitates et personatus, et ad Presbyteros.

Honorius III. (an. 1225.)

Super specula d: (& infra. α) Contra religiofas personas (de e claustris) exeuntes ad audiendum leges vel physicam, Alexander prædecessor noster olim statuit in Concilio Turon. ut nisi intra duorum mensium spatium ad claustrum redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa (si patrocinium præstare voluerint) audiantur. Reversi autem, in choro, mensa, capitulo, & cæteris, ultimi fratrum existant, & (nisi forte ex misericordia sed. Apost.) totius spem promotionis amittant. Verum quia nonnulli ex talibus propter quorundam opinionos diversas excusationis aliquid assumbant: nos volentes ut de cætero ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, districte præcipiendo mandamus, quatenus tam a Dioecesanis & Capitulis ipsorum, quam a cæteris Episcopis, in quorum dioecesibus huiusmodi student, tales excommunicati, prædictis poenis obnoxii publice nuncientur. Quia vero Theologiæ studium cupimus ampliari, ut dilatato sui tenentii loco, funiculos suos faciat longiores, ut sit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat ascendentibus ex adverso: ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpositos, Cantores, & alios Clericos personatus habentes, nec non Presbyteros (nisi ab his intra spatium præscriptum destiterint) hoc f extendi volumus (mandamus, g,) & appellatione postposita, firmiter observari.

(α Sane licet fallax sit gratia cæterarum scientiarum, et varia etiam pulchritudo, cum frumentum electorum, et vinum germinans virgines juxta Prophetam sit bonum super omnia, et sit pulchrum: quia tamen regulares quidam et claustrales scientiam et legem Domini animas convertentem et sapientiam dantem parvulis, quam super aurum et copazion amare debuerant, respicientes, abeunt post vestigia gregum, et illicite se convertunt ad pedisequas amplectendas, qua plausum desiderant popularum.)

D I G E -

a Scil. Lat. c. 18. et. c. 2. eod. tit. in 1. comp. b al. raptariis. al. Rotariis, ut observat Hostiensis. sed in omnibus Vaticanis, ut est impressum. c Vid. Conc. Lat. sub Alex. III. c. 20. et Concil. Trid. sess. 25. de refor. c. 19. d Reliqua fragmenta hujus capituli habes infr. tit. de Magistris et tit. de privil. c. Hac duo verba, de claustris, desunt in omnibus antiquis, et manserunt Vaticanis. f Hæc, pro hoc, in multis Vaticanis. g hæc duo verba, & mandamus, desunt in omnibus antiquis codicibus.

FINIS LIBRI TERTII.

D E C R E T A L I U M

E P I S T O L A R U M G R E G O R I I I X .

L I B E R Q U A R T U S .

T I T U L U S I .

D E S P O N S A L I B U S E T M A T R I M O N I I S .

C A P . I .

Matrimonium solo consensu contrahitur, nec invalidatur, si consuetudo patrie non seruetur.

Ex Concilio Triburiensi. a

DE Francia quidam nobilem mulierem de Saxonia lege Saxonum duxit in uxorem; verum quia non eisdem utuntur legibus Saxones & Francigenæ, causatus est, quod eam non sua, id est, Francorum lege desponsaverat, (vel acceperat, vel donaverat;) dimissaque illa, aliam superdaxerit. Diffiniuit super hoc sancta synodus, ut ille transgressor Evangelicæ legis subiciatur poenitentia, & a secunda conjuge superetur, & ad priorem redire cogatur.

C A P . II .

Sponsalia de futuro dissolvuntur, si sponsi se dissolvant, etiam si fuerint jurata.

Innocentius III. Exon. Episcopo. (an. 1212.)

Pater d. hi, qui de matrimonio contrahendo pure & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut praxitam fidem observent. Si autem se adinvicem admittere noluerint; ne forte deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat, quam odio habet; videtur, quod ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.

C A P . III .

Si major septennio duxit in uxorem minorem septennio, & eam traduxit ad domum, oritur ex tali contractu publica honestatis iustitia. h. d. inhærendo literæ. Panorm.

Eugenius Papa. (an. 656.)

Juvenis f, qui puellam nondum septennem duxit quamvis ætas repugnaret, ex humana tamen fragilitate forsitan tentavit, quod complere non potuit. Quia igitur in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus: tum propter honestatem Ecclesiæ, quia conjunx ipsius fuisse dicitur, tum propter prædictam dubitationem: mandamus g, quatenus consobrinam ipsius puellæ, quam postmodum duxit, dividat ab eodem.

C A P . IV .

Ex sponsalibus contractis cum consanguinea, oritur publica honestatis iustitia.

Alexander III. Papien. Episcopo. (an. 1172.)

AD audientiam nostræ Apostolatus pervenit, quod cum H. Papiensis civis filiam suam cuidam filiorum L. dare vellet uxorem: juravit, quod si ille eam habere casu aliquo interveniente non posset, alteri filio, quem de alia uxore generaret, eandem matrimonio copularet. Contractis autem a filio priore sponsalibus, quidam confanguinitatem inter eos esse juramenti interpositis firmaverunt. Ideoque præfatus H. eandem dare alteri filio nittitur, ut juravit. Sed quoniam scriptum est, quod sponsam fratris frater haberi non potest: mandamus, quatenus eum suum implere propositum non permittas, sed ut poenitentiam agat de illicito juramento, monitione præmissa, Ecclesiastica districtione compellas.

C A P . V .

Si sponsus de futuro ante copulam ad remota se transferat, sponsa libero cum alio contrahit: si tamen per eam fuerit, quo minus matrimonium perficeretur, sibi poenitentia imponitur.

Idem Panormitano Archiepiscopo. (an. 1180.)

DE illis autem b, qui præfatis juramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis dimittunt terram, se ad partes alias transferentes: Hoc tibi volumus innotescere, quod liberum erit mulieribus ipsis (si non amplius in facto est processum) ad alia se vota transferre, recepta tamen de perjurio poenitentia, si per eas steterit, quo minus fuerat matrimonium consummatum.

C A P . VI .

Non omnis violentia impedit contractum matrimonii. h. d. quoad titulum.

Idem Paduano Episcopo. (an. 1180.)

DE muliere c, quæ est invita tradita viro & detenta: eum inter vim & vimis differentia, & utrum postea consensus intercesserit, certum nobis nihil postea expressisti, nihil certum inde tibi possumus respondere.

C A P . VII .

Si aliqui apud ad matrimonium, contrahunt per verba obscura, communem verborum intellectum sequi veniunt.

Idem Cantuarien. Archiepiscopo. (an. 1180.)

EX literis d: (& infra. α) De hoc autem, quod consuluisti, qui debeat observari, quando inter aliquos sponsalia contrahuntur, nec intelligit alter quod alter proponit: Respondemus, quod inspicendum est iudici, si matrimonium contracturi, ad id faciendum sine idonei scientia & ætate; quo cognito, si alter non intellexerit, quod alter proposuit, ad communem verbi intel-

a Cap. 39. refert Bureh. l. 6. Decret. 76. lvo p. 8. c. 23.
b C. 1. eod. tit. in 1. comp. c. Exonen. d. c. 11. eod. tit. in 1. comp.
& post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 6. c. 33. c. habeas. l. c. 18.
eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 12. c. 85g Mandamus
ut, absque voce, quatenus.

a C. 1. eod. tit. in 1. comp. b c. 4. eod. tit. in 1. comp. &
post Conc. Lat. p. 6. c. 12. c. c. 5. eod. tit. in 1. comp. & post Conc.
Lat. p. 6. c. 19. d. c. 6. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lat.
p. 41. c. 3. Vide Alex. eod. tit. 152. in 5. volum.

intelligentiam recurratur a, & cogatur uterque verba prolata in eo sensu retinere, quem solent recte intelligentibus generare.

(*a* Quas super causa matrimonii cuiusdam juvenis R. nomine & M. filie Gilberti, de sancto Leodigario transmissi, tua sollicitudo nobis innotuit, quod in ipsius negotii examine servasti. Quia vero absentibus partibus veritatem nequimus plenarie cognoscere, nec causam ipsam ad te remittere, a quo pars altera mulieris ad audientiam nostram noscitur appellasse, eam ven. fr. n. Vvina. Herford. & Baton. Episcopi duximus committendam. Ideoque f. s. per a. f. m. g. partes adire eorum presentiam, cum ab eis fuerint convocata, & quod ipsi iudicaverint, inviolabiliter observare, contradictione & appellatione rem. compellas.)

C A P. VIII.

Inter sponsam & consanguineos sponsi oritur impedimentum publicæ honestatis, impediens & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.

Idem Virgilien. Episcopo. (an. 1170.)

Sponsam b alterius (maxime si est nubili ætati proxima) nullus consanguineorum aliquo modo sibi potest matrimonio copulare.

C A P. IX.

Si vir et mulier invicem promissum, quod ab eo tempore se pro conjugibus habeant, contractum est matrimonium de presenti. h. d. & est casus notabilis.

Idem Abbasibus sancti Eadmundi c. et Demor.

(an. 1170. Roma.)

EX parte c. f. mulieris nobis intimatum est, quod Andreas juramentum præstitit, quod eam ab eo tempore pro conjuge teneret, & ei sicut uxori suæ fidem servaret. Ipsa quoque eidem Andree juravit, se solum pro marito habituram, & fidem ei tanquam viro proprio servaturam: quo facto prænominatus A. reliquit eandem. Quia igitur nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, & nunc eam sibi reconciliare debet, aut ipsa vivente continere, mandamus, quatenus eundem, ut superinducta dimissa ad uxorem suam redeat, & eam maritali affectione pertractet, monitione præmissa per Eccl. cens. cogatis.

C A P. X.

Qui juravit cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum, per censuram Ecclesiasticam contrahere compellitur.

Idem Pithavien. Episcopo. h. (an. 1180.)

II. EX literis i Silvani Episcopi accepimus quod cum duo Nobiles viri fili Episcopatus G. k scilicet de Monstra. & B. filios & filias impubescentes haberet, inter se convenerunt, quod eos adinvicem matrimoniis copularent, & hoc tam patres, quam filii sub juramento se promittere facturos: inter quas siquidem G. filiam alterius consentiente patre, se semel & iterum juravit ducere in uxorem: quo volente ad alia vota migrare, eum Episcopus compellere voluit, ut quod juraverat adimpleret: (& infra. α) Quia igitur prædicto G. periculosum est contra suum juramentum venire: Frat. t. mandamus, quatenus si hoc tibi confiterit, eum moneas: & si non acquieverit monitis, Eccl. cens. compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obtulerit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

(*α* Ipse ad nostram auentiam appellavit, et altera parte ad nos nuncium suum destinante, ipse non venit, nec responsum aliquem pro se transmisit.)

C A P. XI.

Per censuram Ecclesiasticam pater compellitur restituere filio eius uxorem, quam iniuste detinuit, vel detinet.

Idem Archiepiscopi, Episcopi, & aliis Prælati per Angliam consiliarius. (an. 1170.)

NON est a vobis (sicut arbitramur) incognitum, qualiter Rex Anglorum pro discordia, quæ inter ipsum & filios suos est suborta b, uxores eorum detineat: (& infra) Nos itaque attendentes iustum & honestum esse, ut viri suas petant uxores: mandamus, quatenus eundem Regem ad eas restituendas sollicitè moneatis: & si iuxta commotionem vestram filii sui uxores suas intra certum terminum non restituerit, extunc in quacunque parte provinciarum vestrarum detinerent vel transferantur, donec ibi fuerint, nulla divina officia (præter baptismum & parvulorum, & poenitentias morientium) celebretis, vel permittatis aliquatenus celebrari.

C A P. XII.

Dictum unius assertionis impedimentum, impedit matrimonium contrahendum, non juratum.

Idem Episcopo sanctæ Agathe. (an. 1180.)

II. PRæterea de muliere d, quæ a viro impetitur, cujus consanguineus cum ea se deliquisse proponit, sed hoc publice confiteri recusat propter metum & potentiam mulieris; Taliter respondemus, ut matrimonium ipsum fieri (nisi juramentum intervenisset) districte prohibeas, ne deterius inde contingat.

C A P. XIII.

Si mulier invisa cum aliquo contrahat, nec in eum postea consentiat, tenet matrimonium, si alteri postea nubat. Ita communiter summat. Et secundum hunc intellectum esse hic casus apertus, quod matrimonium metu contractum esse ipso iure nullum. hoc tamen clare non colligitur ex litera.

Idem Procuratori et Canonico Soran. (an. 1170.)

Veniens e ad Apost. sed. Mariota supplicii infamiatione monstravit, quod quandam adolescentem adamavit in tantum, quod uterque f de matrimonio contrahendo, subtrium personarum testimonio præstitit g juramentum: quod parentes mulieri ipsius ignorantes, eam invitam & reclamantem in uxorem alii tradiderunt: quem ita exhorruit, quod se ab eo nullo modo cognosci permisit. Cumque publice fateretur, quod a priori viro cognita esset, atque jurata, Episcopus Soran. cognito, quod proxima inter eos esset linea consanguinitatis, ipsos ab invicem separavit. Caterum eum causa ipsa tractaretur, & viro, cui tradita fuerat a parentibus, consentire nollet, ipse aliam in uxorem traduxit, & illa cuidam T. nomine publice in conspectu Ecclesiæ nupsit. Tandem cum b de illo filium genuisset pater ipsius T. opposuit quod filium suum non potuit in virum habere, eo quod alii i, qui defunctus est, prius desponsata fuisset: (& infra. α)

Mandamus, quatenus si inveneritis, quod prædicta mulier a priori viro iudicio Ecclesiæ fuerit separata, & ab eodem T. sine contradictione Ecclesiæ in uxorem traducta, & ille, cui a parentibus fuit k copulata, de presenti vita decessit, prædictum T. monitione præmissa compellatis, ut præfatam Mariotam recipiat, & studeat maritali affectione tractare: alioquin eum, & superinductam, & patrem eius l (si huic rei m restiterit) excommunicationi subdatis.

(*α* Quod cum assertionis ejus fidem, sicut non debuimus, non adhibuimus, nec posuimus sub silentio præterire, eam ad vos duximus remittendam, vobis per Apost. sed. mandantes.)

C A P. XIV.

Si timetur inferri violentia puella, de cuius matrimonio agitur, debet iudex sibi providere locum tutum et honestum, donec causa terminetur. h. d. Et est textus multum allegabilis.

Idem

a Concordas l. Labeo. & ibi Bart. ff. de sepel. leg. b C. 7. god. sis. in 1. compil. c Cadmundi et de Meseia d al. Remesia. e C. 8. eod. sis. in 1. compil. f E. g. in C. Barb. ita: ab eo tempore in antea. h Pithavien. i C. 9. eod. sis. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 2. c. 20. k VV.

a C. 14. eod. sis. in 1. comp. b al. est exorta. c baptisma. d C. 16. eod. sis. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 50. e. 50. e C. 17. eod. sis. in 1. comp. f quod ut, etc. g præstitit. h Sane cum de illo, etc. i ab alio. k fuerat. l ipsius. m restiterit.

Idem Papiensi Episcopo. (an. 1170.)

Cum locum a non habeat consensus, ubi metus vel coactio intervenit, necesse est, ut ubi assensus cuiusque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur: & ubi de ipso quaeritur, plena debet securitate ille gaudere, cuius est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, & sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire. Quocirca mandamus, quatenus puellam, de cuius matrimonio quaestio ventilatur, in domo, in qua nihil eam timere oporteat, facias honeste teneri, donec praedicta causa terminata fuerit, & b sententia sine contradictione cuiusquam valeat executioni mandari.

C A P. XV.

Sponsalia de futuro, si secuta est copula, non solvuntur per sponsalia de presenti, alias tenent sponsalia de presenti, nisi per metam, qui potuisset cadere in constantem virum, contracta sint.

Idem.

Veniens e ad nos Gu. sua nobis relatione monstravit, quod in domo sua mulierem quandam recepit, de qua prolem habuit, & cui fidem coram pluribus praestitit, quod eam duceret in uxorem: Interim autem cum apud domum vicini sui pernosciverit, ejus filia nocte illa se cum concubuit: quos pater puella simul in uno lecto inveniens, ipsum eam per verba de praesenti desponsare coegit. Ideoque mandamus, quatenus si inveneris, quod primam post fidem praestitam cognoverit, ipsum cum ea facias remanere; alioquin secundam (nisi metu coactus, qui posset e in virum constantem cadere, eam desponsaverit) adherere facias, ut uxori.

C A P. XVI.

Qui juravit cum aliqua contrahere, si vult religionem ingredi, debet primo contrahere, ut iuramentum servetur, & ante copulam carnalem monasterium ingredi poterit.

Idem Exoniensi Episcopo. (an. 1172.)

Commissum e: (& infra.) Significavit nobis Fratrem tuum, quod quidam cuidam mulieri de contrahendo matrimonio fidem dedit, & se cum ea intra biennium per verba de praesenti contracturum, praestito iuramento firmavit: nunc autem privata lege ductus ad frugem melioris vitae transire suspirat: (& infra.) Frat. tuus respondit, quod tutius est ei (religione iuramenti servata) prius contrahere, & postea, si elegerit, ad religionem migrare: si tamen post desponsationem copula non dignoscitur intervenisse carnalis.

C A P. XVII.

Qui juravit cum aliqua contrahere, moneri potius debet, quam compelli, ut contrahat. h. d. inhærendo literæ.

Lucius III. Rapalensis Episcopo. (an. 1181.)

Requiritur a nobis tua Fratrem, qua censura mulier compelli debeat, quæ jurisjurandi religione neglecta nubere tenuit, cui se nupturam interposito iuramento firmavit: (& infra. a) Ad quod b. r. quod cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

(a Quæstivisti etiam, utrum ea, cuius vir matris thorum poluit, ad alia vota, cum mater fieri desideret, viro possit vivente transire.)

C A P. XVIII.

Litis pendens super matrimonio non impedit secundum matrimonium contrahi, si primum erat nullum.

Urbanus III. (an. 1185.)

Cum in a Apostolica: (& infra. x) Intelleximus, quod cum inter villicum de Arveja & uxorem ejus, matrimonii quaestio tractaretur b, ante publicationem tedium villicus reversus ad propria, publice in se & uxorem suam proposuit sententiam divortii, iudicio Ecclesie promulgatam: & sic falsitate suggesta, quandam aliam facti nesciam e sibi copulare praesumpsit. Postmodum vero super prioris matrimonii quaestione literis impetratis, delegati Iudices sententiam divortii protulerunt. Verum quia villicum & mulierem, quam superinduxit, pendente lite prioris uxoris invicem asteris consensisse. Consult. t. r. quod imposita viro poenitentia competenti, & intra poenitentiae tempus carnali commercio interdito, postmodum in maritali copula poterunt remanere.

(a Cui licet immeritis praesidemus, magisterium resideat totius Ecclesiae disciplina, dignum est et consonum rationi, ut quoties circa negotia Ecclesiae aliquid dubitatis emergit, ad ipsius deliberationis arbitrium recurratur.)

C A P. XIX.

Uxor non certificata de morte viri contrahere non potest, quamvis ignores, quid sit de marito, qui longo tempore absuit.

Clemens III. Casaraugustensi Episcopo. d

(an. 1188.)

In praesentia e nostra quaesivisti, quid agendum sit de mulieribus, quæ viros suos causa captivitatis, vel peregrinationis absentes, ultra septennium praetolata fuerint: nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem: & pro juvenili ætate, seu fragilitate carnis, nequeunt continere, petentes aliis matrimonio copulari. Consult. ergo t. r. respond. quod quancumque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum confortium canonice convolare: nec auctoritate Ecclesiae permittas contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum.

C A P. XX.

Contractus matrimonii cum peccatrice volente se corrigere, proficit ad remissionem peccatorum.

Idem.

Inter opera e charitatis non minimum est, errantem ab erroris sui semita revocare: (& infra. a) Statuimus, ut omnibus, qui publicas mulieres de lupanari extraxerint & duxerint in uxores, quod agunt, in remissionem proficiat peccatorum.

(a Ac praesertim mulieres voluptuose viventes, et admittentes indifferenter quolibet ad commercium carnis, ut caste vivant, ad legitimum thori consortium invitare. Hoc igitur attendentes, auctoritate Apostolica.)

C A P. XXI.

Matrimonium per vim contractum, cohabitatione sponse convalescit. h. d. & quotidie allegatur.

Idem.

Ad id b, quod per tuas literas inimasti de quadam parochiana tua, quam suus vitricus cuidam Teuthonico matrimonialiter copulavit: Taliter r. quod quamvis undecim annos habens, ab initio invita fuisset ei tradita & renitens: tamen quia postmodum per annum & dimidium sibi cohabitans, consensu videtur, ad ipsum eam cogenda redire; nec de cætero recipiendi sunt testes; si quos memorata mulier ad probandum, quod non consensu in eandem, nominaverit producen-

a C. 19. eod. tit. in 1. comp. b al. ita: ut sententia. c. C. 2. eod. tit. in 2. comp. vid. citatos cap. praecedenti. d possit. e C. 4. eod. tit. in 2. comp. Magister sens. 4. dist. 27. §. hoc autem conjugatis. & ibi Sor. q. 1. art. 4. f. Rapuceuf. al. Rabulen. al. A ulens. g C. 1. eod. tit. in 1. comp.

a C. 20. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 6. c. 21. b verteretur. c in sciam. d Casaraugustano. e C. 3. eod. tit. in 2. comp. f fuerunt. g C. 5. eod. tit. in 1. comp. Ant. Gomet. 3. var. resol. c. 13. Jul. Clarus in pract. crim. §. fin. q. 93. et Covarr. in ep. 4. Decr. p. 2. c. 8. §. 15. h Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. vid. Oldrad. consil. 36.

ducendos, cum mora tanti temporis hujusmodi probationem excludit: Mandamus igitur, ut propter hoc non omittas, quo minus utrumque compellas ad alteram maritali affectione tractandum, nisi forte vellent ad religionem paciter convolare, pœnitentia eis injuncta pro eo, quod ad alienos & illicitos concubitus uterque transiit.

C A P. XXIII.

Sponsalia de futuro, etiam jurata, solvantur per secundam sponsalia de presenti, non autem per secundam de futuro.
Innocentius III. Fernatin. b. Episcopo.

(An. 1210.)

Sicut e literis tuæ Frater. accepimus, cum Lau. parochianus tuus P. mulierem se ducturum in conjugem, in manus patris ejusdem P. jurantis, quod eam sibi traderet in uxorem, proprio firmaverit juramento, nec per virum steterit, sed per mulierem potius, quo minus inter eos matrimonialis sollemnitas sit secuta, quatuor postmodum, vel quinque annis elapsis, idem L. E. mulierem per verba de presenti (ut ejus consanguineus asserunt) desponsavit (& infra. α) Postulationi tuæ taliter respondemus, quod si tibi constiterit, quod idem L. P. per verba de futuro, E. vero desponsaverit per verba de presenti: imposta ei pœnitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit (nisi forsitan in juramento suo certum terminum, intra quem distat P. duceret in uxorem, præfixit, nec per cum steterit, quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit) matrimonium secundo loco contractum legitimum iudices, & ad illud servandum compellas eundem. Quod si forte per verba de futuro sponsalia cum utraque contraxit, juramentum primum, sicut licite factum est, ipsum servare compellas, de secundo ei pœnitentia injuncturus. Quod se de his non constat ad plenam, tamen adhuc cognoscas de causa, donec super his sufficienter d. instruaris.

(α Propter quod frater prædictus P. suam deposuit in presentia tua questionem. Quia vero quid super his agendum sit, nostro postulus responso edoceri.)

C A P. XXIII.

Mutus & surdus, & omnes qui non prohibentur, matrimonium contrahere possunt.

Idem Arelatensis Episcopo. (An. 1210.)

Cum apud sedem & Apolliticam (& infra. α) Sane consulisti nos, utrum mutus & surdus alicui possit matrimonialiter copulari. Ad quod taliter respondemus, quod cum prohibitorium sit edictum de matrimonio contrahendo, ut quicunque non prohibetur, per consentientiam admittatur, & sufficiat ad matrimonium solus consensus illorum, de quorum, quarumque conjunctionibus agitur: Videtur, quod si talis velit contrahere, sibi non possit, vel debeat negari: Cum quod verbis non potest, signis valeat declarare.

(α Cui licet immeriti præsidemus, totius Ecclesiastica disciplina respiciat magistratus, dignum & consonum est rationi, ut quoties circa negotia varia & diversa quodcumque dubitationis emergerit, ad ipsius iudicium recurratur. Quæ disponente Domino inseri omnes Ecclesias obtinere meruit principatum.)

C A P. XXIV.

Euricus matrimonium contrahere non potest.

Idem Verceil. Episcopo. (An. 1212.)

Dilectus filius R. proposuit q., quod filiam suam eundem matrimonialiter copulavit: (& infra. α) Cum autem eadem mulier cum ipso viro, qui continuo fu-

rore laborat, morari non possit, & propter alienationem iuroris legitimus non potuerit intervenire consensus: mandamus, quatenus rem noveris ita esse, præfatas personas cures invicem separare.

(α Ignoras quod ipse esset furiosus. Unde humiliter supplicavit a nobis, ut eam eodem, quam ipsius filia consuleretur dignaremur.)

C A P. XXV.

Solo consensu legitimo contrahitur matrimonium, sed verba requiruntur, quoad probationem: & intellige, vel alia signa equipollentia. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem Brixien. Episcopo. (An. 1212.)

Tuæ b. fraternitati: (& infra. α) Postulasti, utrum ex solis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris consentium: sed necessaria sunt, quantum ad Ecclesiam, verba consentum exprimentia de presenti. Nam surdi & muti possunt contrahere matrimonium per consensum mutuum sine verbis: & pueri ante annos legitimos per verba sola non contrahunt, cum intelligantur minime consentire.

C A P. XXVI.

Si alter contrahentium utitur verbis dubiis, animo decipiendi mulierem, & eam postmodum cognoscit carnaliter, iudicatur pro matrimonio in foro judiciali: secus in pœnitentia. h. d. secundum verum & communem intellectum.

Idem (An. 1213. Roma.)

Tuæ d. nos duxit fraternitas consulendos: (& infra.) Consequenter quaesivisti, cum quidam mulierem quidam aliter inducere nequiverit, ut sibi committeretur carnaliter, nisi desponsasset eandem: nulla sollemnitate adhibita, vel alicujus presentia, dixit illi, Te Joannes desponsat: cum ipse Joannes non vocaretur, sed finxit se vocari Joannem: non credens esse conjugium, eo quod ipse non vocaretur hoc nomine, nec haberet propositum contrahendi, sed copulam tantum exequendi carnalem: utrum inter prædictos sit matrimonium celebratum, cum mulier consentit in eundem, & ille dissentit & dissentiat, nec aliquid quicquam fecerit, quam superius est expressum, nisi quod cognovit eandem? super quo tibi respondemus, quod cum præfatus vir prædictam desponsaverit mulierem in propria persona, & sub nomine alieno, quo tunc se vocari finxit, & inter eos sit carnalis copula subsecuta: videtur forte pro conjugio præsumendum, nisi tu nobis expresse scripsisset, quod ille nec proposuit, nec consentit illam ducere in uxorem: quod qualiter tibi constiterit, non videmus. Nos autem, quid juris sit, referentes, dicimus, quod si res ita se habet, videlicet, quod ille eam non proposuit ducere in uxorem, nec unquam consentit in prædictam personam, non debet ex illo facto conjugium iudicari, cum in eo nec substantia conjugalis contractus, nec forma contrahendi conjugium valeat inveniri: quoniam ex altera parte dolus solummodo affuit, & desit omnino consensus, sine quo extera nequeunt sedus perficere conjugale.

C A P. XXVII.

Ad denunciationem unius honesti viri, qui desert castitatem, & de fama vel scandalo ducet, impeditur matrimonium contrahendum.

Idem Episcopo Belvacen. (An. 1213.)

Cum in 3. tua diocesi: (& infra.) Sane quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus matrimonium contrahere, bannis (ut tuis verbis utamur) in Ecclesiis

a Excludat. b Fernatinat. al. Ferrariens. c c. 1. cod. tit. in 1. comp. d Sufficiens. e c. 3. cod. tit. in 3. comp. & de materia, videlicet quod matrimonium contrahitur per verbum & signa internos consensus exprimentia: Vid. Thom. 4. sent. dist. 27. & ibi Sotum q. 1. art. 3. l. c. 4. cod. tit. in 3. comp. g proposuit coram nobis.

a Forte legendum, & propter alienationem mentis: sed nullas ex antiquis Codicibus ad stipulatur. b c. 5. cod. tit. in 3. comp. c dictio, surdi, desit in omnibus Codicibus. d c. 1. cod. tit. in 4. comp. e In C. Bar. & ille dissentit in eandem. f aliquid. g c. 2. cod. tit. in 4. comp.

celis editis, ac nullo contradicatore publice parente, licet fama privatum impedimentum deferat parentela, cum ex parte contrahentium iuramenta majorum de sua propinquitate ut suspitionis tollatur materia offerantur a. quid tibi sit faciendum in casibus huiusmodi, quaesivisti: Ad quod taliter respondi, quod si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denunciaverit, quod hi, qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, & de fama vel scandalo doceat, aut etiam per te ipsum possis certificari de plano: non solum debes iuramenta parentum sponte oblata non recipere, verum etiam eos, qui sic contrahere nituntur, si moniti induci nequiverint, compellere, ut a tali contractu desistant, vel contra famam huiusmodi secundam tua discretionis arbitrium iuramenta exhibeat propinquorum. Alioquin si persona denunciatus non exiterit talis, ut diximus, & de fama, b vel de scandalo non poterit edocere, ad desistendum monere poteris, non compellere, contrahentes.

C A P. XXVIII.

Mulieri, qua negat se in matrimonio consensisse, non creditur, marito probante contrarium: scus si probat se consensisse per metum, qui potest cadere in constantem virum.

Honorius III. Episcopo Birguen. c. (an. 1225.)

Consultationi tua breviter respondemus, quod mulieres, quae veniunt ad valvas Ecclesiae benedicendae cum sponsis, & ibi reclamantes affirmant se nunquam in eorum matrimonio consensisse, audire (sponsis legitime probantibus contrarium) non oportet: cum legitimis & idoneis testibus non debeat illarum simplex assertio prevalere. Sane illis, quae benedictione accepta mox a sponsis auferunt, ante carnis copulam subsecutam, asserentes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsa, verba protulisse consensus, licet animo dissentirent: non statim est audientia deneganda, sed de illato metu est cum diligentia inquirendum: & si talis metus invenitur illatus, qui potuit cadere in constantem e virum, erunt immittito audiendae.

C A P. XXIX.

In matrimoniis et sponsalibus debet esse libertas, unde in eis promissa poena non obligat.

Gregorius IX. (an. 1235.)

Gemma f. mulier nobis exposuit, quod cum T. filia ejus cum C. contraxit & matrimonium, B. de Alferio ea occasione, quod inter P. filium suum, & praedictam puellam intra septennium constitutus, sponsalia contracta fuerunt, poenam solvendam a parte, quae contraveniret, in stipulatione apposuit, ab ipsa nititur extorquere. Cum itaque libera matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter poenae interpositionem sit merito improbanda: mandamus, quatenus si est ira, eundem B. ut ab extorsione praedictae poenae desistat, Ecclesiastica censura compellas.

C A P. XXX.

Sponsalia de futuro transeunt in matrimonium per carnalem copulam subsecutam, sed non per nifum carnalis copula tantum. h. d. cum c. fin. infra eodem.

Idem Episcopo Cenomanen. (an. 1236.)

IS, b qui fidem dedit M. mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copula subsecuta, etsi in facie Ec-

clesiae ducat aliam & cognoscat, ad ornam redire tenetur: quia licet praesumptum primum matrimonium videatur: contra praesumptionem tamen huiusmodi non est probatio admittenda. Ex quo sequitur, quod nec verum, nec aliquid censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsecutum.

C A P. XXXI.

Sponsalia de praesenti non solvuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatum. Sed sponsalia de futuro etiam jurata solvuntur per sequentia de praesenti.

Idem. (an. 1236.)

SI inter a virum & mulierem legitimus consensus interveniat de praesenti, ita quod unus alterum mutuo consensu verbis consuetis expressio recipiat, utroque dicente: Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meam: vel alia verba consensum exprimentia de praesenti, sive sit iuramentum interpositum, sive non, non licet alteri ad alia vota transire: quod si fecerit, secundum matrimonium de facto contractum (etiam si sit carnalis copula subsecuta) separari debet, & primum in sua firmitate manere. Verum si inter ipsos accessit b tantummodo promissio de futuro, utroque dicente alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meam, sive verba similia: si alius mulierem illam per verba de praesenti desponsaverit, etiam si inter ipsam & primum iuramentum interveniret, sicut diximus, de futuro, huiusmodi desponsationis intuitu secundum matrimonium non potuit separari, sed eis est de violatione fidei poenitentia injungenda.

C A P. XXXII.

Nifus ad Copulam non facit sponsalia de futuro transire in matrimonium.

Idem. (an. 1236.)

A Dolefens, c qui desponsatam sibi per verba de futuro, licet saepe nifus fuerit, carnaliter non cognoscens, cum alia postmodum de verba de praesenti contraxit: non primam, cum qua nec fuit verum matrimonium ex forma contractus: nec praesumptum, cum conatus non habuisset effectum: sed secundam debet habere uxorem.

TITULUS II.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

C A P. I.

Pater pro filio impubere sponsalia contrahit, pro pubere vero non, nisi consentiat.

Honorius Eusebio Episcopo. (an. 310 Roma.)

TUA nos d. requisivit Fratertus de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere, si sine voluntate adulti filii facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse: Potest autem filium nondum adultum (voluntas cuius discerni non potest) pater cui vult matrimonio tradere. Et postquam filius pervenerit ad perfectam aetatem, omnino debet hoc adimplere.

C A P. II.

Impuberes ambo vel alter, nisi pro bono pacis, conjungi non debent.

Nicolaus Papa. (an. 862. Roma.)

UBI non est consensus: (et infra. a.) Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum uterque vel a lter ad aetatem legibus vel canonibus determinatam non pervenerit conjun-

a Offerantur. b aut de fama, &c. c Besguenens. al. Besguens. alit. Belguenens. al. Bisguen. al. Bononiens. d Vid. Jul. Clarum in Pract. crim. §. fin. p. 6. unde intelligis, quae ad hunc locum spectant. e Quis dicitur talis metus, vide l. qui in aliena §. fin. ff. de acquir. hered. l. Vid. Conc. Trident. sess. 24. de reform. math. c. 9. & Covarr. in Epit. 4. Decr. p. 2. c. 3. §. 1. g contraxerit. h Præter Henr. Borch. & Præpositum, vid. Covarr. in Epit. 4. Decr. par. 1. cap. 4. §. 1. Jur. Canon. Tom. II.

a Vide Sor. 4. sent. dist. 27. q. 2. art. 5. Sylvestrum in summa, verbo sponsalia, q. 10. & Covarr. in epis. 4. Decr. p. 1 b accesserit. c Præter Doctores vide Geminianum & Francum in c. 1. §. idem. desp. imp. l. 6. Sylvest. in summa, verbo matrimonium, 2. quaest. 16 et Alciat. traët. de de praesumpt. reg. 3. praes. 38. d C. 2. eod. tit. in 1. comp. c. C. 4. eod. tit. in 2. comp.

jungantur: Nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.

C A P. III.

Puberes sunt, quoad matrimonium, qui ex habitu corporis concipere & generare possunt.

Isidorus. (an. 630. in *Boetica.*)

Puberes a pube sunt vocati, id est, a prudentia & corporis nuncupati: quia hæc loca prius in lanuginem ducunt. Quidam tamen ex annis pubertatem æstimant: id est, cum esse puberem, qui XIV. annos implevit, quamvis tardissime pubescat. Certum autem est, cum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest. Et puerperæ sunt, quæ in annis puercilibus pariunt.

C A P. IV.

Ex sponsalibus contractis cum minore septennio, non oritur impedimentum publica honestatis: secus si cum majore vel minore consentiente post septennium: & affinitas sequens dissolvit sponsalia præcedentia de futuro.

Alexand. III. *Hersford. Episcopo.* (an. 1180.)

Literas l. tuæ Fraternitatis accepimus, ex quarum tenore perpendimus, quod cum quidam esset perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis, desponsavit: procedente vero tempore matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem accepit: (& infra. α) Consult. t. t. r. quod si præfatus vir matrem puellæ, antequam septimum annum complexerit, in uxorem accepit, matrimonium non dissolvat: cum desponsationes hujusmodi nullæ sint, quæ in cunabulis fiunt. c. Verum si postquam puella septimum annum complevit, prædictus vir matrem ejus accepit uxorem, cum sponsalia extunc placere consueverint, inter eos sententiam divortii non differas promulgare, nec ipsum filiam, seu matrem habere permittas.

(α Unde quia dubitas, an hujusmodi matrimonium stare debeat, a nobis exinde consilium postulasti. Super quo)

C A P. V.

Sponsalia nulla ex defectu consensus, non creant publica honestatis injuriam: sponsalia vero aliqua sic, licet legitimo modo fuerint dissoluta.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (an. eod.)

Accessit ad præsentiam nostram: (& infra. α) Fratrum mandamus, quatenus si tibi constiterit quod puella non esset septennis, quando G. e desponsata fuit, & postea in eum non consenserit, & quod idem G. ab hujusmodi desponsatione per te fuerit absolutus, f. matrimonium inter eundem Gu. & matrem puellæ celebratum præcipias inviolabiliter observari, & eorum prolem denunciare esse legitimam: quia desponsationes & matrimonia ante septem annos fieri non possunt, si consensus postea non accedit. Sane si præfata puella ante desponsationem septimum annum compleverat, licet prædictus vir a desponsatione ipsius puellæ ipso jure fuerit absolutus, cum ea in eum consentire noluerit: inhonestum tamen videtur, ut matrem ejus habeat, cujus filia fuit & sibi desponsata;

(α Nobilis vir VV. filius G. cum literis tuis, ex quarum tenore perpendimus, quod cum filiam cujusdam nobilis viri, cum esset minoris ætatis, desponsasset, & postmodum ipsa assensum in hac parte præbente, antequam ad nubiles annos pervenisset, celebratum est inter eos divortium. Procedente vero tempore, defuncto patre puella ma-

træm ejusdem VV. in matrimonio copulavit. Quod quidem factum sustinere cum nolle, eum sollicitè monuisti, ut ipsum dimitteret: & hac parte noluit acquiescere, ipsum excommunicationis vinculo innodasti. Tandem accepta ab eo cautione, quod nostram adiret præsentiam, & super hoc statutum nostrum firmiter observaret, eundem mandato nostro absolutum denunciasti, & cum literis tuis ad præsentiam nostram misisti unde præfatus VV. in nostra præsentia constitutus, suam nobis assertionem proposuit, quod puellam ipsam, dum esset infra septimum annum desponsavit, postea antequam ad annos nubiles pervenisset, noluit aliquatenus consentire, ut præfatum VV. in viram acciperet, & ita cum patre suo, in cuius potestate remanserat, & cum præfato VV. ad tuam præsentiam accessisset, et cum ab ore puellæ audisset, et per eam cognovisset, et per patrem ejus, quod præfatum VV. in viram volebas, statim illum plena Synodo ab hujusmodi desponsatione publice absolutum denunciasti. Elapsis vero pluribus annis mortuo patre puella charissimus in Christo si ius noster H. Anglorum Rex prædictæ puellæ matrem memorato VV. tradidit in uxorem, quam idem VV. ut discordia orta inter consanguineos suos et consanguineas mulieris sepietibus, accepit sollemniter et desponsavit, et sine contradictione Ecclesiæ duxit, et ex ea filios procreavit, et puella suis alteri viro copulata. Verum licet contineatur in literis ipsis, quod puella ipsa erat minori ætatis, quando ipsius desponsatio facta fuit, tamen restat, utrum puella esset proxima ætatis apta matrimonio, an infra septem annos. Ideo)

C A P. VI.

Si impubes desponsata, et tradita petis licentiam pubes facta alteri nubendi, non auditur, si vir jurat se eam cognovisse: nec auditur, si nondum pubes, sed proxima nubendi probetur cognita. Ex sponsalibus contractis cum impubere majore septennio, oritur publica honestas.

Idem *Norwicen. Episcopo.* (an. 1180.)

Continebatur a in literis tuis, quod cum quædam puella intra nubiles annos cuidam in uxorem tradita fuerit, & ab ipso tradita, hæc ad nubiles annos perventens, alii nubendi licentiam postulavit, asserens se in eundem nullatenus consensisse: (& infra. α) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum in decretis habetur expressum, quod si vir dixerit, quod uxorem suam cognoverit, & mulier negaverit, viri standum est veritati: præfato viro, qui dicit se mulierem ipsam cognovisse, fides est adhibenda, si id firmaverit iuramento. Si autem fuerit ætatis proxima, ut in XI. vel circa XII. annum, & cum suo assensu desponsata, & cognita ab eodem viro, separari non debet, præsertim cum parentes ejus ipsam fuisse ætatis legitimæ faterentur. Si vero e puella intra nubiles annos alicui desponsata fuerit, non licet alicui de consanguinitate ipsius, cui desponsata fuerit, eam ducere in uxorem, nec fas est eidem sponso de consanguinitate sponsæ sibi aliquam copulare.

(α Prædictus vero vir proponit, quod licet eadem puella annum forte nondum XII. attingisset, cum ei tradita fuit in uxorem, usque adeo tamen ætatis proxima, quod ipsam carnali commixtione cognovit. Inde est quod cum ipsa eidem viro dicit se incognitam, et tu nos consulisti, utrum alii possit nubere.)

C A P. VII.

Si majores septennio contrahunt sponsalia, neuter ante pubertatem resiliere potest: hoc primo. Et ille, qui primo fit pubes, alterum expectabit. hoc secundo. Quod si tempore contractus alter erat pubes, non ille, sed alter factus pubes resiliere potest. hoc tertio.

Idem *Bathoniæ. Episcopo.* d. (an. 1180.)

De

a C. 7. eod. tit. in 1. comp. præ cæteris Hostiensem. b C. 5. eod. tit. in 1. com. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 12. c. 2. & de impedimento iustit. a publica honestatis, vid. Conc. Trid. sess. 24. de refor. matr. c. 3. vid. supra citatos tit. præc. ad audientiam. & Covarr. in epis. q. decr. p. 1. c. 2. c. Vide leg. quantum ff. de spons. d. c. 6. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 6. c. 7. eal. v. al. ita: quando ab G. desponsata: al. ab V. desponsata. A Vide citatos c. præcedenti. g. fuerat.

a C. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p. 6. c. 10. b cognovit. c Vid. c. Vid. Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 3. d. Batoni. al. Bathoniens. sed ut plurimum, Bathoniens.

DE a illis qui intra annos aptos matrimonii sponsalia contrahunt, sive uterque, sive alter reclamet, antequam ad annos matrimonii aptos pervenerint, & postulent separari, non sunt ullatenus audiendi. Si vero alteruter istorum ad annos pubertatis pervenerit, intra eosdem annos altero existente cum sponsalia contrahuntur: si is, qui minoris ætatis est, cum ad annos illos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerit consentire, iudicio Ecclesiæ poterunt ab invicem separari. Mulier autem, quæ postquam annos nobiles attingit, ei, qui nondum ad annos aptos matrimonii venerat, nupsit, cum in eum semel consenserit, amplius non poterit dissentire, nisi ipse cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suam negaverit præteritæ consentum. *b*

C A P. VIII.

Impuberes sponsalia contrahentes ante pubertatem separari non debent, sed post pubertatem possunt, si contradicunt sponsalibus, nisi culpa carnalis intervenierit.

Idem Alexand. III. eidem. (an. 1170.)

A Nobis e tua discretio requisivit, utrum iis, qui intra annos nobiles matrimonii nomine conjunguntur, vel eorum alteri, antequam ad annos aptos matrimonio perveniant, liceat a matrimonio tali discedere. Ad quod respondemus, quod pro eo, quod ante nobiles annos conjugalem consensum non habent, usque ad legitimam ætatem expectare tenentur: & tunc aut confirmetur matrimonium, aut (si simul esse noluerint) separentur, nisi carnalis d. mixtio ante intervenierit, cum interidum illa tempus anticipare solet pubertatis.

C A P. IX.

Minores apti ad matrimonium ex contractu matrimonii obligantur, nisi violentia intercedat.

Idem Genueu. e Archiepiscopo. (an. 1180.)

DE illis qui in minori ætate desponsantur: (et infra. *a*) Respondemus, quod si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, & si unus in alium visus fuerit consensisse, cum in eis ætatem supplevisse malitia videatur, sed cujuscumque sint ætatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensum accedat.

(*a* Traduntur et conjunguntur, et processu temporis divorcium possulant, minorem allegantes ætatem, aut vim sibi a parentibus factam, hoc inq. r. r.)

C A P. X.

Contractus ante pubertatem, etiam cum nisu carnalis copula, non facit matrimonium.

Urbanus III. Cermanan. Episcopo. (an. 1186.)

A Testationes b super causa matrimonii, quæ inter H. juvenem & G. mulierem vertitur, accepimus, & ipsis inspectis nobis innouit, quod prædictus juvenis nondum duodecimum annum attingerat, cum præfatam G. accepit uxorem: & licet visus fuisset (sicut uterque confessus est) ipsam corrumpere, mulier tamen credit se virginem evasisse: verum ipse antequam ad annum XIV. pervenisset, a memorata muliere recessit, quem cum XVII. annos habeat, eadem pro viro sibi vindicare contendit: (et infra. *a*) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si mulier per idoneos testes probare nequiverit, quod post XIV. annum ætatis suæ, vel circa finem XIV. anni prædictus juvenis consensisset in eam,

a C. 9. eod. tit. 1. comp. et post. Conc. Later. p. 26. c. 29. et vide Covarr. in epis. 4. Decr. c. 5. §. 1. *b* Vide l. nuptias. cum similib. ff. de reg. jur. c. 10. eod. tit. in 1. comp. vide Covarr. citatum super c. de illis. d. carnis. e. Januarii. f. C. 12. eod. tit. in 1. comp. Et post Conc. Later. p. 50. c. 41. §. de illis vero. *g* Vide l. pen. ff. quando dies leg. ced. & l. consinus. §. cum ita. ff. de verb. obi. h. C. 13. eod. tit. in 1. comp. vide Covarr. in epis. 4. Decr. p. 2. c. 4. 1. num. fin.

ab ipso juramento recepto, quod postquam ad legitimam ætatem pervenit, ipsam habere non consentit in uxorem: ab impetitione mulieris eum potes & debes absolvere, & ad alia vota utriusque date licentiam transeundi.

(*a* Sed cum vir XVII. annos habeat, eam recipere contradicit. Unde quia, donec nos super ipsa consuleres, non duxisti in prolatione sententia procedere.)

C A P. XI.

Si major invita contraxit sponsalia cum minore, non tenetur ipsum expellere, donec veniat ad ætatem adultam.

Idem Pisano Archiepiscopo. (an. 1170.)

EX literis a tuæ Frat. accepimus, quod puella quædam anno b XII. jurata fuit & desponsata cuidam puero IX. vel X. annorum: tempore procedente, de voluntate parentum potius, quam de sua (sicut asserit) ad domum patris pueri adducta, e ubi nolens & invita, minis parentum impulsu, moram fecit per annum & amplius, & tandem inde recedens, ad domum propriam est regressa: (et infra. *a*) Cum autem dictus puer nondum ad XIV. annum pervenerit, nec ad eandem carnaliter accessum habuit, discret. tuæ taliter respond. quod si puella commonita, ut donec compleat idem puer annum XIV. expectet, non duxerit expectandum: ei secundum ea, quæ proposita sunt, accipiendi alium virum liberam tuius facultatem. *d*

(*a* Commonita vero a matre sua, & a te, postmodum ad eum redire penitus contradixit, asserens, quod nunquam eum voluit, nec vult in virum habere, sed nubendi alii postulat facultatem. Unde quia quid super hoc agendum sit, à nobis tua Frat. requisivit.)

C A P. XII.

Sponsalia contracta cum minore septennio, per cohabitationem mutuam post septennium convalescant, & inducantur publica honestatis iustitiam: solvantur tamen per matrimonium de presenti.

Clemens III. (an. 1190.)

Duo pueri e Guilielmus & Guilielma matrimonialiter sunt conjuncti, puero VI. puella vero VII. annum agente: qui simul per tres annos manserunt: tunc pater puella subtrahens eam sponso, ipsam alteri M. nomine copulavit, cum quo per VII. annos quiete permanit: ipse vero tunc reliquit eandem, quia credebat eam alium virum habere, illum scilicet f, cui prius fuerat desponsata. Prior autem sponso ad annos discretionis perveniens, a prædecessore tuo contrahendi cum alia licentiam impetravit, qui quamdam nomine S. consobrinam prioris in uxorem accepit: & cum ea per aliquod tempus existeret, eam (ut ipse fatetur) carnaliter non cognovit, licet illa se ab eo cognitam assereret. Cum autem pater memorata Guiliel. eam vidisset a secundo viro relictam, prænominatam Guilielmum, cui prius eam desponsaverat, compulsi, ut S. neptem suam omnino dimitteret, & ad Guilielmam suam desponsatam rediret, qui postmodum per biennium cohabitavit eidem. Quia igitur quid tibi faciendum sit, postulas edoceri: Breviter respondemus, quod impediendo puerili ætate matrimonium inter G. & G. non fuit: & licet idem postquam illa nupsit alii, potuerit aliam ducere in uxorem, tamen quia dictam S. duxit consobrinam mulieris ejusdem, sive eam cognoverit sive non, non debet tamen cum eadem S. propter publicæ honestatis iustitiam remanere, nec ad primam habere regressum, quia alteri fuit legitime copulata: (et infra.) Cum vero vir caput sit mulieris, & Guilielmus dicat se non cognovisse prius S. supradictam: aliam si voluerit, poterit ducere in

a C. 14. eod. tit. in 1. comp. *b* annorum. *c* ducta. abdu-
cta. *d* Vide l. si pater. & ibi Barr. C. de sponsal. *e* Cap.
un. eod. tit. in 2. comp. vide Sylvest. in summa, verbo spon-
salia & Scos. 4. sens. dist. 27. q. 2. art. 2. & seq. *f* Alias
isa: Guilielmum scilicet, & c. g. ea.

re in uxorem, & S. viro legitimo copulari: post separationem vero, pro vitando populi scandalo, utrique ad tempus est poenitentia injungenda. Si vero legitime constaret ipsam S. ab eo sive post, sive antea cognitam exstitisse, neutri, vivente altero dabitur licentia contrahendi. Remanebit ergo Guilielma cum M. imposta ipsi M. ad tempus poenitentia competenti, qui pro sua opinione sola Guilielmam (iudicio Ecclesie non requisito) dimisit.

C A P. XIII.

Accusari non potest matrimonium, quod non est, ut si cum minori septennio sit contractum: denunciari tamen potest impedimentum, ne contrahatur in posterum.

Innocentius III. C. & P. quondam filii Malabrancia. a (an. 1210.)

AD dissolvendum, b quod factum fuerat inter I. & S. (& infra. α) Accusatione pro puella super consanguinitate proposita, praefatus I. multas exceptiones proposuit: per quas nitebatur vos ab accusatione multipliciter removere: (& infra. β) Interloquendo pronunciamus, inter juvenem & puellam nec matrimonium nec sponsalia fuisse contracta: cum constet puellam nondum ad septennium pervenisse. Quocirca nec accusatio locum habebat, cum non esset, quod posset legitime accusari. Denunciari tamen poterat consanguinitas, ut interdicteretur matrimonium contrahendum. Ad denunciationem ergo legitime probandam, terminum assignamus salvis exceptionibus non solum propositis, sed etiam proponendis. Ne vero quicquam in puellam interim attentetur, auctoritate Apost. interdicimus, ne in negotio de novo procedatur ulterius, donec vel a denunciatione cessetur, vel ea probata ordine iudicario procedatur. Quod si contra interdictum nostrum in praedictum ipsius aliquid fuerit attentatum, id e. irritum esse decernimus, & vitibus omnino carere.

(α Filiam quondam M. super matrimonio contrahendo, in nostra & fratrum nostrorum praesentia fuit propositum, quod cum dicta puella nondum ad septennium pervenisset, de ipsa nec matrimonium contrahi nec sponsalia potuerunt: defuit etiam consanguineorum assensus, qui praecipue sunt in talibus requirendi: quod & si aetas sufficiens exstiteret, & consanguineorum intervenisset assensus, persona tamen non sunt idonea ad matrimonium contrahendum, linea consanguinitatis obstante.)

(β Cuiusque super exceptionibus ipsius fuisset diutius descriptum, auditis & intellectis quacunque fuerunt hinc inde proposita, de consilio f. n.)

C A P. XIV.

Si quis per verba de praesenti contrahit cum impubere, in qua aetate malitia non supplet, intelligitur non matrimonium, sed sponsalia contraxisse, etiamsi subarrhatio intercesserit.

Idem Episcopo Abbates. d (an. 1210.)

Tux nobis e exhibita litera continebant, quod quidam filiam suam circiter XII. annos habentem cuidam nobili desponsavit, qui subarrhavit eandem, consensu mutuo accedente: (& infra. α) Quia vero nobis constare non potuit, cujus aetatis esset puella, cum eidem viro exstitit desponsata, cum dicatur, quod circiter XII. annos habebat, utrumne prudentia tunc in illa suppleret aetatem: respondemus, quod si puella nubilis non erat aetatis, cum saepofatus f. vir desponsavit eandem, & aetatem in ea prudentia non supplebat, proculdubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta fuerunt, quamvis ab ipso viro eadem fuerit subarrhata.

a Al. Malabrancia. b C. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. Solum cap. superiori citatum. c illud d Aberstaden. al. Albertaden. al. Albetem. al. Abbataden. e Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. vid. Covarr. in epis. 4. Decret. part. 1. c. 4. §. 2. num. 2. f saepe praefatus. al. saepe dictus.

(α Super nuptiis aliquantulum prorogatis, pater puellam universam carnis ingressus est, eo autem rebus humanis exempto puella avanculus supradicta ipsam alteri matrimonio copulari, & ille qui prius desponsaverat eandem, cum ipsius matre contraxit. Tuus autem praedecessor attendens, quod cum ea non poterat permanere, cujus filiam legitime desponsaverat, inter eos divorcii sententiam promulgavit. Postmodum autem mortuo viro secundo, quae supradictam puellam duxerat in uxorem, ipsa se tertio copulari, illo vivente, qui prius eam desponsaverat. Ceterum, eam ipsa quam vir idem se duxerunt humiliter consulendum, utrum licite valeant commemorari: tu vero deliberatione habita, respondisti, quod primo sponso vivente alter non potuit legitime copulari. Sed quia sua Ecclesia postulari, ut super hoc sed. Apostol. consuleres, procedere distulisti, nobis humiliter supplicans, ut super hoc tibi rescribere dignaremur.)

TITULUS III.
DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

C A P. I.

Pro clandestino matrimonio non praesumitur, sed illud alleganti incumbit onus probandi.

Ex Concilio Arelaten.

Si quis clam desponsaverit aliquam, & mulier vel vir negat huiusmodi desponsationem: viro incumbit probatio.

C A P. II.

Qui matrimonium clandestine contraxerunt, altero negante vel utroque, non apparente legitima exinde probatione, simul cohabitare ab Ecclesia non compelluntur: & si illud publicaverint, tanquam in conspectu Ecclesiae factum comprobabitur: nisi rationabilis causa subsit, qua impediatur. d. litera inhazendo.

Alexander III. Beluacen. Episcopo. (an. 1180.)

Quod b nobis: (& infra. α) Si enim matrimonia ita occulte contrahuntur, quod exinde legitima probatio non appareat; ii, quia contrahunt, ab Ecclesia non sunt aliquatenus compellendi. Verum si personae contrahentium hoc voluerint publicare, nisi rationabilis causa praediciatur, ab Ecclesia recipienda sunt & comprobanda, tanquam a principio in Ecclesiae conspectu contracta.

(α Ex sua parte significatum est, ut de clandestinis matrimoniis dispensare deberemus, non videmus qua dispensatio super his sit.)

C A P. III.

Cum matrimonia sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edita proponi, assignato termino, intra quem, qui veluerit impedire, impedimentum opponat: & si probabilis conjectura fuerit de impedimento, interdicatur testimonium, donec de hoc cognoscatur. hoc primo usque ad §. si quis.

Innoc. III. In Concilio generali. e (an. 1216.)

Cum inhibito copula d conjugalis sit in ultimis tribus gradibus revocata, eam in aliis volumus districte servari. Unde praedecessorum nostrorum vestigiis inherendo, clandestina conjugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse praesumat. Quare specialem quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando, statuimus, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per Presbyteros publice proponantur, e competentis termino praefinito: ut intra illum, qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ipsi Presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod impedimen-

a Clandestinas desponsationes & conjugia novissime irrita fecit Conc. Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 1. unde cessant haec de veterum altercationis interpretum. b C. 3. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lat. p. 50. c. 17. c Scil. Later. c. 51. d C. un. de clandest. matr. in 4. comp. e proponatur.

dimentum obstat. Cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis confiterit documentis.

Si in gradu prohibito matrimonium clandestine vel contra interdictum, de quo supra, contractum fuerit, etiam per ignorantes de impedimento, nisi ex illo matrimonio sunt illegitimi. Idem est, si ambo parentes sciunt impedimentum matrimonii, licet in conspectu Ecclesie contrahant. h. d. usque ad §. Sane. Abbas.

§. 1. Si quis vero huiusmodi a clandestina vel interdicta conjugia inire præsumpserit, in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione susceptæ, prorsus illegitima censentur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium: cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantie videantur. Pari modo proles illegitima censetur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimam, præter omne interdictum, etiam in conspectu Ecclesie contrahere præsumpserint.

Sacerdos, qui contempserit prohibere matrimonia interdicta, & quilibet Clericus etiam regularis, qui interfuit, per triennium a beneficio suspenduntur, & si culpa exegerit, etiam gravius puniuntur: ipsi etiam contrahentes contra hoc cap. etiam alias licite puniendi sunt, & idem in carnalitate denunciatis. h. d. usque ad finem: Abbas.

§. 2. Sane si parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ qualitas postulerit. Sed his qui taliter præsumpserint etiam in gradu concessio copulari, condigna poenitentia iniungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malitiose impedimentum obijocuit, canonicam non effugiet ultionem.

TITULUS IV. DE SPONSA DUORUM.

C A P. I.

Contrahens successive per verba de presenti cum duobus, tenetur ad hæc prima. Si autem primo contraxerit per verba de futuro, secundo per verba de presenti, ad hæc secunda.

Augustinus de fide pactionis & consensus.

DUOBUS e modis dicitur fides, pactionis, & consensus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere: si aliam duxerit, poenitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim rescindi tantum debet sacramentum. Si autem fecerit fidem consensus, non licet ei aliam ducere: si autem duxerit, dimittet ipsam, & adhæret priori. Est autem fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem, quod eam ducet, si permiserit eam rem secum habere, vel etiam pro consensu. Fides autem consensus est, quando etiam non fringit manum, corde tamen & ore consentit ducere, & mutuo se concedunt unus alii, & mutuo se accipiunt.

C A P. II.

Poente poenitentiam illius, qui alterius sponsam de presenti sibi accepit in uxorem, nec unquam in uxorem eam habere potest. h. d. juxta literam.

Ex Brocardo lib. 30. e

Ccepisti illam in uxorem tibi, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam, quia nunquam

e Trident. sess. 24. de resor. matr. c. 5. & Clem. un. de consang. & affinis. b. malitiosum. c. c. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Joan. majoris. l. q. sent. dist. 27. q. 5. & Sos. q. 2. art. 4. vers. 3. dubium est. d. al. ita: aliam ducere uxorem; e. Ita in antiquis ut est impressum, sed vitandum ita: ex Eucherdo l. 19. c. 5. f. c. 2. eod. tit. in 1. comp.

Jur. Canon. Tom. II.

potest tibi fieri legitima: & 40. dies in pane & aqua (quod a carinam vocant) cum septem sequentibus annis poeniteas.

C A P. III.

Sponsalia de presenti non solvuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatum. Innocentius III. Salernitano Archiepiscopo.

(an. 1170.)

LICET b præter solum: (& infra. α) Consultationi taliter respondemus, quod si inter virum & mulierem legitimus consensus interveniat de presenti, ita quidem, quod unus alterum in suo mutuo consensu verbis consuetis expresse recipiat, utroque dicente: Ego te accipio in meam, & ego te accipio in meam: sive sit juramentum interpositum, sive non, non licet mulieri alii nubere. Et si nupserit, etiam si carnalis copula sit secuta, ab eo separari debet, & ut ad primum redeat, Ecclesiastica districtio compelli: Quamvis aliter a quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum.

(α Et amplius solito multis simus & magnis negotiis prædici, & ita quod non sit nobis facile, aliorum consultationibus respondere: illa tamen speciali gratia, quam ad personam tuam habemus, & fraterna cogimur charitate, quid sensimus de his, super quibus nos consuluit dilect. tua, presentibus literis volumus aperire. Consulisti nos sequidem, utrum si inter virum & mulierem, præfatio vel non præfatio juramento, legitimus consensus interveniat, & presenti copula carnali non subsecuta, liceat mulieri alii nubere, vel si nupserit alii, & carnalis fuerit copula subsecuta, an ab ipso debeat separari.)

C A P. IV.

Qui appellat in causa matrimoniali, interdicti debet, ne aliud matrimonium contrahat licet pendente & si contraxerit, debet separari.

Idem Genuei. d. Archiepiscopo.

(an. 1170.)

TUa c Fraternitas nos consuluit: (& infra. α) De his vero, qui coram te super desponsatione facta per consensum mutuum de presenti, controversiam movent, & appellatione pendente, quam ante sententiam vel cognitionem causæ ad sedem Apostolicam interponunt, accipiant alias in uxores: Hoc arbitramur agendum, ut si amodo in tali casu duxerit appellandum, eis in Ecclesia publice interdicas, ne ante decisionem causæ aliud contrahant matrimonium. Et si contra fr interdictionem Ecclesie publice factum venire præsumpserint, matrimonium tam præsumptuose contractum poteris irritare.

(α Quid de his agere debeamus, qui desponsant aliquas mulieres, et processu temporis, antequam eas ducant, vel cognoscant, alias accipiunt in uxores. Super quo utique consultationi tuae taliter respondemus, quod si vir et mulier sese recipiunt expresse consensu de presenti mutuo, noster eorum altero super se poterit ad alia verba transire, et si possit ad matrimonium transigere. Verum si inter ipsas non accessit consensus de presenti, sed promissa de futuro, videlicet quod uterque dixit alteri: Ego te recipiam in meam, et ego te in meam, et alius eam mulierem desponsavit et traduxit: etiam si inter primos juramentum fuit, sicut diximus de futuro hujus desponsationis intuitu, secundum non poterit matrimonium separari, sed eis est de violatione fidei poenitentia injungenda.)

C A P. V.

Qui duas per verba de presenti desponsat, primam desponsatam habebit in uxorem, etiam si prius secundam cognoverit: nec valet contraria consuetudo. & hoc ultimum additur ad esp. Licet supra eodem.

Inno-

a Carenam. al. Carentiam. Contin. in marg. cap. 8. inf. de accus. b. c. 3. eod. tit. in 1. comp. c. expresso. d. Jansen. sed idem est. e. c. 7. eod. tit. in 1. comp. f. al. ita: Et si contra interdictum Ecclesie ita publice factum, &c.

Innocentius III. Mutinen. Episc. (an. 1170.)

Tuas a dudum : (& infra. a) De consuetudine, quæ diu in Mutinen. obtinuit civitate, ut si quis juraret se aliquam daturum, & circa carnis copulam desponsasset, si consequenter desponsasset aliam, & etiam cognovisset, primo cognita adjudicaretur viro, non quæ prius extitit desponsata : (& infra.) Ne vero turpis sit pars, quæ suo non congruit universo, & Ecclesia Mutinen. tenere debeat humiliter, & servare, b quod beati Petri sedem & suam metropolim se sui viderit & docere in matrimonii de cætero contrahendis, illud te volumus observare, ut postquam inter legitimas personas consensus legitimus intervenerit de præsentibus, qui sufficit in talibus juxta canonicas sanctiones : & si solus defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustantur, si personæ junctæ legitime cum aliis postea de factis contrahant, e quod prius de jure factum fuerat, non poterit irritari.

TITULUS V.

DE CONDITIONIBUS APPOSITIS IN DESPONSATIONE, VEL IN ALIIS CONTRACTIBUS.

C A P. I.

Defectus turpis conditionis in contractu matrimonii apposta, non vitiat matrimonium, sed visitatur.

Ex Concilio Africano. d

Quicumque a sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam relinquere voluerit : dicimus quod frangatur conditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

C A P. II.

Servus manumissus ea conditione, ut pars Monachus, & monasterio serviat, alius in servitutum redeat : si hoc acceptato Monachus factus sit, manumittentis voluntatem cogitur observare.

Gregorius Episcopo Spoletano.

(an. 600.)

Cum f sit proprium : (& infra.) H. Presbyter conquectus est Diaconum quandam manumississe duo mancipia sub hac conditione, ut Monachi fierent, & in eo monasterio, ubi ipse fuerat, permanerent, adjiectis, ut si quis contra faceret, servituti iterum subderetur : atque unum ex his (hac conditione despecta) monasterium deseruisse, & se inter Clericos sociasse. Tu ergo si ita esse reperies, sic te exhibe, ut nec illi monasterium deserendi sit facultas, & manumittentis voluntas non valeat præteriri.

C A P. III.

Qui juravit aliquam in uxorem accipere, si centum sibi donaverit, centum non datis, recipere non tenetur, nisi postea pure consenserit, vel eam cognoverit.

Alexander III. Pannorm. Archiepisc.

(an. 1180.)

De illis g : (& infra.) Si vero aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri præstiterit, Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris : Reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod sibi dari perit, non acceperit in uxorem, nisi consensus de præsentibus, aut carnalis sit inter eos, commixtio subsecuta.

C A P. IV.

Res donata Ecclesia sub modo, statim est Ecclesiam nec revocatur modo non servato, nisi hoc in contractu sit expressum.

sum. h. d. secundum veriore intellectum. Er est textus multum notabilis, & valde allegabilis. Abbas.

Idem.

Verum a cum alicui Ecclesie possessio qualibet interposita conditione donatur, a donatore donum postea revocari non potest : Nisi forte tali sit conditione collatum, quod ea cessante debeat revocari.

C A P. V.

Contrahens matrimonium sub conditione non improbas, non compellitur matrimonium consummare ante conditionis eventum.

Urbanus III. (an. 1185.)

Super eo b vero, quod postulasti, utrum ille, qui in quandam mulierem consensit, si pater ejus suum præstaret assensum, sit ad consummandum matrimonium compellendus : respondemus, quod cum consensus liber dici non possit, qui in alieno arbitrio reservatur, ac conditionem ipsam canonicam non improbet instituta, nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam cogendus est ad matrimonium contrahendum. Nam licet Alexander Papa responderit, quod sponsalia interposita conditione contracta, ipsa non impleta, si consensus de præsentibus intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolvi non debent, sed firmiter observari : nequaquam est nostræ definitioni adversum, cum hujusmodi consensus non sit de præsentibus habendus, licet per verba de præsentibus evidenter exprimat, qui in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit.

C A P. VI.

Qui sub honesta conditione sponsalia contrahit, & ante conditionis eventum desponsatam cognoscit, a conditione recedit.

Innocentius III. Mascan. c. Episc.

Per tuas d literas intimasti, quod cum quadam mulier P. nomine, N. postulari in virum, assensu inter se mutuum de præsentibus consensum intervenisse, & carnalem copulam accessisse : vir ipse quamvis contracta sponsalia & carnalem copulam non negaret, asserebat tamen se illam in uxorem ducere non teneri, quia sponsalia inter ipsos sub hac fuerunt conditione contracta, si pater ejus & patruus sponsalibus consentirent : sed ipsi quam cito noverunt, & sponso contradixerunt & sponsa. Verum mulier replicabat, quod licet fides præstita fuerit ab utroque sub conditione præscripta, non tamen sibi fuerat a patre viri, vel patruo aliquando contradictum : & ante tempus contradictionis expressum a testibus & post, dicebat inter se carnalem copulam accessisse : (& infra. a) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum liquido constet, quod post contracta sponsalia, carnalis est inter eos copula subsecuta, pro matrimonio est præsumendum, & quia videtur a conditione apposta recessisse. Nam & si probatum sit, quod postquam pater & patruus viri contradixere sponsalibus, idem vir mulierem illam carnali conjunctione cognoverit : non est tamen aliquo modo probatum, quod antequam ipse cognovisset eandem, pater ejus & patruus contradicere curavissent.

(a Addebat præterea, quod licet a principio conditionaliter contraxissent, temporis tamen processu sine conditionis adjunctione pure in matrimonium consenserint, & hoc asserere se testibus probaturam : receptis itaque testibus utriusque partis, cum assessoribus mulieris, coram se præsentibus duobus examinatis faceres publicari : testes ipsi dixerunt, quod dicta, quæ ibi legebantur, non dixerant, quorum legi dicebantur, & quæ deposuerant scripta non erant, sed ab

uno

a Cap. un. eod. tit. in 3. comp. b observare. c contrahunt. d In Conc. Africanis hoc nondum inventum est, ut refert Grat. sive Palea 27. q. 2. c. quicumque. & habetur post Conc. Later. sub Alexand. III. part. 6. c. 5. e Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. f Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. g Cap. 4. tit. de sponsal. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 6. c. 12.

a C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 29. c. 3. & cap. 2. eod. tit. De consuet. in 1. comp. b Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 6. c. 21. c Marfican. al. Marfican. al. Marfican. d Cap. un. eod. tit. in 3. comp. e Vid. l. & si contra, in ver. depositum. C. de nups. f al. commixtione.

uno examinatorum tunc contra eos fuit fortiter obviatum, & ob hoc mulier postulabat, ut eidem testes vel alii super eisdem capitulis iterum audirentur: tunc autem hac novitate commotus sequentem diem partibus praefixis, quibus in sua praesentia constitutis, omnes examinatores convocari iussit, sub interminatione anathematis illos obtestans, ut dicerent si essent illa vera attestations, quibus obviaverant testes, qui continuo alias attestations in medium produxerunt: quibus cum per advocatum viri fuisset objectum, sicut prioribus fuerat obviatum: post allegationes multiplices secunda attestations a partibus admissa fuerunt, & cum attestations viri postea publicata. Porro cum mulier illi praecipue articulo insistebat, quod ante renuntiationem sponsalium & post, idem vir carnaliter eam cognoverat, & ex ea filiam procreaverat, & proprio nitebatur ostendere iuramento. Quia vero super his non solum opinionibus varias, sed contrarias accepisti, & ad magisterium sed. Apostol. recurrens, humiliter postulaisti, quid sentiendum sit in talibus edoceri.)

C A P. VII.

Si in contractu matrimonii apponitur conditio turpis vel impossibilis, habetur pro non adjecta, nisi sit contra substantiam matrimonii, quia tunc videtur contractum. h. d. hoc capitulum notabile, & multum allegabile.

Gregorius IX. (an. 1235.)

SI conditiones a contra substantiam conjugii inferantur, puta si alter dicat aliter: Contraho tecum, si generationem proles evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut si pro quaestu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus quantumcunque sit favorabilis, caret effectu. Licet alia b conditiones appositae in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.

TITULUS VI.

QUI CLERICI VEL VOVENTES MATRIMONIUM CONTRAHERE POSSUNT.

C A P. I.

Diaconus vel Subdiaconus matrimonium contrahere non possunt, & si contraxerint, etiam si sint facti irregulares, debent separari.

Alexander III. Rhemens. Archiepisc.

(an. 1190.)

DE Diacono, qui in Sabbato sancto alium Diaconum vulneravit, & uxorem accepit, hoc tua prudentia respond. quod in continuo & humiliato corde ad Ecclesiam redire voluerit dimissa illa, quam accepit in uxorem, & absolutione obtenta, injuncta d sibi poenitentia de utroque excessu, post eam peractam dispensative poteris ei Diaconatus officium reddere, & si perfecta vita & conversationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, siue hominem interfecerit, live non, matrimonium non posse contrahere, factorum canonum censura demonstrat.

C A P. II.

Subdiaconus matrimonium contrahere non potest.

Idem Cenoman. Episcopo. (an. 1180.)

EX Irregularium e tuarum renore accepimus, quod lator praesentium in Subdiaconatus officio constitutus, quamdam sibi in conjugem copulavit, quam eundem abjurare fecisti. Super quo prud. tuam in Domino commendamus, mandantes, quatenus si ad monasticum

a ordinem transire voluerit, & tibi post laudabilem conversationem ipsius visum fuerit, eum ad majores ordines promoveri concedas: quod b si ad religionem se transferre noluerit, eum neque in Subdiaconatu ministrare, neque ad altiores permittas ordines promoveti, in minoribus tamen ordinibus poterit ministrare.

C A P. III.

Votum solenne impedit & dirimit matrimonium post contractum: votum simplex tantum impedit contrahendum, sed non dirimit post contractum.

Idem Vigorien. c. Episcopo. (an. 1180.)

MEMINIMUS d: (& infra. c.) Respondemus, quod si quisquam, qui se religioni devovit: & habitu suscepto professionem fecit, postmodum sibi aliquam copulaverit, est cogendus ab ea recedere, & ad Ecclesiam, cui se contulit, sine contradictione transire. Verum si nec habitum suscepto, nec professionem, sed votum solummodo fecit, & se ad religionem transirum promissit: licet postea matrimonium contraxerit, non est cogendus ad religionem transire, & matrimoniale votum rescindere.

(c. Nos ex parte tua questionem hujusmodi audisse, s. utrum illi qui se ad religionem coram Episcopo devoverunt transuros, & habitum religionis suscipiunt, si postmodum uxores duxerint, cogendi sunt eas dimittere, & ad Ecclesiam, cui se contulerant, redire.)

C A P. IV.

Susceptio habitus Professorum extra religionem a non habente potestatem incorporandi religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem Lucen. Episcopo. (an. 1180.)

CONSULUIT e nos tua Fraternalitas, quid faciendum sit de nobili muliere, quae vestibus pretiosis abjectis, mutavit habitum, & de manu Presbyteri velamen assumpsit, sed non renunciavit propriis, nec intravit claustrum, nec in manu alicujus Episcopi, Abbatis vel Abbatissae, aut super altare professus est, vel obedientiam promissit: postmodum vero elapso anno (abjecto religionis habitu) cuidam nobili nupsit. Consultationi tuae taliter respondemus, quod sicut simplex votum f matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit jam contractum: ita habitus sine professione susceptus, ne contrahatur, impedit, sed contractum nequaquam dissolvit.

C A P. V.

Votum castitatis de praesenti impedit matrimonium contrahendum: Ecclesia tamen ex causa matrimonium contrahi quandoque permittit. h. d. inherendo literae.

Idem.

Veniens g ad praesentiam nostram M. Eremita proposuit, quod I. mulier cuidam viro absenti fide data se nupturam promissit, sed postmodum audiens plura de severitate ipsius, et noluit copulari. Cum itaque timeret, ne illi nubere cogereur, in manibus suis continentis votum promissit, non tamen locum aut vestem mutavit, quo auditio viri aliam sibi copulavit. Nos itaque attendentes tutius esse, ut praesata mulier post fidem & votum simpliciter oblatum matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat: mandamus, quatenus si plus non processit, sibi de fide mentita & voto violato congruam satisfactionem indicas, & ei, cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.

CAP.

a Illustris est hac decree. cujus intellectu praeter D. Scotum l. 4. sent. d. 20. q. 2. art. 2. & 3. Adrianum super 4. q. 7. de matr. & Covarinum citatum super gloss. c. praecedentis. b Licet alias. c. C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 26. c. 1. d. al. ita: injuncta quoque sibi, & c. c. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. part. 50. c. 50.

a Vox, monasticum, deest in omnib. manuscr. b al. qui se ad religionem se conferre. c Vigorien. al. Vigorn. d C. 6. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 6. c. 9. e cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 45. c. 4. f Vid omnino citatos paulo ante in c. meminimus. eod. tit. g C. 8. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 4. c. 10.

C A P. VI.

Votum simplex impedit sponsalia de futuro, non autem dirimit matrimonium sequens: secus in voto solenni.

Celestinus III. (an. 1195.)

Rufus a quidam votum castitatis emittens, juravit se quandam ducturum postea in uxorem. Unde a fraternitate tua requisiti arbitramur, quod cum simplex votum apud Deum non minus obliget, quam solenne: pro eo quod juravit temere, penitentiam agat, & votum, quod Deo fecit, studeat observare. Quod si postquam hujusmodi prælitit juramentum, ad nuptias proprio motu convalescet: cum votum simplex matrimonium impediatur contrahendum, non tamen dirimat jam contractum, nihil ambiguitatis questio tua continere videtur.

C A P. VII.

Votum solenne impedit et dirimit matrimonium post contractum.

Innocentius III. Libonen. et Colimbrien. Episcopis.

(an. 1212. in Hispaniam.)

Insinuante b. i. nobili muliere, nostro est Apostolatus referatum, quod a quibusdam curialibus fuit Regi Legionen. pro ipsius copula supplicatum: quod cum ad confanguineorum ejus notitiam pervenisset, ut maritum acciperet, ei sub obsecratione Regia suggererunt: ipsa vero, quod tunc nollet habere protestans, consilium accepit ab eis, quod votum emitteret castitatis, quod in manibus eujusdam de fratribus sancti Aug. fecit, eo adjecto tenore, ut in domo propria cum omni substantia sua remaneret. Sane in eisdem ordinis habitu biennio post permaçit, licet id se invitam fecisse asserat & coactam, non tam metu Regio quam parentum: (et infra. a.) Tandem attendens, quod invita votum emisisset, eo dimisso de parentum consilio, p. Michaeli e. publice fuit matrimonialiter copulata: de quo d. quatuor sustulit filios tempore procedente: (et infra. b.) Nos igitur attendentes, quod in emissionem voti, quod præcessit, nulla vel modica coactio affuisset, quam patientia & perseverantia sequentis temporis penitus profugavit, & quod sequens conjunctio potius iniqua fuit, & violenter extorta: mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur præfatam mulierem ad male dimissum religionis habitum reassumendum, & servandum quod vovit, monere & inducere procuratis, (& si opus fuerit) per censuram Ecclesiasticam coercere.

(a) Post hæc eidem Regi quod fecerat indicavit, quod ap. probans, tenuit, ne quis ea nudent domum intraret in ipsi, vel exinde aliquid expectaret. Interim vero tempore modico elabente p. Curialis regias literas secum portans, et f. Ferandi dictæ mulieris domum intrantes, ut ipse p. vi saltem eam duceret in uxorem, acceperunt ab ipsa quod si eam idem p. vi saltem eam duceret, ipsius manibus insereret. Postea vero dimissis domo et omnibus ad ea habebat, in domo eujusdam judæi per tres, in Ecclesia vero S. M. de Neiga per sex latuit septimanas, ita quod exinde propter necessitates humanas etiam egredi non auderet, tandem se coactam videns et omnibus destitutam, et.)

(b) *Votum quia salutem animæ d. s. l. eras omnibus a. t. ferre, ac metuens quod hujusmodi conjunctio licita non existat, quid super his tenere debeat, edoceri response nostro suppliciter postulavit.*

TITULUS VII.

DE EO, QUI DUXIT IN MATRIMONIUM, QUAM POLLUIT PER ADULTERIUM.

C A P. I.

Si quis vivente uxore contrahit cum secunda hoc ignorans, prima mortua ad sui petitionem non separabitur a secunda.

a C. eod. tit. in 2. comp. b. c. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. Sat. q. sent. dist. 38. q. 2. et citatos in præced. capit. c. alias Michaelis p. filio Michaelis. d. in antiqua comp. de qua, etc.

Alexander III. Abbati sancti Albani.

(an. 1180.)

Propositum a est nobis, quod vir quidam uxorem habens sibi aliam hujusmodi rei insciam copulavit: sed prima mortua nititur discedere a secunda: (et infra. a.) Licet autem in canonibus habeatur, ut nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maxime, cui fidem dederat uxore sua vivente, vel quæ machinata est in mortem uxoris: quia tamen præfata mulier erat inscia, quod ille aliam haberet uxorem viventem, nec dignum est, ut prædictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo reporet: Consultationi tua taliter respondemus, quod nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi.

(a) *Asserens quod uxore vivente eam non licuit sibi copulare.*

C A P. II.

Si vivente prima uxore & non cognita, quis contraxit cum secunda scienter, & eam cognovit, etiam mortua prima & secundam habere non potest: secus si prima eras non legitima uxor.

Idem Abbati de Fonsibus. (an. 1180.)

Significavit c. nobis O. Andegavenfis: (et infra. a.) Mandamus quatenus si contiterit, quod eidem O. tanta vis illata fuerit, quod non sponte in primam consenserit, nec post prælitum juramentum ipsam carnaliter cognoverit, propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam postea in uxorem accepit, revertendi liberam tribuas facultatem. Alioquin sibi ne ad secundam revertatur sub interminatione anathematis inhibens, desit licentiam ducendi aliam in uxorem.

(a) *Parochianus Eboracen. Ecclesia per VV. de Romar. qui est ex hac luce substractus, capiens eum, ramdiu in vinculis ferretis, & carcere tenuit, donec ipsum jurare coegit, quod Amulierem duceret in uxorem. Cum autem vincula & carcere evasisset: aliam uxorem accepit, de qua filios procreavit. Postea vero idem O. a præfata A. coram ven. fratre n. Eboracen. Archiepiscopo Ap. sed. Leg. tractus in causam, coactus est Juramento servare, quod ad illam quam sponte in uxorem acceperat, non accederet, donec lis esset iudicio Ecclesiastico terminata. Ceterum quia priusquam de causa cognoscitur legitime, prænominata A. diem clausis extremum, prædictus O. ad eandem, de qua filios habuit, reversi non audeat, inde est quod d. v. A. f.)*

C A P. III.

Non potest qui cum illa contrahere, quam uxore vivente cognovit, si machinata fuit in mortem uxoris.

Idem. Baranen. d. Episcopo. (an. 1180.)

Super hoc e. quod quaesivisti, an liceat alicui cum ea contrahere matrimonio, quam uxore sua vivente sibi de facto matrimonio copulavit: Taliter respondemus, quod si adultera est in mortem uxoris aliquid machinata, five fidem dedit, five non, quod ea defuncta hanc esse ducturus, secundum canones ab ejus consortio prohibetur, & hæc prohibitio perpetuo est servanda.

C A P. IV.

Qui vivente uxore, etiam ab eo separata quoad torum & secundam conscientiam duxit uxorem, prima mortua separabitur a secunda, sed cum alia contrahere poterit.

Clemens III. (an. 1190. Roma.)

Ex literarum f. tuarum insinuatione accepimus, quod T. uxorem suam in adulterio deprehensam, de tibi ante-

a Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. c. 6. c. 1. vide Magistr. q. sent. dist. 35. §. solet etiam quar. b. al. habeatur expressum. c. C. 1. eod. tit. in 1. comp. et post Concil. Later. p. 6. c. 13. d. Bavaren. al. Baranen. sed Reluacen. Bajonen. Batonien. & Bircen. agnoscenda, cetera rejicienda sunt.

c Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. & post Conc. Lateran. p. 6. c. 16. f. Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.

antecefforis assensu abiecit: quæ postmodum accepit a habitum monachalem: sed dictus T. antequam illa decederet aliam superinduxit b, & plures suscepit filios ex eadem: (*et infra* α) Frat. t. igitur resp. quod illos debes ab invicem separare. Idem vero vir, insidita ei de adulterio poenitentia, aliam ducere poterit in uxorem.
(*α Caterum quia supradicta mulier deceffit, quid super secunda copula fieri debeat, sedem duxisti Apost. consulendam*)

C A P. V.

Qui vivente uxore legitima cum secunda contrahit adultera, etiam prima mortua separabitur a secunda, etiamsi longo tempore ei cohabitaverit, et filios ex ea suscepit.

Idem. c (*an. 1190. Romæ.*)

Cum d haberet uxorem legitimam nomine I. lator presentium, cum M. adulterium perpetravit. Cumque super hoc fuisset in jus vocatus, abjuravit adulteram, & postmodum juramento contempto, vivente legitima cum ea matrimonium contrahere, & ipsi diu cohabitare præsumpsit: demum prædicta A. de presentibus subtrahita, memoratus I. cum adultera per decennium est moratus, de qua decem filios procreavit. Tale ergo damus consult. t. responsam, ut separantur e omnino: & eis insinuat poenitentia, perpetua continentia indicatur: præsertim cum in diestuos ambo præcesserint, & tandem publice in adulterio, & perjurio ex certa scientia perdurantes, Ecclesiam in gravi scandalo perturbaverint. Nostri enim, quod Leo Papa statuit, ut nullus ducat in matrimonium, quam adulterio polluit: & quod hic plus processum fuit, quam si fides præstita duntaxat fuisset adulteræ, ut defuncta legitima eam duceret in uxorem; cum eadem etiam prima f. vivente, quasi matrimonialiter mœchæ mœchus adherere præsumpsit, & sacramentum suum temere violare: quod utique concubium (ubi etiam nulla intercessit g. religio juramenti) tam b. Gregor. Papa, quam Triburien. Synodus i. detestatur, & utrumque hoc modo conjunctam præcepit publicæ k. poenitentia subijci, ac perpetuo sine ulla sp. conjugii permanere. Nec aliquod eisdem I. & M. adminiculum afferunt, ut simul maneat, quod decennio cohabitaverant l. Id invicem, ac decem filios suscepunt m: cum multiplicatis proliis ita susceptis, magis eorum crimen exaggeret, & diuturnitas temporis peccatum non minuat, led augmentet. Solitudinis tamen tuæ intererit, ut uterque liberis suis, secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministret.

C A P. VI.

Si quis mortua uxore contrahit cum eâ, quam vivente uxore sine fidei datione cognoverat, tenet matrimonium, dummodo in mortem defunctæ neuter fuerit machinatus.

Innocentius III. Episcopo Spoletano.

(*an. 1212.*)

Significasti n. nobis, quod cum P. civis Spoletanus, quandam M. mulierem duxisset legitime in uxorem, ea relicta, cuidam meretrici adhaesit: (*et infra* α) Verum cum uxor ipsius esset viam univerſæ carnis ingressa, meretricem, cui adhaeserat, desponsavit. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea vivente ubi fidem dederit e. de matrimonio contrahendo; legitimam iudices matrimonium supradictum, excommunicato manus absolutionis (si petierit) juxta formam Ecclesie impensurus.

a Suscepit. b superduxit. c In veteri comp. hoc caput Cassino III. præcedens vero Clementi III. tribuitur. d C. 2. eod. tit. in 2. comp. e Vid. Cass. in l. Claudius. D. de his quibus ut indignis. f Vox, prima, desit in antiq. nec debet esse, ut constat ex gl. verb. cal. g intercessit. Vid. Hoff. hic inducentem variis Greg. auctor. l. C. 40. et 51. k. cohabitaverint. m suscepit. n C. 1. eod. tit. in 3. comp. o dederint.

(*α Et cum ab ejus contubernio aliorum non possit legitimum revocari, vos in eum excommunicationis sententiam protulistis.*)

C A P. VII.

Si quis vivente prima secundam hujus rei insciam duxerit uxorem: mortua prima, licite remanet cum secunda, novo consensu interveniente.

Idem M. Janen. Capitula. (*an. 1212.*)

Veniens a ad presentiam nostram G. laicus humiliter insinuatione monitavit, quod cum in civitate Lemovicen. quandam sibi matrimonialiter copulasset, ab ea recedens Messanam advenit, ubi M. mulierem insciam, quod aliam haberet uxorem, sibi solenniter copulavit: verum cum eidem poenitentia fuisset insinuat, ut ad legitimam rediret uxorem, & ipse propter hoc in suam patriam rediisset, uxorem suam inventiens carnis debita perfovisse, ad Messanam rediit civitatem, & supradictæ M. tanquam legitimæ cohabitavit uxori: (*et infra*) Licet autem vivente uxore legitima prædictam M. sibi congnalare nequiverit in uxorem, quia tamen uxore defuncta, utpote a lege ipsius solutus, in eadem M. de novo potuit matrimonialiter consentire, dummodo non præstitisset fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem uxoris: mandamus, quatenus si est ita, eidem G. ut supradictæ M. affectu adhaereat conjugali, licentiam concedatis.

(*α Nunc autem impostam sibi pro priori excessu poenitentiam agens humiliter, et devoto, cohabitandi eidem M. a nobis licentiam postulavit.*)

C A P. VIII.

Contrahens cum secunda, vivente prima, quam tamen non cognovit, nec ante contrahendum, nec post, mortua prima potest contrahere cum secunda.

Gregorius IX. fratri R. (*an. 1236.*)

SI quis uxore vivente fide data promisit aliam se daturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec ante, nec post (legitima ejus superstiti) cognovit eandem: quamvis utrique ipsorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, sit poenitentia injungenda: non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit, post uxoris obitum dirimendum, Caterum tolerari non debet, si prius vel postea cum vixerit b. uxor ipsius, illam adulterio polluisset.

TITULUS VIII.

DE CONJUGIO LEPROSORUM.

C A P. I.

Lepra superveniens non dissolvit matrimonium, nec matrimonii effectum: ideo ad invicem maritali affectione conjuncti se tractare debent, aut ad perpetuam continentiam novendam induci.

Alexander III. Cantuarien. Archiepiscopo.

(*an. 1180.*)

PERVENIT ad nos, quod cum hi, qui lepræ morbum incurrun, de consuetudine generali, a communione hominum separantur, nec uxores viros, nec viri uxores taliter agrotantes sequuntur. Quoniam igitur cum vir & uxor una caro sint, non debet alter sine altero esse diutius, mandamus, quatenus ut uxores viros, & viri uxores, qui lepræ morbum incurrun, sequantur, & eis conjugali affectione ministrent, sollicitis exhortationibus inducere non postponas. Si vero ad hoc induci non poterunt, eis arctius injungas, ut uterque altero vivente continentiam fervet. Quod si mandatum tuum servare contempserint, vinculo excommunicationis adstringas.

CAP.

a C. 2. eod. tit. in 3. compil. b vixit c Vid. B. Thom. 40. sent. dist. 22. q. 1. art. 1. d C. 1. eod. tit. in 1. comp. es post Conc. Later. p. 37. c. 2.

C A P. II.

Coniuges propter lepram separandi non sunt a coniugio, et contrahere possunt matrimonium, et invicem sibi reddere debitum tenentur.

Idem Baronen. a Episcopo. (an. 1180.)

Quoniam b neminem licet (excepta causa fornicationis) uxorem dimittere, constat, quod si mulier lepra percussa fuerit, seu alia gravari infirmitate derenta, non est a viro propterea separanda, vel etiam dimittenda. Leprosi autem si continere nolunt, & aliquid quæ sibi nubere velit, inveniunt, liberum est eis ad matrimonium convolare. Quod si virum siue uxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus a sano carnale debitum exigit, generali præcepto Apostoli, quod exigitur, est solvendum: cui præcepto nulla in hoc casu exceptio invenitur.

C A P. III.

Sponsalia de futuro præcise non compellunt ad contrahendum matrimonium cum leproso, lepra post sponsalia superveniens.

Urbanus III. Episcopo Florentino. (an. 1186.)

Literas d: (& infra. α) Quia postulasti, utrum si post sponsalia de futuro inter legitimas personas contracta, antequam a viro mulier traducatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alius ad consummandam copulam maritalem compelli debeat? Respondemus, quod ad eam accipiendam cogi non debet, cum nondum inter eos matrimonium fuerit consummatum.

(& Tua Frater, debita benignitate suscepimus, quibus certiores de sinceritate fidei tuæ, & devotionis affectu, ad honorem et commodum suum abundantius provocamus. Verum)

TITULUS IX.
DE CONIUGIO SERVORUM.

C A P. I.

Servus contradicente Domino matrimonium contrahere potest, sed propter hoc non liberatur a servitio Domino debitis.

Adrianus Sancteburgen. f. Archiepisc. (an. 790.)

Dignum est g: (& infra. α) Sane juxta verbum Apostoli b, sicut in Christo Jesu, neque liber, neque servus est a sacramentis Ecclesiæ removendus, ita nec inter servos matrimonia debent ullatenus prohiberi: & si contradicentibus Dominis & invitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda. Debita tamen & consueta servitia non minus debent proprii Dominis exhiberi.

(& Et a rationis tramite non discordat, quod ea, quæ dubitatis in se videntur scrupulorum consinere, ad Apost. sed. iudicium referantur, ut inde Christi fideles in dubiis certitudinem se gaudant invenire, unde noscuntur magistræ fidei suscepisse. Tua vero Fr. de servorum coniugiis, quæ invitit et contra licentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat Apostolatus nostro, sicut bene meminimus, requisivit, super quo tibi duximus respondendum.)

C A P. II.

Separatur matrimonium, quando liber ignoranter cum ancilla contraxerit, nisi postea hoc sciens illam cognovit.

Alexander III. Præposito et Priori Morsariensi.

(an. 1170.)

Proposuit t nobis M. mulier, quod cum vir ejus cum ea diutius permanisset, notam ei servilis & conditionis objecit, asserens eam esse ancillam, quam liberam es-

se excedebat, cum eam duxit in uxorem: (& infra. α) Mandamus, quatenus si confiterit, quod idem vir præfatam mulierem, postquam illam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit, ipsum monitione præmissa compellatis, a ut eam sicut uxorem maritali affectione pertister. Si vero aliter fuerit, & sententiam divortii proferri contingat, b mulieri pecuniarum quam præfato viro pro dote concessit, restitui faciat.

(& Cum autem in præsentia ven. f. n. Astensis Episcopi tractaretur negotium, mulier quia ibi gravari timebat, ad nostram audientiam appellavit. Quia igitur tam ea quam viro suo vivente post aliquantulum moram præfatus vir inconcussa lite recessit, d. v. per a. f.)

C A P. III.

Si consuetudo est in loco, quod partus conditionem patris sequatur, natus ex libero & ancilla liber est, & ut liber matrimonium contrahat.

Urbanus III. Ariminens. Episcopo. (an. 1187.)

Licet c: (& infra. α) Sane super eo, quod fuit propositum, an mulier possit divortium postulare, pro eo quod vir, cum quo suæ conditionis ignara contraxit, servus monasterii proponatur, cum econtra idem vir patrem suum, cujus conditionem secundum leges d provincie sequeretur, tempore mortis pro libero se gessisset, & jam elapso decennio, nec patris, nec suo nomine se status controversiam passum, constanter affirmet: Videtur nobis ratione temporis, & favore libertatis, pro parte viri securius iudicandum.

(& Ad ea super quibus nos Frat. tua consulere voluit, te sufficere arbitremur: quia tamen ad majorem certitudinem iudicium nostrum pastoralis sollicitudine requiris, nos ad inquisitiones vestras officii nostri sine debito respondemus.)

C A P. IV.

Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo scivit, non consensit, separatur matrimonium, & cum alio contrahere potest.

Innocentius III. H. Episcopo. c. (an. 1212.)

Ad nostram noveris scientiam pervenisse, quod G. Presbyter Cardin. Apostol. sed. Leg. R. militem a muliere quadam propter conditionis separavit errorem. Ideoque mandamus, quatenus si confiterit, quod miles ignoranter contraxit g cum ancilla, ita quod postquam intellexit conditionem ipsius, nec facti, nec verbo consensit in eandem, propter quod per Card. eundem ab ejus fuerit consortio separatus, contrahendū cum alia liberam ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem.

TITULUS X.
DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

C A P. UN.

Natus ex libera vel libera, liber est.

Gregorius. b. (an. 600. Roma.)

Indecens esse credimus ut progeniti ex libera, siue libera filii ad servitium retractantur. Propterea tibi præcipimus, ut si documenta nulla sint ab Ecclesiæ parte, quæ documentis hujusmodi debeant obviare, ab ejus molestia sine aliqua retractatione compescas eandem: durum est enim, ut si alii pro mercede libertates tribuant, ab Ecclesiâ, a qua tueri debent, revocentur.

TITULUS

a Baronem. b cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 37. c. 3. c aliqua. d Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 50. r. 63. & Vid. Magist. & ibi Doctores. f. dist. 36. f. Salzbirgen. al. Salzbirgen. g c. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 45. c. 7. h ad Gal. 3. f cap. 2. eod. tit. in 1. compil. k Vox, servilis, deest in omnibus antiquis codicibus.

a Cogatis. b contrigerit. c cap. 3. eod. tit. in 1. comp. vid. B. Thom. 4. sent. dist. 36. q. 1. art. 4. & omnino sexum. & ibi gloss. Aret. & Doct. in §. 1. Infit. de ingenuis. d legem. e In antiq. libris, ut plurimum ita: N. Episcopo. f c. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. Sor. 4. sent. dist. 35. q. 1. art. 2. g contraxerit. h In aliquo vet. Cod. additur nonus: sed mendose, cum sit Greg. l. lib. 1. ep. 53. registr. lvo p. 16. c. 73. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.

TITULUS XVII.
DE COGNATIONE a SPIRITUALI.

CAP. I.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite contrahunt, nisi consuetudo repugnet: separantur autem, si per eorum alterum vel utrumque compaternitas est contracta h. d. cum cap. super eo. infr. eod.

Alexander III. Salerni Archiepiscopo. (an. 1180.)

Utrum autem filii aut filia ante vel post compaternitatem geniti, possint ad invicem copulari, canones secundum diversorum locorum consuetudines contrarii inveniuntur. Et licet primus canon exinde editus, natos post compaternitatem ad invicem copulari prohibeat: alter tamen canon posterius editus, primum videtur corrigere: per quem statuitur, ut sive ante, sive post compaternitatem geniti sunt, simul possint conjugari, excepta illa persona duntaxat, per quam ad compaternitatem venit. Unde nobis videtur, ut secundum posteriorem canonem debeat observari: Nisi consuetudo Ecclesie, quae scandalum generet, aliter se habere noscatur.

CAP. II.

Compaternitas scienter vel ignoranter superveniens inter conjuges, conjugium non dissolvit.

Idem eadem.

SI vir vel mulier scienter, et vel ignoranter filium suum de sacro fonte suscepit, an propter hoc separari debeant? Consult. t. r. respondemus, quod quamvis generaliter sic institutum, ut debeant separari, quidam tamen humanius sentientes aliter statuerunt. Ideoque nobis videtur, quod sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere, nisi ad continentiam servandam possint induci: quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur; si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari vel doli.

CAP. III.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite invicem contrahunt matrimonium: si tamen subest consuetudo impediens & dirimens talia matrimonia, servanda est loci consuetudo h. d. secundum intellectum magis communem, attingendo mentem capituli.

Idem Vigilien. Episc. (an. 1180. Roma in Apuliam.)

Super eo, quod a nobis tua Fraternalitas requisivit de duorum compatrum filiis: Respondemus, quod si tales filii fuerint, per quorum alterum, vel utrumque parentes ad compaternitatem venerunt, eos conjungi nulla ratione sustineas, & conjunctos Pontificali auctoritate non differas separare. Caterum si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinem tuam Metropolitanam Ecclesie, vel aliam circumpositarum inquirere, & diligentius imitari, ita quod si ejusdem Ecclesie consuetudo habeat inter eos non sustinere conjugium fieri, nec factum firmitatis robur habere: tu simili modo in Ecclesia tibi commissa conjugium hujusmodi fieri non permittas: & si quos taliter conjunctos inveneris, juxta earundem Ecclesiarum consuetudinem ipsos separare e ab invicem non f. omittas. Verum si de consuetudine habeatur, ut talia conjugia permittantur, id in Ecclesia tua dissimulare poteris, ita quod nec contradicere, nec tuum videaris prestare assensum: quia sicut grave est antiquam consuetudinem circumjacentium Ecclesiarum super his contemnere; sic

quoque gravius videtur, si propter eam hujusmodi conjugis tuum indulges assensum, cum possit sic in exemplum assumi.

CAP. IV.

Inter patrem baptizati & uxorem levantis prius ab eo cognitam, contrahitur compaternitas efficax ad matrimonium dirimendum.

Clemens III. (an. 1190.)

Martinus & Bertha duxit uxorem, Tebergam sibi copulavit Lotharius, qui Bertha & Martini filium de sacro fonte suscepit. L. vero & B. sublati de medio, M. cum T. praefata contraxit. Nos autem consult. t. r. duximus respondendum, quod cum secundum verbum Domini vir & mulier efficiantur per connubium una caro, siquidem est Tebergam non posse matrimonialiter copulari Martino, qui compatet ejus fuerat, cum quo una caro Teberga noscitur existisse.

CAP. V.

Compaternitas per catechismum contracta impedit matrimonium contrahendum, sed contractum non dirimit.

Idem.

Contracto b. matrimonio inter P. & A. uxorem suam quidam consanguinei ejusdem A. contra matrimonium objecerunt, quod eadem in primo sacri salis pabulo, filium quondam c. concubinae ipsius P. tenuit; (& infra. a) Verum si constaret vera esse, quae diximus, non ideo tamen contractum matrimonium solveretur: quae res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret. Ideoque mandamus, quatenus praefato P. auctoritate nostra injungas, ut memoratum A. sicut uxorem maritali affectione petrastrat, & carnale debitum ab ea licenter exigit & persolvat, sive ipsam ante matrimonium contractum cum P. sive postea confiteri hoc egisset: dum tamen, si in fraudem hoc fecerit causa matrimonii separandi, poenitentiam pro praesumptione accipiat, matrimonio in sua firmitate durante.

(a Cum fuit primum in Ecclesia Dei inductus, & propter hoc suam praesentiam adveniens, dicebat ipsam debere a viro per suum iudicium separari. Tua vero F. sic accipimus, causa non cognita iis carnale commercium interdixit, prohibens etiam ipsi P. ne debitum ab uxore requireret.)

CAP. VI.

Inter patrem baptizati, & uxorem seu tenentem baptizati, contrahitur cognatio spiritualis valida ad impediendum & dirimendum matrimonium post contractum.

Innocentius III. Episcopo & Archidiacono

Litconien. (an. 112.)

Veniens ad apostolicam sedem C. & Anglicus: (& infra. a) Mandamus, quatenus si contiterit H. mulierem praedicti viri filium de sacro fonte levasse, antequam eam desponsasset uxorem, vos inter eos divorcium appellat. postposita celebretis.

(a Natione, quod nobis exposuit, quod cum olim in adolescentia constitutus mulieri cuidam adhaesisset, quam tamen quidam alius ante cognoverat, de consilio matris suae factum est, ut eadem mulier quendam puerum, quem de alia soluta ipse susceperat, de sacro fonte levaret, ad suspicionem & infamiam utriusque delendam. Deinde vero cum in ejus amore vehementius exarderet, absque consilio amicorum eam clanculo desponsavit. Cumque prolem ex ea procreare non posset, & invectiones a patre suo gravissimas sustineret, quod eam desponsando deliquerat revolvens in animo, ipsa dimissa, causa orationis Hierosolymam est profectus. Verum cum idem rediens de partibus transmarinis prolem eam suscepisse ab alio invenisset, ei noluit adhaerere: sed propter adulterium quod commisisset taliter videbatur, ea

a De mat. hujus rit. praet. Doct. vid. Theol. & pra aliis B. Thom. 4. sent. dist. 42. b C. 1. eod. rit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 32. eod. c. 1. c. c. 2. eod. rit. in 1. comp. d C. 3. eod. rit. in 1. comp. Vide Trid. Concil. in initio rit. citatum. e separari. f dimissas.

a Cap. 1. eod. rit. in 2. comp. b Cap. 2. eod. rit. in 2. comp. Vid. citatos in c. proximo praecedenti. c al. quondam. d Cap. 1. eod. rit. in 3. compil. concordus. Conc. Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 2. adde citatos in superior. b. c. e.

omnino dimissa, ad longinquam se transtulit regionem: & ad Ebugien. tandem veniit. civitatem; quamdam ibidem cum terra & dote decenti sibi matrimonialiter copulavit, de qua prolem se confessus est suscepisse. Ea propter f. e. per Apost. sed.)

C A P. VII.

Si filii duorum compatrum, per quorum alterum devenit ad compaternitatem, matrimonium contrahans, separantur: et tempore contractus scientes impedimentum, illud denunciare tenentur.

Idem Magistro S. Canonico Herforden. (an. 1212.)

Tua a nos duxit discretio consulendos, an natus ante compaternitatem, filiam compatris patris sui, vel commatris sibi possit matrimonialiter copulare? & si contraxit b, an debeant separari? & an conscii talis matrimonii teneantur illud in publico accusare? Super quo respondemus, quod huiusmodi persone non possunt matrimonium contrahere: & si contraxerint, possunt ab invicem separari: & qui contractum sciverint, debent Ecclesia illud nunciare.

C A P. VIII.

Inter baptismum et filium baptizantis, oritur cognitio spiritalis, impediens et dirimens matrimonium inter eos contrahendum. h. d.

Gregorius IX. (an. 1235.)

Ex literis e vestris accepimus, quod cum Martha mulier coram Officiali Cantuarien. Alanum peteret in virum, & e affidatam ab eo ac carnaliter cognitam per testes idoneos probavisset: dictorum tandem testium depositionibus publicatis, idem A. excipiendo proposuit, quod eam habere non poterat in uxorem, pro eo, quod ipsum pater mulieris ejusdem, qui sacerdos extitit d, baptizavit. Sed cum idem Officialis exceptione huiusmodi non admittenda duxerit sententiam contra ipsum, & eidem ad sedem Apost. appellaverit: Mandamus, quatenus si est ita, eundem A. super hoc ab impetitione mulieris absolvatis ipsius, eidem mulieri perpetuum silentium imponentes.

TITULUS XII.
DE COGNATIONE e LEGALI.

C A P. UN.

Inter adoptatum & filiam adoptantis non potest durante adoptione consistere matrimonium.

Nicolaus ad consulta Bulgarorum. (an. 860.)

Roma in Daciam.)

Si qua f. per adoptionem mihi soror esse coeperit, quamdiu durat adoptio, inter me & ipsam nuptia consistere non possunt.

TITULUS XIII.
DE EO g, QUI COGNOVIT CONSANGUINEAM
UXORIS SUÆ, VEL SPONSÆ.

C A P. I.

Affinitas superveniens post matrimonium contractum non solvit matrimonium, sed exactionem debiti impedit, et crimen incestus inhabilitans quoad matrimonium contrahendum.

Ex Concilio apud Metiam b.

Si quis i cum filiastra sua scienter fornicatus fuerat, nec a matre debitum petere, nec filiam unquam

habere potest in uxorem: nec filiastra, nec ille allo unquam tempore alii a se poterunt matrimonio copulare.

C A P. II.

Affinitas superveniens per illicitum coitum, dissolvit sponsalia de futuro, sed non matrimonium: et incestuosus contrahere non potest.

Alexander III. Pistorien. Episcopo. (an. 1180.)

Veniens a ad nos presentium lator: (et infra. a.) Inquisit. r. t. resp. quod si matrem sponse suæ cognovit, & e sponsa nunquam carnaliter adhaesit, imponenda est ei poenitentia paulo major, quam pro adultério: qua peccata, vel parte ipsius, poterit ex dispensatione cum alia matrimonio contrahere. Cæterum si sponsam cognovit, antequam matrem vel post, nunquam eam, vel aliam potest accipere in uxorem.

(a Nobis tua f. literas presentavit: ex quarum tenore perpendimus, quod quandam in uxorem duxerat: quam quidam suaserunt per mensem, quo eam duxerat, non cognoscere. Contigit autem, sicut dicit, quod pater sponsa duxit uxorem suam, que sponsa mater erat, quam in ejus lecto jacentem diabolo sudente cognovit. Transacto vero mense tam pater quam alii propinqui coegerunt, ut cum ea matrimonium consummaret, quod facere noluit, donec secum super hoc loqueresur.)

C A P. III.

Non separatur matrimonium, ad dictum unius, asserentis affinitatem inter conjuges processisse.

Idem.

De illo d, qui uxorem fratris, anlequam ei matrimonio jungeretur, se proposuit cognovisse: Respondemus, quod nisi hoc publicum & notorium fuerit, aut idoneis testibus comprobatur, prædictum matrimonium occasione illa ipsum impetere non permittas.

C A P. IV.

Incestuosus matrimonium contrahere non debet: sed si contrahat, tenet: & tunc tenetur redere, sed non potest debitum exigere: & non minus tenetur uxori necessaria administrare.

Coelestinus III. (an. 1195.)

Transmissa e nobis tua litera demonstrant, quod C. uxore sua defuncta, filiam ejus, privignam videlicet propriam, copula carnali cognovit: postmodum aliam accipiens in uxorem, cum privigna publice tanquam canis ad vomitum rediens, illicitam rem committere non expavit. Quia vero super his consilium requisisti, præfenti pagina respondemus, quod legitima uxori cohabitans, & necessaria subministrans, non cognoscit eam, quamdiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus, & tunc ad ipsam non sine gravi cordis dolore accedat: qui etiam pro incestu & adulterio, donec cum ea permanerit, juxta moderamen tui arbitrii poenitentiam agens, postmodum si supervixerit, perpetuo sine spe conjugii permanebit.

C A P. V.

Non separatur matrimonium ad confessionem conjugum, qui dicunt affinitatem processisse, etiamsi rumor viciniæ consentiat. Et est casus multum allegabilis & notabilis.

Idem.

Super f. eo, quod postulat edoceri, utrum conjugatus, qui ante contractum matrimonium uxoris suæ consanguineam carnali commixtionem cognovit, cum id fateatur uterque, & aliqua pars viciniæ hoc acclamare dicatur, sit ab uxore sua judicio Ecclesiæ separandus: Tuæ Frater, respondemus g, quod propter eorum confessionem tantum, vel rumorem viciniæ, separari non debent; cum & quandoque nonnulli inter se contra matrimonium velint collu-

a C. 2. eod. tit. 3. comp. Vid. Sot. 3. sent. dist. 42. q. 1. art. 3. b contraxerint. c Cap. 1. De cog. spir. l. 6. B. Thom. 4. sent. dist. 42. qu. 1. art. 2. Durand. ead. d. f. qu. 1. d extiterat. e vid. Magis. 4. sent. dist. 42. et ibi B. Thom. 9. 2. art. 1. 2. et 3. et Durandam. q. 1. f C. 1. eod. tit. in 1. comp. g V. de Conc. Frid. s. 24. de reform. c. 4. h Med. al. Meriau. 1 C. 1. eod. tit. in 1. comp. Vide Eurch. l. 19. decr. c. 5. tit. de Fecundatione, etc.

a al. aliis. b C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 12. c. 9. c al. si sponsa. d C. 2. eod. tit. in 2. comp. e C. 3. eod. tit. in 2. comp. tra aliis vid. Sot. 4. sent. dist. 37. q. 3. art. 3. f C. 4. eod. tit. in com. g r. scribimus.

colludere, & ad confessionem incestus facile proflirent, si suo iudicio crederent, per iudicium Ecclesiæ concurrendum. Rumor autem viciniaz non adeo est iudicandus validus, quod nisi rationabiles a & fide dignæ probationes accedant possit bene contractum matrimonium irritari. b

C A P. VI.

Affinitas superveniens non dissolvit sponsalia de presenti.
Innocentius III. *Proposito Magdeburgensi.*

(an. 1212.)

Discretionem e tuam: (& infra. α) Sane ex parte tua fuit propositum, quod quidam cum muliere quadam legitime per verba de presenti contraxit, quam postmodum a se cognitam, cuidam confanguineo suo tradidit, in quantum potuit tenentem. Ille vero cum ipsa, licet invita, matrimonii solennia celebravit: sed mulier quam cito fuit reddita libertati, aufugit ab eo, & se priori viro restitit postulavit. Nos igitur inquit. t. c. respondi. quod & viro pro tam turpi facinore gravis est pœnitentia injungenda, & mulier propter publicam d. honestatem est monenda solcite, ut nec primum repetat, cujus confanguineus eam licet invitam cognovit: nec redeat ad secundum, cui non potest propter e reatum adulterii commiseri: sed in continentia maneat, donec prior fuerit viam universæ carnis ingressus. Quod si forsitan ad id induci nequiverit, vir prior cogatur redire ad ipsam, & maritali eam affectione tractare: cum adulterium ei non possit obijcere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam. Nam & si secundum Evangelicam veritatem nunquam nisi propter fornicationis f. causam, aut vir uxorem, aut uxor possit dimittere virum: non tamen semper propter causam eandem vel uxor virum, vel vir dimittere potest uxorem, cum possit exceptione, vel replicatione legitima impediri. Sed nec affinitas, quæ post contractum legitime & matrimonium inter virum & uxorem inique contrahitur, ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit b, cum suo iure non debeat sine culpa privari: quanquam a quodam prædecessore nostro dicatur in simili casu fuisse distinctum, utrum incestus vel adulterium manifestum fuerit, an occultum: alijs asserentibus inter gradum proximum & remotum esse potius distinguendum.

(α In Domino commendamus, quod in his qua dubia reputas vel obscura, sedem consulis Ap. ut in eis, de cætero ipsius auct. procedas.)

C A P. VII.

Copula Carnalis habita cum puella septem annorum, dirimit matrimonium postea contractum cum consanguinea.
h. d. secundum unum intellectum.

Idem Bisuntinen. Archiepiscopo. (an. 1212.)

Fraternitati i tuæ: (& infra. α) Divortii sententiam approbamus, quam in eum canonice promulgasti, qui illam sibi postea copulare præsumpsit, cujus antea forem adhuc septennem contractis sponsalibus extraordinaria libidine nocuitur polluisse.

(α Super prædictis capitulis sed. Apost. consulenti, ad cuius consilium est in rebus dubiis a cunctis fidelibus recurrendum, scriptis presentibus respondemus. In primo.)

C A P. VIII.

Affinitas causata ex copula illicita, rumpit sponsalia præcedentia, & privas facultate contrahendi matrimonium.

Idem Episcopo Gerunden. a (an. 1212. Roma in Hisp.)

EX literis b fraternitatis tuæ accepimus, quod G. lazar earum matrem puellæ, quam intra nobiles annos desponsaverat in uxorem, carnaliter sæpe cognovit, & post carnali commixtione puellam tractavit adultam: (& infra. α) Nos autem eidem viro pœnitentiam injungi fecimus pro peccato, consulat. t. respondentes, quod eis ab invicem separatis mulier alteri viro non nubat, si postquam novit viri & matris delictum, ei non erubuit commiseri. Vir etiam & mater mulieris nunquam debent ad alias nuptias convolare, sed semper continentiam servare tenentur, & desistere delictum, quod pro tam nefanda libidine contraxerunt, præsertim si circa personas hujusmodi de lapsu carnis minime timeatur.

(α Unde ipsius viri anima provideri humiliter postulasti, & utrum mulieri ad secundas nuptias eo vivente liceat convolare, cum hoc factum publicum & notorium habeatur.)

C A P. IX.

Idem quoad titulum dicit, quod decretaliis supr. proxima.

Idem Archiepiscopo Magdeburgen. (an. 1212.)

Veniens d ad Apostolicam sedem E. Laicus nobis proposuit, quod cum tempore infantie suæ quandam puellam se ducturum juraverit in uxorem, quam cito ad legitimum pervenisset ætatem, pater puellæ confessione hujusmodi fidei iuramentum obligatione hinc inde firmata, eum in propria domo recepit, & nutritivè insimul cum puella: deinde ex conversatione diutina, forori puellæ carnaliter se conjunxit: tandem amicorum suorum devictus instantia, quam juraverat, in uxorem accepit, & nuptiis celebratis, quando se illi oportunitas ingerebat, cognoscebat utramque. Verum licet in præsentia tua super hoc fuerit accusatus, convinci tamen non potuit, nec suum voluit confiteri delictum: nunc autem reversus ab eor, pœnitens de commissis, salutis suæ consilium requirit impendi. Cum igitur non tantum a malo, sed ad omni specie mali præcipit Apostolus e abstinere: mandamus, quatenus prædicto E. pro hujusmodi enormitatis excessu, injuncta pœnitentia competentem, consulas ei, monens illum salubriter, & inducens, ut de cætero abstinat ab utraque.

C A P. X.

Affinitas superveniens non dissolvit matrimonium.

Idem Archiepiscopo Strigonen. (an. 1212.)

Tuæ fraternitatis f devotio postulavit utrum is, qui cum sorore legitime conjugis fornicatur, cum uxore possit, postmodum commorari, & exigere debitum, ac solvere requiritur: Nos igitur respondemus, quod uxor & a commixtione viri abstinat propter publicam honestatem, & in continentia maneat, donec vir viam universæ carnis ingressus fuerit, diligentius est monenda. Quod si forte commonitioni parere recusans talis fuerit, ut de lapsu timeatur ipsius, vir ejus poterit & debet cum Dei timore debitum ei solvere conjugale: cum affinitas post matrimonium inique contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non existit.

C A P. XI.

Summatum est supr. capitulo proximo.

Gregorius IX. Episcopo Pictaviens. g (an. 1236.)

Jordanæ h mulieris petito continebat, quod I. Laicus cum ipsa, quæ nondum decimum ætatis suæ annum compleverat, per verba de futuro contraxit, & ea intra

a Probabiles, in aliquot Cod. b Bald. in l. 2. C. de prob. & l. eo quidem. C. de accus. c C. 1. eod. tit. in 3. comp. d Vid. Conc. Trid. sess. 24. de reform. matr. e. 3. c. præter. f Martih. c. 19. Marc. 10. Luc. 16. Vid. Conc. Trid. sess. 24. de sacr. mate. in princ. & can. 7. g legitimus. h existat. i Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Sor. 4. sens. dist. 42. quæst. un. art. 2. versic. quod si obijciat.

a Gerundinen. al. Ferdiniden. al. Graden. b C. 3. eod. tit. in 3. comp. vide Tabiensem in summa, verbo sponsalia. §. 9. in quarto modo. c Distio, tam, deest in aliquo antiquo, ac etiam recentiorib. codicib. maxime emendatis. d Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. vide Covarr. 4. Decr. par. 2. c. 5. non longe a principio. e 1. Theff. 5. f Cap. 3. de confang. & affin. in 3. compil. g Pictaviens. h Vide quos citavi in cap. a nobis, & c. fin. supr. de despons. impub.

intra ejusdem anni spatium carnaliter cognita, matrem ipsius sibi matrimonialiter copulare, & ad damnatam commixtionis amplexu procedere non expavit: (& infra) Quare præfata J. supplicavit, ut cum carnis stimulis resistere nequeat, sibi (ne jure suo sine sua propria culpa fraudetur) providere salubriter dignaremur. Eapropter mandamus, quatenus (si res ita se haberet) utrumque ipsorum ad votendam perpetuam continentiam attente moneas & inducas; & si ad eam induci nequiverint, memoratum I. (injuncta ei primitus pro commissio incestu penitentia competent) ut eidem cohabitaret, & conjugale debitum reddat exactus, Ecclesiastica censura compellas.

TITULUS XIV.
DE CONSANGUINITATE
ET AFFINITATE.

C A P. I.

Separatur matrimonium contractum inter affines primi generis, & quarti gradus.

Alexander III. *Cassien.* a *Abbati.* (an. 1172.)

EX literis b tuis accepimus, quod cum quidam secreto quamdam viduam subarrhasset, & carnaliter cognovisset: (& infra. α) Tandem cum vir paratus esset eam in conspectu Ecclesiæ subarrhate, surrexerunt duo proponentes, quod iste, qui eam subarrhate volebat, priorem virum quarto gradu consanguinitatis attingit, unus autem ita se audivisse juravit, alius noluit id juramento firmare: (& infra. β) Nunc quæstio prima revixit, & juraverunt duo coram Archiepiscopo Plumberolæ, & quod primus vir fuit superstiti, quinto consanguinitatis gradu conjunctus. Quocirca mandamus, quatenus utramque partem ante tuam præsentiam convoces, & facias testes coram te jurare: (& infra. γ) Inquisita vero diligentius veritate, si per testes circumspicere omni exceptione majores invenieris, quod primus vir superstitem quarto gradu consanguinitatis attingit, d non differas divortii sententiam promulgare: æque enim (ut canones dicunt) abstinentum est a consanguineis uxoris, ut propriis. Cæterum tuam prudentiam volumus non latere, quod non sunt causæ matrimonii tractanda per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatem habeant judicandi, & statuta canonum non ignorent.

(α *Et cohabitasset cum ea per annum, Medualdus virum mulieris traxit in causam, proponens quod illam in potestate sua postquam quasi fornicariam cognovisset: tunc vir & mulier quasi juramento firmaverunt, quod ab anno & plus alter in alterius copulam consenserat maritalem, & de cætero sicut vir & mulier habitavit in simul. Cum autem nec juramentum, nec fidem mulieris procurator habuit, exigit eam publice subarrhari, quod)*

(β *Et ob hoc licet ille præfatas mulierem subarrhate distulerit, minime tamen ab ejus cohabitatione discessit. Processu vero temporis ad instantiam Medualdi præfatus vir publice matrimonium celebravit, & postmodum fere per annum cum uxore permansit.)*

(γ *Ad hæc inquiras a quibus & in quibus, & quando didicerint, quod nesciantur. Si vero post motam quæstionem didicerint, non est ad eorum discissam dictum matrimonium dissolvendum, similiter nec si ab accusatoribus matrimonii didicerint.)*

C A P. II.

Affinitas superveniens, de qua saltem constat per famam, solvit sponsalia de futuro.

Urbanus III. *Burdegalen.* *Archiepiscop.*

(an. 1186.)

a *Cassienf. al. Cassin.* b *C. c. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Later. sub Alexand. III. p. 6. c. 32. c Plombada. d contingit. e In 7. Codicibus manusc. ita: a consanguineis uxoris et propriis.*

Super eo, a quod juvenem asseris puellam quandam nondum nubilem fide interposita desponsata, quæ jam facta nubilis eum reperit, & ille excipit dicens, se non debere eam ducere, pro eo quod postquam puellam affidavit eandem, carnaliter propinquam ipsius cognovit: Inquis. t. t. respond. quod si manifestum est juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ, vel si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, cum esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impetitione debet absolvi.

C A P. III.

Si dispensatur cum aliquo possit contrahere in certo gradu, alias prohibito, requiritur, quod uterque contrahentium toto gradu distet a stipite, præsertim si hoc habes consuetudo.

Cœlestinus III. (an. 1195.)

Quod b dilectio: (& infra.) Quasivisti, utrum is qui a stipite per descendentem lineam, sexto vel septimo gradu distat, possit ei, quæ ex altera parte per lineam descendentem ab eodem stipite, secundo vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari, propter indulgentiam Apostolica sedis Lagati, qua permissum est hominibus terræ illius in sexto gradu conjungi? Quod videtur posse fieri secundum regulam, qua dicitur: Quoto gradu quis distat a stipite, & a quolibet, per aliam lineam descendentem ab eodem: cum tamen de consuetudine terræ, si quando talis casus emerferit, incolæ propter proximiorum gradum conjunctos separent, & impediunt copulari volentes. Nos itaque respondemus, quod indulgentia illa sic est intelligenda, quod uterque conjugendorum distet a stipite sexto gradu. Si vero alter sexto vel septimo gradu distat a stipite, alter autem secundo vel tertio, conjungi non debent: unde in hac parte consultus duximus multitudinè & observatæ consuetudini deferendum, quam aliud in dissensionem & scandalum populi statuum, quadam adhibita novitate.

In fideles conjuncti in gradu prohibita a lege canonica, post baptismum non separantur,

Innocentius III. *Archiepiscopo et Capitulo Tiren.* c

(an. 1210.)

De d infidelibus ad fidem conversis, utrum si ante conversionem suam secundum legem veteris instituta, circa gradus consanguinitatis a canone denotatos conjuncti fuerint, separari debeant post baptismum: Consul. t. duximus respondendum, quod matrimonium sic contractum, non est post baptismi lavacrum separandum, cum a Judæis Dominus requisitus, si liceret uxorem ex quacunque causa dimittere, ipsis respondit: Quod Deus e conjunxit, homo non separet: Per hoc innuens esse matrimonium inter eos.

C A P. V.

Consanguinei mariti cum consanguineis uxoris licite contrahunt. hoc primo. In gradibus prohibitis non possunt matrimonium contrahi, etiamsi hoc habeat consuetudo. hoc secundo.

Idem *Rosani*, f *Archiepisc.* (an. 1210. *Roma* in *Issaum.*)

Quod g super his (& infra. α) Super eo igitur, quod pater & filius cum matre & filia, & duo cognati cum duobus cognatis, avunculus & nepos cum duobus fororibus contrahunt matrimonia, b taliter tibi duximus respondendum, quod licet omnes consanguinei

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp. b C. 2. eod. tit. in 2. comp. Hodie tenendum est, quod decretum Conc. Later. sub Innoc. III. quod refertur infra hoc tit. cap. non debet. Adde qua duximus in tractatu cognitionis. c Tiron. al. Tirenf. al. Turonensi. d C. 1. eod. tit. in 3. comp. vide Magist. sent. 4. dist. 39. et ibi D. Thom. qu. 1. art. 2. c Genes. 2. Math. 19. Marc. 10. f *Rosanen. al. Rosamen. al. Pisan. g C. 2. eod. tit. in 3. comp. h al. matrimonialiter, taliter tibi, etc.**

nei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris sint viri affines: inter consanguineos tamen uxoris & viri, ex eorundem, scilicet viri & uxoris conjugio, nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Ne autem a inter gradus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publice inhiere, & presumptores Ecclesiastica districtione punire, non obstanti consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.

(*a Ardiculis, qui tibi aliquam dubitationem inducunt, nostrum ducis consilium requirendum, & ad ea exequenda qua officium exposulans pastorale Ap. sedis procurator auxiliium invocare, sollicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, & postulationibus tuis grato animo respondemus. Significasti siquidem nobis, quod in diocesi tua pater & filius, matrem et filiam, duo cognati duas cognatas, avunculus et nepos duas sorores ducunt in conjuges, et maritus et uxor simul baptizans puerum alienum. Quidam præterea tua diocesi infra tertium et septimum gradum consanguinitatis se contingentes ad invicem matrimonium contrahunt, hoc tibi licere de antiqua consuetudine asserentes.*)

C A P. VI.

Non valet dispensatio obtenta a Papa super matrimonio inter consanguineos contracto, si ibi causa falsa sit expressa, nisi postea eam Papa confirmaret. h. d. secundum verum & communem intellectum.

Idem (an. 1210. Roma.)

Quia b circa: (et infra.) Porro de nobili viro N. pro cuius dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum quinto consanguinitatis gradu contingit, a sed. Apost. obtinenda, falsa nobis causa fuerat allegata, proles videlicet: Cum tamen ante dispensationem obtentam unica filia, quam habebat, viam fuerit universæ carnis ingressa, prout tua consultiatio continet: dissimulare poteris, ut remaneat in copula sic contracta, cum ex separatione (sicut aliter) grave videas scandalum imminere.

C A P. VII.

Testes, qui de consanguinitate deponunt, computationem debent a stirpe vel germine incipere.

Idem.

Tua nos e duxit Fraternalis consulendos, utram illorum sufficiat testimonium ad matrimonium dirimendum, qui consanguinitatis gradus ab avunculo & nepote, videlicet fratris filio, vel sororis inceperint computare? Nos igitur inquis. t. r. quod cum conjugium multum favoris obtineat, testes, qui ad divortium celebrandum producti consanguinitatis gradus computant, a stirpe debent incipere, id est, a parentibus vel germanis & sic per ordinem distinguere gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus indicibus designando personas, præsertim cum sapius testimonium perhibeant de auditu: quod quia minus est validum, non est in articulo hujusmodi nimium laxanda sæculas: quum qua ratione computationem inciperent a secundo, eadem ab ulterioribus inchoarent.

C A P. VIII.

In secundo et tertio affinitatis genere tollitur prohibitio, qua olim erat in matrimonio contrahendo. Similiter tollitur prohibitio de sobole suscepta ex secundis nuptiis, qua olim non poterat contrahere cum cognatione prioris viri. Et prohibitio conjugii ultra quartum consanguinitatis et

a Vid. Conc. Trid. sess. 24. de reform. matr. can. 6. b Quantum ad contrahendum vel non intra gradus prohibitos attinet, tene decis. c. non debes. infra eod. c. c. 2. eod. tit. in 4. comp. et quatenus agitur de testimonio de auditu, vide Cræstiam de anrig. temp. pars. 1. circa finem, vers. viso. de fama, num. 304. cum multis seq. adde sext. in c. icet ex quadam. Sup. de testib.

affinitatis gradum non extenditur. h. d. iste textus, qui quotidie allegatur, & est singularis in materia sua.

Idem in Concilio generali. (an. 1215. Roma.)

Non a debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum, statuta quodque varientur humana, præsertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in Novo, Cum ergo prohibitiones de conjugio in secundo & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis, cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum, cum cessante prohibitionis cesset effectus: constitutiones super hoc editas, sacri approbatione Concilii revocantes, præsentis constitutione decernimus, b ut sic contrahentes de cætero libere copulentur. Prohibitio c quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quarternarius vero numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis, de quo dicit Apollolus d: Quod vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir: quia quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor e elementis. Cum ergo jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta: eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel a nobis: ut si quis contra prohibitionem hujusmodi præsumpserit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum: eum diuturnitas temporum non minuatur peccatum, sed augeat: tantoque sunt graviora crimina, quanto diutius intelicem animam detinent alligatam.

C A P. IX.

Distant a stirpe quarto gradu vel anteriori, cum distante quinto, vel ulteriori contrahere potest. h. d. cum glossa.

Gregorius IX. (an. 1232. Roma.)

Vir, qui a stirpe f quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, secundum regulam approbatam, qua dicitur: Quoro gradu remotior distet a stirpe, & a quolibet per aliam lineam descendentiæ ex eodem: licite possunt matrimonialiter copulari.

TITULUS XV.

DE FRIGIDIS HET MALEFICIATIS, ET IMPO-TENTIA COEUNDI.

C A P. I.

Si marito provocante ad divortium, & se impotentem asserente, mulier hoc idem faceret, servata solennitate canonica matrimonium indistincte dirimitur: sed si decipiar Ecclesia, primum matrimonium reparatur: si vero muliere agente vir asserat se potentem, nisi per aspectum corporis, vel alio indubitato modo convincatur, mulier non auditur: sed si vir hoc idem confiteretur vel convincatur, matrimonium separatur, & mulieri contrahenti licentiatur. h. d. secundum Hostiensem.

Ex Brocardico lib. 18.

Accepisti i mulierem, & per aliquod tempus habuisti, per mensem aut per tres, aut per annum: & nunc primum dixisti te esse frigidam natura,

a C. 3. eod. tit. in 4. comp. b decrevimus. c Vide B. Thom. 4. sent. dist. 40. q. 1. arr. 4. d 1. Cor. 7. e In Concil. & alii quot versis, quod constat ex quatuor elementis. [Vide citatos in cap. precedenti. g distat. h De materia hujus tit. vid. Magist. l. 4. sent. dist. 34. ubi doct. & B. Th. q. 1. i c. 1. eod. tit. in 1. comp. vide Durandum 4. sent. 34. q. 2. & plenius ibi Sot. q. 1. art. 2. ff. Burchard. L. IX. Decret. c. 40.]

turæ, ita ut non potuisses coire cum illa, nec cum aliqua alia: si illa, quæ uxor tua esse debuit, eadem affirmat quæ tu dicis, & probari potest per verum iudicium, ita esse ut dicitis, separari potestis, ea tamen ratione, ut si tu post aliam accepisti, reus perjurii dijudicaris: & iterum post peractam poenitentiam priora connubia reparare debebis. Illa autem *b* si prior post annum, aut dimidium, ad Episcopum, aut ejus Missum proclamaverit, dicens, quod non cognovisses eam, tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est, eo quod caput es mulieris: quia si proclamare voluit, cur tamdiu tacuit? Cito enim & in parvo tempore scire potuit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa novitate post mensem, aut duos, ad Episcopum, aut ejus Missum proclamaverit, dicens, Volo esse mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi: sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & non potest illa facere, propter quæ illum accepi: si probari potest per rectum iudicium, separari potestis: & illa si vult, nubat in Domino.

C A P. II.

Impotens ad copulam, est impotens ad contrahendum matrimonium, sive sit impedimentum atatis, sive naturæ.
Alexander III. Ambianen. c. Episcopo.

(an. 1180.)

Quod d sedem (*et infra. α*) Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio: sic qui impotens sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

(*α Apostolicam consulisti super his, quæ tibi dubia existunt, gratum gerimus et acceptum es tua exinde f. non parum commendanda videntur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quod quadam mulier tui Episcopatus cuidam viro nupsisset, asserens quod ab utriusque inguinis rupturam genitalia ejus abscissa fuissent, nec dum ab eo cognita fuisset, qui usque factus leprosus se pariter et sua demum reddidit infirmorum. Mulier vero ad domum patris reversa sicut asserit juvenis, alii viro nubere desiderat, et conjugali affectu conjungi. Unde licet Roman. Ecclesia non consueverit propter salem infirmitatem, vel propter aliam molestiam legitime conjunctos dividere, si tamen consuetudo generalis Gallicana Ecclesia habet, ut hujusmodi matrimonium dissolvatur: nos patienter tolerabimus, si secundam eandem consuetudinem eidem mulieri, cui voluerit nubendi in Domino concesserit facultatem.)*

C A P. III.

Naturale impedimentum ad coitum, irreparabile arte Medicorum, matrimonium impedit.

Idem (an. 1180.)

EX literis e tuis accepimus, quod quidam sedecim annorum, quadam annorum tredecim duxit uxorem: qui cum debitum reddere non posset, mulier tam gravem infirmitatem contraxit, ut omnino viro sit facta inutilis, & instrumentum ejus impeditum, ita quod vir ei commisceri non potest. Respondemus igitur, quod si vitium illud mulier a natura contraxit, nec ope Medicorum poterit adjuvari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.

C A P. IV.

Contrahens scienter cum impotenti ad copulam, ab ea non separatur.

Lucius III. (an. 1192.)

Consultationi f tuæ, qua nos consulisti, utram scemina clausa, impotentes commisceri maribus,

a Judicaris. b in aliquot manuscr. post annum et dimidium, quam lectionem videtur agnoscere gloss. in verbo, tacuit. c Ambian. d C. 3. eod. tit. in 1. comp. et post Con. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 28. vide Sylvesterum in summa, verbo matrimonium. q. 16. e C. 1. eod. tit. in 2. comp. vide Thom. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 2. i C. 2. eod. tit. in 2. comp.

matrimonium possint contrahere? & si contraxerint, an debeat a rescindi? Taliter respondemus, quod licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus contrahat matrimonium: Romana tamen Ecclesia consuevit in consimilibus judicare, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut forores.

C A P. V.

Si de impotentia coeundi constat, statim matrimonium separatur: alias cohabitans coniuges per triennium: et si cum septima manu propinquorum jurans, quod dederunt operam carnali copula, et non potuerunt conjungi, statim separantur. Ita communiter summatur.

Cœlestinus III. (an. 1195.)

Laudabilem *b*: (*et infra. x*) Requisti, quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis: (*et infra. x*) Nos vero præsentium consultatione sentimus, ut a tempore celebrati conjugii, si frigiditas prius probari non posset, cohabitent per triennium: quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerint, & juxta decretum Gregorii *x* mulier per justum iudicium de viro probare poterit, quod cum ea coire non possit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separantur. Quod si ambo consentiant simul esse, vir eam, et si non ut uxorem, saltem habeat ut forem. Si autem, quod nunquam se invicem cognoverint, ambo fatentur, cum septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ (si propinqui defuerint) tactis sacrosanctis Evangelii, uterque iurando dicat, quod nunquam per carnis copulam una caro effecti fuissent, & tunc videtur, quod mulier valeat ad secundas nuptias convolare. Verum si ille aliam duxerit, tunc hi qui juraverant, sei perjurii teneantur, & peracta poenitentia cogatur ad connubia priora redire.

(*α In qua si defecerint separantur.)*

C A P. VI.

Propter ardeationem mulieris, si apparet, quod præter divinum miraculum absque periculo corporali habilis reddi non potest, separatur matrimonium: redintegratur tamen, si postea apparet Ecclesiam fuisse deceptam.

Innocent. III. Atrifiodoren. Episcopo.

(an. 1212.)

Fraternitatis tuæ literas accepimus, continentes quod *fo*. mulier cuidam viro matrimonialiter nupsit, cum quo per multos annos inorata, non potuit carnaliter ab iplo cognosci. Licet autem per Archipresbyterum tuum super hoc fuisses edoctus, ut tamen volens habere certitudinem pleniorum, quasdam matronas suæ parochiæ providas & honestas, ad tuam præsentiam evocasti, ditricte illis injungens, sub periculo animarum, ut mulierem ipsam prudenter inspicerent, & perquirerent diligenter, utrum idonea esset ad viriles amplexus: quæ tandem in fide tua tibi asseruere constanter, quod eadem nunquam poterat esse mater, aut conjux, tanquam cui naturale deesset instrumentum: unde inter ipsam & virum divortium celebrasti, mulierem inducens, ut ad religionem aliquam se transferret, perpetuam continentiam servatura, & viro licentiam tribuisti, ut uxorem duceret, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem postea, quod mulier inventa, qui feras hujusmodi referavit, & abiciens continentiam, quam promisit, G. latiori præsentium supernapsit. Quamvis igitur semiplene nobis expresseris, quomodo dicta mulier se promiserit continentiam servaturam, utrum videlicet simplici verbo, an voto solenni: utrumve

a Debeant. b C. 2. eod. tit. in 2. compil. c Gregorii ad Joan. Ravennatem Episcopum, ut referunt Burch. l. 9. Decr. c. 40. et l. 100 p. 8. c. 178. et Pannorm. lib. 6. c. 4. sue c. 115. d C. un. eod. tit. de impot. coeundi. in 3. compil. vid. B. Thom. 4. sent. dist. 34. qu. 1. art. 2. vide Hostien. in sum. tit. de frigid. et malefic. §. qualiter et quando.

atrumve ad religionem transferit, ut promissit, an contra promissionem suam a in domo remanserit, & qualiter feras illas fecerit referari, utrum videlicet artificio Medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo? Nos tamen perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum non erat humanum absque corporali periculo potuit removeri: sententiam divortii per errorem licet probabilem novimus esse prolata, cum pateat ex postfacto, quod ipsa cognoscibiliter illi, cujus simili commiscetur: & ideo inter ipsam & primum virum dicimus matrimonium extitisse; quare inter eam & præfatum Guil. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus abinvicem separari. Et si prædicta mulier ad religionem transivit (sicut asserit b promississe) primus vir, qui non cognovit eandem, cum ea remaneat, cum qua postmodum Ecclesie auctoritate contraxit: alioquin ea dimissa debet ad illam redire, cum qua primo contraxit, nisi se voto mulier illa constrinxit ad continentiam observandam, ut intelligant per hoc cum præfato Guil. fornicata fuisse: vel nisi se fornicatorum modo alii viro miscuerit, ut primus vir prætextu fornicationis, ejus velit consortium declinare: nam si tantum simpliciter verbo se promissit continentiam servaturam, & postea in conspectu Ecclesie nupsit memorato Guil. quamvis articulus iste dubitabilis erat, præsumi non debet, quod fornicaretur cum illo, sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere. Per hæc e autem questionem illam moveris esse solutam, qua queritur, utrum ea, quæ adeo acta est, ut nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut alio sibi modo d violentia inferatur, non solummodo levis, sed forte tam gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea perhiberi. Similiter illa, quæ viro, cui nupsit, adeo acta est, ut nunquam ab eo valeat desorari: si ab eo sit per judicium Ecclesie separata, & nubat alteri, cui acta non sit, & per frequentem usum secundi, reddatur etiam apta primo: utrum ad eum redire debeat, cum quo prius fœdus inerat conjugale. De talibus autem non est facile judicandum: cum finale judicium pendeat ex futuro.

C A P. VII.

Si uxor dicit virum, cui cohabitavit per triennium, non habere potentiam coeundi, sic hoc jurantem eam septima manu propinquorum, matrimonium separatur. h. d. inhærento verbis literæ.

Honorius III. e. (an. 1220.)

L iteræ vestra nobis transmissa continebant, quod cum causa matrimonii, quæ inter M. mulierem & A. ejus virum vertitur, nobis fasset ab I. Papa prædecessore nostro commissa, dicta M. proposuit, quod cum octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & diu cohabitasset eidem, adhuc integra permanebat, eo quod prædictus vir ejus non habebat potentiam coeundi: quare petebat divortium celebrari. prædictus vero A. fateretur, quod illam nunquam cognoverat, tamen se habere potentiam cognoscendi alias asserbat. Vos vero, ne id contingerent in fraudem, a matronis bonæ opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspicere mulierem: quæ perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per Presbyterum, de cujus parochia vir extitit, fecistis

inquiri, utrum ipse aliquam cognovisset, nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente divortium, & dicente, quod mater esse volebat, & filios procreare: proponente vero viro, quod paratus erat stare consilio Ecclesie, injunxistis eidem, ut agerent poenitentiam de commissis, & sic forte placeret Deo a, qui matrimonii fuit institutor & auctor, ut opus matrimonii consummarent: qui post plures terminos ad vestram reverentiam, consona voce dixerunt, quod non poterant carnaliter commisceri. Quocirca mandamus, quatenus si ita est, & confiterit vobis, præfatum virum & mulierem, intra prædictos octo annos, per continuum triennium insimul habitasse: ipsi cum septima propinquorum manu firmaribus juramento, se commisceri carnaliter nequivisse, proferatis divortii sententiam inter eos.

TITULUS XVI.
DE MATRIMONIO CONTRACTO CONTRA
INTERDICTUM ECCLESIE.

C A P. I.

Matrimonium contra interdictum Ecclesie, vel iudicis factum seu contractum, propter hoc solum non dirimitur: imponitur tamen poenitentia sic contrahentibus, & separantur, donec cognoscatur de causa interdicti. h. d. in effectu totus iste titulus.

Alexander III. Paduan. Episcopo. (an. 1170.)

L iteræ b, quas tua nobis Fraterritas destinavit, expresse declarant, quod cum quidam sororem suam jam nubilem cuidam se daturum in uxorem ea præsentem & consentiente præstito juramento firmasset: & illa non post multos dies dona & numerata viri secundum morem terræ sponte suscipiens, ipsam tanquam proprium virum sæpe amplectata fuisset: tandem mortuo fratre, a proprio viri sui fratre se dispensari permisit: & quod ab illo e cognita fuisset, mendaciter assererat. Cumque prohibuisses publicè, ne cui illorum, vel alicui d se copularet, ipsa spreto monitis tuis, alii nubere non expavit: demum cum mulieri præcepisses, ut ad domum matris rediret, ipsa nostram audentiam appellavit: & infra. a) Mandamus, quatenus si est ita, præfata mulierem (ne mandatum tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & imposta sibi de tanto excessu poenitentia condigna, postquam in domo materna per mensem steterit, ad tertium reverti permittas.

a Verum quoniam sollicitudini nostræ incumbit excusis & enormitates aliorum corrigere, & ad modum & formam rectitudinis revocare: f. t. p. a. f.)

C A P. II.

Sponsalia de futuro cum una etiam contra interdictum Ecclesie contracta non habent dirimere matrimonium postea contractum cum alia.

Idem Vigorien. & Baron. Episcopis. e (an. 1170.)

E X literis f Cantuarien. Archiepiscopi ad nos pervenit, quod cum G. de sancto Leodegario N. filium suam absentem, cuidam R. nomine desponsasset: (& i. a) Postea orta suspitione, quod præfatus R. ad alia desideraret vota transire, ad examen fuit dicti Archiepiscopi causa perlata, qui sub anathematis interminatione prohibuit, ne antequam de præcepto negotio plene constaret, vir ad

a Disio, suam, deest in antiq. exemplaribus. b Hac verba, sicut asserit promissibile, desunt in omnibus Vaticanis, habentur tamen in aliis paulo recentioribus & antiqua compilat. c al. per hoc autem. d al. aut alio simili modo, &c. e Si banc decretalem intelligas iuxta communem sensum, ut loquatur de eo qui per maleficium fallus erat impotens ad coeundum cum uxore, vide Sotus. sent. dist. 34. q. 2. art. 3.

a In uno Vaticano si forte placeret Deo, qui matrimonii fuit institutor & auctor, opus matrimonii consummarent, &c. b C. 2. eod. tit. in 1. comp. c ab eo. d alii. sed in antiquis, alicui. e Vigorien. & Baron. al. Vigorien. & B. Sed fere in omnibus manuscr. Vigorien. & Baron. f. C. 3. eod. tit. in 3. comp.

ad secunda vota transiret: sed ipsa præscripta prohibitione contemptam filiam G. in facie Ecclesiæ sibi solenniter copulavit uxorem: (& infra. β) Cum Archiepiscopus vellet de matrimonio primo cognoscere, dicta M. appellationis vocem emisit: cujus appellacioni Archiepiscopus deferens, eidem sub excommunicationis interminatione districtius interdixit, ne cui nuberet, donec causa ipsa finem debitum fortiretur: ipsa tamen de remedio appellacionis confisa, cuidam alii Cu: nomine nupsit: (& infra. γ) Mandamus, quatenus si nihil constiterit, quod impediatur, præter consensum de futuro, qui inter præfatos a R. & M. asseritur præcessisse, secunda matrimonia inviolabiliter observanda sublato appell. obstaculo iudicentis. Licet enim contra interdictionem Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuisset, non est tamen conveniens, ut ob id solum sacramentum conjugii dissolvatur: alia β tamen poenitentia eis debet imponi, quia contra prohibitionem Ecclesiæ hec fecerunt.

(α Post modicum tempus quibusdam ipsius mulieris consanguineis procuratoribus, memoratus R. cum ea presente verbis presentis temporis contraxit, sicut dicitur, matrimonium. Fide hinc inde corporaliter præstita, quod vir mulierem sicut uxorem legitimam de cetero exhiberet, & ipsa reverenter ei sine contradictione, sicut viro legitime obediret, nihilque desuis, nisi solennitas in facie Ecclesiæ celebranda, qua propter tempus Quadragesimæ tunc non potuit effectui mancipari.)

(β Postmodum vero duobus mulieribus & viro coram Archiepiscopo constitutis, prædictus R. publice confessus est, se cum M. sicut superius dictum est, matrimonium contraxisse, & aliam S. Masildam prava quorundam suggestione seductum postmodum accepisse. Maria vero constanter asseruit, quod pater ejus non moverat de voluntate ejus querelam, dicens quod inter ipsam & præfatum R. recepta sola fide de contrahendo matrimonio nulla obligatio intercesserat: quam quia ipse non servaverat, servare minime tenebatur: & ideo eam quam secundo accepit, relinquebat. Cum autem alia præfat. R. tanquam proprium virum restitui postularet.)

(γ Et super hoc citata eorum Archiepiscopo noluit, propter appellacionem quam objecerat, apparere. Cum igitur absentibus partibus non videretur nobis negotium finiendum, ipsum experientia vestra, de qua multum confidimus, committentes.)

C A P. III.

Si hi, qui dicebantur consanguinei, contraxerunt contra præceptum iudicis, debent separari, donec de causa cognoscatur.

Idem Paduan. Episcopo, (an. 1180.)

DE muliere et: (& infra.) Illos autem, qui pro consanguinitate prohibentur conjungi, & post contra interdictionem Ecclesiæ se receperint, excommunicationi debeas subijcere, donec tandem separentur, quousque legitime cognoscatur, utrum eorum matrimonium possit & debeat iure stare.

TITULUS XVII.

QUI FILII SINT LEGITIMI.

C A P. I.

Naturalis ex soluto genitus & soluta, legitimatur per subsequens parentum conjugium, etiam quoad hereditatem. Alexander III (an. 1180.)

Conquestus d est nobis H. quod cum quandam mulierem in uxorem accepit, R. patris mulieris ipsam exheredare conatur, eo quod ante despon-

a Præfatum. b aliqua, in recentioribus; nam in omnibus veteribus, alia, legitur. c Cap. 8. tit. de spons. filios. in 1. temp. & post Concil. Lat. sub Alexand. III. p. 9. c. 19. d C. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. part. 33 cap. 3.

sationem matris suæ nata fuerit, licet postea pater mulieris præfata matrem ipsius accepit in uxorem. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, eam legitimam iudicentis, prædicto R. inhibentes, ne dictæ mulieri hæc occasione super hereditate paternam molestiam inferat, vel gravamen. Si autem contra hoc venire præsumpserit, cum a severitate Ecclesiastica percellatis.

C A P. II.

Separato matrimonio in facie Ecclesiæ contracto, filii geniti vel concepti ante sententiam sunt legitimi.

Idem (an. eod.)

Cum b inter I. virum, & T. mulierem divorcii sententia canonice sit prolata, filii eorum non debent exinde sustineri iusturam, cum parentes eorum publice sine contradictione Ecclesiæ inter se contraxisse noscantur. Ideoque sancimus, ut filii eorum, quos ante divorcium habuerunt, & qui e concepti fuerant ante latam sententiam, non minus habeantur legitimi, & quod in bona paternam hereditario iure succedant, & de parentum facultatibus auvantur.

C A P. III.

Statut verbo viri & mulieris, qui negant aliquem filium, nisi iudicis & testibus probetur contrarium.

Idem Rothomagen. Archiepiscopo. (an. 1180.)

Transmissa d nobis tua litera continebat, quod cum N. usque ad juventutem quendam puerum nutritivisset, uxore sua M. tunc non desponsata sibi cohabitante, postmodum ipsam legitime desponsavit, & filios sustulit ex eadem: quibus, paternam hereditatem petentibus, prædictus juvenis contradicit e, gerens se filium & heredem, quamvis a vicinia, quæ ipsum filium eorum esse credebat, spurius diceretur: prædicti vero N. & uxor ejus præfatum juvenem spurium suum, aut legitimum alium esse negabant, sed dicebant, quod cum pietatis intuitu nutritivissent. Cum autem questio coram te mota esset, & prædictus juvenis, pro eo quod iuri stare nolebat, vinculo sit excommunicationis adstrictus: Comsul. t. t. respondit, quod in tali casu standum est verbo viri & mulieris: nisi certis iudicis & testibus tibi constiterit, esse s filium juvenem memoratum.

C A P. IV.

Illegitima proles est, quam viri vivente uxor ex adulterio concepit, sive cum adultero, sive cum viro moretur.

Idem Exoniens. g & Vinconien. Episcopis, &

Abbate Herforden:

I. Causam b quæ: (& infra. α) Si constiterit, quod Agatha de Anclina muliere tempore Alani viri sui, ipsa cum eo tanquam cum viro suo morante, vel R. patre dictæ Agathæ ipsam A. adhuc habente virum, publice tenente nata fuit, eam non fuisse legitimam ejusdem R. filiam iudicentis: quia non potuit esse uxor, quæ viri sui toram maculans, alii, dum ille viveret, copulari præsumpsit.

(α Inter mobiles viros F. & S. de Arden. quandam filium Agathæ de natiuitate ipsius versatur, vobis f. ep. & ven. f. n. Lunden. Ep. sub certa forma commissimus terminandum: Verum quoniam idem F. de Ard. præfat. Lunden. Episcopum omnino habebat pro eo, quod dominus est prædicti R. amovendum, & te fili Abbas loco illius duximus subrogandum: per Apost. itaque scripta vobis mandamus, quatenus.)

CAP.

a In vulgatis recentioribus ita: contra eum severitate Ecclesiastica procedatis, sed in omnibus antiquis, ut est impressum. b C. 42. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 33. c. 5. c & qui conceptus fuerat, &c. d C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 8. c. 11. e contradicente f in aliquis exemplaribus, filium esse illorum, &c. sed in antiquis, ut est impressum. g Exon. al. & Vinconien. & Abbat. Herforden. h Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. vide c. causam quæ supr. de dolo. & cap. causam quæ supr. de offic. deleg.

C A P. V.

Quaestio natiuitatis opposita petenti hereditatem eorum iudice seculari; est ad Ecclesiasticum iudicem transmissenda. h. d. & est textus mutuum notabilis & allegabilis.

Idem Exoniens. Episcopo, & Abbati Herforden.

(an. 1172.)

L ATORES praesentium R. (& infra. d.) Cum autem idem R. H. coram seculari iudice super hereditate avi ejusdem R. patris dicti H. traxisset in causam, ille sibi praesumpsit obijcere, quod pater ejus non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideo de hereditate avi sui nihil possit jure successorio vendicare: tandem cum super quaestione natiuitatis patris ejusdem R. intra duos menses sublati appellacionis obstaculo terminatis. Si vero intra duos menses praelatus H. non poterit probare legitime quod obijcit, extunc seculari domino, sub cuius iudicio de hereditate causa vertitur, intimetis: ut pro quaestione natiuitatis non dimittat, quin causam super hereditate audiat & decedat.

(a) Non sine multo discrimine sui corporis ad nostram accedens praesentiam, sua nobis conuentione proposuit: quod cum avus suus uxores duas habuerit, de quarum una ejus pater processit, de altera Hug. patrum suum sustulisset; idem Ha. XL. acres terra, qua ipsum & patrem ejusdem R. contingunt, per violentiam desinet, nec idem R. qui succedere in bonis praesentis debet, vult exhibere debitam partem.

(b) Sed eo veniente, altera pars vel per se vel per alium suam nobis exhibere praesentiam contempsit. Nolentes itaque causam ipsam diutius protrahi, eam experientia vestra committentes.)

C A P. VI.

Naturales legitimantur per subsequens parentum conjugium, spurii vero non. h. d. inhærendo verbis literæ. Et est capitulum famosum, & quotidie allegatur in utroque foro.

Idem Exon. Episcopo. (an. 1172.)

TANTA est b vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir vivente uxore sua aliam cognoverit, & ex ea prolem suscepit, licet post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius e, & ab hereditate repellendus, praesertim si in mortem uxoris prioris alteruter eorum aliquod fuerit iuratus.

C A P. VII.

De causa civili inter Laicos non cognoscit Ecclesia: cognoscit tamen: An quis sit de legitimo matrimonio natus.

Idem London. & Vigorien. Episcopis. (an. 1180.)

I CAUSAM d qua inter R. & F. super eo, quod mater dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, vobis commissimus terminandam. Verum quia literis nostris inferi fecimus, ut saepesato R. possessionem omnium, quorum possessor extitit, quando avus suus proficiscendi Hierosolimam iter arripuit, ante principalis causa ingressum faceretis restitui, si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus: nos attendentes, quod ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus iudicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrudere, qui ipsarum iudicium ad se afferit pertinere: Fraternalitati vestrae mandamus, quatenus

Regi possessionum iudicium relinquentes, de causa principali, videlicet utrum mater praedicti R. de legitimo sit matrimonio nata, plenius cognoscatis, & causam huiusmodi terminetis: licet incongruum videatur, ut matrimonium genericis praefati R. impetatur, quod ea vivente non fuit (ut dicitur) impetitum.

C A P. VIII.

Si mulier per iudicium Ecclesia separata a primo, vivente illo contrahit cum secundo, legitima erit proles, quam ex illo suscipit.

Idem Episcopo & Archidiacono Vicentino. (an. 1180.)

Roma in Dalmatiam.)

PERLATUM a est ad audientiam nostram, quod cum H. ad partes Constantinop. transisset, & ibi moram per decennium & amplius faciens, ad I. uxorem suam non rediens b, ipsa apud bonam mem. Vicentinum Episcopum adversus eum querelam deposuit, & quod eum non possit diutius expectare, nihilominus allegavit. Episcopus vero sicut vir providus & discretus, parentibus viri mandavit, ut pro eo mitterent, & ipsum ad propria revocarent: cumque elapso longi temporis spatio e vir non remearet ad propria, Episcopus in conspectu Ecclesiae, auditis rationibus mulieris, inter eos sententiam divortii promulgavit, & mulieri, ut alium duceret, facultatem indulxit. Ideoque mandamus, quatenus si confiterit, quod Episcopus inter eos sententiam divortii tulerit, filios, quos sustulit de alio, ad cuius copulam auctoritate praedicti Episcopi migravit, legitimos iudicetis, eos hac occasione ab hereditate non patientes excludi.

C A P. IX.

Filii nati ex matrimonio clandestino per Ecclesiam approbato, sunt legitimi. h. d. inhærendo literæ.

Idem Beluacen. Episcopo. (an. 1180.)

QUOD d nobis: (& infra.) Si qui autem de clandestino matrimonio, postmodum ab Ecclesia comprobato, generati fuerint, eos legitimos iudices filios & haeredes.

C A P. X.

Nati ex matrimonio contracto contra publica honestatis iustitiam, illegitimi sunt, & ab hereditate parentum excludendi: & tene mensi hunc casum, quia saepe per ignorantiam accidunt.

Caelestinus III. Eboracen. Archiepiscopo.

(an. 1192.)

REferente e nobis: (& infra.) Frat. r. respond., quod publicæ honestatis iustitia prohibente matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit separari: ac per hoc cum filii, nec per Ecclesiae permissionem, nec per paternam ignorantiam excusentur, ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.

C A P. XI.

Ad docendum prolem illegitimam, non sufficit probare impedimentum matrimonii, si fuit in facie Ecclesiae contractum.

Idem.

PERVENIT f sane ad nos ex insinuatione L. Viduae, quod cum inter G. patrem suum, & A. matrem illius, matrimonium fuisset legitime celebratum, & quamdiu viverent, quiete permanerunt g: post illorum decessum quidam asserentes eam de non legitimo matrimonio fuisse susceptam, a paterna hereditate tanquam illegitimam

amo-

a Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. Et quatenus ex hoc c. colligitur, quod quaestio spiritualis remittenda est ad iudicem Ecclesiasticum, si incidat coram iudice seculari. vide Barr. & Alex. in l. Tizia ff. solut. matrim. b Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. c vide l. bonorum per Barr. ff. rem rat. hab. & l. pen. § uxer. ff. solut. matrim. d Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 33. cap. 4.

a C 8. eod. tit. in 1. comp. post Conc. Lat. p. 50. c. 23. b breviter. c Adde, quod dicitur esse longum temporis spatium, Inst. de usucap. § 1. & l. fin. C. de praes. long. temp. d c. 3. tit. de clandest. despons. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 30. cap. 17. vid. citata in c. cum inhibitis supr. de clandest. c cap. 1. eod. tit. in 2. comp. f C. 2. eod. tit. in 2. comp. g permanens.

amovere conantur: Mandamus itaque, quatenus si est ita, dictam viduam legitimam nunciatis.

C A P. XII.

Statut dicto testium, qui probans aliquem legitimum, licet fama viciniæ & tractatus parentum habeat contrarium.

Innocentius III. (an. 1213.)

Per tuas a literas intimasti, quod R. ex muliere, quam secundum opinionem majoris partis viciniæ in concubinam habebat, prole suscepta, quandam poit, & aliamque defuncta, duxit in uxorem: & ea, de qua prolem susceperat, virum sibi alium copulavit: processu vero temporis idem R. in presentia multorum firmavit proprio juramento, quod eam quam habere visus fuerat concubinam, prius affidaverat in uxorem, quam ex ea filium genuisset: & postea eum b ageret in extremis, eum quem ex ea susceperat, in testamento heredem instituens, legitimum filium appellavit c. Cum autem tuæ inquisitioni fuisset commissum, an filius sic susceptus, legitimus esset hæres ipsius R. & ad ejus patrimonium admittendus, ut præterid, quod ex quadam decretali bonæ memoriæ Alex. Papæ prædecess. nost. standum esse super hoc verbo viri & mulieris credebatur: receptis testibus a filio ejusdem R. productis, quibus legitime comprobavit prædictum R. matrem suam in capella sancti Sergii affidasse, eum ipsius R. heredem esse legitimum judicasti. Nos autem attendentes, quod plus est, quod in veritate agitur, quam quod simulate concipitur, licet dictus R. cum ea dimissa, quam ut concubinam habuerat, ad alia vota transiverit d, videtur ipso facto matrimonium, quod inter eos celebratum fuerat, denegasse: quia tamen desponsatio per testes legitimis comprobata, eos matrimonialiter fuisse conjunctos ostendit, siue desponsatio ipsa fuerit de presenti, ut per consensum legitimum per verba de præteriti expressum, copula matrimonialiter eos fuerit celebrata, siue per verba de futuro carnali copula subsecuta, non tam decretali dicti prædecess. nost. quæ in casu dissimili loquitur, quam in ductis probationibus innotentes, te processibile legitime respondemus, sententiam tuam auctoritate Apostolica confirmantes.

C A P. XIII.

In terris Ecclesia Papa potest libere illegitimos legitimare, in terris vero alienis non, nisi ex causis multum arduis, vel nisi in spiritualibus: tunc tamen indirecte & per quandam consequentiam intelligitur legitimare etiam quoad temporalia: hoc tamen astrictum non est sine scrupulo. h. d. secundum intellectum, qui placet Panorm. & est cap. difficile, & multum famosum.

Idem nobili viro Gu. Montis Præsulani (an. 1213.)

Per e venerabilem fratrem nostrum Arelaten. Archiepiscopum tua nobis humilitas supplicavit, ut filios tuos legitimacionis dignaremur titulo decorare, quatenus eis, quo minus tibi succederent, natalium obiectio non noceret. Quod autem super hoc Apostolica sedes plenam habeat potestatem, ex illo videtur, quod diversis causis inspectis, cum quibusdam minus legitime genitis, non naturalibus s tantum, sed adulterinis etiam dispensavit, sic ad actus spirituales illos legitimans, ut possint in Episcopos promoveri: ex quo verisimilius ereditur, & probabilius reputatur, ut eos ad actus legitimare valeat seculares, præsertim si præter Romanos Pontifices inter homines superiorem alium non cognoscant,

qui legitimandi habeat potestatem: quia cum major in spiritualibus tam providentia, quam auctoritas & idoneitas requiratur: quod in majori conceditur, licitum esse videtur & a in minori. Per simile quoque id videtur posse probari, cum eo ipso, quod aliquis ad apicem Episcopalis dignitatis attollitur, eximitur a patria potestate. Præterea etiam simplex Episcopus scienter servum alterius in Presbyterum ordinaret, licet ordinatio satisfacere Domino teneatur, ordinatus tamen jurgum evaderet servitutis. Videretur b siquidem monstruosum, ut qui legitimus ad spirituales fieret actioes, circa seculares actus illegitimus remaneret. Unde cum in spiritualibus dispensetur e, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum. Id autem in patrimonio beati Petri libere potest Apost. sed. efficere, in quo & summi Pontificis auctoritatem exercet, & summi Principis exequitur potestatem. Videbatur autem ex eo trahere majorem audaciam postulandi, quod cum Rex Francorum I. Reginam dimiserit, & ex alia postmodum superducta puerum suscepit & puellam, & tu similiter, exclusa legitima, superduxerit aliam, ex qua filios suscepisti: sicut cum filis Regis ejusdem, sic cum tuis credebatur de benignitate Apostol. sed. dispensandum. Verum si veritas diligenter inspicitur, non res similis, sed valde dissimilis invenitur: nam Rex ipse a Regina per Remen. Archiepiscopum Apostolice sedis Legatum, fuit per sententiam separatus, tu vero uxorem tuam a te temeritate propria separasti. Ipse quoque priusquam ad eam prohibitio de non contrahendo cum altera pervenisset, aliam superduxit, ex qua prolem geminam nascitur suscepisse: sed tu in contemptum Ecclesiæ, aliam superinducere attentasti. Præterea Rex ipse contra matrimonium impedimentum affinitatis objecit, & coram præfato Archiepiscopo testes induxit: cujus sententia, quia cassata fuit solummodo propter judicarium ordinem non servatum, nos post restitutionem Reginæ alios cognitores duximus deputandos: tu vero uxori tuæ nihil quod divortium inducere objecisti: cum etsi fides toti sit unum de tribus bonis conjugii, non tamen ipsius violatio conjugale vinculum violasset. De filiis ergo ejusdem Regis, utrum legitimi vel illegitimi fuerint, quamdiu pender quæstio affinitatis objectæ, potest non immerito dubitari. Nam si affinitas sacris comprobata, prædictam Reginam non esse Regis conjugem apparebit, & per consequens alia videbitur sibi legitime copulata, & filios ei legitimos peperisse. Insuper cum Rex superiorem in temporalibus minime recognoscit, sine juris alterius læsione in eo se jurisdictioni nostræ subijcere potuit, in quo videretur aliquibus, quod per seipsum (non tanquam Pater cum filiis, sed tanquam Princeps cum subditis d) potuit dispensare: tu autem noceris aliis subjacere: (& infra a) Rationibus igitur his inductis, Regi gratiam fecimus requisiti, causam tam ex Veteri, quam ex Novo Testamento trahentes, quod non solum in Ecclesiæ patrimonio (super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem) verum etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem jurisdictionem casualiter exercemus, non quod alieno juri præjudicare velimus, sed quia sicut in Deuteronomio e continetur: Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perpexeris, inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram, & iudicium inter portas videris variari, veniens ad Sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem qui fueris illo tempore: qui

a C. 1. eod. tit. in 3. comp. b dum. c vide Panorm. cap. fin. de mut. petit. & Jas. in l. neque pressio. C. de testamentis. d transivit. e C. 1. eod. tit. in 3. comp. vide Covarr. ep. 4. Decret. p. 2. c. 8. §. 2. i Qui dicatur filii naturales, adulterini, spurii & alii illegitime nati, quovis nomine appellantur, vide Card. Paleotum l. de nobis & spur. filiis.

a et. etiam in minori, b Videtur. c dispensatur. d subditis e Deuterom. 17. Hæc Deus. auctoritas protenditur usque ad illa verba: Sane cum Deuteronomium, in ea imprimenda secuti sumus antiqua & magis emendata Greg. exemplaria; quantum ad verba tantisper differ. a vulgata editione, sed eadem est sententia.

qui indicabunt tibi iudicii veritatem: et facies quacun- que dixerint, qui præsens loco, quem elegeris Dominus, sequerisque eorum sententiam: qui autem superbiertis, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, decreto iudicis morietur. Sane cum Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, ut quod tibi decernitur, in Novo Testamento debeat observari: locus enim quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur: cum enim Petrus urbem fugiens exivisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare. interogatus ab eo, Domine, quo vadis? respondit: venio Romam iterum crucifigi: quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus. Sunt autem Sacerdotes Levitici generis fratres nostri, qui nobis jure Levitico in executione Sacerdotalis officii coadjutores exiunt. Is vero super eos Sacerdos sive Iudex existit, cui Dominus inquit, in Petro a: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis*: Ejus vicarius, qui est Sacerdos in aeternum secundum * ordinem Melchisedech, constitutus a Deo iudex vivorum & mortuorum. Tria quippe distinguit iudicia. Primum inter sanguinem & sanguinem, per quod Criminale intelligitur & Civile. Ultimam inter lepram & lepram, per quod Ecclesiasticum & Criminale notatur. Medium inter causam & causam, quod ad utrumque refertur, tam Ecclesiasticum, quam Civile: in quibus cum aliquid fuerit difficile vel ambiguum, ad iudicium est sedis Apostolicae recurrendum: cuius sententiam, qui superbiens contempserit observare, morti præcipitur, id est, per excommunicationis sententiam velat mortuus a comunione fidelium separari. Paulus enim, ut plenitudinem potestatis exponeret, ad Corinth. b scribens ait: *Nescitis, quoniam Angelos iudicabitis? quanto magis secularia?* Licet igitur cum filiis sæpediti c Regis (de quibus, an fuerint legitimi ab initio, dubitatur) duxerimus dispensandum: quia tamen tam lex Mosaica, quam canonica sobolem susceptam ex adulterio detestatur d, testante Domino, quod maneres e & spurii usque ad decimam generationem in Ecclesiam non intrabunt: canone vero vetaste tales ad sacros ordines promovendi: secularibus quoque legibus non solum repellentibus eos a successione paterna, sed negantibus ipsis etiam alimenta: petitioni tuæ non duximus annuendum.

(*ce Unde sine ipsorum forsitan injuria, nisi præstarent nobis assensum, in hoc subdere se non posses, nec ejus auctoritatis existis, ut dispensandi super his liberam habeas facultatem.*)

C A P. XIV.

Si conjugatus vivente prima in facie Ecclesie contrahit cum secunda hoc ignorante, legitima erit eorum proles.

Idem H. & R. Canonici Beneventanis.

(*an. 1223.*)

EX tenore f literarum vestrarum nobis innotuit, quod cum G. vidua hereditatem quondam R. mariti sui sibi & pupillo filio suo restitui postularer, pars adversa petitionem ejus nitetur excludere, pro eo quod R. maritum ipsum viduæ de adulterio genitum assererat: (*& infra. a.*) Intelligentes, quod pater prædicti R. matrem ipsum in faciem Ecclesie ignaram, quod ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset, duxerit in errorem, & dum ipsa conjux ipsius legitima putaretur, dictum R. suscepit ex eadem: in favorem proles potius declinamus, memoratus R. legitimum reputantes.

(*ce Et proponens, quod dicti R. pater vivente uxore legitimam quandam aliam Marisiam nomine superduxit, ex qua*

præfatum R. maritum ipsius viduæ generavit. E contra vero pars vidua respondebat, quod cum Marisia præfata nesciens, quod dicti R. pater aliam haberet uxorem, cum eo in facie Ecclesie contraxisset, ejus filius, quam suscepit ab eo, legitimus debeat haberi: cum non debeant illegitimis reputari, qui de adultera conscientia non nascuntur. Cumque super hoc diutius fuisset in vestra præsentia litigatum, & nonnullorum prudentum sententia, quorum consilium requisivisset, in hoc invicem discordaret, sed. duxivisset Ap. consulendum. Nos igitur)

C A P. XV.

Proles infidelium, qui postea convertuntur, legitima est, etiamsi parentes sunt in gradu prohibito lege canonica.

Idem Episcopo Tibur. a (*an. 1214.*)

GAudemus b: (*& infra.*) Ceteram prolem de infidelium conjunctionibus natam, qui secundo, tertio, vel ulteriore gradu, secundum opinionem illorum e matrimoniali contraxerunt affectu, post fidem receptam (utilitate publica suadente) legitimam volumus reputari.

TITULUS XVIII. QUI MATRIMONIUM d ACCUSARE POSSUNT, VEL CONTRA IL- LUD TESTARI.

C A P. I.

Cum igitur de fadere matrimonii, reo absente consuetudine possunt super impedimento matrimonii recipi testes, dummodo sint legitimi: & ad dicta eorum fertur sententia.

Alexander III. Parisensi e Episcopo.

(*an. 1172.*)

Relatum f test, quod cum pater cujusdam puellæ eam cuidam civi Parisensi g nuptui tradidisset, maritus post aliquot annos, quibus cum uxore permansit, propter homicidium, quod commisit, de civitate timore mortis exivit: nunc autem dicitur posse probari, quod pater puellæ eum de sacro fonte h levavit: sed literis tuis quasvis nondum potuit inveniri, licet quinquennium sit transactum: (*& infra.*) Ceterum consultationi tuæ taliter respond. quod si juvenis & puella aliquot annis sine questione fuerunt simul, qui præscriptum matrimonium nunc accusans, non videtur suspiciōne carere: quod si manifestum est, quod asseritur, aut legitimi accusatores & testes appateant: postquam juvenis fuerit cum omni diligentia requisitus, etiamsi nequiverit inveniri, testes recipere poteris, & sine canonico iudicium terminare.

C A P. II.

Accusatio & testimonium in causa matrimoniali personaliter & non per literas fieri debent.

Clemens III. (*an. 1190.*)

ANobis i est quæsitum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propria depromentes k debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti? Ad hoc respondemus, quod in talibus, nisi quantum ad præsumptionem, nullius momenti est conscriptio, quoad sententiam proferendam, nisi alia legitima adminicula suffragentur.

C A P. III.

In causa matrimoniali super consanguinitate & contractu testificari possunt consanguinei & parentes.

Cle-

a Matth. 16. * Psalm. 109. Ait. 10. b 1. Cor. 6. c præfati. d Deus. 23. e Manures qui dicantur, tradit Covarruvias lib. 4. decr. part. 2. c. 18. §. 1. f Cap. 3. cod. tit. in 3. comp. Bald. in l. qui contra. Cod. de incest. nuptiis.

JUR. CANON. TOM. II.

a Tyb. al. Tubu. al. Tybertur. b Cap. 4. cod. tit. in 3. comp. c eorum. d al. isa: de his qui matrimonium, &c. alias desunt illa verba, vel contra illud testificari. e Parmens. al. Patrinens. f Cap. 1. cod. tit. in 1. comp. g Parmensi. h vid. Concil. Tridentin. Sess. 24. de reformat. matr. c. 2. i C. 4. cod. tit. in 2. comp. k deponentes.

Clemens a III. Papa Florentino Episcopo.

(an. 1190.)

Videtur h nobis: (& i. α.) Quod parentes, fratres, & cognati utriusque sexus, in testificatione suorum ad matrimonium conjugendum vel dimittendum admittantur, tam antiqua consuetudine, quam legibus approbatur. Ideo enim maxime parentes, & si desuerint parentes, proximiores admittuntur: quoniam unusquisque suam genealogiam cum testibus & chartis, tum etiam ex recitatione majorum scire laborat: qui enim melius recipi debent, quam illi, qui melius sciunt, & quorum est interesse: ita ut si non interfuerint, & consensum non adhibuerint, secundum leges nullum fiat matrimonium? Quod vero legitur e, pater non recipiatur in causa filii, nec filius in causa patris, in criminalibus causis & contractibus verum est. In matrimonio vero conjugendo & disjungendo, est ipsius conjugii prerogativa, & quia favorabilis res est, congrue admittantur.

(α Quod secunda, quam contra prohibitionem Ecclesia duxit, non sit uxor, etiamsi primam non haberes desponsatam. Nam quod contra interdictum & ordinem Ecclesie factum est, ratum non haberi tanquam inordinatum, tam divina quam humana legis auctoritas proclamat. Quia igitur ea, quam inordinate superduxit prohibitionis renitente, uxor non est, cogendus est eam recipere, quam iuravit & desponsavit, atque ex ea prolem genuit: ut iuramenti religio non vilipendatur, & fides ad invicem conservetur promissa, & proles in cultu Dei nutriatur & educetur, & alii exinde occasionem pejerandi, & alias decipiendi, assumere non valeant.)

C A P. IV.

Invita desponsata postea sponte cognita contra matrimonium non auditur.

Idem (an. eod.)

Insuper d adiecit, quod aliquis cum quadam innubili puella contraxit, quæ tandem ætatis metas attingens, ab illo pluries cognita, contra matrimonium proclamavit, asserens, se semper ab initio dissensisse, quod per testes probat forma & conversatione præclaros. In hoc itaque casu sentimus, quod adversus matrimonium audiri non debet, quæ ante cognitionem sui legitimum annum attingens, cum potuit, minime reclamavit: sicut enim ante legitimum consensum (qui in duodecimo anno spectatur) potuit dissentire, sic postquam legitimo tempore accedente semel etiam copulæ carnali consentit, ex rati habitatione sibi super hoc silentium non ambigitur indixisse. e

C A P. V.

Repellitur accusans matrimonium propter quæsum.

Innocentius III. Archiepiscopo, Præposito & Priori

sanctæ Mariæ de Arben. Genuen. f

(an. 1214.)

Significante g M. de Canula b nostro est Apostolatus declaratum, quod cum N. duxisset legitime in uxorem, S. mater ipsius nisa est matrimonium accusare, ut ab eo pecuniam extorqueret: & licet intellectui suo parva non possint opera respondere, nihilominus vult habere pecuniam, ut ab accusatione desistat.

Cum igitur non sit malitiis hominum indulgendum: mandamus, quatenus si est ita, ipsam ab accusatione matrimonii repellentes, eidem super hoc silentium imponatis.

C A P. VI.

Repellitur ab accusatione matrimonii, qui denunciationis tempore tacuit, nisi denunciationem probabiliter ignoravit, vel iures de novo didicisse, & quod non obijcit illam malitiose.

Idem.

Cum a in tua diocesi: (& infra.) Si vero post contractum matrimonium aliquis appareat accusator, cum non prodierit in publicum, quando banna secundum consuetudinem in Ecclesiis celebrantur, utrum vox suæ debeat accusationis admitti, merito quæri potest. Super quo sic duximus distinguendum, quod si tempore denunciationis præmissæ, is, qui jam conjunctos impetit, extra diocesim exitebat, vel alias denunciatum non potuit ad ejus notitiam pervenire, utputa si nimis infirmitatis fervore laborans, sanæ mentis patebatur exitium: vel in annis tam teneris constitutus, quod ad comprehensionem talium ejus ætas sufficere non valebat, seu alia causa legitima fuerit impeditus, ejus accusatio debet audiri. Alioquin cum rationabiliter præsumatur, quod denunciatum publice factam idem existens in ipsa diocesi minime ignoravit, tanquam suspectus est proculdubio repellendus: Nisi proprio firmaverit iuramento, quod postea didicerit ea, quæ objecerit, & b ad hoc ex malitia non e procedat: quia tunc etiamsi didicisset ab illis, qui denunciationis tempore siluerunt, claudi non debet eidem aditus accusandi: quoniam etiam ab impetitione hujusmodi culpa de silentio tali contracta illos excluderet, iste tamen amoveri nequiret, cum culpabilis non existat.

TITULUS XIX.

DE DIVORTIIS. d

C A P. I.

Homicidium necessarium non privat spe conjugii, sed machinatio in mortem conjugii sic.

Ex Concilio apud Vormaciam. e

Si qua mulier f in mortem mariti sui cum aliis consiliata est, & ipse aliquem eorum se defendendo occiderit, potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere: ipsa autem infidiatrix penitentia, absque spe conjugii sit subiecta.

C A P. II.

Conjuges propter alterius crimen non separantur, nisi spiritualiter fornicentur: & tunc duras conjugium eisetiam separatis.

Alexander III. (an. 1180. Roma.)

Ouzavit g a nobis: (& infra. α.) Nos itaque taliter respondemus, quod mulier pro futuro vel alio crimine viri sui (nisi fidei suæ religionem corrumpere velit) ab eo separari non debet. Verum si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, a viro poterit separari, ita quod ei nubere alii non licebit: quia licet separantur, semper tamen conjuges erunt. In viris quoque præsentis sententia forma servetur.

(α Utrum mulier pro latrocinio aut quolibet alio crimine a viro suo debeat separari: & alii nubere, & de viro simili modo proposuisti, utrum pro quolibet flagitio possit a conjugate dividi, & aliam sibi legitime matrimonio copulare.)

C A P. III.

Vir non potest dimittere uxorem sine iudicio Ecclesie etiam propter impedimentum parentela notorium. Si fama refert

a al. Clemens Papa Florentino Episcopo, al. Celestinus Papa Florentino Episcopo, al. Celestinus III. &c. b Cap. 3. tit. de Matr. contra intarc. Eccles. celebr. in 1. comp. refert Grat. sive Palea 35. q. 6. c. 2. c. Vid. Lanfranc. de Oratione in cap. quoniam contra sup. de probat. & Specul. tit. de teste §. 1. d. C. 3. eod. tit. in 3. comp. e indux. f. f. de Alban. Januen. g. C. 2. eod. tit. in 3. comp. h. Canulla. al. Camilla, al. Casula.

a Cap. 1. eod. tit. in 4. comp. alia pars hujus decreti. supr. de sponsal. c. cum in tua. b al. ita: & quod ad hoc. c procedit. d De materia hujus tit. vid. Theologos lib. 4. Sent. dist. 36. et per Sylvestrum in summa, verbo, divorcium. e Vormaciam. al. Vormecias. f Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. g Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat. et post Conc. Later. sub Alex. III. p. 50. n. 22. §. quod autem. vid. Setum 2. Sent. dist. 37. q. 1.

refert impedimentum conjugii, etiam nemine opponente, Episcopus ex officio suo potest de eo inquirere. Si vero impedimentum est notorium, potest Episcopus ex officio suo matrimonium separare.

Idem Ambienens. a Episcopo. (An. 1180.)

Porro b de Comite Pontini, qui B. uxorem suam absque judicio Ecclesie dimisit, qui eam cognatam fuisse uxoris defunctae proponit, prudentia tua cognoscat, quod si etiam parentela esset publica & notoria, absque judicio Ecclesie ab ea separari non potuit: quare ipsum ad eam recipiendam, quae petit restitutionem ipsius, districtè compellas: quam si recipere voluerit, eum & superinductam vinculo excommunicationis astringas. Præterea de H. qui cognatam suam duxit uxorem, respondemus, quod apparentibus accusatoribus, & parentela manifesta seu publica existente (quod credibile non est, nisi essent in primo gradu vel secundo) tui officii interest, matrimonia illa adhibita gravitate dissolvere, quae illicitè contracta noscuntur.

C A P. IV.

Repellitur uxor petens restitutionem mariti, si notorie fornicata est, & maritus continuit.

Idem.

Significasti c, quod quidam uxore sua sine judicio Ecclesie dimissa, pro eo, quod suggestum sibi fuerat, ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commississe, vinculo fuit propter hoc excommunicationis adstrictus: verum mulier non continuit, sed sobolem de alio viro suscepit: nec minus postulat viro restitui, afferens se ab illo injustè dimissam, & eundem sibi materiam adulterandi dedisse. Consult. t. t. respon. quod si notorium est, mulierem ipsam adulterium commississe, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cum alia adulterium commississe.

C A P. V.

Matrimonium separatur propter adulterium mulieris: & si vir postea fornicator, redintegratur. Et est bonus casus, & multum allegabilis.

Idem (An. 1175. Roma.)

EX literis d tuis accepimus, quod V. quondam duxit uxorem, qui paucis temporibus fuere concordēs: proponebat enim idem V. quod illum per violentiam sibi illatam metu etiam mediante duxisset: (& infra. a.) Tandem vir uxorem suam super crimine fornicationis in iure convenit, quod neficitur, quo ducta spiritu coepit publice confiteri: quod cum vir negaret ei in necessarius providere, crimen compulsus est incurrere memoratum: cumque diligentius a te fuisset admonita, ne ad suggestionem alicujus illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id manifestius assererat. Sane tu convocato Capitulo tuo, cum ex eorumdem e consilio utrique privatim continentiam injuxeris observandam, ira quod caste viverent ab invicem segregati: memoratus V. furtum cum alia sponsalia & nuptias temere celebravit: verum cum factum inquirere laborares, supradictus V. seriem rei explicans & exponens ad audentiam nostram dicitur appellasse. Unde Frat. t. mandamus, quatenus, si res ita processit, prætaxatum virum ad legitimam uxorem redire compellas.

(a Tu vero una cum Capitulo tuo cum tam minis quam admonitionibus inter eos sapis pacem confirmare studeas, eos temere segregatos pariter reconciliari coegisses.)

C A P. VI.

Si uxor a viro lapsa in hæresim propria auctoritate diverst, ad eam reversum redire compellitur: secus si per judicium Ecclesie ab eo fuisset separata.

Urbanus III. Florentino Episcopo. (An. 1186.)

DE illa a, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine judicio Ecclesie declinavit, videtur nobis, quod mulier (maxime si ea intentione decessit, ut lapsus in hæresim tædio pariter & contusione affectus, se ab errore suo converteret) ei cum reversum fuerit, est reddenda: quæ etiam si reverti noluerit, compellatur. Si vero judicio Ecclesie ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam.

C A P. VII.

Vinculum conjugale non dissolvitur altero conjugum fidelium in hæresim lapsa. Sed si unus infidelium conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare, vel non sine blasphemia, vel sine peccato mortali, solvitur conjugium, & conversus contrahere poterit.

Innocentius III. Ferrarini Episcopo.

(An. 1212.)

Quanto te b novimus in canonico jure peritum: (& infra. a.) Sane tua Fr. intimavit, quod altero conjugum ad hæresim transeante, qui relinquitur, ad secunda vota desiderat convolare: quod utrum possit, fieri, per tuas nos duxisti literas consulendus. Nos igitur consult. t. respondentes distinguimus, licet quidam prædecessor noster sensisse alter videatur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam convertatur, vel ex duobus fidelibus alter labatur in hæresim, vel decadat in gentilitatis errorem. Si enim alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus: Si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror non est servituti subiectus in hujusmodi. Et canonem etiam in quo dicitur c: Contumelia creatoris solvit matrimonium circa eum, qui relinquitur. Si vero alter fidelium conjugum vel labatur in hæresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, non d credimus, quod in hoc casu is qui relinquitur, vivente altero possit ad secundas nuptias convolare, licet in hoc casu major appareat contumelia creatoris. Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen sit ratum: inter fideles autem e verum & ratum existit: quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret. Nec obstat, quod a quibusdam forsan obicitur, quod fidelis relictus non debeat jure suo sine culpa privari: cum in multis casibus hoc contingat, ut si alter conjugum incidatur. Per hanc responstionem quorundam malitiae obviatur qui in odium conjugum, vel quando sibi invicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularent hæresim, ut ab ipsa, (nubentibus conjugibus) resilirent. Per hanc ipsam responstionem illa solvitur questio, qua quaeritur utrum ad eum, qui ab hæresi vel infidelitate revertitur, is qui permansit in fide, redire cogatur.

(a Tanto F. t. amplius in Domino commendamus, quod in dubiis questionum articulis ad sed. Apostol. recurrit: qua disponente Domino cunctorum fidelium mater est & Magistra, ut opinio quam in eis quondam habueras dum alios canonici juris peritiam edoceres, vel corrigatur per sed. Apost. vel probetur.)

C A P. VIII.

Paganus juncti in gradu prohibito lege canonica tantum, conversi ad fidem non separantur. h. primo. Si paganus prius plures uxores habuerat, post fidem susceptam adhæretis prima. h. secundo. Et si repudiata uxore cum secunda contracta-

a al. Ambien. b C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. sub Alexand. III. pars. 50. c. 29. c C. eod. tit. in 1. comp. et post Concil. Later. par. 6. cap. 14. d Cap. 3. de elando despons. in 2. com. c eorum.

a Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. b Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. c Hoc dicit B. Ambrosius epist. 1. ad Corinth. cap. 7. d Vid. Conc. Trident. Sess. 24. de sac. matr. can. 5. e In uno aut altero C. ratum & firmum existit.

traxerit, etiam post baptismum dimittit, secundam, & adhærebit prima repudiata etiam repudiata cum alio contraxisset, secus si fornicata fuisset. hoc tertio.

Idem Tiberiadensis a Episcopo. (an. 1212.)

Gaudemus b in Domino: (& infra. α) Utrum pagani uxores accipientes in secundo, vel tertio, vel alteriore gradu sibi conjunctas, sic conjuncti debeant post conversionem suam insimul remanere, vel ab invicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulati. Super quo taliter respondemus, quod cum sacramentum conjugii apud fideles & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus c dicens: Si quis frater infidelem habet uxorem, et hæc consentit habitare cum eo, non illam dimittas: & in præmissis gradibus a paganis quoad eos matrimonium licite sit contractum, qui constitutionibus canonicis non arctantur: Quid enim ad nos (secundum Apostolum d eundem) de his quæ foris sunt, judicare? in favorem præsertim Christianæ religionis & fidei, a cujus perceptione per uxores se deserti timentes viri possunt facile revocari: fideles hujusmodi matrimonialiter copulati libere possunt & licite remanere conjuncti, cum per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur. Quis vero pagani circa plures insimul fœminas affectum dividunt conjugalem, utrum post conversionem omnes, vel quam ex omnibus retinere valeant, non immerito dubitatur: (& infra. β) Verum absolum hoc videtur & inimicum fidei Christianæ, cum ab initio una costa in unam fœminam sit conversa e: & Scriptura divina f testetur, quod propter hoc relinquit homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ; & erunt duo in carne una: non dixit tres vel plures, sed duo: nec dixit, adhærebit uxoris, sed uxoris: (& infra. γ) Nec ulli unquam licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum, quæ mos quandoque interdum etiam fas censetur, per quam sicut Jacob g a mendacio. Israelitæ a furto, & Samson ab homicidio, sic & Patriarchæ & alii viri iusti, qui plures leguntur simul habuisse uxores, ab adultério excusantur. Sane veridica hæc sententia probatur etiam de testimonio veritatis testantis in Evangelio h: Quicumque dimiserit uxorem suam ab fornicationem, et aliam duxerit, machatur. Si ergo uxore dimissa, ducialia de jure non potest, fortius & ipsa retenta, per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu, cum non ad impari judicentur, circa matrimonium reprobandum. Qui autem secundum ritum suum legitimam repudiavit uxorem, cum tale repudium veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam ea vivente licite poterit aliam, etiam ad fidem Christi conversus, habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiam consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo casu restitutionem petenti, quamvis de injusta spoliatione constaret, restitutio negaretur: quia secundum Apostolum i frater aut soror non est hujusmodi subjectus servituti. Quod si conversum ad fidem, & illa conversa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compellitur. Quamvis quoque secundum Evangelicam veritatem, qui duxerit dimissam, machatur: non tamen dimissor poterit objicere fornicationem dimissæ, pro eo quod nupsit alii post repudium, nisi alias fuerit fornicata.

(α Et in potentia virtutis ipsius, et patri luminam, a quo est omne datum optimum et omne donum perfectum, uberes gratiarum exsolvimus actiones: quod sicut

a Tibaden. b Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat. c 1. Corinth. 7. d 1. Cor. 5. e Genes. 2. et 3. f Matth. 19. Luc. 10. Ephes. 5. g Gen. 27. Exod. 12. Jud. 16. h Matth. 19. et Luc. 10. i 1. Corinth. 7.

nobis suis literis intimasti diebus istis novissimis, ille qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, ut ad Christianam venirent fidem, multorum cordibus inspiravit, et quoniam uxores acceperant in secundo vel tertio, vel ulteriori gradu sibi conjunctas.)

(β Quia vero tam Patriarcha, quam alii iusti viri ante legem pariter et post legem multas uxores insimul habuisse leguntur: nec contrarium apparet in Evangelio vel lege præceptum: neque pagani subiciuntur canonice institutis post inventis, quemadmodum est præmissum: videtur quod nunc etiam juxta ritum suum licite contrabant cum diversis, quorum conjunctiones legitimas unda sacri baptismatis non dissolvit, et ita Patriarcharum exemplo ad fidem Christi conversi pagani, conjugiorum pluralitate gaudebunt.)

(γ Unde Lamech qui plures uxores insimul legitur habuisse, reprehenditur in Scripturis, eo quod ipse primus reprobendam bigamiam speciem introduxit. Licet autem de hujusmodi non qualiter, volentes tamen tam te quam alios super his etiam reddere certiores, & quod veritas prævaleret falsitati, sine dubitatione qualibet protestamur, quod)

C A P. IX.

Non licet reliquam fratris in uxorem accipere & de facte dula separanda est, nisi aliter Ecclesia dispenser.

Idem Livonien. Episcopo, & eis qui cum ipso sunt fratribus. (an. 1212.)

Deus, a qui Ecclesiam suam b: (& infra.) Quia dispar e est ritus in Livonien. Ecclesia de novo ad fidem catholicam converforum a nostro, propter infirmitatem gentis ejusdem concedimus, ut matrimoniis contractis cum relictis fratrum utantur, si tamen, fratribus decedentibus sine prole, ut semen defuncti juxta legem Mosaicam suscitarent, cum talibus contraxerunt: ne tales sibi de cætero, postquam ad fidem venerint, copulent, prohibentes.

TITULUS XX.

DE DONATIONIBUS INTER VIRUM ET UXOREM, ET DE TOT POST DIVORTIUM RESTITUENDA.

C A P. I.

Separato licite matrimonio, dos restituenda est.

Ex Concilio habito apud VVormaciam.

Mulieres cum d pro aliqua licita causa a propriis viris fuerint separatæ, totam dotem præcipimus ipsi reddi.

C A P. II.

Soluto matrimonio cogitur vir dotem restituere, & bona dividere, quæ communiter eis obvenierunt.

Urbanus III. Decano, Cantori & Capitulo Lixen.

(an. 1180.)

Significavit P. mulier e, quod H. quem loco viri tenebat, divortio inter eos sollemniter celebrato, dotem suam illicitè detinet, & reddere contradicit: possessiones etiam, quæ ipsis, dum simul viverent, cujuscunque contractus titulo communiter obvenierunt, ea prorsus exclusa sibi nititur vindicare. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, & non est aliud quod obstat, ipsum ad restitutionem dotis, & divisionem eorum, quæ olim communiter habuerunt, districtè Ecclesie compellatis.

CAP.

a Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. b infr. de panis. & remiss. 1. c. c. alias ita: Quia dispar est ritus in Livon. Ecclesia de novo, & c. sed in vetustioribus exemplaribus legitur, ut est impressum. d C. 1. eod. tit. in 3. comp. & post Concil. Later. sub Alex. III. par. 50. cap. 46. e cap. 3. eod. tit. in 1. compil.

C A P. III.

Delegatus ad causam matrimonii, si ferat sententiam divorcii, pronunciare debet dotem restitui. Et est casus multum allegabilis.

Clemens III. (an. 1190.)

DE prudentia a vestra miramur, quod cum vobis causam matrimonii, quæ vertebatur inter H. & M. commississemus terminandam, & vos consanguinitatem inter eos invententes, sententiam divorcii tulissetis: de dote, quam a viro mulier repetebat, quicquam statuere distulistis. Quia igitur vos, qui de matrimonio principaliter cognovistis, & de dote (quæ est causa incidens) accessorie cognoscere valuistis, & sententialiter diffinire: mandamus, quatenus prædictum H. monitione præmissa cogatis, ut prædictæ M. totam dotem (sicut canonicum fuerit) restituere non moretur.

C A P. IV.

Mulier propter adulterium, a viro separata, perdit dotem.

Clemens III. b.

PLerumque c: (& infra. α.) Si mulier ob causam fornicationis iudicio Ecclesiæ, aut propria voluntate a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem vel dotalium repetere non valebit.

(α Accidit, ut proponis, quod in parochia tua mulieres a viris suis causa fornicationis recedunt, & sic usque ad mortem ipsorum permanere nascuntur: ipsi vero defunctis, cum a consanguineis, ad quos hereditates eorum perveniunt, dotem suam cum dotalibus repetunt, ei audientiam denegant, & nolunt restituere, quod repescunt: ob hanc causam, quia eo ipso se indignas fecisse noscuntur, quod a viris suis causa fornicationis duxerunt recedendum. In hoc itaque dicimus, quod)

C A P. V.

Cogitur mulier ex officio Iudicis, donata sibi a viro propter nuptias pro conservatione illiciti matrimonii relaxare, si talis donatio præster impedimentum dissolutioni talis matrimonii. h. d. secundum intellectum, qui plus placet Panormitano.

Innocentius III. Compofel. Archiepiscopo, & universis

Episcopis in regno Legionen. constitutis. (an. 1213.)

ET si necesse sit d: (& infra. α.) Quia vero castra quædam, quæ Rex Legion. filia Regis Castellæ in dotem tradidisse proponitur, ita ut si eam aliqua occasione relinqueret, ipsa cederet in jus ejus, impedimentum præstare videntur hujusmodi copulæ dissolvendæ: Cum castra ipsa non tam ob turpem, quam ob nullam causam sint data, utpote, cum inter eos matrimonium non existat, & ideo nec dos, nec donatio propter nuptias: Ne ad commodam ei cedat, quod debet in pœnam ejus potius retorqueri: castra ipsa restitui volumus, & ad id puellam per excommunicationis sententiam coarctari.

C A P. VI.

Usufructuarius donans sine consensu Domini rem ipsam uxori propter nuptias, non transfert in eam plus juris, quam ipse habebat: idem de eo, qui sub conditione adimense habet rem in hereditatem, vel in feudum.

Idem Archidiacon. S. Andrea de Scotia.

(an. 1213.)

Nuper a nobis a tua discretio requisivit, si aliqua terra data fuerit alicui, non in hæreditatem vel feudum, sed tantum quoad vixerit possidenda: & ipse postmodum tertiam partem uxori suæ in dotem concessit: utrum eo defuncto præfatam dotem uxor (dum vixerit) habere debeat & tenere, cum Ecclesiæ dotes protegere teneatur viduarum? Postulasti præterea, si qua terra data fuerit alicui, & hæredi, quem de uxore le-

gitima procrearet, in hæreditatem vel feudum: & ipse uxori suæ quadam parte ipsius in dotem concessa, decesserit postmodum sine prole, an mulier dotem eandem de jure possit a habere?

Nos autem Consult. tuæ taliter respondemus, quod cum regulariter nullus in alium plus juris transferre possit, quam cum constet habere: vir, cui h. terra prædicto modo conceditur, non potest uxori relinquere, quod ei non licuit, nisi quoad vixerit possidere, nec licet uxori suæ partem illius terræ in donationem propter nuptias ex viri concessione tenere, nisi donationi ille, ad quem spectat dominium illius terræ, voluerit consentire. Quod autem de prima consultatione dicimus, hoc respondemus etiam de secunda: nam licet Ecclesiæ in causis viduarum se favorabilem debeat exhibere, contra justitiam tamen non est eis favor Ecclesiasticus concedendus. Illud vero nolumus ignorare, quod uxor dare dicitur viro dotem: vir autem uxori donationem facere propter nuptias, secundum legitimas sanctiones.

C A P. VII.

Vir agens pro dote, non omnino excluditur ex eo, quod vergat ad inopiam, nec præciso cogitur satis dare ultra facultatem propriam: sed dos sibi assignatur sub cautione, quam præstare potest. Et si per illam cautionem non esset sufficiens provisorum consumptionis dotis, deponetur dos apud mercatorem: ut de honesto lucro vir sustineat onera matrimonii. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panor. inhærendo verbis litteræ. Et est casus notabilis & quotidianus.

Idem. Archiepisc. & Archidiacon. Genuen. c. (an. 1213.)

Per vestras d. literas intimastis, quod cum magister R. super quadam summa pecuniæ pro H. paupere, auctoritate nostra curaveritis convenire, quam idem H. pro dote uxoris suæ requirebat ab eo, dictus R. exceptionem opposuit contra ipsum, quod uxorem suam a se repulerat, & tacita veritate super hoc literas impertraverat e: quia cum super eadem dote alia vice coram vestra civitatis Consulibus questio mora esset, ipsi pronuntiaverunt, ut quoniam idem H. ad inopiam vergere videbatur, dos illa non assignaretur eidem, nisi cautionem idoneam de ipsa non petitura præstaret: unde vos ei, ut de salvanda dote caveret, & uxorem suam reciperet, præcepisti: (& infra. α.)

Cum ergo satis possit ei modicum crediti dotis, cui creditum est corpus uxoris: mandamus quatenus dotem assignari faciatis eidem sub ea, quam potest, cautione præstare: vel saltem alicui mercatori committi, ut de parte honesti lucri dictus vir onera possit matrimonii sustentare: ne occasione dotis detentæ, uxor a viro dimissa, seu vir, qui dimisit uxorem, adulterii reatum incurrat.

(α Et donec illud possit facere, dos illa reponeretur, si vellet in secretario Ecclesiæ Januen. quod cum implere non posset, ad instantiam ejus nobis hoc scribere curavistis.)

C A P. VIII.

Hec decretalis satis seipsam summat:

Gregotius IX. (an. 1236.)

Donatio f, quæ constante matrimonio inter conjuges dicitur esse facta (ex qua alter locupletior, & pauperior alter efficitur) firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur: quæ tamen penitus evanescit, si revocetur ab eo tacite vel expresse, vel qui donatum accepit, prius, debitum naturæ persolvat. Sane soluto matrimonio, sicut dos ad mulierem, sic & donatio propter nuptias redit ad virum: nisi de consuetudine secus obtineat: vel ex pacto de lucranda dote & donatione propter nuptias, quod æquale sit tamen, hinc inde contrarium inducatur.

TITU.

a Cap. 1. tit. de dote post divorc. restituend. in 2. compil. b Cælestinus tertius. c. 2. tit. de dote post divorc. restituenda. in 2. compil. d Cap. 1. tit. de dote amitt. in 3. compil. e Cap. 2. tit. de dote amitt. vel post divorc. restituendo, in 3. compil.

a Pessr. b al. vir, cui prædicta terra dicto modo conceditur. c Januensi. d Cap. 3. tit. de dote amitt. in 3. compil. e imperavit. f Vid. Palac. Rub. in reper. hujus Rubricæ §. 20. cum multis sequentibus.

TITULUS XXI.
DE SECUNDIS NUPTIIS . a

C A P. I.

Secunda nuptia non benedicuntur, & benedicens puniendus est .

Alexander III. (an. 1165.)

Capellanus b (quem benedictionem cum secunda conlitterit celebrasse) ab officio, beneficioque suspensus : & si postmodum sciat primam testimonio, ad sed. Apost. nullatenus definare postponas .

C A P. II.

Dubitans de morte conjugis, nisi prius certificetur, contrahere non debes ; & si contraxeris : reddas, sed non exigas debitum : & si postmodum sciat primam vivere, dimittat secundam. Abbas Siculus .

Lucius III. universis Christianis in captivitate Saracenorum positus . (an. 1181.)

Dominus c, ac redemptor noster : (& infra .) Sane super matrimonii, quæ quidam ex vobis (nondum habita obeuntis conjugis certitudine) contraxerunt : id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjunx ejus . Si vero aliquis vel aliqua id hæcenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei quæ sibi nupit, debitum non deneger postulant : quod a se tamen noverit nullatenus exigendum . Quod si post hoc de prioris conjugis vita conlitterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur .

a Vide Magistrum, & Theologos l. q. sent. dist. 42. b. c. 1. eod. tit. in 2. compil. c. c. 1. eod. tit. in 1. comp. huc spectant tradita supr. de sponsalib. cap. in præsentia . c. 4. sup. de eo qui cognov. consang. & c. 44. de sent. excom.

C A P. III.
Si unus ex conjugibus fuit alias benedictus, non debens conjuges de novo benedici .

Urbanus III. Vigilien. Episcopo . a

VIR autem b vel mulier ad bigamiam transiens, non debet a Presbytero benedici : quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet .

C A P. IV.

Mulier nubens intra annum lugubrem, infamiam non incurrit . h. d. cum sequenti. Abbas Siculus .

Idem Euxonen. Episcopo .

Super illa quaestione c, qua quaesitum est, an mulier possit sine infamia nubere infra tempus luctus, secundum leges definitum : Respondemus, quod cum Apostolus d dicat : Mulier viro suo mortuo, soluta est a lege viri sui in Domino nubat, cui voluerit ; per licentiam & auctoritatem Apostoli, ejus infamia aboletur .

C A P. V.

Summat ut præcedens .

Innocentius III. P. Nobili mulieri . (an. 1214.)

Cum e secundum Apostolum mulier mortuo viro suo, ab ejus sit lege soluta, se nubendi, cui vult, tantum in Domino, liberam habeat facultatem : non debet legalis infamiae sustinere jacturam, quæ licet post spatium nubat, concessa sibi tamen ab Apostolo utitur potestate, cum in his præsertim seculares leges non dedignantur sacros canones imitari .

a al. Vigor. al. Vig. b Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sab. Alex. III. p. 9. c. 1. c. Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Las. p. 9. c. 2. d. 1. Cor. 7. c. c. 1. eod. tit. in 3. comp. Rom. c. 7. et 1. Cor. c. 7.

FINIS LIBRI QUARTI.

DECRETALIU M
EPISTOLARUM GREGORII IX.

LIBER QUINTUS.

TITULUS I.
DE ACCUSATIONIBUS INQUISITIONIBUS
ET DENUNCIATIONIBUS .

C A P. I.

De personis accusatoris prius querendum est in judicio .

Felix Papa . a (an. 272. Roma .)

Si legitimus b non fuerit accusator, non fatigetur accusatus .

a Primus episc. 1. & 2. an. 270. id est, Claudis & Paser. no. 4. Cass. b C. 1. eod. tit. in 2. comp. vide Bald. in l. damni § si alieno. ff. de damn. infecto.

C A P. II.

A denunciacione repellitur is, qui non pramonuit .

Idem Episcopi per Galliam constituti (an. 272.)

Si quis Episcopus a ab illis accusatoribus, qui recipiendi sunt, accusatus fuerit, postquam ab eis charitative conventus fuerit, ut causam emendet, & eam corrigere noluerit : non olim, sed tunc ad Primates causa ejus canonicè deferatur .

C A P. III.

Criminatio Pralati debet tractari coram illis, quorum interest . Grego .

a Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. vid. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7.

Gregorius Duci Campanie. (an. 600.)

Illa a Præpositorem: (& infra. α) Si vero aliquis est de monasterio prædicti Abbatis, qui possit dicere, quod ad culpam reatumque ejus pertineat: nos cum eis, quorum interest, causam districte volumus persecrari, ut vel condemneretur, vel absolvatur.

(α Solicitududo utilis est, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat, &c. que suis prolata & ex registro impresso repetenda.)

C A P. IV.

Qui de aliquo crimine accusatur vel denunciatur, interrim promoveri non potest.

Idem b Constantia Augusta. (an. 600.)

Omnipotens e Deus: (& infra. α) Valde grave est, ut vir, de quo tanta & talia nunciatur (cum ante requiri & discuti debeant) honoretur.

C A P. V.

Episcopus per exceptionem criminis illum ab accusatione sua repellere non potest, quem ante a sua familiaritate neglexerit separare.

Paschalis Papa. (an. 820.)

Nulli d Episcoporum ab accusatione sua repellere liceat, quos, antequam se ab eis impetendum cognosceret, a sua communi familiaritate neglexerit separare.

C A P. VI.

Absolutus de certo crimine, de eodem iterum accusari non potest.

Ex Concilio Moguntino.

De his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari.

C A P. VII.

Cohabitanes inimicis accusati, ab accusatione repelluntur.

Stephanus Papa. (an. 156.)

Repelluntur ab accusatione cohabitanes inimicis: Quia infestationes blasphemiarum, affectio solet amicitiarum incitare.

C A P. VIII.

Ponit penitentiam accusatoris calumniæ, cum sequitur inde mors, vel membri debilitatio.

Ex Brocardo lib. XLIII. c.

Acusasti aliquem, & per tuam accusationem occisus est: nisi pro pace hoc feceris, XL. dies in pane & aqua (quod carena vocatur) cum septem sequentibus annis poeniteas. Si autem per tuam delataram debilitatus est, per tres debes Quadragesimas poenitere.

C A P. IX.

Super notorio procelit iudex, nemine accusante.

Augustinus super Gen. de morte

Abel.

Evidentia patratæ sceleris non indiget clamore accusationis.

C A P. X.

Laici vel inimici, Clericos accusare non possunt.

Alexand. III. Gair. electo. f (an. 1180.)

Cum P. Manconella g Presbyter ex una parte, & Bonus Presbyter, & I. Bonus Cocti Laicus frater ejus ex altera, in nostra essent presentia constituti: eundem I. quia Laicus erat, in dicti P. accusationem non duximus admittendum. Cumque præfatus B. eundem P. super crimine simoniæ constantius accusaret, nos eum quia in testimonium illius causæ adductus fuerat: & quia

prædictus I. frater ejus, ipsum P. coram te prius accusaverat, ab accusatione repulimus: præsertim cum a frater P. memoratum B. antea de causa consimili accusasset: unde quoniam unus post alterum prædictum P. instanti vicissitudine accusabant: neutrum ad ejus accusationem admisimus. Sed utrique Presbytero de objectis criminibus purgationem duximus indicendam. Ideoque mandamus, quatenus uterque illorum cum tribus Sacerdotibus faciat se purgare. b

C A P. XI.

Monachus accusare potest Abbatem, & de bonis monasterii expensas litis necessarias habebit.

Idem Vigorien. Episcopo. (an. 1180.)

EX c parte tua: (& infra. α) Prudentiar tuar t. respondemus, quod Monachi (nisi alia rationabili causa impediatur) eo quod de obedientia & subjectione Abbatis esse noscuntur, ab ejus accusatione sunt nullatenus repellendi: licet alios accusare non possint. Quibus (si quidem cum proprio non habeant) de rebus monasterii expensæ debent necessariæ, donec causa debitum finem accipiat, ministrari.

(α Hujusmodi questio nobis proposita est, utrum Monachi in accusatione Abbatum sint aliquatenus audiendi. Super quo utique)

C A P. XII.

Presbyter ebriosus Missam celebrans, non præmissa digestionem, Ecclesie privari debet. h. d. ut conveniat omnibus lecturis.

Idem.

SI constitit d, quod D. Ecclesia non perpetuo concessa, sed ad tempus fuerit commendata, & de violentia e, & quod in taberna pernoctaverit, ita quod altera die nulla præmissa dormitione f Missam cantasset: (& infra.) Si de hoc rationabiliter convictus fuerit in iudicio ante Episcopum suum: sive accusatus, vel ad rationem positus, sine coactione fuerit confessus: ei super eadem Ecclesia perpetuum silentium imponatur, ipsum ab impetitione B. g desistere compellentes. Cæterum si eadem fuit Ecclesia canonice concessa & tradita, & postea de crimine aliquo non fuit convictus, propter quod de jure debeat h spoliari, vel post appellationem (sicut jali quando allegavit) Ecclesia illa fuerit spoliatus, ipsam ei faciatis restitui, & in pace dimitti.

C A P. XIII.

Inimicus etiam a voluntaria exceptione repellitur.

Idem. (an. 1175.)

Meminimus tibi mandasse, ut C. Abbatissæ, cujus electionem confirmavimus, munus benedictionis impendere procurares. Sed quia F. pro altera parte a te ad nosram audientiam appellavit, proponens quod de simonia accusaret eandem: mandatum nostrum distulisti effectui mancipare. Quia vero te non deceat in hac parte appellationi ejusdem H. deferre, cum idem illius manifestus fuerit inimicus & contra eum testimonium tulerit: mandamus, quatenus (cum inde fueris requisitus) præfata Abbatissæ munus benedictionis non differas impartiri. i

C A P. XIV.

Dicens se aliquem accusatum coram iudice, anse inscriptionem potest sine pena desistere, & non accusare: sed ei desistenti silentium imponitur in perpetuum. Et secundum hoc summarium iste textus est notabilis. Abbas.

Innocentius III. Archiepiscopo Bisuntino.

(an. 1211.)

Licet in beato k Petro: (& infra. α) Sanecura ex literis B. Decani sancti Stephani, & I. & O. Canonicorum Eccle-

a C. 5. eod. tit. in 1. compil. vid. B. Thom. 1. 2. quaest. 33. art. 3. b Idem scil. Greg. lib. 4. ep. 34. cap. 78. ind. 13. registr. c C. 6. eod. tit. in 1. compil. vid. Anchar. in cap. meminimus. infra eod. d Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Refert Gratianus sine Par. l. 3. g. 5. §. nulli Episcoporum. e al. ita: ex Burchardo l. 19. f Gajetano. g Cap. 12. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. sub Alexand. III. p. 50. c. 19.

a Frater ejusdem P. &c. b purgari. c Cap. 13. eod. tit. in 1. comp. & post. Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 12. d Scil. Alex. III. sed in 2. compilat. c. 1. eod. tit. Celestino III. a. Clomensi tribuitur. e violentia. f dormitatio. g G. h debuit. i impertiri. & C. 1. eod. tit. in 3. comp.

Ecclesie Bifuntinae ad Apostolicæ sedis audientiam pervenisset, te varia crimina commississe, ac ab eis fuisses per eandem literas super perjurio, crimine simonia & incestus a delatus: Clemens Papa prædecessor noster (servata judiciaria gravitate) tibi certum terminum assignavit, quo responsurus objectis Apostolico te conspectui præfentares. Cum autem iuxta tenorem citationis ad sedem Apostolicam accessisses, nec ullus b apparet, qui te ita impeteret de prædictis: ne aliquid de contingentibus amittere videretur, ab I. & O. Archid. in nostra præsentia constitutis quasivimus diligenter, si quid super præmissis adversus te pro se vel aliis proponere vellet, & quod scripserat, legitime demonstraret: ipsi autem, quod non proposito accusandi hæc scripserant, responderunt. Sed quia super quibusdam incorrigibilis videbaris, quædam de te Apostol. sedi duxerat intimanda: sed nuntius, qui pro literis accesserat impetrandis, mandati formam excessit.

Nos igitur dictis Canonicis super prædictis silentium duximus imponendum, ne te de cætero eis super his accusare liceat, vel etiam infamare. Quia vero prædicti Canonici citra vinculum inscriptionis desistere voluerunt, eis de juris permissione id non duximus imputandum. Ne autem in absolutione tua minus canonice procedere videamur, quamvis potius in odore bonæ opinionis Coepiscoporum nostrorum, quam eorum infamia delectemur, Cabilonensi Episcopo & Abbati de Firmitate, inquisitionem famæ tuæ duximus committendam.

(*α* Apostolorum Principe ligandi atque solvendi nobis a Domino sibi attributa potestas vel facultas, quam in subditis iuxta suorum exigentiam meritorum exercere libere debeamus: exemplo tamen illius, qui omnes sanas, & neminem vultu perire, libentius intendimus ad solvendum, quam ad condemnandum vel ligandum, est sine nonnulla culpa, in quibus est culpa relaxare viduam.)

C A P. XV.

Ad proseguendam accusationem criminalem, non admittitur procurator, licet possit allegare causam absentia, seu alias exceptiones non tangentes crimen propositum: & qui juravisse stare mandato alicujus, non admittitur ad accusandum illum, si virtute juramenti sibi fuit injunctum, ut non accusaret. h. d. & ad hoc fore allegari, & in hoc esse valde vulgatum.

Idem Salzburgen. c. Archiepiscopo.

(an. 1212.)

Veniens d ad sedem Apostolicam A. Pragen. Canonicus contra Pragen. Episcopum inter alia proposuit coram nobis, quod cum esset filius sacerdotis, in Ecclesiam fuerat Pragen. intrusus: & contra ejusdem Ecclesie privilegium, homagium Duci Bohemie præstitisset, sic subjectionem Pragen. Ecclesie servituti: (*et infra.*) Unde prædictum Episcopum ad Festum Resurrectionis Dominicæ peremptorie nos meminimus citavisse. Idem vero ad suam excusationem viarum discrimina, consecrationem chrismatis imminentem, & quod filius Bohemie Principis esset per ipsam baptizandus tunc temporis, per nuncios & literas allegavit. Licet autem excusationes hujusmodi (sicut erant) frivolas æstimantes e, ipsum reputavimus contumacem, nec procuratores ejus in causa possemus recipere criminali: eis tamen concessimus auditores, ut si possent, illum aliquatenus excusarent. Cumque prædictus A. coram eis repetisset objectionem, fuit ex adverso responsum, quod cum olim super hoc ad Magdeburgen. Archiepiscopum literæ fuerant impetratæ, idem A. in objectum se videns probatione deficere ad pedes ejus se humiliter prosternens, veniam postulavit: & quod adversus eum calumniose processerat, est confessus. Cæterum cum super hoc mandato

a Incessu. b alis, nec unus apparet, qui se impetores de prædictis. c Salzburgen. d Cap. 2. eod. tit. in 2. compilation. e expulsi.

stare ejusdem Archiepiscopi juravisset: ipse præcepit eundem, sub debito præstiti juramenti, ut contra eundem Episcopum de cætero proponere talia non auderet. Cum igitur nobis ex ipsius A. confessione constaret, ipsum juramentum hujusmodi præstitisse, ac tale recepisse mandatum: super impetitione dicti Episcopi silentium ei duximus imponendum: propter contumaciam tamen eadem Episcopo a citationem & purgationem propter infamiam indicentes.

C A P. XVI.

Denunciator criminis non se inscribit, quia ad correctionem tendit: accusator autem inscribit, quia tendit ad poenam: excipiens vero inscribit ad poenam extraordinariam, si per exceptionem deiciatur ab obtento, alias, sicut hoc primo. Secundo dicitur, quod dum discutitur de crimine per modum exceptionis, potest intervenire procurator.

Idem Priori sancti Fridiani, et Magistro B. Canonico Pisano. (an. 1212.)

Super his b, de quibus nos consulere voluistis, inquit, vestræ breviter respondemus, quod tribus modis valet crimen opponi, denunciando, excipiendo, & accusando. Quando crimen in modum denunciationis opponitur, non est inscriptio necessaria, sed eum in modum accusationis, oportet inscribi: quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denunciatio facienda. Cum autem excipiendo fuerit crimen objectum, distinguendum est, quare opponatur, & quando. Si autem objicitur, ut ab accusatione vel rectificatione aliquis repellatur, non est inscribi necesse: sed cum opponitur, ut quis a promotione officii, vel beneficii excludatur, si ante confirmationem objicitur, non cogitur quisquam inscribere: quia crimen hoc modo probatum, impedit promovendum: sed non deicit jam promotum. Post confirmationem vero, cum scilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam consecrandus, quia etiam ab obtinendo repellit, & deicit ab obtento, ad extraordinariam poenam secundum arbitrium Judicis discreti citra vinculum inscriptionis est excipiens distinguendus, si defecerit in probando: pro eo, quod crimine sic probato, perdit quod per electionem & confirmationem ei fuerat acquisitum: sed ob hoc prius habita non amittit. Licet enim agatur de crimine, non est tamen hujusmodi questio criminalis, unde per procuratorem potest rite tractari.

C A P. XVII.

Generales inquisitores, si non servaverant debitum inquisitionis ordinem, prudenter et caute se corrigere debent. hoc primo. Secundo ponit formam juramenti, quam inquisitores exigunt ab inquisitis.

Idem Versel. c. Episcopo et Abbati de Tiletto. d.

(an. 1213.)

I. Qualiter e & quando: (*et infra.*) Si circa novarien. Episcopum debitum inquisitionis ordinem observastis, discretionem vestram in Domino commendamus. Si vero qualiter occasione prætermisistis eundem, adhuc f ipsum tempore opportuno volumus observari: ne inde nascantur injuriæ, unde jura nascuntur. Ideoque mandamus, quatenus ad conscientiam vestræ judicium recurrentes, si contra præscriptum ordinem tanquam homines excessistis: non pudeat vos errorem vestrum corrigere, qui positi estis, ut aliorum corrigatis errores: quoniam apud Judicem districtum, in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis: ita videlicet, ut inventiatis occasionem aliquam congruentem; per quam (ne vestra vilescat auctoritas) quanto cautius

a Secuti vetera exemplaria hunc locum restitimus, ut est impressum, cum in vulgatis perperam legeretur ita, purgationem canonicam propter, etc. b Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. c al. Versell. d De Civitate. e cap. 4. eod. tit. in 3. compil. f alio ita: hunc ipsum.

cautius & prudentius poteritis, super sedentibus ad præfens: quoniam ex his, quæ inordinantur sunt acta, non potest ordinabiliter agi. Si vero præscriptum ordinem custoditis, omni gratia & timore postpositis, Deum solum habentes præ oculis, via regia incidentes, sine personatum acceptione a negotio procedatis. Formam vero juramenti, quam a Clericis Novatien. super inquisitione faciendam in hoc negotio receperitis, in similibus volumus observari: ut videlicet jurent Clerici, quod super his, quæ sciunt vel credunt esse in sua Ecclesia reformanda, tam in capite, quam in membris (exceptis occultis criminibus) meram & plenam dicant inquisitionibus veritatem.

(*α Debeat Prælati procedere ad inquirendum & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus Novi & Veteris Testamenti colligitur evidenter, ex quibus super hoc præfessum postea canonica sanctiones. Legitur enim in Evangelio, quod villicus, qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipasset bona ipsius, auditus ab illo: Quid est hoc quod audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare. Et in Genesi Dominus ait: Descendam & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint. Ex quibus auctoritatibus manifeste comprobatur, quod non solum cum subditis, verum etiam cum Prælati excessit, si per clamorem & famam excessus ejus ad aures superioris pervenit, nisi quidem quod a malevolis & maledicis, sed a providis & honestis, nec semel tantum, sed sæpe quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram Ecclesia senioribus veritatem diligentius perquirari, ut si rei poposceris qualitas, canonica districtio culpam seriatim delinquentis, non tanquam sit idem actor & iudex, sed quasi deferente fama, vel clamore nunciante, officii sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit diligenter observandum in subditis, diligentius tamen est observandum in Prælati, qui quasi signum sunt positi ad fugissam: & quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio teneantur non solum arguere, sed etiam increpare & quin etiam interdum suspendere, nonnunquam vero excommunicatione ligare: frequentem odium multorum incurrunts & insidias patiuntur, & ideo sancti Patres provide statuerunt, ut accusatio Prælatorum non facile admittatur, ne concussis columnis, corrumpat adificium, nisi diligens adhibeat cautela, per quam non solum falsa, sed etiam maligna criminatio janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere Prælati, ne criminarentur injuste, ut tamen caverent, ne delinquentes insolenter, contra utrumque morbum congruam invenientes medicinam, ut videlicet accusatio criminalis, quæ ad diminutionem capitis & ad degradationem intenditur, nisi legitima procedat in scripto, nullatenus admittatur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ut in tantum jam clamor ascenderit, quod diutius sine scandalo dissimulari non possit, nec sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo ad inquirendum & puniendum ejus excessus non ex odii fomite, sed ex charitatis procedatur affectu: quatenus si gravis fuerit excessus, & si non degradetur, ab ordine & administratione tamen amoveatur omnino: quod est secundum Evangelicam sententiam a villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem. Hunc igitur ordinem).*

C A P. XXVIII.

Si is, contra quem inquiritur, juravit respondere tantum ad interrogata, post confessionem auditur volens probare excusationes, quæ confessionem non perimunt, sed exponunt: secus si juraverit, plenam & meram veritatem dicere.

Idem Archiepiscopi Arelacen. & Vallis magna Abbati. (An. 1213.)

CUM b dilecti illi Cister. Abbas, & P. & R. Monachi Fort. frigid. Apof. sed. Leg. ad Eccliam Agath.

a Exceptio. b C. 5. eod. tit. in 3. comp.

accessissent, ut in ea legationis officium exercerent, quia de Agathen. Episcopo per frequentem clamorem multa sibi fuerant insinuata sinistra: voluerunt descendere ac videre, si clamorem opere complevisset: (*α infra. α*) Quia vero nobis non confitit, sub qua forma Episcopus cum Canonicis Agath. coram dictis Legatis præfessit a juramentum, utrum videlicet ita juraverit, ut super statu Ecclesie plenam & meram diceret veritatem, an ut ad inquisita veraciter responderet: Mandamus, quatenus eidem Legatis ex parte nostra mandetis, ut sub qua forma juramentum præfessit, studeant fideliter intimare. Et si secundum responsum eorum sub secunda forma juraverit, aut ipse sufficienter probaverit, se sub illa forma jurasse, aut per depositiones testium, quos produxit, aut etiam aliorum: cum depositiones illæ non fuerint publicæ, nec productioni testium renuntiare curaverit: quoniam secundum eandem non teneretur ex debito juramenti nisi ad qualita solummodo respondere: vos excusationes suas audire curetis: & si eas probaverit, cum excusationes hujusmodi confessiones non perimant, sed exponant, quæ tales sunt, ut ad b bonum & malum valeant retorqueri c, & ideo iudicari debent ex causa, eum, sublato appellationis obstaculo absolvatis: cum etsi repertus sit culpabilis in quibusdam, ex labore tamen & pudore punitus, quos propter hanc causam incurrit, hujusmodi levis culpa leviter ei valeat indulgeri. Quod si excusationes illas super dilapidatione, naufragio, & simonia probare nequiverit, aut sub prima forma juraverit, cum secundum eandem nec veritatem tacere, nec admittere debuisset falsitatem: vos (non obstantibus excusationibus, quas de novo proposuit, cum in confessionibus suis nullam omnino de illis fecerit mentionem: quamvis firmiter asseruerit, quod plures ex illis Legatis prædictis exposuit, cum hoc per se probare non possit, tanquam qui solus examinabatur ab illis) eum ab administratione Agathen. Ecclesie removere curetis.

(*α Ideoque tam Episcopum quam Canonicos juramenti vinculo adstrinxerunt, ut super statu Ecclesie sibi dicerent veritatem*).

C A P. XIX.

De veritate criminum non inquiritur, nisi prius constet de infamia: & tunc non inimici vel perjuri, sed idonei viri ad proseguendum inquisitionem & ad testimonium admittuntur: & non probato crimine, indicitur infamatis purgatio.

Idem Archiepiscopo Terraconen. & Abbati sanctæ Maria de populeto, & Archid. Barchin.

(An. 1213.)

CUM oporteat d Episcopum: (*α j.*) Sane venientibus ad Apostol. sed. G. & H. Canonicis Vincen. & multa enormia contra Vincen. Episcopum proponentibus coram nobis, quia illa non debeamus sub dissimulatione transire c: vobis inquisitionem illorum duximus committendam. Verum dictus Episcopus, antequam ad ipsum f vestra citatio pervenisset, ad præsentiam nostram accedens proposuit, quod illi, qui enormia de ipso suggererant g, typo malitiæ potius quam justitiæ zelo ducti, nobis hujusmodi intimarunt: cum ipsi ejus sint inimici manifesti, & cum ejus hostibus converterent, confanguineosque suos, ac complices intendant ad testificandum producere contra ipsum, qui ad

a Præfessit. b Al. ad bonum vel malum. c Et cum dubia ad bonum & malum possunt retorqueri, in meliorem sunt interpretanda. B. Thom. 2. 2. q. 60. art. 4. d C. 6. eod. tit. in 3. comp. vide Jul. Clar. in præf. crim. §. fin. q. 6. e præserire. f eum. g subjecerant.

ad denunciandum, seu testificandum admitti non debent, utpote juramenti præstiti transgressores, & aliis criminibus ireriti: (& *inf. α*) Discretionem vestram mandamus, quod a nisi super prædictis famam ipsius b læsam esse noveritis: vos ad inquisitionem illorum non subito procedatis. Quod si ad inquisitionem fuerit procedendum, prædictos, vel alios, quos ipsius esse constiterit inimicos, nec ad prosequendum inquisitionem, nec ad perhibendum testimonium contra ipsum Episcopum admittatis: sed per viros idoneos super his, quæ gesta sunt, inquiratis diligentius veritatem. Et si nihil grave probatum fuerit contra ipsum, vos purgationem canonicam indicatis eidem.

(*α* Ne vero per leve compendium ad grave dispendium veniatur.

C A P. XX.

A denunciatione repellitur publicus concubiniarius, excommunicatus & conspirator, & is qui non pramonuit.

Idem (An. 1213.)

CUM dilectus c filius: (& *infra*). Si vobis constiterit prædictos, quorum nomine sunt excessus hujusmodi de Episcopo nunciati, publice concubiniarios tunc fuisse, propter quod in eos fuit excommunicationis sententia promulgata, vel præfatam Episcopum de jam dictis excessibus non fuisse pramonitum ab eisdem, vel ipsos conspirasse in eum, a denunciatione repellatis eisdem: alioquin audiatis, quæ fuerint d hincinde proposita. Eidem Episcopo auctoritate nostra nihilominus prohibentes, ne super his, super quibus ad audientiam nostram fuerit legitime appellatum, præfatos Clericos indebite gravare præsumat: donec causa supradicta juxta formam mandati nostri fuerit terminata.

C A P. XXI.

Crimen probatum per modum inquisitionis, regulariter poena ordinaria non punitur: sed si impeditur ordinis executionem, sit depositio, sicut in accusatione: & si impeditur sanctorum beneficii retentionem, sit privatio a beneficio, nec poterit iudex hanc poenam moderari. h. d. usque ad §. Tertiarum secundum verum intellectum non bene declaratum per scribentes.

Idem Episcopo Gebenensi. e & N. Valent.

(An. 1213.)

I Nquisitionis f negotium, quam de Episcopo & Canonicis Valentin. vobis communis terminandam g: (& *infra. α*) Secundo quæsitivis, quid vobis sit statuendum, si contra quempiam per inquisitionem probatum fuerit tale crimen, quod deponeret accusatum criminaliter & convictum. In quo quidem duximus distinguendum, utrum sit tale crimen, quod ordinis executionem susceperit, aut retentionem beneficii etiam post peractam poenitentiam impeditur, puta si homicidium commisisset, vel adeptus esset ordinem aut beneficium vitio simonia: quo casu erit sicut in accusationis iudicio procedendum: alioquin secundum personæ merita, & qualitatem excessus poenam poterit iudicantis discretio moderari.

(*α* Sine conscientia scrupulo exequi cupientes, & Apostolico petitis oraculo edoceri, utrum eorum publicanda sint dicta & nomina, quos interrogari consigeris, prout testibus in publicis causis fieri consuevit, an sola dicta eorum publicari sufficiat nominibus tacitis, cum idem Episcopus & Canonici manifeste sciant, quod fuerint inquisiti, & utrum contra dicta eadem debeant exceptiones seu replicationes admitti, cum contra personas licentium admittuntur. Ad quod breviter respondemus, non solum dicta, sed etiam ipsa nomina, ut quid a quo sit dictum appareat, publicanda, & exceptiones seu replicationes legitimas, ne per

suppressionem hominum infamandi, & per exceptionem exclusionem falsi deponendi audacia præbeatur).

Contra non infamatum, super veritate criminum inquiri non debet, etiam si libellus famosus contra eum oblatas fuerit in secreto: nec super principali creditur testi, qui juratus dicit se illius, contra quem inquiritur, inimicum: idem si hoc dicit ante juramentum: nisi præsumatur hoc dixisse in fraudem. h. d. usque ad §. Quæsitivis.

§. 1. Tertiarum dubitationis articulus continebat, Utrum cum duo vel plures jurati affirmant aliquem crimen aliquod eisdem veritatis commississe, de quo aliqua infamia non laboret, aliquam illi penam infligere debeatis? Et Utrum ad petitionem quorundam quasdam schedulata vobis occulte tradentium, infamationem Episcopi continentem, sit ad inquisitionem eorum, quæ in ipsis b continentur schedulis procedendum. Et an fides eorum dictis debeat adhiberi, qui post juramentum interrogati secreto, utrum sint eorum, de quibus inquiritur, inimici? Respondent, quod non diligant illos, vel directe inimicos se asserunt eorundem, aut etiam ante juramentum id publice consenserunt: nullas tamen c inimicitiarum causas probabiles ostendentes. Ad d hæc respondeamus, nullum esse pro crimine, super quo aliqua non laborat infamia, seu clamosa insinuatō non processerit, propter dicta hujusmodi puniendum: quinimo super hoc depositiones contra eum recipi non debere, cum inquisitio fieri debeat solummodo super illis, de quibus clamorose aliqui præcesserunt. Nec ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto, procedendum est ad inquisitionem super contentis ibidem criminibus faciendam. At e etiam adversus eos, contra quos sit inquisitio, fides adhibenda est dictis eorum, qui post juramentum vel ante, tacite vel expresse, inimicos f se asserunt eorundem, nisi forsan ante juramentum in fraudem id facere præsumantur.

Non punitur quis de crimine, de quo non constat, nisi per famam, & testium crudelitatem: & per dicta paucorum non debet quis apud iudicem infamatus reputari. h. d. usque ad finem.

§. 2. Quæsitivis etiam quid statui debeat, si nihil per certam scientiam, sed tantum per famam, & eorum qui fuerint inquisiti, crudelitatem juratam contigerit inveniri. Et Utrum aliquis super eo crimine reputari debeat infamatus, de quo ipsum duo, vel tres, vel etiam plures dixerint infamatum, licet de ipso nihil finitri in publico audiatur. Ad quod est nostra responsio, quod propter famam & deponentium crudelitatem duntaxat, non erit ad depositionis sententiam procedendum: sed infamato canonice poterit iudici purgatio, secundum arbitrium iudicantis. Qui propter dicta paucorum eum infamatum reputare non debet, cujus apud bonos & graves laesa opinio non existit.

C A P. XXII.

Si is, de cujus crimine in iudicio constat, petitis restitutionem propter iudicialium ordinem non servatum: non est audiendus, sed cum sanguine notorium criminis debet superior de novo privari. h. d. & est casus valde notabilis, secundum hunc intellectum.

Idem Episcopo & Decano Sylvanensi. g

(An. 1213.)

A D petitionem h Galteri quondam Corbini. Abbatis, R. & P. Canonici Novionem. a nobis dudum correctione commissam: (& *inf. α*) Verum dilectus filius G. sanctæ Mariæ in porticu Diaconus Cardinalis, tunc Apostolicus

a Quatenus. b ejus. c Cap. 1. eod. tit. in 4. compilat. d fuerit. e Vid. Notus in hunc locum. f C. 2. eod. tit. in 4. comp. & præter DD. hic Jul. Clar. in practica crimin. quæst. 6. g faciendam.

a In veteribus libris, cedulas. b his. c Dicitur, tamen. deest in pluribus antiq. d Al. ad hac autem, &c. e Al. Nec etiam, &c. f Vide notata per Barr. in l. eos. ff. ad l. Corn. de falsis. g Al. Salvarem. al. Silvanensem. al. Silvanum. h Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. vide Archid. c. si qui Abbas 28. q. 2.

solice sedis Legatus, dicto G. presente, nec reclamante, super statu monasterii copie inquirere diligenter, & cum inquisitione finiti eum Parisius evocasset, propositurum contra inquisitionem eandem, si quid rationabiliter duceret proponendum: idem presentiam ejus adiens, allegavit, quod in monasterii correctione procedere non valebat, quæ prædictis Judicibus prius fuerat auctoritate nostra commissa: & Cardinalem ipsum ex justis causis se afferens habere suspectum, vocem ad nos appellationis emittit: quem Cardinalis (inspectis, quæ probata fuerant contra eum) amovit a regimine Abbatiæ, dando fratribus ejusdem loci liberam facultatem alium eligendi, qui Priorem de Argentolio elegerunt concorditer in Abbatem: (& infra. β.) Cum igitur nobis de talibus fuerit facta fides, propter quæ præfatus G. erat merito amovendus, etsi restituendus foret propter judiciarium ordinem non servatum, ipsum providimus manere privatum regimine Abbatiæ: supradictum Priorem (pro eo quod præfato G. propter juris ordinem non servatum inordinate remoto, intelleximus eod. eandem causam per consequentiam minus legitime substitutum) per sententiam amoventes: quem quia non propter personam vitium, vel scientiam a defectum, sed propter juris solennitatem prætermittam amovimus, ipsum postmodum restituimus in Abbatem.

(& Ipsi his ad monasterium idem accedentes, quibus correctis ibidem nonnulla que statuenda fuerant, statuerunt, inquisitionis instantiam quorundam impediens malitia retardando. Ad quorum contumaciam reprimendam, seculare brachium intendebant invocare.)

(β His igitur & aliis quæ utraque pars proposuit intellexit.)

C A P. XXIII.

Agenti possessore adipiscenda in beneficiis non obstat exceptio criminis, nisi de eo sit infamatus: & infamato, accusatore non probante, vel non apparente, indicitur purgatio, in qua si defecerit, ponitur ut convictus.

Idem. (an. 1213. Roma.)

Accedens ad b. presentiam nostram G. nepos quondam H. Subdiaconi nostri, sua nobis conquestione monstravit, quod cum idem H. apud sedem Apostolicam viam universæ carnis ingressus fuisset, Præbendam, quam decedens habuerat in Ecclesia Cremōnensi ei duximus conferendam: (& infra.) Mandamus, quatenus nisi præfatus G. super objectis eidem in modum exceptionis criminibus, videlicet perjurio & homicidio, publice fuerit infamatus, concessionem nostram sibi factam executioni mandetis.

Deinde si legitimus accusator apparuerit, audiat, quæ fuerint hinc inde proposita: & si prædicta crimina vel eorum aliquod legitime probatum fuerit contra eum, ipsi super eadem Præbenda silentium imponatis. Si vero contra eum legitimus non apparuerit accusator, & ipse super prædictis criminibus dignoscitur respectus infamæ, purgationem ei canonicam indicatis: in qua si defecerit, imponatis ei silentium. Si autem purgationem præstiterit, contradictores ab ejus molestia compescentes, eos, qui eum nisi sunt impedire, in expensis legitimis condemnatis.

C A P. XXIV

Superior contra subditum, maxime Prælatus, de his tantum inquires, super quibus processu infamia: & tunc vocabis eum, & trades sibi capitula & nomina, & te-

stium dicta publicabis & ipsius legitimas exceptiones admittent, & probato gravi crimine eum ab administratione removebis. In Regularibus vero Prælatis ad unquam servandus non est hic ordo. Et quamquam in hac summatione modica videatur agi differentia inter Prælatis & subditos, contra quos inquiritur: tamen faciendæ est, ut patet in litera.

Idem in Concilio generali. a (an. 1216. Roma.)

II. Valiter & quando debeat Prælatus procedere ad inquirendum & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus Vet. & Novi Testamenti colligitur evidenter, ex quibus postea processerunt canonice functiones: sicut olim aperte distinximus, & nunc sacri approbatione Concilii confirmamus. Legitur enim in Evangelio, a quod villicus ille, qui diffamatus erat quod dominum suum, quasi dissipasset bona ipsius, & audivit ab illo: Quid hoc audio de te & reddo rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris amplius d. villicare. Et in Genesi Dominus ait: Descendam & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint. Ex quibus auctoritatibus manifeste probatur, quod non solum cum subditis, verum etiam cum Prælatis excedit, si per clamorem & famam ad aures Superioris pervenerit, non quidem a malevolis & maledicis f, sed a providis & honestis, nec g semel tantum, sed sæpe, quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram Ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perferuari, ut (si rei poposcerit qualitas) canonica distinctio culpam feriat delinquentis, non tanquam idem sit accusator & iudex, sed quasi denunciante fama, vel deferente clamore, officii sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit observandum in subditis, diligentius tamen est observandum in Prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam. Et quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio suo teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, quin etiam interdum suspendere, nonnunquam vero ligare, frequenter odium multorum incurrun, & insidias patiuntur. Et ideo sancti Patres h. provide statuerunt, ut accusatio Prælatorum non facile admitratur. ne concussis columnis corruat ædificium: nisi diligens adhibeatur cautela, per quem non solum falsæ, sed etiam malignæ criminationi janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere Prælatis, nec criminarentur injuste, ut tamen evitent, ne deliquerent insolenter: contra morbum utrumque invenientes medicinam congruam: videlicet ut criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis, id est, degradationem intenditur, nisi legitima præcedat inscriptio, nullatenus admitratur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit innotatus, ut jam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo, dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo ad inquirendum & puniendum ejus excessus, non ex odii fomite, sed charitatis procedatur affectu: quatenus si fuerit gravis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen moveatur omnino: quod est secundum sententiam Evangelicam a villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem. Debet igitur esse præfatus, contra quem faciendæ est inquisitio, nisi se per contumaciam absentaverit: & exponenda sunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi se ipsum: & non solum dicta, sed

a Scilicet Innoc. III. in Conc. gener. Later. c. 8. & c. 4. eod. tit. in a. comp. Initium hujus Decret. usque ad §. debes igitur. habetur etiam in 3. comp. eod. tit. c. 4. b Luc. 16. c illius. d distinctio, amplius, deest, in antiq. cod. e Gen. 18. f maledicis. g non semel. h Vide epist. 2. Stephani Papa I. de accusationibus Episcoporum, ubi habetur plenissime in 3. tomo Conc. Sorianæ editionis. i Vide quos citavi sup. eod. cap. super his 2. verbis, oportet inscribi.

a Deest vox, scientiæ, in quibusdam exemplaribus, in quibusdam erat expansio super verbo, defectum, inde irrepsit in sextum. b C. 1. de concess. præbend. in a. comp. vide Innoc. in cap. scientiæ sup. de elect. ubi multipliciter limitat hanc Decretal. & Anton. Butri. C. Quatenus hic agitur de purgatione in secunda diffamato, vide Marian. in repet. c. quæ. ser.

fed etiam nomina ipfa testium sunt ei (ut quid & a quo fit dictum appareat) publicanda, nec non exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ; ne per successi- onem nominum, infamandi, per exceptionum vero ex- clusionem deponendi falsum audacia præbeatur. Ad corrigendos itaque subditum excessus, tanto diligentius debet Prælatum assurgere, quanto damnabilis eorum of- fensas desereret incorrectas. Contra quos, ut de notoriis excessibus taceatur, et si tribus modis possit procedi, per accusationem videlicet, denunciationem, & inquisi- tionem ipsorum; ut tamen a in omnibus diligens adhi- beatur cautela, ne forte per leve compendium ad grave dispendium veniatur: sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic & denunciationem charitativa monito, & inquisitionem clamorosa insinuatō præveni- re: illo semper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii, sententiæ quoque forma distetur. Hunc tamen ordinem circa b regulares personas non credimus us- quequaque servandum e, quæ (cum causa requirit) facilius & liberius a suis possint administrationibus a- moyeri.

C A P. XXV.

Metropolitani ad correctionem excessuum, & reforma- tionem morum, singulis annis facere debent provinciale Concilium: in quo statuere debent personas idoneas per singulas dioceses, quæ solite investigent, & in sequenti Concilio referant corrigenda: & Episcopi debent facere Synodos Episcopales singulis annis, & publicare agitata in provinciali Concilio: & hacnegligentes, ab executione officii suspendantur h. d.

Idem d in eodem. (an. 1216.)

Sicut e olim a sanctis Patribus noscitur institutum, Metropolitanis singulis annis cum suis Suffraganeis provincialia non omittant concilia celebrare: in quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, præ- fertim in Clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum, canonicas regulas maxime quæ statuta sunt in hoc generali Concilio, relegentes, ut eas faciant ob- servari, debitam pœnam transgressoribus infligendo.

Ut autem id valeat efficaciter adimpleri, per singulas dioceses statuunt personas idoneas, providas videlicet & honestas, quæ per totum annum simpliciter, & de pla- no absque ulla jurisdictione solite investigent, quæ correctione vel reformatione sunt f digna, & ea fide- liter perferant ad Metropolitanum & Suffraganeos & alios in Concilio subsequenti, ut super his & aliis prout uti- litati & honestati congruerit provida deliberatione procedant: & quæ g statuerint, faciant observari: publi- caturi ea in Episcopalibus Synodis, annuatim per sin- gulas dioceses celebrandis. Quisquis autem hoc saluta- re statutum neglexerit adimplere, a sui executione of- ficii suspendatur.

C A P. XXVI.

Sententia excommunicationum, suspensionum, vel in- terdicti lata post denunciationem per Abbatem denuncia- tum, vel alium pro ipso in Monachos denunciante, vel adhaerente eidem, relaxantur: spoliati restituntur, & juramenta de tacenda veritate relaxantur. dicta testium denunciato traduntur, & expense de bonis monasterii Monachis denunciantibus ministrantur: et propter hoc ab obedientia Abbatis non eximuntur, sine tamen liti præjudicio.

Gregorius IX. Archiepiscopo et Priori sancta Maria Rothomagen. (an. 1236.)

a Al. ita, tamen ut diligens adhibeatur omnibus cautela, etc. absque voce, in: sed in Concilio et veterioribus legitur ut est impressum: in uno non adhibetur, sed adimpleatur legi- tur. b contra. c observandum. d Scilicet Innocent. III. in Conc. gener. cap. 6. e C. 5. eod. tit. in q. compil. i. sint. g Quod statuerunt, faciant observari.

Olim I. V. & P. ordinis Tyronensis a: (et in- fra.) Ne igitur reformatio monasterii valeat re- tardari, mandamus, quatenus relaxatis excommunica- tionum seu suspensionum sententiis, si quas idem Abbas protulerit b, vel per quoscumque judices promulgari fecit, post inceptum negotium in eos, & adhaerentes eis- dem, ac eis restituti, quos idem Abbas negotio ipso pendente contra iustitiam spolavit, in negotio de plano & absque judiciorum strepitu procedentes (cum talibus maxime in hoc casu non deceat Dei servos involvi in- quietatis, quæ circa c personas & observantias regulares videritis inquirenda, corrigentes & reformantes tam in capite, quam in membris, quæ correctionis & reforma- tionis officio noveritis indigere: juramentis si qua de tacenda veritate Abbas exortor t, relaxatis: proviso ut d negotio ipso pendente præfati Monachi eidem Ab- bati obediant & intendant, ita tamen, quod per hoc prosecutio negotii non valeat impediri. Si vero testes contra eundem Abbatem producti fuerint, dictorum ipsorum ei copiam dari faciatis. Prædictis autem Mo- nachis expensas factas propter hoc, & tribus vel qua- tuor ex istis, vel aliis, quos idoneos ad dictum negotium profequendum duxeritis assumendas, faciatis de bonis ejusdem monasterii, & faciendas expensas ad pro- secutionem ipsius negotii necessarias, computatis, si qua propter hoc receperunt, de bonis monasterii, cum pro- prium non habeant, ministrari. Contradictores, &c.

C A P. XXVII.

Contra Prælatum denunciatum de dilapidatione sit com- misso super veritate inquirenda, et pendente negotio de- bet sibi interdici potestas alienandi.

Idem Episcopo Cister. e de Alde. et de Salen. Abba- tibus. (an. 1236. Roma in Germaniam.)

Prælatorum excessus: (et infra.) Sane dilecti filii C. & quatuor alii Canonici Frisigien. f denunciando monstrarunt, quod Frisigien. Episcopus bona sui Epi- scopatus, quem (ut dicunt) fuit minus canonicè asse- cutus, adeo graviter dilapidat & consumit, quod nisi celeriter adhibeatur remedium, Episcopus idem per eum ad irreparabile g dissolutionis opprobrium deducatur: nec solummodo rerum, verum etiam famæ suæ prodi- gis & salutis, vitam ducit enormiter dissolutam: (et infra.) Difer. v. mandamus, quatenus personaliter ac- cedentes ad locum inquisitionis solcite veritatem; & eam fideliter conferentes, sub sigillis vestris h nobis trans- mittatis inclusam. Eidem Episcopo terminum assignan- tes, quo nostro se conspectui repræsentet, pro meritis recepturus: Potestare vendendi, dandi, infeudandi, seu i quomodolibet alienandi bona ipsius Ecclesiæ, interim eidem penitus interdicta.

TITULUS II
DE CALUMNIATORIBUS.

C A P. I.

Subdiaconus calumnie accusans Diaconum Subdiacono- tu privatur, et publice verberibus castigatur, et in exi- lium mittitur.

Gregorius Anthemo Subdiacono. (an. 600. Roma.)

Cum fortis puniendæ sint crimina, quæ inconti- bus & maxime sacratis hominibus inferuntur, quam sitis culpabiles, qui in causa Joann. Dia- cecleditis, attendite, ut Hilariū criminatorem ipsius nulla

a Cister. aliter Tyronens. al. Cironef. b protulis. c contra d proviso etiam, etc. e Cisterciens. et de Alia. et Salien. Ab- bat. al. Cister. f Frisigien. al. Frigisen. g Al. ad irrepa- rabiliq. dissolutionis, etc. h Alias, sub sigillis vestris verita- tem nobis, etc. i Al. seu quolibet modo, etc.

nulla ex definitione vestra poena conveniens castigaret: (& infra.) Quia ergo tanta nequitia malum sine digna non debet ultione transire, jubemus eundem H. prius subdiaconatus (quo indignus fungitur) privati officio, & verberibus publice castigatum, in exilium deportari.

C A P. II.

Denunciator in probatione criminum deficiens, ab officio & beneficio suspenditur, donec innocentiam suam purget.

Innocentius a III. Zamoren. Segobien. & Abulen.

Episcopi. (an. 1212. Roma in Hispan.)

Cum b dilectus filius Magister Scholiarium Palastinus ad sedem Apostolicam accessit, & de suo Episcopo excessus varios nunciasset, examinationem commissimus excessuum objectorum: (et infra.) Cum autem processum negotii examinaverimus diligenter, nec intelligere poterimus probatum esse sufficienter aliquod de praedictis, eundem Episcopum absolvendum decernimus ab objectis: vobis mandantes, quatenus memoratum Magistrum scholarium, donec canonicè suam purgaverit innocentiam, scilicet quod non calumniandi animo ad hujusmodi crimina proponenda processit, ab officio & beneficio suspendatis: ut ceteri simili poena perterriti, ad infamiam suorum facile non prosiliant Praetorum.

TITULUS III.

DE SIMONIA c, ET NE ALIQUID PRO SPIRITUALIBUS EXIGATUR VEL PROMITTATUR.

C A P. I.

Episcopus pro ordine ab eo conferendo, vel Ministri, vel Notarii nihil temporale exigere debent.

Gregorius generali Synodo praesidens. (an. 604.

Roma.)

IN d ordinando i (& infra. a) Sicut non debet Episcopus manum, quam imponit: ita nec Minister vel Notarius in ordinatione ejus vocem vel calammum vendere. Pro ordinatione igitur vel usu pallii, seu chartis atque passellis, cum qui ordinatur, omnino aliquid dare prohibemus.

(a Episcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem Minister legit, confirmationis autem ejus epistolam Notarius scribit.)

C A P. II.

Deponendus est, qui per pecuniam aliquem eiecit de Ecclesia sua, se postea intrudendo.

Ex Concilio Moguntinen. e

QUI alium in Ecclesia ordinatum, per pecuniam expulerit, eamque sibi taliter vendicaverit: omnimodo deponatur.

C A P. III.

Quilibet Catholicus admittitur ad accusandum de crimine simonia.

Deodatus f Papa. (an. 616. Roma.)

SI dominus g & Magister omnium, qui sine peccato fuit, accusandi licentiam uni dedit: (& infra. a) Non igitur quilibet Catholicus est respuendus, sed ut veritatem asserat ad propalandam b simoniacam rabiem, magna est precibus exhortandus. i

(a Quanto magis unius assertionem corrigendus est, qui simonia labe noscitur esse pollutus?)

Simoniacus pendente accusatione ab administratione delictorum prohibetur.

a Honorius III. b C. 7. de accus. in 3. compil. c De materia hujus multa tradit B. Thom. & Cajet. 2. 2. q. 100. d Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. e Adde sub Rabano Archiepiscopo cap. 12. refert. Burch. 3. decret. c. 110. luo p. 3. c. 86. & c. 2. eod. tit. in 2. comp. h pellendam. alit. repellendam. i exorandus.

Jur Canon. Tom. II.

Idem. (an. eod.)

ACcusatum a simoniacum necesse habuimus prohibere, ne Missarum solennia celebraret, donec quid esset, verius constitisset.

C A P. V.

Idem dicit quod praecedens, nisi quod illud cap. loquitur in accusatione, istud in inquisitione: & illud loquitur de simoniaci in genere, istud declarat de ordine.

Idem.

Q Uotiens b: (& infra. a) Pervenit ad nos, quod per simoniacam haeresim sacris ordinatus: praeterea necesse habuimus te prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisses, donec quid sit, verius discernere.

(a Contra Ecclesiasticam disciplinam quod suggestum dicitur, ut nos ante Deum culpa ex dissimulatione redarguat, irrequisiti, hoc relinquere non audemus.)

C A P. VI.

Simoniacus est deponendus.

Lucius Papa. (an. 254. Roma.)

Sicut simoniacus e pestis sui magnitudine alios morbos vincit: ita sine dilatione mox, ut ejus signa per aliquam personam claruerint, de Ecclesia Dei debet eliminari atque repelli.

C A P. VII.

Simoniacum accusare potest servus, meretrix, & criminosi.

Deodatus. d (an. 616. Roma.)

Tanta e est labes hujus criminis, quod etiam servi adversus dominos f, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationem. Item omnis peccator Missam cantare potest, praeter simoniacum, quem quilibet (ut ab ordine male accepto removeatur) accusare potest: vel etiam meretrix.

C A P. VIII.

Simoniacum est praesum recipere pro ingressu religionis, pro Prioratibus vel Capellis concedendis, & pro Pralatis instituendis, pro concedenda sepultura, pro christumate, pro oleo sancto, pro benedictionibus nubentium, vel alius sacramentis: nec vales consuetudo in contrarium. h. d. cum sequenti.

Alexander III. in Concilio Turonen. (an. 1163.)

NON satis: (& infra. a) Prohibemus igitur, ne ab iis, qui ad religionem transire volunt, aliqua pecunia requiratur. Nec Prioratus g vel Capellanie quilibet Monachorum aut Clericorum annua distractione vendantur Nec ab eo, cui regimen ipsarum committitur, pro b earum commissione ullum pretium exigatur. Unde quisquis contra hoc decretum attentare praesumpserit: tam ille qui dederit, quam ille i qui receperit vel consenserit, partem se cum Simone non dubitet habiturum. Pro sepultura quoque, & christumatis, & olei receptione, nulla cuiusquam pretii exactio attentetur, nec sub obtentu cuiusquam consuetudinis reatum suum quis taceatur: quia diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget.

(a Inutiliter ab Apostolo avaritia redarguitur, si ab his qui in Clero videntur constituti, & praecipue qui nomen Religiosorum praesentent, regula modis omnibus non servatur.)

C A P. IX.

Summatum est supra in cap. praecedenti.

Ex Concilio Lateran. k (an. 1179.)

Cum

a C. 4. eod. tit. in 1. comp. refert Grat. sine Palea 2. q. 4. c. accusatum. b C. 5. eod. tit. in 1. comp. vide Bernar. Diaz. in pract. crim. Can. c. 23. C. 7. eod. tit. in 1. comp. d Adreatus al. Druddedis. e c. 16. eod. tit. in 1. comp. f Hoc est speciale: quia regulariter non g Alias neque Capellaniam. h pro illa commissione. i quam qui receperit & consenserint, &c. k Scilicet Later. sub Alexand. III. c. 7. & 8. eod. tit. in 1. compil.

V

Cum in Ecclesie corpore: (& infra. a) Horribile nimis est, quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro Episcopis vel Abbatibus seu quibuscumque personis Ecclesiasticis ponendis in sedem a, sive introducendis Presbyteris in Ecclesiam b, necnon & pro sepulchris, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis aliquid requiratur c. Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur, non attendentes, quod tanto graviora sunt crimina, quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam. Ne igitur hæc de cætero fiant, vel pro personis Ecclesiasticis deducendis in sedem, vel Sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis, seu benedicendis nubentibus, seu aliis sacramentis conferendis seu collatis aliquid exigatur, districtius prohibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumperit, portionem cum d. Giezi se noverit habiturum.

(a Omnia debeant ex charitate tractari, & quod est gratis receptum, gratis debeat impedi.)

C A P. X.

Breve est.

Idem Vigilien. Episcopo. (an. 1180.)

Cum e sit Romana: (& infra. a) Consult. t. t. respond. quod nihil pro Ecclesiarum consecratione potes vel debes præter procurationem exigere.

(a Ecclesia, cui licet immeriti præsidemus, caput omnium Ecclesiarum, mater & Magistra: cogimur tamen ex debito suscepti regiminis, prout nobis Dominus dedit, respondere consultationibus singulorum, ut dubia quaesiones Apost. sed. providentia penitus enodentur. Quasivisti autem, frater Episcopo, Fratrum. tuos rescribi, utrum pro Ecclesiarum consecratione quicquam præter procurationem debeas exigere, & nos.)

C A P. IX.

Convictus de simonia, deponendus est: idem in infamia, qui se purgare non potest.

Idem Tolitano Archiepiscopo. (an. 1180.)

De hoc autem f, quod Episcopo Exoniensi Archiepiscopi, & cuidam Clerico ante electionem suam Prioratum dicitur promississe, ut uterque consentiret eidem: tua prudentia respondemus, quod si manifestum est eundem Archid. & Clericum ob causam illam promissa recepisse, aut exinde confessi fuerint g in iure, vel legitime convicti, ab altaris ministerio sunt perpetuo deponendi b. Si vero id manifestum est, nec tamen inde convicti vel confessi fuerint, sed tantum publica laborant infamia, eis canonica purgatio debet indici: in qua si defecerint, tanquam auctores tanti sunt sceleris puniendi. Regem autem & Principes ejus debes inducere, ut si qua receperint i a præfato Episcopo, ut ejus electioni præstarent assensum: Ecclesie Exoniensi sine diminutione restituant, cum ea sine gravi suæ salutis periculo retinere non possint.

C A P. XII.

Simoniacum est pro temporali obsequio, beneficium Ecclesiasticum promittere.

Idem Eboracen. Archiepiscopo. (an. 1180.)

Cum essent k in nostra præsentia constituti R. Clericus, & nobilis vir V. quia idem V. moram diutius facere non poterat, pro se in causa illa sufficientem constituit respondentem.

Cumque ab ore præfati R. intellexerimus, quod memoratus miles i promiserat ei dare Ecclesiam, si quodam negotium ejusdem in nostra posset præsentia promo-

vere: ac per hoc promissionem ipsam continere simoniacam pravitatem, eidem R. super eadem Ecclesia silentium duximus imponendum.

C A P. XIII.

Notorius simoniacus in beneficio ab illo deponitur: idem in infamato qui se purgare non potest.

Idem Cister. Episc. (an. 1180. Roma in Angliam.)

Insinuatum a est, quod in Ecclesia tui Episcopatus plurimi Clerici per simoniam habere dicuntur ingressum, & infamia inde respergi. Unde mandamus, quatenus si qui fuerint, quos in prædictis Ecclesiis publicum & notorium est simoniace intrasse: eos amoveas ab Ecclesiis taliter acquisitis. Illis autem, quorum crimen non est publicum & notorium, si publica laborant infamia, cum quinta vel sexta manu sui ordinis purgationem indicas: in qua si defecerint, beneficiis hujusmodi Ecclesiarum perpetuo prives eosdem.

C A P. XIV.

Simoniacum est presbitero vel favore celare peccatorem, vel reconciliare non penitentem, vel digne penitentem a reconciliatione removere.

Idem. (an. 1180. Roma.)

Nemo b Presbyterorum xenium vel emolumentum quodlibet temporale, imo spirituale detrimentum, a quounque publice peccante accipiat, ut Episcopo vel ministris ejus peccatum illius celet: nec pro respectu cujusque personæ consanguinitatis aut familiaritatis alienis communicans peccatis, hoc Episcopo innotescere detrectet. Nec quenquam penitentem vel minus digne penitentem, gratia vel favore ad reconciliationem adducat, & testimonium reconciliationis ferat eidem, vel quounque livore digne penitentem a reconciliatione removeat: quia simoniacum est utrumque.

C A P. XV.

Ecclesia emi vel redimi non potest. h. d. quoad literam.

Idem Vigor. Episcopo & Priori de Acra. (an. 1180. Roma in Angliam.)

Querelam c Monachorum de Acra recepimus, quod cum ipsi quoddam manerium cum pertinentiis suis, & Ecclesiam de Genen. a Monachis de Cardonio d sub annuo censu, quindecim librarum fuissent adepti, & inde chartam ab ipsis Monachis habuissent: Prior eorum Capitulo inconsulte præscriptum manerium, & chartam Monachis de Cardonio accepta pecunia resignavit. Unde quia præfati Monachi de Acra se conquerunt in jure gravatos, mandamus, quatenus partibus convocatis præscriptam causam concordia vel judicio terminetis, scituri, quod sicut emi non potuit, ita nec redimi Ecclesia memorata. Si vero Monachi de Cardonio legitime citati, ad vestram præsentiam accedere & judicio vestro stare contempserint: vos ipsos Monachos de Acra in possessionem eorum, de quibus controversia vertitur, inducatis, nec permittatis eos exinde absque ordine judicario molestari.

C A P. XVI.

Pro chirmate ab Ecclesiis pecunia exigere non debet, etiam si hoc habeat consuetudo.

Idem. (an. 1180. Roma.)

EA quæ e de avaritia: (et infra. a) Audivimus, quod nummos pro chirmate ab Ecclesiis extorquetis, quos nunc cathedraticum, aliquando Paschalem præstationem, interdum Episcopalem consuetudinem appellatis f. Quia

a Sede. b Ecclesias. c exigatur in Concilio. d l. 4. Reg. c. 5. e C. 7. eod. tit. in 1. comp. f C. 10. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. p. 2. c. 13. g fuerint. h removendi. i receperunt. k C. 11. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lateran. sub Alexand. III. p. 1. c. 13. l nobilis.

a C. 12. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Later. p. 2. c. 15. et Cassiodorum Decr. 3. tit. de seq. poss. et fructuum. b C. 13. eod. tit. in 1. comp. vide B. Th. 2. q. 100. art. 3. c C. 14. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Later. p. 2. c. 12. d Cardonio. al. Cardonio. eadem est varietas paulo post. e C. 15. eod. tit. in 1. comp. f Facit. gl. in l. si quis infundi. g. vocabulo. ff. de leg. 1. et l. unio. C. de mutat. nom.

Quia vero hoc simoniacum esse cognoscitur: mandamus: quatenus prætextu alicujus consuetudinis vel prælationis præscriptos denarios nullatenus exigatis: Pro certo scituri, quod si hoc præsumperitis, periculum ordinis & dignitatis poteritis non immerito formidare.

¶ *Et cupiditatis radice proveniant, et in speciem Simoniaca pravitas erumpunt, sunt penitus exstirpanda, et quæ de spiritibus et tribulis procedunt, salce Apostolici moderaminis sunt refecanda.*

C A P. XVII.

Pro habendis spiritualibus homagium facere, simoniacum est.

Idem. (an. 1180. Roma.)

EX diligenti a tua relatione innotuit, quod H. Cant. Archidiaconus te induxit, ut ei homagium faceres, & fidelitatem præstares, ita quod ipse tibi beneficium Ecclesiasticum annis singulis exhiberet. Unde b quoniam hujusmodi obligatio illicita, & contra tuam salutem, necnon & suam profectum exiit, absolvi a nobis instantius postulasti: adjiciens, quod ab eo deinceps nihil omnino de beneficio acciperes constituto. Quocirca nos tuam petitionem honestam & favorabilem attendentes: te a præfati Archidiaconi homagio & fidelitate (præsertim cum hæc taliter præstita, divinis & humanis legibus contraire noscantur) absolvimus, ita quod ab Episcopo vel Sacerdote discretio, poenitentiam inde condignam recipias. Verum ne aliqua propter hoc nota vel infamia possis reperi, abolitionis nostræ literas tibi duximus indulendas: quibus contra latrantium morsus tutus & præmunitus existas, & quas in testimonium indulgentiæ nostræ valeas demonstrare.

C A P. XVIII.

Ordinatio vel consecratio non censetur simoniaca, licet ordinari aliquid donatum fuerit non ex pacto.

Idem Strigonen. Archiepiscopo. (an. 1180.)

ET si quaestiones c tuas de fervore religionis ad nos perferri nullatenus ignoremus, non tamen tibi est in his ultra quam oporteat, dubitandum, cum leges humanæ dicant, quod quidam tenui religione sacramenta necessaria & legitima exhibere contemnunt: tenuem religionem vocantes, quæ in talibus d hæsit, ubi non est aliquatenus hæsitandum. In hoc itaque quod P. Presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis Legatus, pro electione tua, ut pallium tibi traderet, ad partes illas accessit & frater tuus ejus præficiens necessitatem, ei equum unum te ignorante transmisit, quoniam per mare veniens, nullas aut paucas pecunias equituras adduxit, te nullo modo timere oportet. Cum in accipiendis e vel dandis muneribus tria sunt maxime attendenda, personæ scilicet dantis & accipientis qualitas, quantitas muneris, & donationis tempus: qualitas personarum, ut a quo, & cui, videlicet an a paupere diviti, vel e converso, sive a divite locupletis datum fuerit: æstimatio muneris & donationis tempus, si magni vel minoris pretii res data existat, & an instante necessitate, seu alio tempore conferatur. Si ergo prædictorum Cardinalis & fratris tui personam & qualitatem pensamus, non fuit magnum ab eodem fratre tuo Cardinali equum unum transmitti, quem etiam joculariter f non petenti vir tantus & tam abundans forte donaret: verum si temporis necessitatem perperdimus, non alia intentione hoc constat factum fuisse, quam ut Cardinali subveniretur in articulo prænotato: (et infra. a) Quod autem scriptum est: *Beatus qui excusis munus a suis ab omni munere: de il-*

lis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere vel pervertere solent, quoniam b si ipsa etiam persona electi offerat ordinatori vel consecratori tuo electuarium, aut de vino, aut de aliis hujusmodi, quæ modici pretii fuerint c, & quæ voluntatem recipientis inclinare vel movere non debeant, non tamen Ecclesia Romana interpretari consuevit, accipientem in his delinquere, vel donantem.

¶ *Quare propter hoc in conscientia tua nullus unquam debes scrupulus dubitationis emergere, cum res data modici pretii, quantum ad personam dantis vel accipientis existerit, nec alteruter eorum aliquid in mente habuerit, quod sibi possit vel debeat quantalibet vel etiam in modo lesionem afferre: etsi ante electionis examinationem et pallii receptionem, et de nolente et penitus ignorante sit factum, et equus in necessitate transmissus fuerit et collatus, nec etiam res sancti reputetur, quæ accipientis animum multum movere debeat, aut ab honestatis proposito ad aliud declinare: quia)*

C A P. XIX.

Abbas et majores de Conventu, si pro receptione Monachi receperunt pecuniam ex pacto: ab officio et beneficio suspenduntur: et saliter recepta pecunia restituitur, et in aliud monasterium ita recepta transfertur.

Idem. (an. 1108. Roma.)

Veniens d ad nos F. Presbyter proposuit, quod Abbas & fratres sancti R. noluerunt eum in Monachum recipere, quousque triginta solidos dare conveniret: conventionem autem facta, sequenti die eum monasticum e habitum induerunt: & iidem Monachi triginta solidos, Abbas vero decem, & familia duodecim pro pasto (asserentes hoc esse de consuetudine monasterii) postularunt. Quoniam ergo factum hujusmodi perniciosum videtur, mandamus, quatenus si ita esse inveneris, Abbatem & Monachos ad restituendam f pecuniam præfata F. tam indigne acceptam compellas, & Abbatem & majores personas monasterii pro tanta pravitate excessu ab officii executione suspendens, præcipias dicto F. ut in alio monasterio in habitu monastico Domino audeat deservire.

C A P. XX.

Si ordinandus presentatori suo aliquid dedit ex pacto, simoniacum est: non tamen deponitur, si est occultum.

Idem. (an. 1180. Roma.)

EX tua g Fraternitatis literis, & ex confessione Sacerdotis presentium latior accepimus, quod cum ad Sacerdotii ordinem non aliter voluisset eum ejus Archidiaconus presentare, sex solidos solvit eidem, & sic ordinem ipsum per eum presentatum accepit.

Unde tibi sic duximus respondendum, ut si hoc non est publicum, sed secretum, eundem Sacerdotem secreto convenias, monens sine ulla coactione propensius, & inducens h, ut ordinem alicujus religionis assumat, & perpetuo ab officio abstineat, quod illicite acquisivit. Alioquin non erit tutum (cum sit secretus excessus) ipsum invitum ab eodem officio coercere, cui tamen secretam poenitentiam, secundum quod tibi visum fuerit, i iungere non postponas.

C A P. XXI.

Breve est, nec potest brevius summari.

Idem. (an. 1180. Roma in Angliam.)

Ad

a C. 19. eod. tit. in 1. comp. b Hæc periodus in Codic. Barb. Unde quoniam hujusmodi obligatio illicita est, et contra salutem animæ tuæ, nec non et sua profectum existit, etc. c C. 20. eod. tit. in 1. comp. d In tribus Vatican. qui in talibus hæsitant. e Et d andis. f Vide Cajetanum apud B. Thom. 2. 2. qu. 111. art. 2.

a Esa 33. b In duo manuscr. Vaticano: quoniam etiam si ipsa etc. c Al. fuerunt, ex quo voluntatem, etc. sed nos veteriora et emendatiora secuti sumus exemplaria. d e 1. eod. tit. in 2. comp. e Monachalem. f De panna simoniacorum vide Turrecrem. loco præcitato. adde B. Thom. 2. 2. quæst. 100. artic. 6. g c. 2. eod. tit. in 2. comp. h Vide Federic. de Senis, cons. 140. et Geminianum in c. f. pauper. de præbendis, lib. 6.

AD a nostram: (& infra.) Discr. v. mandamus, quatenus pro ministerio Ecclesiastico exercendo, siue pro Vicariis assignandis, seu pro chrismate nullatenus pecuniam exigatis.

C A P. XXII.

Cum simoniace ordinato, qui simoniacus non est, dispensari potest.

Lucius III. (an. 1181.)

DE simoniace b ordinatis certum tibi non possumus dare responsum, nisi plenius cognoscamus, qualiter fuerint ordinati: cum quidam, licet secundum quandam speciem simoniæ, utpote ipsis ignorantibus, simoniace ordinentur: possunt (quia simoniaci non sunt) in suis ordinibus remanere.

C A P. XXIII.

Si contradicens electio pro pecunia de voluntate electi tradita a contradictione cessat, electus postea confirmatus, est simoniacus, & beneficio renunciare tenetur.

Idem. (an. 1181. Roma in Istriam.)

Matthæus Cardinalis secreta nobis insinuatione monstravit, quod cum fuisset ad Ecclesiæ tuæ regimen ac voluntate majoris partis fratrum electus, paucis tibi contradicentibus: quidam amicus tuus de conscientia tua, & voluntate turbata, ei, qui magister discordiæ videbatur, certam quantitatis munus exsolvit, & sic contradictio conquievit: nunc autem dubitas, quod non sis a labe simoniæ prorsus immunis, donec in administratione volueris remanere. Quia igitur consilium requisisti, quid tibi sit faciendum: respondemus, quod multum tibi consulis, si administrationem celeriter ac sponte dimittas, illius verbi memor existens: *Nihil prodest homini, si universum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur.*

C A P. XXIV.

Pro absolvendo excommunicatum, pretium aliquod exigere non debet.

Idem. (an. 1181. Roma.)

AD aures nostras pervenisse noveris, quod cum C. de Senevilla propter pecuniam quam debebat, vinculo fuisset excommunicationis adstrictus, creditoribus satisfecit, sed excommunicatoribus decem libras pro absolutione querentibus, non valuit absolutionis beneficium obtinere. Quoniam igitur indignum est, & Ecclesiasticæ rationi contrarium, ut absolutionis beneficium redimatur: discr. v. mandamus, quatenus si præfatus C. debitum solvit, ipsum gratis faciatis absolvi, si excommunicatores id non fecerint requisiti.

C A P. XXV.

Monachi per simoniam recepti, si sunt simoniaci, ad ardua monasteria transferuntur, alias post renunciacionem in eisdem vel in aliis monasteriis ejusdem ordinis poterunt collocari.

Clemens III. (an. 1190.)

DE regularibus Canonicis seu Monachis nos consulere voluistis, qui per simoniam ingressum ipsis scientibus habuerunt. Unde cum super hoc auctoritates multæ reperiantur expressæ, non aliud quam statutum est, respondemus: ut locum, quem taliter adepti sunt, omnino dimittant, & solitudines seu alia monasteria districtiora adeant, in quibus tam execrabilem excessum sine intermissione deplorant. Si autem ignorantibus ipsis pecunia data fuerit, cogas eos ad renunciandum loco eidem, & postmodum in ipsum reducere, si ibi absque scandalo poterint remanere, vel in alio, qui sit in ordine ipso, ad servendum Deo poteris collocare.

C A P. XXVI.

Si quis Canonici renuncians, ad quam per simoniam ignoranter assumptus fuerat, postea de novo assumatur ad illum: non potest ex prima receptione sibi aliquid vindicare.

Idem.

EX insinuatione a tua nobis innotuit, quod pater tuus interveniente pecunia, olim tibi Præbendæ beneficium acquisivit. Cumque ad annos discretionis perveniens, accepisses Dominicæ Crucis signum: dictam Præbendam in manu Præpositi & fratrum libere resignasti. Sed idem tibi compatiens, de novo te in suum Canonicum elegerunt, ita videlicet, quod per electionem istam postremum locum in choro, & in aliis obtineres: (& infra. &) Respond. ut indulgentia, quam fratres tui misericorditer tibi fecisse noscuntur, contentus existens, ratione primæ receptionis, nihil audeas in ipsa Ecclesia vindicare.

(a) Caterum quia a nobis humiliter requisisti, utrum juxta priorem receptionem tuum locum recuperare debeas vel valeas, tibi.)

C A P. XXVII.

Electio simoniaca est cassanda, si propter hoc electoribus promissa fuit pecunia, quamvis electus ignoret: nisi hoc factum fuerit in fraudem electi, h. d. primo. Cum electio reprobata per vitium simoniæ, non dispensat Episcopus, h. d. secundo. Abbas.

Cælestinus III. (an. 1195.)

Nobis fuit ex parte b tua intimatum, quod cum tuator esset a capitulo constitutus, qui debebant quendam eligere in Plebanum, amici ejus, de cuius electione spes habebatur, univ. omnibus eligentium promiserunt se pecuniam soluturos, eo tamen ignorante, qui hujusmodi promissione interveniente postmodum est electus: (& infra.) Quia igitur super hoc consulere nos voluisti: consultationi tuæ breviter respondemus, quod nisi constaret illos, qui promissum tale fecerint, per fraudem in pendium illius, qui eligendus erat, id malitiose fecisse: quamvis ipse promissionis conscius non fuerit, ejus tamen electio, tanquam simoniaca pravitate præsumpta, est penitus reprobanda: (& infra.)

Ad ultimum, quod in sine consultationis tuæ invenimus, hoc duximus respondendum, quod aliquis in Ecclesiæ d. cujuslibet Prælatus electus, & ut dictum est, per pravitatem simoniacam reprobatus, ab Episcopo suo dispensationem aliquam obtinere de jure non potest.

C A P. XXVIII.

Qui dat Prælato pecuniam, ne ipsum in jure suo de facto molester, illam reperit, si Prælatus promissa non servet, h. d. in hærendo literæ.

Idem Lincolniensis Episcopo, & Priori de Ponte frañco.

(an. 1195. Roma in Angliam.)

Ilectus f. filius R. Præpositus nobis exposuit, quod cum Eboracen. Archidiaconus cum multis gravaminibus afficere non cessaret, promissit ei certam quantitatem pecuniæ se daturum, ut ab ipsius desisteret lætione: verum dictus Archidiaconus post receptionem pecuniæ super dignitatibus & beneficiis ejus, ab ejus molestia non quievit. Ideoque discr. v. mandamus, quatenus si res ita se habet, Archid. restituere quod accepit (si eum contra promissionem suam venisse constiterit) compellatis.

C A P. XXIX.

Pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum nihil exigere debet.

Inno.

a Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. b C. 18. eod. tit. in 1. compil. c Matth. 16. Luc. 9. d C. 4. eod. tit. in 2. compil. vide Turrecrematam in cap. statuitur decretum. 1. q. 1. & alios quos citavi in cap. veniens. sup. eod. f. redire, in plerisque vulgatis.

a C. 2. de denunciatis in 2. compil. vide B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad argum. 1. & Turrecrematam in c. statuitur decretum. 1. q. 1. b cap. 9. eod. tit. in 1. compil. c saliter. d al. in Ecclesia qualibet Prælatus electus, &c. e. Livonien. f. Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. vide B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5. arg.

Innocentius III. *Abbati de Jugo Dei, & Priori de Sila.*
(*an. 1212. Roma in Galilam.*)

SUAM a nobis parochiani de Villa Franca querimoniam destinant, quod Capellanus eorum pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium minus licite pecuniam ab eis exigit, & extorquet: (*& infra. a*) Dicitur v. mandamus, quatenus dictum Capellanum, ut a tanta presumptione desistat, & etiam pro excessu satisfactum competenter, moneatis: sibi (si obedire noluerit) poenam canonicam infligentis.

(*a* Quod si forte cupiditati ejus non fuerit satisfactum, ne pessima mortuorum corpora sepeliri, ne benedictio nubentium celebrari, sibi ejus impedimenta fraudulenter opponit: quia igitur exactiones hujusmodi sacrorum canonum infirmitas.)

C A P. XXX.

Si per accusationem constat Monachum simoniace fuisse receptum, receptus est recipiens deponatur. Si vero per inquisitionem, receptus in artibus monasterium destruitur: recipienti vero et majoribus pena condigna imponitur: et inseritur ab executione ordinum sacrorum suspenduntur.

Idem Cantuariens. Archiepiscopo. (*an. 1212.*)

Illecus filius b. A. nuncius pro parte tua proposuit, quod cum Cantuarien. diocesim visitans, in monasteriis & religiosis locis pulla lasse repererit simoniam pravitatem, ita quod in eis multi pretio sunt recepti, qui potius gratis recipi debuissent, imo etiam ad religionis observantiam invitati. Dubitas igitur, an quia multitudo, reperitur in causa, severitati sit aliquid detrahendum? Nos inquisitioni tuae taliter respondemus, quod si adversus eos, qui tibi fuerint hujusmodi maculati, accusatio coram te fuerit canonice instituta, postquam e crimine ordine fuerit iudicialiter comprobata, tam in dantes, quam in recipientes canonice severitatis exerceas ultionem. Quod si de hoc tibi per solam inquisitionem constiterit, eos qui per simoniam pravitatem in locis talibus sunt recepti, ab illis amotos, ad agenda poenitentiam ad monasteria dirigas arctiora. Abbatibus autem & Abbatissis, Prioribus Praelatis quibuslibet, & officialibus eorundem in iungas poenitentiam competentem, & donec illam peregerint, eos a sacrorum ordinum executione suspendas; Injungens Episcopis tuis, ut hanc formam per suas dioceses studeant observare. Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum.

C A P. XXXI.

Abbas contra testes, qui deposuerunt contra eum de Simonia in iudicio inquisitionis, excipere potest, quod sunt inimici & conspiratores: alius vero exceptiones criminum opponere non potest.

Idem Priori sancti Victoris, Magistro I. Bonon. et L. Modicen. Canonicis. (*an. 1213.*)

Licet e Heli summus Sacerdos in se bonus existeret, quia tamen filiorum excessus efficaciter non corrumpit, & in se pariter, & in ipsis animadversionis divinae vindictam excipit: dum filiis ejus in bello peremptis, ipse de sella corruens, fractis cervicibus expiravit. Ad corrigendos igitur fuditorum excessus tanto diligentius debet Praelatus assurgere, quanto damnabilius eorum offensas defereret incorrectas. Contra quos (ut de notioribus excessibus taceatur) etiam tribus modis

procedi possit, per accusationem videlicet, denunciationem & inquisitionem ipsorum: ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, sicut accusationem legitimam praecedere debet inscriptio, sic & denunciationem charitativa correctio, & inquisitionem clamorosa debet insinuatio praevenerit a. *Descendam* (inquit Dominus) & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, spece compleverint. Tunc enim clamor pervenit ad Praelatum, cum per publicam famam, aut insinuationem frequentem subditorum sibi referunt excessus: & tunc debet descendere & videre, id est, mittere & inquirere, utrum b. clamorem, qui venit, veritas comitetur. Nam juxta canonicas sanctiones, si quid de quocunque Clerico ad aures Praelati pervenerit, quod cum iuste possit offendere, non facile credere, nec ad vindictam eum res accendere debet incognita, sed coram Ecclesiae senioribus diligenter est veritas persequenda: ut si rei poposcit qualitas, canonica distinctio culgam feriat delinquentis, non tanquam sit idem accusator & iudex, sed quasi sama deferente, vel denunciante clamore, sui officii debitum exequatur: eo semper adhibito moderamine, ut juxta iudicii formam, sententia quoque forma diceretur. Cum igitur de Abbate Pomposiano ex nobis frequenter insinuata fuissent, quae ab honestate regulari nimium dissonabant, Monachis ad praesentiam nostram accedentibus, quidam ex ipsis nobis ipsum de Simonia, perjurio, dilapidatione, ac insufficientia detulerunt. Contra quos cum idem Abbas exciperet, quod denunciationem hujusmodi fraternam & correctio secundum regulam Evangelicam non praecesserat, & iidem, constanter assererent, quod correctionem hujusmodi praemississent: Licet ad probandum hoc duorum Monachorum juramenta fuissent exhibita quia tamen super hoc ipsi nondum contendere desisterant: nos, ut praediximus, frequentibus clamoribus excitati, ex officio nostro volumus inquirere de praemissis, omnes Monachos, qui vel cum ipso, vel contra ipsum accesserant, juramenti vinculo adstringentes, ut de propositis plenam, quam scirent, exponerent veritatem: quorum depositiones cum in scripturis redactae publicatae fuissent, super illis coeperunt multipliciter disputare: quia veso tum ex asseritione Monachorum, tum ex ipsius Abbatis confessione cognovimus; quod idem non modicam summam pecuniae relictam a praedecessore suo expenderat, & in alia summa majori monasterium obligarat: nos eum quasi de dilapidatione suspectum a, ab administratione Abbatiae duximus suspendendum: & quia Simonia multis modis contra ipsum Abbatem videbatur esse probata, ipse contra testes multas exceptiones opposuit, super quibus fuit multipliciter disputatum, aliis asserentibus in crimine Simoniae, sicut in crimine laesae majestatis omnes indifferenter, tam infames, quam criminosos, non solum ad accusandum, sed etiam ad testificandum admittendos: cum ad instar publici criminis & laesae majestatis procedat accusatio Simoniae: aliis e contrario respondentibus, quod licet haec duo crimina quantum ad accusationem, quasi paria iudicentur, differunt tamen in multis, cum alia poena pro uno, & alia pro altero inferatur: & inter personas accusatorum & testium sit utique distinguendum: cum non per accusatores, sed per testes crimina comprobentur. Ne vero vel innocentia puritas confusa succumberet, vel Simoniae pravitas effugeret impunita: nos aequitate pensata illas duntaxat exce-

a Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. citatos sup. eod. in cap. cum in Ecclesia, et in cap. veniens, b Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. vid. Hostiens. in summa tit. de Simonia. 5. qua poena feriatur: et variis poenis Simoniacorum adde Bernard. Diaz. in pract. crim. caus. cap. 85. c. Crimen eorum, etc. d. pascellum. e Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. f. 1. Reg. c. 4.

Jux. Canon. Tom. II.

a Genes. cap. 18. Jona 1. b In antiq. Codic. & in ipso registro Innoc. Utrum clamorem veritas comitetur. nam illa duo verba, qui venit, non habentur. c Vid. B. Thom. 2. 2. quest. 33. art. 7. Adde Novar. in Manuuli confessor. cap. 24. tit. de corr. frater. d Quasi dilapidatio dicitur consumpcio rerum mobilium, dilapidatio vero proprie consistit circa immobilia.

exceptiones oppositas probandas admittimus, quæ probatæ non de zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite a procedere videntur.

C A P. XXXII.

Hoc Capitulum est glossa præcedentis capituli: nam tendit ad declarationem illius, et quando testes criminosi admittantur in crimine Simonia: et in effectu idem dicit quod præcedens.

Idem Innocentius III. (an. 1213. Roma.)

Per b tuas literas intimasti, te dubitare super quadam Epistola decretali, quam nos asseris edidisse de testibus admittendis contra simoniacam pravitatem. Noveris igitur, quod nos illam Epistolam, quæ sic incipit, *Quamvis ad abolendam*, nequaquam e edidimus, sed aliam, quæ sic incipit, *Lices Heli*, nos edidisse fatemur; ad cuius intelligentiam credimus distinguendum, utrum is, contra quem agitur de simoniacâ pravitatē, denunciatur simpliciter d, aut e criminaliter accusetur; & utrum agatur secundum iuris rigorem, aut secundum temperantiam æquitatis. Item utrum ipse sit regularis, qui jam renunciaverit mundo, an secularis, qui adhuc in mundo existit, & an inferioris gradus, an excellentioris sit dignitatis. Ad hæc, utrum ante fuisset claræ opinionis & bonæ famæ: an graviter infamatus, & valde suspectus: & utrum de facili possit puniri, an sine scandalo nequeat condemnari. Præterea utrum testes sint honesti, an criminosi: & an sine emendati de crimine, an adhuc in crimine perseverent. Rursus si crimina sint eadem vel minora, an paria vel maiora: utrumve testes, ex zelo iustitiæ, an ex malignitatis fomite deposuisse credantur. Denique utrum ad pravitatem simoniacam detegendam sola dicta testimonia inducantur, an alia etiam adminicula suffragentur. Hæc omnia sunt ad intelligentiam illius Epistolæ distinguenda. Ille quidem Pomposianus Abbas, qui jam pridem renunciavit mundo, erat de Simonia, perjurio, dilapidatione ac insufficientia graviter infamatus. Cumque per Monachos, qui juraverant perhibere testimonium veritati, Simonia multis modis videretur esse probata: ipse contra testes multas exceptiones opposuit, conspirationes videlicet, inimicitias capitales, furtum & adulterium, ut eos a testimonio removeret. Nos vero (ne innocentia puritas confusa succumberet, vel Simonia pravitas effugeret impunita) illas duntaxat exceptiones probandas admittimus, quibus forte probatis testes non zelo iustitiæ, sed malignitatis fomite processisse constaret, an conspirationes, & inimicitias capitales; cæteras autem exceptiones, ut furti, & adulterii, propter immunitatem hæresis simoniacæ (ad cuius comparisonem cætera crimina quasi pro nihilo reputantur) duximus repellendas: quoniam etsi probata fides testimonii debilitaret in aliquo, non tamen evacuetur ex toto, aliis adminiculis suffragantibus: præsertim cum testes de crimine fuerint emendati. Tales igitur contra talem taliter duximus admittendos, non secundum rigorem iuris, sed secundum temperantiam æquitatis, cum ageretur non criminaliter, ut deponeretur ab ordine: sed civiliter, ut ab administratione amoveretur, tanquam immeritus & damnosus. Et utique tales Prælati ex levioribus causis possunt ab administrationibus amoveri, sicut quorundam religiosorum ap-

probata consuetudo deposcit. Unde prædictus Abbas non expectata sententia quasi male conscius sibi, cessit.

C A P. XXXIII.

Non imputatur electo confirmato, si eo prohibens pro ipsius confirmatione pecunia data fuit.

Idem Abbati Jemblacen. a (an. 1213. Roma in Germaniam.)

Sicut b tuis literis intimasti, cum in Jemblacen. Ecclesia fueris Monachus, fuisti tandem promotus ad regimen Ecclesiæ Floren. e verum Abbate Jemblacen post sublato de medio, ipsa quæ te prius filium habuerat, in patrem per electionem canonicam te vocavit: & quia pastore carebat Leodien Ecclesiæ cathedralis ad Colonien. Ecclesiæ (quæ tua est metropolis) proficiens, ipsius auctoritate in Jemblacen. Ecclesia interim ministrasti. Cæterum postquam in Leodien. Ecclesia fuit Episcopus institutus, is a te requisitus electionem de te factam noluit confirmare. Verum cum hæc geri pro extorquenda pecunia comperisses: subinterminatione anathematis vetuisti, ne pro facto huiusmodi, aliqua pecunia offerretur. Sed quidam de fratribus te inconsulto & ignorante contra excommunicationis a te factæ sententiam venientes, promiserunt pecuniam, & etiam exsolverunt: & sic ab Episcopo invitatus, institutionem ab eo acceptis libere quem admodum postulabas: (et infra.) Quamvis autem secundum sacrorum canonum instituta, etiam parvuli, qui cupiditate parentum Ecclesiæ per pecuniam sunt adepti, eas dimittere teneantur: quia tamen longe diversus est non præbere consensum, & expresse aliquid prohibere: taliter duximus respondendum, quoniam ex eo, quod contra prohibitionem & voluntatem tuam (a qua postmodum minime recessisti) aliquis te penitus ignorante promissit pecuniam, & exolvit, præsertim cum is nulla sit tibi consanguinitate conjunctus, nihil debet tibi ad penam vel culpam (sicut credimus) imputari, nisi postea consenseris, pecuniam solvendo promissam, aut reddendo solutam: alioquin contingeret, quod alicuius factum insidias inimici parantis ei damnosum existeret, cui penitus displiceret: & sic aliquis de fraude sua eodem modo reportaret. Illos autem d qui dederunt pecuniam, vel etiam receperunt: in tantum constat esse culpabiles, quod si excessus eorum esset Ecclesiæ manifestus, (quæ non iudicat de occultis) pœna essent canonica feriendi.

Ex Super his ergo nos duxit tua discretio consulendus, si propter promissionem incognitam et prohibitam, quemadmodum est præmissum, tibi peccati macula insigatur, vel si de promissione tibi cognita, tunc de fratribus qui eam fecerunt, debeas panitere, cum inhaerere nolueris simoniacæ pravitati, paratus pro grege Domini subire laborem, vel quamvis conscientia tua te non accuset, a suscepto regimine sic decrevimus abstinere.)

C A P. XXXIV.

Si Clericus cum pacto confert Ecclesiæ bona sua, ut in ipsa recipiatur in Canonicum, ut illa sibi reservet pro Præbenda Simonia committitur: secus, si hoc fiat sine pacto.

Idem Decano Beluacen. (an. 1213)

Tua e nos duxit discretio consulendus: (et infra. α) Devotioni tuæ taliter respondemus, quod si quis Clericus cum conditione vel pacto largiatur, aut offerat bona sua, ut illa postmodum pro præbenda retineat, & in Canonicum admittatur: huiusmodi oblatio vel receptio fieri non poterit sine vitio Simonia: cum in talibus

a Fonte b Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. c id est, verissimum, nam illa Decretalis: *Quamvis ad abolendam*, Clem. III. est, quam Raymundus non posuit in hac compil. d In antiq. compil. civiliter, lego, sed exemplaria Gregoriana habent simpliciter, quod agnoscent gl. et Hostiens. e an criminaliter assentaretur. f De gravitate Simonia in comparatione ad hæresim, et alia crimina, vide Turrecrem in cap. eos, 1. quæst. 2. et B. Thom. 2. 2. qu. 102. ar. 1. ad 1. argumentum.

a Jemblacen. al. Temblacen. al. Garablacen. a Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. Vid. Henricum Borch. et extravagansem Pauli 2. cum desestabile et Cossador. decisione 1. tit. de Simonia. c Florinens. d Hodie qualis sit quorumlibet simoniacorum pœna vide extravagansem, cum desestabile. e Cap. 6. eod. tit. in 1. comp.

talibus omnis pactis aut conventio cessare debeat, juxta canonicas sanctiones. Si vero pure ac sine pacto vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter a, ut in Canonico admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro Præbenda, & Clerici ejusdem Ecclesiæ pure consentiant: hujusmodi receptio fieri poterit absque scrupulo simoniacæ pravitatis. Licet autem taliter duximus respondendum, quia nobis datum est de manifestis tantummodo judicare: si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona quæ offert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici qui cum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia pererent, admittendi sine dubio tam ille, quam isti apud districtum Judicem (qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum) culpabiles judicantur.

(*α* Si quis Clericus alicui Ecclesiæ de bonis suis quiddam abulerit, petens, ut in vita sua sibi liceret eadem bona in ipsa Ecclesiâ pro Præbenda tenere, an bona recipere debeant sic oblata, & item Clericus assenti debeat, vel valeat in Canonico ejusdem Ecclesiæ absque vitio Simonia. Nosignitur.)

C A P. XXXV.

Non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit simoniacum: sed ministrare potest in illis, quos prius ab isto recepit.

Idem Priori Cantuarien. b (an. 1213.)

II. **P**ER tuas a literas intinasti, quod cum B. in quadam domo Cartusien. Ordinis suscepisset habitum monachalem, a dieces. Episcopo fuit in Subdiaconum ordinatus: sed postmodum didicit ex relatione quorundam, quod Episcopus multoties commiserat vitium Simoniam: propter quod idem Monachus in suscepto formidat ordine ministrare, nolens ab eodem Episcopo ad superiores ordines promoveri (& infra. α) Nos igitur respondemus, ut idem in ordine sic suscepto secure ministraret: sed contra conscientiam ad superiores ordines non ascendat, ne forte ædificet ad gehennam: licet ex eo, quod conscientiam nimis habuerit scrupulosam, in difficultatem hujusmodi sit collapsus, quam utique non evadet, nisi deponat errorem.

(*α* Unde cum eidem errorem exire non liceat, nec profatus Episcopus ipsum vel quemlibet alium sua diecesis ab alio Episcopo permittit ordinari, postulasti per sedem Apostolicam edoceri, quid de profato Monacho in ordine jam suscepto & suscipiendis superioribus sit agendum.)

C A P. XXXVI.

Pro Chrismate vel investitura Ecclesiarum nihil exigi debet: nec excusata consuetudo, vel nominis variatio.

Idem Cantuarien. Archiepiscopo.

(an. 1213.)

IN tantum peccatis exigentibus corda quorundam simoniaca pravitatis depravavit: (& infra.) Sane pervenit ad audientiam nostram, quod cum olim quidam Suffraganei tui pro chrismate certam consueverint accipere pecuniæ quantitatem, non metuentes pœnam canonicam, & correctionem tuam eludere cupientes, tempus faciendæ solutionis anticipant, recipientes in media Quadragesima, quod recipere consueverunt post Pascha: & ut causam recipiendi dissimulent, nomen denariorum variant, denarios, quos prius chrismales, secundum Paschales dicebant, consuetudinem f. mediæ Quadragesimæ nuncupantes: (& infra.) Cum vero expressius exprimat venditionis speciem, qui prius recipit pretium, quam rem conferat pretiosam, & gratis sit gratia

conferenda: mandamus, quatenus taliter excessus corrigas supradictos, Suffraganeos tuos, & Officiales eorum a tam illicita exactione compescens, quod aliorum culpa tibi ob tuam negligentiam non imputetur ad pœnam. Pravam etiam illam consuetudinem de tua provinciali studeas abolere, per quam pro Ecclesiarum investitura Archidiaconi marcham argenti, minores vero Decani vacanciam albam sibi dari postulant, vel certam solvi pecuniæ quantitatem.

C A P. XXXVII.

Ordinatus in Subdiaconum, qui prius presentatori suo promisit, quod nil ab eo peteret, in suscepto ministrare, vel ad superiores ordines ascendere sine dispensatione non potest, etiamsi peccare non credideris.

Idem.

III. **P**ER tuas a nobis literas intinasti, quod cum D. lator presentium vellet in Subdiaconum ordinari, & certum titulum non haberet, quandam Presbyterum exoravit, ut ipsum ad Ecclesiæ suæ titulum presentaret: quod cum ille facere recusaret, ipse illi firmiter repromisit, quod nunquam si presentaret eundem, in Ecclesia sua aliquam pereret portionem, & sic ad presentationem ejus b extitit ordinatus, nec se in hoc illicitum egisse aliquid intellexerit: (& infra.) Nos inquisit. t. r. quod nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec ad superiores e ascenvere, nec in suscepto debet ordine ministrare.

(*α* Unde cum postmodum vellet in Diaconum promoveri, Episcopo commone, ne quis interveniente p. missione aliqua ordinatus accederet, idem recordatus promissionis istius, a susceptione ordinis Diaconatus cessavit, hoc tibi humiliter confitens & per te postulans edoceri, utrum ex promissione hujusmodi reus esset, & an liceret eidem in suscepto Diaconatu ordine ministrare, & ad alios ascendere ordines.)

C A P. XXXVIII.

Simonia est dare pecuniam pro vicariatu, vel pro alia administratione rerum spiritualium seu Ecclesiasticarum habenda: & dantes, & recipientes ab illa Ecclesia sunt ejiciendi. h. d. hoc c. per alia verba, licet sit breve.

Idem.

CONSULERE d: (& infra.) Quicumque vicedominatum, ve aliam Ecclesiasticarum rerum administrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quam vendentes cum Simone e percellantur, & ab illa Ecclesia, in cujus contumeliam dare pecuniam & accipere voluerunt, iuste excluduntur.

C A P. XXXIX.

Simoniacum est aliquid exigere pro consecratione Episcoporum & benedictionibus Abbatum, & ordinationibus Clericorum: nec excusata consuetudo.

Idem f. in Concilio generali. (an. 1216.)

SICUT pro certo didicimus, in plerisque locis a plerisque personis, quasi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones & extorsiones turpes, & prævæ pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, & ordinibus Clericorum: estque taxatum quantum sit isti vel illi; quantumve alteri, vel alii h. perfolvendum: & ad cumulum damnationis majoris quidam cupiditatem, & pravitatem hujusmodi nituntur defendere per consuetudinem longo tempore observatam. Tantum igitur abolere volentes ab usum, consuetudinem hujusmodi (quæ magis dicenda est corruptela) penitus reprobamus, firmiter statuentes, ut pro his five conferendis, five collatis, nemo aliquid quocunque pretextu exigere, aut extorquere præsumat: alioquin

a Humiles ergo preces a digno emissa pro consequendo beneficio, non inducunt Simoniam. b Cartusien. al. Cartusien. al. Cartusien. c Cap. 7. eod. tit. in 3. comp. d al. nos itaque respondemus. e Cap. 1. tit. de excess. Pral. in 3. comp. f sed nominum variatio non excusat, ut ait Lactantius l. 1. c. 5.

a Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. b ipse. c al. superiores ordines. d Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. e cum Simone Magis percellantur. f Idem scil. Innoc. III. in Concil. gener. Lat. c. 63. g Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. h al. ista: illi vel alii.

quin & qui receperit, & qui dederit hujusmodi pretium omnino damnatum, cum Giezi & Simone condemnatur.

C A P. XL.

Religiosi pretio recepti, una cum recipientibus de monasterio expelluntur, & in arduioribus monasteriis ad agendam penitentiam detrahuntur. Sed recepti ante istud Concilium, ponebantur sic recepti in aliis locis ejusdem Ordinis, nisi multisudo sit in causa: ita tamen, quod renuntiens prima receptioni, & de novo recipiantur.

Idem in eodem. a (an. eod.)

Quoniam b simonica labes adeo plerisque Moniales infecit, ut vix aliquas sine pretio recipiant in forores, paupertatis prætextu volentes hujusmodi vitium palliare: ne id de cætero fiat, penitus prohibemus: statuentes, ut quæcunque de cætero talem commiserint e pravitatem, tam recipientes, quam recepta, sive sit subdita, sive prælata, sine spe restitutionis de suo monasterio expellatur d, in locum arduioris regulæ ad agendam perpetuam penitentiam retradenda. De his autem, quæ ante hoc synodale statutum taliter sunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de monasteriis, quæ perperam sunt ingressæ, in aliis locis ejusdem Ordinis collocentur. Quod si forte propter nimiam multitudinem alibi nequeverint commodè collocari, ne damnabiliter in seculo evagentur, recipiantur in eisdem monasteriis dispensative de novo mutatis prioribus locis, & inferioribus assignatis. Hoc etiam circa Monachos, vel alios regulares decernimus observandum. Verum ne per simplicitatem vel ignorantiam se valeant excusare, præcipimus, ut diocesani Episcopi singulis annis hoc faciant per suas dioceses publicari.

C A P. XLI.

Episcopi nihil exigera debent, ut permittant in Ecclesiis sibi subjectis Clericos institui, Monachos profitori, vel mortuus sepeliri: aliqui exacta resistuntur duplicata.

Idem in eodem. e

Audivimus f de quibusdam Episcopis, quod decedentibus Ecclesiarum Rectoribus, ipsas interdicto subijciunt, nec patiuntur alios in eisdem institui, donec ipsis certa summa pecuniæ persolvatur. Præterea, cum miles aut Clericus domum religionis ingreditur, vel apud Religiosos eligit sepulturam, etiam si nihil loco religioso reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid maneris manus contingat eorum. Cum igitur non solum a malo, sed ab omni specie mali sit secundum Apostolum abstinendum, exactiones hujusmodi penitus inhibemus.

Quod si quis transgressor extiterit, exacta duplicata restituit, in utilitatem locorum, in quorum fuerint soluta dispendium, fideliter convertenda.

C A P. XLII.

Sacramenta sunt libere conferenda: cogit tamen Ordinarius Laicos observare laudabiles consuetudines.

Idem in eodem. g

Ad Apostolicam audentiam h frequenti relatione pervenit, quod quidam Clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nebulentium & similibus, pecuniæ exigunt & extorquent: & si forte eorum cupiditati non fuerit satisfactum, impedimenta ficticia scandalosè opponunt. E contra vero quidam Laici laudabilem consuetudinem erga sanctam Ecclesiam piæ devotione fiduciam introductam ex fermento hæreticæ pravi-

tatis nituntur infringere, sub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter super his pravæ exactiōis fieri prohibemus, & piæ consuetudines præcipimus observari: statuentes, ut libere conferantur Ecclesiasticæ sacramenta, sed per Episcopum loci veritate cognita, & compescantur, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare.

C A P. XLIII.

Prohibet Abbates Cistercienses solenniter installari: & penam formam obedientiæ, quam præstant suis Episcopis.

Honorius III. universis Abbatibus & fratribus Cisterciens. Ordinis. (an. 1216. Roma.)

NE a Dei Ecclesiam: (& infra. a) Installationis b solennitates in electis Abbatibus Ordinis vestri fieri prohibentes: Adjicimus, ut Archiepiscopi, & Episcopi ea sint forma professionis contenti, quæ ab origine vestri Ordinis noscitur instituta, quæ talis est: Ego frater Abbas Cisterciens. Ordinis subjectionem & reverentiam & obedientiam a factis Patribus constitutam, secundum regulam sancti Benedicti, tibi Domine Episcopo cuiusque successores canonice substituendis, & sanctæ sedis Apostolicæ, salvo Ordine meo, perpetuo me exhibiturum promitto.

(a Quam lavis proprio sanguine Jesus Christus, macula seditatis coinguit, ruga deformis cupiditatis, qua omnium radix est malorum: & de me deformitas quasi ruga sub prætextu consuetudinis, contrastrata, eliminanda sunt penitus ab eadem, ut dispensatio mysteriorum Dei, & ipsa mysteria gratis accepta, Gieziæ pravitatis prorsus abolita, charitate gratuita conferantur, que emere vel vendere quam detestabile, quamve periculosum existas, liquide potest perpendi ex eo, quod Dominus vendentes & ementes oves & boves ejcis de templo, & cathedras vendentium & ementium columbas evertit. In ejectione denique vendentium & ementium, facinoris inquinantis utroque exprimitur desertatio, & in cathedrarum eversione monstratur, cui pena subjaceant hi qui præsumunt, vendentes Dei dona & Ecclesiastica sacramenta: ut hujusmodi igitur facinus quos coinguit Prælatos, & subditos non possit insicere, quoquomodo auctoritate Apostolica districtius inhibemus, ne quis Archiepiscopus, Episcopus, Archidiaconus, vel Officialis ipsorum a quoquam in Abbatem electo pro benedictione, seu installatione vel recipiendo professionem ab eis sub consuetudinis prætextu cujusdam palefridum, seu aliud quicquam quocumque nomine censetur exigere vel extorquere præsumat. Vobis etiam sub prætextu hujusmodi exacta, taliter interdicimus ne præstetis, cum non solum a malo, sed ab omni specie mali sit abstinendum.)

C A P. XLIV.

Recepto in Canonicum debetur Præbenda & redditus, consuetudine non obstante, quod non servaverit pravam consuetudinem de aliquo temporali dando ipsis Canonicis.

Gregorius IX. Priori sancti Thome Esculanen-

(an. 1234.)

Jacobus Canonicus Eiculanus c exposuit, quod cum ipse in Ecclesia Aprutina sit receptus in Canonicum & in fratrem, Canonicis ejusdem Ecclesiæ partem proventuum, ac Præbendam sibi assignare recusant, quandam consuetudinem præcedentes, quod prandium habere debeant a Canonicis recepto de novo. Quocirca mandamus, quatenus si est ira, dictos Canonicos, ut (tali consuetudine non obstante) sibi, sicut uni ex aliis, in proventibus & Præbenda provideant appell. remota compellas.

CAP.

a Idem Innocens. III. in Conc. Later. cap. 64. b Cap. 4. eod. tit. in 4. compil. c Commiserit d repellatur. e Idem. Innoc. III. in Concil. Lateran. e. 65. f c. 5. eod. tit. in 4. compil. Vid. citatos in cap. cum in Ecclesia, cap. veniens, etc. dilectus, supra eod. tit. g Consil. Later. cap. 66. h Cap. 6. eod. tit. in 4. compil.

a Qualiter hoc caput spectet ad titulum, colliges ex casu, & clarius hic ex Panormitano et aliis. b Installatio fit, quando electus est confirmatus introducit in stallum, id est in sedem seu locum constitutum in choro et Abbati deputatum ad sedendum. c Vid. Doctores in cap. 1. supra eod. tit. Et B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 3.

C A P. XLV.

Qui ordinavit aliquem sub promissione de non petendo ab ipso provisionem: Ordinator per triennium a collatione, Præsentator vero ab executione ordinum, etiam per triennium suspensus fuit: ordinatus vero ab ordine perpetuo sit suspensus: & solum per sedem Apostolicam cum eis dispensatur.

Idem.

SI quis ordinaverit a, seu ab ordine præsentaverit aliquem, promissionem vel juramentum ab illo recipiens, quod super provisione sua non inquietet b eundem, Ordinator a collatione, Præsentator vero ab executione ordinum per triennium, & ordinatus ab ordine sic suscepto, donec dispensationem super hoc per sedem Apostolicam obtinere meruerint, noverint se suspensos.

C A P. XLVI.

Habet duo dicta: secundum ibi, & ad resignationes. Et propter brevitatem & varietatem lectionum aliter non summat.

Idem.

Mandato e nostro recepto, ut cum Monachis, qui per Simoniam dato aliquo locum in monasteriis sunt adepti, secundum constitutionem generalis Concilii dispensares: (& infra) Consult. t. breviter respondentes, dicimus mandatum Apostolicum etiam ad Abbatas extendi, & ad resignationes spiritualium & temporalium, quæ nullo pacto, sed affectu animi procedente, utriusque taliter acquiruntur, (in quo casu delinquentibus sufficit per solam poenitentiam suo satisfacere creatori) eos pro Simonia hujusmodi non teneri.

TITULUS IV.

NE PRÆLATI VICES SUAS, VEL ECCLESIAS SUB ANNUO CENSU CONCEDANT.

C A P. I.

Qui dat pecuniam, ut Episcopalem vel spiritualem jurisdictionem exerceat, officio suo privatur, & sic consensus illud amplius conferre non poterit, & canonicè punietur. hoc dicit cum sequentibus.

Alexander III. in Concilio Lateran. d

(an. 1179.)

Præterea quoniam quidam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur, qui Decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate Episcopalem jurisdictionem exercent: Præsenti decreto statuimus, ut qui de cætero hoc præsumpserit, officio suo privetur, & Episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat.

C A P. II.

Summatum est supra cap. proximo.

Idem in Concilio Turon. (an. 1163.)

Uniam in quibusdam partibus, Decani e quidam, vel Archipresbyteri ad agendas vices Episcoporum seu Archidiaconorum, & terminandas causas Ecclesiasticas sub annuo pretio statuunt, quod ad Sacerdotum gravamen, & subversionem judiciorum non est dubium redundare: id ulterius fieri prohibemus. Quod si quis de cætero fecerit, removeatur a Clero. Episcopus autem qui hoc sustinuerit, & f. Ecclesiasticam jurisdictionem

nem sua patitur dissimulatione perverti, diffinitione canonica percellatur.

C A P. III.

Regimen Ecclesie sub annuo censu committi non debet.

Idem.

Uniam a enormis quadam consuetudo in quibusdam locis contra sanctorum Patrum institutiones invaluit, ut sub annuo pretio Sacerdotes ad Ecclesiarum regimen statuatur: Ne id fiat, modis omnibus prohibemus: quia dum Sacerdotium sub hujusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur.

C A P. IV.

Fructus Ecclesiarum sub annuo censu concedi possunt.

Idem Exon. Episcopo. (an. eod.)

Uerelam b magistri Guil. recepimus, quod cum Ecclesiam de Cephala e, a G. persona ejusdem ad annum censum tenendam per septennium suscepisset: ipse antequam eam per unius anni spatium tenuisset, auferre præsumpsit: quanquam præstita fide firmaverit, quod usque ad statutum terminum nullam ei exinde molestiam vel gravamen inferret. Ideoque mandamus, quatenus si constiterit ita esse, eum districte compellas, ut præstatam Ecclesiam dicto Guil. restituat: & usque ad terminum constitutum (secundum quod inter se convenerint d) ipsum eandem permittat pacifice possidere.

TITULUS V.
DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

C A P. I.

Ecclesia cathedralis providere debet Magistro de beneficio, qui Clericos ejusdem Ecclesie, & alios pauperes gratis doceat: & vendens licentiam docendi, aut interdicens idem ad docendum, beneficio privatur.

Ex Concilio Lateran. (an. 1162.)

Uniam Ecclesia Dei, sicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque cathedralem Ecclesiam Magistro, qui Clericos ejusdem & Scholares pauperes gratis doceat, compereus aliquod beneficium præbeat: (& infra a) Pro licentia e vero docendi nullus pretium exigat, vel sub obtentu alicujus consuetudinis ab eis f, qui docent, aliquid querat, nec docere quenquam (qui sit idoneus) perita licentia interdicit. Qui autem contra hoc venire præsumpserit, ab Ecclesiastico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur ut in Ecclesia fructum g sui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, Ecclesiastico profectum nititur impedire.

(a Quo docentis necessitas sublevetur, & discipulis via pateat ad doctrinam. In aliis quoque restituatur Ecclesie, seu magisteriis, si retroactis temporibus aliquid in eis fuerit deputatum.)

C A P. II.

Pro licentia docendi nihil exigi debet, vel promitti, & exaltum restitui, & promissum remitti debet: & negligente inferiore Prælate, ad magistrum constituendum, supplere hoc superior.

Alexander III. Vinton. Episcopo h (an. 1180)

Prohibeas i, ne in parochia tua pro licentia docendi exigatur aliquid, aut etiam promittatur. Si quid vero

a Vid. Turrecrematam in cap. statuimus. & cap. ordinationes. i. quast. 1. & Sylvestrum citatum in cap. preced. b inquietares. c de materia hujus cap. vid. D. Sotum lib. 3. de just. & jure. quast. 8. art. 1. ad 6. argum. Martinum Navarrum in Manuali Confessor. c. 23. sic. de Simon. d Cap. 15. incipit, cum in officio. e. præterea quoniam. & cap. 1. sic. de Prælatiis, ne vices suas. & c. in 1. compil. e Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part. 2. cap. 1. f. Ecclesiastica judicium, &c.

a Cap. 2 & 3. eod. tit. in 1. compil. h Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. e Cephala. d convenit. e vid. quoscirabo in cap. sequent. f al. ab eis quos docent. g fructus. h Vincon. i Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

vero postea solutum fuerit vel promissum, remitti promissum facias, & restitui appell. cessante solutum, sciens quod scriptum est *a. Gratis accepistis, gratis date.* Sane si quis distulerit Magistros in locis congruis instituisse, tibi licet app. postposita, ibi aliorum instructioni præficere viros providos, honestos & discretos.

C A P. III.

Pro licentia docendi pecunia exigi non debet, etiam si hoc habeat consuetudo.

Idem Alexand. III. (*an. 1180. Roma.*)

Quanto Gallicana b Ecclesia: (*& infra.*) Dignos esse animadversione censemus, qui nomen Magistris scholarum, & dignitatem assumunt, & sine certo pretio Ecclesiasticis viris docendi alios licentiam non impendunt. Cum autem hæc prava consuetudo a cupiditatis radice processerit, & decorem admodum Ecclesiasticæ honestatis confundat: mandamus, quatenus (consuetudine ipsa de vestris Ecclesiis extirpata) sub anathematis interminatione hoc inhibere curetis: districte præcipientes, ut quicumque viri idonei & literati voluerint regere studia literarum, sine molestia & exactione qualibet scholas regere permittantur. Si qui vero hujusmodi prohibitionis vel præcepti extiterint transgressores, eos officii & dignitatibus spoliatis.

(*a Majorum personarum scientia & honestate præfulget, eo cautius nititur cavere, quo confondere Ecclesiasticam videantur honestatem, tanto vehementiori.*)

C A P. IV.

In qualibet cathedrali Ecclesia, vel alia in facultatibus sufficienti, debet a Prælato vel Capitulo unus Magister eligi, cui reditus unus Præbendæ debent assignari: in Metropolitana vero Ecclesia etiam eligi debet Theologus: & si ad Grammaticum & Theologum non sufficit, provideat ipse Theologo ex redditibus sue Ecclesie, & Grammatico faciat providi in aliqua Ecclesiarum sua civitatis vel diocesis.

Innocentius III. in Concilio generali. c. C. an. 1216.)

Quia nonnullis propter inopiam & legendi studium & opportunitas proficendi subtrahitur, in Lateran. Concilio pia fuit constitutio d. provium, ut per unamquamque cathedralem Ecclesiam Magistro, qui ejusdem Ecclesie Clericos alioque Scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis relevaretur necessitas, & via pateret discentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis Ecclesiis id minime observatur: nos prædictum roborantes statutum adjectimus, ut non solum in qualibet cathedrali Ecclesia, sed etiam in aliis, quantum sufficere poterunt facultates, constituatur Magister idoneus, a Prælato eum Capitulo, seu majori & saniori parte Capituli eligendus, qui Clericos Ecclesiarum ipsarum gratis in Grammatica & facultate, ac alios instruat juxta posse. Sane Metropolitana Ecclesia Theologum nihilominus habeat, qui Sacerdotes & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur. Assignetur autem cuilibet Magistrorum a capitulo unius præbendæ proventus, & pro Theologo a Metropolitanotantandem, non quod propter hoc efficiatur Canonicus, sed tamdiu reditus ipsos percipiat, quamdiu persistit in docendo. Quod si forte de duobus f. Ecclesia Metropolis gravetur, Theologo juxta modum prædictum ipsa provideat, Grammatico vero in Ecclesia suæ civitatis, sive diocesis, quæ sufficere valeat, faciat providi.

C A P. V.

Prælati & Capitula ad studia Theologia Scholares doctiles transmittere tenentur, qui in absentia redditus Præbendarum suarum & beneficiorum per quinquennium irregulariter percipiunt & si proprii redditus ad sustentationem

studii eis non sufficiunt, debet Prælatum cum Capitulo eis providere: Magistri vero donec docuerint, integrè percipiunt fructus beneficiorum suorum.

Honorius III. (*an. 1220.*)

Super specula a, &c. (*et infra.*) Volumus & mandamus, ut statutum in Concilio generali de Magistris Theologis per singulas Metropoles statuendis, inviolabiliter observetur: Statuentes, ut quia super hoc propter raritatem Magistrorum se possent forsitan aliqui excusare, ab Ecclesiis Prælati & Capitula ad Theologica b professionis studium aliqui doctilibus destinentur; qui cum docti fuerint, in Dei Ecclesia velut splendor fulgeant firmamenti c, ex quibus postmodum copia possit haberi Doctorum, qui velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri ad justitiam valeant plurimos erudire: quibus si proprii proventus Ecclesiastici non sufficiunt, prædicti necessaria subministrant. Docentes vero in Theologica facultate, dum in scholis docuerint, & studentes in ipsa, integrè per annos quinque percipiant de licentia sedis Apost. proventus Præbendarum & beneficiorum suorum, non obstant aliqua alia consuetudine vel statuto, cum denario fraudari non debeant in vinea Domini operantes.

(*a Cum itaque de singulis provinciis puella speciosa, ac virgines pro Rege Assuero, qui beatitudo dicitur, per ancillas quari debeant, et adduci ad arcem et mania civitatis per manum Argei mundum mulierum accipere, necessarium videlicet fulcimenta.*)

TITULUS VI.

DE JUDÆIS, SARRACENIS, ET EORUM SERVIS.

C A P. I.

Si servus a Judæo emptus causa marcionii factus est vel fieri desiderat Christianus, pro XII. solidis redimitur. Ex Concilio Maten. d.

Præsenti Concilio sancimus, ut nullum Christianum mancipium Judæo serviat, sed datis XII. solidis pro quolibet bono mancipio ipsum quicumque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium, licentiam habeat redimendi: & si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, idem fiat: Quia nefas est, quem Christus redemit, blasphemum Christi in servitutis vinculis detinere.

C A P. II.

Judæus Christianum in servum habere non potest, in adscriptivum vero potest.

Gregorius Episc. e Lucen. (*an. 600. Roma in Tusciam.*)

Multorum ad f. nos: (*et infra.*) Nulli Judæo liceat Christianum mancipium in suo dominio retinere: sed si qui apud eos inveniuntur, libertas eis servetur. Hi vero, qui in possessionibus eorum sunt: licet legum distinctione sint liberi: tamen quia colendis terris eorum diutius adhaerent, utpote conditione g loci debentes, ad colenda tura remaneant, consueta pensiones prædictis viris præbentes. Cuncta etiam, quæ de colonis vel originariis jura præcipiunt, peragant & nihil eis extra hoc oneris indicatur. Quod b si quisquam Judæorum aliquem de his, vel ad alium transferre locum, vel ad aliud obsequium retinere voluerit, ipse sibi imputet, qui jus coloniarum, & jus domini sibi jure severitate damnavit.

(*a Relatione provenit, a Judæis in Lucensi civitate de gentibus ad servitium Christiana destinari mancipia, quæ res*

a Matth. 10. b Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. c Scil. Later. c. 11. & cap. 3. eod. tit. in 4. comp. d infirmitate. e Grammatica. f al. de duobus Magistris.

a Pars hujus capituli supr. tit. ne Clero. vel Monach. b Theologia. c Vid. auth. habita C. nefilius pro patre. d Metcen. e Lib. 3. indict. 11. episc. 21. f C. 7. eod. tit. in 1. compil. g conditionem. al. conditione. h al. Verum si quisquam.

res tanti nobis visa est asperior, quanto a Fraternalitatis tua patientia operosior. Oportebat quippe se respectu loci tui, acque Christiana religionis intuitu, nullam relinquere occasionem superstitioni Judaica, ne simplices animi non tam suasoribus quam potestatis jure quodammodo deseruirent. Quamobrem hortamur Fraternalitatem suam, ut secundum piissimam legem tramitem.)

C A P. III.

Judai antiquas Synagogas retinere possunt, novas erigere non possunt.

Idem Genuensi Episcopo. a (an. 600. Romæ.)

1. Judai b de civitate: (& infra.) Sicut legalis definitio Judæos novas non patitur erigere Synagogas, ita eos sine inquietudine veteres habere permittit.

C A P. IV.

In die Veneris sancta non licet Judæis tenere ostia, vel fenestras apertas.

Alexander III. (an. 1180.)

Q Uia e super his: (& infra.) Generaliter interdicas, ut Judæi ostia vel fenestras in die Parasceves apertas non habeant, sed clausas teneant tota die.

C A P. V.

Excommunicari debent Christiani, qui in domo servantur Judæis, vel Sarracenis, sive Paganis. Et Principes seculares excommunicari debent, qui Judæos baptizatos suis bonis spoliare præsumunt.

Idem ex Concilio Lateran. d (an. 1179.)

II. Judai sive Sarraceni, neque sub alendorum puerorum suorum obtentu, nec pro servitio, vel alia qualibet causa Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere: excommunicantur autem, qui cum eis præsumpserint habitare: (& infra.) Si qui præterea a Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, a possessionibus suis nullatenus excludantur, cum melioris conditionis ad fidem conversos esse oporteat, quam, antequam fidem susceperint, habebantur. Si autem secus fuerit factum, Principibus seu potestatibus eorundem locorum injungimus, sub pœna excommunicationis, ut portionem hæreditatis suæ bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi.

C A P. VI.

Christiani deserentes Sarracenis merces prohibitas, vel in ipsorum navibus navigantes, excommunicandi sunt, & rebus eorum privandi, & efficiuntur capientium servi.

Idem in eodem (an. 1179.)

I Ta quorundam animos occupavit sæva cupiditas, ut qui gloriantur nomine Christiano, Sarracenis arma, ferrum & ligamina f. deferant galearum, & pates, aut etiam superiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Christianos arma eis, & necessaria subministrant. Sunt etiam, qui pro cupiditate sua in galeis & piraticis Sarracenorum navibus, regimen & curam gubernationis exercent. Tales igitur ab Ecclesiastica communione præcisos, & excommunicationis subjectos, rerum suarum per Principes catholicos & consules civitatum privatione multari g, & capientium fieri servos censemus. Præcipimus etiam, ut per Ecclesias maritimarum urbium crebra & solennis in eos excommunicatio proferatur.

C A P. VII.

Judai veteres Synagogas in priorem statum reformare possunt: de novo erigere non possunt.

a al. Gen. al. Jan. b Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. c. 7. eod. tit. in 2. compil. d cap. 26. & cap. 5. eod. tit. in 1. compil. e Vid. extravagantem Pauli 3. qua incipit, Cupientes Judæos, ubi multa Judæis conversis privilegia conceduntur. f signamina. g Jure civili puniuntur cap. cum confisc. bonorum. l. 2. C. que res exportari non debeant.

Idem (an. 1180. Romæ.)

C Onsuluit a: (& infra.) Judæos de novo construere Synagogas, ubi non haberent, pati non debes. Verum si antiquæ corruerint, vel ruinam minantur, ut eas readificent, potest æquanimiter tolerari: non autem, ut eas exalcent, aut ampliores, aut pretiosiores faciant, quam antea fuisse noscuntur: qui utique hoc pro magno debent habere, quod in veteribus Synagogis, & suis observantiis tolerantur.

C A P. VIII.

In familiari servitio Judæorum Christiani esse non debent. Idem.

A D hæc b omnibus Christianis, qui sunt in jurisdictione vestra, penitus interdicitis, & si necesse fuerit, distractione Ecclesiastica compellatis eodem c, ne Judæorum servitio se assidue pro aliqua mercede exponant: quod etiam obstericibus & nutricibus eorum prohibere curetis: ne infantes Judæorum in eorundem domibus nutrire præsumant. Quoniam Judæorum mores, & nostri in nullo concordant, & ipsi de facili ob continuam conversationem, & assiduam familiaritatem ad suam superstitionem, & perfidiam simplicium animos inclinent.

C A P. IX.

Judai invito non sunt baptizandi, nec ad hoc cogendi, nec sine judicio puniendi, aut rebus suis spoliandi, vel in suis festivitatibus molestandi, nec ipsorum comestoria violanda, aut eorum corpora exhumanda.

Clemens III. (an. 1190.)

Sicut d Judæi: (& infra. a) Statuimus, ut nullus invitus, vel nolentes Judæos ad baptismum venire compellat. Si quis autem ad Christianos causa fidei confugerit: postquam voluntas ejus fuerit patefacta, Christianus absque calumnia efficiatur: quippe Christi fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum e non spontaneus, sed invitus cogitur pervenire.

Nullus etiam Christianus eorum quemlibet sine judicio terrenæ potestatis vel occidere, vel vulnerare, vel suas pecunias auferre præsumat, aut bonas, quas hæcenus habuerint consuetudines, immutare: præsertim in festivitatum suarum celebratione quisquam iustibus vel lapidibus eos nullatenus perturbet, neque aliquis ab eis coacta servitia exigat, nisi quæ ipsi tempore præterito facere consueverunt. Ad hoc malorum hominum prævitati & avaritiæ obviantes, decernimus, ut nemo comestorium Judæorum mutilare aut invadere audeat, sive obtentu pecuniæ corpora humana effodere, si quis autem hujusmodi decreti tenore cognito (quod ablit) contraire præsumpserit, honoris & officii sui periculum patiat, aut excommunicationis sententia plectatur g, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit.

(a Non debent in Synagogis ultra quam in lege permissum est, præsumere: ita in his quæ eis concessa sunt, nullum debent præjudicium sustinere.)

C A P. X.

Posit duas indulgentias illorum, qui Paganis prædicant.

Idem.

Q Uam b sit laudabile: (& infra.) Tuis, frater Episcopo, petitionibus annuentes, tibi tuisque sociis, cum ad prædicandam Christi fidem paganis i exhibebis, Apost. auct. concedimus, ut vobis his cibis cum modestia & gratiarum actione, servata temporum qualitate juxta

cano.

a Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. b cap. 2. eod. tit. in 2. compil. c dictio, eodem, deest in antiquis. d cap. 3. eod. tit. in 2. compil. e baptisma. i cognoscitur. g plectetur. h cap. 4. eod. tit. in 2. compil. i Scriptores Christiani paganos vocant omnes idolorum cultores qui nunquam fidem Catholicam agnovērunt f.

canonicas functiones, uti liceat, qui vobis ab ipsis infidelibus apponuntur.

Insuper indulgemus, ut quicumque Religiosi, seu Clerici idonei ad annunciandum gentibus Evangelicam veritatem, requisita & habita Prælatorum suorum licentia, tibi voluerint adhaerere, id absque contradictione qualibet liberam exequendi habeant auctoritate Apostolicæ facultatem.

C A P. XI.

Pro redimendis captivis licet ire Alexandriam, jurantibus, quod nihil deserent auxilii, seu subsidii extra redemptionis articulum: portans vel mittens etiam post treugas merces prohibitas, excommunicatus est: & pacis appellatione non veniunt treuga.

Idem.

Significavit a vobis tua Fraternalitas, quomodo aliqui civium tuorum in Alexandriam valeant proficisci pro recuperandis concivibus suis, qui illic in captivitate teneantur. Hoc arbitramur licite posse fieri, duomodo nihil in mercibus suis, vel alio modo secum illic deferant, unde possit Sarracenis (excepto redemptionis articulo) aliquid commodum aut subsidium provenire: quod etiam coram te prius juramento firmabunt. Illi quoque, qui post treugam in transmarinis partibus factam, cum commercio Alexandriam adiverint, si detulerint merces prohibitas causa lucrandi, excommunicationis vinculum non evadunt: sicut nec illi, qui in personis propriis non euntes, merces eis per nuncios destinant. Ad ultimum illos, qui juraverunt se amplius in terram Sarracenorum cum mercibus non ituros, nisi pax esset inter Christianos & ipsos, & post treugam factam venerint illic: condito illa de pace aut treuga habenda, ab excommunicationis vinculo non absolvit.

C A P. XII.

Excommunicati sunt, qui cum Sarracenis tempore guerra aliquod habens commercium, vel eis præstant subsidium.

Idem.

Quod olim e præceptum fuit: (& infra.) Sane licet hoc fuerit in Concilio d. Later. districte inhibuit, nos tamen omnes illos excommunicationi supponimus, qui jam amplius cum Sarracenis mercimonium habuerunt, vel per se, vel per alios navibus, seu quocunque alio ingenio eis aliqua rerum subsidia, seu consilia, quamdiu in nos & illos guerra duraverit, duxerint impendenda. Vestra igitur discretioni mandamus, quatenus nec per vos, nec per vestras naves, nec alio quocunque modo aut ingenio eis mercimonia, consilia, vel alia subsidia transmittatis: ne si aliqui in sua malitia indurati, secus agere præsumpserint, non solum ipso jure incidant in excommunicationem illam, verum etiam iram Dei viventis incurrant.

C A P. XIII.

Judæi nutrices, vel servientes Christianos habere non debent, contra facientibus interdicitur Christianorum commercium.

Innocentius III. Archiepiscopo Senon. & Episcopo Parisiensi. (an. 122.)

Et si Judæos (quos propria culpa submisit perpetuæ servituti) pietas Christiana receperit, & sustineat cohabitationem illorum: ingrati tamen nobis esse non debent, ut reddant Christianis pro gratia contumeliam, & de familiaritate contemptum, qui tanquam misericorditer in nostram familiaritatem admissi, nobis illam retributionem impendunt, quam (juxta vulgare proverbium) nus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu, suis conseruerunt hospitibus exhibere. Accepimus autem,

quod Judæi faciunt Christianas filiorum suorum nutrices a, (quod non tantum dicere, sed etiam nefandum est cogitare) cum in die Resurrectionis Dominicæ illas recipere corpus & sanguinem Jesu Christi contingit, per triduum antequam eos lactent, lac effundere faciunt in latrinam. Alia insuper contra fidem catholicam de testabilia & insudita committunt, propter quæ fidelibus est verendum, ne divinum indignationem incurrant: cum eos perpetrare patiuntur indigne, quæ fidei nostræ confusionem inducant: (& infra. a) Inhibemus ergo districte, ne de cætero nutrices, vel servientes habeant Christianos, ne filius liberæ filii famulenter ancillæ, sed tanquam servi a Domino reprobati, in cujus mortem nequiter conjurarunt, se saltem b per effectum operis recognoscant servos illorum, quos Christi mors liberis, & illos servos effecit: (& infra. b) Si vero nutrices & servientes non dimiserint Christianos, sub excommunicationis pœna inhibeatis e districte omnibus Christianis, ne cum eis commercium aliquid audeant exercere.

(a Rogamus igitur charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Francorum Illustrum: mandamus etiam Nobili viro M. Duci, Burgundia, & Committissa Trecon. ut taliter reprimant Judæorum excessus, ne caruicem perpetuæ servitutis iuga submissam præsumant erigere contra reverentiam fidei Christiana.)

(b Qui cum jam caperint rodere mors muris, & pungeri sicut serpentes, verendum est, ne ignis receptatus in sinu, corrosa consumat. Quocirca E. s. per A. s. m. g. præditum Regem, & alios ad hoc ex parte nostra, ita diligenter monere ac efficaciter inducere præcaveris, quod Judæi perdiri de cætero nullatenus insolescant, sed sub timore servili prædantem semper reverentiam culpa sua, ac si reverentur honorem fidei Christiana.)

C A P. XIV.

Judæus, qui percusserit Clericum, temporaliter punitur: & si de facto puniri non potest, interdicitur sibi Christianorum commercium, donec satisfecerit injuriam passio.

Idem.

Postulasti a, qualiter contra Judæum procedere debeas, qui manus iniecit in quendam Clericum violentus? Ad quod breviter respondemus, quod si dictus Judæus tux jurisdictionis existit, ipsum pœna pecuniaria punias, vel alia (secundum quod convenit) temporalis, alioquin ejus Dominum moneas & inducas, ut passo injuriam, & Ecclesiæ, ab eo satisfieri faciat compentens: quod si Dominus ejus neglexerit adimplere, tu Christianis omnibus e per cenf Eccles. interdicas, ne cum ipso Judæo antequam satisfacti, præsumant commercia exercere.

C A P. XV.

Judæi & Sarraceni utriusque sexus debent in terris Christianorum uti habitu, per quem a Christianis discernantur, & in die passionis Domini non debent in publicum progredi, nec in contumeliam creatoris profilire.

Idem in Concilio generali. f. (an. 1216.)

In nonnullis provinciis a Christianis Judæos, seu Sarracenos habitus distinguit diversitas: sed in quibusdam sic quædam inolevit confusio, ut nulla differentia discernantur g. Unde contingit interdum, quod per errorem Christiani, Judæorum, seu Sarracenorum, & Judæi seu Sarraceni Christianorum mulieribus commiscantur. Ille igitur tam damnatæ commixtionis excessus per vela-

a Vid. Marquardum tractat. de Judæis part. 1. cap. 3. num. 15. b In Cod. Barbaria, recognoscant se esse servos, &c. e Vid. B. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 9. d Vid. Nicolaum Eymericum in Directorio Inquisitorum. 2. quæst. 46. num. 8 & 9. e Distinctio omnibus, deest in antiquioribus Cod. f Idem scilicet Innocent. III. in Concil. Later. cap. 63. et cap. 1. eod. tit. in 4. compil. 5. discernatur.

a Cap. 5. eodem tit. in secunda compilatione. b evadant e Cap. 6. eod. tit. in 2. compil. d sub Alexand. III. cap. 24. e Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vide notas cap. 1. & 5. hoc eodem tit.

velamen a erroris hujusmodi, uterioris b excusationis possint habere diffugium: statumus, ut tales utriusque sexus, in omni Christianorum provincia, & omni tempore qualitate habitus publice ab aliis populis distinguantur. In diebus autem lamentationis, & dominicæ passionis in publicum minime prodeant, eo quod nonnulli ex ipsis talibus diebus (sicut accepimus) & ornatus non erubescunt incedere, ac Christianis, qui sacratissimæ passionis memoriam exhibentes, lamentationis signa præstant, illudere non formidant. Illud autem strictissime inhibemus, ne in contumeliam creatoris c proilitate præsumant. Et quoniam illius distimulare non debemus opprobrium, qui probra nostra delevit: præcipimus præsumptores hujusmodi per Principes seculares condignæ animadversionis adjectione compelli, ne Crucifixum pro nobis aliquatenus blasphemare præsumant.

C A P. XVI.

Præponens Judæum, vel Paganum publicis officiis, per Concilium provinciale corripitur, & præpositus denegatur Christianorum commercium, donec deposuerit officium, & in usus Christianorum pauperum restituerit inde quaesita, secundum Episcopi providentiam.

Idem in eodem. d

Cum sit nimis absurdum, ut blasphemus Christi in Christianos vim potestatis exerceat: quod super hoc Toletanum Concilium provide statuit, nos propter transgressorum audaciam in hoc generali Concilio innovamus, prohibentes, ne Judæi publicis officiis præferantur: quoniam sub tali prætextu Christianis plurimum sunt intesti. Si quis autem eis officium tale commiserit: per provinciale Concilium, quod singulis annis præcipimus celebrari, monitione præmissa, distinctione, qua convenit, compescatur. Officiali vero hujusmodi, tamdiu Christianorum communio in commerciis & aliis denegetur, donec in usus pauperum Christianorum, secundum providentiam diocesæ. Episcopi convertatur, quicquid fuerit a Christianis adeptus occasione officii sic suscepti: & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad Paganos.

C A P. XVII.

Concilium generale repetit Concilium Lateranense supra eod. ita, & addit poenam satisfactionis tempore absolutio- nis impendendam.

Idem in eodem.

Ad liberandam e terram sanctam: (& infra.) Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falsos & impios Christianos, qui contra ipsum Christum & populum Christianum Saracenis arma, ferrum & ligamina deferunt galearum: eos etiam, qui galeas eis vendunt vel naves, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel machinis, aut quibuslibet aliis aliquid eis impendunt consilium, vel auxilium in dispendium terræ sanctæ: ipsosque rerum suarum privatione multari, & capientium servos fore censemus: præcipientes, ut per omnes urbes maritimas diebus Dominicis & festivis hujusmodi sententia publice innovetur. Et talibus gremium non aperiatur Ecclesiæ, nisi totum, quod ex commercio tam damnato perceperint, & tantundem de suo in subsidium terræ sanctæ transmitterint, ut æquo iudicio, in quo deliquerint, puniatur. Quod si forte solvendo non fuerint, sic alias reatus talium castigetur, quod in pœna ipsorum aliis interdicitur audacia similia præsumendi.

C A P. XVIII.

Judæi vel Pagani publicis officiis præficiendis non sunt: & si eis regalia jura vendantur, ad ea colligenda præficiendus est Christianus non suspectus.

a Velamentum. b alterius. c al. redemptoris, ut in Conc. & ver. comp. d Laser. c. 69. & cap. 2, eod. sit. in 4. compil. & vide Martinum Navarrum sup. citatum.

Gregorius IX. *Africanicæ a & Lucen. Episcopis.*

(an. 1236. Roma in Hispaniam.)

EX speciali b, quem erga illustrem Regem Portugallie gerimus, charitatis affectu: (& infra.) Mandamus, quatenus Regem ipsum sollicitè inducat, ne in officiis publicis Judæos Christianis præficiat, sicut in generali c Concilio continetur: & si forte reditus suos Judæis vendiderit vel Paganis, Christianum tunc deperat de gravaminibus inferendis Clericis & Ecclesiis non suspectum, per quem Judæi sive Saraceni, sine Christianorum injuria, jura regalia consequantur.

C A P. XIX.

Se ipsum summat.

Idem.

Nulli Judæo d baptizatum, vel baptizari volentem emere liceat, vel in suo servitio retinere. Quod si quem nondum ad fidem conversum causa mercimonii emerit, & postmodum factus sit, vel fieri desideret Christianus: datis pro eo XII. solidis ab illius servitio protinus subtrahatur. Si autem intra tres menses ipsum venalem non exposuerit, vel ad sibi servendum emerit eundem, nec ipse vendere, nec alius audeat comparare: sed nullo dato pretio perducatur ad præmia libertatis.

TITULUS VII. DE HÆRETICIS.

C A P. I.

Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei, & infideli non est credendum in præjudicium alterius.

Stephanus Papa omnibus Episcopis. (an. 156.

Roma.)

Dubius in fide, infidelis est. Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant.

C A P. II.

Errare in fide convincitur, qui alios errantes, cum potest, ab errore non revocat.

Leo Papa. (an. 420. Roma.)

Qui alios f, cum potest, ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat.

C A P. III.

Hæreticus perseverans, æternaliter damnatur: cui nec prodest baptismus, nec elemosyna, vel martirium, vel aliud quæcumque bonum, quoad hoc, ut consequatur vitam æternam.

Augustinus de fide Catholica.

Firmissime g tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum vel schismaticum cum Diabolo & angelis ejus, æterni ignis incendio participandum h, nisi ante finem vitæ Catholicæ fuerint incorporatus & redintegratus Ecclesiæ: (& post pauca.) Omni homini, qui Ecclesiæ catholicæ non tenet unitatem, neque baptismus, neque elemosyna quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutem.

C A P. IV.

Damnato auctore damnantur ejus scriptura, & libri & opera.

Gregorius Anastasio Antiocheno. (an. 600.

Roma in Syriam.)

Fraternitatis tuæ: (& infra.) Cum Cœlestinus, atque Pelagius in Epinesina Synodo sint damnati: quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

CAP.

a Episcopatus sunt Hispania, de quibus v. s. in annalibus Hispania, cap. 20. b vid. Marquardum tract. de Judæis. p. 2. c. 6. & 7. c Lat. sub Innocent. III. c. 69. d vid. notus hujus decret. & not. c. 1. eod. sit. in 1. comp. g Cap. 3. eod. sit. in 1. compil. h manifestandum.

C A P. V.

Episcopus instituitur hæredem hæreticum consanguineum, vel extraneum, vel Paganum, etiam post mortem excommunicatus nunciatur. h. d. secundum communem & veriorum intellectum; & ut faciat ad tit. potest intelligi quod ex hoc præsumatur hæreticus.

Ex Concilio Africano. a (an. 402.)

SI quis Episcopus hæredem instituerit extraneum a consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos aut Paganos petulerit *b*, saltem post mortem ei *c* anathema dicatur, atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur.

C A P. VI.

Loquitur de eadem materia cum præcedenti, & extenditur, quod ibi dictum fuit de Episcopo ad Presbyteros & alios Clericos.

IN eos, qui Catholici non sunt, etiamsi consanguinei fuerint, Episcopi vel Presbyteri nihil conferant; denique hoc quod de Episcopis & Presbyteris dictum est, debet de reliquis Clericis exaudiri.

C A P. VII.

Christus fuit verus Deus & verus homo: sensiens oppositum, hæreticus est, & excommunicatus.

Honorius (al. Alexand. III.) III. Remen. Archiepiscopo. (an. 1180.)

CUM Christus *d* perfectus Deus, & perfectus sit homo: mandamus, quatenus sub anathemate interdicatis, ne quis de cætero audeat dicere, Christum non esse aliquid secundum quod homo: quia sicut Christus verus est Deus, ita verus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens.

C A P. VIII.

Hæretici, receptores, & fautores eorum, excommunicati sunt: & decedentes in hoc peccato, in camerario Ecclesie sepeliri non debent, nec pro eis orari.

Ex Concilio Lateran. e (an. 1179.)

SIcut ait B. Leo: (*& infra. a*) Quia in partibus Tholosanis & aliis locis hæreticorum, quos alii Gazaros, alii Patarenos, & alii aliis nominibus vocant, invaluit damnanda perversitas, eos, & defensores, & receptatores eorum anathemati decernimus subjacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere vel fovere, aut negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserit, neque sub privilegiorum nostrorum quibuscumque indulgiorum obtentu, neque sub alia quacunque occasione oblatio pro eo fiat, aut inter Christianos accipiat sepulturam. *f*

(a Licet Ecclesiastica disciplina sacerdotali consenta iudicio, cruentis effugias ultiones: catholicorum tamen Principum constitutionibus adjuvatur, ut saepe quarant hominis salutari remedium, dum corporale, super se mensuunt supplicium evenire. Eapropter quia in Vasconia, Albegete, &c.)

C A P. IX.

Hæreticus male sentiens, vel male docens de sacramentis Ecclesie, excommunicatus est: & convulsus, nisi se correxerit, & errorem abjurerit: si Clericus est, degradetur, & curia seculari tradatur: per quam etiam Laicus puniatur. Eadem etiam est pena suspectis de hæresi, si se non correxerint, & relapsis omnino audientia denegatur. Seculares Principes, qui jurare nolunt, de Ecclesia contra hæresicos defendenda, excommunicantur, & terra eorum

supponantur interdictio: civitates vero ipsorum resistentes, aliarum commercio, et Episcopali dignitate privantur: exempti vero subsunt ordinariis super his, quæ contra hæresicos instituantur.

Lucius III. (an. 1181.)

AD abolendam *a*: (*et infra. a*) Universos, qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi, vel de baptisate, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis sacramentis aliter sentire, aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana Ecclesia prædicat & observat: & generaliter quoscunque eadem Romana Ecclesia, vel singuli Episcopi per dioceses suas cum consilio Clericorum, vel Clerici ipsi, sede vacante, cum consilio (si oportuerit) vicinorum Episcoporum hæreticos indicaverint, vinculo perpetui anathematis innodamus: (*et infra. b*) Præsenti *b* nihilominus ordinatione sancimus, ut quicumque manifeste fuerint *c* in hæresi deprehensi, si Clericus est, vel cujuslibet religionis umbratione fuscatus, totius Ecclesiasticæ ordinis prærogativa nuderet, & sic omni officio & beneficio spoliatus Ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendus: nisi continuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publice consentit abjurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, nisi (prout dictum est) abjurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, secularis Judicis arbitrio relinquatur: debitam recepturus pro qualitate factioris ultionem: (*et infra. c*)

Qui vero inventi fuerint *d* sola suspitione notabiles, nisi ad arbitrium Episcopi juxta considerationem suspitionis, qualitateque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, simili sententiæ subiacent. Illos quoque, qui post abjuratorem erroris, vel postquam se (*ut diximus*) proprii antistitis examinatione purgaverint, deprehensi fuerint in abjuratam hæresim recidisse, seculari judicio sine ulla penitus audientia decernimus relinquendos: (*et infra. g*) Statuimus insuper, ut Comites, Barones, Rectores, & Consules civitatum & aliorum locorum, juxta commonitionem Episcoporum, præstito corporaliter juramento promittant, quod fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices, adjuvabunt bona fide juxta officium & posse suum. Si vero id observare noluerint, honore, quem obtinent, spolientur, & ad alios nullatenus assumantur, eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto Ecclesie supponendis. Civitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum, vel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes: aliarum careat commercio civitatum, & Episcopali se noverit dignitate privandam: (*et infra. d*) Si qui vero fuerint *e*, qui a lege diocesana jurisdictionis exempti, soli subiaceant sedis Apostolicæ potestati, nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant iudicium, & eis in hac parte tanquam a sede Apost. delegatis (non obstantibus libertatis suæ privilegiis) obsequantur.

(a Diversarum hæresum pravitas, quæ in plerisque mundi partibus modernis capis temporibus pullulare, vigor debet Ecclesiasticus excitari, cum nimirum Imperialis fortitudinis suffragante potentia, et hæreticorum proseritas

in

(a C. 48. in Conciliis Latinis, et in Synodo Carth. c. 85. apud Theodoram Balsam. et c. 8. eod. tit. in 1. comp. b prætulit. c. ejus. d. c. 5. eod. tit. in 1. comp. Et post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 49. c. 20. c. Latero sub Alexand. III. c. 27. et c. 6. eod. tit. in 1. compil. f Vide notata l. I. C. de summ. trin. et in authent. Crescenti. et in l. Arriani. C. eod.

a C. 11. eod. tit. in 1. compil. b Vide Eymer in Director Inquis 3 part. quest. 51 c In vulgatis ita: fuerit in hæresi deprehensus, sed in antiq. C. ut est impressum. d Hic 5. ut plurimum desideratur in manu Cod. usque ad illa verba: Illi quoque. c Vide Eymer. in Director Inquis part. 3. quæst. 26. et 59.

in pravis falsitatibus sive conatib. elidatur, & catholica simplicitas veritas in Ecclesia sancta resplendens, eam usque demonstrares ab omni exaltatione falsorum dogmatum expiatam. Ideoque nos filii nostri charissimi F. illustris Romanor. Imp. semper Augusti presentia pariter & vigore susculsi, de communi F. n. consilio, necnon & aliorum Patriarcharum & Archiepiscoporum, multorumque Principum, qui de diversis mundi partibus conveniunt, contra ipsos hæreticos, quibus diversa vocabula diversarum indidit professio falsitatum, presentis decreti sanctione conjugimus, & omnem hæresim, generali quocunque nomine censeatur, per hujusmodi constitutionis seriem auct. Apost. condemnamus. In primis ergo Casbaros & Patarinos & eos qui se humilitates vel Pauperes de Lugdun. falso nomine mentiuntur Passaginos, Mesopinos, Arnaldistas perpetuo decernimus anathemati subjacere. Et quoniam nonnulli sub specie pietatis virtutem ejus, juxta quod ait Apostolus, denegantes auctoritatem sibi vendicant prædicandi: Cum idem Apostolus dicat: Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Omnes qui vel prohibiti, vel non missi, præter auct. ab Apost. sed. vel Episcopo loci susceptam, publice vel privatim prædicare presumpserunt, &)

(β Receptores & defensores eorum, cunctosque pariter, qui prædictis hæreticis ad fovendam in eis hæresim pravitatem patrocinium præstiterint aliquid vel favorem seu consolat, vel credentes seu perfecti, sive quibuscunque superstitionis nominibus nuncupentur, simili decernimus sententia subjacere. Quia igitur peccatis exigentibus quandoque contingit, ut severitas Ecclesiastica disciplina ab his, qui virtutem ejus non intelligunt, contemnatur.)

(γ Bonis damnatorum Clericorum Ecclesie quibus deserviebant, secundum sanctiones legitimas applicandis. Sane prædictam excommunicationis sententiam, cui omnes hæreticos præcipuum subjacere, ab omnibus Patriarchis, Archiepisc. Episc. in præcipuis festivitatis & quoties solennitates habuerint, & occasione aut gloriam Dei reprehensione hæresica pravitatis decernimus nominari, auct. Apost. statuentes, ut si quis de ordine Episcoporum, in his negligens fuerit, vel desidiosus inventus, per triennale spatium ab Episcopali habeatur dignitate & administratione suspensus. Ad hæc de Episcopali consilio & suggestionem culminis Imperialis, & Principum ejus adjecimus, ut quilibet Archiepiscopus vel Episcopus, per se vel per Archidiaconum suum, aut per alias idoneas personas & honestas, his vel semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumveant: & ibi tres vel plures boni testimonii viros, vel etiam totam viciniam si expedire videbitur jurare compellant, quod si quis hæreticos ibidem scierit, vel aliquos occulte conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus distantes, eos Episcopo vel Archidiacono studiat indicare: Episcopus autem vel Archidiaconus ad presentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ad eorum arbitrium juxta patria consuetudinem ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, Episcoporum judicio puniantur. Si qui autem ex iuramentum superstitione damnabili respuentes, jurare forte nulerint, ex hoc ipso hæretici iudicentur, & penis, qua prænomina sunt, percellantur.)

(δ Omnes etiam fautores hæreticorum, tanquam perpetua infamia condemnantes, ab advocacione & testimonio & aliis publicis officiis decernimus repellendos.)

C A P. X.

Bona hæreticorum confiscantur, & in terris Ecclesia applicantur sicut Ecclesiæ in terris imperii, Judicis secularis sicut, & procedit etiam si catholicos habent filios.

Innocentius III (an. 1212.)

Vergentis a in senium seculi corruptelam: (& infra. α) In terris vero temporali nostræ jurisdictioni

subjectis bona hæreticorum statim publicari: & in aliis idem præcipuum fieri per Potestates & Principes seculares, quos ad id exequendum (si forte negligent exiterint) per cens. Eccles. appell. rem compelli volumus & mandamus: ut nec ad eos bona eorum ulterius revertantur, nisi eis ad cor revertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri aliquis voluerit, ut temporalis saltem poena corripit, quem spiritualis non corrigit disciplina. Cum enim secundum legitimas sanctiones reis læsæ majestatis punitis capite, bona confiscentur eorum, filiis suis vita solummodo ex misericordia conservata, quanto magis, qui aberrantes in fide, Domini Dei filium Jesum Christum offendunt, a capite nostro, quod est Christus, Ecclesiastica debent districtione præcidi, & bonis temporalibus spoliari: cum longe sit gravius æternam, quam temporalem lædere majestatem.

Nec hujusmodi severitatis censuram orthodoxorum a exhereditatio filiorum, quasi cuspidam miserationis prætextu debet ullatenus impedire, cum in multis casibus (etiam secundum divinum judicium) illi pro patribus temporaliter puniantur, & juxta canonicas sanctiones quandoque feratur ultio non solum in auctores b scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum.

(α Non solum sapiens elementa corrupta, sed & dignissima creaturarum ad imaginem, & similitudinem condita creatoris, prælata privilegio dignitatis volucibus caeli & bestiis universa terra testatur: nec eo tantum quasi jam deficienti defecit, sed insicit & inficitur scabra rubigine vestustatis: peccatis enim ad extremum homo miserrimus, & qui non potuit in sui & mundi creatione paradiso persistere, circa sui & orbis dissolutionem degenerat, & preti sue redemptionis, circa fines seculorum oblitus, dum variis questionum se nexibus ingerit, seipsum laqueis suis fraudis innectit, & incidit in soveam quam fecit. Ecce enim inimico hominis messi dominica supereminante semen iniquum, segetes in Zizania pullulant, vel potius polluantur, triticum arcescit, & evanescit in paleas, in flore tinea, & vulpes in fructu demoliri vineam dominicam moliantur. Nova siquidem sub Novo Testamento, Achor progenies, de spoliis Jericho regulam auream: palliolium quod fuerat Abyron, Dathan, & Choro, sabelisque desolata, novis thuribulis fermentatum thymiama novis voluit altaribus adolere: dum nox nocti indicat scientiam, dum cæcus præbet cæco ducatum, dum hæreses pullulant: & quoniam divina reddidit hereditatis expertem, sua constituit hæreticus hæresis & damnationis heredem. Hi sunt capones, qui aquam vino commiscunt, & virus draconis in aureo calice Babylonis propinant: habentes (secundum Apostolum) speciem pietatis, virtutem autem ejus penitus abnegantes. Licet autem contra vulpes hujusmodi parvas, species quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum, diversa prædecessorum nostrorum temporibus emanaverunt instituta: nondum tandem adeo pestis potuit mortificari mortifera; quin sicut cancer amplius serperet in occulto, & iam in aperto sua virus iniquitatis fundat: dum palliata suecie religionis, & multos decipit simplices, & quosdam seducit astutos, factus magister erroris, qui non fuerat discipulus veritatis. Ne autem nos, qui licet circa horam undecimam inter operarios vineæ Domini Sabbaoth sumus, a patre familias Evangelico deputati, et quibus ex officio pastorali sunt oves Christi commissa, nec capere vulpes demolientes vineam Domini, nec arceri lupos ab ovibus videamur. Et ob hoc merito vocari possumus canes msi, non valentes latrare, ac perdamur cum malis agricolis et mercenario comparemur. Contra defensores, receptores, fautores, et creditores hæreticorum, aliquid severius duximus statuen-

a Vide Paul. Grillandum tractas. de hæres. quest. 4. Jul. Clarum lib. 5. sentent. recept. §. hæresis. versio. et scias quod. b aiores.

a Habetur in s. egra l. 2. registri Innocent. III. epist. 1. & c. 2. & 3. cod. sit. in 3. compil.

statuendum: ut qui per se ad viam veritatis revocari non possunt, ut in suis falsis defensoribus, receptatoribus & fautoribus, ac etiam credentibus, confundantur: & cum se viderint ab omnibus evitari, reconciliari desiderant omnium unisari. De communi ergo s. n. c. assensu quoque Archiepiscoporum, Episcoporum, apud sedem Apost. existensium districtius inhibemus, ne quis hæresicos receptare vel defendere quolibet modo audeat, aut ipsis favere aut credere quoque modo præsumat: præsentis decreto firmiter statuentes, ut si quis aliquid eorum facere præsumpserit, nisi primo, secundoque commonitus a sua super hoc curaverit præsumptione cessare, ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia vel concilia civitatum, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittantur. Sint etiam intestabiles, nec ad hereditatis successionem accedant. Nullus præterea ipsis teneatur in quocunque negotio respondere: quod si forsitan iudex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causa aliqua ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius sint penitus momenti, sed cum auctore damnato damnentur. In similibus etiam idem præcipimus observari. Si ergo Clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, ut in quo major est culpa gravior exerceatur vindicta. Si quis autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati vel separati, contempserint evitare, anathematis se noverit sententiam incurrisse.)

C A P. XI.

Advocati vel Notarii hæresicis vel eorum defensoribus faventes, aut sub eis litigantibus patrocinantes, et pro eis instrumenta scribentes, infames sunt, et ab illo officio suspensi.

Idem (an. 1212. Roma.)

SI adversus a nos terra conlugerit: (et infra. α) Quia plus timeri solet, quod specialiter injungitur, quam quod generaliter imperatur: vobis Advocatis & Scriptariis firmiter inhibemus, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorum in aliquo præstitis auxilium, consilium vel favorem: nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine verum patrocinium præbeatis, & pro ipsis publica instrumenta vel scripta facere nullatenus attentetis.

Quod si contra præsumpseritis, ab officio vestro suspensos perpetuè vos decernimus infamiae subjacere.

(α Licet autem a nobis et prædecessoribus nostris, contra hæresicos multa sint edicta et statuta, ne habeatis aliquam excusationem in peccatis, quasi antiquorum fueritis oblii mandatorum, etc.)

C A P. XII.

Laii non predicent, nec occulta conventicula faciant, nec Sacerdotes reprehendant.

Idem universis Christi fidelibus, tam in urbe Meten. quam in eius diocesi constitutis.

(an. 1212. Roma)

CUM ex b injuncto: (& infra. α) Licet autem desiderium intelligendi divinas Scripturas, & secundum eas studium ahortandi, reprehendum non sit, sed potius commendandum: in eo tamen apparent quidam Laici merito arguendi, quod occulta conventicula celebrant, officium predicationis Christi sibi usurpant, Sacerdotum simplicitatem eludunt, & eorum confortium aspernantur, qui talibus non inhaerent. Deus enim lux vera e, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, in tantum odit opera tenebrarum, ut

Apostolos suos in mundum univèrsam prædicatos Evangelium omni creaturæ missurus, eis præcepit aperte dicens a: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine b: & quod in aure auditis, predicare super tellus. (& infra. β) Sicut enim multa sunt membra corporis, omnia vero non eundem actum habent c: ita multi sunt ordines in Ecclesia, sed non omnes eodem habent officium d: quia secundum Apostolum, alios Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios autem Doctores, &c. Cum igitur Doctorum ordo sit quasi præcipuus in Ecclesia, non debet sibi quisquam indifferenter predicationis officium usurpare. Nam secundum Apostolum e: Quomodo predicabunt, nisi mittantur? Et veritas ipsa præcepit Apostolis f: Rogate Dominum messes, ut mittat operarios in messem suam. Quod si forte quis argute responderet, quia tales invisibiliter mittuntur a Deo, et si non visibiliter mittantur ab homine, cum invisibilis missio multo sit dignior, quam visibilis, & divina longe melior, quam humana: potest rationabiliter responderi, quod eum interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nude tantum asserere, quod ipse sit missus a Deo, cum hoc quilibet hæreticus asseveret: sed oportet quod asserat illam invisibilem missionem per operationem miraculi, vel scripturæ testimonium speciale. Unde g cum Dominus vellet mittere Moysen in Aegyptum ad filios Israel, ut crederent ei, quod mitteretur ab ipso, dedit ei signum, ut converteret virgam in colubrum, & virgam iterum reformaret. Joannes quoque h Baptistam speciale suæ missionis testimonium protulit de scriptura, dicens: Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domino, sicut ait Esaias i Propheta: (& infra. γ) Licet autem scientia sit valde necessaria Sacerdotibus ad doctrinam, quia juxta verbum Propheticum k: Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, et legem exquirunt ex ore ejus: non est tamen simplicibus Sacerdotibus etiam Scholasticis detrahendum, cum in eis Sacerdotale officium debeat honorari: propter quod Dominus in lege præcepit l: Diis non detrahes. Sacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & officii dignitatem, Deorum nomine nuncupantur: (et infra. δ)

Nec quisquam suæ præsumptionis audaciam illo defendat exemplo, quod asina m legitur reprehendisse Prophetam: vel quod Dominus n ait: Quis ex vobis arguet me de peccato? Cum aliud sit fratrem in se peccantem occulte corripiere, (quod quisque tenetur efficere o secundum regulam Evangelicam, in quo casu sane potest intelligi, quod Balaam fuit correptus ab asina: & aliud est Patrem p suum delinquentem reprehendere manifeste: quod utique nulli licet, secundum Evangelicam veritatem q: nam qui etiam dicit fratri, fatuus, reuserit gehennæ ignis. Rutilus aliud est, quod Prælati sponte de sua confusio innocentia, subditorum se accusationis supponit. (in quo casu præmissum Domini verbum debet intelligi) & aliud est, quod subditus non tam animo reprehendendi, quam detrahendi exurgit temerarius in Prælatum, cum ei potius incumbat necessitas obsequendi. Quod si forte necessitas postularit r, ut Sacerdos tanquam inutilis & indignus a cura gregis debeat removeri, agendum est ordinate apud Episcopum ad cuius officium tam institutio, quam destitutio Sacerdotum noscitur pertinere.

(α Nihil

a Cap. 2. cod. tit. in 3. comp. b Extat integra lib. a regisri. Innoc. III. c. 3. cod. tit. 3. compil. c Joan. 1.

a Matth. 10. b in luce, al. in lucem. c 2. Corinth. 12. d Ephes. 3. e Roman. 10. f Matth. 9. Luc. 10. g Exod. 7. h Joan. 1. i Esa. 40. Matth. 3. k Malach. 2. l Exod. 22. Joan. 10. m Num. 22. n Joan. 8. o vide B. Th. 2. 2. q. 33. art. 7. et seq. p al. fratrem, in perisq. Gregorianis exemplaribus. In aliis et regisri. legitur patrem. q Matth. 5. r postularis.

(*α* Nobis Apostolatus officio, sumus secundum Apostolum sapientibus & insipientibus debitores: pro univerſorum salute nos oportet esse sollicitos, ut & males retrahamus a vitiis, & bonos in virtutibus fovemus. Tunc autem opus est discretionis majori, cum vitia sub specie virtutum occulte subintrant, et angelus Satanae sit in angelum lucis simulat & transformas. Sane significavit nobis venerabilis frater noster Episcopus Metan. per literas suas, quod tam in urbe Metensi, quam in diocesi Laicorum, & mulierum multitudo non modica, tracta quodammodo desideria Scripturarum, Evangelia, epistolas Pauli, Psalterium, moralia Job, & plures alios libros sibi fecit in Gallico sermone converteri: translationi hujusmodi adeo libenter, utinam autem & tam prudenter intendens, ut secretis conventionibus salia inter se Laici & mulieres eructare presumans, & sibi invicem predicant: qui etiam eorum aspernantur consortium, qui se talibus non immisceant, & a se reputant alienos, qui aures & animos talibus non applicant. Quos cum aliqui parochialium Sacerdotum super his corripere voluissent, ipsi eis in faciem resistenter, conantes rationes inducere de scripturis, quod non ab his debent penitus inhiberi. Quidam etiam ex eis simpliciter Sacerdotum suorum fastidium, & cum ipsis per eos verbum salutis proponitur, se melius habere in libris suis, & prudentius se posse id eloqui submurmurant in occulto.)

(*β* Per hoc manifeste denuncians, quod Evangelica predicatio, non in occultis conventibus, sicut hæretici faciunt, sed in Ecclesiis juxta morem catholicum est publice proponenda. Nam juxta testimonium veritatis, amnis qui male agit, odit lucem, & ad lucem non venit, ne ejus opera arguantur: Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta. Propter quod cum Pontifex interrogasset Jesum de discipulis suis, & de doctrina ejus, respondit: Ego palam locutus sum mundo, ego semper docebam in Synagoga & in templo, quo omnes Judaei conveniunt, & in occulto locutus sum nihil. Porro si quis obijciat, quod secundum præceptum Dominicum, non sit sanctum dandum canibus, neque margarita mittenda sunt ante porcos: cum & ipse Christus non omnibus quidem, sed solis Apostolis dixerit: Vobis datum est docere mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis: Intelligat canes & porcos, non eos, qui gratanter accipiunt, & margaritas libenter acceptant, sed illos qui sanctum dilacerant, & margaritas contemnunt: quales sunt qui Evangelica verba, & Ecclesiastica sacramenta, non ut Catholici venerantur, sed abominantur potius, ut hæretici obtrantur semper & blasphemantes, quos Paulus Apostolus post primam & secundam admonitionem docet esse vitandos. Arcana vero fidei sacramenta, non sunt passim omnibus exponenda, cum non passim ab omnibus possint intelligi: sed eis tantum, qui ea fideliter possint concipere intellectu: propter quod simplicioribus inquit Apostolus, quasi parvulis in Christo, lac potum dedi vobis, non escam. Majorum enim est solidus cibus, sicut aliis ipse dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos, inter vos autem nihil judicavi me scire, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum. Tanta est enim divina Scriptura profunditas, ut non solum simplices & illiterati, sed etiam prudentes & docti non plene sufficiant ad illius intelligentiam indagandam. Propter quod dicit Scriptura, quia multi deserunt scrutantes scrutatio. Unde recte fuit olim in lege divina statutum, ut bestia qua montem tetigerit, lapideatur: ne videlicet simplex aliquis & indoctus presumat ad subtilitatem sacra Scriptura perstringere. Scriptum est enim: Altiora te ne quaesieris, propter quod dicit Apostolus: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.)

(*γ* Non est ergo credendum ei, qui dicit se missum a Deo, cum sit missus ab homine, nisi de se speciale proferat testimonium de scripturis, & ejusdem miraculum operetur. Nam de his qui missi leguntur a Deo, Evangelista testatur, quod ipsi professi prædicaverunt ubique Domino Jnt. Canon. Tom. II.

cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis).

(*δ* Juxta quod alibi dicit de servo nolente apud dominum remanere, ut dominus offerat eum diis: cum enim juxta verbum Apostoli, servus sui domino fiet aut cadat, profecto Sacerdos ab Episcopo, cuius correctioni est subiectus, debet in mansuetudinis spiritu castigari, non autem a populo, cuius est correctioni præparatus, in spiritu superbiae reprehendi: cum juxta verbum Dominicum pater & mater non debent maledici, sed potius honorari, quod de spiritali patre multo fortius debet intelligi, quam carnali.)

C. A. P. XIII.

Excommunicati sunt omnes hæretici, quibuscumque nominibus nominentur. h. d. usque ad §. Damnati.

Idem a in Concilio generali. (an. 1216. Roma.)

I. Excommunicamus itaque & anathematizamus omnem hæreticum, extollentem se adversus hanc sanctam, orthodoxam, & catholicam fidem, quam superius exposuimus: condemnantes hæreticos univerſos, quibuscumque nominibus b censentur, facies quidem diversas habentes, sed caudas ad invicem colligatas, quia de veritate conveniunt in idipsum.

Damnati de hæresi, per seculares Judicem puniantur, & bona Laicorum hæreticorum confiscantur, & Clericorum bona applicentur Ecclesiis, ubi beneficiati erant. h. d. usque ad §. Qui autem. Abbas Siculus.

§. 1. Damnati e vero, præsentibus secularibus Potestatibus, aut eorum Ballivis relinquuntur animadversione debite puniendi. Clericis prius a suis ordinibus degradatis, ita quod bona hujusmodi damnatorum, si Laici fuerint, confiscantur: si vero Clerici, applicentur Ecclesiis, a quibus stipendia receperunt. d

Si suspectus de hæresi se non purgat, ad arbitrium superioris excommunicatur: & existens per annum in excommunicatione, ut hæreticus damnatur. h. d. usque ad §. Moneantur. Abbas Siculus.

§. 2. Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles, nisi juxta considerationem suspitionis qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio feriuntur, & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur, ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Potestates seculares perpetua, vel temporales jurare tenentur univerſos hæreticos ab Ecclesia damnatos pro viribus exterminare: & temporalis dominus non purgans terram suam hæreticis, excommunicatur: & si perstiterit in excommunicatione per annum, nunciatur Papa, qui fideles ejus a juramento absolvet, & ejus terram fidelibus exponet, salvo jure principalis domini, nisi & ipse sit in culpa. h. d. usque ad §. Catholici. Abbas Siculus.

§. 3. Moneantur autem & inducantur, & si necesse fuerit, per cens. Ecclesiasticam compellantur seculares & Potestates, quibuscumque fungantur officiis, ut sicut reputati cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei præsentibus publice juramentum, quod de terris suæ jurisdictioni subiectis univerſos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quod amodo quodcumque quis fuerit in Potestatem, sive f. perpetuam sive temporalem assumptus, hoc teneatur Capitulum juramento firmare. Si vero dominus temporalis requisitus

a Scilicet Innoc. III. in Conc. gener. Later. cap. 3. &c. 2. eod. tit. in q. comp. b Quæ sit corruptio, vide in l. 1. C. de sum. trinit. & in aush. credentes. & in l. Arriani. C. de hæres. c Eymericus in Direct. Inquisitor. 3. pars. 6. q. 101. et q. 112. d perceperunt. e seculi. f In Concil. 1216: sive spirituales, sive temporales, etc. quasi non solum principes seculares, sed etiam Ecclesiasticos, quos per potestatem spirituales possumus intelligere, hoc teneantur præstare juramentum.

quisitus & monitus ab Ecclesia, suam terram purgare neglexerit ab hæretica fœditate, per Metropolitanum & ceteros provinciales Episcopos excommunicationis vinculo innoderit: & si satisfacere contempserit, intra annum significetur hoc summo Pontifici, ut extunc ipse vasallos ab ejus fidelitate denunciari absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conferrent, salvo jure domini a principalis, dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege servata circa eos, qui non habent dominos principales.

Cruce signati ad exterminationem hæreticorum, gaudent privilegio concessio cruce signatis in subsidium terra sancta. h. d. usque ad §. Credentes. Abbas.

§. 4. Catholici vero, qui crucis assumpto caractere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto privilegio sint muniti, quæ accedentibus in terra sancta subsidium conceduntur.

Ibi ponitur poena credentium, receptatorum & defendentium hæreticos: primo Laicorum: secundo Clericorum: usque ad §. Quia. Abbas.

§. 5. Credentes b præterea, receptatores, defensores & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus subjacere, firmiter statuentes, ut postquam quis c talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit inter annum, extunc ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittatur: sit etiam intractabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successione accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte Judex exiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit Advocatus, nullatenus ejus patrocinium admittatur: si Tabellio, instrumenta d confecta per ipsum nullius sint momenti, sed cum auctore e damnato damnetur. Et in similibus idem præcipimus observari. Si vero Clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, evitate contempserint, excommunicationis sententia usque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sane Clerici non exhibeant hujusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepultura, nec elemosinas aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ specialia: similiter quilibet regulares, quibus etiam hoc infligatur, ut eorum privilegia in illa diocesi non ferrentur, in qua tales excessus præsumperint perpetrare.

Nullus debet sibi officium predicandi assumere, nisi super hoc sibi a jure vel a sede Apost. vel a diocesano Episcopo licentia concedatur: alias excommunicatur: & nisi resipuerit, alia poena imponitur. h. d. usque ad §. Adjicimus. Abbas.

§. 6. Quia f vero nonnulli sub specie pietatis, viam tunc ejus (juxta quod Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vendicant predicandi, cum idem § Apostolus dicat: *Quomodo predicabunt nisi missantur?* omnes qui prohibiti vel non missi, præter auctoritatem ab Apost. sede, vel Catholico Episcopo loci susceptam, publice vel privatim prædicationis officium usurpare præsumperint, excommunicationis vinculo innoderunt: & nisi quam citius b resipuerint, alia competenti poena plectentur i.

a Dominii. b Eymericus in Directorio Inquis. p. 2. qu. 504. 51. 52. & 53. Archidiaconus in c. quicunque de her. lib. 6. c. quilibet. d al. ejus instrumenta confecta, &c. c. al. auctor. f Vide Trid. Conc. sess. 5. de reform. c. 2. & sess. 24. de reform. cap. 4. adde citatos in c. seq. g 2. Timoth. 3. Roman. 10. h quantocius. i plectantur.

Archiepiscopi & Episcopi inferiorum suorum provincias & dioceses suspectas habentes de hæresi, saltem semel in anno per se vel per alios idoneos visitent: qui etiam debent, si hoc expedire videbitur, exigere juramentum ab illis de vicinia ad revelandos hæreticos, & occulta conventicula celebrantes: quos revelatos, relapsos canonice punient: & renitentes jurare, ut hæretici condemnentur. h. d. usque ad §. Volumus. Abbas.

§. 7. Adjicimus insuper, ut quilibet Archiepiscopus vel Episcopus, per se aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas, bis aut saltem semel in anno, propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumat: & ibi tres aut plures boni testimonii viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam viciniam jurare compellat, quod a si quos ibidem hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ab objecto reatu purgaverint, vel si post purificationem exhibitam in pristina fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis juramenti religionem obstinatione dampnabili respuentes, jurare forte noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur.

Episcopi negligens in hæresi persequenda, a dignitate Episcopali est removendus, & alius idoneus eib subrogandus. h. d. usque ad finem. Abbas Siculus.

§. 8. Volumus b igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ districte præcipimus, ut ad hæc efficaciter exequenda Episcopi per dioceses suas diligenter invigilent, si canonicam velint c effugere ultionem. Si quis enim Episcopus super expurgando de sua diocesi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit vel remissus, cum id certis indicis apparuerit, ab Episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituitur idoneus, qui velit & possit hæreticam confundere pravitatem.

C A P. XIV.

Laici cujuscunque professionis sint, predicare non debent. Gregorius IX. Archiepiscopo Mediolanen.

(an. 1235.)

Sicut in uno d corpore: (& infra.) Cum igitur nonnulli Laici prædicare præsumant, & verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum occulte subintrent: nos attendentes, quod Doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi præcipuus: mandamus, quatenus, cum alios Dominus Apostolos dederit, alios Prophetas, alios vero Doctores, interdicas Laicis univerfis, cujuscunque ordinis censeantur, usurpare officium prædicandi.

C A P. XV.

Hoc cap. usque ad §. Si qui autem. habetur in c. excommunicamus supr. eod. tit. in princ. unde summa et declarans ibi fuit dictum.

Idem.

Excommunicamus e & anathematizamus univerfos hæreticos, Catharos, Patarenos, pauperes de Lugduno, Passaginos, Toffepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censeantur: facies quidem habentes diversas, sed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum. Damoati vero per Ecclesiam, seculari judicio relinquuntur, animadversione debita puniendi: Clericis prius a suis ordinibus degradatis.

Si in hæresi deprehensi, nolunt redire ad fidem, detruendi sunt in perpetuo carcere ad penitentiam peragendam: et credentes erroribus hæreticorum, hæretici sunt. h. d.

§. 1. Si

a In Concil. et in veteriorib. Gregorii codic. quod si quis ibidem hæreticos. b Vide Conrad. Brunum, l. 6. de her. c. 2. c. voluit, al. voluerint. d Vide Simancam cash. Infr. tit. de predicatorib. adde qua dixi l. 2. comm. in Direct. schol. §. 2. c. Vide Retrum Godesfr. in anth. Gazares c. de hæret.

§. 1. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire noluerint ad agendam condignam poenitentiam, in perpetuo carcere detrudantur: credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter iudicamus.

C A P. XVI.

Libertantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur adstricti.

Idem (an. 1235. Roma).

Absolutos a se noverint a debito fidelitatis hominii, & totius obsequii, quicunque lapsi manifeste in hæresim aliquo pacto, quacunq; firmitate vallato, tenebantur adstricti.

TITULUS VIII.
DE SCHISMATICIS (ET b ORDINATIS
AB EIS):

C A P. I.

Irrita sunt ordinationes, beneficiorum collationes, et Ecclesiasticarum rerum alienationes per Schismaticos factæ, et a dignitate et ordine suspenduntur, qui schisma tenere jurant.

Ex Concilio Lateranensi. (an. 1102.)

Quod a prædecessore e nostro: (& infra. a) Ordinationes ab Octaviano & Guidone hæresiarchis factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse censimus: adicientes, ut qui dignitates Ecclesiasticas seu beneficia per dictos Schismaticos acceperint, careant impertratis. Alienationes quoque quæ per eosdem Schismaticos, seu per Laicos factæ sunt de rebus Ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad Ecclesias sine omni onere revertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se noverit subiacere. Illos vero qui sponte iuramentum de tenendo schismate præstiterint, a sacris ordinibus & dignitatibus decernimus manere suspensos.

(a Fel. mem. pp. Innocentio est, innoventes).

C A P. II.

Ordinatus a Schismatico, ab officio est repellendus, nisi probet secum dispensatum per habentem potestatem.

Innocentius III. Bisuntin. Archiepiscopo.

(an. 1213.)

Fraternitati d tuæ: (& infra.) Priorem, quem a Schismatico asseris ordinatum, ab officio poteris repellere incunctanter, nisi legitime probaverit secum fuisse misericorditer dispensatum, & ab ea persona, quæ super hoc potestatem habuerit dispensandi.

TITULUS IX.
DE APOSTATIS, ET REITERANTIBUS
BAPTISMA.

C A P. I.

Clericus, qui dimisso habitu et censura immiscet se enormitatibus, perdit privilegium canonis, si quis suadente t unde cum deprehendentes non incidunt in canonem, scil. excommunicationem.

Alexander III. (an. 1180.)

Praterea e Clerici, qui relicto ordine Clericali & habitu suo, in apostasia tanquam Laici conversantur, si in criminibus comprehensi teneantur, per cens. Eccles. non precipimus liberari.

C A P. II.

Si crimen Acolythi, qui rebaptizanti præbuit ministerium, est occultum, promoveri potest: si publicum, non, nisi cum eo religionem intrante dispensetur.

Idem Abbati S. Genovesæ (an. 1180. Roma).

EX literarum a tuarum tenore perpendimus, quod quidam ægritudine longa confectus, infans fortilegarum mulierum credens consilio, ut sanaretur, per iterationem fecit injuriam baptismatis sacramento: (& infra. a) Quia ergo tua nos duxit prudent. consulendos, qualiter puniri debeat Acolythus, quem minor ætas & intentio fraternæ salutis excusare videtur b: Diferentur præsentibus literis respond. quod ad superiores ordines promoveri, (si publicum est, quod proponitur) non valebit, nisi ad religionem transire voluerit, ut favore religionis ipsius circa eum valeat dispensari. Si vero occultum est, promoveri poterit, & excessum suum dignis poenitentia fructibus expiare.

(a Astitis huic autem sacrilegio adolescens quidam bosæ ut videtur indolis, Acolythus, frater carnalis illius in quo baptizatus asseritur iteratus, qui ministerium in respondendo exhibuit Presbytero baptizanti, et cooperator extitit rei nefanda).

C A P. III.

Infamatus de apostasia, compellitur se purgare.

Innocentius III. (an. 1210.)

TUÆ e Fraternitati: (& infra.) Super secundo articulo inquisitioni tuæ duximus respondendum, quod Clerici, qui sunt de apostasiæ crimine infamati, qui videlicet abjecerunt habitum Clericalem, non sunt in seculari habitu tolerandi, sed per distinctionem Ecclesiasticam coercendi, donec deficiente probatione ad infamiam abolendam purgationem canonicam curaverint exhibere.

C A P. IV.

Baptizati, alterius seba vel fidei ritus dimittere compelluntur.

Idem d in Concilio generali. (an. 1216.)

Quidam (sicut accepimus) qui ad sacri undam baptismatis voluntarii e accesserunt, veterem hominem omnino non exuunt, ut novo perfectius induantur: cum prioris ritus reliquias retinentes, Christianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cum autem maledictus sit homo, qui terram f duabus viis ingreditur, & indui veste non debeat lino g lanaque contexta: Statuimus ut per Prælatos Ecclesiarius talis observantia veteris ritus omnimode compescatur, ut quos Christianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, salutis coercionis necessitas in ejus observatione conservet: cum minus malum existat viam Domini b non agnoscere, quam post agnitam retroire.

C A P. V.

Apostata incarcerationi et affligi possunt, ut habitum reassumant.

Honorius III. Archiepiscopo Turonensi.

(an. 1224.)

A Nobis i expetiit tua Fratrem edoceri, quid de Apostatis sit agendum, cum k in custodia detinentur, qui minis vel blanditiis nullatenus possunt induci, ut abjectum habitum reassumant.

Ad quod tibi breviter respond. quod tales (si volueris) poteris l sub gravi custodia carcerare, ita quod solummodo vita sibi misera reservetur, donec a suæ præsumptionis nequitia resipiscant.

C A P. VI.

Monachus in apostasia ordinatus, non potest sine dispensatione Papa in suscepto ordine ministrare.

Idem

a Vid. B. Thom. 2. 2. q. 12. art. 2. et Alphonsum Castr. l. 2. de just. kar. pun. cap. 7. et Simancam Cath. Instit. tit. 46. de penis. b Hæc verba, & ordinatis ab eis, desunt in omnib. mansc. c C. 2. cod. tit. in 1. comp. d C. un. cod. tit. in 3. comp. vid. Berna. Diaz. in præf. crim. can. c. 4. et seq. e C. 2. cod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lateran. p. 296. r. 161

a Cap. 3. cod. tit. in 1. comp. et post Conc. Lateran. part. 2. cap. 2. b videntur. c C. un. cod. tit. in 3. comp. d Idem scilicet Innocent. III. in Conc. gen. cap. 70. e voluntarie. f Eccles. cap. 3. g Exod. cap. 22. h 2. Petr. 2. i vido Hoff. in summa tit. de apostatis. §. qualiter puniantur, et Bernard. Diaz. in præf. crim. can. 104. k qui. l p. 303.

Idem Archiepiscopo Lugdun. a (an. 1244)
 Consultationi b tuae breviter respondemus, quod Monachus aliquem sacrum ordinem in apostasia recipiens, quantumlibet suo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit poenitentiam, absque dispensatione Rom. Pontificis ministrare non poterit in ordine sic suscepto.

TITULUS X.
 DE HIS, QUI FILIOS OCCIDERUNT.

C A P. I.

Mulier occidens sponte filium, debet perpetuo in monasterio poenitere, si tamen timeatur de innocentia, datur, vel saltem non denegatur sibi licentia nubendi.

Alexander III. Tornacens. Episcopo. (an. 1180.)

Veniens e ad nos M. mulier lachrymabili nobis confessione monstravit, quod cum de quodam filium genuisset, & ille sibi saepe turgido vultu improperasset, quod filius ejus non esset, ipsa iracundiae calore ducta, eundem filium interfecit: (& infra. c.) Mandamus, quatenus eam labores inducere, ut ad aliquod monasterium transeat, in quo peccata sua perpetua poenitentia deplorat. Si autem (repugnante carnis fragilitate) ad hoc induci noluerit, ei licentiam in Domino nubendi tribuas: qui tutius nobis viderat, ut in Domino nubat uni soli, quam inhonelle multos admittat.

C. Quod comperio Comes Flandrensium, eam totam terram usque ad septennium abjurare coegit, nisi de nostra licentia remaneret. Cumque se nostro aspectui praesentasset, & quod cum crucem accepisset Hierosolimam profectura nobis assertionem suam proposuit, & nos eam, quia in partibus illis praesentia sua non posset esse utilis, sed damnosa, a Hierosolymitano itinere revocantes, ipsam f. r. duximus remittendam, praesentiam tibi auct.)

C A P. II.

Mulier occidens filium, propter hoc a viro separari non debet, sed alia poenitentia sibi imponitur.

Lucius III. Parisiens. Episcopo. (an. 1181.)

Intelleximus d, quod M. mulier filiam parvam furore accensa diabolico jugulavit: propter quod Dominus terrae maritum ejus & ipsam compulsi abjurare. Quia vero illam alios habere filios intimasti; mandamus, quatenus ita super hoc provideas, quod sui sceleris poenam luat, & saluti ejus ac filiorum per tuam providentiam consulatur: & non obstante juramento, quod a viro dictus dominus proponitur extorsisse, eam (sicut expedire poteris) eidem viro restituas; ita quod filios suos libere possit & pacifice gubernare.

C A P. III.

Se summat, ponens poenitentiam parentum, circa quos quæri reperiuntur oppressi.

Idem.

DE infantibus e autem, qui mortui reperiuntur cum patre & matre, & non appareat, utrum a patre, vel a matre oppressi sint ipsi, vel suffocati, vel propria morte defuncti, non debent inde securi esse parentes, nec (etiam) sine poena: sed tamen consideratio debet esse pietatis, ubi non voluntas, sed eventus, mortis causa fuerit: si autem eos f non latet, ipsos interfectores esse, scire debent se graviter deliquisse. Quidam autem poenitentiam trium annorum judicant esse debere, quorum unum peragant in pane & aqua.

a al. Lunden. b Vide pra aliis Henricum Boich. & Hostien. praedenti c. citatum. c C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. pars. 50. cap. 12. vide Host. hic in summa. d C. 2. eod. tit. in 1. compilat. & post Conc. Lateranens. pars. 50. cap. 25. e C. un. eod. tit. in 7. comp. f Vox, cui, deest in quibusdam exemplaribus.

TITULUS XI.
 DE INFANTIBUS a, ET LANGUIDIS
 EXPOSITIS.

C A P. UN.

Infans expositus a patre vel alio eo consentiente, vel ratum habens, hoc ipso a patria potestate liberatur. Idem in servo et liberto, qui ob praedictam causam liberatur a dominica potestate. Et idem juris est in praedictis languidis cujuscuque aetatis sic expositis, vel si eis alimenta denegantur: hi samen qui praedictis alimenta praestiterint, nullum jus in eis acquirunt.

Gregorius IX. (an. 1136.)

SI a patre, sive ab alio, sciente ipso, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expositus extitit: hoc ipso a potestate fuit patria liberatus. Nam b & hoc casu in ingenuitate liberatus, & servus in libertatem eripitur, quod & de praedictis cujuscuque aetatis languidis, si expositi fuerint, vel si alicui eorum alimenta impie denegari contigerit, est dicendum. Sane qui hos suscipiunt, non possunt propter hoc in eorum personis jus aliquod vindicare.

TITULUS XII.
 DE HOMICIDIO e VOLUNTARIO VEL
 CASUALI.

C A P. I.

Homicida incorrigibilis debet deponi, & tradi curiae seculari, ut moriatur.

In Exodo. d

SI quis per industriam e occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

C A P. II.

Poenitentiam occidentis latronem, cum se poterat aliter liberare: si vero aliter liberare se non poterat, non tenetur agere poenitentiam, nisi ad cautelam.

Ex Poenitentiali Romano.

INTERFECISTI furem aut latronem, ubi comprehendi poterat absque occisione: quia ad imaginem Dei creatus est, 40 dies non intres Ecclesiam, & lancea veste indutus, ab ecclesiis & portibus qui interdicti sunt, & a thoro, gladio & equitatu, per illos supradictos dies abstinere. In tertia autem & quinta feria & Sabbatho, aliquo genere leguminum, vel oleis, pomis, & parvis pisciculis, cum mediocri cervisia utere temperate. Si autem sine odii meditatione, te tuaque liberando, hujusmodi diaboli membra interfecisti (secundum indulgentiam dico, propter imaginem Dei) si aliquid jejunare volueris, bonum est tibi: & cleomofynam fac largiere. Si Presbyter eadem f fecerit, non deponatur: tamen quamdiu vivit g, poenitentiam agat.

C A P. III.

Non occiditur fur diurnus sine culpa, sed nocturnus sic Augustinus super Exodo.

SI perfodiens h inventus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit, non est illi homicidium imputandum. Si autem oriatur Sol super eum, reus erit. Intelligitur ergo non pertinere ad eum homicidium, si fur nocturnus occidatur: Si autem diurnus fuerit, ad homicidium pertinere. Hoc est enim quod ait: si oriatur Sol super eum, &c. quia poterat discernere, quod ad furandum, non ad occidendum venisset: & ideo non debet occidi.

Hoc

a In Cod. Barb. de infantibus languidis, vel expositis. b In Cod. Barb. Nam etiam in hoc casu, &c. c Vide Conc. Trident. sess. 14. de reform. cap. 7. d Exod. 21. e C. 1. eod. tit. in 1. comp. prater Ant. Burt. & alios, vide Guid. Pap. decisi. 121. incipit in Camera. f vide Bernard. Diaz. in pract. crim. can. cap. 88. g vivat, h Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.

Hoc etiam in antiquis legibus secularibus (quibus ista est antiquior) invenitur, impune scilicet occidi nocturnum furem quoquo modo: diurnum autem, si se telo dederit: jam enim plus est quam fur.

C A P. IV.

Sub generali pollicitatione, seu promissione, etiam iurata, non venit illicitum.

Hieronymus. a

Um juramento b pollicitus est Herodes saltratrici dare quodcumque postulasset ab eo: si ob jusjurandum fecisset se dicat, si patris matrisve interitum postulasset, facturus esset, an non? quod ergo in suis repudiaturus fuit, contemnere debuit in Propheta.

C A P. V.

Homicida est, qui facit vel dat forislegia, vel venena sterilisatis.

Ex Concilio Quarnacien. c

SI aliquis causa explendæ libidinis, vel odii meditatione, homini aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, ut homicida teneatur. d

C A P. VI.

In penitentia imponenda Judex debet attendere circumstantias, ex quibus augetur vel minuitur delictum. hoc dicit usque ad §. Illi autem.

Alexander III. Exonen. e Episcopo.

(an. 1180.)

Sicut f dignum: (& infra. a) Sane cum vir discretus existas, plenius nosti, quod in excessibus singulorum, non solum quantitas & qualitas delicti, sed etas, scientia, sexus, atque coaditio delinquentis sunt attendenda: non solum secundum prædicta, sed secundum locum & tempus, quo delictum committitur, unicuique penitentia debet indicî: cum idem excessus magis sit in uno, quam in alio puniendus.

(a Est & omni rationi consentaneum, graves & difficiles questiones, ad examen Apostolica sedis deferri: ita etiam ex ministerio nobis sollicitudinis imminet easdem questiones ut nobis Deus dederit solvere, & singulis a nobis consilium postulantiibus respondere: ut providentia Rom. Ecclesie, qua ubique terrarum Domino disponente obtinet principatum, questiones solvantur, & remoueat ambiguitas de cordibus singulorum. Licet autem super questionibus, quas nobis tua discretio solvendas direxeris, se non dubitemus providum, & circumspèctum existere: cogimur tamen ex suscepta seruisuis ministerio iuxta discretionem, & providentiam nostram tibi exinde respondere.)

Socians homicidam animo occidendi, licet non apponat manum, si tamen ex sua causa mors secuta est, tenetur fere pari poena cum homicida. h. d. usque ad §. Illi etiam. Abbas Sic.

§. 1. Illi autem g, qui animo occidendi, feriendi, aut capiendi illam sanctum & reverendum virum quondam Cantuar. Archiep. citra manuum iniectionem se fatentur venisse, si de illa captione mors ejus secuta fuisset, pari poenitentia, vel fere pari existerent puniendi.

Qui sociat homicidam sansum animo prohibendi ne impediatur, tenetur paulo minori. h. d. usque ad §. Qui vero.

§. 2. Illi etiam, qui non ut ferirent, sed ut percussoribus opem ferrent, si forte per aliorum violentiam impeditentur, paulo minori debent poena multari: quia cum scriptum sit: Qui potuit hominem liberare a morte, & non liberavit, eum occidit: constat ab homicidii reatu

a Super Mastbaum, c. 14. refert Eurch. l. 11. decret. cap. 16. lvo p. 12. c. 73. b C. 6. eod. tit. in 1. comp. c Quarnacien. sed Eurch. l. 17. decr. c. 57. tribuit Conc. VVorm. c. 30. habetur cap. 13. eod. tit. in 1. comp. d tenetur. e Exonen. f Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 35. cap. 1. g Ut sequentia apertius intelligantur, observandum est Thomam Cantuarium. Archiepisc. circa annum 1. 71. sub Alexand. III. crudeliter occisum.

Jur. Canon. Tom. II.

immunes non esse, qui occisoribus opem contra alios præstare venerunt: nec caret scrupulo societatis occulta, qui manifesto facinori a desinit obviare.

Incitans alium ad homicidium, mitius punitur quam homicida: secus autem, si incitavit ad certum homicidium: nam eo secuso, tenetur ut homicida. h. d. usque ad §. Hi quoque.

§. 3. Qui vero se afferunt animum Regis inflammasse ad odium, unde homicidium fuit secutum; dure & asperè, sed non ita severe sunt puniendi, nisi forte Regem ipsum ad illud homicidium suis suggestionibus provocassent.

Custodienses sarcinas occidentium, scientes eos esse sicarios, non sunt immunes a poena homicidii. hoc dicit usque ad §. Eos insuper. Abbas.

§. 4. Hi quoque non sunt b a culpa liberi, nec a poena debent esse immunes, qui licet fuerint illius machinationis ignari, tamen eis, quos sicarios esse sciebant, in sarcinis custodiendis ministerium præbuerunt.

Occupans bona occisi, non per hoc tenetur de homicidio: & non sufficit occupans, quod eroges illa pauperibus cum poterit restituere eis, quorum constat fuisse. hoc dicit usque ad §. Illis præterea. Abbas.

§. 5. Eos insuper, qui dicuntur illius sancti viri & suorum post mortem ejus spolia occupasse, si nihil aliud in tanto facinore commiserunt, a poenis mortis ejus arbitramur esse immunes: sed quæ occuparunt, eis, quorum fuerunt, tenentur in integrum restituere, si habent facultatibus unde possint ea reddere: & ipsi ex hoc moderata est penitentia injungenda: quia licet quædam ex his quæ occupaverunt, fateantur se pauperibus erogasse, non tamen aliena, cum ipsa potuissent eis, quorum fuerint c, restituere, debuerunt pauperibus erogare.

Participantes interfectoribus in excommunicatione, diversimode puniuntur, juxta modum participationis. hoc dicit usque ad §. Clericos. Abbas.

§. 6. Illis præterea, qui solum excommunicatorum participatione se reos esse cognoscunt, considerata temporis mora, quo in eadem nequitia perdurarunt, & inquisito, si eis timore vel affectione communicaverint scienter vel ignoranter, est penitentia indicenda.

In isto §. usque ad fin. ponitur penitentia Clericorum præstantium prædicta morti auxilium, consilium vel favorem. hoc dicit. Abbas Siculus.

§. 7. Clericos autem d, quos constat armatos interfuisse, tanto facinori, & illos qui consilium dederunt, ut sanctus e vir caperetur, perpetuo non solum ab altaris ministerio deponendos censemus, sed etiam quod in Ecclesiis nullo unquam tempore lectiones legant, vel responsoria in choro separatim cantent: sed in Psalmis apud Deum de commisso fatagant veniam impetrare: insuper in districto claustris Monachorum vel Canonicorum regularium (si fieri potest) sunt recludendi, ita quod usque ad septennium vel quinquennium debeant ab Ecclesiarum introitu coerceri.

C A P. VII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dabit operam regi licita, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.

Idem (an. 1180.)

Presbyterum f, qui quendam puerum intuitu disciplina percussit in capite, cum post paucos dies expirasset, tam ab omni altaris ministerio debes perpetuo remove, quam ab officio Sacerdotali deponere, si ex ipsa percussione interit, vel aliam infirmitatem incurrit, de qua noscitur expirasse.

a Hic in plerisque Cod. adest dictio, non: quam abesse oportere & sententia hujus loci, & vetera indicant exemplaria. b fuerunt. c fuerunt. d Vid. Bernard. Diaz. in præf. crimin. cap. 88. e dictus. f. Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. part. 26. c. 7.

X 3

CAP.

C A P. VIII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dedit operam rei illicita, vel etiam licita, secundum alium intellectum, si non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit.

Idem Cusentinen. Archiepiscopo. (an. 1180.)

Continebatur a in literis tuis, quod cum Diaconus presertim, & quidam alii Clerici a vineis Ecclesie opere consummato redirent, levandi laboris gratia, quendam ludum imitati viatorum, baculos suos studebant jacere in directum, & alter alterius fustem ferire: cujus culcellus solet esse conditio, ut qui altius baculum percuteret, quasi victor pro equo alio uteretur: sed presertim Clerici equitandi licentia non utentes, sola erant iactatione contenti. Quidam autem Laicus, cum baculum ejusdem Diaconi percussisset, incautus in eum equitaturus insillit: & sic a fale illius Diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo post dies octo expiravit. Ideoque mandamus, quatenus eundem Diaconum c sine licentia Romani Pontificis ad superiorem gradum non ascendere, vel in Diaconatus officio nullo unquam tempore ministrare permittas, sed eum dispensative ministrare in Subdiaconatus officio patiaris.

C A P. IX.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui non fuit in culpa.

Idem Exoniens. Episcopo. (an. 1180.)

Lator d presertim F. Clericus nobis proposuit, quod cum quadam die casu cum quodam Clerico luderet, contigit, quod ille projecit illum ad terram: cujus culcellus, quem ad latus suum habebat, in alterum incidit, & fortuito casu occubuit vulneratus. Ideoque mandamus, quatenus si ita res se habuit, & alia iusta causa non impedit, predictam P. libere permittas ad sacros ordines promoveri.

C A P. X.

Is, ex cujus opera illicita sequitur homicidium, irregularis efficitur.

Idem Abbati S. Benedicti de Vebeia. c. (an. 1180.)

Suscipimus f literas tuas per quas cognovimus, quod cum lator presertim in custodia cujusdam domus cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipsos in personis affligere, & denudare vestimenta propriis praesumpserunt: in quos isti resumtis viribus insurgentes, ligaverunt illos, & detinere usque ad notitiam capituli voluerunt. Cum autem iste rem ad tuam audientiam perlaturus, ligatos eos in fratris sui custodia dimisisset, & fures se solvere niterentur, frater illos (ne ipse ab eis interimeretur) occidit. Verum quoniam expediebat potius post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere iacturam, quam pro conservandis vilibus rebus & transitoriis tam acriter in alios exardescere, abstinere iste humiliter ab altaris ministerio, & uterque peccatum suum ad arbitrium tuum studeat expiare: constat enim eos contra mansuetudinem Ecclesiasticam esse utriusque ope interemptos.

C A P. XI.

Dans causam homicidio, irregularis est.

Idem Lucen. Episcopo. (an. 1180.)

DE cetero h noveris, quod Diaconus, qui in homicidio causam dedisse videtur, non videtur ad Sacerdotium promovendus.

a Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p. 26 c. 12. b iactatione, c Diaconem, in antiq. d cap. 10. eod. tit. in 1. compil. e Vebeia. al. Nebeia. f Cap. 11. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. p. 50. c. 17. g Ex hoc §. colligitur aperte, non licere Clericis occidere latrones pro rebus conservandis. v. d. Jaf. in l. ut vim. ff. de just. & jur. h Cap. 12. eod. tit. in 1. compilat.

C A P. XII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dedit operam rei licita, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.

Clemens II. (an. 1190.)

AD audientiam a Apostolatus nostri pervenit, quod cum quidam Presbyter volens corrigere quandam de familia sua, cingulo, quo cingi solebat, ipsum verberare tentaret: contigit, quod culcellus de vagina, quae cingulo adhaerebat, elapsus, cum in dorso aliquantum vulneravit: postmodum vero cum ille vulneratus aliquamdiu vixisset, & convalesceret a vulnere, alia b graviore (ut dicitur) infirmitate percussus, viam est universae carnis ingressus. Quia vero utrum occasione vulneris decessisset, dubium habetur: tua discretioni duximus respondendum, quod cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, te convenit injungere Presbytero memorato, ut in sacris ordinibus non ministraret, & eidem injuncta poenitentia congruenter, sibi poteris concedere, ut minoribus ordinibus sit contentus. Si vero ille ex alia infirmitate obierit, poterit (sicut erat solitus) divina officia ministrare.

C A P. XIII.

Homicidium casuale, non imputatur ei, qui dedit operam rei licita, nec fuit in culpa.

Innocentius III. Episcopo c. Lingon.

(an. 1213.)

Dilectus filius A. d. Capellanus proposuit, quod cum quadam corporis molestia gravaretur, ut comedendi appetitum aliquantum excitaret, equum, quem nutriebar, ascendit: qui cum bene non pareret habenis, sed praeter fessoris arbitrium saltibus lasciviret, ipse (ut ejus refrenaret impetum) freno vim intulit, equumque calcariis stimulavit: cumque fracto freno equus proprio arbitrio relictuus curreret festinanter, quaedam mulier veniens ex obliquo infantulum bajulans obviam: in quam equus irruens (procul abjecto fessore) puerum praedictum oppressit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, cum idem Capellanus nec voluntate, nec actu homicidium perpetravit, nec dedit operam illicita rei, non impedias, quo minus divina possit officia celebrare.

C A P. XIV.

Summat ut sup. cap. prox.

Idem Meten. c. Episcopo. (an. 1213.)

I. EX literis f tuae Fraternalitatis accepimus, quod cum H. Presbyter foenum veller de curru deponere, perticam superius alligatam projecit in terram: & cum sceno insisteret deponendo, quidam puerum quandam juxta currum reperit semivivum, in quo praeter modicum livoris in fronte nihil inveniri poterat laesionis. Nos autem ab eodem quaesivimus Sacerdote, si priusquam jaceret perticam, circumspexisset sollicite, an aliquis esset circa currum: qui quod diligenter circumspexit g, affirmavit: sed, quod vidisset aliquem, denegavit. Ad te igitur remittentes eundem, mandamus, quatenus si res ita se habet, nisi circa eundem grave scandalum sit exortum, vel tanta laboris infamia, quod deficiente accusatore oporteat eidem canonicam purgationem indici, ipsum libere permittas exequi officium Sacerdotis.

C A P. XV.

Summat etiam ut sup. eod. cap. dilectus.

Idem Bisuntinen. Archiepiscopo. (an. 1213.)

II. EX literis h tuae Fraternalitatis accepimus, quod quidam Monachus ad deponendam de campanili campanam subserviens, quia quoddam lignum corruit ipso movente, quendam puerum oppressit & occidit.

a Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. b Dilectio, alia, deest in antiquioribus exemplaribus, & in ver. comp. c Lugonens. al. Lugdunen. d c. 1. eod. tit. in 3. comp. e Meten. al. Areten. f Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat. g circumspexit. h Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat.

Quo-

Quocirca mandamus, quatenus si Monachus ipse rem necessariam agebat & utilem, & in loco, per quem aliquem transire non crederet, vel ibidem existere, vel etiam illuc de consuetudine venire, quando lignum mortuum dignoscitur, facis poterit, praesertim in monasterio, ad altiores ordines promovendi.

C A P. XVI.

Summatim ut sup. eod. cap. dilectus.

Idem Episcopo Padavano. (an. 1217.)

Significasti nobis a, quod cum F. Clericus equitaret, equus cui insidebat, tam se, quam ipsam projecit in aquam: unde Clericus ipsum graviter calcibus stimularit: equus vero cum exiret bucca durus, praeter voluntatem sefforis raptus in cursum, quandam mulierem, quam obviam habuit, ex improvise pedibus interfecit. Cumque nos ab eodem Clerico fecissemus inquiri, utrum equus vitium prius seivisset, illud asseruit se ignorasse. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, ad cautelam injungas eidem poenitentiam competentem: qua peracta non impedias, quo minus in suscepiis ministrat ordinibus, & ad majores valeat promovendi.

C A P. XVII.

Non censetur homicida is, quo prohibente, & causam non dante, a consanguineis homicidium committitur.

Idem.

Petrus Diaconus & Monachus sancti Joannis de Puna, sua nobis insinuatione monstravit, quod cum ipsum quondam in seculari habitu in Ecclesia de Rigelo a beneficium obtinentem, Abbas illius Ecclesiae eodem beneficio spoliasset: cognati & amici ejus irati plurimum & commoti, nocte quadam in domo Diaconi conveniunt, & caena facta dicebant, quod vindictam volebant sumere de Abbate: inhibiti autem expresse ab eodem Diacono, ne Abbatem occiderent, aut aliquid sibi facerent, unde ordinis sui d. scriimus incurterent, & animae detrimentum: nihilominus irruerunt in eum, & plagis impostis abierunt semivivo relicto: qui post dies aliquot exspiravit. (& infra. α) Quocirca mandamus, quatenus si praemissa novis veritate subnixi, spedito Diacono, non solum in Diaconatus officio ministrare, sed etiam ad ordinem Presbyteratus ascendere (si aliud canonicum non obtulerit) liberam concedas auctoritate Apostolica facultatem, praesertim si super hoc non fuerit repressus infamia: cum ei non debeat imputari, quod contra prohibitionem ejus expressam, eo causam vel occasionem non dante, ausu sacrilego fuit ab ipsius consanguineis attentatum.

(α Ab illo autem tempore usque hodie praedictus Diaconus, de hoc quid contigerat, tristis effectus, ab administratione cessavit & nondum expulso biennio, habitum induit Monachalem. Unde a nobis suppliciter petit edoceri, utrum posset in officio Diaconi ministrare & si hoc ei liceat, an posset promoveri ad majorem ordinem: licet autem praemissa veritas suffragaretur, praefatus Diaconus super Abbatis intuitu, non videretur esse culpabilis, quia tamen bonarum mentium est, ibi culpas agnoscere, ubi culpa non est, ab administratione officii propria voluntate se suspendit, vel habitum induit regularem, sibi non ad peccatum adscribimus, sed ad meritum reputamus.)

C A P. XVIII.

Irregularis censetur, qui alium lethaliter percussit, licet ab aliis fuerit excitatus: idem si apparet, an lethaliter, si etiam percussus ab aliis obiit, & non apparet, ex cuius vulnere decesserit: idem est, si percussit non lethaliter, si animum occidendi habuit, & ex aliorum vulneribus percussus exspiravit. h. d. notabiliter. Abbas.

a Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. vide citatos in e. dilectus. sup. eod. tit. b. l. mulierem quandam obviam habuit, quam ex improvise, &c. sed lectio, quam retinimus, planior est. c. c. 1. eod. tit. in 4. comp. d. Rigulo, & aliquos.

Idem Abbati S. Trinitatis de Mardenberg. a (an. 1217.)

Significasti nobis, quod cum quidam maleficus ingressus Ecclesiam, Eucharistiam cum altarium ornamentis & libris Ecclesiasticis extra Ecclesiam asportasset: L. Presbyter Ecclesiae Canonicus regularis praefatum iniquitatis filium forsario atrepto percussit: sed si ad mortem fuit istas hujusmodi, tu & ipse penitus ignoratis: quem parochiani Ecclesiae videntes ornamenta Ecclesiae asportantem, arreptis gladiis & fustibus in eodem loco protinus occiderunt: (& infra. α) Nos in praemissa causa credimus distinguendum, utrum constare possit, quod praefatus Sacerdos non infixit & percussione lethalem, de qua, si aliorum non fuissent vulnera subsecuta, percussus minime interfuisset, & percussor voluntatem non habuerit occidendi, neque ipsius studio, consilio vel mandata processerint alii contra illum. Et quidem si hoc ita se habet (quod forsitan ex eo posse ostendi, si certa apparuisset percussio, ab eodem inflicta tam modica & tam levis, in ea parte corporis, in qua quis de levi percussus non solet ad mortem, ut peritorum iudicio Medicorum talis percussio assereretur non fuisse lethalis) cum de ceteris credendum sit ipsi, qui non accusatur vel denunciatur ab aliquo, sed per seipsum consilium appetit salutare, post poenitentiam ad cautelam injunctam, in Sacerdotali poterit officio ministrare, maxime religionis accedente favore, cum sit Canonicus regularis, & sine omni scandalo possit Sacerdotali officio celebrare. Quod si discerni non possit, ex cuius illi d. percussus interit, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos: & si forte homicida non sit, a Sacerdotali officio abstinere debet: cum in hoc casu cessare sit tutius, quam temere celebrare, pro eo quod in altero nullum, in reliquo vero magnam periculum timeatur: (& infra. β) Si vero (quomamodum perhibetur) Sacerdos ille prius ab illo percussus sacrilego, mox cum eum ligone in capite repercutit: quamvis vini vi repellere omnes leges & omnia iura permittant: quia tamen id debet fieri cum moderamine inculpatae tutelae, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam: non videtur idem Sacerdos a poena homicidii penitus excusari: tum ratione instrumenti, cum quo ipse & percussit, quod cum grave sit, non solet levem plagam inferre: tum ratione partis, in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu quis lethaliter solet laedi.

(α Praefatus vero L. de suo salute praevigilans, evoluto anno sub titulo confessionis sibi rei ordinem revelavit, pro quo nobis humiliter supplicasti, ut cum eo misericorditer agere dignaremur. Licet autem contineatur in cautione, quod si quatuor homines, aut duo vel etiam plures contra unum hominem rixari saevint, & ab his mortuus fuerit vulneratus, quicumque illorum illi plagam imposuerit, homicida secundum instituta canonum iudicetur: quod tamen in alio canone dicitur de Presbytero, qui Diaconum equitans eum percussit: & ipse cadens ex equo cervicem fracta interit: quod si non ad mortem percussus est incaute agere Presbytero, competens poenitentia est indicenda, ita quod aliquanto tempore a Messarum solenniis denuo ad Sacerdotali officium revertatur. Quod si veraciter qualicunque percussione Presbyteri mortuus est Diaconus, nulla ratione more Sacerdotis permittendus est ministrare, etsi voluntatem non habuerit occidendi.)

(β Utrum autem de his simile sit sentiendum, quarum unus, sed quis, omnino nescitur, homicidium perpetravit, si forsitan ad sacros ordines recipiendus praesentetur, utrum omnes sint pariter rependendi, cum discerni non possit, qui debeat

a Mald. al. Maldon. al. Malebraon. b Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. Covarruv. in Clem. si furiosus. de homicid. in 2. p. relect. § 2. vers. sed primo hac eadem ratione. & Anr. Gomez. tom. 3. var. resolut. de homicid. num. 36. Conc. Trid. sess. 14. de refor. c. 7. c. inflixerit. d Vid. Jul. Clarum 5. sent. §. homicidium. vers. aliam est defensionem c. ipsum.

X 4

beans culpabiles iudicari, diligens investigator advertat, quamvis hic casus sit ab illo valde diversus.)

C A P. XIX.

Religiosus chirurgiam exercens, si ex ea mori sequitur, irregularis est, etiamsi sit peritus & diligens, & hoc fecerit causa pietatis: sed cum eo post satisfactionem misericorditer dispensari potest. h. d. ult. ad §. Ad ultimum.

Idem. a (an. 1214.)

Tua nos b duxit Fratemitas consulendus: (& infra) Quasivisti, quid sit de quodam Manacho sententiam, qui credens se quendam mulierem a gutturis tumore curare, ut chirurgicus eum ferro tumorem illum aperuit, & cum tumor allquantulum resedisset, ipse mulieri praecepit, ne se vento exponeret ullo modo, ne forte ventus subintrans gutturis apertionem, sibi causam mortis inferret: sed mulier (ejus mandato contempto) dum menses colligeret, vento se exposuit incaute, & sic per apertionem gutturis sanguis multus effluxit, & mulier diem ultimum sic finivit: utrum videlicet cum praedictus Monachus sit Sacerdos, liceat ei Sacerdotale officium exercere? Nos igitur Fratemitati tuae respondimus, quod licet ipse Monachus multum e deliquerit officium alienum usurpando, quod sibi minime congruebat: si tamen causa pietatis & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio chirurgiae, omnemque studuit, quam debuit, diligentiam adhibere, non est ex eo, quod periculam mulieris contra consilium ejus accidit, adeo reprobandus, quod non post satisfactionem condignam eum eo misericorditer agi possit, ut divina valeat celebrare: alioquin d interdicens est ei Sacerdotalis ordinis executio de rigore.

Qui Judici seculari dedit interfignia furis, a quo suis vulneratus, irregularis non est, licet ille postmodum occidatur. Abbas Siculus.

§. 1. Ad ultimum fuit ex parte tua propositum, quod quidam Scholaris, metuens, ne latrones in hospitio suo essent, de strato confurgens, reperit ibi furam: qui non solum ipsum Scholare prostravit ad terram, sed pene ad mortem vulneravit eundem: (& infra. a) Mane itaque Scholares latronem quasiverunt eundem, quem vulneratum inventum potestati Vincentiae tradiderunt: eorum quo constantem negavit, quod praemissa minime perpetravit. Unde praefatus Potestas ad eundem Scholare nuncios destinavit, ut exponeret, si qua sciret de latrone praedicto, vel traderet interfignia f: qui eultrum, quem ipsi latroni abstulerat, & sotalares ab eodem in ipsius domo dimissos, quos abstraxerat, ne pedum strepitus audiretur, nunciis tradidit memoratis, super eodem facto se nihil amplius intromittens. Potestas igitur receptis talibus interfigniis, latronem ipsum apparitoribus suis tradidit puniendam: qui sibi amputaverunt visilia, & oculos erueunt, latro vero ira & dolore commotus, nec potum sumpsit, nec cibum: & sic de medio est sublati. Unde per nostrum oraculum postulas edoceri, utrum praefatus Scholaris ad sacros valeat ordines promoveri? Nos igitur inquis. t. t. r. quod si praefatus Scholaris dignis meritis adjuvarit, propter praescriptum eventum a susceptione sacrorum ordinum nullatenus est arcendus.

(a Scholaris vero provocatus ab illo, vim vi in conscientia repellens, extracto latronis gladio eundem servato furis moderamine percussit, qui perterritus fugam quantum secus potuit arripere, maturavit.)

C A P. XX.

Qui dat causam abortioni, homicida est, si conceptam sponte vivificam animal rationale: alias secus.

a In Cod. Barbaria: Idem Episcopo Placen. b Cap. 3. red. s. in q. comp. c Dñio, multum, deest in manuscr. exemplarib. d Alioquin interdilla est ei, & c. e Visentia. f Interfignia, ut infr. interfignia

Idem Prioribus & fratribus Carthusien. a (an. 1214.)

Sicut b ex literarum veterarum tenore accepimus, cum quidam Presbyter vestri ordinis, qui prius fuerat niger Monachus, quandam mulierem praegnantem, cum qua contraxerat consuetudinem inhonestam, & qua asserbat se concepisse ex eo, per zonam attriperit quasi ludens, ipsa per hoc sic se afferuit esse laesam, quod occasione hujusmodi d abortivi: propter quod idem Presbyter proborum virorum usus consilio, scriptum duxit ab aharis ministerio sequestrandum: (& infra. a) Nos vero devotioni vestrae insinuatione praesentium respondemus, quod si nondum erat vivificatus conceptus, ministrare poterit, alioquin debet ab altaris officio abstinere.

(a Quare nobis humiliter supplicastis, ut cum eo agere misericorditer dignemur.)

C A P. XXI.

Non impusatur Clerico civiliter justitiam potenti de Laico, si Judex in Laicum exerceat vindictam sanguinis.

Idem S. Episcopo. (an. 1214.)

Postulasti: (& infra.) Quasivisti praeterea, utrum contra quosdam contempta excommunicationis sententia debitas Ecclesiis decimas subtrahentes, tibi regiam implorare liceat potestatem, cum ad solutionem ipsarum vix absque sanguinis effusione valeant coartari? Ad quod e respond. quod si te hujusmodi querimoniam simpliciter deponente, Rex (cui ad bonorum laudem, vindictam vero malorum, gladius est commissus) in eisdem rebelles traditam sibi exereuerit potestatem, eorum erit duritiae (aut f. malitiae) imputandum.

C A P. XXII.

Homicidium casuale non impusatur ei, qui non occidit, nec fuit in culpa, etiamsi ad cautelam veniam postulaverit. Honorius III. Episcopo Eboracens. g

(an. 1214.)

Exhibita h nobis I. Clerici confessio patefecit, quod cum in puerili esset constitutus aetate, cum quibusdam coetaneis suis ludens, & insequens unum ex illis, lapidem post eum non animo laedendi, sed timorem incutiendi projecit: qui licet ex projecto i lapide percussus non fuerit, neque tactus, ad alium tamen lapidem corruens, & caput offendens, tum propter imperitiam medicantis, tum propter patris incuriam, qui laboribus & sudoribus ipsum exposuit, expiravit. Quia vero dictus Clericus, ut mitigaretur dolor patris defuncti, veniam super hoc postulavit ab ipso, tu cum a sacrorum ordinum susceptione repellis: quoniam idem defuncti pater in extremis laborans tibi & Presbytero, cui suam aperuit conscientiam, confessus fuerit, & praestito firmaverit juramento, nihil ipsum in morte filii sui (prout sibi confiterat) commississe. Quare idem Clericus postulavit a nobis, ut cum de illius obitu laesam non habeat conscientiam, dignaremur agere misericorditer cum eodem.

Quocirca mandamus, quatenus si confiterit ita esse, ipsum propter hoc a receptione sacrorum ordinum non repellas.

C A P. XXIII.

Homicidium casuale non impusatur ei, qui dedit operam rei licitae, nec fuit in culpa.

Idem Episcopo & Capitulo Venesen. (an. 1214.)

Joannes Sacerdos & humiliter nobis insinuatione monstravit, quod cum pulsaret campanas, ut signo dato

a Carhusia. al. Carhusien. ordinis, in Cod. Barbar. b C. 4. cod. s. in q. comp. c al. ab eo. d husus, e al. ita: ad quod breviter respondimus. Rom. c. 13. f Haec duo verba, aut malitiae, desunt in antiq. exempl. g Ebricac. al. Ebroicac. h Vid. Tabiensem, verbo irregularitas. 3. §. 4. Sylvestrum, verbo homicidium. 2. q. 20. i eo profecto, in recentioribus contra veterem fidem. k Vid. Joannem de Anania & sisatos, supr. cod. s. in cap. ex literis. lib. 2.

con-

conveniret populus fidelium ad divina, tādens tintinnabulum, percussit quendam puerum coram eo, qui (cum vulnus esset mortale) decessit. Nos igitur attendentes, quod dicto Sacerdote, qui dabit operam rei licitæ, nihil potuit imputari, si casus omnes fortuitos non præviderit: discretionis vestræ mandamus, quatenus si constiterit ita esse, dictum Sacerdotem Sacerdotale officium exequi permittatis.

C A P. XXIV.

Clericus pugnando etiam contra inimicos fidei Catholica, si quinquam percussit, & de interfectione ipsum resuoridet conscientia, a ministerio altaris abstinere debet.

Idem Pelagio Presbytero. a (an. 1274.)

Precitio tua nobis exhibita continebat, quod cum inimici Dominicæ Crucis ac blasphemii nominis Christiani, castrum quoddam, in quo morabaris, graviter invaderent: excubitibus inde habitatoribus, tam Clericis quam Laicis, contra eos, ac b invicem confligentibus, hincinde occisi quamplurimi extiterunt. Unde cum pro eo, quod aliquos percussisti, irregularitatem metuas incurrisse: Mandamus, quatenus si de interfectione cuiusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, a ministerio altaris abstinere reverenter: cum sit consultus in huiusmodi dubio abstinere, quam temere celebrare.

C A P. XXV.

Idem dicit quod cap. Joannes. Sup. eod. & tantum ponit diversitatem in facto.

Gregorius IX. (an. 1236.)

Quidam e (ut asseris) ad ædificationem Ecclesiæ in adiutorium a Presbytero evocatus, ruens cum laqueari, quod idem Presbyter solvere nitebatur, hac occasione rebus est humanis exemptus: (& infra.) Attendentes igitur, quod Sacerdos ipse dabit operam licitæ rei, studuit etiam quam debuit diligentiam adhibere, circumstantibus (quibus periculum imminerebat) ita rempetitive & alta voce præmonitis, quod & intelligere & fugere potuerunt: Inquisit. tuæ taliter respondemus, quod ob hanc causam, vel quia omnes casus fortuitos (qui prævideri non possunt) forsitan non prævidit, non debet quoad officium vel beneficium impediri.

TITULUS XIII.
DE TORNEAMENTIS.

C A P. I.

Torneamenta fieri non debent: si vulnerato in eis conceditur poenitentia: sed si moritur, denegatur ei sepultura Ecclesiastica, si accessit animo pugnandi: secus si accessit alia causa, ut puta ut debita sibi exigeret. hoc dicit, cum cap. seq.

Ex Concilio Lateran. d (an. 1179.)

Felicis e memoria Innocentii & Eugenii prædecessorum nostrorum veltigias inherentes, detestabiles illas nundinas vel ferias, quas vulgo torneamenta vocant, in quibus milites ex condico convenire solent, & ad ostentationem virium suarum, & audaciam temere congedi, unde mortes hominum & animatum pericula sæpe proveniunt, heri prohibemus. Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei postea poenitentia non netur, Ecclesiastica tamen careat sepultura.

C A P. II.

Idem dicit quod in superiori cap.

a al. P. Presbytero. b al. & ita invicem. c Præter Doctores videbio citatos. n. c. ex literis. lib. 2. sup. eod. tit. d Concil. sub Alexana. III. cap. 20. referatur in Panorm. lib. 1. tit. 11. siue c. 143. e d. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 19. consule B. Thom. 2. 2. q. 95. ars. 3. ad 3. argumentum.

Alexander III. Anatin. Episcopo. (an. 1170. Roma.)

Ad audientiam nostram a noveris pervenisse, quod cum quidam ad locum deputatum torneamentis causa requirendi debita accessisset: (& infra. a) Nos attendentes, quod his tantum Ecclesiastica sepultura debeat interdici, qui ad torneamenta animo id faciendi tantum accedentes, decedunt ibidem: Fraternaliter tuæ mandamus, si tibi constiterit, quod ad prædictum torneamentum non animo ludendi, sed percipiendi credita pervenisset, licet ibi fortuito casu obierit, corpus ejus dispensatione b Ecclesiastica tradi facias sepulturæ, maxime si Dominicum corpus suscepit, & sacri olei fuerit unctio perunctus.

(a Accidit, ut violenter & inconsiderate ab equo, in quo insidebat, super eum cadente compressus mortuus est, sed prius Dominicum corpus suscepit, & sacri olei per unctioe unctus est. Verum pro eo quod in torneamentis mortem accepit, a sepultura fidelium prohibetur.)

TITULUS XIV.
DE CLERICIS PUGNANTIBUS
IN DUELLO.

C A P. I.

Clericus iniens duellum, siue obulerit, siue susceperit, deponendus est: poteris samen Episcopus cum eo dispensare, si mors vel mutilatio membri non sit inde secuta.

Alexander III. (an. 1172. Roma in Campaniam.)

Porro e si Clericus alicui sponte duellum obulerit, vel oblatum susceperit, siue victor, siue victus fuerit, de rigore juris est merito deponendus. Sed quantumcumque ejus in hoc gravis sit & enormis excessus, evadere potest depositionis sententiam, si cum ipso suus Episcopus duxerit misericorditer dispensandum; dummodo ex ipso duello homicidium vel membrorum diminutio non fuerit subsecuta.

C A P. II.

Irregularis est Clericus, non solum si ipse interficit per se, sed etiam si pugil ab eo datus adversarium occidat, nec excusus consuetudo: poteris samen cum eo circa beneficium habendum dispensari.

Cœlestinus III. d (an. 1195.)

Henicus e Presbyter nobis humiliter intimavit, quod cum Laicum quendam super iuro in seculari placito convenisset, quia testes sui defecerunt, pugilem secundum pravam terræ consuetudinem introduxit, qui reum usque ad ictibus vulneravit, quod coactus est expirare. Quia igitur super hoc nos consulere voluisti, ambiguitatem tuam responsione huiusmodi removemus, quod tales pugiles homicidæ verif existunt: nec prædictus Sacerdos, licet non ipse, sed alius pro eo in duello pugnaverit, debet in sacris ordinibus ministrare, sicut tradunt sacrorum canonum instituta. Homicidium autem, tam factum quam præceptum, siue consilio, aut defensione non est dubium peccari: poterit tamen cum eo circa habendum beneficium misericorditer dispensari.

TITULUS XV.
DE SAGITTARIIS. g

C A P. UN.

Encommunicandus est sagittarius & ballistarius contra Christianos. hoc dicit.

Inno-

a C. 1. eod. tit. in 2. comp. adde citatos in c. præced. & c. 1. sup. de corpore visitatis b al. dispensatio. al. ita: dispensatio Ecclesiastica ad faciendas. Hanc lectionem agnoscit Hostiensis, quam etiam verustiores aliquos codices præferunt. c C. 1. eod. tit. in 1. compilat. d al. Clemens tertius. e c. 1. eod. tit. in 2. compil. vid. Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 29. f al. verò, sed in recentioribus. g Sagittarius & Ballistarius in Cod. Barbaro

Innocentius III. (an. 1210.)

Artem illam a mortiferam & odibilem ballistariorum & sagittariorum adversus Christianos & Catholicos exerceri de cetero sub anathemate prohibemus.

**TITULUS XVI
DE ADULTERIIS ET STUPRO.**

C A P. I.

Suprans virginem tenetur eam dotare & ducere in uxorem: & si non vult cum ea contrahere, ultra dotem corporaliter castigabitur. h. d. cum cap. sequenti.

In Exodo. b.

Si feduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dorabit eam, & habebit uxorem. Si vero parer virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

C A P. II.

Summatum est supra capitulo proximo.

Gregorius S. pon. Episcopus. (an. 600 Roma in Apuliam.)

Pervenit ad nos, quod Felix quandam virginem stupro decepti: quod si verum est, quamvis esset de lege poena plestendus, nos aliquatenus legis dantem mollientes, hoc modo disponimus, ut aut, quam stupravit, uxorem habeat: aut si renuendum putaverit, corporaliter castigatus, excommunicatusque, in monasterio e, in quo agat penitentiam, detrudatur, de quo nulla sit egrediendi sine praeceptione d licentia.

C A P. III.

Maritus retinens adulteram conjugem non peccata poenitentia, particeps est delicti: secus si egerit poenitentiam: non tamen debet eam saepe recipere.

Ex Concilio Arelatensi.

Si vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit poenitentiam, sed permanserit in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps. Quod si mulier dimissa egerit poenitentiam, & voluerit ad virum suum reverti, debet, sed non saepe, recipere peccaticem.

C A P. IV.

Maritus propter suspicionem potest accusare uxorem de adulterio, & in accusando praesertur ceteris.

Ex Concilio Parisiensi. c.

Maritus etiam ex suspitione uxores accusare permiffum est, & ipsi plus ceteris de adulterio & accusare possunt & defendere.

C A P. V.

Ad solam mulieris confessionem, asserentis se commississe adulterium cum sacerdote, non debet sacerdos puniri, sed sibi infamato potest indici purgatio, quam si praestiterit, absolvitur, deficienti vero suspenditur ab officio.

Alexander III. (an. 1180.)

Significasti nobis si quendam Presbyterum cum alterius conjugem inter Ecclesiam dormivisse, quæ se & illum euidam Sacerdoti hujusmodi delictum confessus fuisse, publice tibi detexit, & hæc ipsum idem Sacerdos nomen adulterii celans in praesentia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cum negante adultero mulier in confessione persistat, consilium requisisti. Ideoque mandamus, quatenus condignam poenitentiam praefata imponens adulteræ, Ecclesiam per aspersionem aquæ benedictæ reconciliare procures. Prædicto autem Sacerdoti, ne (contra apostolum) infirmorum corda mala fama ipsius percussantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, neque

securiores Presbyteri existentes in peccatum licentius prolabantur, cum vicinis quinque Presbyteris, quos se nolle pejerare cognoveris, juxta arbitrium tuum purgationem indicas: quæ, si purgare poterit, in officio suo, ministrare permittas: alioquin ab officio suo ipsum suspendere non postponas.

C A P. VI.

Conjux conjugem de adulterio impetere non potest, si & ipse adulterium commississe convincatur.

Innocentius III. Euron. a Archiepiscopo.

(an. 1212.)

Intelleximus b, quod cum S. Laicus H. uxorem suam a maritali consortio depulisset, diocesanus eorum audiens eandem cum quodam adultero fornicari, eam & illum vinculo excommunicationis adstrinxit: quæ tandem adulterum abjurans, absolutionem recepta, coram Episcopo memorato prædictum virum sibi restitutum postulavit: at ille obijciens et adulterium, & quod ab ipso non expulsa, sed spontanea recessisset, restitutionem sibi proposuit minime faciendam: quod mulier inficias replicavit in ipsum, quod fuerat fornicatus: (& infra. c.) Quocirca mandamus, quatenus (nisi tibi constiterit, vel per evidentiam rei, vel per confessionem legitimam mulieris, quod adultera sponte fuisset, adulterii etiam quod videtur commississe, probatione cessante, ipsum recipere compellas eandem. Quod si prædicto modo de mulieris fornicatione constiterit, (nisi testes, per quos viri adulterium est probatum, fuerint reprobatum, cum matrimonii jus in utroque latum e constiterit, & paria delicta mutua compensatione tollantur) nihilominus eum cogas, ut eam recipiat, & maritali affectione petraçtetur: alioquin mulieri silentium imponere non postponas.

(c. Et de fornicatione sobolem procrearas: propter quod tali exceptione us non poterat contra ipsam. Cumque autem utrique parti probandi hoc facultate concessa, praefata mulier per quosdam testes ejusdem viri adulterium probavisset, quos ut ipse dicebat tanquam minus idoneos reprobandos: tandem ab eo ad nostram praesentiam suis appellatum.)

C A P. VI.

Non debet separari matrimonium, quando torum, propter adulterium, quando ambo conjuges fuerint adulterati.

Idem Episcopo Ambian. d (an. 1211.)

Tua Fratertinis & requisivit, utrum aliquo denegante uxori suæ in adulterio deprehensa debitum conjugale, si postmodum ipse cum alia perpetret adulterium manifeste, cogi debeat, ut eandem maritali affectione petraçtetur: (& infra.) Super quo taliter respond. quod cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir hujusmodi fornicationis obtentu, suæ uxoris nequit consortium declinare.

**TITULUS XVII.
DE RAPTORIBUS, INCENDIARIIS ET
VIOLATORIBUS ECCLESIARUM.**

C A P. I.

Ratione rapina sortitur quis forum non sui iudicis, & ab eo poterit puniri, proprio iudice suffragante.

Ex Concilio Meldensi f (in Gallia.)

De illis autem, qui de loco ad locum iter faciunt, & ibi rapinas & depradationes peragunt, placuit, ut ab illius loci Prælato excommunicentur, nec ante ex parochia illa exeant, quamdigne, quæ perpetrarunt, emendent: quoniam excommunicatio proprio.

a. c. 2. eod. tit. in 2. comp. b. Exod. 22. c. cap. 2. eod. tit. in 2. comp. c. monasterium. d. al. præcepto. e. Burch. l. 16. decr. a. ult. etiam tribus Concilio Parisiensi cap. 3. f. Cap. 6. eod. tit. in 2. comp. l. post Cons. Later. p. 50. cap. 21. g. 2. Cor. 1. et 2. cap. 6.

a. Tullen. Episcopo. b. Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat. c. D. Hio. l. 2. eod. des. in Cod. Vasican. & aliis Cod. d. Ambian. e. Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. f. Concil. Meldense. c. 2. ut refer. Burch. lib. 11. decr. cap. 45. & l. 10. p. 14. c. 1. g. habetur eod. eod. tit. in 1. compil.

prio Episcopo significanda est, ne eos recipiat, antequam illuc redeant, ubi rapinam fecerint a, & omnia plene emendent.

C A P. II.

Manifestus raptor, vel Ecclesia violator, si restituit, vel de restituendo cavet, in vita & in morte ad penitentiam, & ad sepulturam admittitur; si vero noluit cavere cum possit, & in morte non potest, Clerici eius sepultura interesse non debent: & Clerici interessentes vel injungentes penitentiam contra hanc dispositionem, deponantur ab officio & beneficio. Eugenius III. (an. 1150. Rom.)

Super eo b vero: (& infra. a) Statuimus, ut quicumque ex his, qui violenter furaverint in rapinam, sive Ecclesiarum violationes, manifeste fuerit deprehensus, nisi prius ablata restituat, si poterit, vel emendandi firmam & plenam securitatem fecerit penitentiam beneficium ei penitus denegetur. Si vero usque ad obitum in contumacia sua duraverit, & in extremis positus, remedium penitentiam humiliter postulaverit, si emendationem, vel emendandi securitatem praestiterit, si penitentiam & sepultura Ecclesiastica concedantur. Qui autem in sanitate obdormata mente non penituerit vel emendaverit, & in morte securitatem praestare non poterit, solenniter penitentiam parum professe videtur, sicut credimus: sed de peccato coartito viaticum non negetur, ita tamen, ut nullus Clericorum sepultura illius intersit, nec ejus elemosynam praesumat accipere. Quod si qui Presbyterorum vel Clericorum contra hoc in vita vel in morte penitentiam dare, aut sepultura interesse, vel eorum elemosynas accipere attentaverint, seu hujusmodi rapinae participes inventi fuerint, ordinis sui damnium irrecoverabiliter patiantur, & Ecclesiastico beneficio careant.

(a Quod de raptoribus & Ecclesiarum violatoribus atque Presbyteris, qui eis penitentiam injungere, vel per eorum oblationes contra statum nostrum suscipere attentaverint, a nobis communi deliberatione statutum est in Concilio cum fratr. nostr.)

C A P. III.

Excommunicari debent, qui capiunt, vel spoliants fideles ex iusta causa navigantes. h. d. primo Excommunicati sunt spoliants naufragium patientes, nisi ablata restituant. hoc secundo.

Ex Concilio Lateranen. d (an. 1179.)

Excommunicationi subdantur, qui Romanos, aut alios Christianos, pro negotiatione, vel aliis honestis causis navigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare praesumunt. Illi etiam, qui Christianos naufragium patientes (quibus secundum regulam fidei auxilio esse tenentur) damnata e cupiditate spoliant rebus suis, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se noverint subiacere.

C A P. IV.

Ex Principis delegatione possunt Praefati de rapto, & aliis criminibus judicare, poenam tamen sanguinis infligere non possunt.

Alexander III. Panorm. Archiepisc. (an. 1180.)

In Archiepiscopatu tuo quandoque Sarraceni mulieres Christianas & pueros rapiunt, & eis abuti praesumunt, & quosdam etiam interdum occidere non verentur: cum autem excessus hujusmodi Rex Siciliae tibi & aliis Episcopis commiserit puniendos: Consult. t. t. resp. quod tales in jurisdictione tua existentes, pecuniaria poteris poena multare, & etiam flagellis afficere, ea moderatione adhibita, quod flagella in vindictam sanguinis transire minime videantur. Si vero ita fuerit gravis excessus, quod mortem vel detractionem membrorum debeant sustinere, vindictam reserves regie potestati.

a Fecerunt. b Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. c In recensioribus, sed de peccato coartato corde viaticum, &c. d sub Alex. III. c. 24. & excommunicationis quoque. & Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. e Damanda, in Concilio. f C. 3. eod. tit. in 3. compil. & post Concil. Later. part. 50. c. 48.

C A P. V.

Incendiarius Ecclesia in morte penitens & absolutus, in caemeterio sepelitur: & heredes compelluntur ad satisfaciendum, juxta facultates defuncti, hoc dicit.

Idem a Claremonten. Episcopo. (an. 1180.)

In litetis tuis continebatur b; quod cum H. multisisset crimibus irretitus, qui Ecclesiarum incendium Diabolo instigante commiserat, tandem in agitudine constitutus, accepta penitentia de commissis, per manum Capellani sui fuit a sententia anathematis absolutus, sed mortuus Ecclesiasticam sepulturam habere non potuit. Quapropter, si ita res se haberet, mandamus, ut corpus ejusdem appellatione cessante facias in caemeterio sepeliri, & heredes ejus montes & compellas, ut his, quibus ille pro incendio, vel alio modo damna contra justitiam irrogaverat, juxta facultates suas condigne satisfaciant, ut sic a peccato valeat liberari.

C A P. VI.

Raptus dicitur, ubi volens pro matrimonio abducitur: raptor tamen cum rapta matrimonium contrahere potest: & post consummationem matrimonii aliter sine consensu alicujus religionem ingredi non potest. h. d. cum cap. sequenti.

Lucius III. Burgen. Episcopo. (an. 1181. Rom.)

Cum causam c, quae inter E. militem & uxorem ejus vertitur: (& infra. a) Respondemus, quod cum ibi raptus dicitur admitti d, ubi nil ante de nuptiis agitur: iste raptor dici non debet, cum habeat mulieris assensum, & prius eam deponaverit, quam cognoverit, licet parentes reclamarent e, a quibus eam dicitur rapuisse. Praeterea cum post matrimonium carnis commixtionem perfectam (teste Apostolo f) uxor sui corporis potestatem non habeat, sed maritus, & e converso: si praecessit matrimonium, vel ex probationibus viri, vel ex mulieris confessione claruerit, post matrimonium g sine assensu viri non potuit ipsa monasterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Non ergo pro eo, quod post matrimonium consummatum rapta pro viri in monasterio fuerit, viri poterit consortium declinare, maxime si probari nequeat vitium, ut mulier profiteretur continentiam, assensisse. b

(a Tu commissum experientia terminandam, E miles repetens mulierem legitime sibi non potest, qui a parentibus prius rapuit eam, illa tamen nolente, ut dicitur, ut postmodum, & priusquam eam cognosceret, desponsavit, deinde inclusa est in monasterium, ubi etiam desinetur. Unde quoniam super his prudenter. i. duxit. sed. Apostol. consulendam: significatione praesentium tibi.)

C A P. VII.

Rapta potest matrimonium contrahere cum raptoe, ubi dabitur libera facultas in contrahendo.

Innocentius III. Episcopo Saronen. i) an. 1122.)

Aeccedens k ad Apoll. sedem: (& infra. a) Rapta puella legitime contrahet cum raptoe, si prior dissenso transeat postmodum in consensum: & quod ante displicuit, tandem incipiat complacere, dummodo ad contrahendum legitime sint personae.

(a Dil. fil. B. frater hospitalis Hierosolymitani a nobis ex parte tua quaesivit, utrum Clericus absente gratia studior. Ecclesiastico possit beneficio investiri & utrum si rapta puella & in aliena diocesi delata in Ecclesia facie consensu in raptoem, matrimonium hujusmodi legitimum sit habendum. Nos igitur inquisitioni tuae r. r. quod & Clericus absens per alium, vel alius magis pro eo potest de beneficio Ecclesiastico investiri, &c.)

TITU-

a Claremonten. b C. 6. eod. tit. in 1. comp. c C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 24. d commissi. e reclamaverint. f 1. Cor. 7. g al. postmodum sine, &c. h consensisse. i Latonien. Claronica. forte Graeceniensis, sed ut plurimum legitur, Latonien. k C. 1. eod. tit. in 3. comp.

TITULUS XVIII.

DE FURTIS.

CAP. I.

Breve est, & non summatur.

In Exodo. 4.

Qui furatur hominem, & vendiderit eam, convictus *noxæ*, morte moriatur.

CAP. II.

Furibus & latronibus in peccato obuentibus sacramenta Ecclesiastica deneganda sunt, secus si in morte eos panisuit.

Ex Concilio Triburiën.

Fures & latrones, si in furando vel depradando occiduntur, visum est pro eis non esse orandum. Sed si comprehensi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus.

CAP. III.

Committens furtum ex necessitate non multum urgente, peccat, sed non graviter: unde imponenda est ei levis poenitentia. h. d. secundum communem intellectum.

Ex poenitentiali Theodori.

Si quis b propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, poeniteat hebdomadas tres: & si reddiderit, non cogatur jejunare.

CAP. IV.

Non indicans furum propter lucrum, quod ab eo consecutus est, reus peccati est.

Hieronymus super Parabolâs. c.

Qui cum fure partitur, occidit animam suam. Non fur solum d, sed ille reus tenetur, qui furti conscio quærente possessore non indicat.

CAP. V.

Fur occultus potest post restitutionem & poenitentiam ad sacros ordines promoveri.

Alexander III. Cremon. Episcopo. (an. 1179.)

Ex literis e tuis innotuit, quod B. calicem quemdem in Ecclesia minus caute dimissum rapiens, longo tempore detinere præsumpsit: (& infra.) Mandamus, quatenus si sponte confessus fuerit, & exinde Ecclesiæ, cujus calix fuerat, satisfecerit, nec est super hoc nota vel infamia manifesta respectus: post peractam poenitentiam, aut congruam partem poenitentia (cum modo alias idoneum ipsum esse cognoscas) ad sacros ordines non dubites promovere.

TITULUS XIX.

DE USURIS. f.

CAP. I.

Usura est lucrificare fructus rei pignorata: fallis in casu hic excepto.

Alexander III. in Concil. Turon. (an. 1180.)

Pures & Clericorum: (& infra. α) Generalis Concilii decrevit auctoritas, ut nullus constitutus in Clero, vel hoc, vel aliud genus usuræ exercere præsumat. Et si quis alicujus possessionem data pecunia hac specie, (vel h conditione) in pignus acceperit, si sortem suam deductis expensis de fructibus jam perceptis, absolute possessionem restituit debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto, possessio libere ad dominum revertatur. Quod si post hujusmodi constitutum in Clero quisquam extiterit, qui detestandis usurarum lucris insistat, Ecclesiastici officii periculum patitur: Nisi forte Ecclesiæ beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu Laici videatur.

a Exod. 21. & cap. 1. eod. tit. in 1. compil. vid. Joan. de Anania. b Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. c Proverb. 29. & Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. d al. sansummodo. e Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. f Vid. B. Thom. 2. 2. qu. 78. g Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. part. 16. c. 9. h inclusa desunt in omnibus antiquis Cod. Gregor.

(α Et quod moventes dicimus, eorum quoque qui præsentem seculum professione vocis & habitu reliquerunt, dum communes usuras quasi manifestius damnatas exhorrent, commodantes pecuniam egenis, possessiones eorum in pignus accipiunt & prævenientes fructus percipiunt ultra sortem: idcirco)

CAP. II.

Idem in effectu dicitur cum præcedenti cap. sed addit facis idem esse in Laicis, nam in præcedenti capite tantum fuit facta mentio de Clericis.

Idem Cantuariën. Archiepiscopo & eius Suffraganeis.

(an. 1180.)

Quoniam a non solum viris Ecclesiasticis, sed etiam quibuslibet aliis periculose est usuratum lucris intendere: auctoritate præsentium duximus injungendum, ut eos, qui de possessionibus, vel arboribus, quas tenere in pignore noscentur, sortem (deductis expensis) receperunt, ad eadem pignora restituenda sine usurarum exactione Ecclesiastica districtione compellas. b

CAP. III.

Manifesti usurarii ad communionem altaris & Ecclesiasticam sepulturam, & oblat. quæ offerendam admitti non possunt, & Clerici contra hoc facientes puniuntur, ut hic dicitur.

Idem c in Concilio Later. (an. 1179.)

Quia in omnibus fere locis ita crimen usurarum invaluit, ut multi (aliis negotiis prætermisiss) qualiter usuras exerceant, & qualiter utriusque Testamenti pagina condemnentur, nequaquam attendant: Ideoque constituimus, quod usurarii manifesti, nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam (si in hoc peccato decesserint) accipiant sepulturam, sed nec oblationes eorum quiquam accipiat. Qui autem acceperit, vel Christianæ tradiderit sepulturæ: & quæ acceperit, reddere compellatur: & donec ad arbitrium Episcopi sui satisfaciatur, ab officii sui maneat executione suspensus.

CAP. IV.

Potest intelligi dupliciter. Primo in mutuo. Secundo, in recipiente usuras: & secundum primum intellectum hoc dicit: Etiam pro opere pio non licet usuras recipere, quando per receptionem datur causa usura committenda. h. d. Vel sic & clarius. Non licet inducere quem ad exercendum usuras etiam pro pio opere, & ista lectura colligitur ex decisa.

Idem Panormitano Archiepiscopo. (an. 1180.)

Super eo d veto: (& infra. α) Respondemus, quod cum usurarium crimen utriusque Testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus: quia cum Scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri: multo magis prohibendus est quis, ut etiam pro redimenda vita captivi, usurarium crimine involvatur.

(α Quod a nobis sua discretio postulavit, utrum possit in recipienda pecunia ad usuram dispensatio fieri, ut pauperes qui in Sarracenorum captivitate tenentur, per eandem possint pecuniam liberari, præsentibus literis tibi)

CAP. V.

Usurarii, qui sunt solvendo, coguntur per poenas Lateran. Concilii usuras restituere, etiam quas ante Concilium receperunt: & facultatibus non extantibus debent possessiones emptæ ex pecunia foenebri vendi, & debentibus recipere satisfieri.

Idem Salernitano Archiepiscopo. (an. 1213.)

Cum tu manifestos & usurarios juxta decretum nostrum, quod nuper in Concilio promulgatum est, communionem altaris, & Ecclesiastica præceptis sepultura privandos, donec reddant, quod tam prave receperant: quidam eorum (ad excusandas f excusationes in peccatis) impudenter

a Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. b compellatis. c Idem scil. Alexand. III. in Concil. Lateran. c. 25. eod. tit. in 1. compil. d Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. part. 16. cap. 1. e Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. f Sumuntur hæc ex Psalmo 140.

dentur affirmant illas duntaxat usuras restituendas, quæ sunt post interdictum nostrum receptæ: (& infra. α) Super his Frat. t. t. r. quod siue ante, siue post interdictum nostrum usuras extorserint, cogendi sunt per poenam, quam statumus in Concilio, eas his, a quibus extorserunt, vel eorum hæredibus restituere, vel (his non superstitibus) pauperibus erogare, dummodo in facultatibus habeant, unde ipsi a possint eas restituere: cum juxta verbum B. Augustini b: *Non remittitur peccatum, nisi restituantur ablatum*. Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde usuras valeant restituere, non debent ullæ c. poena multari, cum eos nota paupertatis eviderent excuset. Possessiones vero, quæ de usuris comparatæ sunt, debent vendi & ipsarum præcia his, a quibus usuræ sunt extortæ, restitui: ut sic non solum a poena, sed etiam a peccato possint: (quod per usurarum extorsionem incurserant) liberari.

(& Nec aliquos ad salvandas usuras, quas ante interdictum receperant, debere compelli.)

C A P. VI.

Vendens rem plus quam valeat, quia solutionem differo, peccat: nisi dubium sit an tempore solutionis erit valor rei variatus, & venditor non erat venditurus tempore, quo vendidit. h. d. secundum communem intellectum.

Idem *Gonson. d. Archiepiscopo. (an. 123.)*

IN civitate sua e diebus sæpe contingere, quod cum quidam piper, seu cinnamomum, seu alias merces comparant, quæ tunc ultra quinque libras non valent, & promittunt se illis, a quibus illas merces accipiant, sex libras statuto termino soluturas. Licet autem contractus hujusmodi ex tali forma non possit cenferi nomine usurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrun, nisi dubium sit merces illas plus minuse solutionis tempore valituras: & ideo cives tui saluti suæ bene consulente, si a tali contractu cessarent, cum cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.

C A P. VII.

Usurarius monitus non desistens, si Clericus est, ab officio & beneficio suspenditur: si Laicus, excommunicatur.

Idem. (an. 1213.)

PRæterea si parochianis tuis usuras recipere interdicas, qui si parere contempserint, si Clerici sint, eos ab officio beneficioque suspendas: Si Laici, usque ad dignam satisfactionem ipsos vinculo excommunicationis adstringas.

C A P. VIII.

Fructus rei pignorate computari debent in sortem, & excipis unum casum.

Idem *Abbari & Fratris. S. Laurentii. (an. 1213.)*

CONquestus est & nobis C. Clericus: (& infra. α) *Discret. v. mandamus, quatenus si terram ipsam titulo pignoris detinetis, & de fructibus ejus sortem recepistis, prædictam terram Clerico memorato reddatis: Nisi terra ipsa de feudo sit monasterii vestri.*

(& *Præsentium later, quod licet de quadam terra, quam pater suus vobis obligavit sortem vestram deductis expensis receperitis, tamen ipsum non sine derogatione vestra salutis, & honestatis, & fama, nihilominus destinetis, inde est, quod*)

C A P. IX.

Hæres usurarii filius, vel extraneus: usuras extortas per desunctum, restituere compellitur.

Idem *Episcopo Placentino. (an. 1213.)*

TUA nos h. duxit Frat. consulendos, quid sit de usurariorum filiis observandum, qui eis in crimine usurarum desunctis succedant, aut de extraneis, ad quos bona usurariorum asseris devoluta? Tuz igitur questionis

teris præsentibus respondemus, quod filii ad restituendas usuras ea sunt distractione cogendi, qua parentes sui si viverent, cogentur. Id ipsum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.

C A P. X.

Adutuans ea mente, ut ultra sortem aliquid recipiat, tenetur in foro anima ad illud restituendum, si ex hoc aliquid consecutus est. Idem in non dante parabolam juramenti, nisi aliquid inde recipiat. Et idem in vendente rem plus, quam valeat, quia differt solutionem.

Urbanus III. (an. 1186.)

CONSULUIT nos tua devotio, an ille in judicio animarum quasi usurarius debeat judicari, qui non alias mutuo traditurus, eo proposito mutuum pecuniam credit, ut licet omni conventionione cessante, plus tamen forte recipiat. Et utrum eodem reatu criminis involvatur, qui (ut vulgo dicitur) non aliter parabolam juramenti concedit, donec, quamvis sine exactione, emolumentum aliquid inde percipiat. Et an negotiator b poena confimili debeat condemnari, qui merces suas longe majori pretio distrahit, si ad solutionem faciendam prolixioris et temporis dilatio prorogetur, quam si ei in continentem pretium persolvatur. Verum quia, quid in his casibus tenendum sit, ex Evangelio Lucæ manifeste cognoscitur, in quo dicitur d: *Dans mutuum, nihil inde sperantes: hujusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cum omnis e usura, & superabundantia prohibeatur in lege) judicandi sunt male agere, & ad ea, quæ taliter sunt accepta, restituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi.*

C A P. XI.

Manifestus usurarius appellans ad subterfugendum restitutionem, audiendus non est.

Innocentius III. *Prælati in regno Francia*

constitutis. (an. 1213.)

QUAM perniciosum: (& infra. α) *Mandamus, quatenus manifestos usurarios (maxime quos usuris publice renunciasse conspexerit) cum aliquis eos convenerit de usuris, nullus permittatis appellationis subterfugio se tueri.*

(& *Est vitium usurarum, discretionem vestram non credimus ignorare, cum præter constitutiones canonicas, quæ in earum odium emanarunt, per Prophetam datur intelligi, eos qui suam dant pecuniam ad usuram a tabernaculo Domini repellendos, & tam in Novo quam in Veteri Testamento prohibita sint usura, ut ipsa veritas præcipit, mutuum dare, nihil inde sperantes, & per Prophetam dicatur, usuram & omnem superabundantiam non accipies. Inde est quod universitati vestra per Apost. sed.)*

C A P. XII.

Per subtractionem communionis Christianorum, & per principes seculares cogendi sunt Judæi, ad usuras restituendas.

Idem *Narbonen. Archiepiscopo. (an. 1213.)*

POST & miserabilem: (& infra. α) *Judæos ad remittendas Christianis usuras, per Principes & potestates compelli præcipimus seculares. Et donec eis remiserint, ab universis Christi fidelibus tam in mercimoniis, quam in aliis per excommunicationis sententiam, eis jubemus communionem omnimodam denegari.*

C A P. XIII.

Non obstante juramento de non repetendis usuris, per debitorem præstato, potest Judex ex officio suo usurarium ad restituendas usuras compellere.

Idem *Adunensi Episcopo. (an. 1213.)*

TUAS h. dudum recepimus questiones, quod quidam Usurarius eos, quibus dant pecuniam ad usuram, præsta-

a Al. ita: unde possint restituere. b epist. 54. ad Macedonianum. c al. non solum a panalla. d Januensi. e C. 8. cod. sis. in 1. comp. f C. 9. cod. sis. in 1. comp. g C. 10. cod. sis. in 1. comp. h C. 11. cod. sis. in 1. comp. Vid. Covarr. 3. var. res. 6. 3.

a Cap. 12. cod. sis. in 3. comp. b Vid. Sorum l. 6 de just. & jur. 9. 4. art. 1. & Sylvest. verbo, usura. 2. q. 1. c proluxi, in antiq. Cod. d Luc. 6. c verba Ezubiels sunt. c. 18. f c. 1. cod. sis. in 3. comp. g c. 2. cod. sis. in 3. comp. h c. 3. cod. sis. in 3. compilo.

præstare faciunt juramentum, quod usuras non repetant, & super his, quas solverint, nullam moveant quaestio- nem. Nos igitur respondemus, ut usurarios ipsos moni- tione præmissa per cens. Eccl. appell. remota compellas, ante usurarum solutionem ab earum exactioe desistere, vel restituere ipsas, postquam fuerint perolutæ, ne de dolo & fraude contingat eos commodum reportare.

C A P. XIV.

Non auditur usurarius repetens usuras, nisi prius res- tituas extortas.

Idem. (an. 1213.)

Quia a frustra legis auxilium invocat, qui commit- tit in legem: Stauimus, ut si quis usurarius a no- bis literas impetraverit super restituendis usuris, vel fru- ctibus computandis in sortem: nisi prius ipse restituerit usuras, quas ab illis noscitur recepisse, auctoritate li- terarum ipsarum nullatenus audiat.

C A P. XV.

Convictus de usuraria pravitare per famam & alia argumenta, potest manifestari usurarius, & tanquam ma- nifestus usurarius compesci, secundum dispositionem Late- ranensis Concilii.

Idem Altrifiodoren. Episcopo. (an. 1213.)

Cum in b diocesi tua sint quamplurimi usurarii, de quibus minime dubitatur, quin sint usurarii mani- festi, contra quos propter timorem potentum, qui tuen- tur eosdem, nullus accusator apparet, nec iidem sunt per sententiam condemnati: Fraternitati tuæ taliter res- pondemus, quod licet contra eos non appareat accusator; si tamen aliis argumentis illos constituerit esse usurarios manifestos, in eos penam in Later. Concilio e contra u- surarios editam, libere poteris exercere.

C A P. XVI.

Maritus recipiens pignus pro dote promissa, non tenetur fructus in sortem computare. h. d. & est casus singularis, & alibi non probatur.

Idem. (an. 1213. Roma.)

Salubriter d: (& infra.) Sane generum ad fructus possessionum, quæ sibi a focero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem, non credi- mus compellendum; Cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.

C A P. XVII.

Repetens usuras non auditur, nisi restituas extortas per se, vel per alium, a quocunque causam habeas.

Idem Episcopo Bonon. (an. 1213. Rome in Angliam.)

Michael Laicus e suam nobis querimoniam destinavit, quod M. & quidam alii Bonon. cives multa extor- serunt ab eo, & a patre suo, cujus hæres extitit, nomi- ne usurarum: (et infra.) Attentius provisuras, ne au- thoritate nostra in negotio procedas eodem, nisi dictus conquerens restituerit, vel adhuc restituit, si quas ali- quando ipse, vel pater ejus extorsit usuras.

C A P. XVIII.

Etiam Judæi compellendi sunt ad restituendas usuras extortas a Christianis, & ad solvendas decimas vel oblatio- nis de eorum possessionibus.

Idem in Concilio generali. (an. 1215.)

Quanto amplius Christiana religio ab exactioe com- pescitur usurarum, tanto gravius super his Judæo- rum perfidia insolenscit f, ita quod brevi tempore Chri- stianorum exhauriant facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne a Judæis immaniter ag- graventur, synodali decreto statuimus, ut si de cætero quocunque prætextu Judæi a Christianis graves immode-

ratæve usuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satisfecerint competenter. Unde Christiani (si opus fuerit) per cens. Eccl. app. postposita, compellantur ab eorum com- mercii abstinere. Principibus autem injungimus: ut propter hæc non sint Christianis infesti, sed potius a tan- to gravamine studeant cohibere Judæos. Hac eadem pena Judæos decernimus compellendos, ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis & oblationibus a debitis, quas a Christianis de domibus & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Judæos quocunque titulo de- venissent: ut sic Ecclesiis conferventur indemnes.

C A P. XIX.

Usurarius est, qui a debitore recipit aliquid ultra sor- tem, etiam si suscipias in se periculum. h. d. primo. Non est usurarius emptor rei minus justo pretio, si tunc verissi- militer dubitetur, an tempore solutionis plus vel minus se- res valitura. h. d. secundo. Propter dubium excusatur is, qui ex eo, quod differt solutionem pretii, vendit rem plus, quam valeat, si non erat eam alias venditurus. hoc dicit tertio.

Gregorius IX. fratri R (an. 1236. Roma.)

Naviganti b vel eunti ad nundinas, certam mutuan- g pecuniarum quantitatem, eo quod suscipit in se peri- culum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus. Ille quoque qui dat X. solidos, ut alio tem- pore totidem sibi grani, vini, vel olei men-uræ reddan- tur: quæ licet tunc plus valeant, utrum plus vel mi- nus solutionis tempore fuerint valitura, verisimiliter dubitatur: non debet ex hoc usurarius reputari. Ratione hujus dubii etiam excusatur, qui pannos, granum, vin- num, oleum vel alias merces vendit, ut amplius, quam tunc valeant, in certo termino recipiat pro eisdem, si ta- men ea tempore contractus non fuerat venditurus.

TITULUS XX.

DE E CRIMINE FALSI

C A P. I.

Testis falsidicus tres latis, Deum, Judicem, & partem: & falsus est non solum qui mendacium dicit, sed etiam qui veritatem occultat.

Augustinus.

Falsidicus testis tribus personis est obnoxius: primum Deo, cujus præsentiam contemnit; inde Judici, quem mentiendo fallit: postremo innocenti, quem falso testimonio lædit. Uterque d reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

C A P. II.

Sententia lata per falsas literas, non debet executioni mandari.

Lucius III. Vigoriano e Episcopo. (an. 1181.)

Super eo f quod sententiam auctoritate literarum fal- sarum latam noluisse executioni mandare, tuam pru- dentiam commendamus: Mandantes, ut quotiens aliqua scripta, sub nomine nostro destinata, redarguenda vide- ris falsitatis, nullam eis adhibeas fidem: & quod perig- las mandatum fuerit, non observes: sed cum, qui præ- sentavit, retineri facias diligenter.

C A P. III.

Clericus falsas sigillum Principis deponitur. Item ei character imprimitur, & in exilium mittitur.

Urba-

a C. 4. eod. tit. in 3. comp. b C. 4. eod. tit. in 3. comp. Vid. Aretinum in 9. ex maleficiis. Inst. de actionib. c. Lat. Concil. sub Alex. III. c. 25. quod refertur in c. quia in omnibus, sup. eod. tit. d. C. 1. eod. tit. in 4. compil. vid. Conarr. 3. var. resp. 2. num. 3. c. Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. f. inolefais. in Cod. Barb. id est, crepescit.

a Hodie Judæi non possunt habere bona immobilia, per extrav. Paul. III. & Pii V. Pontif. Maximi in cap. multorum sup. de Ju- dæis. b Vid. citatos in cap. in civitate. sup. eod. tit. & Sorum de just. & jure gl. 6. q. 4. art. 2. c. In quodam veteri manuscr. De falsariis & crimine falsi d. 11. q. 3. c. 80. e. Vigoren f. Cap. 3. eod. tit. de re judi in 2. comp. quod etiam hic adnotat Joan. And.

Urbanus III. (an. 1186.)

Ad audientiam a nostram te significante pervenit, quod cum quosdam Clericos, qui falsaverunt sigillum Philippi Regis Francorum, carcerali custodia mancipaveris (*et infra. α.*) Erat t. t. r. ut eis nec membrum auferri, nec poenam infligi facias corporalem per quam periculum mortis possint incurriere, sed eis a suis ordinibus degradatis, in signum maleficii characterem aliquem imprimi facias, quo inter alios cognoscantur: & provinciam ipsam eos abjurare compellens, abire permittas.

(*α. Quid faciendum sit sibi de ipsis ad sed. Apostol. duobus inquirendum. Unde nos.*)

C A P. IV.

Existens in curia literas Apostolicas non recipiat, nisi de manibus Papa, vel officialium ab ipso deputatorum, persona tamen solennes per nuncios recipere poterunt, de manibus tamen praedictorum. Contra faciens si Laicus est, excommunicationi subiacet: si Clericus, ab officio & beneficio deponitur. hoc dicit usque ad §. Adjicientes.

Innocentius III. (an. 1212.)

Dura saepe mandata: (*et infra. α.*) Statuimus & sub excommunicationis poena & suspensionis ordinis & beneficii districtius inhibemus, ne quis apud sedem Apostolicam literas nostras nisi a nobis, vel de manibus illorum recipiat, qui de mandato nostro ad illud sunt officium deputati. Si vero persona tantae auctoritatis extiterit, ut ipsam deceat per nuntium literas nostras recipere: nuntium ad Cancellariam nostram, vel ad nos ipsos mittat idoneum, per quem literas Apostolicas juxta formam praecipit recipiat. Si quis autem in hac parte mandati nostri transgressor extiterit, si Laicus fuerit, excommunicationi subiacet: si Clericus, officii & beneficii suspensione damnetur: (*et infra.*)

(*α. Accidit nuper in urbe, quod quidam falsitatis astutiam perniciosius exercentes fuerint in iniquitatibus suis deprehensi, ita quod bullas tam sub nomine nostro quam bona mem. Ce. pp. n. quas falso conspuxerant, & quamplures literas bullis Agnatas invenerimus apud eos. Nos autem semper honori Rom. Eccl. & utilitati omnium paterna volentes sollicitudine providere, de frat. n. consilio.)*

Per excommunicationis poenam providet contra non resignantes, nec destruentes literas falsas intra XX. dies: & absolutio Papa reservatur, & contra factum non tenet. h. d. Abbas,

§. 1. Adjicientes statuimus, ut generalem excommunicationis sententiam promulgetis, quam per singulas parochias faciatis frequentius innovari, quod si quis falsas literas se habere cognoscit, intra viginti dies literas illas aut destruat, aut resignet, si poenam excommunicationis voluerit evadere: quam (nisi forsitan in mortis articulo) sine speciali mandato nostro, a quoquam nolumus relaxari: nec etiam si praesumpta fuerit contra hoc absolutio, quicquam habeat firmitatis.

C A P. V.

Ponit novem modos falsandi literas Papales.

Idem Archiepiscopo & Canonice Mediolan.

(an. 1212.)

Iacet ad regimen: (*et infra. α.*) Ut autem varietates falsitatis circa nostras literas deprehendere valeatis, eas vobis praesentibus literis duximus exprimerdas. Prima species falsitatis haec est, ut falsa bulla falsis literis apponatur. Secunda, ut filum de vera & bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immixtum falsis literis inseratur. Tertia, ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, inciditur, cum vera bulla falsis literis immitatur, sub eadem plicatura cum filo similis canabis restauratum. Quarta, cum a superiori parte bullae altera

pars sili sub plumbo rescinditur, & per idem siliu literis falsis inserta reducitur intra plumbum Quinta, cum literis bullaris & redditis, in eis aliquid per rasuram reuenu immutatur. Sexta, cum scriptura literarum, quibus fuerat apposta vera bulla, cum aqua vel vino universaliter abolita seu deleta, eadem charta cum calce & aliis juxta consuetum artificium dealbata de novo rescribitur. Septima, cum chartae cui fuerat apposta vera bulla, totaliter abolita vel abacta, alia subtilissima charta ejusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutino conjungitur. Eos etiam a crimine falsitatis non reputamus immunes, qui contra constitutionem nostram scienter literas non de nostra, vel bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad bullam falsas literas caute projiciunt, ut de vera bulla cum aliis sigillentur. Sed haec duae species falsitatis non possunt facile comprehendi, nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scripturae, vel qualitate chartae falsitas cognoscatur. In caeteris autem diligens indagator falsitatem poterit inueniri, vel in adjunctione filorum, vel in collatione bullae, vel in motione, vel obtusione, praesertim si bulla non sit aequalis, sed alieubi magis tumida, & alieubi magis depressa.

(*α. Apost. sed qua dante Domino omnium Ecclesiarum mater & magistra, insufficientes nos v. ita & scientia reputemus: quantum tamen nobis Dominus inspiraverit, & sua miseratione concesserit, ab his proposuimus abstinere, per qua nobis possit merito derogari, quanquam in infirmitatis humana defectu non sic formam perfectionis semper & in omnibus imitari possumus, quin aliquid aliquando in nostris subrepat operibus, quod minus circumspecta providentia valeat imputari: quod tamen non ex industria vel conscientia certa, sed interdum ex ignorantia vel nimia occupatione contingit. Caeterum cum eadem literas, sicut viri providi & discreti ad nostram remisissent praesentiam, ut earum inspectione plenius nosceremus, utrum ex conscientia nostra processissent, plus in eis invenimus, quam nostra fuisset discretio suspicata. Nam licet in stylo dictaminis, & forma scripturae aliquantum caperimus dubitare, bullam tamen veram invenimus, quod primum nos in vehementem admirationem induxit, cum literas ipsas sciremus, de nostra conscientia nullatenus emanasse. Bullam igitur hinc inde diligentius intuentes in superiori parte, qua filo adheret, eam aliquantulum tumentem invenimus, & cum filum ex parte tumentis sine violentia qualibet aliquantulum astrabi fecissemus, bulla in filo remanente, filum ex parte alia fuit ab ipsa sine difficultate aliquatenus avulsum, in cuius summitate adhuc etiam incisionis indicium apparebat: per quod liquido deprehendimus, bullam ipsam ex aliis literis extractam fuisse ac illis per vitium falsitatis insertam, sicut ex literis ipsius plenius cognoscimus, quas ad majorem certitudinem vobis duximus remittendas.)*

C A P. VI.

Falsa sunt litera Papales, in quibus Episcopus vocatur filius, vel inferior frater, vel uni scribitur in plurali.

Idem Attinacen. a Episcopo. (an. 1212.)

Quam gravi poena subiacetis (*et infra. α.*) Nos vero literas, quae tibi sub nostro nomine praesentatae fuerunt, diligentius intuentes, in eis tam in continentia, quam in dictamine deprehendimus falsitatem, ac in hoc fuimus admirati, quia tu tales literas a nobis crederas emanasse. Cum scire debeas Apostol. sed. consuetudinem in suis literis hanc tenere, ut Patriarchas, Archiepiscopos & Episcopos, fratres: caeteros autem Reges, Principes, vel alios cujuscunque ordinis, filios in nostris literis appellemus. Et cum uni tantum personae nostrae litterae diriguntur, nunquam ei loquimur in plurali, ut vos, sive vester, & his similia in ipsis literis apponamus.

in

a C. 2. eod. tit. in a. comp. b C. 1. tit. de falsariis in 3. comp. c eorum. d C. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Archidiaconum & Turresem. in cap. in memoriam. 29. dist. 6. ex vera bulla.

a Antinacen. al. Ansbagen. b C. 3. eod. tit. in 3. comp. R¹ quatenus hic Doctores tractant de stylo Rom. curiae. vid. Felin. in c. 2. sup. de reser. & Rom. conf. 376. insipientes. Quasi est.

In falsis autem literis tibi presentatis in salutatione dilectus in Christo filius vocabaris, cum in literis, quas aliquando tibi transmisimus, te videre poteris a nobis fratrem venerabilem appellatum. Propter quod sic literas Apost. iudeas intuenti, tam in bulla, filo & charta, quam in stylo, quod veras pro falsis vel falsas pro veris literis b modo aliquo non admittas.

α Ad audiendam siquidem nostram ex literis chariss. in Christo f. n. VV. Cardula Regis illustris, nec in tenore literarum tuarum, quas d. f. S. & Capellano n. Ap. Durachium direxisti, novis pervenisti, quod cum Dominicus quondam Suaten. Episcopus, qui coram eodem Capellano nostro & dil. f. S. Subdiacono tunc in partibus illis gerentibus legationis officium, fuerat de homicidio accusatus, & in Concilio apud Zammarum pontificalem retinuerat dignitatem, ad nostram olim presentiam accessisset, a nobis rediens quasdam tibi literas presentavit, quibus assererat sibi a nobis pontificale officium restitutum. Tu vero literis fidem adhibens ven. f. n. G. quem Suaten. Episcopum electum dixeris canonice consecrasset, ab eadem Ecclesia removisti & praefato Dominico occasione literarum suarum in ipsa Ecclesia restituito. Praefatus autem Rex, sicut suis nobis literis intimavit, non credens suas literas de nostra conscientia emanasse, tam ipsum Dominicum, quam praefatum Episcopum nostro praecipit conspectui presentari, humiliter petens rescripto Apostolico edoceri, quid de ipso duceremus negotio faciendum.)

C A P. VII.

Qui per se, vel per alios literas Papa falsas, excommunicati sunt cum suis fautoribus, & Clerici officii & beneficii privati sunt, & degradandi & tradendi curia seculari, per quam Laicus legitime puniatur. Qui vero falsis literis utitur, si Clericus est, officio & beneficio privatur: si Laicus, excommunicatus est. h. d.

Idem Innocentius III (an. 1212. Rome)

A d falsariorum e confundendam malitiam: (& infra. α) De communi fratrum nostrorum consilio dudum statuendum, ut qui literis nostris uti voluerint, eas primo diligenter examinent: quoniam si falsis literis se usos dixerint: ignoranter, eorum sera poenitentia evitare nequibit poenas inferius annotatas d. Nos enim omnes falsarios literarum nostrarum, qui per se, vel alios vitium falsitatis exercent, cum fautoribus & defensoribus suis anathematis vinculo decernimus innodatos, statuentes, ut Clerici, qui falsarii fuerint deprehensi, omnibus officiis & beneficiis Ecclesiasticis perpetuo sint privati: ita quod qui per se falsitatis vitium exercent, postquam per Ecclesiasticum Iudicem fuerint degradati, seculari potestati tradantur, secundum constitutiones legitimas puniendi: per quam & Laici, qui fuerint de falsitate convicti, legitime puniantur. Qui vero sub nomine nostro literis falsis utuntur, si Clerici fuerint, officiis & beneficiis Ecclesiasticis spolientur: si Laici, tamdiu maneat excommunicationi subiecti, donec satisfaciant competentes: ita tamen, ut in istis & in illis malitia gravius, quam negligentia puniatur: quod & de his, qui falsas literas impetrant, statuimus observandum.

α Jam alia vice recolimus literas Ap. destinasse, in quibus falsitatis modos, no quis se posse per ignorantiam excusare, meminimus plenius distinxisse. Quoniam vero nonnunquam evenit, ut falsas literas exhibentes, postquam super his fuerint redarguti ad excusationem suam dicant se huiusmodi per alios impetrasse.)

C A P. VIII.

Non presumitur quis falsare literas de simplici iustitia: nec puniatur, si hoc comperto destiterit illis uti.

a In multis exemplaribus ita dilecto in Christo filio, vocabaris. Hac clausula insolita presumptionem falsitatis facit. Alexand. cons. 46. in 3. Volum. Felin. in c. causam 2. De test. sup. b distio, literis, deest in antiquis codicibus c. c. 4. in cod. tit. in 3. compil. d. Videl. 2. cum gloss. in ver. & discrim. & Cy. in q. 1. c. de fid. instr.

Idem.

A ccedens a: (& infra.) Fraternalitati tuae mandamus, quatenus si litera Apostolica, in quibus falsitas fuerit deprehensa, de simplici iustitia formam habeant (cum praesumi non debeat, quod pro talibus literis, quae possunt facile obtineri, fraudem quis commiserit falsitatis) nec literis usus est, postquam eas falsas esse cognovit, tu ei officium, beneficiumque restituens, ipsum super hoc ulterius non molestes.

C A P. IX.

Propter paucam literarum rasuram in loco non suspecto, rescriptum non probatur falsum.

Idem.

E x conscientia b: (& infra.) Verum literas ipsas, quae redarguta fuerant falsitatis, diligentius intuentes, nullum in eis falsitatis signum, vel suspicionis invenimus, nisi paucarum literarum rasuras, quae nequam sapientis animum in dubitationem vertere debuerunt: unde si vobis confiteretur praedictum R. obligasse se sub periculo causae, quod literas illas falsas esse probaret, cum quilibet ad renunciandum juri suo liberam habeat facultatem, ipsi R. super dicta Ecclesia silentium imponatis.

TITULUS XXI.
DE SORTILEGIIS. e

C A P. I.

Sortilegia pro futuris inveniendis, vel divinationibus faciendis prohibentur, & contra facientes poena imponitur.

Ex poenitentiali Theodori.

I n tabulis vel codicibus, aut aliis forte futura non sunt requirenda, nec divinationes aliquas in aliquibus rebus quis observare praesumat. Qui autem contra fecerit, quadraginta dies poeniteat.

C A P. II.

Presbyter, qui per inspectionem astralium furta requirit, ad tempus suspenditur ab altaris ministerio. Ita communitur summario, sed in veritate hac summario non est indistincte vera, quia aerius posse puniri.

Alexand. III. Granden. & Patriarcha. (an. 1180.)

E x tuarum e tenore literarum accepimus, quod V. Presbyter cum quodam infami ad privatum locum accessit, non ea intentione, ut vocaret demonium, sed ut inspectione astralium furum cuiusdam Ecclesiae posset recuperari. Verum licet hoc ex bono zelo & simplicitate se fecisse proponat, id tamen gravissimum fuit, & non modicum inde maculam peccati contraxit: (& infra. α) Mandamus, quatenus talem ei pro expiatione illius delicti poenitentiam imponas f, quod per annum & amplius, si tibi visum fuerit, eum ab altaris ministerio praecipias abstinere, & extunc liberum sit ei exercere officium Sacerdotis.

α Sed quoniam tutius est in dexteram quam in sinistram, & in misericordiam quam in severitatem declinare, ipsum f. s. duximus remittendum, mandantes.)

C A P. III.

Non solum electio per sortes fieri non debet, sed etiam electiones compromissariorum per sortes assumi non debent. Honorius III. Capitulo Lucan. g (an. 1212.)

E cclesia b vestra Episcopo destituta, vos convenientes in unum, ut de futuri tractaretis electione Pontificis,

a C. 1. cod. tit. in 4. comp. b C. 2. cod. tit. in 4. comp. c Al. Sortilegis, & non male: vid. tractat. Pauli Grillandi. Adde Alphonsum Casprum. l. 1. c. 23. de iusta bar. punis. d Al. Granden. c C. 3. cod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. p. 50. c. 6. f poenam, habens vetustiores Cod. & plerique manuscripti. g Lucens. h Vide Felin. in c. capitulum, sup. de refer. & B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. & ibi Cajet. ex quo intelliges, cur sortes repellantur in electionibus spiritualibus.

rificis, unam elegistis ex vobis per sortem, qui tres auctoritate vestra elegit, per quos vice omnium Lucan. provideretur Ecclesie de pastore: quorum duo tertium Magistrum R. scilicet elegerunt: quod expresse licebat eisdem, secundum traditam a vobis omnibus potestatem. Procuratoribus igitur vestris super his in nostra presentia constitutis, nos tali examinato processu, licet nota non careat, quinimo multa reprehensione sit dignum, quod fors in talibus intervenerit: (et j. α) Electionem celebratam ad ipso ad gratiam confirmationis admittimus, sortis usum in electionibus perpetua prohibitione damnantes.

(α Propter prerogativam, cum nos et literaturam magistri R. Canonici, in quem vota vestra Ecclesia vestra praeficiendum Episcopum concurrerunt, et affectione, quam ad eandem habemus Ecclesiam).

TITULUS XXII.

DE COLLUSIONE DETEGENDA

C A P. I.

Accusatore desistente ab accusatione, potest Judex ex officio suo inquirere super crimine illato.

Gregorius a universis Episcopis de Corin.

(an. 600. Roma).

Scripta Fraternalitatis vestrae relegendes, agnovimus, quod hi, qui contra Hadrianum Episcopum aliqua dixerant, modo cum eodem in amicitiam convenissent: (et j. α) Quia vero nuntiati facinoris qualitas nos vehementer impellit, ut ea, quae audivimus, dissimulare nullatenus debeamus, praesertim cum accusatoribus & accusatum inter se fecisse gratiam indicaveritis: hoc necesse est subtilius percuratari, ne forte non ex charitate, sed ex praemio eorum sit concordia comparata.

(α Et magna nobis ad praesens facta est de eorum unitate laetitia: sed quoniam ea qua dicta sunt, indiscussa manere non patimur, sedis nostra Diaconum ad ea investiganda dirigimus).

C A P. II.

Desistente accusatore et accusato Judex prosequitur.

Idem.

Crimina b semel audita Gregorius indiscussa nullo modo praeteribat, etiam si accusatus cum accusatore in gratiam rediisset.

C A P. III.

Colludens in causa beneficii, privari debet beneficio.

Alexand. III. Norwicensi Episcopo. (an. 1180.)

Advidimus e usque adeo Clericorum malitiam excrevisse, ut interdum inter se collusione facta super beneficiis, quae possident, se sustineant ab aliis molestari, & postea, ut quaestioni cedatur, & iidem Clerici beneficia quiete possideant, quasi nomine transactionis solvant aliis de ipsis beneficiis annuam pensionem, ut post mortem eorum in beneficiis illis, super quibus est collusio facta, jus sibi valeant vindicare. Unde tibi mandamus, quatenus si quos Clericos tuae jurisdictionis per collusionem hujusmodi fraudem legitime tibi constiterit commisisse, eos beneficiis, super quibus collusum fuerit, oon differas perpetuo spoliare: quia satis esset indignum, si fraus & dolus, quae in praedictum tui juris, & aliorum vitantur committere, in eorum non redundarent incommodum & jacturam.

a Greg. l. 2. Registri. Ind. 11. epist. 38. cap. 77. apud Jo. Diac. l. 4. cap. 32 de vita Greg. refertur Conc. Later. sub Alexand. III. part. 38. cap. 2. et cap. 1. eod. tit. in 1. comp. b C. 2. eod. tit. in 2. comp. c Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. et post Conc. Later. sub Alexand. III. part. 28. cap. 12.

Jur. Canon. Tom. II.

C A P. IV.

Absolutio de criminibus illatis per collusionem facta, non impedit facultatem iterum accusandi & inquirendi de illius criminibus.

Gregorius IX. Barren. a Archiepiscopo, et fratri

Joseph. Monacho Floren. (an. 1236.)

IN tantum clamor, qui ascendit contra Acherontium b Archiepiscopum, invaluit, quod dissimulare ipsum ulterius sine scandalo non valemus, nec sine periculo tolerare: (et j.) Licet autem sedes Apost. frequentibus clamoribus excitata, inquisitionem quorundam excessuum suorum duxerit committendam, propter tergiversationes tamen ipsius (ut dicitur) eodem cum inquisitoribus & examinatoribus colludente, necnon corruptis testibus & inquisitoribus, ac examinatoribus supradictis, non solum praedicti excessus remanserunt hactenus incorrecti, verum etiam peiora prioribus committere non expavit: (et j.) Diceret vestrae mandamus, quatenus si de hujusmodi collusione ac corruptione constiterit, ex integro super praemissis & aliis, alioquin super novis duntaxat inquiratis, quae videritis inquirenda.

TITULUS XXIII.

DE DELICTIS PUERORUM.

C A P. I.

Impuberes praeter vitium carnis delinquere possunt, puniuntur tamen mitius, quam adulti.

Gregorius. c (an. 600.)

Pueris grandiusculis peccatum nolunt attribuere quidam, nisi ab annis 14. cum pubescere coeperint. Quod merito crederemus, si nulla essent peccata, nisi quae membris genitalibus admittuntur. Quis vero audeat affirmare furta, mendacia, & perjuria, non esse peccata? At is plena est perithe ^{peris}. ^{quavis} in eis non ita ut in majoribus punienda videantur.

C A P. II.

Puer non debet ita severe puniri sicut major, nec pater ex delicto filii impuberis tenetur.

Alexander III. Herm. Episcopo. (an. 1170.)

Referente nobis d. H. intelleximus, quod cum N. filius ejus decennis cum aliis pueris sagittaret, quisam nepos ejusdem H. sagitta percussus, interiit: quod idem filius ejus, cum inter alios luderet, fortuito casu dicitur peregrisse: propter quod Abbas sancti Remigii a praefato H. secundum consuetudinem illius terrae, centum solidos instantius requirebat: (et j. α) Unde quoniam e in pueris relinquere solet indulgentiam, quod in aliis provectoris aetatis humanae leges dicunt feverius corrigendum: mandamus, quatenus si constiterit filium praedicti H. intra 14. aetatis suae annum eundem excessum commississe, memoratum Abbatem moneas & compellas, ut ab eodem H. praedictos centum solidos propter illam consuetudinem non exigit, nec ab ipso pro temporali poena requiratur.

(α Ad nostram audientiam appellavit).

TITULUS XXIV.

DE CLERICO VENATORE. a

C A P. I.

Clerico prohibetur venatio, et contra facienti poena imponitur. hoc dicit cum sequenti.

En

a Barren. b Acherontin. al. Acherontin. c In plerisque vulgatis, Gregor. nonus, in manu scripturum, us est impressum. in veteri comp. cap. 1. eod. tit. Augustino tribuitur: verum unde sit scriptum, novum est inventum. d Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. e al. Verum quoniam. f ullam. g Vide Conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 12. §. vestitu in super. et Bernard. Diaz. in pract. crim. can. cap. 61.

Y

Ex Concilio Aurelianen.

Episcopum a, Presbyterum aut Diaconum, canes aut accipitres, aut hujusmodi ad venandum habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluptate sapius detentus fuerit, si Episcopus est, tribus mensibus a communione, si Presbyter, duobus; si Diaconus, ab omni officio suspendatur.

C A P. II.

Summatum est supra capitulo proximo.

Ex eodem

Omnibus servis Dei, venationes & sylvaticas vagationes cum canibus, & accipitres aut falcones habere interdicimus.

TITULUS XXV.
DE CLERICO PERCUSSORE.

C A P. I.

Clericus saepe alium percussus, & monitus non desistens, deponendus est.

Ex Concilio Agath. b

Si quis in aliquo gradu (sacro) percussor extiterit, corripatur a cunctis: & si non emandaverit, deponatur.

C A P. II.

Duobus mensibus a Missarum administratione suspenditur Episcopus, qui crudeliter aliquem suffigari fecit.

Gregorius Tarentin. Episcopo.

(an. 600.)

Praterea, quoniam mulierem propter delictum suum contra ordinem Sacerdotii cædi crudeliter fustibus deputavit: quam licet exinde (cum post octo menses decesserit) minime arbitratur fuisse defunctam: tamen quia ad vivum eam noluit habere respectum, duobus te mensibus ab administratione Missarum statuimus abstinere.

C A P. III.

Non punitur Clericus ut homicida, si suis, ipse in conspectu pro parte violentiam repellentium, licet ibi aliqui mortui sint, & ipse lapides projecit, ex quo nullum ipse percussit.

Alexander III. Lucen. Episcopo. (an. 1180.)

Presertim e latro in quodam conflictu asserit se fuisse, pro parte tamen illorum, qui violentiam repellabant: in quo lapides ipse projecit, sed aliquem non percussit. Quem nos (quia per alios illic aliqui dicuntur occisi) a celebratione Missarum per biennium precipimus abstinere. Mandamus itaque, ut si alia non impederint, decurso hujusmodi temporis spatio, ad sui officii executionem eum admittas.

C A P. IV.

Clericus, qui suis in conflictu, ubi aliqui fuerunt occisi, sine ejus facta vel consilio, de iure communi promovari potest a h. d. secundum intellectum, qui plus placet Pannorm.

Cœlestinus III. (an. 1195)

Continentia d. literarum: (& infra. a) Cum P. Acolythus cum quibusdam ad resistendum prædonibus arma sumpsisset, in conflictu illo tres fuerunt ab aliis vulnerati ad mortem, ita tamen, quod illa homicidia neque factio ejus, neque consilio perpetrata fuerunt: (& infra) Consult. t. r. r. quod cum prædictum Acolythum ad frugem melioris vitæ transivisse dicatis, poterit ipse ad Subdiaconatus ordinem promoveri, & altaris ministerium exercere

(a Vestrarum inspecta, qua significasti nobis, quod).

a C. I. eod. tit. in 1. comp. b Addi potest cap. 3. ut refert Burch. l. 2. Decr. cap. 190. & lvo part. 5. c. 235. sed in eo Conc. nondum repertum est. c C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Mater. part. 26. c. 12. d C. 1. de Cler. percuss. in 2. comp.

TITULUS XXVI.
DE MALEDICIS.

C A P. I.

Maledicōnis Papa puniendus est, ut alii deinceps detereantur, & ipse arceatur.

Clemens III. (an. 1190)

Innotuit b nobis: (& infra.) Quia nobis per literas retulisti, quod cum I. Clericus multis coram adstantibus verba quædam in depressionem officii & beneficii nostri protulit, ipsam a temeritate sua compescas: Ut poena illius alii terrorem incutiat, ne de cætero contra Rom. Eccl. in talia verba prorumpant.

C A P. II.

Hic ponitur poena blasphemantis Deum, vel aliquem Sanctum, & maxime Virginem gloriosissimam.

Gregorius IX. (an. 1236)

Statuimus c, ut si quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum, & maxime beatam Virginem, linguam in blasphemiam publice relaxare præsumperit, per Episcopum suam poena subdatur inferius annotata: videlicet, quod in septem diebus Dominicis præ toribus Ecclesiæ in manifesto (dam aguntur Missarum solennia) blasphemus existens ultimo illorum die Dominico pallium & calcamenta non habeat, ligatus corrigia circa colulum, septemque d. præcedentibus sextis feriis in pane & aqua jejuret, Ecclesiæ nullatenus ingressurus. Quolibet quoque prædictorum dierum tres, si poterit, alioquin duos relictiat pauperes, sive unum. Et si nec ad hoc ejus suppetant facultates, id in poenam aliam commutetur: cui etiam, si tenerit recipere ac peragere poenitentiam supradictam, Ecclesiæ interdicitur ingressus, & in obitu Ecclesiastica careat sepultura. Per temporalem præterea potestatem coactione (si necesse fuerit) Episcopi diocæsi adhibita contra eum, blasphemus, si dives fuerit, quadraginta solidorum, alioquin triginta, five viginti: & si ad id non sufficiat, quinque solidorum usualis moneræ poena muldetur, nullam in hoc misericordiam habiturus: quod etiam inter alia communitatum statuta ponatur.

TITULUS XXVII.

DE CLERICO EXCOMMUNICATO, DEPOSITO e, VEL INTERDICTO
MINISTRANTE.

C A P. I.

Clericus depositus celebrans, excommunicatur.

Ex canone Apostolorum.

Si quis Episcopus, Presbyter vel Diaconus depositus iuste pro certis criminibus ausus fuerit attrahere ministerium sibi dudum commissum, hic ab Ecclesiâ abscindatur.

C A P. II.

Degradatus vel suspensus celebrans, & monitus non desistens, excommunicatur: & si nec sic desistat, per secularem Potestatem ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnatur.

Ex Concilio Antiochen. (in Syria).

Si quis f Presbyter aut alius Clericus fuerit degradatus, aut ab officio pro certis criminibus suspensus, & ipse per contemptum & superbiam aliquod de ministerio sibi interdicto agere præsumperit, & postea ab Episcopo suo correptus, in incepta præsumptione perduraverit, modis

a In Cod. Barb. & altero manuscr. Vaticano ita: De Clerico maledico. b Cap. un. eod. tit. de Clerico maledico in 2. compil. c Vide Bernad. Dic. in pract. crim. c. 103 Alber. de agn. offens. q. 27 d Al. septemque præcedentibus sex feriis vel subsequentibus in pane, &c. e Distio, deposito, deest in aliquot antiq. f Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.

modis omnibus excommunicetur: & quicumque cum eo communicaverit, similiter se sciat esse excommunicatum. Similiter de Clericis, Laicis, vel foeminis excommunicatis observandum est. Quod si aliquis ista omnia contempserit, & Episcopus minime emendare poterit, Regis iudicio ad requisitionem Ecclesiae exilio damnetur.

C A P. III.

Interdictus & excommunicatus celebrans, monitus non desistens, deponitur.

Alexander III. *Londonen. Episcopo.* (an. 1180.)

Clerici b autem, si qui a suis, aut etiam de mandato Romani Pontificis ab alienis Episcopis interdicti vel excommunicati ante absolutionem divina officia celebraverint, nisi moniti sine dilatione redierint, perpetua depositionis sententiam, pro ausu tanta temeritatis incurrant.

C A P. IV.

Excommunicati vel interdicti celebrantes deponi debent, nisi propter multitudinem mitigentur poena.

Idem *Toletano Archiepiscopo.* (an. 1180.)

Latores c praesentium nobis intimarunt, quod tam ipsi quam multi alii, postquam interdicti vel excommunicati fuerint, divina praesumpserint officia celebrare: (c infra. a.) Fratritati tuae mandamus, quatenus si XL. solummodo vel pauciores in his deliquisse confiterentur, omnes in perpetuum ab officio sacerdotali deponas. Si vero multitudinem magnam in hoc peccasse cognoveris, eos, quos magis causam delicti esse confiterentur, perpetua depositione condemnes, & alios, qui non tantum deliquerint, ab officio ad tempus suspendas, & omnibus poenitentiam secundum discretionem tibi a Deo datam injungas.

(a Quoniam vero magnam cum eis multitudinem in hoc peccasse dicebant, nec nobis, quis eorum magis vel minus deliquerit, innotescere potuerit, negotium tuae discretionis arbitrio duximus remittendum.)

C A P. V.

Si habens notitiam excommunicationis, per solam famam celebrat, debet de rigore deponi, licet cum eo possit misericorditer dispensari. h. d. & est casus notabilis.

Innocentius III. *Herbipolen. Capitulo.*

(an. 1212.)

Illud d Dominus in beato Petro: (c infra.) Venerabilis frater noster quondam Hildefemem. Episcopum licentia non solum non obtenta, sed nec etiam postulata (Ecclesia Hildefemensi relicta) Herbipolensem Ecclesiam occupavit: (c infra.) Unde Magdeburgen. Episcopo e dedimus in mandatis, ut (cum factum ipsum non posset in partibus illis non esse notorium) nisi dictus Episcopus intra XX. dies ab Herbipolen. Ecclesia administratione cessaret, eum excommunicatum publice nuntiaret: quod idem Magdeburgen. studuit adimplere. (c infra.) Ipse vero Episcopus, in nostra postmodum praesentia constitutus, etiam suum recognoscere & confiteretur excessum, & non iudicium, sed misericordiam postularat: hoc tamen inter alia in sua excusatione proposuit, quod cum dictus Magdeburgensis non esset ordinarius Iudex ejus, non crederat, quod monitione non praemissa auctoritate delegata posset procedere contra ipsum, aut sententiam in eum aliquam promulgare. Unde cum nec ante factum monitorias, nec post literas ab eo aliquas accepisset, peccare non crederat, si divina officia quantum-

cunque solenniter celebravit, praesertim cum ei non nisi per famam de sententia contra eum prolata constaret: (c infra. x.) Licet autem in hoc non videatur omnino culpabilis extitisse: quia tamen in dubiis via est eligenda tutior, etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius se abstinere, quam sacramenta Ecclesiastica pertractare. Illud autem, quod sub spe veniae divinae sibi fecit (postquam se a nobis excommunicatum noverat) celebrari, & communioni fidelium se ingessit, potius contra eum facere credimus, quam pro eo, cum sub fiducia poenitentiae non debuerit deliquisse, & excommunicato non vitare, multo magis, quam non vitari periculosum existat: non vitare liquidem, cum in eo sit, excommunicatus sine delicto non potest: sed cum ex aliis pendeat, sine suo delicto poterit non vitari: (c infra.) Cum eo misericordiam facientes, poenam, quam canon minatur b his, qui post excommunicationem divina praesumpserint officia celebrare, vel se celebrationi ingessissent divinorum, ei non duximus infingendam.

(a Quod autem postquam se novis excommunicatum a nobis, omnia divina sibi fecit officia celebrari, & fidelium communioni ingessit se frequenter, id non in contemptum sed. Apost. vel etiam tanti sacramenti, sed sub spe veniae asserit se fecisse, ne videlicet induresceret amplius, et in divinis eius animus distius proterviret, vel prosterneretur, si nunquam divinis interesset: licet in diebus solennibus se nunquam celebrationi divinorum ingesserit, et cum paucis in angulo alicujus Ecclesiae occulte non festiviis diebus divina sibi fecerit interdum officia celebrari.)

C A P. VI.

Excommunicatus celebrans, a beneficiis deponitur.

Idem *Bisuntin. Archiepiscopo.* (an. 1213.)

Fratritati c tuae: (c infra.) Presbyteros autem & alios Clericos, qui pro suis excessibus, a te nexibus anathematis canonice innodati praesumpserunt, vel praesumunt officia celebrare divina, rationabiliter poteris omnibus beneficiis Ecclesiasticis spoliare.

C A P. VII.

Collatio beneficii excommunicato facta non tenet, et scienter talibus conferens, a beneficiorum collatione suspenditur.

Idem *Decano et Priori Coloniae.* (an. 1213.)

Postulasti d per sedem Apostol. edoceri: (c infra.) Consult. vestrae respond. quod cum excommunicatis communicari non debeat, Clericis excommunicationis vinculo innodatis, Ecclesiastica beneficia conferri non possunt, nec illi valent ea retinere licite, nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatum, cum ea non fuerint canonice consecuti. Illi vero, qui scienter illa beneficia talibus contulerunt, tandiu debent a beneficiorum collatione suspendi, donec super hoc veniam consequi mereantur, ut puniantur in hoc, in quo delinquere praesumpserunt.

Celebrans in loco interdicto, si est Clericus secularis, beneficiis privatur: si Monachus, in archibus Monasterium detruditur. h. d.

Quaerivimus e praeterea, qualiter puniri debeant Clerici, Monachi vel Moniales Ecclesiarum conventualium, qui post latam interdicti sententiam in locis suppositis interdicto praesumpserunt haecenus, & adhuc etiam non vererent divina officia celebrare, quamvis propter hoc sint excommunicationis vinculo innodati? Ad hoc breviter respondemus, quod Clerici, qui talia praesumpserunt, sunt Ecclesiasticis beneficiis spoliandi: Monachi vero vel Moniales in archibus monasteriis ad peragendam poenitentiam detrudendi.

CAP.

a Vid. l. 1. c. de Superex. l. 10. & l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoff. test. b C. . eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. part. 26. cap. 10. c l. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. part. 50. cap. 51. vid. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. cap. 28. d C. 1. eod. tit. in 3. comp. Alia pars hujus decreti est in c. illud Dominus. sup. de major. & obed. e in vet. comp. legitur Archiepiscopo: sed in Gregorianis legitur, Episcopo.

a Vide Navarrum in Manuali de horis Canon. c. 2. vers. 14. inter ambos. b al. insigit. c C. 2. eod. tit. in 3. comp. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. cap. 28. d C. 3. eod. tit. in 3. comp. e Vide qua sunt sancita, c. 12 qui. §. is vero. et cap. ult. de sent. excomm. in 6.

C A P. VIII.

Vales collatio beneficii ei facta, qui prius fuit excommunicatus, sed absolutus tempore collationis.

Idem Decano et Subdiacono a Piskavien. et Magistro P. Canonico Petragorico.

(an. 1273.)

Proposuit b coram nobis Magister P. Clericus Episcopi Tusculan. quod G. sancta Maria in porticu Diacono Cardinali in partibus illis Apostol. sed. legationis fungente officio, quidam de Lemovicinio ei humiliter supplicarunt, ut eorum Ecclesiam, quæ debito fraudabatur Clericorum servitio, ordinaret: pro se ac Magistro eodem preces specialiter porrigentes. Ipse vero Lemovicen. civitatem ingressus, Canonicos monuit, ut illos reciperent in socios & in fratres: maxime cum Præbenda V. vel IV. ab ultima ipsius Ecclesie ordinatione vacasset: quibus post petitas & concessas deliberationis inducias non curantibus respondere, de Præbenda Lemovicen. Cardinalis prædictus eisdem Clericos investivit: (et j. α) Cum autem dictus Magister & Lemovicen. Pœnitentiarius in nostra fuissent præsentia constituti & acta iudicii inspicere fecerimus diligenter, per Pœnitentiarum testes intelleximus, quod Lemovicen. Episcopus pluribus annis, antequam idem Magister investitus fuerit, Clericos Burgen. castri Lemovicen. & eundem P. nominatim (quem eorum dicebant consiliarium & factorem) vinculo excommunicationis astrinxit. Per testes vero Magistri P. probatur, quod etiam dictus Episcopus in Burgen. & eorum fautores tam Clericos, quam Laicos Lemovicen. excommunicationis sententiam protulisset, eos tamen per tres annos absolvit, antequam dictus Magister fuerit investitus: (et j. β) Et quia idem Episcopus dicto Magistro communicavit postea in Ecclesia & in mensa: (et j. γ) Quia vero sæpe dictum Magistrum investituræ suæ tempore, a præfato Episcopo extitisse excommunicatum, dictus Pœnitentiarius (sicut obtulerat) non probavit, eum ex adverso de absolute & communionis dicti Episcopi, fuerit facta fides: quod per dictam Legatum de memorato Magistro factum est, per diffinitivam sententiam duximus approbandum.

(α Si vero probaret ipsum excommunicatum tunc temporis extitisse, non postponeret, quod de ipso factum fuerat, revocare, qui mandatum Apost. sed. exsequentes, utriusque partis confessionibus et allegationibus intellectis, tandem causam sufficienter instructam, ad nostrum miserunt examen.)

(β Quibusdam Presbyteris usque ad certum tempus in excommunicatione retentis, qui contra sententiam interdicti præsumpserant celebrare.)

(γ His igitur, qui utraque pars proposuit, intellectis.)

C A P. IX.

Suspensus vel excommunicatus ignoranter celebrando, nulla indiget dispensatione respectu irregularitatis, alias secus.

Gregorius IX. l. et l. Canonicis Pragenfibus. c.

(An. 1232.)

Apostolica sedis: (et j.) Verum quia tempore suspensionis ignari celebrastis divina, vos reddid ignorantia probabilis excusatos. Caterum si forte ignorantia crassa & supina aut erronea fuerit, propter quod dispensationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate Apostol. indulgemus.

C A P. X.

Excommunicatus minori celebrans, non est irregularis, sed peccat, et potest eligere, et ea, quæ sunt jurisdictionis exercere, licet non eligi: et si conferat sacramenta, licet peccet, tamen collatio tenet, et suum habet effectum.

a Al. Subdecano. b C. un. cod. tit. in q. comp. c Hic titul. ex plur. manuscr. restitutus est: vulgari dissent. al. ita: Greg. IX. l. et A. Can. Pragen.

Idem (an. 1237.)

Si celebrat a minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione jurisdictionis sibi competunt, exercere. Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda, pro eo quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a sanctis Patribus est privatus. Peccat autem conferendo Ecclesiastica sacramenta: sed ab eo collata, virtutis non carent effectu, cum non videatur a collatione, sed participatione sacramentorum (quæ in sola consistit perceptione) remotus: Dummodo non in contemptum Ecclesiasticæ discipline, videlicet contra prohibitionem superioris, communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit: in quo casu est anathemate feriendus.

TITULUS XXVIII.

DE CLERICO b NON ORDINATO MINISTRANTE.

C A P. I.

Clericus ministrans in pertinentibus ad ordinem, quem non habet, deponendus est, et amplius non ordinandus.

Horisida c Papa (an. 520.)

Si quis d baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit, non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur de Ecclesia, & nunquam ordinetur.

C A P. II.

Diaconus Missam celebrare ad Sacerdotium non promovetur: et a Diaconatu suspenditur ad tempus: sed in beneficio poterit ad tempus dispensari.

Urbanus III. Legioni. Episcopo.

(an. 1186.)

Ex literis tuæ f Fratritatis innotuit nobis, quod L. Diaconus, cum non imposuisset ei manum, Missam celebrationem usurpare præsumpsit: (et j. α) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod ad Sacerdotis officium non poterit promoveri: a Diaconatu quoque biennio vel triennio pro tua maneat provisione suspensus. De beneficio autem misericorditer agatur cum eo: ne sustentatione privatus, ad seculi negotia revertatur. Ut autem securius ei possis hanc misericordiam facere, de agenda pœnitentia diligenter & circa eum curam non desinas exhibere: salubrius autem sibi absque dubio providabit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum.

(α Postmodum vero Domino aspirante, rediit ad seipsum & et proprium cognoscens excessum, in tanto sibi periculo consuli humiliter postulavit: quia igitur super hoc tua nos duxit Fr. consulendo, literis præsentibus.)

TITULUS XXIX.

DE CLERICO PER SALTUM PROMOTO.

C A P. UN.

Qui ignoranter per saltum de Subdiacono fit Presbyter & post pœnitentiam in Diaconum ordinatur, et postea potest secum in Sacerdotio dispensari.

Inno-

a Vide Covarr. in c. alma mater. de sent. excom. l. 6. et 8. Theologus. q. sent. dist. 13. et seq. et Summistas, verbo, excomm. b In 7. manuscr. de non ordinato ministrante. c Al. Honor. d Cap. 1. cod. 1. in 1. comp. vide Bernad. Diaz. in pract. crim. can. c. 12. e Legem. al. Lingen. f C. 2. cod. 1. in 1. comp. et post Conc. Lateran. sub Alexand. III. cap. 50. c. 62 g diligenter.

Innocentius III. Bonon. Episcopo. (an. 1213.)
Roma in Angliam.)

TUa litera a continebat, quod (sicut ex relatione quorundam receperas) P. Presbyter Diaconatus ordine prætermisso, se fecit ad Sacerdotii ordinem promoveri. Ipse tibi quoque secreto confessus est; se pro certo nescire, si res taliter se haberet, sed ex quo boni viri hoc assererent, inter quos fuerat conversatus, credebatur assertioni eorum, eo quod tempore, quo ordines inferiores susceperat, intra annos discretionis fuerat constitutus: (& infra. a) Mandamus, quatenus condignam penitentiam pro huiusmodi negligentia iungas eidem: qua peccata (quia non intelligitur iteratum, quod factum esse nescitur) ipsum in Diaconum ordinare procures, & sic de misericordia eundem ministrare permittas in ordine Sacerdotis.

(a Tu igitur ipsum ad Apostol. sed. transmissens, nobis supplicasti humiliter, ut cum eo misericorditer agere digneremur. Nos igitur ejus miseria condolentes, f. s. per Apost. sedi)

TITULUS XXX.
DE EO QUI FURTIVE ORDINEM
SUSCEPIT. b
C A P. I.

Qui furtive recipit ordinem, si contra hoc facientes lata erat excommunicatio, sine dispensatione Papæ in sic suscepto ministrare, vel ad superiores ascendere non potest: sed si excommunicatio lata non erat, Episcopus & Abbas possunt dispensare. h. d. cum duobus sequentibus.

Alexander III. Lingonien. Episcopo. (an. 1180.)

Veniens ad nos P. nobis d. exposuit, se furtive Diaconatus ordinem suscepisse. Unde Fr. t. resp. quod si non fuit a te, vel ab alio Archidiaconorum vel Prælatorum tuorum sub anathematis interminatione prohibitus, tu ipse in promotione ipsius ad Sacerdotale officium condigna satisfactione imposita (nisi alia impediunt) pro arbitrio tuo dispenses. Si vero interminatio anathematis super hoc facta est, moneas eum, ut in aliquo monasterio seu canonica habitum suscipiat regularem: cui, ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter conversatus, poteris misericorditer providere: alioquin nulla ratione concedimus eum ad Sacerdotalem ordinem promoveri.

C A P. II.

Summatum est supra capitulo proximo.

Cælestinus III. e. (an. 1195.)

Cum H. lator f. presentiam, sicut nobis sua questione monstravit; ad tuam (ordinationis causa) presentiam accessisset, juxta consuetudinem patriæ sibi quatuor minores ordines contulisti; quibus non contentus, Subdiaconatum temerario ausu recepit. Quia vero idem Clericus in hoc facto multum excessit: Mandamus, quatenus eum in minoribus duntaxat ordinibus celebrare permittas. Si vero domum religionis intraverit, & vita & mores ejus exegerint, Abbas (si voluerit) in aliis poterit ordinibus dispensare.

C A P. III.

Summatum est supra capitulo primo.

Idem.

Innotuit nobis g., quod G. Clericus & alii duo de diocesi tua ad G. quondam Seguntin. Episcopum, ut

a C. 1. eod. tit. in 3. comp. b Quid sit ordinem furtive suscipere, præter Panormitanum & alios hic tradit Hostiensis in Summa c. eod. tit. & Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 21. c. Linanen. al. Livonien. d C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p. 26. c. 9. e Clemens III. f C. 1. eod. tit. in 1. comp. g C. 2. eod. tit. in 2. comp. vid. allegata in pract. c. hoc eod. tit. & Conc. Trid. sess. 23 de refor. c. 12, 23. & 14.

Jur. Canon. Tom. II.

ordines ab eo reciperent, accesserunt. Cumque ab eodem Episcopo sub excommunicationis sententia fuisset inhibitus, ne quis fe ad duos ordines suscipiendos ingrederetur, prædicti Clerici nihilominus Subdiaconatus & Diaconatus ordinem clandestine susceperunt: (& infra. a) Consul. tuz taliter respond. quod ordinari in susceptis ordinibus de juris rigore ministrare non debeat. Verum, tamen ad religionem aliquam voluerint se transferre, & peccata penitentia pro arbitrio tuo eis injuncta, ibidem laudabiliter fuerint conversati, processu temporis a cum eis poteris de nostra licentia dispensare, ut postmodum susceptorum ordinum executione lætentur.

(a Quia igitur quid tibi agendum sit pro his nos dixit tua Fr. consulendo.)

TITULUS XXXI.
DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM
ET SUBDITORUM.
C A P. I.

Monet Prælatos abstinere a gravaminibus subditorum, & aliqua enumerat, & geminam penam imponit contra facientibus.

Alexander III. (an. 1170. Roma.)

Pervenit b ad audientiam nostram: (& infra. a) cum autem Presbyteros, quasi filios & fratres benignæ ac fraternæ debeat charitate fovere. Mandamus, quatenus in eos tallias & exactiones indebitas exercere nullatenus præsumatis, nec de cætero irrationabiliter gravetis, vel inhoneste tractetis eisdem, aut sine iudicio Capituli suspendere, vel eorum Ecclesias interdicto subijcere attemptetis, neque duas Ecclesias, quarum unam sufficere videbitis, permittatis illos tenere, nec aliquem excommunicare sine ordine iudicario præsumatis. Scituri pro certo, quod si huiusmodi rumores de vobis iterum ad aures nostras pervenerint, pro tantis excessibus vos taliter puniemus, quod timore poenæ vestræ ceteri a similibus abstinebunt.

(a Unde si verum est, miramur plurimum, & adversus vos de jure movemur, quod in Presbyteros, qui sunt in vestra jurisdictione constituti, singulis annis, quasi in servos mercenarios, talliam facitis, quibus nisi ad voluntatem vestram pecuniam solvant, divinum officium interdicitis, & eos viliter & inhoneste interim tractatis, quod ipsos Laicos despicibiles redditis. Ideo si hæc vera sunt, gravi debetis ultione feriri.)

C A P. II.

Non potest Episcopus sine causa Ecclesiam alteri subiectam ab illius subiectione & obsequio liberare.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo. (an. 1180.)

Ad hæc d., quoniam Episcopus plures Ecclesias a consuetudine & obsequio Archidiaconorum liberare constituit & immunes, per quod reditas diminuit eorundem: Mandamus, quatenus factam Episcopi super hoc corrigas & emendes, & ita provideas, quod præfatis Archidiaconis consuetudines, quas Presbyteri in Ecclesiis suorum Archidiaconatum debent, plenarie conserventur, & illis debitam reverentiam exhibeant & honorem.

C A P. XIII.

Habens subiectionem seu collationem beneficii, illud pro suo usu resinere non potest, seu sibi conferre.

Idem Exonien. Episcopo. (an. 1180.)

Ad aures c nostras pervenit, quod quidam Archidiaconi tui se in Ecclesiis, quæ in suis Archidiaconatibus vacant, auctoritate propria intrudere non ver-

a Temporum. b Cap. 1. eod. tit. in 1. compilato. c Vid. l. 2 in princ. C. ad L. Jul. repet. de exc. §. hodie autem. in fin. d c. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. p. 24. c. 4. c cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alexander III. pars. 24. c. 3.

Y 3

rentur: (*et infra. c.*) Mandamus, quatenus eos, qui tali modo Ecclesias occupant, vel occupatas detineant, ad easdem dimittendas censura Ecclesiastica compellas, & eandem Ecclesias de personis idoneis ordinans, praefatos Archidiaconos pro tanta praesumptione debita curis animadversione punire.

(*c.*) *Et sic ipsas Ecclesias detinere non erubescunt. Attendentes isaque altissimum & omni rationi contrarium tanta praesumptionis excessum nec volentes incorrectum relinquere, F. s. per Ap. sed.*)

C A P. IV.

Contranaturam incontinentes, si sunt Clerici, deponuntur, & in monasterio detruduntur, si Laici, excommunicantur.

Idem ex Concilio Lateranen. a (an. 1176.)

Clerici (*et infra.*) Quicumque illa incontinentia, quae contra naturam est, propter quam ira Dei venit in filios dissidentiae, & quinque civitates igne consumpsit, deprehensi fuerint laborare, si Clerici fuerint, deiciantur a Clero, vel ad agendam poenitentiam in monasteriis detrudantur; si Laici, excommunicationi subdantur, & a coetu fidelium fiant penitus alieni.

C A P. V.

Subditus non tenetur parere superiori, aliquid exigenti vel praecipienti contra tenorem sui privilegii.

Idem (an. 1172.)

Sane si Episcopi b aliquid ab Abbatibus, praeter debitam obedientiam contra libertatem ordinis a praed. n. & a nobis indultam exigunt, liberum sit Abbatibus auctoritate Apost. quod petunt denegare.

C A P. VI.

Vicarius Ecclesiae usurpans sibi ipseus Ecclesia personatum contra praescriptum iuramentum, ad officii sui executionem admitti non debet.

Idem Norvicen. Episcopo. (an. 1180.)

Illud etiam de Vicariis, qui personis fide & sacramento obligati sunt, duximus statuendum, quod si personatum sibi falso assumentes, contra personas se exerint, & super hoc in iure confessi fuerint vel convicti, de caetero in eodem Episcopatu ad officii sui executionem nullatenus admittantur.

C A P. VII.

Excommunicatio lata contra subditum, quia non patet contra privilegium sibi a superiore concessum, non tenet.

Clemens III. (an. 1190.)

Cum d ad quorundam: (*et infra. c.*) Ideoque discret. v. Apost. auctoritate concedimus, ut si Ecclesiarum Praelati numerum evitionis & personarum in Lateranen. Concilio constitutum, cum Ecclesias visitant, excedere forte praesumpserint, & pro illis procuracionem exegerint, liberum sit vobis auctoritate Apostolica denegare: & si propter hoc in Ecclesias vestras vel Clericos aliquam sententiam promulgaverint, ipsam decernimus non tenere.

(*c.*) *Malitiam coecondam in Concilio fuerit Lateranen. multa deliberatione statutum, ut Archiepiscopi, Episcopi, Archidiaconi, Archiepiscopi, & Decani certum evectio- nis numerum, & personarum in Ecclesiarum visitationibus non excedant; quia sicut audivimus, quidam ex praedictis personis id in Ecclesiis vestris nequaquam observans, super hoc commoditates vestrae attentione duximus salubriter providendum.*)

C A P. VIII.

Praelatus inferior citra Episcopum, non potest suam Ecclesiam, vel sibi subiectam alteri iurare sine Episcopi consensu, etiam Metropolitanam auctoritate interveniente. h. d. & est casus allegabilis.

Celestinus III. *Fausinus Episcopo.* (a an. 1196.)
Sicut unite Episcopatus, atque potestati subijcitur alienae, ad summum Pontificem pertinere dignoscitur; ita Episcopi est Ecclesiarum suarum dioecesis unio, & subiectio earundem. Cum itaque Prior. Graden. monasterium suum, quod est in tua dioecesi, & de tuo debet ordinari consensu, monasterio de Accatob (tuo assensu minime requisito) subiecerit sive unierit: quod fecit te inconsulto, tibi liceat auctoritate nostra (sicut iustum fuerit) Insistare: Non obstante assensu vel confirmatione, quam Metropolitanus interposuisse proponit, cum in dioecesi sui Suffraganei absque ipsius assensu non debeat aliquid contra constitutiones canonicas attentare, nos quoque id decernimus irritandum.

C A P. IX.

Suspendi debet Clericus, qui de suo crimine publice gloriatur.
Annoentius III. *Archiepiscopo sancti Andreae de Pal. c.* (an. 1214.)

Quam sit d grave crimen in Clericis, cum malefecerint gloriari, nullus sanae mentis ignorat. Accepimus sane, quod cum R. Deserien. P. filiam suam cuidam I. nomine tradiderit in uxorem, P. Diaconus non erubuit publice confiteri e, se mulierem praedictam carnaliter cognovisse: unde factum est, quod vir ad propria eam remitteret, cui fuerat matrimonialiter copulata. Ideoque mandamus quatenus si tibi confiterit de praemissis, appellat cessante praefatum Clericum ab officio & beneficio suspendere non postponas, compellens virum, ut uxorem suam recipiat, eique (sicut iustum est) officium exhibeat maritale.

C A P. X.

Clericus auctoritatem vel consilium directe vel indirecte homicidio praestans, irregularis efficitur.

Idem Episcopo Hipponen. f & Abbati de Toloso, *Vicariis Lombardiae.* (an. 1214.)

Ex literis vestris g accepimus, quod cum ad Albiganensem Ecclesiam una cum Pisano Archiepiscopo, tunc Episcopo Verellen. accessissetis, visitationis officium impleturi: Albiganensis Episcopus inter caetera, quae proposita fuerant contra ipsum, ore proprio est confessus quod cum quidam in villa quadam ad ejus b jurisdictionem spectante infamaretur de furto, & idem illud inficiaretur omnino, offerens, quod candentis ferri iudicio se purgaret, & ut suspensio puniretur, si deficeret in eodem: didit Episcopus requisivit a Iudice, quid super hoc videretur eidem: & cum Iudex respondisset ut fieret, sicut par ipse dixerat, ferrum candens in ipsius praesentia Episcopi est allatum: quod cum accepisset fur ille, combustus est: unde Iudex pavefactus, quid sibi super hoc videretur, consulit Episcopum memoratum. Qui respondit, quod si fur sic evaderet, malum esset: quanquam asserit se verbis talibus usum fuisse: Auditis quantus est clamor populi, omnes dicunt, malum est, si sic evaserit impunitus: & sic Episcopus & Iudex villam ipsam cum multitudine sunt ingressi, in quorum praesentia praedictus fur est suspensus: propter quod ipsum cum literis vestris ad sedem Apostol. destinastis: sed idem nihil super his proposuit coram nobis, nec literas vestras vidimus, licet idem se nobis illas asserat praesentasse: quinimo i cum dictus Archiepiscopus ad sedem Apostolicam accessit, qui nobis huiusmodi rei feriem plenarie indicavit, idem Episcopus a nostra discessit praesentia, & perquisitus non potuit inveniri. Nos autem quia idem Episcopus non solum in iudicio k candentis ferri, verum etiam in furis suspensio

a Idem scilicet. Alex. III. in Conc. Lat. c. 11. & 12. sit. de cabab. Cler. & mul. in 1. comp. b C. 1. eod. sit. in 1. comp. c C. 1. sit. de iur. iur. in 2. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 39. c. 2. d CAP. 3. eod. sit. in 2. comp. Vid. citatos in a, cum ex officio. sup. de praes. f.

a Faventin. habet vetus compilatio. b Acrenato. al. Acrenator. c Pallis. al. Pollian. d C. 2. eod. sit. in 3. compil. e profreri. f Tpor. & Abbati de Tileco. g C. 3. eod. sit. in 3. compil. h illius. i al. ita: quinimo statim cum, &c. k Cur iudicium ferri candentis sit illicitum, tradit luculenter B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. arg.

dio graviter noscitur deliquisse, cum his non tantum auctoritatem præstitit, verum etiam præsentiam exhibuerit corporalem, ipsam indignum altaris ministerio reputamus. Cum igitur Pontificis officium sine altaris ministerio non valeat adimpleri: mandamus, quatenus ut Episcopatum cedat, monearis eundem, alioquin ipsam ab Albigenan. Ecclesia amoventes, faciatis eidem per electionem canonicam de persona idonea provideat.

C A P. XI.

Collatio beneficii facta indigno occulte cassari debet, & conferens secundo ante cessationem prima collationis, privati debet ea vice potestate conferendi.

Idem Archiepiscopo, & majoris monasterii & sancti Juliani Abbasibus Turonen.

(an. 1214.)

Inter dilectos filios B. & P. a Canonicos Pictaven. super Succentoria Pictaven. Ecclesie quæstione suborta, utroque asserente Succentoria ipsam se per Pictaven. Cantorem (ad quem ejus donatio pertinebat) canonicè assecutum: (& infra.) Nos igitur arrestationibus utriusque partis inspectis, invenimus esse probatum, eundem P. publicum aleatorem esse, ac usurarium manifestum, utpote qui undecim denarios pro duodecim mutuaverat in ludo: unde licet ad palliandum tantæ præsumptionis excessum proposuerit, quod hoc fecerat juxta consuetudinem Gallicorum Clericorum, qua seculi universi Clerici mutant sic frequenter & ludunt: nos tamen, qui ex officii nostri debito pestes hujusmodi extirpare proponimus, atque ludos voluptuosos (occasione quorum sub quadam curialitatis imagine ad dissolutionis materiam devenitur) penitus improbamus, excusationem prædictam, quæ per pravam consuetudinem (quæ corruptela dicenda est) palliatur, frivolum reputantes, cum in illis magis plecibilibi sit offensa, per quos ad excusandas exculpationes in culpis delinquendi auctoritas usurpatur: quod circa eundem P. de Succentoria factum esse dignoscitur, propter dignitatem & vilitatem ipsius duximus irritandam, cum personis vilibus & indignis portæ dignitatis patere non debeant, juxta legitimæ functiones. Præterea contra præfatum B. fuit manifeste (per e testes) probatum, quod de conscientia Judicum ultima clausula inserta non fuerit, in literis eorundem, sicut in ipsorum depositionibus exprimitur evidenter: (& infra.) Unde pars altera proponebat, quod cum prædictus B. scienter usus fuerit literis sic falsitatis, debebat tanquam falsarium omnino repelli. Verum nos attendentes, quod etsi constaret, quod dicta clausula literis illis fuisset apposita, præter conscientiam Judicum prædictorum d, quia tamen fides facta nobis non fuit, quod dictus B. illam clausulam apposuerit, vel procuraverit, ut ab alio poneretur, vel etiam, quod scienter usus fuerit literis sic falsatis, ab hujusmodi falsitatis objectu eundem duximus absolvendum: maxime cum postquam sibi hoc objectum fuit, prætermiserit uti eis: (& infra.) Cum igitur per depositiones duorum testium nobis constiterit e, quod concessio P. facta præcesserit, quanquam propter indignitatem ejusdem meruit reprobari, concessionem postmodum B. factam irritam decernimus & inanem. Quia vero Cantor adeo inconstanter se habuit in hoc facto, ut prima donatione non reprobera, secundam facere attentaverit, & dignum sit, ut in eo quis punietur, in quo visus est deliquisse, in hoc ejus duximus varietatis inconstantiam puniendam, ut concedendi Succentoria ipsam hac vice nullam ha-

beat facultatem: præsentium vobis auctoritate mandantes, concedimus, quatenus eandem, auctoritate nostra suffulti, personæ idoneæ assignetis.

C A P. XII.

Cognoscere de causa matrimoniali, item poenitentias publicas & indulgentias concedere spectat ad dignitatem Episcopalem: Unde inferior Prælati de his se intrusivè non debet, nisi ei comperat de jure speciali.

Idem in Concilio generali. a (an. 1216.)

Accedentibus ad nos de diversis mundi partibus Episcoporum quæstelis, intelleximus graves & grandes quorundam Abbatum excessus, qui suis finibus non contenti, manus ad ea, quæ sunt Episcopalis dignitatis, extendunt, de causis matrimonialibus cognoscendo, injungendo publicas poenitentias, concedendo etiam indulgentiarum literas, & similia præsumendo: unde contingit interdum, quod vilescit Episcopalis auctoritas apud multos. Volentes igitur in his & Episcoporum dignitati, & Abbatum providere salutem, præsentem decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia te præsumat extendere, si proprium voluerit periculum evitare, nisi forsan quisquam eorum speciali concessione, vel alia legitima causa super hujusmodi valeat se tueri.

C A P. XIII.

Ad revelandum peccatorem, sive peccatum in poenitentia confessum, Sacerdos compelli non potest.

Honorius III. P. sis sanctæ Prudentianæ b Presbytero Cardinali.

(an. 1229.)

Dilectus filius Joannes Presbyter exposuit e conquærendo, quod Rectores Fraternalitatis urbis ipsum ad revelandum fures, & quod super quodam furto sibi tanquam Sacerdoti fuerat revelatum, vel ad satisfaciendum exinde damnoso passo, arctare nitentes, in eum (nisi alterum præmissorum efficeret) tulerunt sententiam interdicti. Quia igitur perniciosum esset, prædictum Presbyterum sibi taliter credita revelare, ac cogi ad id, quod non rapuit, exsolvendum; Discr. t. mandamus, quatenus præfatos Rectores coram te conveniens, injungas eisdem, ut a memorati Presbyteri gravamine penitus conquiescant.

C A P. XIV.

Privati homines regulariter nequeant constituere collegium, & habere signa collegii, nisi eis aliter concedatur.

Idem Præposito R. & l. Archidiacono Sueffonen.

(an. 1225.)

Dilecta in Christo filia Abbatisa Jortrenen. nobis insinuare curavit, quod cum Presbyteri & Clerici Jortrenen. Ecclesia Meldensis diocesis, non consueverint proprium habere sigillum, nec sint unum corpus, ita quod Capitulum appellaretur d, nihilominus contra voluntatem ipsius (quæ ipsorum caput est & patrona) sigillum habere contendunt: (& infra. a) Discr. v. mandamus, quatenus si vobis constiterit ita esse, dictis Presbyteris & Clericis auctoritate nostra inibeatis expresse, ne præsumant vel de novo fabricare sigillum, vel uti eo, si forte noviter fuerit fabricatum.

(a In ipsius præjudicium & gravamen, quare id eis a nobis petiit inibi. Quia vero nobis non consistit de præmissis.)

C A P. XV.

Qui contra juramentum negat Prælatum dominum suum, vel coram Judice seculari de ipso conqueritur, vel ipsum in vadis, deponi debet.

Idem

a Cap. 4. post. sis. in 1. compil. b Vid. e. quoniam in omnibus sup. de usur. & Bernard. c. 32. c Ha duo voces, per testes desunt in antiquis exemplaribus: absunt etiam a veteri comp. & omnibus Vaticanis. d vox prædictorum. deest in antiquioribus Codicibus. e Vid. 1 ubi numerus. C. de test.

a Idem scil. Innocent. III. in Concil. gener. cap. 60. & cap. 1. eod. sis. in 4. compil. b Pro Prudentiana, repositum est Prudentiana, ut sup. c. 35. de electione c Vid. cap. omnis. infr. de pan. & remiss. d appellentur.

Idem a S. Alberti Archidiaconi Abbati de Annona
& Praeposito Cameracen. (an. 1226)

GRavem & dolore non vacam: (& infra.) Diser-
v. mandamus, quatenus si vobis contigerit Archi-
diaconum semel & secundo, quod a fidei homagii pra-
firi, ac debitam reverentiam, Episcopum suum esse do-
minum negasse b, vel in foro seculari deposuisse contra
eum super rebus spiritualibus quaestione, aut tam inva-
sori Episcopi & sociorum ejus, quam fratri ejus, vel e
complicibus suis causam vel consilium praevisse: ipsum
tanquam membrum putridum ab Ambianen. Ecclesia per-
petuo abscondatis, beneficia sua facientes personis idoneis
per illos, ad quos donatio pertinet, assignari.

(a. Ac toti Clero consumeliarum oculis circumfertam
recepimus quaestione, quod cum ven. f. n. Ambianen. Epis-
copus quoddam beneficium vacans, quod alicare dicitur, cui-
dam idoneo, prout ad se spectare credebatur, absente Archi-
diacono Ambianen. contulisset: Idem Archidiaconus stipas
caetera fratris sui, & quorundam aliorum, accedens ad
Episcopum memoratum, & proponens quod ei injuriam
fuerit super hoc, instituit apud eum, ut sine causa cogniti-
one a beneficio ipso profusus amoveretur ab eo institutus.)

C A P. XVI.

Ponit XV. gravamina illata Religiosis, a quibus pra-
cipis Praelatos abstinere.

Gregorius IX. universis Ecclesiarum Praelatis.

(an. 1235.)

INimis iniqua: (& infra.) Cum religiosi viri abne-
gantes salubriter semetipsos, elegerint in pauper-
tate Christo pauperi ad placitum famulari, tanquam ni-
hil habentes, & omnia possidentes: non desunt plerique
tam Ecclesiarum Praelati, quam alii qui caeca cupiditate
seducti, propriae aviditati subtrahi reputantes, quicquid
praedictis fidelium pietas elargitur, quietem ipsorum mul-
tipliciter inquietant d. Volunt namque contra regulam
a sede Apostolica approbatam, & sui ordinis instituta,
ipsis invitatis eorum confessiones audire, ac eis injungere
poenitentias, & Eucharistiam exhibere: nec volunt, ut
corpus Christi in eorum Oratoriis reseretur: & fratres
ipsorum defunctos apud Ecclesias suas compellunt sepe-
liri, & eorum exequias celebrari: & si quis deceden-
tium fratrum alibi, quam in suis Ecclesiis eligat e sepul-
turalam, sicut primo ad Ecclesias suas deferri cogunt,
ut oblatio suis usibus cedat. Nec sustinentes eos ave-
re campanam, vel coemeterium benedictum, certis tan-
tum temporibus permittunt ipsos celebrare divina. Vol-
unt quoque in domibus eorum f. certum numerum frat-
rum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum, necnon
ceroorum, lampadum, & ornamentorum, pro volunta-
te sua taxare, ac residuum ceroorum, quando noviter
apponuntur, exigant ab eisdem. Nec permittunt, quod
g. novi Sacerdotes eorum alibi, quam in Ecclesiis suis
celebrent primas Missas, eos nihilominus compellentes,
ut in quotidianis Missis, quas in suis locis & altaribus
celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant & refer-
vent: quicquid etiam eis, dum celebrant Missarum so-
lennia, intra domorum suarum ambitum pia fidelium
devotione donatur, ab ipsis extorquere oblationis nomi-
ne contententes, quod eisdem tam in ornamentis ala-
ris, quam in libris Ecclesiasticis absolute conferunt,
vendicant perpetam juri suo Quocirca mandamus, qua-
tenus universi & singuli a praenotatis gravaminibus des-
istatis, subditos vestros ab hujusmodi artibus compe-
scendo.

C A P. XVII.

Ponit XII. gravamina Pradicatorum & Minorum, a qui-
bus praecipis Praelatos abstinere.

a alit. Idem Abb. S. Alberti Archidiacon. de Annona, &c
b denegasse. c al. cum complicibus, &c. d inquietans. e eligit.
eorundem. g. ut.

Idem universis Ecclesiarum Praelatis.

(an. 1236.)

INimis a prava: (& infra.) Cum quidam viri
religiosi, utpote fratres Praedicatores & Mino-
res (quorum ordinem & regulam sedes Apostol. noscitur
approbasse) in arctissima b paupertate Christo pauperi
famulantur, plerique Praelati & alii eos ad Synodos suas
cogunt accedere, ac suis constitutionibus subjicere: nec
his contenti, Capitula & serutinia in locis fratrum pro-
hibis corrigendis facturos se comminantur, fidelitatem ju-
ramento firmatam ab eorum ministris & custodibus exi-
gentes: eis quoque, ut tam extra civitates, quam in-
tra eam eis processionaliter veniant, ex levi causa man-
dantes, excommunicationis sententiam fulminant in be-
nefactores ipsorum: & ipsorum fratribus comminantes,
eos de locis, in quibus Domino famulantur, satagunt
amovere nisi eis obediant in omnibus supradictis. Ad
hoc e ne fratres ad honorabiliores d. civitates & villas,
ibi religiose ac honeste valeant commorari, a populis
devote vocati accedere audeant inhibentes, tam in
accedentes fratres, quam in receptores e eorum praesu-
munt excommunicationis sententiam promulgare. Ab
hi. etiam de hororum fructibus decimas, nec non de
habitaculis fratrum (sicut de Judaeorum domibus) con-
tendant redditus extorquere: asserendo, quod nisi fratres
morantur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus ali-
qui solverentur: & ut ipsos suae subdant totaliter ditioni,
eisdem ministros & custodes volunt praeficere pro sua
arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus univer-
si & singuli a praenotatis gravaminibus desistatis, subdi-
tos vestros ab hujusmodi artibus compefcendo.

C A P. XVIII.

Non servans interdictum, suspensus est ab officio & bene-
ficio, & omni jurisdictione. h. d. secundum verum intel-
lectum.

Idem Archiepiscopo Bracharen. i (an. 1236.)

Tanta est clavis Petri: (& infra.) Ad confusionem
P. Episcopi quondam Colubrien. non po est in me-
moriam non venire, quantum in nos & Ecclesiam Roma-
nam deliquerit, despexerit Petri claves, & Ecclesiasticam
laeserit potestatem: cum non solum interdicti sententiam
(quam servaverat ab initio) temere violavit, verum etiam
induxit alios, imo compulsi, non servare: & quos
inducere monitis, & flectere minis ac terroribus ad vio-
landam interdicti sententiam nulla potuit ratione, post
atroces injurias, amissionem bonorum, spoliationem pa-
rentum, dignitatis, praebendis, & beneficiis spolians,
coegit miserabiliter exulare, ea suis in hac parte tur-
toribus non abique praesumptione temeraria conferendo,
quae omnia idem Episcopus in nostra & g. fratrum no-
strorum praesentia publice recognovit. Licet autem me-
moratus Episcopi. in manibus nostris spontanea cesserit
voluntate, nolentes tamen, ut hi, qui hujusmodi sen-
tentiam interdicti non sunt veniti temeritate propria
violare, ac recipere dignitates: Praebendas, ac benefi-
cia aliorum, qui absque culpa & sine causa rationabili
eis fuerunt spoliati, severitatem effugiant canonica ul-
tionis. ne facti perveritas transeat praesumptibus in e-
xemplum: auctoritate Dei omnipotentis, omnem insti-
tutionem, destitutionem, collationem Praebendarum,
beneficiorum ac dignitatum praesumptas per eundem E-
piscopum, & excommunicationis seu interdicti senten-
tias, in quocumque hac occasione prolatas ab eo post
interdicti violationem ejusdem, decernimus irritas &
inanes. Quia vero ubi magis excedit, ibi est severius vindic-

a De cogendis Synodis & qui sint vocandi, vid. Concil. Tri-
dent. sess. 24. de reform. cap. 2. b arctissima. c Ad hoc. d hono-
rabiles e receptores. f Bracharensis & Colubrien. seu Colubrien-
sis, Episcopus fuit vetustissimus in Portugallia. g al. ita: &
in fratrum, &c.

vindicantur: mandamus, quatenus omnibus, quos prædictus Episcopus in supradicta beneficia, Præbendas & dignitates intrusit, non solum a beneficiis ipsis, Præbendis & dignitatibus, verum etiam ab aliis beneficiis (si qua obtinent) & Ecclesiis profus amotis, tam præsumptores eosdem, quam omnes alios, qui præfatum interdictum damnabiliter violaverunt, suspendas (auctoritate b. Apost.) ab officio & beneficio. Illos quoque quos in personas & res prædictorum Canonicoꝝ, Prælatorum & Clericorum manus temerarias constitit extendisse, ad nostram venire compellas præsentiam, pro meritis sententiam & recepturos, invocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii secularis.

TITULUS XXXII.
DE NOVI OPERIS NUNCIATIONE.

C A P. I.

Eriam Ecclesia edificata post nunciacionem novi operis, destruenda est expensis constructoris. h. d. cum sequenti.

Lucius III. Paduano Episcopo. (an. 1181.)

Intelleximus de literis tuis, quod cum causa, quæ vertitur inter Priorem S. Cypriani, & Clericos de Rodigio super Capella, quæ in præjudicium baptismalis Ecclesie de Costa, ab eisdem Clericis est constructa, Fr. t. delegata fuisset: (& infra. a.) Quia vero e sicut leges non designantur factos canones imitari, ita & sacrorum statuta canonum, Principum constitutionibus adjuvantur: Fr. t. mandamus, quatenus diligenter considerans, quod post denunciationem novi operis, siue jure, siue injuria aliquid constructur, legalibus debet constitutionibus demoliri: & quia nulla Ecclesia in præjudicium est alterius construenda, negotium ipsum secundum legem & canonum statuta non differas terminare.

(a) Fine canonico terminanda, partibus autem ad tuam præsentiam convocatis per testes sufficienter tibi innotuit, quid præfata Ecclesia de d. regis eandem Capellam post app. ad nos factam, & denunciationem novi operis edificatam inceperat, & ob hoc præfatus Prior in iudicio postulabat, quicquid in sepe dicta Capella post appell. ad nos factam, & denunciationem novi operis factum fuerat, penitus demoliri. Super quo differ. t. dubium videbatur, utrum ad hæc procedi posset canonico iudicio, cum nihil denunciatione novi operis sit in canonibus definitum, duxisti sedem Apostolicam consulendam.

C A P. II.

Summatum est supra capitulo primo.

Innoc. III. Cantuarien. Archiepisc. (an. 1210.)

CUM & ex injuncto: (& infra. a.) Fr. t. mandamus, quatenus quicquid edificatum est in Ecclesia de Lamech, post novi operis nunciacionem, expensis tuis facias penitus demoliri, eo non obstante, si etiam absens exiteris, cum cautum sit legitima sanctione, ut si is, cui opus novum fuerat, ante remissionem edificaverit, deinde agere cœperit jus sibi esse ita edificatum habere, sibi debeat actio denegari, reducens profus in irritum, quicquid de instituendis ibi Canonicis & aliis, ad ipsam Ecclesiam pertinentibus, a te vel prædecessore tuo cognoscitur ordinatum, eorum redditibus ad statum pristinum revocatis, quos ab obligatione præstiti juramenti, pro eo quod ibidem instituti fuerunt, auctoritate nostra per te denunciari præcipimus absolutos: cum enim amodo non tenet principale, quicquid ex eo,

vel ob id securum est, sub præmissa distinctione decernimus irritandum: (& infra. b.) Super eo quoque non sufficimus admirari, quod cum viri religiosi Monachi Cantuarien. qui omnia miserunt pro Chulto, tot laboribus & periculis personas & res non dubitaverunt frequenter exponere (quod non fecissent, nisi cognoscere præmissa respicere in grave Cantuarien. Ecclesie detrimentum) tu saltem pro vitando tam gravi scandalo proximorum, ab hujusmodi etiam tibi prohibitis non cessasti: cum sacra Scriptura testimonio debeas b. didicisse, quod licet opera illa, quæ sine mortali peccato omitti non possunt, non sunt e pro vitando scandalo dimittenda, nec ea debeant pro scandalo vitando committi, quæ sine mortali peccato committi non possunt: ab his tamen, quæ sine mortali peccato committi possunt pariter & dimitti, sit pro scandalo tollendo cessandum, & eis etiam pro vitando scandalo insistendum: unde Apostolus: Si scandalizatur e frater non comedam carnes in æternum. Et Dominus s in Evangelio contra eos, qui scandali præstant materiam: Væ, inquit, homini illi, per quem scandalum venit, &c. Et licet majorum scandalum sit vitandum, vitandum est etiam scandalum pusillorum, juxta testimonium veritatis: Qui g scandalizaverit (inquit) unum de pusillis istis, qui in me credunt, &c. Finis ergo his taliter a te imponatur, quod præterita contradictionis rebellio per virtutem sequentis obedientie valeat expiari.

(a) Distincta tibi jussione mandavimus, ut in negotio capella de Lamech, juxta formam in literis Apost. comprehensam ab oppressione Monachorum Cantuarien. omnino cessares. Cum autem qua præmissimus, & similia in nostra fratrumque nostrorum præsentia prudenter essent a nunciis allegata: nos qui tempus accepimus justitiam judicandi, volentes illius vestigiis inherere, apud quem non est acceptio personarum, ejus locum licet indigni teneamus in terris, & ita via regia prudenter, & sine ulla delectatione ad actum, vel ad finem, prædecessores quoque nostros Urban. & Clem. & etiam Celestinum credentes amplius imitandos in illis, maxime qua deliberatione pravia statuerunt, de communi f. n. c.)

(b) Sicut sancitum est in traditione canonica & civili)

C A P. III.

In optione est nunciantis novum opus, an intra tres menses de præjudicio suo debeat offendere, & interim cessatur ab opere: an vero recepta cautione de opere demoliendo, statim edificari permittat. h. d. cum seq.

Honorius II.

Significantibus i Canonicis sanctæ Opportune Parisien. innotuit nobis, quod cum super eo, quod N. civis Parisien. in quadam platea Ecclesie suæ, eis prohibentibus in suum edificabat præjudicium & gravamen, deposuerunt coram Officiali Parisien. Archidiaconi questionem, eis offerentibus in continenti probare præjudicium, & plateam ad suam Ecclesiam pertinere, ac petentibus non obstante, quod dictus N. cautionem de demoliendo opere offerebat, edificium prohiberi. Et quia idem Officiali interloquendo decrevit probationes eorum admittendas esse, ac ab opere interim quiescendum, idem N. ad Senonem. Ecclesiam k provocavit. Sed cum Senonen. Officialis eadem inrerlocutoria revocata decreverit, ad opus sub cautione de demolendo ipso l non admittis eorum probationibus procedendum, prædicti Canonici nostram audientiam appellarunt: (& infra. a.) Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in irri-

a Violaverit. b Hæc duo verba, auctoritate Apostolica, d sunt in al. quot manus. & in impressis paulo vetustioribus. c Væ, sententiam, deest in antiquioribus. d Cap. 3. tit. de Ecclesi. ad sit. in 2. compil. e al. quia vero sacra leges, &c. f constituenda. g Cap. 1. de novi oper. nunc. in 3. comp. ten. s. l. Hist. in c. præced. h furris.

a Dubitaverit b debeas. c sint. d Vid. B. Thom. 2. 2. quæst. 43. per totam questionem. e 1. Cor. 8. f Matth. 18. g Ibid. h Decano & Præposito majoris Ecclesie Ambiauen. Cons. i Vid. Doct. in l. 1. D. de novi op. nunc. k al. curiam, idque in recentioribus: nam vetustiores Cod. Ecclesiam habent. l opere.

irritum, quicquid post appellationem hujusmodi invenentis attentatum, &c.

(*et Unde p̄sebant, ut ipsorum probationes recipi, & prohiberi adfiscium mandarem.*)

C A P. IV.

Summatum est supra capitulo proximo.

Gregorius IX. (an. 1130.)

IS cui opus novum te nunciaste a proponis, non obstante cautione, quæ offertur ab ipso de opere destruendo, si non jure ædificatum exiliat, tenetur re peritrium mensuram spatium expectare, juris tui præjudicium probare volentem.

TITULUS XXXIII.
DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS
PRIVILEGIATORUM.

C A P. I.

Episcopalis dignitas non debet tribui, nisi locis insignibus, & populosis.

Leo Papa. (an. 459. Roma.)

Episcopalia gubernacula non nisi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus præferre oportet, ne honor, cui debet excellentiora committi, sui numerositate vilescat.

C A P. II.

Non obstante privilegio fori, potest Laicus Ecclesia malefactor per Ecclesiam puniri.

Gregorius P. Subdiacono. (an. 600.)

Sicut in iudiciis Laicorum privilegia turbare nolumus, ita eis præjudicantibus nobis moderata volumus auctoritate resistere. Violentos itaque Laicos coercere, non contra legem est agere, sed legi facere & subsidium.

C A P. III.

Religiosi etiam exempti Ecclesias & decimas non debent a Laicis recipere, sine consensu diæcesanorum: hoc dicit *cont. ad 6. Excommunicatos.*

Alexand. III. in Concil. Lateran. v. c. 17.

Cum & plantare sacram religionem, & plantatam fovere modis omnibus debeamus, nusquam hoc melius exequimur, quam si nutrire ea, quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum virtutis f impediunt, commissa nobis auctoritate curemus. Fratrum autem & Coepiscoporum nostrorum conqueſtione comperimus, quod fratres Templi & Hospitalis, & alii Religiosi, indulta sibi ab Apostol. sede privilegia excedentes, contra Episcopalem auctoritatem multa præsumant, quæ & scandalum faciunt, grave pariunt periculum animarum: (*& infra. c.*) Ecclesias igitur & decimas de manu Laicorum sine consensu Episcoporum tam illos, quam etiam quocunque alios Religiosos recipere prohibemus, dimissis quocunque contra tenorem istum aliquo tempore receperunt.

(*et Proposuerunt enim, quod Ecclesias recipientes de manu Laicorum, excommunicatos & interdictos ad Ecclesiastica recipiant sacramenta, & ad sepulcrum admittunt in cunctis Ecclesiis suis præter eorum conscientiam, & instituunt, & amoveant Sacordotes, & fratribus eorum ad elemosynas quarendas cunctibus, est indultum eis, ut in adventu eorum jucundo semel in anno aperiatur Ecclesia, atque in eis divina celebrantur officia, plures ex eis de una sive diversis domibus ad interdictum locum sapius accedentes, indulgentia privilegiorum nostrorum in celebrandis officiis, & sepeliendis mortuis abutuntur, & mortuos apud interdictas Ecclesias sepelire præsumunt. Occasione quoque confraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, & rebus & auctor. Episcopalem evolvant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum privilegiorum obtentu munire cunctos intentant,*

a Denunciaste. b C. 2. eod. tit. in 1. camp. c Ferre, legendum est, ex registro. d In Conc. Lat. sub Alexand. III. c. 9. & c. 3. eod. tit. in 1. camp. e nunquam. f veritatis in Concilio.

qui ad eorum fraternitatem voluerint se conferre. In his autem, quæ non tam de majorum conscientia, quam de minorum misericordie exceditur, & removenda ea in quibus excedunt, & quæ dubitationum faciunt, decrevimus declaranda.) Excommunicati & interdicti omnino non debent admitti ad divina, etiam per Religiosos exemptos. h. d. usque ad §. In Ecclesiis. Abbas Siculus.

§. 1. Excommunicatos a quoque & nominatim interdictos tam ab illis, quam ab aliis omnibus juxta Episcoporum sententiam statuimus evitandos.

Religiosi etiam exempti in Ecclesiis non pertinentibus ad eos, pleno jure non instituunt, nec desituunt inconsultis Episcopis, sed rationem exigunt in temporalibus ab institutis. hoc dicit usque ad §. Quod si.

§. 2. In Ecclesiis vero suis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, instituendos Presbyteros Episcopis representent: ut eis de plebis cura respondeant. Ipsi vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos etiam inconsultis Episcopis non audeant remove.

Hospitalarii & Templarii semel in anno celebrant in Ecclesia posita in loco interdicto, ibi tamen non sepeliuntur corpora mortuorum. h. d. usque ad §. De confratribus. Abbas.

§. 3. Quod si Templarii vel Hospitalarii ad Ecclesiam venerint interdictam, non nisi semel in anno ad Ecclesiasticum officium admittantur, nec tunc ibi sepeliuntur corpora defunctorum.

Confratres exemptorum, seu ipsorum obditi, qui in totum non se transfulerant, judicari possunt ab ordinariis locorum. h. d. usque ad fin. Abbas Siculus.

§. 4. De b confratribus hoc constitutum, ut si non se prædictis fratribus omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis omnimodo duxerint remanendum, propter hoc ab Episcoporum suorum sententia nullatenus eximantur, sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cum pro suis fuerint excessibus corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, ab aliis quoque Religiosis, qui præsumptione sua Episcoporum percipiunt jura, & contra canonicas eorum sententias, & tenorem privilegiorum nostrorum venire præsumunt, præcipimus observari. Si enim contra institutum hoc venerint, & Ecclesiam, in quibus ista præsumperint, subjaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

Suis privilegiis privandus est, qui alienis derogat.

Idem Archiepiscopis (& c. Episcopis) ad quos litera ista pervenerint. (an. 1179.)

Dilecti filii d fratres hospitalis Hierosolymitani transmissa nobis conqueſtione monstrarunt, quod vos eis de malefactoribus suis iustitiam facere non vultis, privilegia ipsorum recipere contententes: (*& infra. c.*) Pro certo faciatis, quod nos concessa vobis privilegia decurtabimus, cum Eccl. Rom. scriptis authenticis obviare minime timeatis.

(*et Nec ipsos elemosynas quærere in vestris parochiis, aut confratres eorum sepelire aliquatenus permittatis. Quoniam igitur iidem fratres multis sunt libertatibus & privilegiis a Rom. Pontificibus præmissis, quæ ut nostris temporibus infringantur nolumus sustinere: F. v. p. a. s. m. q. jam dictis fratribus in his quæ sibi a Rom. Eccl. noscuntur indulta fuisse, nullam prorsus molestiam faciatis, nec ea sibi contradicere, vel denegare aliquatenus attentetis. Si enim de vobis in veritate de cætero talia poterimus comperire.*)

C A P.

a Vide alixtum Pap. I. epist. 2. ad Episcopos Gallia. Refertur Burch. l. 11. decr. c. 78. & Ius p. 14. c. 102. b Præter Patrum. & alios vid. hic Marianum Socin. & alios in c. 2. sup. de foro comper. & gloss. & Geminianum in c. quisquis. 7. q. 4. c. Ha dua voces, & Episcopis, desunt in aliquot & vetustis & recentioribus d. C. 4. eod. tit. in 1. compilas.

C A P. V.

Etiam privilegiati non possunt admittere excommunicatos ad sepulturam: & si admisserint, debent in eos ejiceret & si non fecerint, Episcopus supplebit.

Idem *Canstuariorum Archiepiscopo*. (an. 1179.)

AD hęc a: (& infra, a) Mandamus, quatenus Hospitalariis præcipias, ut si quos in excommunicatione defunctos in cœmeteriis Ecclesiarum sepelierint, eos extra cœmeteria ejiciant: Quod si facere noluerint, tu hoc de his, quos in excommunicatione defunctos esse constituerit, exequaris.

(α In beatorum Apostolorum Principis cathera Domino dispenante quaquam immeritis sumus constituti, ut planare debeamus, qua ad divinum spectans decorem, & evellere & eradicare curamus, qua obvia sunt rationi & profectum impediunt salutis. Intelleximus sane, quod Hospitalarii namque excommunicatos contra prohibitionem Episcoporum Ecclesiastica præsumunt tradere sepultura, non cogitantes quoniam grave sit eis in morte communicare, quos, dum viverent, Ecclesia a suo sinu pro suis excessibus segregavit. Unde quoniam hujusmodi præsumptionem & temeritatem nolumus, nec debemus aliquatenus tolerare: F. v. p. a. f.)

C A P. VI.

Contra privilegia Ecclesie præscribitur spatio XXX. annorum, hodie vero XL. ut infra eod. Accedensibus.

Idem *Abbatibus & Monachis S. Andreae Cisterciens.*

Ordinis. (an. 1179.)

SI de terra, quam habetis in parochia Canonicorum de Platino, per XXX. annos eis decimas perfolvitis, eas sibi de cætero integre perfolvatis. Licet enim privilegiorum Rom. Ecclesie beneficio fratribus Cisterciens. Ordinis indulgentia fuerit, quod de laboribus suis nullas decimas perfolvere debeant: de privilegio tamen indulto, tanto tempore vobis detrudere voluistis, cum liberum sit unicuique sui juri renunciare, eoque modo potestis vos in hac parte tueri.

C A P. VII.

De privilegiis non est judicandum, nisi eorum tenore inspecto, & secundum contentiam eorum ab omnibus subditis sunt servanda.

Idem *Ambien. d. Episcopo*. (an. 1179.)

Porro e quavis Templarii & Hospitalarii multa sint libertatis prærogativa donati s, non dubitamus quin aliam libertatem habeant in locis, in quibus antequam pervenissent ad eos, fuerant habitatores: quod totum ex inspectione privilegiorum plenus advertere potes, & secundum quod inveneris, ita observes. Sic enim eos volumus privilegiorum suorum servare & tenere, quod eorum metas transgredi minime videantur.

C A P. VIII.

Per solutionem census, quo fit Rom. Eccl. non probatur exemptio a jurisdictione Episcoporum.

Idem *I. Apost. sedis Legato*. (an. 1179.)

Recipimus h literas, quas de Ecclesiis censuibus direxisti. Caterum diligentiam tuam volumus non latere, quod sicut non omnes, qui specialiter beati Petri juris existunt, annuatim Apostolicæ sedi censum exolvunt, ita non omnes censuales ab Episcoporum subjectione habentur immunes. Inspicienda sunt ergo Ecclesiarum privilegia, & ipsorum tenor est diligentius attendendus, ut si fuerit deprehensum, quod Ecclesia, quæ censum solvit, specialiter B Petri juris existat, & ad iudicium i perceptæ libertatis census annuus conferatur, non immerito poterit speciali prerogativa gaudere. Si vero ad in-

dicium perceptæ protectionis census perfolvitur, non ex hoc juri dioces. Episcopali liquid videtur esse subtractum.

C A P. IX.

Privilegium uni concessum non potest ad alium extendi, propter identitatem rationis. h. d. & solet quotidie allegari.

Idem.

Sane: (& infra) Temerarium est, & indignum, aliquem sibi sua auctoritate præsumere, quod Romana Ecclesia alicui, certa ratione inspecta, singularibus voluit beneficiis indulgere.

C A P. X.

In Oratoriis privatis campana publice sonari non possunt, etiam per religiosas. h. d. & tene menti hunc textum, quia quotidie allegatur, & est in usu.

Cælestinus III. *Abulens. Episcopo*. (an. 1195.)

Potentibus a litteris certificari desideras, utrum Templariis, Hospitalariis, & aliis Oratoriis in domibus suis habentibus, liceat campanas in eis ponere, publiceque pulsare: Respondemus autem consult. r. quod non licet eis hoc agere: quin b potius per te censuram Eccl. appell. rem. coercendi sunt, ut ita sint suo jure contenti, quod iustitiam non impediunt aliorum.

C A P. XI.

In tota provincia exhortationis officio privantur, Hospitalarii, qui mittunt pro elemosynis cruce falsos signatos, & si missi sunt Laici, excommunicantur: si sunt Clerici, ab officio & beneficio suspenduntur: & eadem suspensione puniuntur, qui ante reconciliationem in plura Ecclesia celebrant: & suspensi per Episcopos exemptos absolvi non possunt: & fratres privilegiorum, qui ad eos se omnino transferunt, privilegiati, non sunt.

Innocentius III. *Archiepiscopo*. (an. 1212.)

Tuarum e nos tenor edocuit literarum, quod fratres hospitalis sancti Joannis, Laicos & illiteratos mittunt pro elemosynis colligendis: (& infra. α) Cum enim in quadam Ecclesia baptismalis, ei a prædecessore tuo collata, quidam eorum percipiens Vicarium Sacerdotem e ipsam Ecclesiam sanguinis effusione scedasset, quæ ad reconciliationem divina ibidem interdixisti officia celebrari: sed nihilominus d ipsi in ea divina officia celebrantur. Alios vero presbyteros ab officio suspensos per Episcopos suos iidem, cum sint Laici, ad divina e officia restituant exequenda. Quosdam præterea: qui cum uxoris suis in domibus propriis commutantur, eo quod eis de suis aliquid conferunt annuatim, ita emancipare contendunt, ut aliquibus secundam legem terræ de sibi objectis responderent minime teneantur. Verum quia privilegium mereret amittere, qui permittit sibi abutitur potestate f: Frat. tua mandamus, quatenus si quos Clericos aut Laicos a dictis fratribus pro colligendis elemosynis cruce falso signatos inveneris, his a quibus ipso missos esse contiterit, per totam provinciam tuam g exhortationis officium interdicis: missos: si laici fuerint, excommunicationis mutione percellas: si Clerici, ab officio beneficio suspendas, nullo profus privilegii beneficio vel appellationis remedio prevalente. Eos vero, quos in prædicta Ecclesia lege tibi diocesana subiecta, post interdictum tuum divina celebrare b cognoveris, eadem pena suspensionis involvens, in ea (donec reconciliata fuerit) officia non permittas celebrari divina: Presbyteros etiam suspensos ab Episcopis suis, & per prædictos i fratres ad

offi-

a C. 2. eod. tit. in 2. comp. b alii. quinimo potius per se. &c. c C. 1. eod. tit. in 3. comp. d al. ipsi ibi in ea. &c. e Dicitur, divina, deest in antiquioribus exemplaribus. f Vid. l. Judas. C. de Juda. l. qui sine ff. de negot. gest. & l. liberam. ff. de pecul. g Suam, legitur in vulgatis libris, ex antiq. suam, repositum est. h celebrasse. i al. ita: & prædictos fratres, & cæterum ex veteribus exemplaribus lectio impressa reposta est, & rescripti series ostendit ita legi oportere.

a Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. b Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. c Dicitur, ordinis, deest in antiquis Cod. d Albian. al. Albian. e C. eod. tit. in 1. comp. f dotasi g conservare. h C. 1. eod. tit. in 2. compil. i al. indicium, in aliquot antiq. ut paulq post.

officia sua temere restitutos, in eandem sententiam suspensionis reducatur. Illos vero quos ad respondendum aliis secundum legem terræ pro præmissa causa asserunt non teneri, nolimus excusari, quin eos ad respondendum (sublato appellationis impedimento) compellamus.

(Quas populus ex devotione pro sustentatione pauperum præfato loco miserè consuevit. Quidam vero qui non sufficiens per se loca omnia circumire, sibi Clericos Sacerdotes, Laicos etiam rudes nec religiosos in nequitiis excitatos assumunt, eorum peccatoribus crucis characterem imponentes, sicque gula & ebrietati deserviant, sed valde inhonestos in aliis ostendentes, Clerum & populum graviter scandalizant, cum ipsi sint Laici, Priorum tamen funguntur officiis, & tam Clericis quam Sacerdotibus præponantur: & solum Episcopis inobedientes existunt, verum etiam quosdam immunitates, tanquam ab Apostolica sed sibi indultas præsumunt sibi temere vindicare.)

C A P. XII.

Contenta in instrumento perditò probari possunt per testes, qui illud perlegerunt, si deponunt de tenore, & quod erat sine vitio. h. d. Et non est alibi casus ita clarus.

Idem Abbas & Conventus S. Petri Eugubini.

(an. 1212. Roma in Marcam.)

CUM olim a celsis apud Perusum constituti, & tu, fili Abbas privilegium Lucii Papæ nobis præsentans postulaveris innovari, propter contradictionem Eugubini Episcopi assentis hoc in suam præjudicium redundare, non sicut effectui mandatum: (& infra.) Te igitur & præfati Episcopi procuratoribus, in nostra præsentia constitutis, B. h. basilicæ XII. Apostolorum, Presbytero Cardinali dedimus in mandatis, ut super amissione ac tenore privilegiorum t. c. restes reciperet, quos duceret producendos, qui fideliter redigat in scriptis depositiones X. testium juratorum; quorum depositionibus publicatis, dicti procuratores ad producendos testes, per quos inductos a parte adversa repellent, inducias postularunt: quas sub eo tenore illis duximus concedendas, ut apud sed. Apost. preberent, quæ vellet, ubi onus probationis pars altera subsisteret: (& infra. a.)

Nos vero tam per depositiones testium, quam assertiones quorundam fratrum nostrorum liquido cognoscentes, talem dicti privilegii fuisse tenorem, quod videlicet cœnobium vestrum nullo mediante ad Rom. Eccl. pertineret, & quod non liceret alicui Episcopo eidem monasterio & ejus Ecclesiis excommunicationem incidere, ut fratres illic Domino servientes, ab omni potestate liberi, Rom. Eccl. libertatis gratia potirentur, & quod nulla in eis mentio dicepsani Episcopi habebatur: illud etiam attendentes, quod cum tu, fili Abbas, tempore Cœlestini prædecessoris nostri ad ipsius præsentiam accessisses, ipse inspectis Ecclesiæ tuæ privilegiis, te (liceret excommunicatus ab Eugub. Episcopo diceretur) tanquam non ligatum admisit ad osculum (quod præsumitur non fecisse, nisi monasterium vestrum cognovisset ad Rom. Eccl. specialiter pertinere) decernimus privilegium illud Lucii Papæ, quod sine reprehensione bullæ, chartæ vel litteræ apparebat, quando fuit nobis ostensum, illius fuisse tenoris, cujus per depositiones testium & assertiones fratrum nostrorum noscitur extitisse.

(a) Casus quoniam infra tempus datum terminium & receptum qui producendis testibus datus fuerat, desecerunt.)

C A P. XIII.

Innovatio privilegiorum novum jus non tribuit, sed antiquum conservat. h. d. quoad titulum.

Idem Catalan. d. electi & Abbatium Fontium

(an. 1213)

EX parte Abbatis ac sororum Jorren. Ecclesiæ extitit intimatum, quod Melden, Episcopus commissio-

occasionem cujusdam (per a literas) ad Judices delegatos obtenta (in qua nulla mentio habebatur de ipsorum privilegiis, quæ illas & earum Ecclesiis, Clerum & populum Jorren. ad Apostolicam sedem nullo mediante spectare declatant, quorum ipse non erat ignarus) eos incipit graviter molestare, obedientiam ab ipsis, ac a Clero & populo Jorren. subjectionem omnimodam requirendo: (& infra.) Verum cum Judices ipsas valde gravarent, ad appellationis beneficium convolarunt: (& infra.) Sed Judices appellationi non deferentes, nec fragilitati sexus compatientes earum, in Abbatissam excommunicationis, & in Clerum, & in populum Jorren. interditi sententias protulerunt. Sane cum jam nuncii Jorren. Ecclesiæ prædicta & alia in nostra præsentia retulissent, privilegium nobis Apostolicum ostenderunt, per quod Ecclesiæ Jorren. constabat ad Romanam Ecclesiæ specialiter pertinere. Nos autem eosdem nuncios propter appellationem prædictam diuvs derinentes, qui tandem nullus apparuit idoneus responsalis, qui partem defenderet b. adversam, privilegium Apostol. sed. Ecclesiæ Jorren. concessum duximus innovandum, ita tamen, ut per innovationem ipsius eidem Ecclesiæ non plus juris accrescat, quam per privilegia prædecessorum nostrorum obtinuit: cum per hoc non novum ei concedere, sed antiquum jus conservare velimus.

C A P. XIV.

Ecclesia utens duplici privilegio exemptionis, licet succumbat ex uno, potest nihilominus ex alio se juvare & obtinere: nec tenetur exemptus promittere obedientiam dicæsansano: vigore tamen exemptionis non potest sine licentia dicæsansani Ecclesiam construere in loco non exempto: & si exemptus de facto in loco non exempto construit Ecclesiam, cedit juri Episcopi.

Idem Colubrien. c. Episcopo. (an. 1213. Roma.)

CUM olim d. propter quaestiones, quas adversus Priorem & Canonicos monasterii sanctæ Crucis habebas, pro quibus ad audientiam nostram fuerat appellatum, moram feceris longiorem: quia pro parte altera, nullus comparuit responsalis, eisdem certum terminum duximus præfigendum, in quo venirent, vel mitterent super privilegiis omnibus & libertatibus, quæ a Romanis Pontificibus vel ab M. quondam Colubrien. Episcopo se habere dicebant, & super aliis quaestionibus adversus eo a Colubrien. Ecclesia intentatis, definitivam sententiam recepturi: (& infra.) Interim autem utrique parti liceret coram dilectis filiis tuis de Alcobatia, & de Seera & Abbatibus, & E. Monacho Alcobatiz, quibus causa prius fuerat delegata, proponere ac probare, si quid aliud proponendum duceret s. ac probandum: (& infra.) Judices autem sufficienter adum esse de causa credentes, monasterium sanctæ Crucis in expensis, quas per quadriennium occasione hujusmodi negotii juraveras te fecisse, damnarunt, infirmantes sua sententia libertatem, quam dixit M. Colubrien. Episcopus contulerat monasterio S. Crucis, Canonicorum assensu per portarium Regis extorto. Præterea, quia idem M. prædecessor tuus fuerat Canonicus regularis, & duo millia Marabatinorum g., quæ adquisierat, in Episcopum jam promotus monasterio dederat memorato, ipsum ad restitutionem eorum Judices condemnarunt. Insuper Ecclesias omnes, quas monasterium præter Episcopi Colubrien. assensu propria auctoritate fundarat (quia pars sanctæ Crucis nec præscriptione, nec defensione alia, probationibus contra se factis obstitit) judicarunt in jus Colubrien. Ecclesiæ, cum fructibus medii temporis revocari: (& infra.) Tandem procurator mona-

a C 2 cod. tit. in 4. compil. vid. Eg. d. in l. fin. C. de eden. Bart. trañ. de teste. Specul. tit. de legato. §. superest. num. 17. De Hor. in l. vis. C. de edicto D. Haer. toll. b. P. c. al. privilegiis. d. Catalan. c. C. 3. cod. tit. in 3. compilat.

a He dua voces, per literas, desunt in antiquior. C. & omnibus Vaticanis. b defenderet. c. al. Colubrien. d. C. 4. cod. tit. in 3. comp. e. Sarra. al. Seera. f. al. ita proponendum ducerent ad probandum. g. al. Marabitanorum.

monasterii proposuit sententiam non valere nec tenere. Quod si alias etiam sententia memorata teneret, quia tamen monasterium fuit indefensum, nec exhibitae fuerant coram eis privilegia libertatis (ne delictum persone in damnum Ecclesie redundaret) debebat ad exhibitionem privilegiorum suorum admitti, quod sibi concedi de solita benignitate sedis Apost. postulavit. Nos igitur attendentes, quod eadem privilegia non solummodo pro libertate monasterii faciebant, sed etiam exprimebant jus nostrum & Ecclesie Rom. iustitiam tuebantur: ne in nos monasterii læsio redundaret, ad privilegia exhibenda partem ejus de gratia duximus admittendam: (& j.) Distinguentes itaque inter libertatem per prædictum Episcopum Ecclesie ipsi concessam, & libertatem, quam ei longe ante tempus ipsius Episcopi Apost. sedes indulgit, quia nobis constitit extortum fuisse in Episcopi concessione Canonicorum assensum, & concessionis paginam in aliquot lineis habuisse rasuras, & subscriptiones singulas fuisse singulis subscribentium manibus adnotatas: scriptum autem, quod nobis exhibitum fuerat, nec rasuram prætere, nec esse variis subscriptionum manibus variatum, sed a primo ad ultimum eadem manu conscriptum, libertatem ab ipso Episcopo concessam, per a extorsionem, irritam decernimus & inane: super hoc sententiam delegatorum iudicum confirmantes. Quia vero evidenter agnovimus ex privilegiis antedictis b prædecessores nostros Ecclesie sanctæ Crucis libertatis privilegium indulsisse, & quod in ea possessione tantum fuerat libertatis, quod aliis etiam cessantibus præscripsisset; libertatem ei a prædecessoribus nostris indultam, auctoritate Apost. confirmamus, tibi super hoc silentium imponentes. Super c hoc autem in nullo sententia delegatorum iudicum derogamus, cum ipsi de hac non cognoverint libertate: & infra.

Cumque libertatem a prædecessoribus nostris indultam monasterio confirmamus, ad jus professionis, quod est contrarium libertati monasterium decernimus non teneri, non derogantes iudicibus delegatis, quibus libertatis privilegia non fuerant præsentata: in ceteris autem latam a prædictis iudicibus sententiam pro Colubrien. Ecclesia confirmamus.

C A P. XV.

Contra privilegia Ecclesie minari spatio quadraginta annorum non præscribitur. h. d. secundum verum intellectum.

Idem Abbati & Magistro G. Lemovicen.

(an. 1213.)

Accedentibus d ad præsentiam nostram Abbatis & Conventus Naviacen. ex una parte, & Templariorum de Trocen. ex altera procuratoribus, procurator Monachorum proposuit, quod cum decimas terrarum de Sarcote diu quiete possederint, antequam ad Templariorum dominium pervenissent: & postquam Templarii terras acquirere prædictas, decimas earundem per XL. annos & amplius pacifice possiderint, nunc eis ipsas subtrahere non verentur: (& j.) Discretionis vestre mandamus, quatenus si Abbas & Monachi sufficienter ostenderint, quod a Templariis decimas de terris prædictis per XL. annos continue perceperint sine lite, vos ad præstationem ipsarum Templarios compellatis. Cum enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas solverint, eis renunciaisse tacite præsumuntur. Quod si in probatione defecerint, ab ipsorum impetitione Templarios absolvatis, ipsi super hoc silentium perpetuum imponentes.

(c. a. His igitur & aliis, quæ coram prædicto Capellano fuerunt proposita, plenius intellectis, quia de ipsis non potuit exhiberi plena files.)

a Hec duo, verba per extorsionem, desunt in omnib. vetustis codicibus. b al. ita s. ex privilegiis antedictis, prædecessores, c. c. c. al. per hoc autem. d Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. c. Dilectio, per petuum, d. eff. in a. sig. Cod.

C A P. XVI.

Exemptus ratione certa rei vel certi loci, non censetur exemptus respectu alterius rei vel loci. h. d. & est textus notabilis, & multum allegabilis.

Idem Episcopo Lingonensi. (an. 1213.)

Cum Capella a Ducis Burgundie b gaudere dicatur huiusmodi privilegio, quod nullus Archiepiscopus vel Episcopus in personas Canonicorum ejusdem capelle suspensionis vel excommunicationis aut interdicti sententias audeat promulgare; quidam capelle prædictæ Canonici, qui parochiales Ecclesias a te tenent, occasione privilegii prælati, in his etiam, quarum jurisdictionis ad te pertinet, ita se dicunt exemptos, ut quantumcumque graviter interdum excedant, tunc correctioni recusant & sententiæ subjacere. Quocirca mandamus, quatenus in quantum exempti sunt ejusdem ratione capelle, Apostolicis privilegiis detestas reverenter: sed in quantum ratione parochialium Ecclesiarum, vel alias jurisdictionem tuam respicere dignoscuntur, officii tui debitum in eisdem libere profequaris.

C A P. XVII.

Per exemptionem concessam monasterio, capella sibi subiecta non censetur exempta.

Idem Abbati & fratribus Evafen. c. cœnobii.

(an. 1213. Romæ.)

Ex ore d sedentis in throno procedit gladius bis acutus, quoniam ex ore Roman. Pontif. rectissima debet exire sententia, quæ contra iustitiam nulli pareat. sed reddat unicuique quod suum est. Cum igitur inter vos & Vigor. e Episcopum, super monasterii vestri subiectione, ac libertate controversia verteretur, monasterii vestri proposuit procurator, quod idem monasterium ab ipsa sui fundatione liberum existeret & exemptum: ad hoc probandum privilegia prædecessorum nostrorum inducens, unam Constantini, & alteram Alexandri, nec non indulgentias Clementis & Cælestini, quorum usum continuam a longis retro temporibus per depositiones testium ostendere nitentur: (& infra.) Porro in privilegio Constantini quiddam contineri percipitur, per quod idem cœnobium videtur ad jurisdictionem Episcopi pertinere: videlicet, quod Abbas ejusdem primum locum post Vigorien. Præsulem semper obtineat. Unde cum locum ipse obtinere non possit in generali Concilio, neque in provinciali: quoniam absonum esset, ut Abbas primus post illum super alios Episcopos residere: relinquatur ergo, quod locum illum in Episcopali Synodo intelligatur habere, quare tenetur ad Synodum Episcopalem accedere, ac per hoc ipsius statuta recipere ac servare. In privilegio vero Alexandri Papæ quiddam f. aliud continetur, per quod dicecens Episcopus in eodem cœnobio jurisdictionem suam, etsi non in omnibus, in quibusdam tamen tenuisse videtur: cum in illo dicatur, quod Vigor. Episcopi ab ejusdem loci fratribus aliquid injuste non exigant, sed his tantum contenti permanent, quæ prædecessores eorum antecessoribus suis constat rationabiliter impendisse: unde constat, quod Abbates Episcopis aliqua de suis exhibere tenerentur. Nos igitur his & aliis diligenter auditis, cum a neutra parte sit probata præscriptio, tententialiter definimus, quod Evafen. g cœnobium liberum est in capite, tanquam ab Episcopali jurisdictione prorsus exemptum, & soli Rom. Eccl. subiectum, tutela tamen ipsius Cantuar. Archiepiscopi reservata: in membris autem, quæ non probantur exempta, dicec. Episcopo ipsum subjacere decernimus: propter quod Abbas ad Synodum h. ejus debet accedere

a Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. b al. Divionen. al. in veteri comp. ita, Bohemia: sed Vaticana & alia exemplaria constant habent: Burgundia. c Evafin. al. Evafen. d C. 7. eod. tit. in 3. comp. Initium sumitur ex Apoc. c. 1. & 19. e VV. ragonien. al. VV. ragonen. f quoddam, antiq. g Evafin. h Vid. Concil. Trident. sess. 24. de reform. c. 2.

dece, primumque locum post Vigor. Episcopum obtine-
re: pro ipsis quoque membris non exemptis, idem Ab-
bas tenetur Vigor. Episcopo exhibere reverentiam, ob-
sequium & honorem: quibus Vigorien. Episcopus sibi
competenter exhibitus debet manere contentus.

C A P. XVIII.

*Receptus sub protectione Papæ, per hoc non censetur exem-
ptus. hoc dicit.*

Idem Ansonen. Episcopo. (an. 1214.)

EX parte a tua fuit quaeritum, utrum Clerici & Lai-
ci, qui literas protectionis obtulerint, in quibus perso-
nae sua expresso nomine cum omnibus rebus suis sub
Apostolica protectione consistere declarantur, a jurisdic-
tione Episcopi diocesani sint exempti. Nos autem tibi
respondemus, quod per literas huiusmodi ab Episco-
porum suorum potestate minime subtrahuntur.

C A P. XIX.

*Religiosi, quibus a Papa concessum est, ut Ecclesias ei
subiectas possint in propriis usus convertere, non auctoritate
propria, sed a diocesano loci possessionem illarum Ecclesiarum
recipere debent: nisi in privilegio aliud exprimat.*

Idem Eliden. Episcopo. (an. 1214.)

Pastoralis officii: (& infra.) Interrogasti utrum
viris religiosis, quibus a sede Apost. est indultum,
ut Ecclesias suas in proprios usus possint convertere, de-
cedentibus personis earum, liceat auctoritate propria pos-
sessionem earundem intrare, vel per duces Episcopum e-
in ipsa sint potius inducendi. Ad quod respond. quod
nisi forte indulgentia summi Pontificis id contineatur ex-
pressum, suo Episcopo inconsulto, in possessionem ipsa-
rum eis non est licitum introire: quia per indulgentiam
huiusmodi Episcopali juri non credimus derogari.

C A P. XX.

*Si in propter cuius delictum possum est interdictum, il-
lud non servat, alii nihilominus servare tenentur: securi si
ille non servat, in eius favorem latum fuit.*

Idem Episcopo & Capitulo Tripol. (an. 1214.)

Petitis per sed. Apost. h. edoceri, utrum cum pro-
pter Hospitalarios vel Templarios civitas vestra ge-
nerali supponitur interdicto, eidem non servantibus,
vos illud teneamini observare? Ad quod duximus res-
pondendum, quod illorum excessus vobis non præbet li-
centiam excedendi. Sed si præfati Hospitalarii vel Tem-
plarii privilegiorum suorum fines excefferint, violando
temere interdictum, quod pro eis fuerat promulgatum:
ne videantur de aliorum metu ridere, vos in poenam
presumptionis eorum, quando ipsi violaverint interdic-
tum, de nostra licentia celebretis.

C A P. XXI.

*Privilegium concessum monasterio, in eius Monachi excom-
municari non possunt, intelligitur de Monachis existentibus
in monasterio, vel in Ecclesiis sibi subiectis utroque iure.
hoc dicit. Et est casus quotidianus.*

Idem. (an. 1214.)

Quoniam i per confessionem constat partis adversæ,
quod Nepesinus Episcopus, jus Episcopale percipit
in Ecclesia sancti Blasii de Flagen. credimus, quod non
obstante illo capitulo privilegio, quod monasterio est in-
dultum, ut nullus Episcopus Ecclesias utroque iure illi
subiectas interdicto supponere, vel Monachum seu Cleri-
cum ejusdem monasterii synodare vel excommunicare
præsumat, præfatus Episcopus possit interdicare dictam
Ecclesiam, & excommunicare Monachum seu Clericum
vestrum ad ejus regimen deputatum, cum alterutrum de
jure fuerit faciendum: quoniam illud capitulum esse in-

telligendum videtur de Monachis aut Clericis in ipso
monasterio permanentibus, vel ad Ecclesias destinatis,
utroque iure sibi subiectas.

C A P. XXII.

*Episcopus remittens alicui Ecclesia decimas Episcopales
indefinitæ, remississe videtur non solum præteritas, sed &
futuras. Et est casus notabilis.*

Idem Londonen. a Archiepiscopo Apost. sed. Legato.

(an. 1113.)

Quia circa b: (& infra.) Quævisilli, utrum Mona-
chi omnium sanctorum privilegium prædecessoribus
super Episcopalis decimis retinendis indultum, exten-
dere valeant ad possessiones acquisitas, & postmodum ac-
quirendas?

Super quo tale datus responsum, quod si decimarum
illarum remissio facta exitit secundum canonicas san-
ctiones, prædecessoribus tuis indefinitæ decimas e Episco-
pales monasterio remittendo (cum nihil exceperit, & po-
tuerit exceperisse, ac in beneficiis plenissima sit interpre-
tatio adhibenda, nec debet una eademque substantia di-
verso iure censi) intellexisse videtur, non solum de
decimis possessionum illius temporis, sed futuri.

C A P. XXIII.

*Pontif. Concilium ordinem quatuor Patriarchalium sedium,
usque ibi, servata: ubi pontif. vria privilegia ipsarum. Pri-
mum, quia datur pallium. Secundum ibi: Dominica, quia
ante se Crucem deferri faciunt, præterquam in casibus hic
exceptis. Tertium ibi: In omnibus, quia ad ipsos appellatur,
et in hoc protestatur ibi, Salvis.*

Idem in Concilio generali. (an. 1216.)

Antiqua Patriarchalium d. sedium privilegia renovan-
tes sancta universalis Synodo approbante, sancimus,
ut post Romanam Ecclesiam (qua disponente Domino
super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principa-
tum, utpote mater universorum Christi fidelium & ma-
gistra) Constantinopolitana primum, Alexandria secun-
dam, Antiochena tertiam, Hierosolymitana quartam
locum obtineat: Servata cuiuslibet propria dignitate: ita
quod postquam Amittites earum a Romano Pontifice re-
ceperint pallium (quod est plenitudinis officii Pontifi-
calis insigne) præfatis sibi fidelitatis & obedientiæ ju-
ramento, licenter & ipsi suis Suffraganeis pallium lar-
giantur, recipientes pro se professionem canonicam, &
pro Romana Ecclesia sponsonem obedientiæ ab eisdem.
Dominica vero Crucis vexillum ante se faciant ubi-
que deferri, nisi in urbe Romana, & ubicunque sum-
mus Pontifex præfers exiterit, aut ejus Legatus utens
insignis Apostolicæ dignitatis. In omnibus autem pro-
vinciis eorundem jurisdictioni subiectis, ad eos (cum
necesse fuerit) provocetur: Salvis appellationibus ad se-
dem Apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus hu-
militer deferendum.

C A P. XXIV.

*Privilegium Religiosis concessum ut possint sepelire con-
fratres suos tempore interdicti, intelligitur: de illis confrat-
ribus, qui licet maneat in seculo, obtulerunt se tamen
O&A ni murato habitu seculari, vel de illis, qui bona sua
eis dederunt usufructu venendo. Hoc primo. Privilegium Re-
ligiosis concessum, quo eis venientibus ad locum interdictum,
semel in anno aperiantur Ecclesie, ut celebrentur in eis di-
vina, intelligitur, quod una tantum sola Ecclesia aperiantur
in loco. hoc secundo.*

Idem in eodem. (an. 1216. Romæ.)

Uc

a C. 8. cod. tit. in 3. comp. b al. saliter. c Helien. al. Beiten.
d C. 9. cod. tit. in 2. comp. e Distio, Episcopum, deest in ple-
risque exemplar. f al. Nyses: sed ut plurimum habetur, ut est
impressum. g Tripolitan. h C. 3. cod. tit. in 4. comp. i C. 4. cod.
tit. in 4. comp. k al. Blasii de Flagen. al. Flajan.

a Londin. b C. 5. cod. tit. in 4. comp. c De indefinita locu-
tione, an & quando aequipollens universalis, vide Cov. l. 2. var.
res. c. 11. d De Patriarcharum prerogativa, dignitate & nu-
mero, Chass. in Car. glor. mundi. p. 4. confid. 9. Nic. Boer. de au-
thor. magni Concilii. n. 30. & seq. v. secundum locum. e Vide
Gloss. ult. tit. de privileg. Scilicet. Innoc. l. 11. in Conc. Later.
p. 57. c. 7. cod. tit. in 4. comp. l.

UT privilegia, quae quibusdam Religiosis Romana concessit Ecclesia, permanent inconvulsa, quaedam in eisdem duximus declaranda, ne minus sane intellecta pertrahantur ad abusum, propter quem possint merito revocari, quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Sane quibusdam Regularibus Apostolica sedes indulgit, ut his qui fraternitatem eorum assumpserint, si forsitan Ecclesiae, ad quas pertinent, a divinis officis fuerint interdicti, ipsosque mori contigerit, sepultura Ecclesiastica non negetur, nisi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti. Suos quoque confratres, quos Ecclesiarum Praelati apud Ecclesias suas non permiserint sepeliri, nisi excommunicati vel interdicti fuerint nominatim, ipsi ad Ecclesias suas deferant tumulandos. Hoc autem de illis confratribus intelligimus, vel qui adhuc manentes in seculo eorum Ordini sunt oblati, mutato habitu seculari: vel eis, qui bona sua dederant inter vivos, retento sibi (quandiu in hoc seculo vixerint) usufructu: qui tamen sepeliuntur apud ipsorum Regularium vel aliorum non interdictas Ecclesias, in quibus elegerint sepulturam: ne si de quibuslibet ipsorum Fratritatem asumentibus fuerint interdictum, pro duobus aut tribus denariis annuatim sibi collatis dissolvatur pariter & vilescat Ecclesiastica disciplina: certam tamen & ipsi remissionem obtineant ab Apostolica sibi sede concessam. Illud etiam, quod hujusmodi Regularibus est inausum, ut si qui fratrum suorum, qui ab eis missi fuerint ad recipiendas Fratritates sive collectas, in quamlibet civitatem, sive castellum, vel vicum advenerint, si forte locus ille a divinis officis sit interdictus, in eorum jucundo adventu semel in anno aperiatur Ecclesiae, ut exclusis excommunicatis divina ibidem officia celebrentur: sic intelligi volumus, quod in eadem civitate, aut castro, aut villa una tantum Ecclesia ejusdem Ordinis fratribus semel (ut dictum est) aperiatur in anno: quia licet pluraliter dictum sit, quod in eorum jucundo adventu Ecclesiae aperiuntur, non tamen ad Ecclesias ejusdem loci divisim, sed praedictorum locorum conjunctim sacro referendum est intellectu: ne si hoc modo singulas ejusdem loci visitaret Ecclesias, nimium vilipendi contingeret sententiam interdicti. Qui vero contra declarationes praedictas quicumque sibi usurpare praesumpserint, gravi subiaceant ultioni.

C A P. XXV.

Tempore generalis interdicti Episcopi non prohibiti, qui non fuerint culpabiles interdicti, clam celebrare possunt, & hodie istud non est privilegium Episcoporum, sed jus commune: ut in c. fin. de sent. excom. in 6 & ibi plene habetur, an & quando, & qualiter possit celebrari tempore interdicti.

Idem a in eodem. (an. 1216.)

Quod nonnullis est Religiosis indultum, in favorem Pontificalis officii ad Episcopos extendentes concedimus, ut cum commune terra interdictum fuerit, excommunicatis & interdictis exclusis, possint quandoque januis clausis suppressa voce, & non pulsatis campanis divina celebrare officia; Nisi & hoc ipsum eis expresse fuerit interdictum. Verum hoc illis concedimus, qui causam aliquam non praestiterint interdicto, nec quicquam (doli b vel) fraudis inegerint, tale compendium ad iniquum dispendium pertrahentes.

C A P. XXVI.

Privilegia non sunt violanda etiam indirecte. h. d. generaliter.

Honorius III. Archiep. & Episcopis, in quorum diaces. monasteria & Prioratus Cluniacen. monasterio subiecta consistunt (an. 1216.)

a Innoc. III. in Conc. Lateran. c. 58. & c. 8. eod. tit. in 4. capit. b haec duo verba, doli vel, de sunt in antiquariis Cod.

Quanto amplius: (& infra.) Sane dilecti filii Abbas & Conventus Cluniacen. a gravem nobis querimoniam obtulerant, quod quidam vestrum & vestrorum Officiales, cum in eos & sui ordinis Monachos non possent excommunicationis & interdicti proferre sententias, eo quod super hoc Apostolicae sedis privilegium sunt muniti, in eos, qui molunt in molendinis, vel coquant in furnis eorum, quicquid vendendo seu emendo, aut alias eis communicant, sententias proferunt memoratas: & sic Apostolicorum privilegiorum, non vim & potestatem, sed sola verba servant, dicti Ordinis Monachos quodammodo excommunicant, dum eis alios communicare, non sinunt. Ex quo illud etiam evenit inconveniens, ut ipsi Monachi quantum ad hoc judicentur judicio Judiciorum, & qui eis communicant in praedictis majorem excommunicationem incurrant, quam etiam excommunicatis communicando fuerint incursum. Nolentes igitur haec crebris ad nos clamoribus jam perlata, ulterius sub dissimulatione transire, vobis universis & singulis mandamus, quatenus hujusmodi sententias in fraudem privilegiorum nostrorum de caetero non feratis: quia super hoc ad nos denuo clamor ascenderit, non poterimus convenientibus oculis pertransire, quin promulgatores talium sententiarum severitate debita castigemus.

C A P. XXVII.

Qui in habitu, & tonsura, & caeteris ut Laici conversantur, deprehensi in maleficio se pro Clericis non defendunt: ita communiter summatur.

Idem V. quondam Anglorum Regina illustri.

(an. 1226.)

EX parte tua fuit propositum, quod nonnulli literati, quos nec habitus, nec tonsura Clericos proficerentur, in terra tuae jurisdictioni subiecta degentes, cum deprehendantur in aliquibus forisfactis, ut jurisdictionem tuam eludant, & debitam pro delictis ultionem evadant, assumunt seu etiam resumunt tonsuram abjectam, seu habitum clericalem, licet ante pro Laicis ab omnibus haberentur. Ne igitur tonsura, vel habitu sic resumpro, malicia foveatur, si tuam jurisdictionem exerceas in huiusmodi delinquentes, qui sine tonsura, & habitu in delicto fuerint deprehensi, equanimiter duximus tolerandum, cum malitijs hominum indulgeri non debeant, sed potius obviari.

C A P. XXVIII.

Parisis & in locis vicinis jus civile legi non debet.

Idem c. (an. 1220.)

Super specula: (& infra.) Sane licet sancta Ecclesia legum secularium non respuat famulatum, quae aequitatis & iustitiae vestigia imitantur: quia tamen in Francia & nonnullis Provinciis, Laici Rom. Imperatorum legibus non d'uruntur, & occurrunt raro Ecclesiasticae causae tales, quae non possint statutis canonicis expediri: ut plenius sacrae paginae insistantur: (& infra.)

Firmiter interdicimus, & districtius inhibemus: ne Parisis, vel in civitatibus, seu aliis locis vicinis quicquam docere vel audire jus civile praesumat. Et qui contra fecerit, non solum a causarum patrocinio interim excludatur, verum etiam per Episcopum loci excommunicationis vinculo innodetur. Vos autem filii sic diligentius praescriptum servetis, & faciat s studiosius ab aliis observari, quod veri amici sponsi vestris merito comprobati, dum parantiphos suos erudiendos ad epithalamica carmina curaveritis promovere. Dat. Rom. Pontificatus nost. an. qua. (a. Et)

a De ordin. Cluniacens. origine & antiquitate Chass. in Catalog. glor. mundi. p. 4. b Vid. Covarr. pract. q. c. 31. c. c. Paris. & c. Eccl. Praelat. Paris. constitutus quare supr. de magistris. & c. d. Quatenus gloss. & d. hic quaerunt, an omnes sub sint Imperatori, vide Chass. in Catalog. glor. mundi, p. 5. conf. 28.

Et discipuli Helisei liberius juxta fluentia plenissima
 si aut, ut columba dum in januis scalas non invenerint,
 a quas divaricari velleant pedes suos.)

C A P. XXIX.

Innovatio privilegii jus novum non inducit, sed vetus
 conservat.

Idem Episcopo Bajocen. a (an. 1222.)

Quia b intentionis nostræ: (& infra. a) Cum innovatio
 nec jus novum conferat, nec etiam tollat vetus,
 te in eo statu esse volumus, in quo tempore im-
 petratæ innovationis dignoscere extitisse. Caterum nul-
 lum per hoc intendimus juri alias eidem monasterio com-
 petenti præjudicium generari.

(c Non extitis, ut per innovationem, quam fecimus
 cujusdam scripti monasterii S. S. Caldonen. quod in regi-
 stro bon. men. Alex. pp. p. n. reperimus contineri, derogare-
 tur Eccl. Bajocen.)

C A P. XXX.

Privilegiati ut ubique possint cum altari viatico celebrare,
 hoc possunt sine licentia Prælatorum.

Idem. (an. 1227. Roma.)

In his c, quæ ad cultum divinum facere dignoscen-
 tur, non maligna, sed benigna esset potius interpreta-
 tio faciendæ. Unde mirari compellimur, quod cum fra-
 tribus Prædicatoribus & Minoribus duximus indulgen-
 tiam, ut ubicunque fuerint, sine parochialis juris præ-
 judicio cum altari valeant viatico celebrare; quidam ni-
 mis districte interpretando indulgentiam nostram, nitun-
 tur asserere, quod per eam prædicti fratres præter Præla-
 torum assensum facere hoc non possint: propter quod eos
 celebrare juxta indulgentiam Apostolicam non permittunt.
 Cum autem eis nihil conferret memorata indulgentia,
 sine qua id Prælati annuuntibus liceret eisdem: Frater-
 nitati tuæ mandamus, quatenus interpretatione hujusmodi
 reprobata, dum tamen ab aliis, quæ jure parochiali
 proveniunt, proflus abtineant, datam eis sic licentiam
 celebrandi auctoritate nostra non differas publicare, ita
 quod dicti fratres aliquam ex indulgentia nostra videan-
 tur in hoc gratiam consecuti.

C A P. XXXI.

Privilegium de decimis novalium non solvendis, non
 compendiosis ascimas tempore privilegii impetrati posses-
 sas ab aliis, nisi de possessione alterius in privilegio fiat men-
 tio.

Gregorius IX. majoris Ecclesiæ & Christianitatis
 Decano & Archidiacono Lincon.

(an. 1230.)

Udum inter Prioris & Conventum de Butele d ex
 parte una, & Priorissam & Moniales de Campesse
 ex alia, super decimis lite mota: (& infra.) De consilio
 fratrum nostrorum decernimus, juri prædictorum
 Prioris & Conventus super decimis novalium, in quarum
 erant possessione tempore illo, quo indulgentiæ Apostoli-
 cæ impetratæ fuerunt, a parte altera de decimis novalium
 non solvendis, non debere per eas non facientes de hoc
 aliquam mentionem, præjudicium generari.

C A P. XXXII.

Confratres privilegiorum, nisi se ad eos in totum tran-
 sulerint, ad Episcopalia jura tenentur.

Idem (an. 1251.)

Quidam (sicut asseris) in privilegiorum Fraternitate
 recepti, nolunt tibi de juribus Episcopalibus responde-
 re: Verum quamdiu hujusmodi fratres moram in do-
 mibus suis fecerint e, eos compellere poteris ad dicta ju-
 ra tibi integre persolvenda.

a Rajon. b Doctores in c. fin. sup. de fid. inst. & in c. Alberi-
 ces. & c. significavit. De testibus. c Gloss. & Dd. in cap. quo-
 niam. De privileg. l. 7. & Sylvestrum in Summa, verbo altare
 q. 6. d. al. de Butele. c Vide l. fin. quam Bald. dicit esse singul.
 C. de jure fise.

C A P. XXXIII.

Quoad privilegium retentionis decima, semel novale sem-
 per est novale.

Idem Arelaten. Capitulo. (an. 1231.)

Consultationi vestræ b. r. quod terra, de qua non ex-
 tat memoria, quod aliquando culta fuisset, redacta
 per Religiosos viros noviter ad culturam, perpetuo debet
 quoad immunitatem de non solvendis decimis novalium
 jure censi. Cum alias nonnunquam contingeret indul-
 gentiam de novalibus plus eis dispendii, quam utilitatis
 asserre.

TITULUS XXXIV.
 DE PURGATIONE CANONICA.

C A P. I.

Infamatus fide dignus per juramentum se purgat, a-
 lias secus: & censetur non idoneus enormiter peccans.

Ex Concilio Triburicen.

Notabilis a homo vel ingenuus, si in Synodo accu-
 satus crimen negaverit, si fidelem non esse sci-
 verit, cum duodecim ingenuis se expurget. Si
 autem antea deprehensus fuerit in furto, aut perjurio
 aut falso testimonio, non admittatur ad jurandum;
 sed ei (sicut qui ingenuus non est) purgatio indicatur.

C A P. II.

Infamatus tertio monitus se non corrigens, usque ad pur-
 gationem ab officio suspenditur.

Ex Concilio Agathen.

Si quis Presbyter negligens vitæ suæ, pravis exemplis,
 mala de se suspicari permiserit, & populus ab Episcopo
 juramento seu banno Christianitatis adstrictus infamiam
 ejus patefecerit, certique accusatores criminis ejus
 desuerint, admonetur b primo seorsum ab Episcopo,
 deinde sub duobus vel tribus testibus: & si non emen-
 daverit, Episcopus eum publica increpatione admoneat.
 Si vero nec sic se correxerit, ab officio suspendatur us-
 que ad condignam satisfactionem, ne populus fidelium
 in eo scandalum patiatur.

C A P. III.

Etiam regulares purgant se de delicto secundum regulam
 canonicam.

Ex Concilio Melden. c

Moniales si libidinibus inservire accusentur, & ma-
 nifeste detegi non valuerint, erga regulam suæ opinio-
 nis malam famam canonicè purgare cogantur.

C A P. IV.

Si delictum est probabile, non interdicitur purgatio, a-
 lias secus. h. d. quoad titulum.

Ex eodem.

Si quis de gradu Ecclesiastico raptoribus alienarum
 sponsarum se confensorem vel interventorem manife-
 ste prodiderit, a proprio gradu repellatur. Et si verissi-
 milibus exinde suspitionibus fuerit propulsatus, canoni-
 cè se expurget.

C A P. V.

Infamatus, contra quem crimen probari non potest, de-
 bet se purgare juramento de veritate: compurgatores vero
 de credulitate.

Innocentius Papa d. Aquilegien. Patriarcha &
 Mantuan. Episcopo. (an. 1213.)

Quorrens e Tridentinus Episcopus de Simonia impe-
 titus sit, vos latere non credimus: sed accusatores

a Referunt Burch. l. 16. decr. c. 29. & Grat. sive Palea an-
 tig. 4. c. 15 & Habetur c. 1. tit. de purg. vulg. in 1. compil. b
 Observa ordinem fraterna correctionis, de quo plene B. Tb. 22.
 q. 33. art. 3. 4. 5. & seq. c. C. 70. in Conc. impressis, non e 2. us
 ajunt Burch. l. 8. decr. c. 57. d. al. Innoc. Pap. III. c. C. 4. cod.
 tit. in 1. compil. Refert. Grat. sive Palea 2. q. 4. c. 1. quæst. 1. a

tores scriptum afferentes, testes secundum formam canonicam producere nequiverunt, scilicet quod Ecclesiam sancti Petri Presbytero P. dederit pro quatuor modis framenti: (& infra. a.) Communi fratrum nostrorum. consilio iudicamus, ut tertia manu sui ordinis & quarta Abbatum & Religiosorum Sacerdotum de supradicta simonia debeat se purgare. Porro purgationis tenor erit huiusmodi: Episcopus jurabit primum super sancta Dei Evangelia, quod pro Ecclesia sancti Petri Presbytero P. danda, nec ipse per se, nec per submissam personam, nec aliquis pro eo se sciente pretium recepit: deinde compurgatores super sancta Dei Evangelia jurabunt, quod ipsi credunt eum verum iurasse.

(a Quos ab eisdem Ecclesia Laicis accepit. Veram quoniam nec accusatores nec testes secundum formam canonum, & sanctorum Patrum statuta in causa ipsa procedere potuerunt.)

C A P. V I.

Episcopus parochianum suum infamatum compellit ad se purgandum, nisi ab eo legitime appellaverit.

Alexand. III. (Genensis Episcopo. an. 1172.)

Nos inter alios: (& infra.) Quia nos t. Fr. consilium voluit, utrum Episcopus parochianum suum ad purgationem cogere possit: Consult. t. t. r. quod si de aliquo crimine publica laborat infamia, accusator & testibus deficientibus, ad purgationem est per ipsum Episcopum compellendus: nisi forte super ipso ad superiorem Iudicem duxerit appellandum. Sane si appellaverit, eius parebit iudicio, ad cuius examen causam voluerit per appellationem transferre.

C A P. V I I.

Compurgatores debent esse honesti, & notum habere eum, quem purgant, nec debent a Iudice vel alio impedi: & deficientes in purgatione puniuntur ut convicti.

Idem Gasetanen. electo. (an. 1172.)

CUM P. Manconella b. Presbyter: (& infra.) Purgatores illius honestatis & opinionis esse volumus, quod verisimile sit eos nolle amore vel odio, seu obtentu pecunie pejerare. Ut autem idonei appareant, necesse est ut ejus, quem purgare debent, vitam & conversationem agnoscant. Deficientem vero in purgatione omni officio & beneficio Ecclesiastico privare procures: Præcavens, quod si qui purgandum in sua voluerint purgatione assistere, nullam eis malevolentiam vel indignationem ostendas, nec eos impedias, vel ab aliis, quantum in te est, impediri permittas.

C A P. V I I I.

Absolutio facta, secundum purgationem vulgarem non tenet, & ea non obstant, possit iudici de novo purgatio: & admittitur accusatio.

Lucius III. (an. 1181.)

EX tuarum e intelleximus continentiam literarum, quod cum H. Presbyterum (quia infamabatur de homicidio) a Sacerdotali officio suspendisses, prædecessoris tui literas tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigida suam innocentiam purgavisse, & Episcopum suis eum literis absolvisse. Quia vero peregrina iudicia sunt inhibita, purgationem quam præstitit, sufficere non putantes: mandamus, quatenus si accusatores idonei non apparuerint, ut eum septima aut quinta manu sui ordinis (sicut expedire cognoveris) per purgationem canonicam innocentiam suam ostendat, sibi injungas: quam eum præstitit, suspensionem sine difficultate relaxes, & eum testimonii boni virum arrancians, ab infamia homicidii, nullius contradictione vel appellatione obstante, absolvas.

a C. 4. eod. tit. de offic. & pot. prel. & jud. ord. in 1. comp. & c. 7. eod. tit. de purgat. can. in 1. comp. b C. 12. eod. tit. de accus. in 1. comp. c cap. 5. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p. 51. cap. 59. Jun. Can. Tom. II.

C A P. I X.

Sufficit, quod compurgator sit toleratus ab Ecclesia bona fama, nec de crimine suspectus condemnatus.

Idem Vintonien. Episcopo. (an. 1181.)

Constitutus a in presentia nostra P. Diaconus: (& infra.)

Præterea illud nobis non modicam admirationem inducit, quod purgationem oblatam recipere noluisti, nisi prius commendasses amina singularum, qui dictum P. purgare volebant, & de nationibus & cæteris circumstantiis prius inquireret diligenter, tanquam esses ordinationes facturus: utinam sic discuteret ordinandos. Sane in purgationibus faciendis, cum satis sit illis, qui pro purgando exhibent juramentum, secundum propriam conscientiam & opinionem jurare, quod purgandum a crimine sit immunis, vel quod bonum exhibuit juramentum, si purgatores ab Ecclesia tolerentur, & sint bonæ famæ in suis ordinibus ministrantes, nec in iudicio pro crimine condemnati, proculdubio sunt abque ullius indagine admittendi.

C A P. X.

Propter magnitudinem criminis infamatus suspendi potest, nedum ab officio, sed etiam a beneficio, donec se purgaverit. hoc primo. Et augetur propter hoc numerus compurgatorum. hoc secundo. Ex causa interdum post purgationem præstitam suspenditur quis ad tempus hoc tertio. Et deficiens in purgatione, puniatur convulsus. hoc quarto.

Innocentius III. Senon. Archiepiscopo.

(an. 1214.)

Inter sollicitudines nostras illa debet esse præcipua, ut capiamus vulpeculas: (& infra. a.) Licet ergo Ecclesiastica constitutio tales ab officio tantum usque ad purgationem canonicam debeat suspendendos: quia tamen eum etiam a beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolumus improbare: Nec illud etiam improbamus, quod licet contra eum nullus accusator legitimus apparet, ex officio tuo tamen (fama publica deferente) voluisti plenius inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiam, grave scandalum, & vehementem suspicionem ex testium dictis obortam, quæ contra Decanum facere videbantur, cum propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda, & servantes iustitiam, & mollentem rigorem, purgationem ei quartæ decimæ manus sui ordinis duximus indicendam. Ipsum igitur ad te remittentes, ut ibi pergerit, ubi noscitur infamatus. mandamus, quatenus accitis & tecum Nivern. & Parisien. Episcopis, indictam ei purgationem accipias; ita tamen, ut qui ad ejus purgationem processerint comprobendam, sint fide catholici, & vita probari, qui conversationem & vitam ipsius non tam moderno tempore noverint, quam transacto. Purgatione vero recepta beneficium ei restituere non postponas. In poenam autem familiaritatis illius, quam cum hæreticis scienter habuisse dignoscitur, eum ab officio volumus manere suspensum, donec scandalum sopiatur, ita tamen ut publicæ familiaritatem hæreticorum abjuret. Præcipias insuper ei districte, & in prædicta & aliis villis circumpositis profiteatur & prædicet fidem catholicam, ac confundat & detestetur hæreticam pravitatem: sic deinceps vitam suam bonis admodum operibus, ut infamia convertatur in bonam & famam, & omne scandalum & suspicio de Catholicorum mentibus deleatur. Quod si forsan in purgatione defecerit, eum Ecclesiasticæ disciplina mucrone percillas, & ab officio & beneficio depositum, ad agendam poenitentiam in arctam monasterium decurrere non omittas.

(a Qua

a Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lar. p. 8. c. 21. b C. 1. eod. tit. in 3. comp. c ascitis. al. accersitis, sed in registro & antiquis, ut est impressum. d Dicitur, bonam deest in registro & plerisque antiquis exemplariis.

(*α* Quæ molliuntur vineam Domini demoliri, species quidem habentes diversitas, sed candidas adinvicem colligatas, quadam de vanitate conveniunt in ipsum. Hi sunt namque canepentes, qui equam vino commiscunt, qui virus draconis in aureo calice Babylonis regni propinant, qui juxta verbum propheticum, arcum rem amarum intendunt, ut sagittent in oculis innoxios: quorum error serpit ut cancer, ita quod nisi botrus in flore ladatur, fructum non solum amarum, sed etiam pestiferum germinabit. Hos Apostolus egregius prædicator in epistola sua prophetico sermone describit, & docet omnibus modis evitandos, contra quos Sacerdotes tibiis argenteis clangere debent, ut cum clamante populo arca fœderis procedente & muri corrunt Hiericho, quæ jam fuerat perpetuo anathemate condemnata: ita quod si quis ex ea regulam auream furari præsumperit, cum Achor filio Cbarim lapidibus obruatur. Nos igitur scientiam literarum & bonestatem morum pariter attendentes.)

C A P. X I.

Breve est, nec potest aliter summari.

Idem Abbati sancti Dionysii & Presbytero S. Mar-
sini. (an. 1214 Roma in Galliam.)

Cum dilectus a: (& infra.) Illud autem vos attendere volumus, & mandamus, ut tales ad purgationem admittantur persone, quæ vicinæ sint & honestæ.

C A P. X I I.

Si infamia ortum non habet ex probabilibus conjecturis, non est de necessitate indicenda purgatio, potest tamen iudici ad instantiam purgandi.

Idem. (an. 1214. Roma in Hungariam.)

Cum b in juventute sua: (& infra.) Quia vero pater filium, quem diligit, corripit: nos Quinque-ecclési Episcopo per literas nostras ad majorem cautelam injungimus, ut ab illius familiaritate cessando taliter se haberet, quod sinistra de ipso suspicio non possit haberi: sed inimicus homo rescriptum literarum suscipiens, apud Regem & Regni magnates ipsum acquirer publicavit, ut sic deberet amplius infamari. Unde nos tantam æmulationem nequitiam attendentes, licet pulsati fuerimus multoties contra eum, nunquam tamen adversus ipsum potuimus commoveri, scientes quod dictum unius facile sequitur multitudo: ubi vero idem Episcopus ad Strigon. metropolim exitit postulatus, quidam qui super ipsa postulatione adversabantur eidem, ut promotionem ipsius facilius impediunt, illius criminationis carbonem reaccendere sunt moliti: unde quidam procurator ipse de consilio amicorum suorum, qui super hoc bonum ælum habebant, sed non secundum scientiam, cœpit cum instantia postulare, quatenus eidem Episcopo purgationem canonicam faceremus iudici, ut suam innocentiam demonstraret. Nos autem postulationem hujusmodi minus providam reputantes: procuratorem ipsum ab ea sæpe & volumus revocare: (& infra. α) Ceterum quia procurator instabat, compulsi fuimus (non juris necessitate, sed importunitate petentis) ut per vos ei purgationem canonicam cum duobus Abbatibus mandarem iudici: quamvis fuerimus protestati, quod ex alia causa talis petitio minus provide tunc fiebat, quia Strigon. Ecclesi. Suffraganeus vix eo tempore purgarent eundem, qui in facto postulationis contradiebat eidem: & Suffraganeus Colocen. Ecclesi. ipsum minime tunc purgarent: quia inter eum & Colocen. Archiepiscopum de Strigon. metropoli contentio vertebatur: unde cum non sint alii Pontifices in Hungaria, merito videbatur, quod per Episcopos regni sui non posset in illo articulo se purgare.

a C. 2. eod. tit. in 3. compil. b C. 3. eod. tit. in 3. compil. pars hujus decret. est in cap. cum in juventute. sup. de præsumpt. ut optime hic admonet glossa. c al. semper. sed in antiq. ut est impressum.

(*α* Tum quia suspectus Episcop. non videbatur apud bonos & graves infamatus de illo crimine, cum Episcopi super hoc ex mandato Apostol. requisiti, laudabile testimonium de ipso nobis curaverunt perhibere, cum qualis infamatio videbatur ab inimicis & æmulis processisse, sicut superius est expressum. Unde cum antea vita ejus laudabilis appareret, & hujusmodi facinus incredibile videretur, non credebamus ei purgationem aliquam amodo indicendam.)

C A P. X I I I.

Compurgator jurat de credulitate.

Idem. Tiron. a Archiepiscopo. an. 1214. b

De b tellibus: (& infra.) Illi vero, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, id solum tenentur juramento firmare, quod veritatem credunt eum dicere, qui purgatur.

C A P. X I V.

Infamatus super defectu natalium non debet promoveri, nisi prius se purget.

Idem Floren. Episcopo. (an. 1214.)

Accedens e ad præsentiam nostram T. Diaconus humiliter nobis insinuatione monstravit, quod cum a suis æmulis diceretur, quod esset filius Sacerdotis, tu eum nec promovere voluisti, nec permisisti ab alio promoveri. Quocirca mandamus, quatenus si publice fuerit nota repperis, & de ipsa tibi legitime constare non poterit, purgatione ab ipso recepta, ipsum non differas propter hoc ad Sacerdotis officium promovere: quia etsi non sit nota delicti, est tamen nota defectus impediens ad sacros ordines promovendum.

C A P. X V.

Super notorio crimine non est indicenda purgatio, & pendente causa super criminibus coram Papa delegato, purgatio ab ordinario super eis recepta non tenet.

Idem Abbati Eugen. & Scholastico Mutin.

(an. 1215.)

Cum d dilectis filiis H. Presbytero, & G. procuratori O. Clerici, T. Capellanum nostrum concessimus auditorem, idem procurator proposuit, quod cum dictus Presbyter super incestus crimine fuisset publice infamatus, Constantien. Episcopus ordinarius Judex ei purgationem indicxit: qui cum se purgare nequivisset, ab ipso fuit suis Ecclesiis sententialiter destitutus, quas ipse nihilominus detinuit per violentiam occupatas. Cumque idem Presbyter cujusdam confanguinei sui uxorem publice detineret, ad petitionem plebani de Heniso e, & quorundam aliorum Clericorum Constantien. diocesis, Judicibus dicimus literas destinasse, ut si dictus Presbyter super crimine adulterii & incestus coram ipsis se purgare non posset, ipsum poena debita castigarent: qui cum constitisset eidem, quod idem Presbyter pro eo, quod in purgatione defecerat, ab Episcopo memorato fuerat condemnatus, ipsum utpote contumacem prædictis Ecclesiis per sententiam privaverunt, maxime cum de incestus & adulterii crimine, tanquam de notorio liqueret eidem, Abbati sancti Galli (ad quem illarum Ecclesiarum donatio pertinebat) potestatem liberam concedentes, Ecclesias illas personis aliis conferendi: qui eas postea supradicto O. Clerico assignavit: (& infra.) Dicitur vero Presbyter inter cetera respondit, quod processus Judicum prædictorum debebat merito retractari, cum lite non contestata procedere præsumperint contra eum: adjiciens, quod purgationem indicitam ab electo Constantien. curaverit exhibere: (& infra. α) His igitur, & aliis plenius intellectis, licet literæ illæ, quæ ad prædictos Judices impetratæ dicuntur, vel ipsarum transcriptum

a Tironen. al. Trien. al. Tyren. b Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. c cap. 5. eod. tit. in 3. comp. d cap. 6. eod. tit. in 3. compil. e al. de Henico. al. de Ponce. sed in vetustiorib. ut est impressum. f præsumperunt, in vulgatis; at in antiq. præsumperint.

offensum non fuerit coram nobis, quia tamen ex tenore relationis ipsorum a, quam dictus procurator exhibuit, ac si litera ipsa offensae fuissent, nobis contitit evidenter, Judices ipsos praetermissio juris ordine processisse: tam processum eorum, quam concessionem Ecclesiarum a praedicto Abbate de mandato ipsorum factam auctor. Ap. retractamus, praesertim cum relationis ipsius series repugnancia contineat & adversa. Dicitur enim, quod crimen ejusdem Presbyteri, usque adeo publicum b fuerat & notorium, quod nullus infamiae locus penitus existeret, utpote ejus universae viciniae populus testis erat: & tamen ibidem praemittitur, quod eidem Presbytero terminum peremptorium praefixerunt, in quo (si posset) super infamia praedictorum criminum canonice se purgaret: cum nimirum si crimen notorium existeret, non erat illi indicenda purgatio, sed in eum condemnationis sententia promulganda: (& infra) Si vero nullus appareret legitimus accusator, & ipsum inveneritis apud bonos & graves super praedictis criminibus, vel ipsum altero infamatum, purgationem eicanicam indicatis, non obstante, quod coram praedicto electo dicitur se purgasse: cum iudicio pendente coram Iudicibus delegatis non debuerit ordinarius purgationem indiciere infamato.

(a Nos inducit, ut fratrum nostrorum debeamus consultationibus respondere, & ab eis, quantum humana permittit fragilitas, dubitationis scrupulum amputare. Inde est quod)

C A P. XIV.

Non sufficit Praelato de criminibus infamato jurare, cum se purgat, quod sit immunis ab illis criminibus, sed jurare debet, quod post suam promotionem illa crimina non commisit.

Idem. (an. 1215. Roma.)

Accepimus & literas, quibus nobis intimare curastis, quod Apostolico mandato super indicenda purgatione Archiepiscopo Bisuntin. recepto, ipsum citastis, ut decuit: qui ad diem praefixum comparuit coram vobis d, iuramentum purgationis offerens sub hac forma: videlicet, quod immunis erat ab illis criminibus, super quibus se purgare debebat: (& infra.) Ipse vero ad praesentiam nostram accedens humiliter supplicavit, ut saltem super purgatione incontinentiae dignemur temperare rigorem, quia non deberet asserere, quod a natiuitate sua nunquam passus fuerit lapsum carnis. Porro cum ab eo non credatur exactum fuisse huiusmodi iuramentum, potius forte praesumimus, quod alia de causa volebat sub praescripta forma jurare: videlicet, quod immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, tanquam dimissis per poenitentiam jam esset immunis ab illis: sed hoc jurare, non parva temeritatis existeret: cum beatus Job dicat e: *Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorat anima mea: (& infra.)* Ideoque praescriptam purgationis formam, secundum quam idem Archiepiscopus obtulit se purgare, reprobamus; utpote indifferetam, temerariam, & ineptam: injungentes eidem, ut si voluerit & potuerit secundum hanc formam se purgare secundum sanum intellectum, quem ei duximus exprimentum, videlicet quod illa crimina graviora, id est, simoniam, venditionem iustitiae, atque incontinentiam, de quibus infamatus exiitit f, juret se minime commississe, postquam ad Archiepiscopalem promotionem est dignitatem: & compurgatores sic jurent, quod credunt eum verum jurasse: quo facto vos illum dimittatis in pace, alioquin, &c.

a Ipsarum. b publicarum. c vid. Barr. in l. 1. §. accusacionem. ff. ad SC. Turpill. ubi citat hunc textum in puichro casu. d nobis, legitur in plerisque Cod. series tamen indicat legendum, eam vobis. e Job. 9. f al. existit.

T I T U L U S XXXV.
DE PURGATIONE a VULGARI.

C A P. I.

Duella, & aliae purgationes vulgares prohibita sunt, quia per eos multos condemnatur absolvendus, & Deus tentari videtur, h. d. totus titulus.

Coelestinus III. (an. 1195.)

Cura suscepti b regimini: (& infra.) Cum t. F. duxerit fed. Apost. consulendam, utrum super Ecclesiarum possessionibus duella debeant sustineri? Tu duximus sollicitudini respiciendum, quod in eo casu, vel aliis etiam hoc non debes aliquatenus tolerare. c

(a Sapientia tamen multa eum non desinunt infamare: unde nobis humiliter supplicavit, ut ab illarum impetibus solutum faceremus ipsum praedictarum Ecclesiarum pacifica possessione gaudere.)

C A P. II.

Summatum est super. cap. proximo.

Innocentius III. Priori S. Sergii Spoletan.

(an. 1212.)

Significantibus d V. Laico, & fratribus ejus ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod cum quidam eos super fusti crimine accusaret, cum eo coacti sunt inire duellum, in quo aliis peccatis suis praecedentibus ceciderunt: propter quod per consules Spoletanos bonis fuerunt propriis spoliati: nunc vero factum apud alios est inventum, & quod ipsi fuerint innocentes, est (faciente e Domino) revelatum. Unde consalibus ipsis dedimus in mandatis, ut ablata restituant universa.

C A P. III.

Summatum est supra cap. I.

Honorius III. (an. 1225.)

Dilecti f filii noviter in Livonia baptizati, gravem ad nos querimoniam destinarunt, quod fratres Templariorum, & alii, qui temporalem in eis potestatem exercent, si quando de aliquo alio g crimine infamantur, eos ferri candentis iudicium subire compellant, quibus si qua exinde sequatur aduistio, civilem poenam infligunt. Cum igitur huiusmodi iudicium sit penitus interdictum, utpote in quo Deus tentari videtur, mandamus, quatenus dictos fratres, & alios, ut ab huiusmodi conversorum gravamine omnino desistant, per cens. Eccles. appell. remota compellas.

T I T U L U S XXXVI.
DE INJURIIS ET DAMNO DATO.

C A P. I.

Propter ejus breviter non summatum.

In Exodo. h

Sixati fuerint homines, & percusserit alter proximum suum lapide, vel pugno i, & ille mortuus non fuerit, si k jacuerit in lecto, qui percusserit, operas ejus & impensas in Medicos restituat,

C A P. II.

Breve est, & ideo non summatum.

In eodem.

Si l quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operauerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, dominus cister-

a Vide B. Thom. 2. 2. q. 95. arr. 8. ad 3. arg. b Cap. un. cod. tis. in 2. compil. c Adde quod nos. Bald. in l. 1. C. de Lar. lib. toll. ubi vide. d C. un. cod. sis. in 1. comp. vid. Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 19. e favente, in recent. f l. 10. p. 10. c. 15. g Dicitio, alio, deest forte in omnib. manuscr. h Exod. 21. i vid. l. fin. cum gl. & concor. ff. de sicariis. k al. ita: sed jacuerit. l C. 3. de danno dato in 1. compil. Refert lvo part. 16. c. 349. Exod. 21.

cisternæ redder pretium jumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

C A P. II.

Breve est, & ideo non summatur. Idem.

Si a bos alienus cornupeta fuerit ab heri & nudius tertius, & non custodivit eum dominus suus, reddet bovem pro bove, & cadaver integrum recipiet.

C A P. IV.

Breve est, & non summatur. Idem.

Si b læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit jumentum suum, ut depascat aliena, pro damno estimationem restituet.

C A P. V.

Breve est, & non summatur. Idem.

Si c egressus ignis comprehenderit acervos frugum, sive stantes fegetes in agris, reddet damnum, qui ignem succenderit.

C A P. VI.

Breve est, & quasi idem cum præcedenti. Ex penitentiali Romano. d

Si quis domum vel aream cujusquam incendit voluntarie, sublata & incensa omnia restituat, & tres annos poeniteat.

C A P. VII.

Secularis possessas, qua Clericorum bannivis, condemnari debes per Judicem Ecclesiasticum, secundum estimationem injuria in expensis & damnis. Et hodie adde panam in Clem. 1. de panis.

Honorius III. Episcopo Bononiensi. (an. 1224.)

Quoniam scribentibus nobis Episcopo Mutinensi, ut potestatem, consiliarios & populum civitatis Florentinæ ad satisfaciendum de damnis & injuriis irrogatis Episcopo, & Ecclesiis Fesulanis. cens. Eccl. coarctaret, idem testes lite non contestata recepit. Quare nos ejus processum penitus revocamus, commune Florentinæ, quia banniverat Episcopum Fesulanum contra Deum & Ecclesiasticam libertatem, propter injuriam banni, & expensas, & damna tali occasione secuta, taxatione juramento præmissa, in mille libris usualis monete prædicto Episcopo sententialiter duximus condemnandum.

C A P. VIII.

Qui jurat statutum super non repetendis damnis, hoc non obstante expensas repetere poterit. h. d. vel sic: Statutum super damnis non repetendis, ad expensas non extenditur.

Gregorius IX. (an. 1236.)

Itaque nostra f & fratrum nostrorum præsentia proposuimus, quod olim cives Brixien. pro g restorationibus damnorum illatorum adinvicem, quæ propter multas civiles discordias incurrerant, plurimum aggravati, statuta editum de non petendo vel recipiendo in posterum restaurations hujusmodi a communi generaliter approbant, & firmiter etiam juramento: (& infra.) Cum igitur aliud sit damnorum restauratio, quam satisfactio expensarum: & ideo in juramento exhibito super damnorum articulo intelligi non debeat, quod factum expensarum fuerit comprehensum: mandamus, quatenus (juramento non obstante prædicto) auctoritate nostra provideas, quod dictum commune pro bono concordie ad expensarum satisfactionem aliquid b contribuat, juxta taxæ discretionis arbitrium, a te, sicut expedierit, moderandum.

2 Exod. 21. b Exod. 22. c Ibid. d Similis sententia reperitur apud Burch. l. 19. decr. c. 5. e Fide Clem. 1. de panis. c. Gravis. sup. de restit. spol. f vide gl. in c. si canonici. verbo, damnis & injur. de offic. ord. in 6. g dicitur, pro, deest in veteribus Codicibus. h Dicitur, aliquid, deest in antiquior. exemplaribus.

C A P. IX.

Habet plura dicta, & se summatur.

Idem. (an. 1236.)

Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata, seu alius ignorantibus opem forte tulisti, aut hæc imperitia tua, sive negligentia evenerunt: jure super his satisfacere te oportet, nec ignorantia te excusat, si ferre debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam. Quod si animalia tua nocuisse proponas, nihilominus ad satisfactionem tenentis, nisi ea dando passis damnum, velis liberare te ipsum, quod tamen ad liberationem non proficit, si fera animalia, vel quæ consueverunt nocere fuissent, & quam debueras non durasti diligentiam adhibere: Sane licet, qui occasionem damni dat, damnum videatur dedisse: secus est tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, de contingentibus nil omisit.

TITULUS XXXVIII DE POENIS.

C A P. I.

Totiens puniendas est criminosis, quousque delictum iterat.

Ex Concilio Toletano.

Ea quæ frequenti prævaricatione iterantur, frequenti sententia condemnentur.

C A P. II.

Interficiens Presbyterum puniendus est, & pœna pars Ecclesie, cui præfuit, alia pars pro ejus anima distribuitur.

Ex Concilio Triburien. a

Presbyteri interfecti compositio, Episcopo ad ejus parochiam pertinet, solvatur: ita ut medietatem utilitatis Ecclesie, cui præfuit, tribuat, alteram in ejus elemosynam juste disperciat: Quia nullus ejus haeres proximior videtur, quam qui ipsum Domino sociavit.

C A P. III.

Non debent Prælati pro criminosis sustinendis pecuniam exigere, nec etiam correctionis causa ex cupiditate panam pecuniariam imponere.

Alexander III. Cantuarien. Archiepiscopo.

(an. 1180.)

Licet b juxta Apostolum: (& infra. a) Accepimus, quod Archiepiscopi Conventum Episcopatus pro corrigendis excessibus, & criminibus puniendis, a Clericis & Laicis pœnam pecuniariam exigant, & pro annua exactiōne pecunie personas quandoque suspendunt, Ecclesias interdiciunt, a vicariis denarios, ut eos in Ecclesiis cantare permittant, exigere non formidant, & alia agunt, quæ canonum obviant institutis, & de radice cupiditatis & avaritiæ prodire videntur: (& infra.) Mandamus, quatenus Archiepiscopus prædicti Episcopatus hoc ditritius interdicas: si autem contravenire præsumperit, eos appell. cessante Eccl. censura compellas.

(& Arguere, obsecrare & increpare studeamus: sicut tamen debemus excessus corrigere singulorum, ut probemur non qua nostra sunt, sed qua Jesu Christi sunt, quarere, ut in correctione faciendâ videamur modestiam, & masuritam servare.

C A P. IV.

Vidus condemnatur victori præfenti in expensis, etiam in causis pecuniariis, & unum casum excipit.

Idem in Concilio Turanen.

Alumniam c & audaciam remere litigantium condemnando in expensis, & alio multiplici remedio satisfiō.

a Est in Concil. Triburien. sub Arnulpho Imperatore l. c. 4. sed alius verbi. referunt Burch. l. 6. decr. c. 21. luo part. 10 c. 140. & Gratian. sive Palea. 16. qu. 4. c. omnes Presbyteri. b C. 3. eod. tit. in 3. compil. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p. 2. c. 3. c. cap. 5. eod. tit. in 2. compil. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p. 3. t. 2.

Ad imperialis compescit. Quoniam igitur factis institutis conformare dignoscitur, præcipimus, ut de cætero in causis pecuniariis victus, victori in expensis condemnatur, nisi sententia pro absente feratur.

C A P. V.

Clericus causam seu operam præbens bello, deponendus est, Innocentius III. Medrosiensis Archiepiscopo.

(an. 1212.)

Quod in a dubiis: (& infra.) Quia vero tam Sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quam qui personaliter exercent conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugnandum, omnes enormiter peccant: de rigore canonico nos credimus deponendus.

C A P. VI.

Clericus pro magno scelere ab eo commisso, deponi debet, & in monasterio destrudi ad agendam penitentiam.

Idem London. Episcopo. (an. 1211. Roma in Angliam.)

Tux discretionis & prudentiam: (& infra.) Ad illud, quod a nobis tertio requisisti, qualiter Clerici in latrocinii, vel aliis magnis sceleribus deprehensi, puniri debeant; Respondemus, quod a suis ordinibus degradati, destrudi debeant in arctis monasteriis, ad penitentiam peragendam.

C A P. VII.

Si uterque contrahentium venit contracontractum, uterque potest exigere penam ad invicem promissam ex conventionione.

Idem Abbati & fratrib. Crypta ferrata.

(an. 1212. Roma.)

Constitutus e in præsentia nostra: (& infra.) Licet autem instrumentum Episcopi Lavitani expressa fuerit certa pœna, quam pars contractum non servans solveret observanti: cum tamen utraque pars venisse contra illum, ex confessione propria convincantur, cum & pars vestra subtraxerit Episcopo pensionem, & Episcopus procuracionem exegerit ab eadem Ecclesia, sicut Oeconomus proposuit memoratus, utramque partem ab ea reddimus absolutam.

C A P. VIII.

Si testis propter vacillationem incarceratur, infamiam non incurrit.

Idem Priori S. Fridiani & Magistro B. Canonico

Pisano. (an. 1213.)

Super d his, de quibus nos consulere voluistis: (& infra.) Clericus autem, qui pro eo quod variaverat & vacillaverat coram vobis e, de mandato nostro f captus est & detentus, infamiam non incurrit.

C A P. IX.

Obligatus ad certam quantitatem, certa die sub pena solvendam, si partem intra terminum solvit, ad penam integram non tenetur.

Idem Spoletano Episcopo. (an. 1213.)

Suam g ad nos Rectores Clericorum sancti Fortunati querimoniam transmitterunt, quod cum tibi essent in XI. Libris per quoddam arbitrium condemnati, essetque pœna XXX. librarum apposita, nisi eas solverent in termino constituto, tandem XXXIII. libris in termino persolutis, occasione septem residuarum, per quasdam nostras h literas veritate tacita impetratas, obtinuisti eos in præfatis XXX. libris tibi per delegatum Judicem condemnari. Quia igitur te non decet in tantum Pontificis modestiæ oblivisci, ut inhonestis quæstibus anhelando

desideres cum aliena jactura ditari, mandamus, quatenus septem librarum solutione contentus, super pœna XXX. librarum memoratos Rectores de cætero non molestes.

C A P. X.

Occidentes Prælatus, privantur beneficiis & feudis, quæ habent ab Ecclesia, cui præerat Prælatus ille, nec eis vel heredibus restituantur, nec alia de novo concedi debent. Et hædie in occidente, capiunt, vel banniente Episcopo, aut a sunt similes pœna: de quibus in Clem. Si quis suadente. cod. sit.

Idem. (an. 1213.)

Ad aures a nostri Apostolatus pervenit, quod cum quidam parochiani tui ausu diabolico (bonæ b memorie, I. Vincentium Episcopum, prædecessorem tuum nequiter peremissent, feuda & beneficia, quæ illi a Vincentina Ecclesia obtinebant, ipsis per sententiam fuerant cum multa deliberatione sublata. Quia igitur majori sunt animadversione plectendi, nos tam tibi, quam successoribus tuis, auctoritate Apostol. prohibemus, ne ipsis aut heredibus, eorum beneficia prædicta restituantur, seu de novo eis alia quælibet conferantur.

C A P. XI.

Prorumpens contra Judicem, arbitrio superioris punitur.

Idem.

Dilectus b filius electus sancti P. ad montes: (& infra.) Ne judicialis evanescat auctoritas, cum de litigatoris improbitate constiterit, adversus assertionem Judicis temere prorumpentis, juxta superioris arbitrium digna poterit animadversione puniri.

C A P. XII.

Patroni, Advocati, vel Vicedomini vendicantes sibi in Ecclesia plus quam jura permittant, per censuram Ecclesiasticam compescuntur: & si occidunt Prælatum vel Clericum Ecclesie per se, vel per alios, perdunt quod habent ab Ecclesia, & eorum posteri usque ad quartam generationem non admittuntur ad Clerum, nec in Religionibus præficiuntur.

Idem d in Concilio generali. (an. 1216.)

In quibusdam provinciis Ecclesiarum Patroni & Advocati, seu Vicedomini se in tantam insolentiam exerunt, quod non solum cum vacantibus debet Ecclesiis de pastoribus idoneis provideri, difficultates ingerant & malitias, verum etiam de possessionibus, aliisque bonis Ecclesiasticis, pro sua voluntate ordinare præsumunt: (quod horrendum est dicere) in nocem Prælatorum prorumpere non formidant. Cum igitur, quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri: prohibemus expresse, ne Patroni vel Advocati, seu Vicedomini super præmissis de cætero plus usurpent, quam reperitur in jure permissum: & si contra præsumpserint, per feveritatem canonicam districtissime compescantur. Sacri nihilominus Concilii approbatione statumus, quatenus si Patroni, vel Advocati, aut Feudatarii, seu Vicedomini, aut alii beneficiati alicujus Ecclesie, Rectorem, vel Clericum alium ipsius Ecclesie, per se, vel per alios occidere, vel mutilare ausu nefando præsumpserint, Patroni ejus patronatus, Advocati advocatiam, Feudatarii feudum, Vicedomini vicedominatiam, & Beneficiati beneficium prorsus amittant. Et ne minus vindictæ quam excessus memoria prorogetur, non solum de præmissis nihil perveniat ad hæredes, sed etiam usque ad quartam generationem posteritates talium in Clericorum collegium nullatenus admittantur, neque in domibus regularibus alicujus prælationis assequantur honorem, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum.

C A P.

a Cap. 1. cod. sit. in 2. compil. b Hæc duo verba, bonæ memorie, desunt in omnibus Vatic. C C. 1. sit. de probat. in 4. compil. d Scilicet Innocent. III. in Conc. gener. c. 45. & cap. 2. cod. sit. in 1. compilat.

Z 3

*a C. 1. cod. sit. in 1. comp. an Clerico pugnare liceat, expli-
cat B. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. & ibi Cajet. b c. 3. sit. de vita
& bon. Cler. in 3. comp. vid. Bern. Diaz. in pract. crim. can. c.
84. c. Pars e. constitutus. sup. de relig. dom. ubi invenies va-
rietas de voce, Lavitani. de ap. 3. sit. de accusat. in 3. comp.
e. nobis. Valis. vestro. g c. 2. ne Cler. vel Monach. in 3. comp.
h Dicitio, nostras, desit in plerisque ansiq.*

C A P. XIII.

Domino excommunicato manente, subditi fidelitatem non debent: & si longo tempore in ea persistieris, & monitus non parueris Ecclesia ab ejus debito absolvuntur.

Honorius III. *Proposito Archiepiscopi & H. Canonico Sueshon. (an. 1.22.)*

Gravem Capituli Lundin. a recepimus questionem, quod cum Comes Registren. b pro multis injuriis, quas irrogarat eidem e, per Judices a sede Apostol. deleg. excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem per duos annos & amplius in excommunicatione persistens, juri parere pertinaciter tenuit, claves Ecclesie contemnendo. Licet igitur hujusmodi pertinacia non careat serupulo hæreticæ pravitatis: volentes tamen nobilitati parcere Comitis supradicti, Discr. v. mandamus, quatenus si Comes supradictus post communionem vestram non paruerit plene juri, vos Ecclesias, in quibus aliquid jus habere dignoscitur, ab ejus debito absolventes, fideles ipsius (quandiu in excommunicatione persistierit) ab ejus fidelitatis juramento denunciatis penitus absolutos.

TITULUS XXXVIII.
DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

C A P. I.

Pro manifesto peccato poenitentia publica imponi debet.
Alexander Papa. d

Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda.

C A P. II.

Poenis poenitentiam occidentis Presbyterum, Ex Concilio Moguntinen.

Qui Presbyterum occiderit. XII. annorum poenitentia ei secundum canones imponatur: (& infra.) Convictus, usque ad ultimum tempus vitæ suæ militiæ cingulo careat, & absque spe conjugii maneat.

C A P. III.

Consideratis circumstantiis arbitraria poenitentia indicenda est ei, qui modum excessus se defendendo.

Alexander III. *Medialan. Archiepisc. (& e Suffraganeis) (an. 1272.)*

Significavit f nobis vir nobilis P. quod F. dicto Imperatori, cum olim rediret ab urbe, castrum Vernicæ negavit: (& infra.) Unde contigit, quod IV. castris, destructis plusquam duo millia domorum destructa fuerunt, multi homines interfecti, & alia mala ibi commissa, quæ longum esset per singula enarrare. Quoniam igitur prætatus P. Deo exinde reconciliari desiderat: mandamus: quatenus ipsi poenitentiam (secundum quod visum fuerit) misericorditer imponatis g, attendentes h, quod pro libertate sua & Ecclesie devotione hoc fecit. Quare in his debetis i talem discretionem habere, ut illi, & ipse idem pro austeritate poenitentia a servitio Ecclesie nullatenus retardentur, nec aliquid salutis periculum debeant retardare.

C A P. IV.

Indulgentia, que conceduntur per Prælatos non subditis, non presunt, nisi proprii Judices hoc concedant.

Idem *Archiepiscopo Cantuariensi.*

Quod autem k consulisti, utrum remissiones, quæ fiunt in dedicationibus Ecclesiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis profint quam his, qui remittentibus subsunt: Hoc volumus tuam Fratris

nitatem tenere, quod cum a non suo Judice ligari nullus valent vel absolvi, remissiones prædictas prodesse illis tantummodo arbitramur, quibus ut profint, proprii Judices specialiter indulserunt.

C A P. V.

Non est vere poenitens, qui peccandi animum non depouit, tamen recipitur ejus confessio.

Idem *Beluacen. Episcopo. (an. 1272.)*

Quod a quidam ad confessionem de criminibus veniunt, & quantum confiteri velint, se tamen abstinerent non posse: Conf. t. r. quod eorum confessionem recipere debes, & eis de criminibus consilium exhibere: quia licet non sit vera hujusmodi poenitentia, admittenda tamen est eorum confessio, & crebris & salubribus monitis poenitentia indicenda.

C A P. VI.

Qui ex poenitentia debet certa die in pane & aqua jejunare, potest deficiente pane aliis cibariis uti.

Idem *Triburien. Archiepiscopo.*

(an. 1173.)

Licet tam b Veteris, quam novi Testamenti pagina (& infra.) Si autem illi, qui aliquos dies in pane & aqua ex injuncta sibi poenitentia tenentur peragere, panem, quo vescantur, non habent, leguminibus, aut piscibus, aut aliis cibariis reficiantur, si necessitas id exposcat c: Discretionem tamen adhibita quod his non ad delicias, sed ad sustentationem utantur.

C A P. VII.

Sacerdos Græco procuranti, vel studiose negligenti oppressionem filiorum, non imponitur poenitentia publica, sed debet abstinere ab altaris officio, & aliter in secreto agere poenitentiam: sed si delictum est publicum, debet publice agere poenitentiam.

Clemens III. (an. 1190.)

Quæsitum d est, utrum Sacerdotibus Græcis, quibus legitimo matrimonio licet uti, poenitentia publica sit imponenda, si eam sibi postulent pro filius oppressis injungi? Huic igitur consult. t. r. quod si ipsi procurantibus, vel studiose negligentibus, filii in lectis reperiantur oppressi, ab officio altaris debent perpetuo abstinere, & eis gravior quam Laicis, non tamen publica (nisi in publicum id veniat) poenitentia debet imponi. Verum si ex incuria ipsorum mortui inveniuntur in cunis, & illud fuerit occultum, eis poenitentia pro arbitrio Poenitentiarum imponatur, & in terrorem aliorum e ad tempus abstineant a celebratione Missarum.

C A P. VIII.

Sacerdos poenitentiam arbitrari debet secundum quantitatem excessus, poenitentis contritionem, & alias circumstantias. h. d. quoad titulum.

Innocentius III. *Livon. Episcopo, & eis, qui eum ipso sunt, fratribus.*

(an. 1214.)

Deus qui f Ecclesiam suam: (& infra.) Ceterum cum poenitentia non tam secundum quantitatem excessus, quam poenitentis contritionem, per discreti Sacerdotis arbitrium sit moderanda, pensata qualitate personæ, super fornicatione, adulterio, homicidio, perjurio g, & aliis criminibus, consideratis circumstantiis omnibus, & præsertim novitate Livonien. Ecclesie, competentem poenitentiam delinquentibus imponatis, prout saluti eorum videritis expedire. Apostoli autem vigiliis in hærentes, dicentes h, *Lac vobis posum dedi, non escam: paulatim eos instruatis in fide, confessionibus*

a Laudunen. b Registeren. c al. eidem: sed in antiq. legitur, eidem. d al. Calixtus, ut in omnib. Vaticanis: sed hæc reperitur apud Greg. lib. 12. epist. 33. regist. ad Felicem Sicilia Episcopum. e Ha duo voces, & Suffraganeis, desunt in omnibus Vatic. f C. 2. eod. tit. in 2. comp. g imponas. h attendentes. i debet. k C. 3. eod. tit. in 1. comp.

a Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. b Cap. 3. eod. tit. de feriis in 2. compil. Pars alia sup. de feriis. c licet. c exposit. d c. 2. eod. tit. in 2. compil. e Vid. l. aus facta. §. fin. ff. de pan. & l. cum qui. ff. de injur. f. c. 1. eod. tit. in 3. comp. g Vox, perjurio, deest in antiquis Cod. h l. Cor. 3.

nis formam, orationem Dominicam, & Symbolum illos sollicitè edocentes a. Interim tamen corporis & sanguinis Domini sacramentum renatis fonte baptismatis, confectis festivitatis, & in mortis articulo tuibuat.

C A P. IX.

Auditor mulieris confessio, qua sibi partum alienum supposuit, vel propter ex adulterio suscepto, nec illud marito vult detegere.

Idem Innocent. III. *Sancti Later. in Lucina Presbytero Card. Apost. sed. Legato.*

(an. 1214.)

Officium (& infra.) Significasti quandam mulierem in pœnitentia tibi fuisse confessam, quod timens, ne viri possessio devolveretur ad alios, quatumdam herbarum succum potavit, & sic venter ejus intumuit, & inde gravidam se ostendens, sibi partum supposuit alienum: timenque maritum, non vult facinus ipsi b detegere: qui prolem credit sine dubitatione qualibet esse suam. Quoniam igitur postulas edoceri, utrum ei hac fraude durante sit pœnitentia injungenda: respondemus, quod sicut mulieri, qua ignorante marito de adulterio prolem suscepit, quamvis id viro suo timeat confiteri, non est pœnitentia deneganda: ita nec illi debet pœnitentia denegari, maxime si per alios intelligas alienos, ad quos timeat possessionem viri devolvi: sed competens satisfactio per discretum Sacerdotem ei debet injungi.

C A P. X.

Abbatissa Moniales benedicere, confessiones audire, & publice predicare non potest.

Idem Valens. c. *Burgen. Episcopis & Abbati de N. Cistercion. Ordinis. (an. 1214.)*

Nova d quædam nostris sunt auribus intimata, quod Abbatissa Moniales proprias benedicunt, ipsarum quoque confessiones in criminibus audiunt, & legentes Evangelium præsumunt publice predicare. Cum igitur id abnatum sit, pariter & absurdum, mandamus, quatenus ne id de cætero fiat, curetis firmiter inhibere.

Quia licet beatissima virgo Maria dignior & excellentior fuerit Apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves regni caelorum commisit.

C A P. XI.

Tempore generalis interdicti conceditur pœnitentia & viaticum morientibus. hoc primo. Clerici, qui servarunt interdictum, possunt cum silentio in Cæmeterio sepeliri. hoc secundo. In conventualibus Ecclesiis Clerici bini, vel terni possunt horas submissa voce dicere. hoc tertio. Cruce signatis & peregrinis tempore interdicti pœnitentia concedi potest. hoc quarto.

Idem (an. 1214. Romæ.)

Quod e in te: (& infra. a) In illo enim verbo: per quod pœnitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam, quod vere pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, ut nec ipsum decedentibus denegetur. Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus, tam unctio, quam Ecclesiastica sepultura, concedimus tamen ex gratia, ut Clerici decedentes, qui tamen servaverint interdictum, in cæmeterio Ecclesiæ, sine campanarum pulsatione, cessantibus solennitatibus omnibus, cum silentio tumulentur. Et in conventualibus Ecclesiis bini & bini, vel simul tres, horas canonicas valeant f legere, non cantare, januis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis, & voce ita demissa, quod exterius audiri non possint: cum & regularibus secundum privilegium sed. Apost. sit indultum, ut cum generale interdictum ter-

ra fuerit, liceat eis januis clausis excommunicatis & interdictis exclusis, non pulsatis campanis, suppressa voce celebrare divina. Recipientibus autem signum crucis non negamus, quo minus eis ob a reverentiam Crucifixi pœnitentia, cum postulerint, injungatur: quod & aliis peregrinis potest misericorditer indulgeri.

(& Verum quoniam a quibusdam intelleximus dubitari, utrum Clerici vel Laici dandum sit viaticum in extremis, an & unctio impendenda, & an cum aliis sacramentis indulgenda sit decedentibus sepultura. Utrum in conventualibus demissa voce, januis clausis, interdictis exclusis, divina possint officia celebrari. Similiter an suscipiens signum crucis, & sanctorum limina visitantibus sit pœnitentia injungenda. Ambiguitatem hujusmodi de dubitantium cordibus volumus amputare.)

C A P. XII.

Famosum est & multum allegabile. hoc dicit. Quilibet deli capax tenetur saltem semel in anno confiteri proprio Sacerdoti, vel de ejus licentia alteri, & Eucharistia sacramentum ad minus in Pascha recipere. Et Sacerdos revelans confessionem deponendus est, et in monasterio ad agendam perpetuam pœnitentiam detradendus.

Idem b in Concilio generali. (an. 1216.)

Omnis e utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solas peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistia Sacramentum: nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi d perceptione duxerit abstinentiam: alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur, ne quisquam ignorantia e acitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet & obtineat a proprio Sacerdote, cum aliter ipse illum non possit absolvere f vel ligare. Sacerdos autem sit discretus g, & cautus, ut more periti Medici superfundat vinum & oleum, vulneribus lauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias, & peccati: quibus b prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cuiusmodi remedium adhibeat, diversis experimentis utendo ad salvandum i ægrotum Caveat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prod peccatorem k: sed si prudentiori consilio indigerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a Sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detradendum.

C A P. XIII.

Medici vocati ad infirmos debent ante omnia inducere infirmum ad confessionem, nec quicquam persuadere pro salute corporis tendens in animarum periculum.

Idem in eodem.

Cum infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido, quem sanaverat:

a Ad reverentiam. b Idem scilicet Innoc. III. in Conc. gen. c. 21. etc. c. cod. tit. in 1. comp. c. Vid. Conc. Trid. sess. 14. c. 5. de confess. et can. 8. de sanctissimo pan. sacram. d. al. ita, ab ejus. e In aliis, ne quisquam ex ignorantia acitate. f al. servare. g Qualis debeat esse confessor, tradit Magister Sentent. l. q. dist. 2. §. qualem. h al. ex quibus, in concilio ita: per quos i sanandum. k B Thom. in questionibus. additis ad 3. part. qu. 11. art. 1. et Theologos 4. Sent.

Z 4

a Qua debent scire Christiani ad salutem suam, vid. Bald. super rub. C. sum. Trin. b illi. c In antiq. cod. Palentin. & Burg. Episcopis, & Abbatib. Auzid. d C. 1. cod. tit. in 4. comp. e Cap. 3. cod. tit. in 4. comp. vide c. ult. de sentent. excomm. l. 6. f In omnib. Vatic. valeant legere potius, quam cantare.

verat a: *Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.*

Præsentî decreto statuimus, & districte præcipimus Medicis corporum, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant & inducant, ut Medicos advocent animum: ut postquam fuerit infirmo de spiritali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, cum causa cessante, cesserit effectus. Hoc quidem inter alia huic causam dedit edicto, quod quidam in ægritudinis læto jacentes, cum eis a Medicis suaderetur, ut de animarum salute disponant, in desperacionis articulum incidunt, unde facilius mortis periculum incurrunt. Si quis autem Medicorum hujus nostræ contumacitatis, postquam per Prælatos locorum fuerit publicata, transgressor extiterit, tandiu ab ingressu Ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter. Cæterum cum anima sit multo pretiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis Medicorum pro corporali salute aliquid suadeat, quod in periculum animæ convertatur.

C A P. XIV.

Elemosynarum quasores sine Apostolicis vel diocesano- rum literis admitti non debent: nec tunc proponant ultra id, quod in ipsis literis continetur. hoc primo. Et debent esse modesti: & aliorum & expensis incongruis abstinere. hoc secundo. In dedicatione Basilicæ ultra annum, & in anniversario dedicationis, & in literis indulgentiarum concessis ab alio, quam a Papa, ultra XL. dies remissio excedere non debet. h. d. usque ad fin.

Idem b In eodem.

Cum ex eo: (*& infra.*) Elemosynatum quoque quasores, quorum quidam se alios mentiendo, abusiones nonnullas in sua prædicatione proponunt, admitti, (nisi Apostolicas vel diocesani Episcopi literas veras exhibeat) prohibemus: & tunc præter id, quod in ipsis continetur literis nihil populo proponere permittantur. Formam vero, quam communiter talibus Apostol. sedes indulget, duximus exprimendam, ut secundum eam diocesani Episcopi suas literas moderentur. Ea siquidem talis est: quoniam (ut ait Apostolus e) omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus, sive bonum fuerit, sive malum: oportet nos diem messionis extremæ misericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cælis: firmam spem d, fiduciamque rectam tenentes, quoniam qui parce e seminat, parce & meret: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & meritum vitam æternam. Cum igitur ad sustentationem fratrum & egenorum ad tale consuetum hospitale, propriæ non suppetant facultates, universitatem vestram monemus & exhortamur in Domino, atque in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus de bonis vobis a Deo collatis piis elemosynas, & grata eis charitatis subsidia erogetis, ut per subventionem vestram ipsorum inopia consulari, & vos per hæc f bona & alia, quæ Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis gaudia pervenire. Qui autem ad quærendas elemosynas destinantur, modesti sint & discreti, nec in tabernis aut in aliis locis incongruis hospitentur, nec inutilis faciant aut sumptuosas expensas, caventes omnino, ne falsa religionis habitum gerant. Ad hæc, quia per indiscretas & superfluas indulgentias, quas quidam Ecclesiarum Prælati facere non verentur, & claves Ecclesiæ contemnuntur, & penitentialis satisfactio enter-

varur: decernimus, ut cum dedicatur basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive a pluribus Episcopis deducatur: ac deinde in anniversario dedicationis tempore XL. dies de injunctis penitentis indulta remissio non excedat: (*& infra. a*) Hunc quoque dierum numerum indulgentiarum literis præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet casibus aliquoties conceduntur: cum Rom. Pont. qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc b in talibus moderamen consueverit observare.

C A P. XV.

Archiepiscopus in sua provincia sua potest concedere indulgentias, secundum formam Concilii generalis. h. d. & loquitur de cap. præced. in fine.

Honorius III. (an. 1220.)

Nostro postulati e certificati responso, utrum per tuam provinciam possis concedere remissionis literas generales. Nos igitur F. t. breviter respond. quod per provinciam tuam libere potes hujusmodi concedere literas, ita tamen, quod statum generalis Concilii non excedas.

C A P. XVI.

Episcopus et alii, de quibus in litera, possant sine licentia superiorum sibi eligere providum Confessorem.

Gregorius IX. (an. 1232. Roma.)

NE pro dilatione penitentiarum periculum imminuat animarum, permittimus Episcopis & aliis superioribus, necnon minoribus Prælati exemptis, ut etiam præter sui superioris licentiam, providum & discretum sibi possint eligere Confessorem.

TITULUS XXXIX.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS. d

C A P. I.

Impubes, qui Clericum percussit, ab Episcopo absolvi potest: et qui joco vel causa disciplina percussit Clericum, etiamsi sit major, excommunicatus non est: qui vero ex odio, sic, et per Papam absolvitur.

Alexander III. Senon. Archiepiscopo. (an. 1172.)

Super eo vero e, quod consilium postulasti: (*et infra. a*) Respondemus, quod si Clerici infra puberes annos se ad invicem, aut unus alterum percussit, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi, quia eos atas excusat.

Nec Clerici, si facti plenæ ætatis, & non odio, vel invidia, vel indignatione, sed levitate jocosæ se ad invicem percutere contingat, neque Magister, si scholarum Clericam intuitu disciplinæ vel correctionis percussit: quia non potest in ipsis injectio manuum violenta notari. Cæterum si ex odio iidem scholares vel seculares Clerici sese percusserint, pro sua absolutione debent ad Apostol. sedem venire.

(*et Utrum scholares si se invicem in plena vel minore ætate, Clerici vel religiosi viri in claustris, secundum canonem illam, quo statutum est, ut illi qui in Clericos violentas manus injiciunt, mittantur ad Apost. sed. pro sua absolutione debeant venire, Inquisit. r.*)

C A P. II.

Monachos se ad invicem percutientes, absolvit Abbas. Idem in Canonicis regularibus: et Abbas discretionem desiciente, recurrit ad Episcopum.

Idem eodem. (an. 1172.)

Monachi f vero & Canonicis regulares, quocumque modo se in claustris percusserint, non sunt ad Apost. sedem

a Job. 5. b Scilicet Innocent. III. in eod. Conc. gen. Later. c. 62 & c. 5. eod. tit. in q. consil. c. c. 2. Cor. 5. d In C. Barb. & in Concilio: firmam spem futuramque tuentes, & c. 62 Cor. 5. f al. p. r. h. & alia bona.

a Quid lateat sub hoc, infra, non apparet. b al. et in talibus. c Vid. Specul. tit. de pen. et remiss. B. Thom. in quaest. additæ ad 3. part. q. 26. d In duobus manuscriptis, ita: et absolvanis. e C. 2. eod. tit. in 1. comp. e cap. 3. eod. tit. in 2. compil.

sedem mittendi, sed secundum providentiam sui Abbatis disciplinae subdantur: & si discretio Abbatis non sufficit a ad eorum correctionem, est providentia dioecetani Episcopi adhibenda.

C A P. III.

Officiarius, qui Clericum percussit non graviter, ab Episcopo absolvi potest. hoc primo. Officialis delibere injiciens manum in Clericum, per Papam absolvitur. hoc secundo. Qui repellendo vim vi Clericum percussit, excommunicatus non est. hoc tertio. Qui percussit Clericum turpiter inventum cum propinqua, excommunicatus non est, sicut cum remota: & dicitur propinqua, ut in litera.

Idem. (an. 1180. Roma).

I. SI vero alicujus b potestatis Officiarius sub pretextu sui officii malignatus Clericum laeserit, ab Episcopo suo potest absolvi, nisi forte eundem Clericum graviter vulneraverit. Officialis vero pro injectione manuum in Clericum non potest sine mandato Rom. Pontif. abolitionis beneficium promereri: quia nulli Laico super Clericum tanta datur auctoritas: nisi forte turbam arcendo irruentem, non ex deliberatione, sed fortuito casu Clericum laedat. Si vero Clericum vim sibi inferentem, vi quis repellat vel laedat, non debet propter hoc ad sedem Apostol. transmitti, si in continentem vim vi repellat: cum vim vi repellere omnes leges omniaque jura permittant. Nec ille compellendus est ad sedem Apostol. venire, qui in Clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria, turpiter inventum, manus injecerit violentas. Ceterum, si in stupro vel adulterio, quod committit cum ea, qua ipsum ita proxima consanguinitatis linea non contingit, ceperit, aut in eum violentas manus injecerit, non exit a sententia illius excommunicationis immunis.

C A P. IV.

Qui percussit Clericum ignorans probabiliter eum Clericum, excommunicatus non est, ignorantiam tamen probare debet per juramentum: & si hoc praestare recusat, pro excommunicato haberi debet.

Idem. (an. 1173. Roma in Angliam).

II. SI vero c aliquis in Clericum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet d. Apostolico praesentari conspectui, nec etiam excommunicatione notari e, dummodo ipsum esse Clericum ignoraverit. Vel si hoc dubium fuerit, propria manu duntaxat praestiterit juramentum, quod eum esse Clericum ignorasset. Ab illo autem (si praestare noluerit juramentum) quia violentas manus constat eum in Clericum injecisse, sicut ab excommunicato, donec de mandato summi Pontificis absolvatur, convenit abstinere.

C A P. V.

Percussus Clericum vel Religiosum, excommunicatus est, nec ab alio, quam a Papa absolvitur, praterquam in mortis articulo.

Idem. (an. 1173. Roma in Galliam).

NON dubium f est, quod hi, qui violentas manus in Clericos vel Canonicos, aut cujuslibet religionis Conversos injiciunt, ex constitutione Concilii sententiam excommunicationis incurrunt, nec nisi in articulo mortis sine Rom. Pont. abolitionis possunt beneficium impetrare.

C A P. VI.

Mulieres, qua incidunt in canonem, si quis suadente, absolventur ab Episcopo. Idem in personis, qua non sunt sui juris, vel sunt delicatae, de quibus dubitatur, quod non possent commode accedere ad curiam. & h. d. usque ad §. III.

Idem. (an. 1180. Roma in Angliam).

Mulieres a vel aliae personae, quae sui juris non sunt, ab Episcopo dicee absolvi possunt, si manus in Clericum injecerint violentas. De his vero, qui magnae sunt potentiae, & ita delicati, quod laborem veniendi ad sed. Apostolicam nequeant sustinere: respondemus, quod status personae prius, & veritas negotii est iustimanda Roman. Pontif. & secundum consilium ejus tales erunt de commisso scelere corrigendi.

Mandans Clericum percussit, excommunicatus est, sicut percussens. h. d.

§. III. Illi vero, qui non per seipso, sed eorum auctoritate vel mandato, alii violentere injiciunt manus in Clericos, ad sed. Apostolicam sunt mittendi: cum is committat vere, cujus auctoritate vel mandato delictum committi probatur.

C A P. VII.

Excommunicatus per injectionem manuum in Clericum, licet occultus, absolvitur per solum Papam.

Idem. (an. 1181. Roma in Angliam).

Porro si aliqui violentas manus b in fratres suos injiciunt, & ducti poenitentia non convicti, sed privatim a te veniam postulant: eos monere debes & inducere, ut his, quos laeserunt congrue satisfaciant, & Apostolico se conspectui repraesentent eum a te, vel alio sine speciali mandato Rom. Pontificis absolvi non possint.

C A P. VIII.

Etiam privilegiati tenentur vitare, excommunicatum, & per injectionem manuum in Clericum excommunicati sunt.

Idem.

Nulli se possunt e privilegio Apostol. sedis tueri, quo minus excommunicatos vitare debeant, & pro violenta manuum injectione in Clericos, sicut excommunicati vitari.

C A P. IX.

Percussus Monachum, vel Conversum religiosum, debet denunciari excommunicatus, & vitari, donec fuerit per Papam absolutus.

Idem Episcopis & aliis Praelatis per Galliam constitutis (an. 1180.)

Parochianos d vestros, si qui in Monachos vel Conversos praefati ordinis violentas manus injecerint, sub lato appellationis remedio, secundum tenorem generalis decreti excommunicatos publice nunciatis, ipsosque faciatis sicut excommunicatos archid. evitari, donec laesit congrue satisfaciant, & cum literis vestris Apostolico se conspectui repraesentent.

C A P. X.

Ponitur forma praeccepti, quod sub virtute juramenti fieri debet illi, qui pro violenta manuum injectione in Clericum excommunicatus absolvitur.

Idem Genuen. Archiepiscopo. (an. 1174.)

EX tenore e literarum tuarum nobis innotuit, quod B. Canonicus in quendam Subdiaconum manus injecit violentas: (& infra.) Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo juramento, quod tuo debeat mandato parere, ipsum vice nostra a sententia qua tenetur absolvas: libique in virtute juramenti praecipias, ne de cetero in Clericum, Monachum, vel alicujus religionis Conversum, manus injiciat violentas, nisi se defendendo, aut de mandato suorum fecerit Praelatorum, vel nisi super eum praelationis ministerium aut magistratum habeat, aut cum ipso in eadem Ecclesia socius esse noscatur.

CAP.

a Sufficiat. b Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateranen. part. 14. c. 9. c Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. d al. non debet Apostolico repraesentare, &c. e notari, in recentioribus libris. A Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. nam qui dicantur conversi, traduntur citati in c. ut privilegia, sup. de privilegiis & Panorm. hic.

a Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. part. 14. cap. 12. vid. Decium consil. 604. vol. 2. b cap. 9. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lateranen. part. 14. cap. 1. c cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateranen. part. 14. c. 4. d c. 17. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateranen. p. 14. c. 11. e c. 15. eod. tit. in 1. comp. vide Sylvest. verbo Absolutio.

C A P. XI.

Excommunicatum pro percellione Clerici absolvit Episcopus, si sine periculo Papam adire nequit: debet tamen sibi mandare, quod adeat Papam impedimento cessante.

Idem Cenomanen. Episcopo. (an. 1180.)

DE cetero a noveris, quod si quis pro violenta manu injectione in Clericum, est vinculo excommunicationis adstrictus, si habens capitales inimicitias, vel alias iustas excusationes, quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ita quod sine periculo, Apostolico se nequeat conspectui presentare: licet dioecesano Episcopo recepto juramento secundum morem Ecclesie sibi absolutionis gratiam impetiri. Sed est illi sub juramenti debito injungendum, ut quam citius opportunitatem habuerit, Rom. Pontif. adeat, mandatum Apostol. suscepturus.

C A P. XII.

Cum Papa absolutionem excommunicati delegat, mandata recipi cautionem de parando mandato Ecclesia.

Urbanus III. Senonen. Archiepiscopo. an. 1172.)

AD hanc b cum inter parochianos tuos: (et infra. a) Rom. Ecclesia absolutionem sententiae delegatorum Judicum nequaquam consuevit aliis delegare: nisi in literis commissionis contineatur expresse de sufficienti cautione praestanda ab his, qui absolvi debent, quod iudicio Ecclesiae debeant obedire.

(a Vel inter eos & alios controversia coram delegatis iudicibus agitur, sapius a iudicibus ipsis, ut asseris, auctorit. Apost. injungitur, ut alteram partium, forte parere iudicio consentiente, vel ob aliam causam rationabilem, Ecclesiastica distributione percellat. Illi vero qui subjacere excommunicationi mandantur, ad alios iudices liberat ab Apostol. sede impetrant, a quibus nihilominus auctorit. Apost. sibi mandatur, ut eos qui de priorum iudicium mandato excommunicati fuerunt, habeas absolutos: super quo tua Discretio dabis, quid sibi in diversitate hujusmodi sit agendum: ad quod pariter respondemus, quod si litera ad secundos iudices impetrata tacita veritate obtenta non fuerint, eos ad mandatum eorum absolutos habere debet, praecipue cum, .)

C A P. XIII.

Excommunicatus per canones. Si quis suadente sit dives vel pauper, per Papam absolvendus est, vel ejus Legatum, fallit in muliere, senes, infirmo, vel mutilato, qui per Episcopum absolvi possunt.

Cemens III. an. 1190.)

EA noscitur et: (et infra. a) Consultationi t. duximus respondendum, quod mulieres, senes, & valedudinarii, seu membrorum destitutionibus impediti, licet ad Apostol. sed. non veniant, ab Episcopis valeant fidelium communioni restitui, satisfacto juxta facultates his, quibus per eos confiterit injurias irrogatas. Alios autem sive pauperes, sive divites sedi Apostol. vel Legato ejus, ut beneficium absolutionis obtineant, necesse est praesentari. Si vero infirmitatis tempore timore mortis beneficium fuerit absolutionis indultum, juramento praestito injungatur eisdem, ut postquam sanitati fuerint restituti, ad Rom. Eccles. vel ejus Legatum accedant, mandatum d. Apostolicum super talibus recepturi.

(a Quod utique F. r. diligenter attendens, certificari humiliter postulavit de his, qui violentas manus in Clericos aliqua temeritate mittunt, nec eis suppetunt facultates, ut ad sed. Apost. valeant laborare, quomodo his possit satisfactorie provideri.)

C A P. XIV

Ante denunciationem vitandus est excommunicatus pro violenta manu injectione in Clericos, nisi sit occultus hoc primo. Insuper Clericum, qui contempto Clericali

a Cap. 16. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. part. 13. cap. 13. b cap. 8. sis. de reform. in 1. comp. c cap. 3. eod. tit. in 2. comp. d D. Hio, Apostolicum, deest in versu prioribus Codicibus.

habitu se enormitatis immiscuit, excommunicatus non est, hoc secundo.

Idem (an. 1190.)

CUM non a ab homine: (et infra. a) Consult. t. r. respondemus, quod a communione illius, qui pro faenlega manu injectione in Clericum, in edictum excommunicationis incidit, licet denunciatus non sit, debes abstinere: nisi forte id tibi soli pateret: in quo casu ipsum privatim tantummodo evitabis, quamdiu ab Ecclesia toleretur: ut saltem verecundiae rubore suffusus, pro laenti excessu satisfacere compellatur. In articulo vero secunda quaestiones respondemus, quod occisores Clericorum aut Presbyterorum, qui contempto Clericali habitu tyrannidi & enormitati se inverecundae immiscuit, in odium Clericalis excessus, & terrorem atque correctionem similium, canone latae sententiae minime coercentur: injungatur tamen eis poenitentia competens aliquantulum asperior, quam si in Laicos talia commisissent, (a A nobis itaque fuit ex parte tua quaesitum, an teneris abstinere a communione illius, qui pro temeraria manu injectione in Clericum, in sententiam incidit, antequam excommunicatus publice nunciatur: & utrum incidit in canones latae sententiae interfectores Clericorum & Presbyterorum illorum, qui abjecto suscepti ordinis ministerio, in publicis bellis, vel etiam praeter bella se homicidiis polluere non verentur, cum in comessationibus, & in ebrietatibus, atque rapinis, & aliis enormitatibus aequae sunt ut Laici, vel desertis debarcantes.)

C A P. XV.

Ante absolutionem communicandum non est excommunicatus, licet juraveris parere mandatis Ecclesiae, vel composueris cum offenso. hoc dicit primo. Infamato de excommunicatione communicandum non est, nisi se purget, vel ad cautelam absolvarur. h. d. secundo.

Idem (an. 1190.)

CUM b desideres: (et infra. a) Fuit autem prima quaestiones tenor hujusmodi: utrum alicui excommunicato, qui mandato Ecclesiae stare juravit, & ante absolutionem Episcopus ei communionem reddidit, sit communicandum ab aliis? & an Episcopus id facere debeat? Cui quaestioni t. respond. quod cum cautio juratoria, quam hodie qui excommunicati sunt praestant, potius ad cautelam ex e. consuetudine Ecclesiae, quam rigore canonum sit inducta, neque momenti, tam validi reputetur, quod nisi absolutionis beneficium subsequatur, ille, qui excommunicatur, debeat communioni aliorum restitui, praesertim cum ex eo juramento absolutionem consecutus non sit, & constet eum excommunicatum fuisse, & verum sit absolutum non esse: nec Episcopus, nec alii debent communicare eidem, nisi fuerit secundum formam Ecclesiae, post juramentum praestitum absolutus: quia qui eum excommunicato scilicet communicaverit, excommunicationis poenam contrahit cum eodem. Secunda quaestioni hunc finem duximus imponendum, quod si publica fama est d. aliquem verberasse Clericum, nec Episcopus, nec alius communicare sibi debet, nisi ad arbitrium Episcopi de hoc se purgaverit, vel ad cautelam absolutionis beneficium consequatur. Tertio loco tua Discretio requiritur: si Clericus verberatus, Episcopo mediante, cum suo verberatore, composuerit, & ille reconciliatus sibi fuerit, an per hoc is debeat ad aliorum communionem admitti? Super quo tibi breviter respondemus, quod licet ille, qui violentas manus iniecit, ei, quem laesit, satisfecisse taliter videatur: Ecclesiae tamen, quam offendit, ex hoc non satisfecisse dignoscitur: & nisi forma Ecclesiae, quae pro absolutione talium introducta est, observetur, non est communicandum eidem.

(a Quo-

a Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. b Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. c de consuetudine. d vid. Dominic. in c. pro humani. §. ut de homicid. in 6.

(*α* Quoque quid sua *F.* observare debeat super his qua dubitationem continent, *Apostol.* sed. scripta plenius edoseri, nos qui licet immeriti ex suscepto administrationis officio consultationibus respondere cogimur singulorum).

C A P. XVI.

Sacerdos ejiciens regularem de Ecclesia officia divina surbantem, excommunicatus non est.

Idem Clem. III. (an. 1190.)

Veniens a ad sedem Apostolicam I. lator presentiam, sua nobis assertionem monstravit, quod cum matutina officia celebraret, quadam Monialis Ecclesiam ingrediens, cum alio Clerico ludendo impedimentum praestabat, quo minus Deo divinum posse obsequium exhibere: unde memoratus Sacerdos commotus, ut liberius posset circa divinatorum celebrationem vacare, manibus in eam apposis, ut extra Ecclesiam poneret, cum nollet exire, in trahendo b ipsam, coegit eandem extra e Ecclesiam residere: sed tu illum propter hoc tanquam excommunicatum evitasti, & facis ab aliis evitari. Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, eum de cetero non evites: cum ex hoc ipsum excommunicatum nullatenus videamus.

C A P. XVII.

Excommunicati pro levi manu in Clericum, possunt per Episcopum absolvi. h. d. secundum communem lecturam, & est textus singularis.

Idem.

Pervenit ad nos: (*et infra. α*) De his absolvendis, qui Clericos non enormem, sed modicam & levem injuriam irrogant, tuae Fraternitatis arbitrio duximus committendum.

(*α* Illos autem qui valetudine praepediti, pro absolutionis beneficio ad sedem Apostolicam nequeunt laborare, recepto ab eis, sicut moris est juramento potes absolvere, ita quod sanitati pristina restituti, Apostolico se conspectui representent. Sexui vero faminea, ac pueris ac senibus super hoc satis se credimus posse libere dispensare).

C A P. XVIII.

Clericus, qui scienter et sponte participat excommunicato in divinis officiis, excommunicatus est excommunicatione majori, et tantum absolvendus per Papam. h. d. secundum Panorm.

Idem.

Significavit e nobis: (*et infra.*) Verum Clericos, qui scienter & sponte participaverunt excommunicatis a nobis, & ipsos in officiis receperunt, eadem excommunicationis sententia cum ipsis non dubitamus involvi: quos etiam pro beneficio absolutionis habendo ad nos volumus cum literarum tuarum insinuatione remitti.

C A P. XIX.

Excommunicatus pro injectione manu in Clericum, vel incendiarius post publicationem a solo Papa absolvitur.

Idem.

TUA nos f duxit Fratrem consulendos: (*et infra. α*) Fraternitati tuae taliter respondemus, quod non solum, qui in Clericos temerarias manus injiciunt, sed etiam incendiarii, ex quo sunt per Ecclesiae sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Apostolicam sedem sunt mittendi.

(*α* An hi soli sunt ad sedem Apostolicam destinandi, qui in canonem lata sententia incidentes, manus injiciunt in Clericos violentas, et utrum non possint ab eadem sententia, nisi per Rom. Pont. liberari).

C A P. XX.

Legati de latere absolviere possunt excommunicatos pro injectione manu in Clericos.

Idem.

AD eminentiam sedis a Apostolica: (*et infra. α*) Sicut ex parte tua nostris est auribus intimatum, tibi extitit dubium, utrum absolutionis beneficium assequantur, qui pro injectione manuum in Clericos, vel alias religiosas personas excommunicationem incurrerunt, & a legatis Cardinalibus, qui a latere Rom. Pontif. destinantur, pro tempore absolvantur, cum fidem legati mandatum super hoc non offendant expressum. Super quod id a te volumus observari, ut eos habeas absque omni hesitationis scrupulo absolutos, quos confiterit a talibus beneficium absolutionis adeptos.

(*α* Est reverendum, quoties articulus dubitationis emergit, ut tanto quis praesentiori conscientia recipiat & observet, quod super re dubia sibi fuit a sede Apostol. responsum, quanto prerogativa dignitatis ipsius certiori nescitur veritatis sententia vel scientia roborata, qua in B. Petro Apostolorum Principe, pra aliis omnibus amplitudinem praesentationis accepit.)

C A P. XXI.

Generalis excommunicatio non ligat: nisi subditos praesentis.

Idem.

NOBIS b fuit ex parte tua quaesitum, utrum si quis ita pronuntiaverit: Quisquis factum fecerit, excommunicatus sit: haec generalis clausula ad ipsius excommunicatoris subditos referatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de jurisdictione illius? Ad quod dicimus, quod hac sententia non nisi subditi obligantur, nisi forte plus contulerit major & largior auctoritas delegantis.

C A P. XXII.

Qui cum effractione spoliavit Ecclesias, excommunicati sunt, & per Papam tantum post denuntiationem absolvantur.

Idem.

CONQUESTI e sunt nobis Regin. Canonici, quod I. de Malatrena, & ejus sequaces quosdam Ecclesias Regin. Episcopatus violenter confregerunt, easque spoliare minime dubitarunt. Quoniam igitur gravia sunt, nec clausis debent oculis praeteriri: mandamus, quatenus si est ita, memoratos sacrilegos excommunicatos nunciatis, & faciat sicut excommunicatos archibus evitari, donec passis injuriam congrue satisfaciant, & damna (pro d eis) data resarciant, & cum literis vestris rei veritatem continentibus Apostolico se conspectui representent.

C A P. XXIII.

Perousiens vel etiam inserfienis Clericum, se, dimisse Clericali habitu, savis enormitatibus immisit, non tenetur ire pro absolutione ad sedem Apostol. Ita generaliter summari potest.

Idem.

PERPENDIMUS e ex literis tuis, quod quidam Sacerdos pro eo, quod se filium Regis falso nominare praesumpsit: & armis acceptis seditionem fecit & guerram, a B. Comite jussus est fugitari: qui postea ejus mandato traditus patibulo expiravit: (*et j. α*) Fr. t. duximus respondendum, quod si memoratus Sacerdos tali modo excessit, & non propulsando, sed inferendo injuriam fuit occisus: non videtur nobis, quod interfectores ejus propter hoc ad obtinendam absolutionem Apost. sedem adire cogantur: tu vero, qui merita personarum bene nosti, poenitentiam eis competentem injungas.

(*α* Quia igitur tam ipsum Comitem, quam alios hujus facti participes velle super hoc satisfacere, intinasti praesenti pag.)

C A P. XXIV.

Judex Ecclesiasticus faciens percussit Clericum per Laicum, etiam causa disciplina, excommunicatus est, & ipse, & verberans pro absolutione tenentur ire ad Papam.

Uni-

a Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. b alis. extrahendi, al. vi trahendo. c al. ita: intra Ecclesiam residere. d Cap. 6. eod. tit. in 2. comp. e cap. 7. eod. tit. in 2. comp. f cap. 8. eod. tit. in 2. comp. g al. ita: quod non solum hi, qui, etc.

a Cap. 9. eod. tit. in 2. comp. b cap. 10. eod. tit. in 2. comp. c. 11. eod. tit. in 2. comp. d haec duo verba, pro eis, desunt in vetust. & omnibus Vatic. e. c. 12. eod. tit. in 2. comp.

Universitatis vestra consultationem accepimus, qua nos requisitis, utrum Laicum incidat in excommunicationis edictum, qui ad iussionem Abbatis *b*, in cuius servitio commemoratur, in Clericum, Monachum, aut Conversum, temerarias manus praesumat injicere, maxime ubi causa non subest, propter quam debeat verberari. Nobis autem videtur, quod nisi causa regularis disciplinae huc faciat, Abbas in propria persona, vel (si necessitas urget) per Clericum vel Monachum fieri jubeat: tam qui tales verberari praecipit, quam illi qui verberant (etiamsi causa subest) excommunicationis sententiam, donec ad Apostolicam sedem veniant, nequaquam evadunt.

C A P. XXV.

Clericus ut Laicus incedens, certis monitis non rescipiscens, perdit privilegium Clericale.

Idem.

In audientia nostra talis fuit ex parte tua proposita consultatio, utrum Clerici, qui arma militaria relicto habitu Clericali) gessere nullatenus erubescant: si eis fuerit injuria corporalis illata, vel se a captione redemerint, illa Clericorum debeant immunitate gaudere, qua pro temeraria manu iniectione facta in Clericum, excommunicatus quis ipso jure notatur? Ad haec tibi breviter respondemus, quod cum frustra Ecclesiae imploret auxilium, qui committit in ipsam, & lex secularium Principum huic responso satis efficax asserat argumentum, qua manifeste cautum habetur, matronam, ejus pudicitia attentata fuerit, non posse injuriam agere, si in veste meretricali fuerit deprehensa: hujusmodi Clerici, si a Praelatis suis tertio communiti militaria noluerint arma deponere, de privilegio Clericorum subsidium aliquod habere non debent.

C A P. XXVI.

Excommunicatus propter iniectionem manuum in Clericum, impediens ire ad curiam, potest ab inferiore absolvi: sed impedimento cessante, tenetur curiam visitare, suscepturus mandatum Apostolicum.

Idem.

Quod ad de his: (et j. α) Fr. t. t. duximus respondendum, quod is, qui asserit se in canonem latae sententiae incidisse, non aliter quam per sedem Apostolicam vel ejus Legatum absolutionis potest beneficium ordinare: Nisi forte in mortis articulo, vel paupertate, aut infirmitate, vel senectute tanta gravaretur, quod ad Eccl. Rom. laborem subire non valeat veniendi, vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur.

Ceterum ab his in forma sacramenti exigi consuevit, ut resumptis viribus, & opportunitate concessa, Rom. Ecclesiam in propria persona debeant visitare.

(*Et Etiam in quibus non dubitas, & quid de his observari debeat, plurimum agnovisti sedem Apostol. responsa requisitis: tanto F. t. magis in Domino commendamus, quanto in his qua sacrorum canonum institutionibus sunt expressa, aut. n. procedere desideras & disponis. Sane requisivisti a nobis Fr. t. utrum qui se confitetur in lata sententia canonem incidisse, nec ad hoc potest induci, ut ad sed. Apostol. veniat, absolvendus ab ipso vel a simplici Presbytero, absolutionis debeat vel possit beneficium promereri, & utrum Presbyteris bigamis, & viduarum maritis, & eorum uxoris viam universa carnis ingressis, Missarum solennia liceat celebrare. Verum licet quid de his observari debeat, satis in canonibus sit definitum, hoc tamen).*

a Cap. 13. eod. tit. in 2. comp. Vid. Henric. Boich. b Ergo in illicitis non est dominus obtemperandum facit quod notat Bald. in l. servos C. ad l. Juliam de vi publ. c C. 14. eod. tit. in 2. comp. vide Sylvestrum Superioris. citatum. d cap. 15. eod. tit. in 2. compil.

C A P. XXVII.

Ligatus pluribus excommunicationibus, licet ex eodem facto, absint absolutionem, expressa una causa, seu una excommunicatione, non habetur pro absoluto, quoad aliam. Innocent. III. Archiepiscopo, Decano, & Praetoribus. Lugdun. (an. 1213.)

CUM a pro causa, qua inter G. & F. Cabilonens. Ecclesiae Archidiacon. vertebatur, eis concesserimus auditorem, procurator G. allegavit, quod cum F. Archidiaconus in Succentorem in communi dormitorio manus injecisset temere violentas, & eum traxisset verberando per claustrum, tu frater Archiepiscopo eum ob violentam manum iniectionem, & violationem immunitatis Ecclesiae, fecisset excommunicatum publice nunciari: (et j. α) Discer. vestra mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum F. Archidiaconum ob duplicem causam excommunicatum fuisse, & expressisse tantum alteram in literis, quas super appellatione sua impetravit: ipsum tanquam excommunicatum satisfacere Ecclesiae suae pro altera monitione praemissa cogatis.

(*α Ipse vero ad Apost. sed. accedens confessus est, quod in Clericum manus injecerat violentas, suppressis autem quod immunitatem violasset Ecclesiae, super absolute sua literas impetravit. Nos igitur causam ipsam vestro examini committentes).*

C A P. XXVIII.

Excommunicato decedenti in excommunicatione, quantumcumque contritus decesserit, non est communicandum ante absolutionem, nec pro eo orandum, licet sit quoad Deum absolutus: sed si constet Ecclesiae de contritione praecedenti, absolvetur etiam post mortem ab eo, a quo vivus fuerat absolvendus: & haeredes ejus compellantur per Ecclesiam ad satisfaciendum pro eo.

Idem Abbati S. Andrea. (an. 1212.)

A Nobis est saepe quaesitum, utrum si aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint poenitentiae manifesta, nec per eum steterit, quo minus reconciliaretur Ecclesiae unitati, non suscepto beneficio absolutionis decesserit, pro absoluto ab Ecclesia sit habendus? & utrum pro tali recipienda sit elemosyna, & a fidelibus sit orandum? (et j. α) Nos igitur consult. t. breviter respondemus, quod iudicium Dei veritati, quae non fallit nec fallitur, semper innotuit: iudicium autem Ecclesiae nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere saepe contingit, & fallit: propter quod contingit interdum, ut quo ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus: & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus. Vinculum ergo, quo peccator ligatus est apud Deum, in culpa remissione dissolvitur: illud autem, quo ligatus est apud Ecclesiam, cum sententia remittitur, relaxatur: quod in suscitatione c. Lazari sermo Evangelicus manifestat, quem prius Dominus suscitavit, & Apostolus praecipit postmodum solvere suscitatum. Unde quantumcumque se quis iuramento praestito, quod Ecclesiae mandato pareret, humiliter curaverit: quantumcumque d. poenitentiae signa praecesserint, si tamen morte praeventus absolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus. Potest tamen & debet ei Ecclesiae beneficio subveniri, ut si de ipsius viventis poenitentia per evidentia signa constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur. Nec obstat, quod Ecclesiae legitur attributa potestas ligandi atque solvendi homines super terram, tanquam non possit solvere & ligare sub terra sepultos: & quod legitur, Non communicetur mortuo, cui non est communicatum & vi-

a Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat. vid. citatas super glossa. b Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. c Jean. 11. d al. quacumque Parisiensis signa praecesserint.

& vivo: cum etiam communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuisset, quem non contemptus religionis, sed necessitatis articulus impedivit, & in certis casibus a canonibus denotatis ligasse legatur Ecclesia mortuos, & solvisse. Ut autem in uno pariter & eodem negotio, & servemus rigorem, & mansuetudinem ostendamus, statimus, ut illius mortui absolutio a sede Apostol. requiratur, qui cum viveret, ab ea fuerat absolvens: aliorum autem absolutionem ex præmissa causa cæteris indulgemus, a quibus dum viverent, fuerant absolvens. Absolutionis autem forma servetur a, ut fiat cum poenitentiali Psalmo, & tam oratione Dominica, quam alia consueta. Hæredes quoque ipsius ad satisfaciendum pro ipso, si monitione præmissa noluerint, per district. Ecclesiast. compellantur.

C A P. XXXVIII. Ut autem quod intendimus per suppositionem exempli apertius exprimamus, quidam Presbyter & Canonici regularis, sicut per tuas nobis literas intimasti, cum publica laborares infamia, quod ad quandam conjugatam accederes, maritus ejusdem mulieris & consanguinei ejus in eum manus injecerunt temere violentas: propter quod per Episcopum denunciati sunt excommunicationis sententia subiacere. Verum ipsi postmodum ad eundem Episcopum accedentes præstito in manibus ejus, quod parenti iudicis Ecclesie, corporaliter juramento, in mandato receperunt ab ipso, quod propter hoc Apostolice se conspectui præsentarent. Cumque unus illorum se ad iter accingeret ad sed. Ap. veniens, a quibusdam suis amulis sit peremptus & extra cœmeterium Ecclesie tumulatus: & licet contra interfectores amici & consanguinei interfecti graviter sint commoti, promiserunt eis tamen, quod omnem rancorem remitterent, & offensam, aummodo interfecti cadaver traderetur Ecclesiastica sepultura. Videtur igitur forsitan in hoc casu quibusdam, quod cum sacramentum non necessitatis articulus, sed contemptus religionis excludat, & iudicium Ecclesie debeat imitari, cum interfecto prædicto manifeste poenitentia signa præcesserint, & propter hoc absolutus etiam ab Ecclesia sit habendus: sed e contrario cum ex sola culpa ligetur quis quoad Deum apud triumphantem Ecclesiam, ex sola culpa vero sententia ligetur quoad hominem apud Ecclesiam militantem, quandoque vinculum culpa remittitur apud Deum, sed apud homines non absoluitur, nisi forte quando vinculum sententia relaxatur. Alioquin Ecclesia absolutio nullatenus necessaria videretur, si in sola cordis contritione præter Sacramentale officium rigor relaxaretur Ecclesiastica disciplina.)

C A P. XXXIX.

Destinens Clericum in custodia vel vinculis sine lesione, excommunicatus est. h. d. primo. Communicatus excommunicato scienter in crimine, excommunicatus est: & nisi difficultas impediatur, absolvi debet ab excommunicatore cum juramento Communicans vero extra crimen reconciliari potest per simplicem Sacerdotem sine juramento. h. d. quæ ad finem.

Idem VVratislaven b Episcopo (an. 1212.)

Nuper a nobis tua discretio requisivit, quid de illis Laicis sit faciendum, qui Clericos (sine lesione tamen) in custodia detinent publica vel privata, vel etiam detrudunt in vinculis? Et utrum, qui nominatim excommunicatis scienter communicant, absolvi ab excommunicatione possint per confessionem a simplici Sacerdote, vel Episcopi seu Archiepiscopi sit ab eis absolutio expectanda? Nos igitur inquisitioni tuæ ex ordine respondemus, quod in primo consultationis articulo non credimus Laicos poenam excommunicationis evadere, quamvis per d. eorum factum corporalis lesio non fuerit subsecuta, citra quam violentia sapius circa Clericos ne-

quiter perpetratur. In secunda a vero questione credimus distinguendum, an is, qui nominatim excommunicato communicat, scienter in crimine communicet criminoso, ei consilium impendendo, auxilium vel favorem: aut alias in oratione vel osculo, aut orando secum, aut etiam comedendo. In primo quidem articulo, cum talis communicet crimini, & participet criminoso, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnavit, ab eo vel ejus superiore merito delicti tunc esse absolutio requirenda: cum scientem & consentientem par poena contringat. In secundo vero casu a suo Episcopo, vel a proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere: quamvis enim & tunc non iudicis, sed juris sententia excommunicato communicans sit ligatus, quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem alius relaxandi. Is autem, qui iuxta præmissum modum excommunicato communicat, cum juramento debet absolvi: qui vero iuxta secundum modum, reconciliari poterit sine juratoria cautione. Verum si difficile sit ex aliqua iusta causa, quod ad ipsum excommunicatorem absolvens accedat, concedimus indulgendo, ut (præstita iuxta formam Ecclesie cautione, quod excommunicato toris mandato parebit) a suo absolvatur Episcopo, vel proprio Sacerdote.

C A P. XXX.

Juramentum excommunicati de stando mandatis Ecclesie, non habet vim absolutionis h. d. primo. Excommunicato nullus communicare tenetur præter personas exceptas: alias communicans excommunicato incurrit minorem, & est excommunicandus majori, nisi ille esset excommunicatus cum participibus suis, qui tunc esset excommunicatus majori.

Idem Strigonen Archiepiscopo. (an. 1212.)

Quod b in duobus: (& infra.) Respondemus, quod excommunicato, licet, quod sit mandato Ecclesie, juramento firmaverit, communicari non debet, donec per Ecclesiam fuerit absolutus, alioquin post juramentum non esset absolutio necessaria. Nullus autem scienter nominatim excommunicato communicare tenetur, nisi quædam personæ, quæ per illud Gregorii Papa capitulum, Quoniam multos, specialiter excusantur. Illi autem, qui nominatim excommunicatis præsumptuose participant, præter personas dicto canone annotatas, nisi ab eorum participatione communiti forte desisterint, excommunicationis vinculo sunt inopandi: scilicet autem si scienter ei communicant, qui cum participibus suis est vinculo excommunicationis sententia iter innotata: tunc enim & ipsi sententiam excommunicationis incurunt.

C A P. XXXI.

Excommunicato communicare tenentur, qui prius erant ei obligati ad obsequium familiare: alii vero non tenentur de necessitate, licet interdum possint de necessitate urgenti.

Idem Doctoribus decretorum Bonon.

(an. 1212.)

Inter alia c, quæ Strigon. Archiepiscopo præponi fecit, nos recolinus respondisse, quod nullus nominatim excommunicato scienter communicare tenetur, nisi quædam personæ, quæ per illud Greg. Papæ cap. Quoniam multos, specialiter excusantur. Verum ex hac responsione orta est occasio disputandi, aliis concedentibus, quod excommunicato communicare tenentur personæ in prædicto c. nominate, præsertim quæ prius ad communionem eorum ex debito tenebantur: aliis affecten-

a Vide Burr. l. 9. decr. c. 8. b VVratislaven. a. VVratislaven. c. c. 3. eod. tit. in 3. compil. d. D. Gio, per, deest in an. sig. nor. exemplarib.

a Vid. B. Thom. in questionib. additis ad 3. p. q. 23. arc. 2. b Cap. 9. eod. tit. in 3. compil. Pars supr. de poenis. ei quod in duobus. c. cap. 4. eod. tit. in 3. comp. Vide Hostiensis in summa de sent. excomm. §. & quæ sit poena.

ferentibus eos communicare licite posse, si velint: non tamen ad hoc ex necessitate teneri. Ut igitur unde jus prodit, interpretatio quoque procedat, ambiguitatem hujusmodi taliter duximus absolvendam, quod cum quaedam personæ in præmissis capitulis denotata, illis in quos lata fuerit excommunicationis sententia, ante prolationem ipsius obsequio tenerentur familiariter adherere, neque postmodum ad contrarium teneantur (cum adhuc debitum dicitur) beneficium canonis id agente, a priore non sunt obnoxietate soluta, sed ad familiare tenentur obsequium, & ita per consequens ad communionem tenentur, sine qua illud nequeant exhibere. Illud autem non ad omnes personas capituli credimus referendum, ut videlicet obnoxietati hujusmodi sint subjectæ, cum viatores, peregrini & mercatores a communione talium personarum (nisi articulus necessitatis imminet) debeant abstinere, ut in fine colligitur manifeste, sed ad illas duntaxat, quæ talibus ætiori tenentur obnoxietate constructæ: quibus tamen in his, pro quibus sunt excommunicatione notatæ, ut in criminibus, communicare non debent, sed ab eis penitus abstinere.

C A P. XXXII.

Si excommunicatus pro manuum injectione, scienter recipit ordines; si est Clericus secularis, deponendus est: si regularis, ab executione ordinis est suspensus. Qui ignorans jus vel factum sic excommunicatus recipit ordines, si est Clericus secularis, dispensatur cum eo solus Papa: si regularis, dispensatur Abbas, si ignorantia est probabilis, & factum non est grave.

Idem. (an. 1113.)

Cum illorum a absolutio, qui pro violenta manuum injectione in Clericos, labem excommunicationis incurrit (quibusdam casibus a prædecessore nostro exceptis) sedi duntaxat Apost. reservetur, nonnulli Ecclesiasticam sententiam negligentes, in excommunicatione positi, Ecclesiasticos ordines accipere non formidant. Quid autem de his fieri debeat, Apostolicum sæpius oraculum imploratur. Circa quos credimus distinguendum, quod tales vel sciunt excommunicationis se vinculo irretitos, vel non recolunt factum, pro quo in lata sententia canonem inciderunt, vel factum quidem scientes, juris ignari, nesciunt exinde se teneri. Primos *b*, si fuerint seculares Clerici *c*, a susceptis ordinibus censens in perpetuum deponendos; in reliquis casibus tam Archiepiscopi, quam Episcopi absque mandato sedis Apostol. specialia, dispensandi facultatem se noverint non habere, quibus etiam est absolutio talium interdita: cum majora *d* intelligantur illis prohibita, quibus verita sunt minora. Poterunt tamen hujusmodi Rom. Pontif. auribus intimari, ut ab eo secundum rigorem vel æquitatem responsum prodeat, prout discretio sua viderit faciendum. Qui si claustrales hujusmodi fuerint, licet ab Alexandro Papa fuerit constitutum, quod Monachi & Canonici regulares quocunque modo se in clastro percusserint, non sunt ad Apostol. sed. mittendi, sed secundum providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: & si Abbatis discretio ad eorum correctionem non sufficit, providentia est dioces. Episcopi adhibenda: & alibi dicatur, quod de seculo fugientes, qui religionis habitum in monasterio receperunt, & inter cetera postmodum consentunt se tale commississe delictum, per *e* quod ipso actu excommunicationis sententiam incurserunt, sine licentia Rom. Pontif. Abbas non potest nec debet eos absolvere, quamvis præsumptionem delinquentium debita possit animadversione punire: nos tamen in religionis favorem, & ut evagationis materia subtrahatur, majorem eis gratiam exhibere volentes, eorum Prælati, quod et-

iam talibus absolutionis beneficium impertiri valeant, indulgemus, nisi excessus ipsorum extiterit difficilis & enormis, utpote si ad mutilationem membri vel effusionem sanguinis est processum, aut in Episcopum, aut Abbatem violenta manus injecta, cum excessus tales & similes nequeant sine scandalo præteriri. Si vero claustralis aliquis in religiosam personam alterius claustrum manus iniecerit violentas, per Abbatem proprium, & ejus, qui passus est injuriam, absolvatur. Quod si Clericum percusserit secularem, non nisi per Apostol. sed. (ut scandalum evitetur) absolutionis gratiam poterit promereri. Si autem hos ad ordines promoveri contingat, juxta præmissam distinctionem, qui scienter in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ se fecerint ordinari, ab executione suscepti ordinis & officii decernimus manere suspensos. Circa reliquos vero facti memoriam, vel juris peritiam non habentes monasteriorum utilitate pensata, post injunctam regularem poenitentiam & peccatam, Abbates ipsorum poterunt dispensare, nisi grave fuerit & notabile factum: aut is, qui fecit, adultus fuerit & discretus, ut violenter contra oblivionem vel ignorantiam præsumatur. Præcipimus autem Abbatibus, ut formam istam diligenter observent, ne privilegium mereatur amittere, qui sibi permittit abutitur potestate.

C A P. XXXIII.

Monialis percussus Monialem seu Conversum, vel Clericum secularem, incidit in excommunicationem, & ab Episcopo loci absolvi potest.

Idem Pistoriensis Episcopo. (an. 1213.)

DE per quem eis sit beneficium absolutionis impendendum, si vel in se invicem, vel Conversos, vel Conversas suas, aut Clericos etiam, manus iniecerint temere violentas? Super hoc igitur tua consult. taliter respondemus, ut per Episcopum, in cujus diocesi monasteria fuerint, absolvantur.

C A P. XXXIV.

Contractus etiam; qui sine communiione explicari non potest, non dissolvitur, seu impeditur per excommunicationem supervenientem in eum, qui tenetur aliquid præstare non excommunicato.

Idem universi Cruce signatis. (an. 1198.)

SI *b* vere: (& infra. *a*) Quod si Veneri forte nec satisfacere voluerint, nec absolvi, vobis permittimus, ut cum ipsis usque in terram Sarracenorum vel provinciam (juxta quod inter vos convenit & ipsos, vel honeste convenerit) navigio transietis, quanto minus poteritis, cum dolore tamen & amaritudine cordis, & sub spe veniæ communicantes eisdem. Cum enim jam a vobis majorem nauli *c* receperint quantitatem, nec ad eam possint restituendam induci, aut etiam coarctari: si aliter fieret, videremini vos damnum ex poenitentia, ipsi vero præmium ex contumacia reportare *d*: cum ad hoc debitum exsolvendum ipsi vobis maneat obligati, & ab excommunicatis exigi possit & recipi, quod debetur. Est autem cautum in jure, quod si quisquam per terram hæreticorum aut quorumlibet excommunicatorum transierit, necessaria emere ac recipere poterit ab eisdem. Præterea si paterfamilias domus excommunicationis sententia fuerit innodatus, a participatione illius familia excusatur. Licet ergo dux Venetorum dominus navium tanquam paterfamilias domus in excommunicatione persistat, vos tamen tanquam ipsius familia, dum in navibus ejus fueritis, ipsius excom-

a Cap. 5. eod. tit. in 3. comp. *b* in recentioribus, Primus: sed in antiquioribus, primos. *c* Dicitur, Clerici, deest in vestigiis Cod. d. Al. cum & majora. *e* propter.

a Cap. 6. eod. tit. in 3. comp. *b* C. 7. eod. tit. in 3. comp. *c* Navium est pretium, quod solvitur nautis pro vectura. *d* Vid. l. sancimus. C. de pen. l. si quis. §. legis. C. de inoff. test.

excommunicatio non continget : & excusabiles eritis apud Deum , si in excommunicatorum navibus existentes , cum dolore cordis sub spe penitentiae communicaveritis ipsis , in quibus eorum communicationem non potueritis evitare .

(*α Vos penites de commisso ; & plene proponitis satisfacere de peccato , Deum vobis credimus , imo novimus , iam placatum . Si ergo Veneti ad satisfactionem inducti & absolutionis beneficium meruerunt subire , scire cum eis navigare poteritis , & in praelio Domini preliari .*)

C A P. XXXV.

Praelatis potest , & debet Clericum subiectum incorrigibilem incarcerare , & Laicicis praeter medium excommunicationis de Praelatorum licentia capere possunt Clericos & ad iudicium ducere .

Idem London. Episcopo (an. 1213.)

Ut hamae tuae : (& infra . *α*) Sane consulisti nos , utrum Clerici graviter accedentes , qui tute non possunt monasteriis ad agendum poenitentiam deputari , quoniam cum non poenitent de commissis , opportunitate fugiendi captata cascerent fugerent claustris , & prioribus se sceleribus scelestius immiscerent , a te vel alius Praelatis suis aetate possint custodiae mancipari ? (& infra . *B*) Respondemus , quod cum Praelati excessus corrigere debeant subditorum , & publica utilitatis interit , ne criminosa remaneat impunita , & per impunitatis audaciam fiant , qui nequam fuerant , nequiores : non solum possunt , sed debent etiam Clericos , postquam fuerint de crimine canonice condemnati , sub aetate custodia detinere : qui cum sint incorrigibiles , nec in monasteriis vacent custodiri , ad similia vel pejora facile laberentur . Laici vero extra excommunicationis sententiam capere Clericos , & ad iudicium trahere possunt *c* , si oporteat etiam violentem , dum tamen illi de mandato faciant Praelatorum , quorum illi sunt iurisdictioni subiecti , & quorum est corrigere criminofos : cum hoc non ipsi , sed illi , quorum auctoritate id faciunt , facere videantur : dum tamen non amplius eorum violentia se extendat , quam defensio vel rebellio exigit Clericorum .

(*α Consulvas soluti , & sic malorum audaciam comprimas , & ut ab eis bonorum innocentiam tuearis super his nos humiliter consulis , qua officium pastorem contingunt , ut de nostra responsione securus injuncta tibi sollicitudinis debuit laudabilibus exequaris .*)

(*β Et utrum Laici , si Clericos in magnis sceleribus detrahendans , in canonem incidant lata sententia : cum vero comprehendere , nec ad iudicium trahere ipsos possunt , nisi in eos manus injecerint violentas , ad primum)*)

C A P. XXXVI.

Excommunicatus est , qui in Clericum etiam violentem manus injecerit violentas , etiamsi hoc faciat in satisfactionem praecedentis injuria . h. d. est casus notabilis .

Idem Braccaren. Archiepiscopo . (an. 1214.)

Conringit d. inerdum , quod Clerici , si quem offendant , & satisfacere velint offenso , secundum morem patriae , quem inter se Laici observant , corpora sua sponte supponunt XXX. seu pluribus aut paucioribus percussionibus fultum : (& infra . *α*) Nos autem Fratrem tuae super hoc respondemus , quod hujusmodi manus injectio , etsi non violenta , tamen injuriosa videtur , cum illi canon non tam in favorem Clerici ordinati , quam in favorem ordinis Clericalis fuerit promulgata : ideo & volumus & mandamus , ut id de cetero prohibeas attentari . Si quis autem Clericus post prohibitionem hujusmodi sponte se subjecerit , excommunicatur : proviso , ut

Clericus injuriam passus sine injuria Clericali satisfaciat competenter , quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari .

(*α Quas frequenter non coacti suscipiunt , sed volentes non solum de aliorum Clericorum manibus , sed etiam Laicorum . Unde nos humiliter consulebas , utrum hujusmodi percussores in canonem incidant sententia promulgata :*)

C A P. XXXVII.

Servus excommunicatus pro injectione manuum in Clericum , tenetur pro absolutione ire ad sed. Apost. sed si ex hoc dominus , qui non fuit in culpa , grave damnum patiat , vel servus hoc faciat in ejus fraudem , absolvi potest ab Episcopo , si laesus non fuit enormis .

Idem Lugdunen. Archiepiscopo . (an. 1214.)

Relatum a est nobis , quod cum aliqui servi propter injectionem manuum in Clericum violentam , in canonem incidunt sententiae promulgatae : allegantibus dominis eorundem , quod carere mancipio suis nolunt , venire ad sed. Apost. absolvi non curant . per occasionem hujusmodi eludent Ecclesiasticam disciplinam . Quocirca mandamus , quatenus eos venire compellas ad sed. Apost. absolvi : cum plus sit Deo , quam homini deferendum : nisi fecerint hoc in fraudem , ut subtrahant se obsequio dominorum , aut ipsi domini propter hoc sine culpa sua grave damnum incurrant , tunc enim *b* in utrolibet casu poteris eos ex indulgentia nostrae provisionis absolvi , cum nimis sint ab Apost. sede remoti : sed in recompensationem laboris , quem in itinere sustulerint , alta eis satisfactio injungatur : dummodo non sit tam gravis & enormis excessus , ut propter vitandum scandalum & tollendum exemplum , hujusmodi servi ad servum servorum Dei venire debeant absolvi .

C A P. XXXVIII.

Excommunicatus propter participationem cum excommunicato , licet cum postea impugnet , ex hoc solo pro absoluto non est habendus .

Idem Sirigonen. Archiepiscopo . (an. 1214.)

Sacris est canonibus institutum : (& infra .) Licet is , qui voluntarius excommunicatus illis communicaverat , qui cum omnibus fautoribus & participibus suis excommunicatis sententia sunt adstricti , ad eor. rediens , de mandato Ecclesiae excommunicatus , quos prius solverat , d. expugnaverit , non tamen priusquam absolutionis gratiam perceperit , habendus est absolutus : nec si occumbat in hujusmodi bello , sunt absolutiones vel oblationes recipiendae pro eo , vel orationes Domino porrigendae , nisi cum de ipsis viventis poenitentia per evidentia signa constiterit , & juxta eujusdam coniturationis nostrae tenorem , defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur .

C A P. XXXIX.

Semel excommunicatus , debet vitari semper ut excommunicatus : nisi legitime probet se fuisse absolutum .

Idem Assuntinen. Episcopo . c (an. 1214.)

Sicut f. nobis : (& infra . *α*) Fratrem tuae respondemus , quod nisi excommunicatus se super absolutione sua literas nostras , vel illius , cui vices nostras in hac parte commisimus , reportaverint , aut alio modo legitime de illorum absolutione tibi constiterit , tu ipsos pro excommunicatis , ut prius , habeas & facias vitari .

(*α Tuis literis intimasti , cum aliquos tuae diocesis Clericos vel Laicos culpis suis exigentibus excommunicationi supponis , nisi postmodum ad te nulla satisfactio praemissa sine testimonialibus literis redeuntes , dicant se absolutionis beneficium accepisse , quibus secreta dubitas , in hac parte per nos instrui , suppliciter postulasti , cum propter causam hujusmodi , sicut*)

a Poteritis . b cap. 8. eod. tit. in 3. compilat. vid. Bernard. Diaz. in pract. crimin. can. cap. 119. & c. 131. c. Quid de capiente Clericum suum debitorem , suspensum de fuga. vid. Bart. in l. si quis in servis . ff. de furt. d. cap. 10. eod. tit. in 3. compil.

a Cap. 11. eod. tit. in 3. comp. b Dicitur , enim non est in veris sufficientibus Codicibus . c cap. 12. eod. tit. in 3. compil. d expugnatos . e al. 1542 Assuntini Episcopo . f cap. 12. eod. tit. in 3. compil.

scut dictis, sua sententia a subditis condemnantur. Nolentes itaque malis hominum indulgere.)

C A P. XL.

Si excommunicatus ab Episcopo ad Metropolitanum appellatus, ab eo absolvi potest: Metropolitanus tamen volens suo Suffraganeo deferre, potest illum sibi remittere absolvendum, & tenetur etiam remittere, quando propter manifestum excessum fuit excommunicatus: & ante absolutionem non audietur volens probare se injuste excommunicatum: secus si probare vult sententiam esse nullam.

Idem Sennens. Archiepiscopo. (an. 1114.)

Per tuas a literas: (& infra. c.) Videtur enim aliquibus, quod cum ad Metropolitanum per appellationem questio non deferretur, excommunicatus autem vocem non habeat appellandi, utpote ab Ecclesia separatus, sive appellaverit, sive non, Metropolitanus ei non debet absolutionis beneficium exhibere. Verum ex verbis eiusdem episcopi, quam Scholasticus ab Alexandro Papa emanasse proponunt, habetur, quod si ante appellationem in aliquem excommunicationis sententia fuerit promulgata, Metropolitanus ante litis ingressum ab eo Iuramento recepto secundum Ecclesie consuetudinem, debet ipsum absolvere, nisi voluerint Episcopo diocesano deferre, ipsumque ad eum remittere absolvendum: ubi etiam consequenter inferitur, quod nec excommunicati sunt audiendi, priusquam fuerint absolvi, nec sunt ad illos, a quibus appellaverant, remittendi. In Sardien. autem Concilio reperitur, ut is, qui ab Episcopo est abjectus, finitimos Episcopos interpellat, & causa ejus audiatur, & diligentius pertractetur. Episcopus autem, qui iuste vel injuste abiecit eundem, patienter accipiat ut discutatur negotium, quatenus vel probetur ejus a pluribus sententia, vel etiam emendetur: prius tamen quam omnia diligenter examinata fuerint, nullus ante causae cognitionem communioni eum sociate presumat qui fuerat communionis privatus. Nos igitur credimus distinguendum, utrum quis proponat, se post appellationem legitimam interpositam excommunicatione fuisse notatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuisse patenter expressum, in quibus casibus ad probationem eorum, etiam si absolutionem non petat, debet admitti: sed donec de ipsis constiterit, in aliis evitari debet, & quoniam Apostol. sedes etiam tales & confuereit absolvere ad cautelam. Verum in aliis, nisi gratiam absolutionis imploret, non debet audiri, ne sententiam Ecclesiasticam contemnere videatur, & per hoc amplius ex suo contempta ligetur. Quod si absolutionis beneficium humiliter postulerit, Metropolitanus cum debet absolvere, nisi suo duxerit Suffraganeo deferendum: cui tamen si Suffraganeus absolutionis beneficium juxta formam Ecclesie noluerit exhibere, ipse nihilominus illum absolvat, cautione recepta, quod suo debeat parere mandato ac deinde causam audiat, & quod canonicum fuerit, (iustitia mediante) decernat. Quod si forsitan Episcopus subditum suum, propter manifestum excommunicasset excessum, Metropolitanus non debet ipsum absolvere, nisi Suffraganeus requisitus malitiose sibi absolutionis beneficium denegaret.

(c. Nobis intimasti, quod ven. F. n. Althodoren. Episcopus in dil. fil. Althodoren. Archiepiscoporum excommunicationis sententiam promulgasset, Archiepiscopus tuo se conspectui presentavit, & quod stare mandato Ecclesie, sufficienter obtulit cautionem, petens humiliter, ut absolutionis ei beneficium exhiberes: tu vero deferre volens Episcopo memorato, ipsum sepe monuisti, ut absolveret Archiepiscoporum memoratum. Sed quia tuis monitis non parcat, excommunicatum absolvere curavisti, quem Episcopus

a Cap. 14. col. tit. in 3. comp. b Al. desit verbum, Debet. e. el. salem.

pro absoluta non habes, utpote qui proponit, quod ad te illius absolutio non spectabat. Unde quaris, quid in similibus de cetero sit agendum.)

C A P. XLI.

Si Papa suis literis excommunicatum salutat, non propter hoc eum absolvit.

Idem. (an. 1214.)

Si aliquando a forte contigerit, quod eis, qui auctoritate Apostolica sunt excommunicationi subiecti nostrae literae cum salutationis alloquio desinentur, non propter hoc excommunicationis credatur sententia relaxata: cum per ignorantiam vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam surreptionem contingat huiusmodi literas impetrari.

C A P. XLII.

Excommunicatus a pluribus Praelatis ob plures causas, non est communioni restitendus, licet de una causa velit satisfacere: & si impetratur absolutio tacitis aliis causis, non valet absolutio.

Idem G. Sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali Apostolicae Sedis Legato.

(an. 1124.)

Officium b: (& infra.) Postremo quaesivisti, utrum is, qui propter plures excessus a pluribus Praelatis jus in ipsum habentibus, excommunicationis est vinculo inodatus, & uni Praelatorum de uno tantum satisfacere vult excessa, ab eo sit absolvendus, de quo satisfacere vult eidem: & cum de alio non satisfecerit, alii absolutus valeat nunciari: (& infra.) Super hoc articulo respondemus, quod suppremiti veritate absolutio surrepta non prodest: & veritatem intelligens, absolutionem huiusmodi exhibere non debet.

C A P. XLIII.

Excommunicatis & interdictis praedictis potest licite verbum Dei. hoc primo. Et tempore generalis interdicti concedi potest baptismus & chrismatio in fronte, & poenitentia morientium h. d. secundo.

Idem Ferrarier. Episcopo.

Responso e nostro postulas edoceri, an cum Ferrariensis excommunicationis & interdicti sententia sint ligari, liceat tibi viros & mulieres semel in hebdomada, vel in mense apud aliquam Ecclesiam convocare, quibus praedices verbum Dei, & eosdem ad correctionem inducas. Super quo respondemus, quod sine scrupulo conscientia hoc facere poteris, cum videris expedire, dummodo contra formam interdicti nullum eis divinum officium celebretur. Praeterea quaesivisti, cum Ferrariensis sit interdictio supposita, & ideo sint ibidem (praeter baptismum parvulorum & poenitentias morientium) universa sacramenta Ecclesiastica interdicta, an liceat tibi baptizatos pueros in frontibus consignare. Super quo respondemus, quod sicut baptizari possunt pueri, sic & baptizati ad confirmationem in frontibus a te possunt sacro chrismate deliniri.

C A P. XLIV.

Si conjunx scit pro certo impedimentum matrimonii, non debet reddere debitum, sed potius excommunicationem pati: si autem hoc credat ex causa probabilis & discreta, potest reddere debitum, non autem exigere: sed si ex levi & temeraria causa, deposita conscientia, potest reddere & exigere.

Idem. (an. 1214.)

Inquisitioni tuae respondentens d, credimus distinguendum, utrum aliter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, propter quod sine mortali peccato

a Cap. 2. tit. de rescript. in 3. comp. vide Clement. si summus de sent. excom. b c. 15. eod. tit. in 3. comp. Pars huius in c. officii. supra de poenit. & remission. c. c. 16. eod. tit. in 3. comp. vid. Joan. Calder. tract. de inter. memb. 6. q. 4. d. c. 17. eod. tit. in 3. comp. vide Doct. Theolog. l. 4. sent. Dist. 23.

cato non valet carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit, an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo distinguimus, utrum habeat conscientiam huiusmodi ex credulitate levi & temeraria, an probabili & discreta: & quidem ad sui pastoris consilium (conscientia levis & temeraria credulitatis explosa) licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale. Verum eum conscientia pulsata animam, ex credulitate probabili & discreta, quamvis non evidenti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: ne in alterutro, vel contra legem conjugii, vel contra iudicium conscientie committat offensam.

C A P. XLV.

Per dimissionem habitus & tonsuræ, non perdit Clericus autem trinam monitionem privilegiorum Clericale.

Idem. (an. 1214.)

Contingit interdum a: (& infra.) Sane sicut accepimus insinuante Comite Flandren in diocesi tua quidam existunt, qui nec in modo tonsuræ, nec in vestimentorum forma, nec in qualitate negotiorum, de Clerico b quicquam ostendunt, ad poenæ subterfugium se Clericos exhibentes: cum enim c super excessibus, quos seculari luxu committunt, ad publica iudicia pertrahantur, circumcisus crinibus, ut possint circumvenire vindictam, se pro Clericis representant, Clericalis fori privilegium labiis allegantes, qui factis paulo ante negaverant Clericatum: (& infra.) Verum quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, ac frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem: volumus & mandamus, ut tales, si tertio a te commoniti seipos contempserint emendare, illius efficiantur d immunitatis extorres e, quæ pro Clericorum tutela, & Laicorum violentia coercenda dignoscitur instituta.

C A P. XLVI.

Ab excommunicati denunciatione repellitur, qui non praemunit, & ei communicatis.

Idem. (an. 1214.)

In praesentia dilecti filii: (& infra.) Nec Canonici suo Decano excommunicationem possunt objicere, cum super hoc nec commonitus, nec impetrus fuerit: neque ipsi propter hoc eum duxerint evitandum, sed Episcopus in mensa, & Canonici communicaverint ei etiam in divinis.

C A P. XLVII.

Excommunicatus est dolose permittens Clericum percuti, ex quo poterat prohibere, & non prohibuit.

Idem. (an. 1214.)

Quantæ praesumptionis g & temeritatis existat in Rectores Ecclesie manus injicere violentas: (& infra. α) Ne autem solos violentiæ huiusmodi fautores aliquorum praesumptio existimet puniendos, facientes & consentientes pari poena plectendos, catholica condemnat auctoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui cum possint, manifesto facinori desinunt obviare.

(α In Evangelio Dominus protestatur, qui se in ministris suis assere flagellari, & Apostolorum principi alibi perhibuit se iterum crucifigi: hoc etiam qualitas poenae manifeste declarat, cum excommunicationis sententia in ipso a se feriat delinquentes, si non solum in fratres nostros & Coepiscopos, sed etiam minoris ord. Clericos violentiam praesumpserint operari.)

a Vid. Clem. 1. & 2. De vita & honest. Cler. & Ber. Diaz. in pract. crim. cap. 69. & 70. b Al. de Clericatu. c Dillio, enim, non est in plerisque antiq. eod. d al. fiant. e al. exorres: sed legendum extorres. f C. 2. eod. tit. in 4. comp. vide quod notat Joan. Calder. tract. de interd. Eccl. memb. 6. q. 4. g C. 3. eod. tit. in 4. comp. vide Navarrum in Manuali confess. c. 24. n. 20. & seq.

C A P. XLVIII.

Praeterea excommunicare non debet subditum, nisi competente monitione promissa, & ex causa manifesta & rationabili: & contrasacientis impunitur poena hic expressa. Item puniatur subditus, qui falso conquestritur se excommunicatum injuste: & subicit quid juris, si Praeterea dicens se errasse, vult excommunicationem absolvi, et adversarius appellat, ne absolvatur.

Idem in Concilio generali. (an. 1216.)

Sacro approbante Concilio a prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competente admonitione praemissa, & personis praesentibus idoneis, per quas (si necesse fuerit) possit probari monitio, promulgare praesumat: quod si contra praesumpserit, etiam si iusta fuerit excommunicationis sententia, ingressam Ecclesiam per mensem unum sibi noverit interdictionem, a lia nihilominus poena multandus, si visum fuerit expedire. Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujusdam absque manifesta, & rationabili causa procedat: ad quam si taliter forte processerit, & requisitus humiliter processum huiusmodi non curaverit abque gravamine revocare, gravatus apud superiorem deponat de injusta excommunicatione querelam: qui (si absque periculo moræ potest) ad excommunicatorem illum cum suo mandato remittat, intra competentem terminum absolvendum: alioquin ipse per se vel per alium (prout viderit expedire) sufficienti cautione recepta, manus ei absolutionis impendat. Cumque adversus excommunicatorem de injusta excommunicatione contiterit, excommunicatorum condemnentur ad interesse excommunicato, alias nihilominus (si culpa qualitas postulerit) superioris arbitrio puniendus: cum non levis sit culpa, tantam infligere poenam infanti: nisi forsitan erraverit ex causa probabili, maxime si landabilis opinio existat.

Verum si contra excommunicationis sententiam nihil rationabile fuerit a conquestrante probatum, idem b & super injusta excommunicationis molestia, per poenam ad interesse, vel alias secundum superioris arbitrium condemnentur: nisi forsitan & ipsum probabilis error excuset: & super eo, pro quo fuerit iusta excommunicatione ligatus, per cautionem receptam satisfacere compellatur, vel in praesentia redacatur sententiam, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observandam. Si vero iudex suum recognoscens errorem, paratus sit talem revocare sententiam, & is, pro qua lata fuerat, ne absque satisfactione revocet illam, appellat: appellationi non deferat in hac parte, nisi talis sit error, de quo merita debeat dabitari: & tunc sufficienti cautione recepta, quod coram eo, ad quem appellatum exiterit, vel delegato ab ipso iuri parebit, excommunicatum absolvat: sique poenae praescriptae minime subiacebit: cavens omnino, ne voluntate perversa in alterius praedictum mentiar errorem, si distinctionis canonicae vult effugere ultionem.

C A P. XLIX.

Excommunicat hereticos & quosque violentos Ecclesiastica libertatis.

Honorius III. Episcopo Bononien.

(an. 1224.)

Noverit c Fratertitas tua: (et infra. α) Excommunicamus omnes hereticos quosque utriusque sexus, quocumque nomine censeantur, & fautores & receptatores & defensores eorum: Necnon & qui de cetero fer-

vari

a Quam caute sit faciend excommunicationis sentent. cavi. b Trid. Conc. sess. 25. de reform. c. 5. b In Cont. libro et aliis recentioribus ita: idem super iusta excommunicationis molestia, etc. sed in Concilio, et Vaticani constanti legitur ita: idem et super injusta. c Vide Zanobium tract. de her. c. 17. et 18. et Alphonsum Castrum l. 2. q. 18. de iusta punitione heret.

vati fecerint statuta edita & consuetudines introductas, contra Ecclesiam libertatem, nisi ea de capitularibus suis intra duos menses post huiusmodi publicationem sententia fecerint amoveri. Item excommunicamus statuarios & scriptores statutorum ipsorum, necnon Potestates, Consules, Rectores & Consiliarios locorum, ubi de cetero huiusmodi statuta & consuetudines edita fuerint vel servata: necnon & illos, qui secundum ea presumpserint iudicare, vel in publicam formam scribere iudicata.

(*Quod nos in basilica Principis Apostolorum presente eharissimo in Christo fil. n. Federico illustri Romanorum Imperatore & semper Augusto, in celebratione Missarum, postquam capiti ejus imposuimus diadema, de cons. frat. n. accensis candelis excommunicavimus.*)

C A P. L.

Fratres Hospitalis Hierosolymitani excommunicati pro injectione manuum in Clericum seu confratrem, absolvi possunt per eorum Priorem: nisi excessus fuerit difficilis & enormis.

Idem Magistro & fratribus hospitalis Hierosolymitani. (an. 1224.)

Canonica a constitutione caveatur, quod Monachi & Canonici regulares, quocumque modo se percusserint, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi, sed secundum discretionem & providentiam sui Abbatis disciplinae subdantur: quod si Abbatis discretio ad eorum correctionem non sufficiat, providentia est diocesani Episcopi adhibenda: nisi excessus difficilis fuerit & enormis, propter quem merito ad Eccles. Rom. sit recursus habendus. Nos ergo ad vos statutum huiusmodi duximus extendendum, auctoritate predicta statuente, ut in tali casu, (nisi majoris sit providentia requirenda) per Priorem vestrum, qui (sicut audivimus) Presbyter esse debet, fratribus vestris absolutionis beneficium impendatur.

C A P. LI.

Excommunicatus vel suspensus absolvi non debet, nisi prius iuramento praestito: si tamen sine scandalo iuramentum haberi non potest, poterit fieri absolutio per manuum promissionem.

Idem titulo sancta Praxedis Presbytero Cardin. Apost. sed. Leg. (an. 1224.)

Super eo, quod B. Monachi Graeci & Eremitae propter inobedientiam sententia suspensionis & excommunicationis ligati, nolunt ad mandatum Ecclesiae nisi per aequalem promissionem redire: Hoc tibi duximus respondendum, quod si nullatenus possunt induci ad praestandum iuxta formam Ecclesiae iuramentum, ipsos hac vice cum promissione poterit recipere manuali: cum interea (consideratis locorum & temporum qualitatibus) feveritati sit aliquid detrahendum.

C A P. LII.

Cum de viribus sententiae dubitatur, potest quis absolvi ad cautelam iuramento praestito.

Idem Bituricen. & Carnasen. Decan. & Subdiacon. Arelasen. c. (an. 1225.)

Venerabili fratre nostro Cenomannen. Episcopo & procuratore Turonen. Archiepiscopi, in nostra praesentia constitutis, pro quadam suspensionis sententia in praefatum Episcopum ab eodem Archiepiscopo promulgata: nos sententiam ipsam relaxavimus ad cautelam ipso Episcopo in praesentia dicti procuratoris praesente corporaliter iuramentum, quod parebit mandatis, quae idem Archiepiscopus sibi propter hoc fecerit, si consiterit ipsum in eo, pro quo fuit lata praedicta sententia, culpabilem extitisse.

C A P. LIII.

Excommunicantur Officiales locorum, in quibus sunt statuta contra Ecclesiasticam libertatem, nisi ea deleri fecerint: & statuarii feudis Ecclesiae sunt privati.

Idem Episcopo Senen. (an. 1225.)

Gravem venerabilis f. n. a. Pisani Archiepiscopi recipimus questionem, quod quidam cives Pisani, deputati a potestate ac populo ad statuta civitatis edenda, in derogationem Apostolicae sedis, & subversionem Ecclesiasticae libertatis edere praesumpserunt, quod si quis Clericus vel Laicus contra quemcumque Laicum Pisani districtus, ad Iudicem Ecclesiasticum literas Apostolicas impetraverit, in mille solidis (nisi renunciarit literis) condemnatur: nec redditus possessionum suarum reddantur eidem, vel agri excolantur illius, sed banno potius subjaceant b potestatis: (& j. a) Statuerunt illi praeterea, ut Clerici suis vimpibus castrum Ripae fractae faciant custodiri: quod si renuerint, contra eos potestas procedere teneatur: (& j. b) Ideoque Fraternitati tuae mandamus, quantum in Consiliarios & Officiales civitatis ipsius, nisi statuta ipsa de capitularibus suis deleri fecerint, & idonee, sicut exigit res, caveari, quod similia de cetero non debeant attentare, excommunicationis sententiam promulgare procurare. Ceterum e cum iidem statuarii multa de bonis Ecclesiasticis tenere dicantur in feudum, ipsos fore nihilominus privatos feudis huiusmodi nunciare procures.

(a Qui nullam ad regimen civitatis suscipies, nisi hoc se juraverit servaturum: & hoc etiam qualibet alia potestates, quae pro tempore fuerint, successores suos jurare faciens praescribit.)

(b Juxta quod dictavit consilium civitatis, quae omnia Potestas, quae nunc praest civitati, pro monasterio se firmiter iurjurando firmavit. Cum autem tota civitas Pisana, quae alias Dei timore tandem abiecit, infestam errore, vel infestioni proxima praesumatur, & tam statuarios, quam Potestatem eandem non sit dabitur propter hoc excommunicationis sententiam praeter notam infamiam incurrisse.)

C A P. LIV.

Alloquens excommunicatum intendensibus ad salutem animae, etiam si alia verba interponat, excommunicatus non est.

Gregorius IX. (an. 1236.)

Cum voluntate ad propositum maleficia distinguantur, excommunicationis sententiam non incurrit, qui excommunicato in his, quae ad absolutionem, vel alias ad salutem animae pertinent, in locutione participat, licet etiam alia verba incidenter (ut apud eum magis proficiat) interponat.

Predicatores, praesertim qui alias sustentari non possunt, ab excommunicatis & desinentibus bona aliena elemosynam recipere possunt. h. d.

§. 1. Predicatores quoque, qui penes excommunicatos vel alios alienorum rerum detentores, in praedicationibus & confessionibus, quasi gerunt causam (vel e curam) eorum, ad quos res ipsa spectare noscuntur, elemosinas licite possunt ad illis recipere, praesertim si alias non valeant in illo loco sustentationem habere.

Poenae quosdam casus, in quibus percussus Clericum excommunicatus non est.

§. 2. Si qui vero ratione officii, quod in Ecclesia obtinent, aut etiam alii Clerici seniores zelo devotionis pueros vel adolescentes in minoribus ordinibus constitutos, turbantes divinum officium, & hi qui obrepto praedicationis vel magisterii subditos & scholares correctionis causa leviter forte percusserint, excommunicationis sententiam non

a Vide Henric. Boich. inc. a nobis. 21. & in c. cum illorum. sup. cod. tit. b Vide Pannorm. inc. cum desideret. supra cod. tit. & ibi Henric. Boich. dist. 3. c. Aurelian.

a Praeter D. Horis hic & in c. noverit. sup. cod. tit. vide legiflas in Constit. Cassa. c. de sacr. Eccles. b subiaceat. c in Cod. Barb. Ceterum cum iidem statuarii & potestas multa, & c. d. Vide B. Thom. in quas. additis ad 3. p. q. 23. art. 1. & citatos inc. a nobis sup. de except. c. Hac duo verba, vel curam, desunt in antiq. codic. & in Vaticanis.

non incurret. Quod & de his dicendum est, qui aliquos de familia sua vel propinquos inferiorum graduum simili modo, ut cohibeantur a suis insolentis, & scelerata bonisque moribus informetur, duxerint corrigendos.

C A P. LV.

Communicans excommunicato in crimine damnabili, incidit in excommunicationem majorem.

Idem *African. Episcopo. (an. 1236.)*

SI concubina a publicæ Clericorum Ecclesiæ censuræ districtione notetur, eisdem concubinaris non est dubium sententia majoris excommunicationis involvi, qui post latam sententiam communicant in eodem crimine criminosis.

C A P. LVI.

Excommunicatus minori potest ab excommunicatione aliquam absolvere.

Idem *(an. 1236.)*

DUobus b collata potestas, ut a minori excommunicatione, si in ipsam inciderint, invicem se absolvant, utroque ligato vinculo excommunicationis hujusmodi, non expirat.

C A P. LVII.

Permittitur ministris Ecclesiarum, semel in hebdomada celebrare tempore interdicti, concurrentibus bis, quæ exprimentur in textu.

Idem *(an. 1236.)*

PERmittimus c Ecclesiarum ministris, semel in hebdomada tempore interdicti, non pulsatis campanis voce submissa, januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, Missarum solennia celebrare, causa sciendi corpus Domini, quod decedentibus in poenitentia non negatur.

C A P. LVIII.

Satisfaciens Clerico quem verberavit, non potest propter hoc ab Episcopo absolvi, nisi in certis casibus hic expressis.

Idem *(an. 1231.)*

QUamvis incidens in canonem latæ sententiæ propter violentam manuum injectionem, juxta proprias facultates eis satisfaciat, quibus injurias irrogavit, non tamen aliter, quam per sedem Apostolicam vel ejus legatum absolutionis potest beneficium obtinere. Nisi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia aut inopia, puerili vel senili aetate, fragilitate sexus, seu alia corporis impotentia, sive quolibet impedimento canonico retrahatur, quo minus Romanum Pontificem possit adire: vel nisi juris beneficio a labore hujusmodi excusetur. Ceterum quibusdam prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant (exceptis pueris) sub debito juramenti (quod secundum Ecclesiæ formam præstare tenentur) consuevit injungi, ut impedimento cessante, ad Apostolicam sedem accedant, mandat ipsius humiliter suscepturi.

C A P. LIX.

Excommunicatio simpliciter lata, intelligitur de majori, h. d. Et est textus notabilis, & quotidie allegatur.

Idem *(an. 1237.)*

SI quem sub hac forma verborum: Illum excommunico, vel simili, a iudice suo d excommunicari contingat, dicendum est eum non tantum minori, quæ a perceptione sacramentorum, sed etiam majori excommunicatione (quæ a communione fidelium separat) esse ligatum.

C A P. LX.

Beneficium indultum ratione minoris aetatis, postquam capis habere locum, non extinguitur, licet minor pervenerit ad majorem aetatem.

Idem *(an. 1237. Roma.)*

PUeris, qui in canonem incidunt sententiæ promulgatæ, sive ante, sive post pubertatem postulent se absolvi, potest diocesanus Episcopus absolutionis beneficium impertiri: Cum propter defectum aetatis, in qua fuit commissus excessus, rigor sit mansuetudine temperandus.

TITULUS XL.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE,

C A P. I.

Novale, est terra noviter ad culturam redacta.

Hieronymus *super Osee a*

INnovitate novale. Novale b est ager nunc primum præcisus.

C A P. II.

Appellatione patris veniens in lata significatione omnes ascendens.

Idem *super Daniele. c*

NAM & Rex Nabuchodonosor pater tuus: id est, proavus, nobile Scripturæ, quæ avos & deinceps patres appellat.

C A P. III.

Non dicitur natus, qui statim decessit.

Idem in *Parabolis. d*

NAM & ego unigenitus fui coram matre mea. Quare unigenitum se nominat, quem fratrem uterinum præcessisse Scriptura testatur? nisi quia ille mox natus sine nomine, quasi nunquam esset, de vita decessit.

C A P. IV.

Disio, Ansequam, non semper implicat.

Idem *super Mattheum. c*

QUod didicistis. Antequam convenirent, non sequitur ut postea convenirent: sed Scriptura, quod factum non sit, ostendit,

C A P. V.

Primogenitus dicitur, qui primo nascitur, etiam si nullus sequatur eum.

Idem in *eadem.*

JOseph non cognovit Mariam, donec peperit filium suum Primogenitum. Ex hoc loco quidam perverissime suspicantur, & alios filios Mariam habuisse: cum mos divinarum Scripturarum sit, ut primogenitum non vocent, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primo natus fuit.

C A P. VI.

Verba sunt intelligenda non secundum quod sonant, sed secundum mentem proferentis.

Hilarius *g. (an. 155. in Gallia.)*

INtelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi: quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus.

C A P. VII.

Non vitatur factum vario modo narratum, ubi idem in substantia concluditur.

Augustinus *super Mattheum. h*

NIhil obstat narrandi diversitas ubi eadem dicuntur, maxime cum quisque Evangelistarum coordinat credat se dicere, quo Deus voluit.

C A P. VIII.

Sensum, non verba considerare debemus.

Gregorius *i. (an. 600. Roma.)*

PROpterea, si prolixam epistolam meam ad interpretandum accipere te fortasse contigerit, rogo non verbum
ex ver-

a Vide Conc. Trid. s. ff. 25. de reform. c. 24. vid. Covarr. in c. alma mater. de sent. excomm. l. 6. p. 1. §. 3. b Vide Henric. Boich. in c. si vere. sup. eod. D. ff. ult. c. Vide Bonif. 8. in c. ult. de sent. excomm. l. 6. §. adjuvamus & §. seq. d. Disio, suo, deest in plerisque recentioribus: ea ex antiq. Cod. & Varie, est restituta: quam etiam cognovit gl. hic, & Hostiensis.

a Osee c. 10. sunt verba glossæ interlinearis. b Qui per novale ff. eod. & l. sylva. §. novale. c Dans. 5. & c. 1. eod. tit. in 1. comp. d Prov. 4. & c. 2. eod. tit. in 1. comp. e Matth. 1. & c. 3. eod. tit. in 1. comp. f Ibid. & c. 4. eod. tit. in 1. comp. g Lib. 4. de Trinit. Refertur c. 5. eod. tit. in 1. comp. h Forte hæc dicit Aug. int. de consensu Evang. vide ibi l. 2. c. 12. 21. & 28. i Lib. 1. epist. 28. Regist. & c. 7. eod. tit. in 1. comp.

ex verbo, sed sensum ex sensu transferri: quia plerumque dum proprietates verborum attenditur, sensus veritatis amittitur.

C A P. IX.

Dicit, quis proprie sit Præpositus.

Isidorus a. (an. 630. in Hispania.)

Quamvis omnes, qui præstant, Præpositi rite vocentur, usus tamen obtinuit eos vocari Præpositos, qui quandam Prioratus curam super alios gerunt.

C A P. X.

Non recipit congruam summationem.

Idem in libro Etymologiarum. b. (an. 630.)

Forus est exercendarum litium locus, a fando d'us; five a Foroneo Rege, qui primus Græcis legem dedit. Constat autem Forus causa, lege & iudicio. Causa, a casu quæ venit, dicitur: est enim materia & origo negotii, necdum discussionis examine patefacta: quæ dum proponitur, causa est: dum discutitur, iudicium: dum finitur, iustitia. Vocatur autem iudicium, quasi iurisdictio, & iustitia, quasi iuris status. Iudicium autem prius inquisitio vocabatur: unde & auctores iudiciorum, præpositos, quæstiones, vel quæstiones vocamus. Negotium multa significat: modo adum alicujus rei, cuius contrarium est otium e molo actionem causæ, quod est iurgium litis e. & dictum est negotium, id est, sine otio. Negotium autem in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut majora laerentur. Jurgium dicitur quasi iuris garrum: eo quod hi, qui causam dicunt, iure disceptant. Lis autem a contentione limitis prius nomen sumpfit, de qua Virgilius d.

Limes erat possus, litem ut discerneret agris.

Causa, aut argumento, aut probatione constat. Argumentum nunquam testibus, nunquam tabulis dat probationem, sed sola investigatione invenit veritatem: unde dictum est argumentum, quasi argue inventum. Probatio autem testibus, & fide tabularum constat. In omni quoque negotio hæ personæ quarunt: Iudex, accusator, reus, & tres testes. Iudex dicitur, quasi iudicans populo, five quod iure disceptet. Iure autem disceptare, est iure iudicare. Non est ergo Iudex, si non est in eo iustitia. Accusator vocatus est quasi causator, qui ad causam vocat eum, quem appellat. Reus a re, quæ petitur, nuncupatur: quia quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur, quamdiu in iudicium pro re aliqua petitur. Testes antiquitus superstites dicebantur, eo quod super causæ statu proferebantur: nunc parte ablata nominis, testes vocantur. Testes autem considerantur conditione, natura, & vita. Conditione, si liber, non servus: nam sæpe servus metu dominantis testimonium suppressit veritatis. Natura, si vir, non femina: nam varium & mutabile testimonium e semper femina producit. Vita, si innocens & integer actus: nam si vita bona defuerit, fide carebit: non enim potest iustitia cum scelerato homine habere commercium.

C A P. XI.

Dicit quid sit pactum, et unde dicatur.

Idem.

Pactum dicitur inter partes, ex pace conveniens scriptura, legibus ac moribus comprobata: dictum pactum, quasi ex pace factum.

C A P. XII.

Hic Isidorus ponit etymologiam juris, prout habetur in re, non prout est generale nomen.

Idem in eodem.

a Lib. 10. Etymol. & c. 8. eod. tit. in 1. comp. b Lib. 18. Etymol. c. 15. & c. 10. eod. tit. in 1. comp. & Vide l. cum Clericis. C. de Episc. & Clericis. d Virg. in 12. e D'ho, testimonium, in omnibus Vaticanis deest.

Jus dictum est a iure possidendo: hoc enim iure possidetur, quod iuste: hoc iuste, quod bene: quod autem male possidetur, alienum est: male autem possidet, qui vel suis male utitur, vel aliena præsumit.

C A P. XIII.

Quicquid fidelis offert Ecclesia, oblationis nomine continetur, & a secularibus possideri non debet.

Paschalis Canonici sancti Martini (an. 828.

Roma in Flaminia.)

Causa a Carpentis plebis: (& infra.) Ceterum primitiæ, decimæ & oblationes, in solis Ecclesiarum bonis præcipue numerantur. Oblationes vero dicimus, quæcunque de propriis & licitis rebus Ecclesia a fidelibus offeruntur. Quicunque igitur eas per potestatem secularem obinet, proculdubio contra Deum, & sanctorum Patrum nititur sanctiones: quin imo & qui accipit, & qui tradit, raptor & sacrilegus iudicatur.

C A P. XIV.

Solus Sacerdos potest sacramentum extremae unctionis infirmis conferre. h. d.

Alexander III. (an. 1175. Roma.)

Quæsitivus Frat. r. b: (& infra.) Nos itaque tibi r. duximus respondendum, quod Sacerdos uno præsentem Clerico, & etiam solus potest infirmum ungere.

In anno bissextili servari debet loci consuetudo, circa diem S. Matthiæ festandum, dum tamen vigilia continuatur festo. hoc dicit.

§. 1. Festum vero beati Matthiæ juxta consuetudinem Ecclesiasticam, vigilia eatenus præcedat, ut nec pro bissexto, nec pro quolibet alio modo inter se & solennitatem aliam diem admittat: in qua utique vigilia (nisi venerit in Dominica) jejuniu celebratur: ipsum autem festum five fiat in præcedenti die, five in sequenti (qui duo quasi pro uno reputantur) nullus error, sed consuetudo Ecclesiæ teneatur.

C A P. XV.

Per verbum, Statuo & Præcipio, definitiva sententia ferri potest.

Coelestinus III. (an. 1196.)

In his e quæ ambiguitatem continent: (& infra. a.) Innouit Apostolus nostrum, quod cum inter magistrum M. & Conversos hospitalis sancti Simpliciani super eodem hospitali in præsentia Mediolanen. Archiepiscopi quæstio verteretur, ipse Archiepiscopus post cognitionem causæ in prolatione sententiæ his verbis non fuit usus. Talem partem condemno, vel talem absolvo: sed pronunciativum ita, Statuo & Præcipio: (& infra. b.) Attendentes igitur, quod hoc verbum Statuo, rem perfectam significat, & cum effectu, non verbotenus accipitur. Item quia secundum Gregorium, quod præcipitur, imperatur, & quod imperatur, necesse est fieri, & aliquando si non fiat, pœnam habet: Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem: cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire: interpretamur procuratoribus utriusque partis præsentibus, & diffinimus, quod præfati Archiepiscopi verba tali forma prolata, perpetuo valitura sententiæ obtineant firmitatem.

(a Ad sed. Apost. merito recursus debet haberi, ad quam revera, tanquam matrem omnium Ecclesiarum majores & diffiditiores quæstiones, ut ab antiquis Patribus constitutum, & moribus usentium recte approbasur, conferri debent.)

(b Ne de casero, & cetera, quæ infra expresse continentur in registro: quoniam igitur sicut ex relatione dist. n. G. tit. S. Laurentii in Lucina, S. Johannis, S. Prisca Presbyterorum Cardinalium didicimus, quos ad hoc concessimus auditores, super hoc suis in prolatione sententiæ dubitatum.)

a C. 13. eod. tit. in 1. comp. b C. 9. eod. tit. in 1. comp. c C. un. eod. tit. in 2. comp.

C A P. XVI.

Beneficium Principis latissime interpretari debet.

Innocentius III. Patriarcha Granden. (an. 1213.

Roma in Istriam.)

Olim a tibi scripsisse recolinis, ut si Canonici Paduani, magistro G. Canonico Paduano, Præbendam, quæ tantum residentibus de communi confertur, sicut uni ex aliis de communibus proventibus, & manualia beneficia non conferunt, tu eos ad id appell. cessante compellere procurares. Quia vero quidam mandatum nostrum interpretari aliter, quam deceat, moluntur (cum beneficia Principum sint interpretanda largissime) nostrum aperendum duximus intellectum, videlicet, quod Præbendam, quæ tantum residentibus in vicu & vestitu de communi confertur, ipsi magistro G. plene sicut uni ex aliis residentibus innoximus conferendam.

C A P. XVII.

Generale dicitur interdictum, quod fertur necum in provinciam, sed in villam vel castrum.

Idem Colubrien. b & aliis Episcopis in regno

Portugallia constitutis. an. 1213.)

Cum in partibus c veltis sæpe contingat, diversa loca interdicto supponi, quando generale, vel particulare dici debeat interdictum, apud vos accepimus indubium revocari: cum illi, qui ab Ecclesia Romana decore privilegio meruerunt, videlicet, ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat eis januis clausis, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis & interdictis, suppressa voce divina officia celebrare, interdicto particulari se asserant non actari, dicentes interdictum generale duntaxat, cum regnum vel saltem provincia tota subijcitur interdicto: (& infra. a) Cum (autem) in privilegiis de regno vel provincia nil expresse dicatur, nomine terræ, non solum regnum vel provinciam intelligi volumus, verum etiam villam & castrum, ut & in his locum habeat, quod de generali dicitur interdicto.

(a Propter quod & iustitia sapius deperit, & Prælatum sententia contemnantur, cum in aliis interdictis ipsi promptis divina celebrent, & suspensis organis aliorum ipsi pulsatis campanis & apertis januis quoslibet passim recipiant ad divina. Ne autem diversa interpretatio discordia causam inter vos ulterius, & odiositatem valeat ministrare vel quod interdictum dici debeat generale amodo in dubium revocetur, significatione vobis presentium intimamus, quod.)

C A P. XVIII.

Privilegium contra consuetudinem iuri communi obviantem large est interpretandum. h. d. secundum intellectum Abbatis antiqui. Et est casus not. secundum hunc intellectum.

Idem Alsfiodoren. Episcopo. (an. 1214.

Roma in Galliam.)

Cum tibi d. de benignitate sedis Apost. sit indultum, quod ordinatio rerum Clericorum ab intestato decedentium, in tua dispositione permaneat: nos consulere voluisti, an appellatio vocabuli Clericorum, tam ad Canonicos, quam ad non Canonicos extendatur: (& j. a) Consult. t. t. r. quod appellatio Clericorum non solum alios, sed etiam Canonicos comprehendit.

(a Secundo, an illi qui in dispensatione & voluntate alterius (nam committunt ultimam voluntatem, nil per se penitus ordinantes, nec determinantes, cui loco vel persona conferri debeat, dicantur decedere intestati. Prima igitur.)

C A P. XIX.

Jurans obedire Prælati & Ecclesia, non Clero diocesano, sed Capitulo Ecclesia Cathedralis obedire tenetur.

Idem Præfatis & Capitulo Placentino. Can. 1214.

Roma in Liguriam.)

a Cap. 6. eod. tit. de rescript. in 1. comp. b Vid. Joan. Vasum in Annal. Hispan. c. 20. c Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. d cap. 2. eod. tit. in 3. comp.

Cum Clerici a Placentini juramentum præstant sub hac forma verborum: Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Placentinæ Ecclesiæ, & Domino meo Episcopo Placentino: nos consulere voluistis, utrum intelligi debeat b Clerus totius diocesis, an Capitulum tantum Ecclesiæ Cathedralis? Nos igitur taliter respondemus, quod per Ecclesiæ Placen. vocabulum in forma juramenti præscripti non debeat intelligi totius diocesis Clerus: & si Capitulum intelligatur Ecclesiæ cathedralis, is tamen, qui præstat hujusmodi juramentum, Episcopo tanquam capiti principaliter obligatur.

C A P. XX.

Appellatione Ecclesiastica censura comprehenditur excommunicatio, suspensio & interdictum.

Idem Priori S. Fridiani Lucan. (an. 1214.

Roma in Tusciam.)

Ouzenti, quid e per censuram Eccl. debeat intelligi, cum hujusmodi clausulam in nostris literis apponimus: respond. quod per eam non solum interdicti, sed suspensionis & excommunicationis sententia valet intelligi, nisi iudex discretus, ærum & personarum circumstantiis indagatis, ferat, quam magis viderit expedire.

C A P. XXI.

In privilegiis, de decimis Novaliu non solvendis, illud appellatur Novale, de cuius cultura non est memoria, & quod prius modicum vel nullum fructum afferbat,

Idem Casaraug. Episcopo. (an. 1215. Roma

in Hispaniam.)

Quid per d. Novale vocabulum intelligi debeat, t. F. requisivit. Licet autem quidam dixerint, quod Novale sit terra præcisa, quæ anno cessat, aliis asserentibus, quod ex sylva, quæ arboribus extirpatis ad cultum redigatur, fieri novale dicatur, quarum utraque interpretatio ex civilibus legibus colligitur. Nos igitur e inquit. t. r. quod eam credimus prædecessorum nostrorum intentionem fuisse, cum piis locis indulgentiam de Novalibus concesserant, ut Novale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuisset. Sed nec de quolibet tali Novali credimus eis indulgentiam fore concessam, nisi de illo duntaxat, cuius decimam religiosus potest Conventus absque gravi detrimento parochialis Ecclesiæ detinere, cum talis sit sæpe locus incultus, de quo parochialis Ecclesiæ magno percipit decimarum ratione proventus.

C A P. XXII.

Si Ecclesia subiecta Episcopo unitur alteri, vel gubernanda committitur salvo jure Matris Ecclesiæ, per Matricem Ecclesiam intelligitur Cathedralis, & non Romana.

Idem Abbati F. & P. Monachis Alcobacæ.

(an. 1215. Roma.)

Venerabili f. n. Colubrien. f. Episcopo didicimus conquiescente, quod cum fratre sanctæ Crucis monasterium de Argaviis g, sub protectione sua nuper receperint, quod suis prædecessoribus Episcopalia jura consueverat ab antiquis temporibus exhibere, nunc quodam de Canonicis suis sine suo consensu ibi facto Priore, occasione ejusdem privilegii a C. Papa veritate tacita impetrati, eidem Episcopo obedientiam denegat exhibere: inde sumpta occasione, quod per Matricem Ecclesiam non Cathedralis intellegit, sed Romanam: (& t. a) Ideoque mandamus, quatenus si aliud vobis non occurrerit, propter quod dictus Prior non debeat diocess. Episcopo respondere: vos eum ad eam præstandam eidem, sicut prædecessores sui prædecessoribus Episcopi præstiterunt, per censuram Ecclesiasticam compellatis, non obstante privilegio in præjudicium Colubrien. Ecclesiæ

a C. 3. eod. tit. in 3. comp. b debeat. c cap. 4. eod. tit. in 3. comp. d c. 5. eod. tit. in 3. comp. e in aliis plerisque: Nos tamen inquisitioni, &c. al. Nos autem, &c. f c. 6. eod. tit. in 3. comp. g Argavil.

clerici per surreptionem obtento: nos enim per Matricem Ecclesiam Cathedrali intelligi volumus, non Romanam.

(*α* Quia vero non est nostra intentionis, ut iura fratrum nostrorum temporibus nostris minuatur, causam ipsam vobis duximus committendam.)

C A P. XXIII.

Excommunicatus vel interdictus pro contumacia vel offensa dubia, absolvitur, cautione praestita de stando iuri. Si vero fuit excommunicatus vel interdictus pro manifesta offensa, tunc prius debet satisfacere, antequam absolvatur. Et dicitur manifesta, de qua constat per confessionem, vel probationem legitimam, vel rei evidenciam, h. d. cum cap. seq.

Idem Abbati sanctae Genovefae, Decano & Cancellario Parisien. (an. 1215. Roma. in Galliam.)

EX parte in Christo a dilecta filie Comitissa Blesensis. (et j. α) Proposuerunt nuncii Comitissa, quod cum ipsius Praepositus quemdam latronem cepit, & iustitia fuerit inde facta, latro fuit per Capitulum Carnoten. post factam iustitiam requisitus, quia eum in terra sua captum fuisse dicebant: (et infra. β) Verum cum super hoc de patendo iuri Comitissa cautionem offerret, Canonici Carnoten. nihilominus terram ejus fecerunt interdicto supponi: quod relaxare noluerunt, nisi prius solveretur emenda: dicebant enim in Carnoten. Ecclesiae privilegii contineri, quod nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis, pro Canonici Carnoten. absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: (et j. γ) Ad intelligendam autem clausulam privilegii memorati, credimus distinguendam, utrum in aliquem interdicti vel excommunicationis sententia sit prolata pro contumacia tantum, quia scilicet citatus stare noluit iuri: vel etiam pro offensa, quia videlicet iustus noluit maleficium emendare. In primo casu credimus congrue satisfieri, ut sententia relaxetur, si prius sufficiens standi iuri cautio tribuatur: in secundo vero, si offensa est manifesta, non credimus satisfieri congrue, ut relaxetur sententia, nisi prius sufficiens praestetur emenda. Si vero dubia est offensa, sufficere credimus ad relaxandam eandem, si parendi mandato Ecclesiae e c omperens satisfactio praebatur.

(*α* Nuncii ad nostram praesentiam destinati sibi postulaverunt audientiam exhiberi, ut audiremus injurias, quas ei & suis inferret Ecclesia Carnoten. quibus & dil. fil. B. Beo Canonico Carnoten. qui pro ipsa stabat Ecclesia, dil. fil. R. rit. S. Anastasii Presbyterum Card. dedimus auditorem: in cuius praesentia.)

(β Affrentibus Ballivis e contra ipsam fuisse captum in terra, in qua jus capiendi latrones & alios malefactores habet eadem Comitissa: quoniam vir ejusdem, antequam signaculum crucis assumeret, erat in possessione juris illius, ut in loco illa, in quo captus ab ipso Capitulo dicebatur, hujusmodi iurisdictionem haberet: quod erant probare parati.)

(γ Videntes autem nuncii Comitissa, quod data cautione absolvi non poterant ut deberent, tam super hoc quam aliis causis inter Comitissam & Capitulum ageratis, Metropolitanam audientiam appellaverunt: tam ipsam Comitissam, quam terram & Ballivos ipsius sub ejus protectione ponentes. Metropolitanus cum partes essent in die praefixa praesentes, privilegio inspecto, testibus hinc inde ceptis, quibus ab officiali Metropolitanis examinatis, in die partibus iterum essentate procurator Comitissa cum instantia postulabat publici carni attestaciones receptas, ex abundantia de iuri parendo sufficientem exhibens cautionem, ut relaxaretur interdictum. Sed procurator Capituli e contrario allegabat, quod iam dicti privilegiatione, ab ipsa sententia non poterat nec debebat absolvi, nisi prius Capitulo facta fuisset emenda, interpretando verbum illud quod in privilegio continetur,

videlicet satisfactione congrua, prae emenda. Litigato igitur diutius super hujusmodi clausula, interlocutus est Metropolitanus iam dictus, se velle hujusmodi expositionem Apostolice examini reservare, & super hoc diem partibus assignavit.)

C A P. XXIV.

Summatum est supr. cap. proximo, vel dic: Manifestum dicitur, quod per confessionem, vel probationem legitimam, vel evidenciam rei constat.

Idem Comitissa Blesensis. (an. 1215. Roma in Galliam.)

CUM olim a pro Canonici Carnoten. quoddam capitulum contra re fuit allegatum, quod dicebant in Ecclesiae suae privilegii contineri: ut videlicet nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis, pro Canonici Carnoten. absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: (et infra.) Quia vero dum ansam solvimus, nodum dicimus ligavisse, propter hoc, quod iisdem Canonici velut afferis) proponentibus, illam offensam esse manifestam, non quae iudici, nec quae alii, sed quae sibi tantummodo manifesta videtur: offensam illam nos rescribimus intelligere manifestam, quae vel per confessionem, vel probationem legitime nota fuerit, aut evidenciam rei, quae nulla possit tergiversatione celari.

C A P. XXV.

Verba privilegiorum debent intelligi, ut aliquid asserant, & non remaneat ambiguitas: & ideo verba, Secundum & iuxta, videntur apposta causativo, non conditionaliter. h. d. Panorm.

Idem Episcopo & Cantori Atrabaten. (an. 1215. Roma in Belgium.)

ABBATE S. b Silvani Alciaten. vitam universae carnis ingresso, cum ejusdem loci Monachi elegerint quemdam de ipsius Ecclesiae gremio in Abbatem, & confirmationem electionis a Morinensi Episcopo nequivissent aliquatenus obtinere, eam a sede Apostolica perierunt. Ceterum procurator monasterii sancti Bertini proposuit ex adverso, quod cum secundum approbatam consuetudinem & privilegia Romani Pont. Abbates Alciaten. debeant de monasterio sancti Bertini semper assumi: hujusmodi electio erat non immerito reprobanda, utpote contra consuetudinem diuturnam, & contra privilegium sed. Apostol. attentata, & Alciaten. Monachi o debeant de iure compelli, ut de monasterio sancti Bertini personam idoneam sibi eligerent in Abbatem: (et infra.) Nos igitur depositionibus testium diligenter inspectis, invenimus esse probatum, quod a XL. annis & infra, Monachi Alciaten. Abbatem sibi de S. Bertini monasterio elegerunt: (et infra.) Et cum quadam vice Guarinum Alciaten. Monachum elegerint, ejus electio robur habere non potuit, donec apud monasterium S. Bertini professione facta, post aliquantum d temporis, quando scilicet ejusdem loci Abbati, & Conventui placuit, in Alciaten. extitit Abbatem assumptum. Ex privilegiis quoque Rom. Pontif. argui poterat Alciaten. Abbatem fore de sancti Bertini collegio eligendum: sam privilegio Paschalis Papae hujusmodi capitulum apparet infernum, & surrogationem Abbatis penes monasterium sancti Silvani apud Alciaten. Monachos, juxta praeteriti temporis morem, in vestra semper concedimus dispositione persistere. In privilegio etiam Calixti hujusmodi capitulum inventum. Porro juxta Paschalis Papae decretum, Abbatis surrogationem penes Alciaten. non aliunde, quam de vestro monasterio fieri Apostol. auctoritate decernimus. Ad hoc autem pars adversa respondit, quod si etiam probaretur, quod infra praedicti temporis spatium de monasterio san-

ti

a C. 7. eod. tit. in 3. comp. b forte, privilegia c Diffusio, Ecclesiae, deest in ves. iustior. Cod. & in omib. Vatic.

a Cap. 8. eod. tit. in 3. comp. Hujus Decr. intellectus pendet ex superiori. b Cap. 10. eod. tit. in 3. comp. c al. debant iure compelli d aliquantum.

Et Bertini semper fuerit Abbas Alciaten. assumptus: ex hoc dici non poterat, quod consuetudo aliqua, quasi contradictio a iudicio fuerit introducta, cum in memorati Guarini electione, pro bono pacis extra iudicium processum taliter dignoscatur: (& infra.) Præterea cum Paschalis Papa surrogationem Abbatis sancti Silvani monasterio S. Bertini juxta morem præteriti temporis duxerit concedendam, nec h. more præteriti temporis fiat fides, per ejus privilegium & similia, nullum super hoc Alciaten. monasterio poterat præjudicium generari. Contra quod fuit ex adverso responsum, quod hæc determinatio, secundum præteriti temporis morem, & causalis, & conditionalis potest intelligi, & tam ad personale, quam ad impersonale verbum referri. Si enim impersonale verbum determinet, conditionalis o intelligitur, & est sensus: Concedimus surrogationem Abbatis sancti Silvani apud Alciaten. monasterium in vestra semper dispositioni consistere, secundum præteriti temporis morem: id est, si mo præteriti temporis talis fuerit d. Si vero verbum determinet personale, causaliter debet intelligi, ut sit sensus, Concedimus secundum præteriti temporis morem: id est, quia mo præteriti temporis sic obtinuit, surrogationem, &c. Hic autem sensus rectior esse videtur, quia cum privilegium sit lex privata, & lex e non debeat esse obscura, vel captiosa, sed certa & manifesta, nec esset privata, nisi aliquid specialiter indulgeret: profecto sic intelligenda sunt illa verba, ut res, de qua agitur, valere possit potius quam perire: maxime cum Insuperdictus C. Papa, qui eidem Paschali e vicino successit, verbis æquioribus usus, determinationem illam prorsus amoverit, ut ambiguitas tolleretur: & quod dicebatur in concessione Paschalis, ut videlicet surrogatio Abbatis sancti Silvani apud Alciaten. in dispositione Abbatis, & fratrum sancti Bertini semper existeret, ipse mutaverit, decernens surrogationem ipsius Abbatis non aliunde, quam de monasterio sancti Bertini faciendam. His igitur diligenter auditis, monasterio sancti Bertini adjudicavimus hujusmodi dignitatem, ut quoties in Alciaten monasterio Abbatis electio imminet faciendi, Alciaten. Monachi de cœnobio S. Bertini personam idoneam sibi eligant in Abbatem: ita videlicet, ut tandiu monasterium ipsum hac honoris debeat prærogativa gaudere, donec ibidem vigerit observantia regularis, ut idoneæ personæ inveniantur in illo, qui s. possint in Abbatem assumi.

C A P. GXVI.

Dicit, qui dicuntur hæretici manifesti. Secundo qua sint Pedagia, Guidagia & Salinaria interdicta. Tertio dicitur, quomodo intelligitur præceptum factum Laico, quod de se conquerentibus in Ecclesiastico foro respondeat. h. d.

Idem Comiti Tolosan. (an. 1215.)

Super q. quibusdam mandatorum articulis: (& infra. α) Tua devotio postulavit a nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti? Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errorem, vel qui coram Prælati suis convicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica pravitare: quorum bona propria confiscantur, & ipsi juxta sanctiones legitimas puniuntur. Præterea cum Pedagia, Guidagia, Salinaria tibi Legatus interdixit memoratus, auctoritate Apostolica duximus declarandum illa esse pedagia, salinaria, guidagia interdicta, quæ non apparent Impera-

a Al. contradictorio iudicio. b al. nec de more, vel consuetudine. c conditionaliter. d sui. e Bart. in l. finita §. ex hoc edito. ff. de dam. infecto. f al. qua possunt, &c. g Cap. 10. cod. tit. in 4. comp. vide Albertinum tract. de agnos. assert. Cathol. & Bart. q. 29.

torum, vel Regum, vel Lateran. a Concilii largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine a tempore, cujus non extat memoria, introducta: (& j.) Cum autem a Legato receperis in mandatis, ut de te conquerentibus, secundum suum, vel alterius Legati, vel Judicis ordinarii, vel delegati arbitrium, justitiam exhiberes: hoc taliter intelligendum esse censemus, ut in omni causa, quæ ratione personarum, vel rerum, ad Ecclesiasticum forum pertinet, ac super universis capitulis, quæ pro pace servanda sunt per dictum Legatum statuta, auctoritate Apostolica fiat, item viduis, pupillis, orphanis, & personis miserabilibus teneatis in iudicio Ecclesiastico respondere.

(α Tibi a bon. mem. Milone notario nostro tunc temporis Apostol. sed. Leg. factorum apud quosdam dubitatio ne suborta.)

C A P. XXVII.

Clericus traditur curia seculari, quia degradatur, seculari potestate presente, cui denunciantur, ut in suum forum illum recipiat. h. d. uique ad §. pro illo.

Idem Episcopo Parisien.

Novimus expedire b, ut verbum illud quod in antiquis canonibus, & in nostro decreto contra falsarios edito continetur, videlicet ut Clericus per Ecclesiasticum Judicem degradatus, seculari tradatur curiæ puniendus, apertius exponamus.

Cum enim quidam antecessorum nostrorum super hoc consulti diversa responderint, & quorundam sit opinio a pluribus approbata, ut Clericus, qui propter hoc vel aliud flagitium grave, non solum damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tanquam exutus privilegio Clericali, seculari foro per consequentiam applicetur, cum ab Ecclesiastico foro fuerit projectus, ejus est degradatio celebranda seculari potestate presente, ac pronuntiandum eidem, cum fuerit celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum: & sic intelligitur tradi curiæ seculari: pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum sententia moderetur.

Iste §. non facit ad titulum, sed ponit gratiam, secundum quosdam.

§. r. Pro illo vero falsario scelerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam poenitentiam ipsum includas, pane doloris, & aqua angustie sustentandum, ut commissæ debeat, & fienda ulterius non committat.

C A P. XXVIII.

Si Papa indulget reo, qui propter absentiam actoris possessionem recuperare non potest, quod ei lapsus anni non nocet, intelligitur hæc indulgentia secundum jus commune.

Honorius III. Archiepiscopo Turonen.

Dilecto filio Jacobo Barba: (& infra. α) Quia te pro causa necessaria tunc absente, possessio tibi tradita causa custodiæ, restitui parti adversæ non potuit: eidem indulsumus, ut tibi lapsus temporis non obsteret, quo minus possessionem ipsam recuperare valeret. Quoniam vero tantum temporis ante concessionem ipsius indulgentiæ dicitur effluxisse, quod tibi sufficere posset ad veræ possessionis effectum, secundum statuta c. Concilii generalis: (& j.) Auctor. præf. declaramus, quod nostræ intentionis non fuit per ipsam indulgentiam jus petimere, quod tibi competit d. ex possessione præterita, vel post reditum tuum competere ex futura: tibi enim imputare poterit pars adversa, si negligens fuerit in sua justitia

a Lateranen. Concil. sub Alex. III. c. 22. b Cap. 2. cod. tit. in 4. comp. Degradatio qualiter sit facienda, vide Concil. Trident. sess. 13. de reform. matr. cap. 4. c. Sub Innocent. III. cap. 40. d. competebat.

justitia prosequenda, cum absentia tua impedimento cessante, conveniendi te habuit facultatem.

(*α* *Procurator Ecclesie S. M. de Venetiis olim nobis humiliter supplicante, ut cum paratus esset tibi iustitia plenitudinem exhibere super Ecclesia S. Marci de Tyro, & rebus aliis, de quibus inter Te & Venetos, ac Vicarium Venetorum questio mota fuit, possessionem ipsius Ecclesie, atque rerum, quae per festum. I. PP. p. n. tibi fuit causa custodia assignata, sibi restitui faceremus: cumque*)

C A P. XXXIX.

Oblationis nomine intelligitur, quicquid offeratur Ecclesie, quocumque modo in Missa vel extra, & in Ecclesia vel extra.

Idem Priori & Clericis sanctorum Joannis & Pauli Tudertini. (an. 1221. Roma in Marcam.)

Cum inter vos dudum ex parte una, & Abbatem sancti P de monte Spolet dicec. ex altera, super tertiam parte oblationum capella sancti Hilarii, quaestio vesteretur, & a vobis probatum fuerit per XL. annos, & amplius tertiam partem oblationum ejusdem capella vestram Ecclesiam recepisse a Clericis institutis, per Abbatem de Monte, tuisque, filii Prior, eandem tertiam te commississe aliquando colligendam: bona memoriae I. Papa, praed. nosse ipsam tertiam Ecclesiae vestrae adjudicans statuit, ut tibi, Prior liceret per eosdem Clericos (sicut fuerat consuetum) partem colligere memoratam. Verum quia postmodum Sacerdos praedictae capellae asserens oblationum nomine minime contineri ea, quae ipsi capellae in festivitate omnium Sanctorum mittuntur, vel portantur ad illam, seu ad domum Sacerdotis ejusdem, intuitu defunctorum: nec non, quae in ciminis ponuntur, quod de altari suscipit, & facit per Ecclesiam deportari, & quae ante crucem, & in Missa Trinitatis, & ea quae pro desponsatis dantur a, & lampades cum oleo, quae praedictae capellae ab aliquibus offeruntur, vel quae dantur nuncio, qui ad recipienda talia per praefatae capellae parochiam destinatur, de his omnibus vobis tertiam partem denegans exhibere, de aliis nomine tertiae partis persolvendis pro rata vestram Ecclesiam contingenti retinere nitentur ad expensas capellae ipsius necessarias faciendas: dictus praedecessor de omnibus supra dictis absque subtractione aliqua integre persolvere voluit & mandavit tertiam portionem. At b Capellani praedictae capellae dicentes primitias & decimas, vel ea, quae offeruntur pro Missis mortuorum Sacerdotibus, & quae pro septimis, & tricesimis, & anniversariis, panes c, & alia, quae intra hebdomadam offeruntur; & mortuorum judicia, oblationum nomine minime contineri: de his omnibus tertiam partem solvere vobis nolunt: (*α* *infra. α*) Volumus igitur & mandamus, ut per vestrum Clericum a vobis in eadem Ecclesia institutum, de omnibus supra dictis & aliis oblationibus quocumque titulo ad Ecclesiam pervenerint, sine diminutione aliqua integre tertiam vobis portio persolvatur.

(*α* *Ut igitur hujusmodi scandalorum materia radicitus pululantium evellatur.*)

C A P. XXX.

Lis dicitur mota, cum fuerit contestata.

Idem Episcopo F. P. Bertrandi d. (an. 1222. Roma in Hispaniam.)

II. EX parte vestra fuit propositum, quod Praepositus & Canonici Aretinens. sententiam, quam I. Papa praed. nosse super Molendino de Callanen. ac aliis articulis promulgavit, in recidiva quaestione seculum reducere molientes, asserunt capitulum illud ejusdem sententiae, quo dicitur, ne canonica ipsa impediat, quo minus monasterium vestrum Molendinum praefatum de Callanen. reaedificare valeat in eo statu, in quo fuisse digno-

a Canitur, pro dantur, habetur in antiquis Cod. & ea Missa quae pro desponsatis canitur. b al. Ac. c pannos. d al. ita: Idem Episcopo S. P. P.

seitur tempore mota sitis, esse referendum ad tempus, quo lapillus in denunciatione novi operis jactus fuit: vobis e contrario asserentibus, illud esse intelligendum de tempore, quo lis super hoc inter vos & praefatam canonicam extitit contestata. Nos igitur considerata eadem sententia, quod in praefato capitulo dicitur de tempore mota sitis, interpretamur esse referendum ad tempus, quo lis contestatio facta fuit.

C A P. XXXI.

Constitutio Legati de solvenda tertiam mortuorum Episcopo, intelligi debet de his mortuariis, in quibus de jure communi debetur.

Idem Praelatis universitatis Francigenarum Constantinop. (an. 1222. Roma.)

III. EX parte vestra fuit propositum, quod Patriarcha vester, occasione constitutionis cujusdam, quam Albinen. a Episcopus tunc Legatus in partibus Romaniae super legatis edidit defunctorum, & dil. fil. I. tit. sanctae Praxedis Presbyter Card. dum ibidem legationis fungere officio, innovavit, de quibusdam, quae vobis & Ecclesiae vestris legantur a decedentibus, tertiam a vobis exigunt portionem. Cum igitur ipsi (sicut ex eorum interpretatione accepimus) non intellexerint, quod de his, quae in ornamentis Ecclesiasticis, vel ad fabricam Ecclesiae reparatione indigentibus, aut ad Ecclesiae luminaria, nec non de his, quae pro anniversario, septimo, tricesimo ac viciesimo faciendis, vel de his, quae personis specialiter, nisi forsitan id fiat Ecclesiae ratione, a quocumque legantur, aliqua deberet solvi portio Ecclesiae cathedrali. Nos interpretationem eorum ratam habentes, secundum constitutionem praefatam praecipimus observari, firmiter inhibentes, ne in praedictis aliquid fraudulenter in praedictum Cathedralis Ecclesiae procuretur.

C A P. XXXII.

In privilegio de percipiendis fructibus beneficiorum, appellatio beneficiorum etiam majora beneficia comprehendit, quando privilegium est concessum Episcopo pro honesta & favorabili causa. h. d. cum suppletionem Panormitani.

Idem Episcopo Tolonen. b (an. 1223.)

Tua nobis Fratertitas intimavit, quod cum tibi pro revelatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, ut fructus beneficiorum, quae interim in diocesi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere: quidam Apostolicae gratiae privilegium sinistra interpretatione restringere molientes, asserunt Praebendas, & majora beneficia nequaquam beneficiorum nomine contineri: (*α* & j. a) Nos igitur auctoritate praesentium declaramus, quod in hoc casu Praebendae ac alia beneficia generalis beneficiorum nomine continentur.

(*α* *Super qua interpretationem Apostolicam postulasti.*)

C A P. XXXIII.

Verbum, moderationis, diminutionem continet, non augmentum.

Gregorius IX. Decano & Sacrista Engo. d.

(an. 1236. Roma.)

Transmissae vobis litterae continebant, quod significantibus Episcopo & Capitulo Xanton. quod quadragenarius Canonico numerus institutus in eorum Ecclesia, non poterat observari, pro eo, quia non sufficiebant Ecclesiae facultates: vobis dedimus in mandatis, ut Canonico & Praebendarum numerum juxta facultates Ecclesiae moderantes, assereret eundem firmiter observari. Vos vero invenistis praedictae Ecclesiae facultates, a tempore statuti numeri adeo excrevisse, quod absque mutilatione Praebendarum major haberi posset numerus in eadem: quare

a Alban. b Tullen. al. Tollenen. al. Tulonen. c Vid. Archidiacon. in cap. frater noster. 16. q. 1. d Engoli. al. Engolismen. e Vid. gl. & d. in cap. capientes. de elect. in 6. & Cardinalem Clement. 2. de magistris.

quare questis, an per, moderationis, verbum literis nostris appositum; eundem numerum augmentare & minuire deberetis. Quocirca mandamus, quatenus si veteres non sunt minutę prebende, cum moderatio locum non habeat, ipsarum & canonicorum numerum dimittatis in eodem statu, in quo hactenus dignoscitur existisse, in utilitatem ejusdem Ecclesię convertentes augmentum suorum reddituum, donec duxerimus aliter disponendam.

TITULUS XLI.

DE REGULIS JURIS.

C A P. I.

Non potest brevius sumari.

Joannes Chrysostomus. (an. 398. in Thracia.)

Quoniam res, per quasque causas nascitur, per eandem dissolvitur.

C A P. II.

Dubia in meliorem partem interpretari debent.

Beda in Homiliis. a. (an. 731. in Anglia.)

Estote misericordes, &c. Hoc loco nihil aliud nobis precepti existimo, nisi ut ea facta, quę dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est *e, Ex fructibus eorum cognoscetis eos*: de manifestis dictum est, quę non possunt bono animo fieri: ut stuprum, blasphemia, furta, ebrietates & similia: de quibus nobis permittitur judicare.

C A P. III.

Propter scandalum evitandum veritas non est emittenda.

Idem.

Qui scandalizaverit, &c. Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.

C A P. IV.

Propter necessitatem illicitum afficitur licitum.
Idem super. Marc.

Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam & Sabbathum custodiri preceptum est: Macchabei tamen sine culpa sua in Sabbatho spugnabant: sic & hodie, si quis jejunium fregerit egrotus, reus voti non habetur.

a In Lucam lib. 2. cap. 24. vide B. Thom. 2. 2. quest. 60. artic. 9. b Astimo. c Matth. 7.

C A P. V.

Illicite factum, obligationem inducit.

Gregorius VII. (an. 1080. Roma.)

Quod latenter, aut per vim, vel alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.

C A P. VI.

Tormenta iudicis non precedentibus inferenda non sunt.

Idem Varie. Episcopo (an. 1081. Roma in Hungariam.)

Cum in contemplatione: (& infra.) In ipso causę initio non est a questionibus inchoandum.

C A P. VII.

Sacrilegus est, offendens rem vel personam Ecclesiasticam.

Stephanus Papa. a (an. 257. Roma.)

Quę multoties: (& infra. a) Quicquid in sacris Deo rebus, & Episcopis injuste agitur, pro sacrilegio reputatur: quia sacra sunt, & a quoquam violari non debent.

(a Usurpantur, necesse est ut multoties prohibeantur. Nam)

C A P. VIII.

Qui facit aliter quam debet, facere non dicitur.

Augustini. (an. 450. in Africa.)

Qui ex timore b facit preceptum, aliter quam debeat facit, & ideo jam non facit.

C A P. IX.

Commissus unum peccatum, reus est omnium, quoad vitam eternam.

Idem in libro de penitentia.

Debet peccator, quia offendens in uno, factus est omnium reus.

C A P. X.

Ignorantia non excusat Prælatum in peccatis subditorum.
h. d. quoad mylticum & morale intellectum.

Gregorius in Registro. (an. 600. Roma.)

Quamvis causę: (& infra. a) Non enim potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor nescit.

(a Quid esse deterius potest, quam ut agantur talia contra servos Dei, ut ipse nesciat qui præest.)

C A P. XI.

Pro spiritualibus homagium non præstatur.

Lucius III. c. (an. 1181. Roma.)

Indignum est, & a Romane Ecclesię consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.

a Stephanus Papa I. epist. 2. cujus initium: Plurimum gaudemus, extat in 1. rom. Conc. b C. 10. eod. tit. in 1. compil. vide B. Thom. 2. 2. quest. 19. c Cap. 13. eod. tit. in 1. compilat. vide cap. 1. de excess. Pral. in 2. compil. ubi extat integra clausula.

FINIS DECRETALIU GREGORII IX.

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...

UNITED STATES OF AMERICA

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

LIBER SEXTUS
DECRETALIUM
D. BONIFACII PAPÆ VIII.

SUÆ INTEGRITATI

UNA CUM

CLEMENTINIS

EY

EXTRAVAGANTIBUS

RESTITUTUS.

BONIFACIUS Papā VIII. natione HERNICUS, Patria ANAGNINUS, e familia Cajetana anno 1294. Pontifex Maximus creatus est. Is Decretales Epistolas prædecessorum suorum per Guilielmum Archiepiscopum Ebrudunens. & Berengarium Episcopum Biterens. ac Magistrum Richardum de Senis S. R. E. Vicecancellar. diligenter fecit recenseri: & quibusdam Decretis novis a se additis in unum librum sub debitis titulis redigi, & quinque aliis Gregorii Papæ IX. annexi, Sextumque nuncupari iussit. Ad quem Joannes Andr. Bononiens. continuas glossas, quibus multa ex ejus lectione fuerunt inserta, & hoc signo () notata, conscripsit.

CLEMENS Papa V. natione Gallus, provincia Vasconia, diæcesis Burdegalensis, anno 1305. Romanus Pontifex creatur. Is non modo in Concilio Viennensi, sed etiam ante & post ipsum Concilium plurimas constitutiones edidit: quas, cum & assidua occupatione, & morte præventus in unum collectas volumen, & sub congruis titulis collocatas edere, ut decreverat, non potuisset, Joannes XXII. ejus successor publicavit. Eas Joan. Andr. Bononien. glossis illustravit.

JOANNES Papa XXII. natione Gallus, patria Caturcensis, ex provincia Aquitania, anno 1316. Romanus Pontifex creatus est. Is præter constitutiones Clementis V. prædecessoris, multas quoque suas publicavit. Ad quas Zenzelinus de Cassanis (quem alii Genzelinum vocant) uberes composuit commentarios.

NOTÆ

A D T I T U L U M

L I B R I S E X T I

E T

CLEMENTINARUM.

LIBER SEXTUS DECRETALIU M.) Ex Constitutionibus Gregorii IX. Gregorii X. Innocentii IV. Alexandri IV. Urbani IV. Clementis IV. Nicolai III. & Bonifacii VIII. collectus, circa annum Christi M.CC.XCVIII. opera Ricardi Malambri Senensis Cardinalis, Guillelmi Bergoniensis & Dini Rossioni. Vide Joan. Villani Lib. 8. cap. 64. Extat in Constitutiones a Gregorio X. in Concilio Lugdunensi editas & ab eodem Bonifacio compilatas, publicatasque Guillelmi Durandi Speculatoris, qui eidem Concilio interfuit & plerasque ex Constitutionibus procuravit, Commentarius editus a Simone Majolo An. 1569. in quarto cui & de Advocatis caput insertum est sub titulo de postulando, incipit, *Properandum*. Quod unum fere in hac collectione prætermisum est. Innocentii vero IV. Novellæ, quæ & Authenticæ postea dictæ, in hanc collationem relatæ sunt. Bernardus Guidonis Ordinis Prædicatorum Catalogo Romanorum Pontificum. Anno Domini M.CC.XCVIII. in fine anni, scilicet quinto nonas Martii, Pontificatus sui Anno 4. Idem Bonifacius fecit publicari Sextum Librum Decretalium quem per tres magnos & solemnes viros fecerat compilari, plura nova constituens in eodem.

Una cum Clementinis.) Idem Bernardus Guidonis sub Joanne XXII. Anno Domini M.CCCXVII. mense Novembri Dominus Joannes Papa XXII. fecit publicari & sub Bulla sua ad generalia

ralia studia destinari Constitutiones quas Dominus Clemens Papa prædecessor ejus fecerat tam in Viennensi Concilio, quam ante & post, quæ nondum fuerat ad generalia studia destinata, sed usque tunc steterant in suspenso. Idem in Lib. de Concil. sub fin. Anno Domini M.CCC. XI. in Kal. Octobr. Clemens Papa V. Pontificatus sui An. VIII. convocavit Concilium apud Viennam: in quo quidem Concilio idem Papa nonnullas Constitutiones, quas cum pluribus aliis ordinari fecerat, promulgavit: ex quibus decrevit fieri Librum unum, quem, sicut vulgatum fuit, volebat Septimum Decretalium appellari, sicut fecerat Sextum Librum Papa Bonifacius antecessor. Verum quia Constitutiones illæ nondum erant formatae ad plenum, nec excoctæ & limatae ad purum, suspensæ sunt donec ex more ad studia generalia mitterentur: fuitque dicti Libri publicatio per eundem Clementem Papam quasi biennio protelata, ut medio tempore singula limarentur. Postmodum vero in Festo B. Benedicti 12. Kal. Aprilis Anno Domini M.CCC. XIV. in castro de Montibus prope Carpentoradum ubi tunc curia morabatur, idem Papa fecit prædictum Librum coram se in Consistorio publicari, cepitque Papa exinde ægrotare, unde post obiit 31. die, scilicet communiter ad habendum, sed remansit Liber tribus annis & octo mensibus tantum in suspenso. Anno vero Domini M.CCC. XVII. mense Novembri Dominus Joannes Papa XXII. qui eidem Clementi immediate successit, fecit publicari & sub Bulla sua ad generalia studia more solito destinari prædictas Constitutiones, quæ hucusque tunc steterant in suspenso.

LIBER SEXTUS
DECRETALIU
D. BONIFACII PAPÆ VIII.

BONIFACIUS Episcopus, servus servorum DEI, dilectis filiis Doctore-
bus & Scholaribus universis Bononiæ a commorantibus, salutem & Aposto-
licam benedictionem.

Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ (quam imperscrutabilis divinæ providentiæ altitudo,
universis dispositione incommutabili prætulit Ecclesiis, & totius orbis præcipuum
obtinere voluit magistratum) regimini præsidentes, curis sollicitamur continuis, &
assidua meditatione urgemur: ut juxta creditæ nobis dispensationis officium, subdi-
terum commodis (in quorum prosperitate utique prosperamur) jugi, quantum nobis
ex alto concessum fuerit, sollicitudinis studio intendamus. Amplectimur quippe vo-
luntarios pro ipsorum b quiete labores, & noctes quandoque transigimus insomnes,
ut scandala removeamus ab ipsis, & quas humana natura (novas semper deprope-
rans edere formas) lites cotidie invenire conatur, nunc antiquorum c declaratio-
ne, nunc vero novorum editione jurium, prout nobis est possibile, reprimamus.

Sane, cum post volumen Decretalium a felicitæ recordationis Gregorio Papa IX. præ-
decessore nostro tam provide, quam utiliter compilatum, nonnulla ab eo & ab aliis
Romanis Pontificibus successive super diversis dicerentur articulis editæ Decretales: de
quarum aliquibus, an Decretales existerent, earumque auctoribus dubitabatur solcite
in judiciis & in scholis: nos ad apicem summi Pontificatus superna dispositione vocati,
super hoc cum instantia requisiti a multis d, ambiguitatem & incertitudinem hujus-
modi, dispendium pluribus afferentem e, omnino tollere, ac elucidare, quæ de Decre-
talibus ipsis teneri, quæve deberent in posterum refutari, gratia suffragante divina,
pro utilitate publica desiderabiliter affectantes; per venerabiles fratres nostros Guiliel-
mum Archiepiscopum Ebrudunens. f & Berengarium Episcopum Biterens. ac dilectum
filium magistrum g Richardum de Senis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium,
Juris utriusque Doctorem, Decretales hujusmodi diligentius fecimus h recenseri: & tan-
dem

a In uno manuscripto ita, Paduæ commorantibus: in altero Varicano ita, Bononiæ, Parisiis, Aurelianisque
commorantibus. b eorum. c Optimus tex. secundum Doct. quod declarans non novat. similis tex. in l. hæreses
palam. §. sed & si notam. ff. de testamentis. Font. d In dubio juris, si Princeps est præsens, consulendus est:
aliter non valet actus. vide l. cum de novo. C. de legibus. d Alias, afferentes. f Ebrudunens. g Doct. not. quod
Doct. vocari possunt magistri gl. 3. in Clem. cum sit. de magistr. ego addo text. in l. quibus præcipua. ff. de verb.
sign. Font. h Nota, quod potestas condendi legem, est delegabilis. Doct. Font.

dem pluribus ex ipsis (cum vel temporales, aut sibi ipsis, vel aliis juribus contraria, seu omnino superflua viderentur) penitus refecatis: reliquas, quibusdam ex eis abbreviatis, & aliquibus in toto, vel in parte mutatis, multisque correctionibus, de-
 tractionibus, & additionibus (prout expedire vidimus) factis in ipsis, in unum li-
 brum, cum nonnullis nostris constitutionibus (in quibus ad correctionem morum, subdi-
 torumque a quietem multa statuuntur salubria, fructus uberes Deo propitio in domo
 Domini allatura, & plurima in judiciis & extra, frequentata dubia deciduntur)
 redigi mandavimus, & sub debitis titulis collocari.

Quem librum quinque libris aliis dicti voluminis Decretalium annectendum, Sextum
 censuimus nuncupari; ut idem volumen senarium *b* (qui numerus est perfectus) li-
 brorum illo adjuncto numerum comprehendens, perfectam in crebus agendis formam
 tribuat, & in moribus disciplinam.

Nec sine causa morem praedecessorum nostrorum (qui cum constitutiones aliquas pro-
 mulgabant noviter, & eas mandabant sub antiquarum serie situari) omisimus in hac
 parte servare: hac enim fecimus, ne infinitos libros destrui, & alios non sine
 maximis dispendiis, laboribus, & expensis de novo fieri oporteret.

Universitati e vestrae igitur per Apostolica scripta mandamus, quatenus librum hu-
 jumodi cum multa maturitate digestum, quem sub bulla nostra vobis transmittimus,
 prompto suscipientes affectu, eo utamini de cetero in judiciis & in scholis: nullas
 alias, praeter illas, quae inseruntur, aut specialiter reservantur in eo, Decretales aut
 Constitutiones, a quibuscunque nostris praedecessoribus Romanis Pontificibus post editio-
 nem dicti voluminis promulgatas, recepturi ulterius, aut pro Decretalibus habituri.

a Alias ita: Utrorumque subditorum quietem. *b* Consule Euclidem & alios Mathematicos, ex quibus intelli-
 ges, cur numerus senarius dicatur perfectus, ad Macrobius lib. 1. cap. 5. in Somnium Scipionis. *c* Al. ita: In
 Ecclesiasticis rebus agendis. *d*. Hoc. *e* Nota text. hic juncta superscriptione, quod Scholares & Doct. simul faciunt
 univ. Philip. Font. *f* Nota quod dictio, Praeter, sequens negativam includit. Dom. hic Rom. consil.
 328. Pont.

S E X T I
D E C R E T A L I U M

L I B E R P R I M U S .

T I T U L U S P R I M U S .

DE SUMMA TRINITATE ET FIDE
CATHOLICA.

C A P . U N .

Spiritus Sanctus aeternaliter a Patre & Filio, tanquam ab uno principio & unica spiratione, procedit. Joan. Andr.

*Gregorius X. in generali Concilio Lugdunensi.
(an. 1273. in Gallia.)*

Fideli ac devota professione fatemur a, quod Spiritus Sanctus aeternaliter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio: non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit: hoc professus est haecenus, praedicavit & docuit, hoc firmiter tenet & praedicat, proficitur & docet sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium, & magistra: hoc habet orthodoxorum Patrum, atque Doctorum Latinorum, pariter & Graecorum incommutabilis & vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis praemissa veritatis ignorantiam in errores varios sunt prolapsi, Nos hujusmodi erroribus viam pracludere cupientes, hoc sacro approbante Concilio, damnamus & reprobamus omnes, qui negare praesumpserint, aeternaliter Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedere: sive etiam temerario ausu asserere, quod Spiritus Sanctus ex Patre & Filio, tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex uno, procedat.

T I T U L U S I I .

DE CONSTITUTIONIBUS.

C A P . I .

Nova constitutio Principis tollit primam contrariam, quamvis id non exprimat. Speciales consuetudines, & statuta rationalia non tollit, nisi id exprimat. Joan. Andr. Bonifacius VIII. (an. 1301. Roma.)

Licet Romanus Pontifex (qui jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) constitutionem & condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur: Quia tamen locorum specialium & personarum singularium consuetudines & statuta, (cum sint facti, & in facto consistant) potest probabiliter ignorare: ipsi, dum tamen sint rationalia, per constitutionem a se noviter editam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare,

a Papa cogitur consisti. Do. & infidelis deponitur. XL. dist. si Papa. per gloss. vide Magistrum & ibi Dist. Theologos l. 1. sent. dist. 51. & 12. Thom. p. 1. q. 36. art. 2. & 4. ballas, a Patre. c. Qua dicitur, quasi commune statutum, & verbum statuti respicit ius scriptum. 1. dist. 8. cum itaque. secundum Archid.

Jur. Canon. Tom. II.

C A P . I I .

Duo sunt dicta, Primum, quod statuta ordinariorum non ligant probabiliter ignorantem. Secundum, quod statutum Episcopi extra suam diocesim subditum non ligat. Joan. Andr.

Idem

Ut animarum a periculis obvietur, sententia per statuta quantumcunque ordinariorum prolatis, ligari volumus ignorantem: dum tamen eorum ignorantia causa non fuerit, aut supina. Statuto Episcopi, quo in omnes, qui factum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur: subditi ejus factum extra ipsius diocesim committentes, minime ligari noscuntur: cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.

T I T U L U S I I I .

DE RESCRIPTIS.

C A P . I .

Rescriptum impetratum ab excommunicato, est ipso jure nullum, & quicquid inde secutum est: nisi in causa excommunicationis vel appellationis.

Gregorius IX. (an. 1230. Roma.)

Ipso jure resciptum, vel processus per ipsum habitus non valeat, si ab excommunicato, super alio quam excommunicationis vel appellationis articulo, fuerit impetratum.

C A P . I I .

Per clausulam, Quidam alii, possunt soli quatuor conveniri: quorum nomina in primo citatorio exprimantur, ne variationi sit locus. Joan. Andr.

Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi.

(an. 1245. in Gallia.)

Cum in multis juris articulis infinitas reproberetur, provide duximus statuendum, ut per illam generalem clausulam, Quidam alii, quae frequenter in literis nostris inseritur, ultra tres vel quatuor in judicium non trahantur: quorum nomina in primo citatorio exprimat impetrator: ne locus fraudi forsitan relinquatur, si circa ea possit libere variare.

C A P . I I I .

Si actor contra reum super pluribus personalibus literas impetrat ad diversos, non valens literas, nec processus eorum: & reo condemnabitur in expensis. Et idem in reo conveniente vel reconveniente alio, eodem durante judicio. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Dispensatio litium aequitatis compendio volentes qua possumus industria coarctare, statutum felicis recordationis Gregorii Papae IX. praedecessoris nostri, super hoc editum ampliantes: Decernimus, ut si quis contra alium plures personales movere voluerit questiones, non ad diversos Judices, sed ad eisdem super omnibus hujusmodi questionibus literas sudeat impetrare.

a Doct. hic not. quod Laici ligantur statuto Episcopi in favore animae salu. c. novis. de Jud. c. nos inter. de purg. can. Font.

B b

impetrare. Qui vero contrarium fecerit, omni commo-
do a careat literarum: nec processus habitus valeat per
eandem, reo, si eum per ipsas citaverit vel fatigaverit,
in expensis legitimis condemnandus. Reus quoque si eod-
em durante iudicio actorem sibi obnoxium duxerit, con-
ventionis beneficio vel conventionis (si contra eum
litteras impetrare maluerit) de iure suo debet apud eod-
em Iudices experiri: nisi eos ut suspectos poterit re-
cusare: simili poena, si contra hoc fecerit, puniendus.

C A P. IV.

*Receptus per litteras facultatis, si ad recipientes specta-
bat receptio, ipsorum & non Papa auctoritate intelligi-
tur esse receptus: nisi in litteris aliud esset expressum. Si
autem receptio non spectabat ad eos, tunc Apostolica au-
thoritate dicitur receptus.* Joan. And.

Bonifacius VIII. (an. 1300.)

Cum aliquibus recipiendi aliquem in Canonicum ali-
cujus Ecclesie, non obstantibus ejusdem Ecclesie
privilegiis, consuetudinibus, vel statutis, juramento,
confirmatione Apostolica, vel quacunque firmitate alia
roboratis, per nostras litteras conceptum facultatem: si
Canonicorum receptio alias in ipsa Ecclesia non spectat
ad eos, quibus hujusmodi littere diriguntur, sed ex ear-
um viribus excipiunt potestatem, is qui recipitur, au-
thoritate Apostolica dignoscitur esse receptus. Si vero
Canonicorum receptio alias pertinet ad eosdem, non
Apostolica, sed recipientium censetur auctoritate recep-
tus: nisi, quod eum auctoritate nostra recipent, in
nostris litteris caveatur expresse.

C A P. V.

*Rescriptum Papa'e, quod concedit promotio retentionem
primorum beneficiorum usque ad beneplacitum Papa, extin-
guitur mortuo Papa: secus, si tibi dicatur. Usque ad benepla-
citurum Apostolica sedis. Nec intelligitur tale rescriptum de
beneficiis prius non canonice desentis.* h. d. Joan. And.

Idem. (an. 1302.)

SI gratiose tibi a Romano Pontifice concedatur, ut be-
neficia b, quae tempore tuae promotionis obtinebas
a, posses usque ad tuae voluntatis beneplacitum retinere:
hujusmodi gratia per ejus obitum, per quem ipsius be-
neplacitum omnino extinguitur, eo ipso expirat. Secus
autem, si usque ad Apostolicam sedis beneplacitum gra-
tia concedatur praedicta: tunc enim, quia sedes d ipsa
non moritur, durabit perpetuo, nisi a successore fuerit
revocata. Praetextu vero talis concessionis, quae debet
(cum sit ambitiosa) restringi, ea solum beneficia, quae
canonice obtines, potes licite retinere.

C A P. VI.

*Vacatio per mortem, & vacatio per renunciationem
sunt diversa: & ideo in litteris ad beneficia impetratis,
uno expresso non venit reliquum.*

Idem. (an. 1302.)

SUsciptum ab Apostolica sede mandatum, ut ab aliquo
beneficium (quod obtinet) resignatione recepta, ipsum
alteri conferas & assignes: adimplere non potes, si ille
antequam resignet, rebus eximatur humanis: cum
non per resignationem vacaverit, sed per mortem: nisi
de intentione mandantis aliud apparet expresse. Si
duo super eodem beneficio litteras impetrent, primo eor-
um per illius obitum, qui tenebat, secundo vero per
cessionem ejusdem ipsum proponente vacare: secundus,

cum beneficium ipsum eessione, non morte vacaverit,
debet primo in ipsius ascensione praferri.

C A P. VII.

*Licet ignorans beneficium sibi collatum, in impetratio-
ne alterius illius mentionem non fecerit, valent litterae:
alterum tamen eliget, si de iure simul teneri non possint.*
Joan. Andr.

Idem. (an. 1302.)

GRatia, quam super beneficio a sede Apostolica te im-
petrasse proponis, vitiosa reputari non debet, quam-
vis de alio beneficio ab Episcopo tuo antea tibi abfenti &
ignoranti collato, nullam (cum tempore impetrationis
nescires) feceris mentionem. Utrumque tamen (si talia
sint beneficia, quae simul nequeant de iure teneri) habere
non potes: sed eligas, quod ex eis malueris retinere.

C A P. VIII.

*Si restituitur quis ad gratiam revocatum, sine alterius
praedictis intelligitur restitutus: unde alteri ante resti-
tutionem impetranti, praferri non debet.* Joan. And.

Idem.

QUamvis is, cujus gratia (per quam mandabatur a in
certa Ecclesia provideri sibi de beneficio proxime va-
catur) per nos fuerat revocata, restituitur a nobis de-
novo ad eandem: non tamen ei, cui post revocationem, &
ante restitutionem praedictas, similis in eadem Ecclesia
gratia facta fuit (nisi de hoc b expresse dixerimus) an-
terferri debet. Cum talis restituitur, ubi aliud non expri-
mitur, intelligatur fieri sine juris praedictis alieni.

C A P. IX.

*In litteris ad beneficia impetratis inspicitur tempus da-
tae. Unde per illas beneficium curatum obtinere non po-
terit, qui licet nunc sit major, illo tempore minor erat.*
Joan. And.

Idem.

SI eo tempore, quo tibi de beneficio cum cura, vel
sine cura mandavimus provideri, ad obtinendum cura-
tum beneficium, idoneam e non habebas aetatem: tibi,
licet nunc legitima effectus sis aetatis, auctoritate li-
terarum hujusmodi (cum tempore datae ipsarum adhuc
non esses idoneus) de beneficio curam animarum habente
nequaquam poterit provideri. Beneficium autem sine
cura (cum ad ipsum sufficientem tunc aetatem haberes)
per eas licite poteris obtinere.

C A P. X.

*Gratia generalis non praedictis speciali, & debet fa-
cere mentionem de praedictis privilegio, consuetudine vel
statuto.* h. d. Zenze.

Idem.

SI propter tua debita persolvenda, fructus beneficio-
rum primi anni, quae in tua vacabunt dioecesi, tibi
(non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, privile-
giis, vel statutis, per quae nostra impediti posset conce-
ssio) usque ad quinquennium de speciali gratia conce-
dimus: intentionis nostrae nequaquam existit, si fructus
hujusmodi, Ecclesiae tuae fabricae vel alteri usui, seu
cuiquam singulari personae, de speciali consuetudine,
privilegio, vel statuto forsitan debeantur: quod eis per
concessionem ipsam (nisi hoc expresse caveatur in ea)
praedictum aliquod generetur.

C A P. XI.

*Causa ab Apostolica sede vel ejus Legato committi debent
dignitatem obtinentibus, vel Canonicatum Ecclesiae Catho-
dralis. Nec tractari debent, nisi in civitatibus, vel locis
insignibus.* h. d. usque ad §. Cum vero.

Idem

^a Hoc est, si virtute primi rescripti adversarius erat in mor-
ta, vel in mala fide, vel erat interrupta praescriptio propter
secundum rescriptum ad alium, omnes isti effectus percunt.
Phil. Et vid. c. procedere etiam in delegatis ab inferioribus a
Papa. Anb. Phil. Do. Fons. b Quid nomine beneficii intelli-
gatur, vide Doct. in c. cum olim. de praebend. & dig. Plura be-
neficia sine dispensatione tenere licet. inf. eod. tit. gratia Dom.
c obtines, possis, &c. d In Codice Barbae sedes Apostolica

^a Hodie hujusmodi mandata de providendo omnino sunt su-
blata per Concil. Trident. sess. 24. de reform. c. 19. b nisi hoc.
&c. c Quae sit idonea aetas in quolibet ordinato, tradit Panorm.
c. sicut inordinata. de praeb. d Papa in beneficiis praedictis
care potest alterius iuriam in beneficiis omnino potest. c. 2.
infr. de praeb.

Idem Bonif. VIII. (an. 1302.)

Statutum a quod circa Judices a sede Apostolica deputandos nuper edidimus, cum quædam contenta in eo, quæ pro communi utilitate credebantur inducta (sicut experientia docuit) tendere dignoscantur ad noxam: sanctione præsentis (quam irrefragabiliter observari mandamus) suadente utilitate, in melius duximus reformandum. Sancimus igitur, ut nullis, nisi dignitate præditi, aut personatum obtinentibus, seu Ecclesiarum Cathedralium Canonis, causæ auctoritate literarum sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejusdem de cætero committantur, nec audiantur alibi, quam in civitatibus, vel locis insignibus, ubi possit commode copia peritorum b haberi. *Actore & reo ejusdem diocesis existentibus, causa committi non debet extra illam, nisi in sex casibus, in quibus tamen non trahatur ultra unam diastam. Et nisi in duobus ultimis casibus impetrans per juramentum fidem fecerit de illis, repellatur a Judice: & in expensis condemnabitur, hoc dicit usque ad §. Cum autem. Dominicus.*

§. 1. Cum vero ejusdem civitatis seu diocesis fuerint actor & reus, extra ipsas causa non committatur, nec conveniatur aliquis eorundem, nisi ab Episcopo contra aliquem de sua diocesi, vel ab aliquo contra eum, aut contra ejus Capitulum, seu contra universitatem civitatis, villæ, aut castri fuerit actio dirigenda, vel nisi actor eandem civitatem seu diocesim intrare, non audens, aut sui adversarii potentiam merito perhorrescens, eum intra ipsas nequeat convenire secure, in his quippe casibus extradiastas civitatem & diocesim possit contra prædictos causas committi: nullus tamen eorum ultra unam diastam a fine suæ diocesis valeat conveniri. Sed & in duobus ultimis casibus, nisi impetrans de prædicto timore, quem in literis commissionis exprimit teneatur, primo fidem Judici faciat, saltem per proprium juramentum: Judex ipse nullatenus in causa procedat, sed partes a sua jurisdictione dimittens, impetrantem eundem in expensis legitimis alteri parti condemnet.

Actor contra reum diversa Diocesis debet impetrare Delegationem, vel in diocesi rei, vel in alia non propria, nec ultra unam diastam distans. Dominicus.

§. 2. Cum autem actor & reus civitatum & diocesium fuerint diversarum, si actor in civitate vel diocesi rei Judicem habere recuset, ipsum non in sua, sed in alia civitate, vel diocesi libere impetrare valeat, reumque trahere ad eandem: dummodo locus, ad quem eum traxerit, ultra unam diastam (sicut in casu alio præmittitur) minime sit remotus.

Delegatus nihil debet a partibus recipere, nisi esculentum & poculentum libere oblatum, quod paucis possit consumi diebus: vel moderatas expensas, si non sint pauperes, quando pro necessitate vel utilitate, non malitiose, extra domicilium pergeret. Dominicus.

§. 3. In nullo quoque casuum prædictorum Judex extra civitatem seu diocesim, in quibus deputatus fuerit, ciset partes, nec de causa sibi commissa cognoscat: nisi ad id expressus accesserit earundem assensus: neque a libi, quam intra illas, & personis duntaxat designatis superius, committat d quomodolibet vices suas.

Delegatus nihil debet a partibus recipere, nisi esculentum & poculentum libere oblatum, quod paucis possit consumi diebus: vel moderatas expensas, si non sint pauperes, quando pro necessitate vel utilitate, non malitiose, extra domicilium pergeret. Dominicus.

§. 4. Insuper ut gratis, & cum omni puritate iudicium coram ipso procedat, nullum munus vel quicquam aliud (nisi foras esculentum vel poculentum mera libe-

ralitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus, vel nisi, cum ipsum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas) recipere ab eisdem partibus qualitercunque præsumat. Provisurus attente, quod in ipsis expensis modum nequaquam excedat: nec plus ab una parte, quam ab alia exigat, cum commune gerat negotium utriusque. quodque (ubi causæ sibi commissæ utilitas vel necessitas non exegerit) occasionem propter habendas expensas proficiscendi extra domicilium non assumat: sed & ubi notabiliter fuerint pauperes a litigantes, etiam pro expensis nil prorsus exigat ab eisdem.

Delegatus, nisi indigeat non assumat Assessorem: alias de suo illi provideat. Si eger, non suspectum partibus assumet, cum moderato salario a partibus solvendo.

§. 5. Assessorem autem (ut quandoque b faciunt aliqui fraudulenter) nisi eo indigeat, quod conscientia relinquatur ejusdem, sibi nequaquam adjungat: alioquin de suo proprio providere teneatur eidem. Si autem indigeat, ipsum neutri parti suspectum assumens, ei de competentem salario, provide moderando ab eo, faciat a partibus communiter provideri.

Delegatus taxare debet salarium Notariorum, nec participare debet cum ipsis vel Assessoribus in salario. Dom.

§. 6. Notarium vero vel Notarios, in causa sibi commissa scribentes, qui ut plurimum in exigendo salario metas rationis excedunt, ut ad ipsius spectat officium, prudenter refrenet: nec cum ipsis, aut cum Assessore præfato lucrum participet ullo modo.

Delegatus recipiens aliquid contra prohibitionem hujus capituli, tenetur restituere, non obstante dantis remissione. Joan. Andr.

§. 7. Si quid c autem contra constitutionem præsentem receperit, ad ipsius restitutionem integram teneatur: nulla eorum, quibus restitutio facienda fuerit, remissione ullatenus profutura eidem.

Delegatus non debet vocare testes, nisi statu causa requirente, & producens illis administrare debet expensas veniendo, stando & redeundo. Dominicus.

§. 8. Pro ferendo quoque testimonio (prætextu cujus aliqui alios fraudulenter interdum a Judicibus vocari procurant, ut eos laboribus & expensis fatigent, aut extorqueant aliquid ab eisdem) nullam ullatenus convocet d: nisi quando condicio & status causæ requirent. Sed nec tunc, nisi a producente competentes (vocato pro testimonio veniendo, stando, & redeundo) faciat ministrari expensas.

Gesta contra hanc Decretalem sunt ipsa jure nulla. h. d. Et non dividitur.

§. 9. Quicquid autem contra præmissa, vel eorum aliquod contigerit attentari, sit ipso jure irritum & inane.

C A P. XII.

Sola præventa presentatio & receptio in Canonicum secundi impetrantis in eadem Ecclesia, non excludit primum impetrantem a Præbenda vacante tempore suæ receptionis, vel post a vacante ante suam receptionem vel presentacionem: & hoc si per processum executoris, vel interpositionem decreti pro primo impetrante affecta existerat: nisi dolo vel negligentia excluderetur ab eadem. h. d. Dominicus.

Idem. C. an. 1502.)

Tibi, qui gratiam in Biturum, e Ecclesia impetrasti a nobis certo executori concessio, qui te in Canonicum recipi faceret, & de Præbenda tibi (si qua in eadem Ecclesia tunc vacabat, alioquin de vacatura f proxime) pro-

a Nota appellatione statuti comprehendendi jus commune. Font. vid. Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 10. b nomine peritorum, qui intelligantur, vide Archid. in c. ut commiss. infr. de har. c. eorundem. d vide Bart. in l. multa. ff. de cond. & de monst. & Bald. in l. fin. C. de har. infr. Font.

a Pauperes excusant ab onere expensarum. Dom. b Jur a disponent super eo quod non sit saps, sed quandoque. Dom. c Vid. l. si rem. §. omnis. ff. de pig. aff. d convocent e Bricensi. al. Ertarenfi. §. Hodie mandata de providendo, & gratias expensivas omnino sustulit Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 19.

provideret: alius similem gratiam, post tuam impetrationem obtinens in eadem, licet prius quam tu suas literas presentaverit, & in Canonicum sit receptus, in Præbenda tempore tuæ receptionis, vel etiam post vacante, ex quo alteri ante tuam receptionem collata non exiit, antefertur non debet. Idem quoque, si ante receptionem tuam in Canonicum vacavisset Præbenda per processum tui executoris, qui ei, ad quem Præbenda collatio pertinebat, notificaverat, quod eam volebat per huiusmodi potestatem conferre: aut interdixerat, ne conferret eandem, seu illam suæ reservaverat collationi, præsertim cum interpositione decreti affecta: tunc enim tibi & non alteri debet Præbenda huiusmodi assignari. Quinimo si ante receptionem & præsentationem etiam tuam Præbenda vacaverit, idem erit censendum, si in huiusmodi gratia tibi facta decretum a nobis fuerat irritum & inane, quod contra ipsam contingeret attentari. In prædictis itaque a casibus debes tu Præbendam vacantem potius, quam imperator ultimus, obtinere: dum tamen dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari.

C A P. XIII.

Si primo sub conditione provideri mandatur, & secundus pure impetrans, priusquam veniat conditio, a Papa vel executore suo Canonicatum obtineat, in assensione Præbenda primo præfertur. Joan. Andr.

Idem (An. 1302. Roma).

SI pro te alicui directæ fuerint scripta nostra, ut tibi de Canonicatu, & Præbenda Ecclesiæ Bituren. b si ad id accederet Episcopi & Capituli Ecclesiæ prælibatæ assensus, auctoritate Apostolica provideret: alter postmodum impetrans, qui ex collatione Apostolica sedis, vel executoris super hoc deputati provisione, priusquam Episcopi & Capituli prædictorum assensus ad provisionem tibi accederet faciendam, Canonicatum obtinuit Bituren. licet tu interveniente postea prædictorum assensu dicti prioris mandati auctoritate, in Canonicum ipsius Ecclesiæ sit receptus, in Præbenda vacante tibi merito antefertur.

C A P. XIV.

Hæc est solemnitas Decretalis, & per Joan. Andr. subtiliter glossata, & potest sic secundum eum summari. Si inter duos impetrantes non appareat prioritas, &c. hæc Decretalis duo membra distinguit, & in secundo subdividit. Et partes patet secundum Joan. Andr. licet glossa prima latius summet.

Idem.

DUOBUS o super provisione simili sibi facienda in eadem Ecclesia, literas a nobis obtinentibus una die, certis eis executoribus deputatis, si non appareat, quis primo impetraverit ex eisdem, is eorum, cui Canonicatum contulimus, est in Præbenda præferendus alteri, qui a nobis Canonicatum non exiit assecutus: licet priusquam alius eis, ad quos spectat Canonicatum receptio, & collatio Præbendarum, suas presentaverit literas, & ab eis in Canonicum sit receptus. Si vero neutri eorum vel utrique Canonicatum contulimus, tunc (ex quo in gratia sunt æquales) is, qui primo presentaverit, erit potior in Præbenda. Quod si forsitan ambo simul in præsentando concurrant, hi ad quos (ut præmittitur) spectat Canonicorum receptio & collatio Præbendarum, vel eorum major pars, ex eis alterum, quem voluerint, eligere teneantur: quo electo, alius omnino careat impetratis: nisi ex tenore litterarum ipsius expresse appareat, quod utrique ipsorum voluerimus providere.

C A P. XV.

Graves indulgentia concessa a Bonifacio, vel suis Prædecessoribus, Clericis, de percipiendis perpetuo fructibus suorum

a Quoque. b Biterensis. c Adminisse semper oportet eorum, qua sancit Concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 19.

beneficiorum in absentia, sunt revocata. Et proficitur Papa, se illas in posterum non daturum. Joan. Andi.

Idem.

QUia per ambitionem importunitatem petentium, tam nos, quam nonnulli Prædecessores nostri Romani Pontifices, indulgentias perpetuas multis concessimus de percipiendis fructibus beneficiorum suorum, distributionibus a quotidianis duntaxat exceptis, sive in scholis essent, sive in Ecclesiis suarum altera residerent, aut in Romana curia moram traherent, seu alio certo loco, vel etiam ubicunque: ex quo insolentia oriuntur vagandi, & dissolutionis præparatur materia, minuitur cultus divinus, quem desideramus augeri: & officium plerumque, propter quod beneficium Ecclesiasticum datur, omittitur: Nos volentes emendare præterita, & quantum possumus, advertere futura cavere, omnes huiusmodi & similes indulgentias, personis, non Ecclesiis vel dignitatibus datas, penitus revocamus: & earum concessionem nostris volumus exulare temporibus. Quodque nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus,

TITULUS IV.

DE CONSUETUDINE.

C A P. I.

Præter consuetudinis etiam jurata, vel quancunque tempore observata, non potest quis nisi unicum personatum, dignitatem, vel aliud perpetuum officium, simul cum Canonica, & Præbenda in aliqua Ecclesia absque dispensatione sedis Apost. obtinere, vel jam obtenta tenere: & contra præsumptum, irritum est omnino. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (An. 1296. Roma).

CONSUETUDINEM b, quam in vestra Ecclesia servatam allestitis tanto tempore, quod in contrarium memoria non exiit: videlicet, quod ipsius Ecclesiæ Canonici duos personatus, aut duas dignitates, vel præposituras, seu administrationes, aut duo officia, vel eorum alterum cum reliquo in simul & Præbendam possint in ea licite absque dispensatione sedis Apostolicæ obtinere: corruptelam c, cum sacris sit inimica canonibus, & de ambitionis radice processerit merito reputantes, eam auctoritate Apostolica reprobamus, vosque ad ipsius observantiam, etiam si juramento firmata extiterit (cum juramentum iniquitatis vinculum non exiit) & decernimus non teneri. Statuentes, ut cum unum officium vix digne valeat aliquis adimplere, nulli liceat de cætero, nisi unicum personatum, vel dignitatem, aut præposituram, sive administrationem, vel officium perpetuum, quocunque nomine censeantur e, cum Præbenda in simul absque dispensatione dictæ sedis in eadem Ecclesia obtinere, vel jam obtenta d tenere. Quod si a quoquam fecus præsumptum fuerit, irritum sit omnino.

C A P. II.

Non valet consuetudo, quod ab officiali Episcopi ad Episcopum appellatur. Joan. Andr.

Idem.

NON putamus illam consuetudinem, quancunque tempore de facto servatam, consonam rationi, quod ab Officiali Episcopi ad eundem Episcopum valet appellari: ne ab eodem ad seipsum (cum sit idem auditorium utriusque) appellatio interpolata videatur.

CAP.

a Appellatione fructuum veniunt manualia, ut annotant Dou. Do. Font. b Vide Conc. Trident. sess. 7. de reform. cap. 2. & 4. & sess. 24. de reform. cap. 17. c al. censeatur. d Consuetudo antiqui juris declaratoria extenditur ad præterita, etiam si contra se habeat consuetudinem, dummodo declaratio illam non valet. Dou. Pb. Font.

C A P. III.

Vales consuetudo præscripta, quod Episcopus in inquirendo, puniendo, & corrigendo subditorum excessus, sui Capituli consilium requirere non teneatur. Joan. Andr.

Idem. (An. 1297.)

NON a est (dum tamen alias sit præscripta canonice b) consuetudo, quam allegat Episcopus, reprobanda: quod in inquirendis c, puniendis, & corrigendis subditorum excessibus, consilium sui Capituli requirere minime teneatur.

C A P. IV.

Per rescriptum Apostolicum, quo de Præbenda primo vacatura mandabatur alicui provideri, laudabilis illius Ecclesie consuetudo non tollitur: hinc est, quod si ibi est consuetudo, quod antiquiores Canonici vacantes Præbendas possint optare gradatim: illo non obstante mandato, posteris antiquior vacantem optare Præbendam: & expectatis per XX. dies optare volentibus, executor de non optata providebit eidem. Si autem Præbendam vacantem in curia Papa conferret, tunc illam antiquior optare non poterit. Joan. Andr.

Idem.

CUM in tua d Ecclesia (in qua consuetudo habetur, quod antiquiores Canonici gradatim meliores, si voluerint, possint, cum vacant per se, vel per alios optare Præbendas) provideri mandamus alicui de Præbenda, nulli alii de jure debita, proximo inibi vacatura: hujusmodi non obstante mandato, poterunt ipsi antiquiores juxta consuetudinem eandem optare, cum Præbenda vacabit: & illa quæ optata non fuerit (si nulli sit debita) erit illi, pro quo scripsimus, conferenda. In Præbendis vero sed. Apost. vacantibus, cum de ipsis per Rom. Pontif. ordinatur, locus prædictæ consuetudini non existit. Ne autem prætextu ejusdem consuetudinis, provisiones auctoritate Apostolica faciendæ, ultra debitum differantur, statuimus, ut executores super ipsis provisionibus deputati, optare volentes, per viginti dies duntaxat e expectent: quibus lapsis, libere in non optatis ad exequenda sibi mandata procedant, præfata consuetudine non obstante.

TITULUS V.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

C A P. UN.

Si quis eligat postulando, vel postulandum, vel in postulandum: vel postulet eligendo, vel eligendum, vel in eligendum: talis electio vel postulatio est irrita ipso jure. Si autem dicat, eligo & postulo, prout melius de jure valere potest, idem: nisi probabiliter dubitaretur, an esset eligendus vel postulandus: & tunc consensus tempore eligat alteram viam, electionis scilicet vel postulationis: qua electa, ad alteram redire non poterit. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (An. 1297.)

Perpetuo prohibemus edicto, ne sub aliqua ex iis formis, quas perniciose curiositas adinvenit, Eligo postulando, & s Postulo eligendo: aut, Eligo postulandum, seu Postulo eligendum: cum nec vera electio, nec vera postulatio resultet ex ipsis, quin sibi potius invicem adveniant: aut sub illis verbis g, Eligo in postulandum, vel postulo in eligendum: cum rem imperfectam significare noscantur: ad faciendas electiones vel postulationes de cætero procedatur, si secus actum fuerit, eo ipso irritum decernente. Sub ea etiam forma,

a Vid. de consuet. c. fin. Dom. b al. legitime. c al. inquirendis. d Vid. cap. 2. de don. & nota quod Ecclesia dicitur esse prelati, quod intelligit quoad administrationem, quia prelati non est dominus. e de ditione, duntaxat, vide Archid. in c. statum. §. in nullo. sup. de resc. & Barr. & Alex. in l. 1. ff. si quis iudic. non obs. f al. seu postulando al. vel. g dictio, verbis, deest in manuscr. Cod.

Jur. Canon. Tom. II.

Eligo & postulo, prout potest melius de jure valere (cum incertitudinem contineat) quoniam postulari vel eligi prohibemus: statuentes. quod contra factum fuerit, viribus omnino carere, nisi quando probabiliter dubitatur, utrum quis sit eligendus, vel potius postulandus: quo casu is, qui sic postulatus fuerit aut a electus, consensus tempore viam electionis vel postulationis (ne in incerto vagetur) eligere necessario teneatur, redeundi ad aliam h (postquam unam elegerit) sibi licentia penitus interdicta.

TITULUS VI.
DE ELECTIONE ET ELECTI
POTESTATE.

C A P. I.

Si aliquid opponatur contra provisionem, electionem, vel postulationem factam ad personam, dignitatem, vel canonicam, in personam vel formam: & ab hoc fuerit appellatum ad Papam: appellans & defendens, es quorum interest, a die objectionis intra mensem arripiant iter suum: ad Papam. Joan. Andr.

Innocentius IV. in Concilio generali Lugdun.

(An. 1245. in Gallia.)

Statuimus, ut si quis electionem, postulationem vel provisionem factam impugnat, in formam e objectionem aliquid, vel personam, & propter hoc ad nos appellari contigerit: tam is qui opponit, quam qui defendit, & generaliter omnes, quorum interest, & quos causa contingit, per se, vel per procuratores ad causam instructos, ad sedem Apostolicam a die objectionis, iter arripiant intra mensem.

Si pars altera expectata per XX. dies post adventum alterius non venerit, in negotio procedatur. Joan. Andr.

§. 1. Sed si pars alia d non venerit, per viginti dies post adventum alterius expectata, in electionis negotio, non obstante cujusquam absentia, sicut de jure fuerit, procedatur. Hæc autem in dignitatibus, personatibus, & canoniis observari volumus & mandamus.

Non probans quod in formam opponit, condemnatur parti alteri in expensis: non probans quod objicit in personam, est a beneficio triennio suspensus, et perpetuo privatus, si se interim ad illa misserit. Ea pena locum non habent, si legitime pateas eum calumniosum non fuisse. Joan. Andr.

§. 2. Adjicientes, ut qui plene non probaverit, quod in formam opponit, ad expensas, quas propter hoc pars altera e se fecisse docuerit, condemnatur. Qui vero in probatione defecerit, ejus quod objicit in personam, a beneficiis Ecclesiasticis triennio naverit se suspensus: ad quæ si intra illud tempus propria temeritate se ingesserit, eis ipso jure perpetuo sit privatus, nullam su per hoc de misericordia spem ad fiduciam habiturus: nisi manifestissimis contiterit documentis, quod ipsum a calumnie vitio causa probabilis & sufficiens excusaret.

C A P. II.

Vota conditionalia & alternativa et incerta in electionibus reprobantur, et habentur pro non adjectis, et recidunt in pure consentientes. Joan. Andr.

Idem.

In electionibus & postulationibus, ac feruntis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa vel f incerta penitus reprobamus: Statuentes, ut hujusmodi votis pro non adjectis habitis, ex putie con-

a Alit. et electus, quam electionem glossa agnoscit, in verbo, sic. b Vid. e. ut quis duas, infr. tit. prox. l. cum qui duob. ff. de acquir. her. tons. c Ille dicitur impugnare actum, qui opponit aliquid contra formam actus, vel contra personam, in cuius commodum dirigitur executio actus, Vid. gl. in c. personas. sup. de app. d alia vel altera: e adversa. f et incerta.

B b 3

consensibus celebretur electio: voce illorum, qui non pure consenserint, ea vice a in alios residente.

C A P. III.

Penitur causa constitutionis, & juris veteris conservatio. Joan. Andr.

Gregorius X. in generali Concilio Lugdunensi.

(An. 1273. in Gallia).

UBI periculum b majus intenditur, ibi proculdubio est plenius consulendum. Quam gravibus autem sit onusta dispendiis, quot & quantis sit plena periculis Ecclesie Romanae proxima vacatio, exacti consideratio temporis edocet, & considerata prudenter illius temporis discrimina manifestant. Hinc nos evidens evocat ratio, ut, dum reformandis etiam minoribus nostra solerter vacat intentio, ea quae periculosiora sunt, nequaquam absque remedio reformationis accommodata relinquamus. Ideoque omnia quae pro vitanda discordia in electione Rom. Pontificis, a nostris sunt praedecessoribus, & praecipue a felicis recordationis e Alexandro Papa III. salubriter instituta, omnino immota in sua firmitate manere censentes: nihil enim detrahare illis intendimus, sed quod experientia deesse probavit, praesenti constitutione supplere. *Penitur, quomodo debeat fieri Romani Pontificis electio, quando moritur in civitate, in qua cum sua Curia residebat.*

§. 1. Hoc sacro Concilio approbante statuimus, ut si eundem Pontificem in civitate, in qua cum sua Curia residebat, diem claudere contingat extremum: Cardinales qui fuerint in civitate ipsa praesentes, absentes expectare decem diebus tantummodo teneantur, quibus elapsis, si absentes venerint, si non, extunc omnes conveniant in Palatio, in quo idem Pontifex habitabat: contenti singuli singulis tantummodo servientibus Clericis vel Laicis, prout duxerint eligendum. Illis tamen, quibus patens necessitas id suggerit indulgeri, duos habere permittimus, eisdem d electionis arbitrio reservato.

In eodem autem Palatio unum conclave, nullo intermedio pariete, seu alio velamine, & omnes inhabitent in communi: quod (reservato libero ad secretam Camerae aditu) ita claudatur undique, ut nullus illud f intrare valeat vel exire. Nulli ad eosdem Cardinales aditus pateat, vel facultas secrete loquendi cum eis: nec ipsi aliquos ad se venientes admittant, nisi eos, qui de voluntate omnium Cardinalium sibi praesentium, pro iis tantum, quae ad electionis instantis negotium pertinent, vocarentur. Nulli etiam fas sit ipsis Cardinalibus, vel eorum alicui, nuncium mittere, vel scripturam: Qui vero contra fecerit, scripturam mittendo vel nuncium, aut cum aliquo ipsorum secrete loquendo, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. In conclavi tamen praedicto aliqua fenestra competens dimittat: per quam eisdem Cardinalibus ad victum commode necessaria ministrantur: sed per eam nulli ad ipsos patere possit ingressus. Verum si (quod absit) intra tres dies, postquam (ut praedicitur) conclave praefatum iidem Cardinales intraverint, non fuerit ipsi Ecclesiae de pastore provisum: per spatium quinque dierum immediate sequentium, singulis diebus, tam in prandio, quam in caena uno suo ferculo g sint contenti: quibus (provisione non facta) decursum, extunc tantummodo panis, vinum & aqua ministrantur eisdem, donec eadem provisio sublegetur. Provisionis quoque hujusmodi pendente negotio, dicti Cardinales

nihil de Camera Papae recipiant: nec de aliis eadem Ecclesiae tempore vacationis obvenerint undecunque: sed ea omnia ipsa vacatione durante, sub ejus, cujus fidei & diligentiae Camera eadem est commissa, custodia maneat, per eum dispositioni futuri Pontificis reservanda. Qui autem aliquid receperint, teneantur extunc a receptione quorumlibet reddituum ad eos a spectantium abstinerere, donec de receptis taliter plenariam satisfactionem impendant. Iidem quoque Cardinales accelerandae provisioni sic vacent attentius, quod se nequaquam de alio negotio intromittant: nisi forsan necessitas adeo urgens incidere, quod eos oporteret de terra ipsius Ecclesiae defendenda, vel ejus parte aliqua providere, vel nisi aliquod tam grande, & tam evidens periculum immineret, quod omnibus & singulis Cardinalibus praesentibus condiderit videretur illi celeriter occurrendum. Sane si aliquis ex praedictis Cardinalibus conclave praedictum (ut supra exprimitur) non intraverit, aut intrans absque manifesta causa infirmitatis exierit: ipso minime requisito, nec in ejusdem electionis negotio ulterius admitendo, per alios ad eligendum summum Pontificem libere procedatur. Si vero infirmitate superveniente, idem conclave ex eis aliquem exire contingat, ipsa etiam infirmitate durante, poterit, ejus suffragio non requisito, ad electionem procedi: sed si ad alios post sanitatem sibi redditam, seu ante, redire voluerit: vel etiam alii absentes, quos per decem dies diximus expectandos supervenerint: re integra, videlicet antequam eidem Ecclesiae sit de Pastore provisum, in eodem negotio, in illo statu, in quo ipsum invenerint, admittantur, praemissa tam de clausura, quam de ferventibus, cibo ac potu, & reliquis cum aliis servaturi.

Quid iuris, quando moritur Romanus Pontifex extra civitatem, in qua erat Curia.

§. 2. Porro si quando Romanum Pontificem extra civitatem praedictam, in qua erat cum sua Curia residens, contigerit ab hac luce migrare: teneantur Cardinales in civitate, in cujus territorio, seu districto idem Pontifex obiit, convenire, nisi sit forsitan interdita, vel contra Ecclesiam Romanam in aperta rebellionem perfluit: quo casu, in alia viciniori conveniant, quae similiter nec interdicho subiaceat, nec sit (ut praedicitur) aperte rebellis. In hac etiam civitate tam quoad expectationem absentium, quam quoad habitationem communem, clausuram, & caetera omnia in domo Episcopali, vel alia qualibet eisdem Cardinalibus deputanda, eadem observentur, quae superius obeunte dicto Pontifice in ea, in qua cum sua Curia residebat, sunt expressa.

Dat executores huic iuri cum poenit. Joan. Andr.

§. 3. Praeterea (quia parum est iura condere, nisi sit, qui eadem tueatur) adjiciendo sancimus: ut Domini d, alique Rectores, & Officiales civitatis illius, in qua Romani Pontificis electio fuerit celebranda, auctoritate nostra, & ejusdem approbatione Concilii potestate sibi tradita, praemissa omnia & singula plene ac inviolabiliter sine fraude ac dolo aliquo faciant observari: nec Cardinales ultra quam praemittitur, arcere praesumant. Super his autem taliter observandis, statim audito summi Pontificis obitu, coram Clero & populo universo civitatis ipsius ad hoc specialiter convocandis, praesent corporiter juramentum. Quod si praemissa diligenter non observaverint, aut fraudem in eis, vel circa ea commiserint, cujuscunque sint praeminentiae, conditionis, aut status, omni cessante privilegio, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, & perpetuo sint infames: nec unquam eis portae dignitatis pateant, nec ad aliquod publicum officium admittantur. Ipsos insuper feudis,

a Deponens vota hic expressa, non privatur potestate eligendi, sed vox sua non computatur. Dom. Font. b Vid. Concil. Later. sub Alexand. III. cap. 1. & Clem. ne Romani, de elect. c In Conc. Lat. 6. cap. 1. & refertur e. licet de vitanda Extra, de elect. d al. ejusdem. e Vid. l. si non speciali. C. de test. & Dom. in c. causam. de test. & Bald. in d. l. si non speciali. f In antiq. exemplar. illuc. g Vid. gl. in c. ne sales, de cons. dist. 1. Font.

a Ipsos. b In antiquis Codicibus. ita: ad eligendum subli- tuendum Pontificem libere, &c. c Haec duo voces, ad electionem, desunt in antiq. Codicibus, d In antiq. dominus

dis, & bonis cæteris, quæ ab eadem Romana Ecclesia, vel quibuslibet aliis Ecclesiis obtinent, ipso facto decernimus esse privatos: ita quod ad Ecclesias ipsas plene ac libere revertantur, administratione earundem Ecclesiarum arbitrio sine contradictione aliqua disponenda. Civitas vero prædicta non solum sit interdictio iuppõsita, sed & a Pontificali dignitate privata.

Obtestatur Cardinales, ut in electione Romani Pontificis deponant omnem privatam affectum: & cassat omnia pacta, obligationes, & juramenta, quæ data vel facta essent de aliquo eligendo.

§. 4. Cæterum (quia cum arbitrium, vel inordinatus captivatur affectus, vel ad certum b aliquem obligationis cujusque necessitas adigit, cessat electio, dum libertas admittit eligendi) Cardinales eisdem obtestantes per viscera misericordiæ Dei nostri, per appetitionem sui pretiosi sanguinis obtestamur, ut pensantes attentius, quid eis imminet, cum agitur de creatione & Vicarii Jesu Christi, successoris Petri, Rectoris universalis Ecclesiæ, gregis Domini directoris, omni privata affectionis inordinatione deposita, & cujuslibet pactationis, conventionis, obligationis necessitate, nec non conditi & intendimenti contemplatione cassantibus, non in se reciprocè considerationis inuitum, vel in suos: non quæ sua sunt querant: non commodis privatis intendant, sed nullo arctante ipsorum in eligendo iudicium, nisi Deo, puris & liberis mentibus, nuda electionis conscientia, utilitatem publicam libere prosequantur: omni conatu & sollicitudine, prout possibilitas patitur, id actum tantummodo, ut eorum ministerio acceleretur utilis & pernecessaria totius mundi provisio, idoneo celeriter eidem Ecclesiæ sponso dato. Qui autem fecus egerint, divinæ subiaceant ultioni, eorum culpa (nisi gravi propter hoc peracta poenitentia) nullatenus abolenda. Et nos nihilominus pactiones, conventiones, obligationes, condita & intendimenta omnia, sive juramenti, sive cujuslibet alterius fuerint vinculo firmitatis annexa, cassamus, irritamus, & viribus decernimus omnino carere: ita quod nullus ad illa observanda quomodolibet sit adstrictus: nec quisquam ex eorum transgressione notam vereatur fidei non servatæ, sed non indignæ laudis titulum potius mereatur: cum lex etiam humana testetur. Deo magis transgressiones hujusmodi, quam jurisjurandi observationes acceptas.

Monet omnes fideles, ut statim audita summi Pontificis morte, ejus celebrentur exequias, & quotidie orent pro vigili, concordia, et utili provisione Rom. Ecclesiæ; Prelati autem in suis predicationibus ipsos subditos ad hoc hortentur, et eis frequentiam orationum, et observantiam jejuniorum indicant. Joan. Andr.

§. 5. Quia vero fidelibus non est tam de sollicita quantumcunque inventione fidendum, quam de instantia orationis humilis & devotæ sperandum: huic adjuicimus sanctioni, ut in omnibus civitatibus, cæterisque locis insignibus, ubi primum de memorati Pontificis obitu certitudo claruerit, a Clero & populo, sollemnibus pro eo exequiis celebratis, singulis diebus, donec de ipsius Ecclesiæ provisione indubitanter rumor pertulerit veritatem, humiles preces fundantur ad Dominum: apud eum d. devotis orationibus insistantur, ut ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorumdem Cardinalium corda in eligendo concordia, quod provisio ceter, concors, & utilis (prout animarum salus exigit, & totius orbis requirit utilitas) ex ipsorum unanimitate sequatur. Et ne tam salubre præsentis sanctionis edictum ignorantia negligi prætextu contingat, districtè

precipimus, ut Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & alii Ecclesiarum Prælati, cæterique, quibus concessum est proponere verbum Dei, Clerum & populum propter hoc specialiter frequentius congregandos, in suis sermonibus ad supplicium precum fultrigia, pro ceteri & felici exitu tanti negotii frequentanda toleter horrentur: & ipsis eadem auctoritate, non solum orationum frequentiam, sed a observantiam (prout circumstantiæ pensandæ suaserint) jejuniorum indicant.

C A P. IV.

Appellantes contra electiones, postulationes, vel provisiones, omnia quæ obijcere intendunt contra personam vel formam, tenentur exprimere, & jurare, quod illa credunt vera esse & ea se posse probare. Super non expressis, ipsi, vel adherentes eis, non audiuntur: nisi de novo emergant, vel proveniant, vel superveniant probandi facultas: super quo jurare debent. Statutum Innoc. editum contra non probantes, quæ obijciuntur in personam vel formam, in suo robore conservatur. Joan. Andr.

Idem in eodem. (An. 1273.)

UT circa electiones, postulationes, & provisiones Ecclesiasticas viam malitiosè, prout est possibile, præcludamus, ne diutius periculose b vacent Ecclesiæ: vel personatum, dignitatum, & aliorum Ecclesiasticorum beneficiorum provisio differatur: Edicto perpetuo providemus, ut (si quando aliqui electionibus, postulationibus, vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis, seu provisionis formam, aut personas eligentium, vel electi, sive illius, cui erat provisio faciendæ sive factæ, & propter hoc contigerit appellari) appellantes in iustro publico, seu literis super appellatione confectis, omnia & singula expriment, quæ in formam intendunt obijcere vel personas: Coram personis authenticis, aut persona, quæ super hoc testimonium perhibeat veritati, corporali præfinito juramento, quod credunt ea, quæ sic expriment, esse vera, & se posse probare: Alioquin tam opposentes, quam (tempore appellationis interpositæ, vel postmodum) adherentes eisdem, obijcienda aliqua (quæ non fuerint in hujusmodi literis vel instrumentis expressa) potestatem sibi noverint interdiciam: nisi aliquid postea forsan emergerit, vel super antiquis supervenerit probandi facultas, aut aliqua antiqua in opponentium noticiam de novo pervenerint, quæ appellantes appellationis tempore emissæ verisimiliter ignorare potuerint, & etiam ignorarint. Super hujusmodi autem ignorantia, & superveniente facultate probandi, fidem per proprium præstandum corporaliter faciant juramentum: hoc adijciendo in juramento eodem, quod ad ea probanda credunt se sufficientes probationes habere. Illa sane, quæ felicis recordationis Innocentius Papa quartus contra non plene probantes ea, quæ in formam vel personam objecerant, statuit, in suo volumus robore permanere.

C A P. V.

Electus ante confirmationem administrare non debet per se, vel per alium, in totum, vel in partem, sub quocunque colore: qui contra fecerint, ipso jure privati sunt iure ex electione quæsto. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Avaritiæ & cæcitas, & damnandæ ambitionis improbitas, aliquorum animos occupantes, eos in illam d. temeritatem impellunt, ut quæ sibi a jure interdita noverint,

a al. Sed & observantiam. b Vid. Conc. Later. sub Innoc. III. cap. 23. & refertur ex. de elect. cap. ne pro defectu. c Vide Lambertinum de jure patron. l. 2. p. 2. quest. 5. art. 1. d Qui dicantur agere actum venerariæ, vid. text. qui fil. sine legis. per venerabilem; ver. videbatur. & per Joan. Andr. in Clem. 1. de sepult.

a In aliquot manuscrip. sed etiam Pontificali. b In antiquioribus Codicibus, vel ad certum aliquam obligationis. c Vide Turrecrematam in summa de Ecclesia, lib. 2. cap. 36. d alias, & apud eum.

verior, exquisitis fraudibus usurpare conentur. Nonnulli siquidem ad regimen Ecclesiarum electi, quia eis, jure prohibente, non licet se ante confirmationem electionis celebrata de ipsis, administrationi Ecclesiarum, ad quas vocantur, ingerere: ipsam sibi tanquam procuratoribus, seu œconomis committi procurant. Cum itaque non sit malitius hominum indulgendum, nos latius providere volentes, hac generali constitutione sancimus, ut nullus de cetero administrationem dignitatis, ad quam electus est, priusquam celebrata de ipso electio confirmetur, sub œconomatus, vel procuratoris nomine, aut alio de novo quæsito colore, in spiritualibus vel temporalibus, per se vel per alium, pro parte vel intum, gerere vel recipere, aut illis se immiscere præsumat. Omnes illos, qui secus fecerint, jure, si quod eis per electionem quæsitum fuerit, decernentes eo ipso privatos.

C A P. VI.

Eligentes, quam cito commode possunt, electionem electo præsentent. Electus intra mensem consensiat: alias privatus est jure quæsitus, nisi condicio persona ipsum excuset. Post consensum confirmationem perat intra tres menses, alias electio viribus vacuetur. Joan. Andr.

Idem Greg. X. in eodem Conc. Lugdun.

(An. 1273.)

Quam sit Ecclesiis ipsarum dependiosa vacatio, quam periculosa etiam esse solet animabus, non solum jura testantur, sed etiam magistra rerum efficax experientia manifestat. Cipientes itaque competentibus remediis vacationum diuturnitatibus obviare, hoc perpetuo decreto statuimus: ut si quando fuerit electio in aliqua Ecclesia celebrata, electores electionem ipsam, quam citius commode poterunt, electo præsentare, ac petere consensum ipsius procurent a. Electus vero illud adhibere intra mensem a tempore præsentationis hujusmodi teneatur. Quem si electus ipse ultra præstare distulerit jure, si quod ei ex sua electione fuerit acquisitum, extunc se noverit eo ipso privatum: nisi forsan ea sit electæ personæ conditio, ut electioni de se celebratæ absque superioris sui licentia, et ex prohibitione, seu quavis provisione sedis Apostolicæ, consentire non possit: quo casu idem electus, seu electores ipsius, consentiendi licentiam ab ejus superiore, cum ea celeritate, quam superioris ipsius præsentia vel absentia permiserit, perere studeant & habere. Alioquin, si lapsio tempore pro ejusdem superioris præsentia vel absentia (ut præmittitur) moderando, hujusmodi licentiam eos nequaquam obtinere contingat: electores extunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem. Cæterum quivis electus intra tres menses post consensum electioni de se celebratæ præstitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si, iusto impedimento cessante, intra hujusmodi trimistrium tempus omiserit, electio eadem eo ipso viribus vacuetur.

C A P. VII.

Si non sequatur electio, non est qui ex consensu in scrutinio scienter habito indignum, eligendi potestate privatur. hoc dicit Joan. Andr.

Idem in eodem.

Perpetuo b sanctionis oraculo declaramus, quod scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio præstitum (nisi adeo in eo perstituerint, quod ex votis eorum communis electio subsequatur) nequaquam eligendi potestate priventur: Licet pro eo, quod indignum nominando, scienter contra conscientias suas agunt c, & divinam vindictam, & Apostolicæ ultionis metum d, quem qualitas facti suaserit, possint non immerito formidare.

a al. festinens. b al. perpetua sanctionis, etc. c al. agant. d in omnibus ant. g. exemplaribus.

C A P. VIII.

Eligens, vel electioni consentiens, contra electum (nisi ex nova causa, vel noviter ei pendita) se nequit opponere, vel renunciare. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Nulli licere decernimus (postquam in scrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit subsecuta: vel postquam præstiterit electioni de ipso ab aliis celebratæ consensum) illum super electione ipsa (nisi ex causis postea emergentibus) impugnare: vel nisi ei morum ipsius antea celata, de novo pandatur improbitas: seu alienius alterius latentis vitii, vel defectus, quæ verisimiliter ignorare potuerit, veritas reveleetur. De hujusmodi autem ignorantia fidem faciat proprio a juramento.

C A P. IX.

Contra electum a duplo majori parte, vel electores ipsius, nil a reliqua parte potest opponi, quod votum extenuet: sed id bene opponitur, quod votum annullat. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Si quando contigerit (duabus electionibus celebratis) partem alteram eligentium duplo majorem b numero invenit: contra electores, qui partem reliquam sic excedunt, ad extenuationem zeli, meriti, vel auctoritatis ipsorum, reliquis, vel electo ab eis, aliquid opponendi omnem præsentii decreto interdicimus facultatem. Si quid autem opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum redderet ipso jure, id eis non intelligimus interdictum.

C A P. X.

Appellatio judicialis vel extra, devolvit causas electionum Episcoporum & superiorum ad Papam: si in scriptis, & ex causa probabili fuerit interdicta: alias non. Et ab ea possunt partes sine pravitate recedere, priusquam Papa præsentata fuerit. Et an in recessu intervernerit pravitas, inferiores iudices ante omnia debent inquirere: quam si repererint, de causa non cognoscant, sed statuens partibus terminum, in quo cum a. & munimentis se Apostolicæ conspectui repræsentent. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Quamvis constitutio felices recordationis Alexandri Papæ IV. prædecessoris nostri, causas electionum Episcoporum, seu super electionibus Episcoporum extoras, non immerito majoribus causis annumerans, cognitiones ipsarum per appellationes quaslibet devolvi afferat ad Apostolicæ sedis examen: Nos tamen & temerariam appellantium audaciam, & effrenatam appellationum frequentiam refrenare volentes, hac generali constitutione auximus providendum: ut si extra iudicium in prædictis electionibus, vel in aliis dignitatibus Episcopatu majoribus celebratis, expressa causa manifeste frivola c contigerit appellari, per appellationem hujusmodi nequaquam ad sedem eandem negotium devolvatur, sed cum in electionum earundem negotiis, in iudicio, vel extra iudicium appellatur in scriptis, ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari, ad sedem ipsam hujusmodi negotia deferantur. Cæterum in præmissis omnibus casibus liceat partibus ab hujusmodi appellationibus, nulla tamen interveniente pravitate, recedere, antequam præfata sedi fuerint præsentata. Inferiores autem iudices, quorum erat ipsarum causarum cognitio appellatione cessante, an in hoc pravitas intercesserit, ante omnia diligenter inquireant: & si eam intercessisse repererint, se de causis ipsis nullatenus incomitant, sed præfigant dictis partibus terminum peremptorium competentem, in quo cum omni-

a Vid. Pauerm. in cap. 2. De consuet. & Bal. cons. 229. part. 2. b Vid. gloss. in cler. ad compependas. de sequest. poss. & fru. Do. c Frivola causa appellandi, quæ dicitur, vide in cap. cum appellationibus, infra de appell. hoc lib.

omnibus actis & munimentis suis Apostolico se conspectui representent.

C A P. XI.

Si inter reliqua, quæ obijciuntur promovendo ad dignitatem, obijciatur evidens defectus scientia vel persona, illud ante omnia examinari debet. Et si reperietur falsum, opponens a prosecutione negotii repellitur, et punitur perinde ac si defecisset in probatione omnium obiectorum. Joan. Andr.

Idem in eodem.

SI forte inter cetera, quæ obijciuntur electo aut postulato, seu alias promovendo ad aliquam dignitatem evidentem scientiæ, vel aliam personæ defectum opponi contingat: in discussione obiectorum illum statum ordinem incommutabiliter observandum, ut promovendus super defectu ipso ante omnia subjiciatur examini: cujus eventus examinandis aliis aut dabit initium, aut negabit. Ceterum si premissi examinis exitus hujusmodi oppositiones docuerit veritate destitui, opponentes omnino a prosecutione cause, in qua talia objecerunt, excludimus: & perinde puniri decernimus, ac si penitus in probatione omnium, quæ objecerant, defecissent.

C A P. XII.

Qui gravaverit aliquam personam Ecclesiasticam, vel ejus consanguineos, vel Ecclesias seu bona pro eo, quod eum pro quo rogabatur, eligere noluit, ipso facto excommunicatus est. Joan. Andr.

Idem in eodem.

SCiant cuncti, qui Clericos vel quoslibet alias personas Ecclesiasticas (ad quos in aliquibus Ecclesiis, monasteriis, aut aliis piis locis spectat electio) pro eo quod rogati, seu alias inducti, cum pro quo rogabantur sive inducebantur, eligere noluerint, vel consanguineos eorum, aut ipsas Ecclesias, monasteria, seu loca cetera, beneficiis sive aliis bonis suis, per se vel per alios spoliando, seu alias injuste prosequendo a, gravare presumpserint: se ipso facto excommunicationis sententia innodatos.

C A P. XIII.

Primo punit usurpantes de novo custodiam vacantium Ecclesiarum. Secundo punit Clericos et Monachos hoc fieri procurantes. Tertio punit Clericos se salibus non opponentes. Quarto punit, qualiter debeant se habere habentes talem custodiam ab antiquo. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Generali constitutione sancimus, universos & singulos qui regalia, custodiam, sive guardiam, advocacionis seu defensionis titulum in Ecclesiis, monasteriis seu quibuslibet aliis piis locis, de novo usurpare conantes, bona Ecclesiarum, monasteriorum, aut locorum ipsorum vacantium occupare presumpunt, quantæcunque dignitatis honore presuleant: Clericos etiam Ecclesiarum, Monachos monasteriorum, & personas ceteras locorum eorundem, qui hoc fieri procurant, eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere. Illos vero qui se (ut deberent) talia facientibus non opponunt, de proventibus Ecclesiarum, seu locorum ipsorum, pro tempore, quo premissa sine debita contradictione permiserint, aliquid percipere districtius inhibemus. Qui autem ab ipsarum Ecclesiarum ceterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua consuetudine jura sibi hujusmodi vindicant, ab illorum abusu sic prudenter abstant, & suos ministros in eis sollicite faciunt abstinere, quod ea, quæ non pertinent ad fructus sive redditus provenientes vacationis tempore, non usurpent: nec bona cetera, quorum se asserunt habere custodiam, dilabi permittant, sed in bono statu conservent.

C A P. XIV.

Parochialis Ecclesia nemini conferatur, qui non sit idoneus scientia, moribus & aetate: & si conferatur non at-

a. Vid. cap. felicis. infr. de panis camibi. neq.

singenti XXV. annum, non valet collatio. Ille autem, cui talis Ecclesia collata fuerit, tenetur personaliter residere, & intra annum Sacerdos fieri: si autem promotus non fuerit, elapso anno privatus est ipse jura. Super residentia autem Prælati ejus ad tempus poterit dispensare. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Licet canon a felicis recordationis Alexand. Papa III. præd. nostro editus, inter cetera statuerit, ut nullas regimen Ecclesiæ parochialis suscipiat, nisi XXV. annum ætatis attigerit, ac scientia & moribus commendandus existat, quodque talis ad regimen assumptus hujusmodi, si monitus, non fuerit præfixo a canonibus tempore in Presbyterum ordinatus, a regimini ejusdem amoveatur officio, & alii conferatur. Quia tamen in observatione canonis memorati se multi exhibent negligentes: nos periculofam illorum negligentiam volentes juris executione suppleri, præsentis decreto statimus, ut nullus ad regimen parochialis Ecclesiæ assumatur, nisi sit idoneus moribus a, scientia & aetate: Decernentes collationes de parochialibus Ecclesiis, iis qui non attigerint XXV. annum, de cætero faciendas, viribus omnino carere. Is etiam, qui ad hujusmodi regimen assumetur, ut Gregis sibi crediti diligentius curam gerere possit, in parochiali Ecclesia, cujus Rector extiterit, residere b personaliter teneatur: Et intra annum a sibi commissi regimini tempore numerandum, se faciat ad Sacerdotium promoveri. Quod si intra idem tempus promotus non fuerit, Ecclesia sibi commissa, nulla etiam præmissa monitione, sit præsentis constitutionis auctoritate privatus. Super residentia vero (ut præmittitur) facienda, possit Ordinarius gratiam dispensationis ad tempus facere, prout causa rationabilis id exposcit.

C A P. XV.

Parochialis Ecclesia non commendetur, nisi constituto in ætate legitima & Sacerdotio: & tali, non nisi una: & illa tunc demum, cum necessitas vel utilitas exigat. Talis autem commenda ultra sex menses non duret. Quod contra prædicta factum fuerit, est irritum ipso jure. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Nemo deinceps parochialem Ecclesiam, alicui non constituto in ætate legitima & Sacerdotio, commendare præsumat: nec tali etiam nisi unam, & evidenti necessitate, vel utilitate ipsius Ecclesiæ suadente. Hujusmodi autem commendam (ut præmittitur) rite factam, declaramus ultra semestris temporis spatium non durare: statuentes, quicquid fecus de commendis Ecclesiarum parochialium actum fuerit, esse irritum ipso jure.

C A P. XVI.

Hæc decret. fuit multum utilis suo tempore, antequam Papa reservaret sibi provisiones Episcopatum. Gloss. prima ponit summarium: & secunda divisionem. Dominicus.

Nicolaus III. (an. 1278. Romæ.)

Cupientes Ecclesiarum vacationibus e periculosis occurrere, ac malignantium subterfugiis obviare: jam provisivis remediis, alia (quæ patenter ipsa rerum experientia ad eam expeditionem indicavit utilia) remedia experta subjungimus: & quod felicis recordationis Gregorius Papa X. prædecessor noster, de electionibus presentandis electis, & ipsorum electorum petendo, ac adhibendo consensu salubriter statuit, in suo robore, cum infra scripti temporis moderatione, in presentandis electionibus permanere volentes: sed quod trimestri tempore post consensum ad petendas confirmationes infi-

a Idem cavetur in Concil. Lat. sub Innoc. III. cap. 10. & in Concil. Trid. sess. 7. de reform. cap. 7. & sess. 24. de reform. c. 12. b Idem cavetur in Conc. Trid. sess. 6. de reform. c. 2. c Vacatio simpliciter dicta continet omnem modum vacandi. vid. c. susceptam. de rescript. sup. eod. Phil. Fons.

instituit, quoad illas, quæ petuntur, vel peti debent a sede Apostolica, temperantes: cum (interdum aliquorum locorum vicinitas minus exigit, aliquorum a distantia prolixius tempus exscolat:) hac generali & in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut omnes electi cathedralium, vel regularium Ecclesiarum (quorum electionum confirmationes vel infirmationes, ad ipsius sedis examen deducit immediata subiectio, vel appellatio interiecta devolvit) intra unum mensem post consensum, vel post obtentam de ipsorum electione notitiam, si eam debito tempore non contigerit presentari, ad sedem ipsam iter arripiant, & extunc, sive intra præscriptum tempus iter arriperint, sive non, absque fraude, quam cito poterunt commode, locorum considerata distantia, peturi suarum electionum confirmationes, vel procuratori electiones suas, quibus poterunt modis licitis comparere, cum omnibus actis, iudicibus & munimentis suis, & processus suos contingentibus, coram nobis personaliter teneantur. Quod si per viginti dies, post lapsum ex qualitate locorum moderandi temporis, expectati, sive eligentes, sive opposites venerint, sive non: personaliter comparere, & suarum electionum confirmationem, vel perfectionem, seu executionem petere, nulla iusta interveniente, contempserint: de qua intra prædictos viginti dies proposita, intra quindecim dies post tempus huiusmodi, coram nobis, vel alio, seu aliis deputando, vel deputandis a nobis, si admittenda videbitur, teneantur apud sedem ipsam facere plenam fidem. Nisi vel intra eodem viginti dies, seu prædictos quindecim, eo casu tantum, cum ad prædictam causam propositam, ut prædicatur, & admissam probandam concessi fuerint, talia & tam verisimilia proponi contingeret, quæ b iudicio præsentis electos ipsos ab infra scripta poena merito excusarent: & propter quæ forsitan videretur eidem ad prædictam comparationem tempus prolixius indulgendum. Insuper etiam eo casu, quo ad personalem electorum comparationem excusandam, aliquam iustam causam proponi contigerit, vel admitti: nisi tunc intra idem tempus iusto impedimento cessante, per procuratorem ad præmissa omnia sufficienter instructum, & nihilominus ipsa causa cessante, ut præmittitur, se personaliter presentaverint: electiones de ipsis factas, eo ipso viribus vacuantes, ipsos omni iure, si quod eis per electionem huiusmodi quæsitum esset, decernimus esse privatos. Electos vero, qui se sine actis, iudicibus & munimentis suis, & processus suos contingentibus personaliter, vel per procuratorem, ut præmittitur, presentaverint: ea volumus, ex contemptu constitutionis huiusmodi, eo casu poena percipi, ut pro exhibendis illis alibi, quam apud sedem ipsam, nisi ex iusta causa, non possint dilationem aliam obtinere. Ad hæc, ut diligens inquisitio super electionibus, & eligentibus, & electis ac aliis præmissa contingentibus, plena informatio possit haberi (quam informationem per procuratores, qui ut plurimum constituuntur absentes, & processus ignari, cursus causarum non sentit de facili provenire) de ipsis electoribus duæ personæ ad minus, super negotio ipso, ut de electis præmittitur, sufficienter instructæ, quando electionem concordem esse contigerit, infra idem tempus, per c Capitulum expensis bonorum ad Prælatum ipsius Ecclesiæ, de cuius electione agitur, pertinentium, si sint discretæ, alioquin communium, vel per ipsam Capitulum aliunde

provisorum, si de ipsis discretis, vel communibus tunc adhiberi non possint, ad omnia instructæ (inquam plenarie) transmittantur. Si vero in discordia electio, vel electiones ipsa processerint: tunc duæ personæ ad minus de parte qualibet (cum sint plures) vel de parte electi (cum electio una processerit) necessariis & moderatis expensis electorum. Quas si electi exhibere contempserint (nisi forsitan ipsos facultatum impotentia pro qualitate negotii excusaret) omni iure ipsis ex tali electione quæsitum priventur. Et quanto a unicus est electus, cui aliquis vel aliqui se opponunt, eo casu tam opponens, quam opposites huiusmodi, si duo tantum, vel si plures, duo ad minus ex ipsis opponentibus, expensis ipsorum opponentium propriis plene (ut dictum est) cum actis & munimentis instructi b compareant: ut per præmissas personas, vel negotium plenarie instrui, vel sedes eadem valeat informari, an Ecclesiarum utilitate pensata, & aliis inspectis circumstantiis, super habendis aliquibus probationibus, seu quibuscumque aliis si e alibi facienda commissio, vel (æquitate suadente) partes potius apud sedem ipsam in probationibus & aliis sint arctandæ. Ceterum si eligentes electiones ipsas concorditer vel in discordia celebratas, intra octo dies, postquam commode poterunt, electis presentare distulerint: ipsos, qui culpabiles in hoc extiterint (quoad se a processus prosecutione totaliter excludentes, omnibus beneficiis suis, quæ in ipsa Ecclesia, de cuius electione agitur, obtinent, per triennium continuum extunc inchoandum, volumus eo ipso fore suspensos: ad quæ si intra illud tempus se propria temeritate, vel alio quæsito colore ingesserint, illis ipso iure perpetuo sint privati. Vel si personas instructas, ut præmittitur, (etiam si opposites vel electi mittere vel venire, seu expensas ministrare contempserint) designare neglexerint (nisi eos Capituli, vel contradicentium paucitas, seu alia iusta & probabilis causa evidenter excuset: in quo casu procuratorem sufficienter instructum mittere, & nihilominus cessante causa dictas personas dirigere teneantur:) & a totali (quoad se) prosecutione processus, & a proventuum beneficiorum, quæ in Ecclesia ipsa obtinent, per triennium continuum perceptione priventur: opponentis vel opponentium (cum unicus est electus) contumacia simili poena plectenda: nihilominus tamen in præmissis casibus, quibus eligentes vel opposites, quoad se processus prosecutione privantur, electis super hoc in prosecutione sui juris nullam præiudicium generetur. Denique cum ad postulationem concordem vel discordem procedi contigerit, & aliqui patientes in ordinem vel ætate defectum, vel his similes postulentur, (non qui aliis Ecclesiis alligati, liberum non habent sine nostra permissione volatum: circa quos taliter alligatos, nihil de veteris iuris observantia immutamus) postulatos huiusmodi, & postulantes eisdem, ea moderata restrictione perstringimus, ut eo salvo, quod postulati huiusmodi, nec suis postulationibus præstare consensum, nec (ut de electis dictum est) exhibere expensas aliquibus teneantur: sed postulantes ipsi concorditer vel discorditer expensas ipsas personis talibus subministrant, postulatos in veniendo (si non disenserint) & postulantes in mittendo personas instructas (ut in concorditer vel discorditer electione) per omnia (ut supra præmittitur) moderatio præmissa constingat: & negligentes statuta ibidem, simili poena percipiant: nec per hoc, quod de postulatis pro

a A. ita: & aliquorum, & c. b A. ita: qua in iudicio, & c. c Hæc periodus in antiq. Codic. ita habet: per Capitulum in expensis, de bonis ad Prælatum ipsius Ecclesiæ, de cuius electione agitur, pertinentibus, si sint discretæ: alioquin de communibus vel per ipsum Capitulum abunde provisum, & c.

a Hæc periodus ut plurimum in antiq. exemplaribus ita legitur: Et quando unicus est electus, cui aliquis vel aliqui se opponunt in expensis ipsorum propriis, eo casu tam opponens, quam opposites huiusmodi, si duo tantum, vel si plures, duo ad minus ex ipsis opponentibus in expensis ipsorum opponentium, plene, & c. b A. instructa.

pro celeri Ecclesiarum expeditione statuitur, postulationes ipsæ minus dependere intelligantur a gratia, quam antea dependebant. Porro in singulis casibus suprascriptis, in recuperandis, vel reddendis expensis eligentium, electorum, postulantium, & etiam postulati, illud feruari decernimus, quod iustum fuerit, seu æquitas canonum iudicabit.

C A P. XVII.

Glossa prima dividit, & summar totum sextum. vide eam. Dominicus.

Idem (an. 1378. Roma.)

Fundamenta militantis Ecclesie, in montibus sanctis Prophetæ a memorans, per montes Apostolos & prædicatores patenter insinuat, quibus tota huiusmodi ædificii fabrica confiderenter innititur: qui firmæ b bases Ecclesie super fundamento, præter quod nemo aliud pugnare potest, quod est Christus Jesus, veluti summo angulari lapide solidantur: ut veritas, quæ antea legis & Prophetarum præconio vehebatur, per Apostolicam tubam in salutem universitatis exiret, sicut scriptum est: *In omnem terram exiit sonus eorum: & in fines orbis terra verba eorum.* Huius autem muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum voluit officium pertinere, ut in beato Petro Apostolorum omnium summo, principaliter collocaret: ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet, hunc enim in consortium individue unitatis assumptum, id, quod ipse erat, Dominus voluit nominari, dicendo d: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:* ut æterni templi structura Deo ædificante constructa, mirabili munere gratiæ Dei in Petri confisteret firmitate: cui Salvatoris nostri miranda provisio beatum Paulum in Apostolatu gentium per dexteram societatis e adiunxit. Isti sunt, per quos Evangelium Romæ resplenduit. Isti sunt ejus Patres, verique pastores. Isti sunt, qui una die pro merito, uno loco pro gloria sub uno persecutore pro parili virtute compassi, urbem ipsam glorioso cuore martyrii Christo Domino consecrarunt. Isti sunt, qui illam in hanc gloriam provexerunt, ut sit gens sancta, populus electus, civitas sacerdotalis & regia: per sacram beati Petri sedem caput totius orbis effecta. Ne autem ipsa mater Ecclesia in congregatione & pastura fidelium temporalibus careret auxiliis, quin potius ipsis adjura, spiritualibus semper proficeret incrementis, non absque miraculo factum esse concepitur, ut occasionaliter Constantini Monarchæ a Deo provisiva, sed curata baptismalibus fomentis infirmitas, quandam quasi adjiceret ipsi Ecclesie firmitatem, qui quarto die sui baptismatis, una cum omnibus satrapis, & universo senatu, optimatibus etiam, & cuncto populo, in persona beati Sylvestri, sibi Romanam concedendo urbem relinquens, ab eo & successoribus ejus, per pragmaticum constitutum disponendam esse, & decernens in ipsa urbe utriusque potestatis Monarchiam Romanis Pontificibus) declararet: non iustum arbitrans, ut ubi Sacerdotii principatum, & Christianæ religionis caput Imperator cœlestis instituit, illic Imperator terrenus habeat potestatem: quin magis ipsa Petri sedes in Romano jam proprio solio collocata, libertate plena in suis agendis per omnia potiretur: nec ulli subesset homini, quæ ore divino cunctis dignoscitur esse præalata. Decet namque ipsi Romano Pontifici, per fratres suos sacrosanctæ Romanæ Ecclesie Cardinales (qui sibi in executione officii Sacerdotalis coadjutores assunt) libera provenire consilia: decet ipsius nullo modo vacillare iudicia: ut fratres

ipfos nullus secularis potestatis metus exterreat, nullus temporalis favor absorbeat, nullus eis terror immineat, nihil eos a veri consilii soliditate removeat: quin, cum per ipsum Romanum pontificem in quibuscunque negotiis contingeret eorum peti consilia in consulendo, per omnia liberi eidem Romano Pontifici in omnibus, quæ pro tempore imminet, libere consulant & assintant, ipsaque Romani Pontificis Vicarii Dei, quæ suis temporibus occurrerit electio, & eorundem a Cardinalium (cum expedierit) facienda promotio, in omni libertate procedant.

Digne itaque ad urbem ipsam ejusque regimen aciem nostræ considerationis extendimus, ut felici ducta regimine, præservetur a noxiis, & optatæ semper proficiat incrementis. Nunquid obduxit oblitio, quæ urbi, quæ incolis nota dyspeçdia intulerunt hæstenuis peregrina regimina? Nunquid non hæc destructio monum, deformatio proveniens ex ruinis, luce clarius manifestant? Nunquid non hæc fidelium contrectata b deposita? Nunquid non hæc ipsa veneranda Dei templa præfidentis manu sacrilega diebus nostris nefarie violata proclamant? Quod plura? Nonne ipsius urbis retroactis temporibus incorrupta constantia, sub regentis e eo tempore nefando subversa est regimine? ipsamque urbem speculum fidei tanta resperit infamia, ut matre sua Romana Ecclesia filia prædilecta deviare compulsa, quondam Conradinum, qui de venosâ radice Federici quondam Romani Imperatoris, colubri tortuosi, iusto ipsius Ecclesie iudicio reprobati, prodiisse videbatur in Regulam: quique ad exterminium Romanæ matris Ecclesie manifestis indicis una cum suis fautoribus asperabat, & in contemptum Dei & suæ matris, ac ipsius urbis opprobrium patenter reciperet d, recepto faveret, constituens se per hæc e tam patentis hostis suæ matris Ecclesie filiam adjuricem. Hoc ipsi Romæ præstiterunt Senatores incogniti, hoc Præfides improvisi, ut gloriosa civitas redderetur in gloria, sua stabilitas vocaretur instabilis, suæque constantiæ antiquata soliditas, linguis hominum vocaretur infirma. Proinde officii nostri debitum circa huiusmodi tam periculosos eventus ad libram moderaminis erigentes, tantæ subversionis occasiones ita salubris remedii appositione præcidimus, ne illorum c qui ipsam Rempublicam laudabiliter hæstenuis gubernaverunt, videamur gloriam fugillare vel merita, quæ illis apud infallibilem, & scientem omnia retributorem, de jam perlatis quasita laboribus salva persistant. Ut ergo circa regimen ipsam talis adhibeatur in omnibus cum discretione solertia, per quam ipsi Romana Ecclesia plena libertas (quæ in omnibus & per omnia sibi debetur) optata proveniat: vitentur jam experta pericula, & Romanus f populus ab opprimentium protectus incurfus sedeat, sedendo quiescat in pulchritudinem g pacis, in tabernaculis fiducia, & temporalium requie opulenta, de fratrum nostrorum consilio, hac irrefragabili & in perpetuum valitura constitutione sancimus: ut quocumque & quotiescunque Senatoris electio vel alterius quocumque nomine censeatur, qui quocumque modo vel quocumque titulo ipsius urbis debeat præesse regimini, in posterum imminet: nullus Imperator seu Rex Romanorum, aut alius Imperator, vel Rex, Princeps, Marchio, Dux, Comes aut Baro, vel quicunque alterius notabilis præminentie, potentie seu potestatis, excellentie vel dignitatis existat, frater, filius

a *Quales Cardinales eligi debeant, habetur in Concil Trident. sess. 24. de reform. c. 2. circa finem.* b *aliter, constructa.* c *Hæc periodus ita legitur: Sub regentis eo tempore subversa, regimine: ipsam urbem speculum fidei, &c.* d *Alias exciperet.* e *al. per hoc. al. per hanc. fal. ita: & Romanorum populus. g al. pulchritudine.*

a Psalm. 86. b 2. Corinth. 3. c Psalm. 18. Rom. cap. 10. d Matth. 16. c al. societates.

Ius vel nepos a eorum ad tempus, vel in perpetuum, seu quivis alius, ultra annuale spatium quovis modo colore vel causa, per se vel aliam personam quomodolibet submitendam, in Senatore, Capitaneum, Patricium, aut Rectorem, vel ad ejsdem urbis regimen seu officium nominetur, eligatur, seu alias etiam assumatur, absque licentia sedis Apostolicæ speciali, per ipsius sedis literas concessionem licentiæ hujusmodi specialiter exprimentes. Quod si fecus factum fuerit, neminatioem, electionem & assumptionem hujusmodi decernimus esse nullas, ac carere omni robore firmitatis: & non solum nominatores, electores, & assumptores, verum etiam nominati, electi & assumpti, si hujusmodi nominationi, electioni, seu assumptioni consenserint, aut se de ipsis quolibet modo intromiserint, intendentes & obedientes eidem, & in hoc omnes dantes ipsis nominatoribus, electoribus, assumptoribus, aut nominatis, electis, vel assumptis, auxilium, consilium vel favorem, publice vel occulte, cujuscunque dignitatis vel præminentie, conditionis aut status extiterint, eo ipso sententiam excommunicationis incurant, ac nihilominus ipsos nominatos, electos seu assumptos, si contra constitutionem præsentem prædictis nominationi, electioni vel assumptioni consenserint, aut se quoquo modo illis ingesserint *b*, & eorum posteros in perpetuum omnibus feudis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, gratiis & honoribus, quæ prædicta seu alii tenent Ecclesiis, censemus esse privatos: ita quod illi, ad quos eorum collatio, concessio seu dispositio pertinet, resumendi ea, aut retinendi, concedendi seu conferendi aliis, seu de ipsis etiam disponendi (prout ad eos pertinet) liberam habeant potestatem & ne taliter nominati, electi vel assumpti de sua pertinacia vel contemptu valeant gloriari, nos quolibet mandata, præcepta, ordinationes & statuta, quæ fecerint, omnesque sententias, quas tulerint, & quequid penitus in contractibus & obligationibus seu quibuscunque aliis, urbis nomine vel tanquam Senatores, Capitanei, Patricii aut Rectores, vel Officiales ipsius egerint, irrita prorsus exnunc & vacua nunciamus. Judices vero & Tabelliones, qui super his aut eorum aliquibus contra præsentis constitutionis edictum patrocinari vel instrumenta conficere forte præsumpserint, iudicatus & tabellionatus officii se noveant esse privatos. Contemptores quoque, seu violatores præmissorum, vel aliquorum, vel aliorum eorum, ab hujusmodi excommunicationis sententia (præterquam e in mortis articulo) absolvi non possunt, nisi per Romanum Pontificem, vel de ipsius petita & obtemperata licentia speciali: non obstantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, concessionibus, constitutionibus, consuetudinibus & statutis quacunque firmitate vallatis, quæ in præmissis omnibus volumus aliquibus vel alicui suffragari: sed omnia, quoad illa decernimus non tenere. Et *d* autem cives Romanorum, qui ex ipsa urbe naturalem duxisse noscuntur originem, aut quivis alii qui in ipsa ejusve territorio, non advenit, sed continui habitatores extiterant *e*, quoad honores ipsius urbis, aut regimen, gratiosius sanctionibus potiantur: non intendimus, quod præsens constitutio tales excludat quin ad unum annum duntaxat, vel ad aliud tempus brevius nominari ad ipsius regimen, & officium eligi valeant, ac

assumi: etiam prædictorum Principum & aliorum fratres, filii vel nepotes existant: aut etiam si extra urbem & ipsius territorium sub nomine comitatus, baronie, seu cujuscunque alterius tituli in hominibus *a* vel locis aliquibus jurisdictionem seu potestatem aliquam temporalem vel perpetuam obtinerent: dummodo prædicta jurisdictioni vel potestati extra urbem & territorium præfata consistens, non tantæ præminentie vel notabilis potentatus existat, quod eam *b* obtinentes ejus occasione vel causa cum aliis exclusis a dicto urbis regimine (ut præmittitur) præsentis constitutionis oraculo rationabiliter includantur.

C A P. XVIII.

Canonice cathedralis Ecclesia ipso jure vel per sententiam (præterquam in casu negligentia) eligendi potestas, se privatis, ad Papam jus devolvitur eligendi: in inferioribus Ecclesiis semper ad proximum superiorem devolvitur. h. d.

Bonifacius VIII. (an. 1299. Roma.)

Quanquam in casu *e* negligentie sit statutum a jure, ut Ecclesia cathedrali vacante si per eos, ad quos spectat, non fuerit electio de Prelato intra tempus debitum celebrata, eligendi potestas ad superiorem proximum devolvatur: hoc tamen non est ad casum alium extendendum. Igitur si electores in hujusmodi Ecclesia, vel ipso jure, cum eligunt scienter indignum, vel per sententiam, cum formam traditam in generali Concilio non observant, eligendi potestate priventur: non ad dictum superiorem, sed ad Romanum Pontificem potestas eadem devolvitur. Secus autem in inferioribus Ecclesiis est censendum.

C A P. XIX.

Constitutione, Ut circa, non satisfecit appellans, qui distinctivo juravit se credere opposita esse vera, vel qua sufficere deberent ex eis. Joan. Andr.

Idem.

Is, qui contra electionis formam vel electi personam aliqua obiciens, ad sedem Apostolicam appellavit, corporali a se prestitum juramento, quod illa, quæ in appellatione sua expresserit, vel ea, quæ de ipsis deberent sufficere, vera esse credebat, & se posse probare: non est super objectis vel expressis hujusmodi audiendus. Cum non simpliciter, sicuti tenebatur juxta constitutionem felicitis recordationis Gregorii Pape X. prædecessoris nostri, editam in Concilio generali Lugdunensi, juraverit, expressa eadem seu objecta se credere vera esse, & se posse probare: sed indeterminate illa, vel ea, deberent sufficere de eidem.

C A P. XX.

Qui contra certam personam, ne eligatur, appellat, constitutionem, Ut circa, servare tenetur. Joan. Andr.

Idem.

Qui contra certam & nominatam personam, ne ab aliis eligatur, ad sedem Apostolicam, antequam fiat electio, duxerit appellandum, debet per omnia in appellando servare formam constitutionis felicitis recordationis Gregorii Pape X. prædecessoris nostri (Ut *f* circa) editæ

a Vid. l. 2. §. 1. ff. de grad. & bast. in l. omnes populi. gloss. in c. nonnulli. de rescript. *b* Dicit Pet. de Anch. nisi hoc fuisset expressum pena privationis feudi, non transivisset in filium, quod tamen ipse latius distinguit Font. *c* Quia tunc nulla est casuum reservatio, & ideo omnes Sacerdotes quoslibet penitentes a quibusvis peccatis & censuris absolvi possunt. Concil. Trident. sess. 24. cap. 7. de casuum reserv. *d* alis. ut autem cives Romani, & alios, existierint.

a alis. in nominibus *b* Distio, eam, deest in manuscriptis Codicibus. *c* Pena imposta per jus in casu negligentia, non includit casum delicti, & sic non purificantur negligentia et delictum. In Concilio Lateranensi generali sub Innocens. III. cap. 21. *d* In generali Concilio Lateranensi sub Alexand. III. cap. 24. *e* Potest dici persona certa licet suo nomine non nominetur, de testibus. cap. licet ex quadam. *f* Nota argumentum, quod alleganti aliquid statutum sufficit, quod allegat principium ipsius, absque eo quod totum extensum producat. sup. proxima. Dem.

edita in Concilio Lugdunensi, ac si electione jam facta cum contingeret appellare. Alioquin non observans, pœnæ constitutionis ejusdem se noverit subiacere.

C A P. XXI.

Si compromissum est in plures ut eligant, per unum faciendâ est electionis pronuntiatio, sicut quando proceditur per formam scrutinii: aliter electio facta non tenet. Joan. Andr.

Idem.

Sicut a cum per formam scrutinii ad electionem proceditur, est per unum pronuntianda & faciendâ communis electio, secundum canonica instituta: sic & per unum debet fieri, cum per formam proceditur compromissi. Quamvis in arbitris compromissariis lex b humana innuat, quod ab eis omnibus sit pronuntiatio faciendâ: alioquin a pluribus compromissariis facta simul electio, eo ipso viribus non subsistat.

C A P. XXI.

Decret. supra eodem, licet canon. in collegiatis parochialibus Ecclesiis, & assumptis ad ipsarum regimen, locum non habet. Joan. Andr.

Idem.

Statum d felicitis recordationis Gregorii X. Papæ predecessoris nostri de iis, qui ad parochialium Ecclesiarum regimen assumuntur e, promovendis ad Sacerdotium intra annum, alioquin eisdem Ecclesiis sint privati: quod (cum sit pœnale) s' restringi potius convenit, quam laxari: declaramus ad collegiatis Ecclesiis, etiam si alias parochiales extiterint, & ad assumptos ad earum regimen non extendi, sed antiqua jura servari debere potius in eisdem.

C A P. XXIII.

Si Compromissarius secundum traditam sibi metam (Scrutariis & in scriptis redactis voluntatibus singulorum) illum eligat, in quem non major pars Capituli, sed plures aliorum comparationis consenserunt: non tenet electio, cum præter formas Concilii fuerit celebrata. Joan. Andr.

Idem.

Si cui eligendi potestas data fuerit sub hac forma, ut ipse secreto & sigillatim votis singulorum de Capitulo exquisitis & in scriptis redactis illum eligat, in quem plures de Capitulo partium & comparatione minorum consenserint, licet consentientes majorem partem totius Capituli non attingant, ipseque factio hujusmodi scrutatio & in scriptis redacta, juxta traditam sibi formam eum, in quem non major pars, sed plures de dicto Capitulo, quam in quenquam alium direxerant vota sua, duxerit eligendum: Talis electio (cum præter formas, quas generale Consilium servari statuit in electionibus celebrandis, decernens eas si aliter fuerint, non valere, fuerit attentata) robur non obtinet firmitatis.

C A P. XXIV.

Ex vocatione quocumque modo facta in discordia de Religioso mendicante ad pralaturam extra administrationem sui ordinis, non acquiritur illi jus: nec consentire poterit etiam de Pralati licentia. Idem de vocatione facta a minori parte numero ad quamlibet pralationem de religioso non mendicante: & secus factum irritum decernit. Et ponit istud cap. unum speciale in mendicantibus. Joan. Andr.

a Vid. Concil. Lat. sub Innoc. III. c. 4. ubi traduntur varia electionum forma. b Leges civiles possunt allegari in foro canonico: de quo supra de nov. oper. nunt. cap. 1. & 2. Dill. c. al. subsistit. d Vid. Card. Conf. 30. e Cap. licet Canon. lectum habet qualitercumque sit provisum de parochiali Ecclesia: cum dicat secus, assumuntur, quod congruit cuilibet modo provisionis. f Nota, jura pœnalia stricte esse interpretanda. g. in pœnis. de reg. juris. g Appellatione majoris partis intelligitur de majori parte totius, non autem de majori parte comparatione aliarum minorum.

Idem.

Uotendam a oculis sic vitium ambitionis excœcat, quod quasi suæ professionis inmemores, qua contemptis honoribus, abjectis divitiis, spiritibus delictis, arbitrium proprium subjugarunt alterius ditioni, retro respiciunt ad aratrum manu missa, dum precipitantur in litigiorum anfractus, & b causarum itreptus se involvunt, & extra administrationis proprii ordinis solum pralaturæ descendere moluntur, electionibus, postulationibus seu provisionibus de se in discordia celebratis, improvide præstantem consensum, præbentem assensum a suo superiore nonnunquam extorta licentia potius, quam obrita: ex quo animarum & Ecclesiarum dispendia nocimus provenisse, & proventura majora in antea verisimiliter formidamus. Volentes igitur huic pesti salubri remedio obviare, præcipienti constitutione sancimus, ut nulli Religioso Prædicatorum, Minorum, Eremitarum sancti Augustini, aut quorumlibet mendicantium ordinum ex electione, postulatione, provisione, seu vocatione ad aliquam extra administrationem sui ordinis pralaturam in discordia de se facta jus de cetero acquiratur: nec eorum aliquis tali electioni, postulationi, provisioni, aut vocationi quoquo modo valeat consentire: etiam magistris, aut ministris, vel prioris generalium eorundem ad id accesserit licentia vel consensus. Circa e Religiosos quoque alios cujuscunque conditionis vel status existant, volumus hoc servari, ut nec ipsi electionibus, postulationibus, provisionibus, aut vocationibus, a minori parte numero ad pralationes quaslibet de se factis (quæ hoc ipso, quod a minori parte processerint, nullum prorsus tribuant jus eisdem) suum audeant præstare consensum: etiam si super hoc assensus vel licentia suorum intenderit Pralatorum. Nos enim quicquid contra præmissa vel eorum aliquid a quoquam contigerit attentari, omnino decernimus irritum & inane.

C A P. XXV.

Non potest electus duas electiones prosequi, petendo confirmationem ex illis: etiam si protestetur se contentum altera, per quam consequi possit sua intentionis effectum: necesse ergo habet alteram eligere: qua electa, ad alteram redire non poterit. Joan. Andr.

Idem.

Ut quis duas d electiones de se in aliqua Ecclesia celebratas prosequatur insimul, & confirmationem petat ex eis (cum non nisi ex una ipsarum valeat jus habere) rationi consonum non putamus: Etiam si contentum esse velle altera, per quam suæ intentionis consequi possit effectum, in initio protestetur. Oportet ergo eum, ne cum ipsius Ecclesie, vel sui adversarii, si quem habet, discrimine in incerto vegetet) eligere, quam prosequi velit ex illis: & confirmationem petere tantummodo ex eadem: regressum ad aliam, cui per electionem alterius renunciare, sibi que jus ex ea non competere proficere videtur, nullatenus habituram.

C A P. XXVI.

Si electus non consentit, vel post consensus renunciat, vel moritur, vel propter occultum sui visum electio cassatur: eligentes ad eligendum extrunc integrum tempus habebunt: nisi circa id egerint fraudulenter. Joan. Andr.

Idem.

a Declarat hunc text. prout in Clem. quod circa de elect. b dictio & deest in manuscr. Luc. 9. c Vide Oldrad. conf. 103. & Conc. Trident. sess. 25. tit. de reg. cap. 6. d Nota ex hoc c. posse quem obtinere duplicem electionem in eadem Ecclesia, tamen confirmationem quarere non posse, nisi ex uno. Item non posse aliquem causare titulum super eadem re, nisi ex una causa. vide text. in c. inter dilectos, de fide instrum.

Idem Bonifacius VIII. (An. 1299. Romæ.)

SI electio ex eo non sortiat effectum, quia electus consentire recusat, vel post consensum renunciat juri suo, aut forte diem claudit extremum, seu propter occultum ejus vitium irritatur, electores (qui jam fecerant quod spectabar ad ipsos, intra juris terminum eligendo) habebant a dissensu, renunciatione, morte, vel irritatione prædictis, ac si vacatio nova esset, tempus integrum ad electionem aliam celebrandam: Dummodo nil fraudulenter egerint in præmissis.

C A P. XXVII

Si Religiosus non obtenta licentia consensus electioni de se facta extra suum monasterium, non valet consensus, & irrita est electio.

Idem.

SI Religiosus a (cujus arbitrium b non ex sua, cum velle vel nolle non habeat, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuit, & cuius imperio se subiecit, voluntate dependet) electioni de se ad prælationem aliquam extra suum monasterium, vel suam Ecclesiam celebrat, sui superioris, qui dare ipsam valeat, non petita licentia, & obtenta præsumptè consentire, consensus sic præstitus non tenet, & in poenam præsumptionis illius electio eadem ipso facto vitibus vacuetur omnino.

Solus Superior sine conventu dare potest suo Religioso consentiendi & transeundi licentiam. h. d.

§. 1. Quia vero utrum Religiosus consentiendi electionibus de se factis, & ad prælationes, ad quas electi fuerint, transendi a suis Superioribus, sine fratrum c consilio, licentia dari possit (cum jura super hoc sint varia dubitatur interidum: Nos ad hujusmodi dubitationem tollendam, & ut ordinationes Ecclesiarum ac monasteriorum, in quibus tales electi extiterint, celerius & facilius valeant expediri: decernimus, ut iidem Superiores (suis inquisitis conventibus) electis hujusmodi consentiendi & transendi liberam dare valeant facultatem.

C A P. XXVIII.

Monachus in Abbate eligi non potest, nisi sit expresse professus. Ad dignitatem autem Episcopalem & in seculari & in regulari Ecclesia, talis eligi poterit.

Idem.

NULLUS Religiosus d ad Abbatiam seu prælaturam suam vel alterius religionis de cetero eligatur, nisi antea fuerit ordinem regularem expresse professus. Quod si fecus actum e fuerit, eo ipso irritum habeatur.

Ad dignitatem vero Episcopalem (ad s quam novitii eligantur interdum) talem in secularibus vel regularibus Ecclesiis eligi minime prohibebus.

C A P. XXIX.

Forma electionis tradita per decret. supra eod. Cum dilecti, non est sublata per sequens Concilium: Quia propter. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUM expediat concordare jura juribus, & eorum correctiones (si sustineri valeant) evitari: Decretalem felicis recordationis Innoc. Papæ III. prædecessoris nostri, quæ innuit sub ea forma posse in electionibus licite & compromitti, ut compromissarii secreto & sigillatim voluntatibus omnium inquisitis, illum, in quem major & sanior pars Capituli consenserit, eligere teneantur: declaravimus abrogatam non esse per subsecutum Concilium generale: imo potest in ipsis electionibus ut prius procedi licite per eandem.

C A P. XXX.

Accedens ad sedem Apostolicam pro instruendo negotio electionis per Deer. Cupientes. eundo hac de causa, stando & redeundo integre (præter quotidianas distributiones) percipit fructus beneficiorum, quos percipere posses in ipsa Ecclesia residendo. Joan. Andr.

Idem.

CUM non deceat alicui suum officium esse damnosum: Statuimus, ut ii, qui juxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papæ tertii prædecessoris nostri super hoc editam, ad Apostolicam sedem venerint, eam circa imminendum electionum negotia instructuri: (cum tales Ecclesiarum suarum a profequentes utilitatem, censeferi debeant residentes) fructus beneficiorum suorum, quæ obtinent in illis Ecclesiis, quarum negotia prosequuntur, & etiam aliorum, quos recipere vel possent recipere in ipsis b Ecclesiis residendo, integre (quotidianis distributionibus duntaxat exceptis) recipiant, ad sedem propterea veniendo eandem, ibidemque hac de causa morando, & ad ipsas Ecclesias redeundo, ac si personaliter in eisdem Ecclesiis residerent: Non e obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis Ecclesiarum suarum contrariis, seu privilegiis quibuscunque, per quæ præmissorum effectus possent quomodolibet impediri.

C A P. XXXI.

Is, qui opponit evidentem defectum scientiæ vel personæ, contra promovendum ad aliquam dignitatem, pœnitere non potest. Causam reddit. Joan. Andr.

Idem.

AB eo, qui contra electum vel postulatum seu promovendum ad aliquam dignitatem, inter cetera, quæ obijcit, evidentem d, notorium seu manifestum scientiæ, vel aliam personæ defectum opponit: ipsius defectus oppositio, vel ejus qualitas nequeunt postea revocari. Cum enim opposens (si quod de defectu opposuit hujusmodi, desituit veritate contingat) a prosecutione causæ debeat omnino excludi, & puniri perinde ac si in probatione omnium, quæ objecerat, defecisset: justum est, ut (postquam ad oppositionem eandem processit) nequeat in præjudicium ejus, contra quem opposuit, ulterius pœnitere.

C A P. XXXII.

Canonicus impubes ad electionem non vocatus, non agit de contemptu.

Idem.

EX eo quod ad electionem Episcopi, quæ te in pupillari constituto ætate, in tua Ecclesia extitit celebrata, cum ceteris ejusdem Ecclesiæ Canonicis non fuisi admittis, de contemptu conqueri, aut electionem eandem impugare non potes: Cum tam juris, quam rationis exillar, ut tales (cum discretione careant) ad præstandum in electione suffragium nullatenus admittantur.

Non professi cum professis, vel conversi Laici cum Clericis, electioni interesse non debent. h. d.

§. 1. In Ecclesiis quoque regularibus, vel monasteriis, hi qui non sunt tacite vel expresse professi, non debent cum professis, vel conversi Laici cum Clericis, electionibus interesse.

C A P. XXXIII.

Si ab electione cathedralis vel regularis Ecclesiæ, inscriptis ex causa probabili appelletur ad Papam, ea pendente confirmatio facta per ordinarium non valet. Requirit Deer. Cupientes, non solum quod electus veniat, sed quod usque ad finem negotium prosequatur: & habet locum.

a Vid. Clem. cum concessa. de elect. & Extrav. Benedicti. qua incipit. Si religiosus de elect. b vid. text. ius. c. vi. j. iudic. Dom. c. Nota quod Monachi dicantur fratres. o. causam. sup. de iud. Dom. allegat. ibi. pen. infr. eod. de privil. Four. d vid. Clem. cum rationi. de elect. c. al. ita: factum fuerit. f. al. ita: ad etiam novitii. G. c. g. dictio, licite, deest hic in antiq. Cod.

a Suum potest dici id, quod est suum in parte, & non in toto: nam Ecclesia non est tota Canonici: vide gloss. infr. de prob. cum in illis. b al. ita: in dictis Ecclesiis. c al. ita: non obstantibus quibuslibet aliis consuetudinibus. d Vide text. infr. de verbor. signific. cap. 2. e Vid. c. inquisitionis. supra de accus. Dominio.

cum etiam, cum appellatur a confirmatione vel provisione. Joan. Andr.

Idem.

SI postquam ab electione in cathedrali vel regulari Ecclesia celebrata, fuerit in scriptis ex causa probabilis, quæ probata deberet legitima reputari, ad sedem Apoft. appellatum, electionem ipsam per ordinarium confirmari contingat: hujusmodi confirmatio, nisi prius fuerit canonice ab appellatione ipsa recessum (cum sit ab eo, qui non potuit, a de facto presumpta) nullam obtinebit roboris firmitatem. Si vero electus, qui juxta constitutionem felicitis recordationis Nicolai Papæ tertii, prædecessoris nostri, ad dictam sedem venerat pro electionis suæ negotio prosequendo, de Romana curia sine licentia recesserit, antequam hujusmodi negotium sit finitum, ejus electio auctoritate constitutionis ipsius (quæ non solum ut quis veniat, sed etiam ex sui mente exigit, quod usque ad finem negotium prosequatur) eo ipso viribus evacuetur omnino. Cum autem ab electionis confirmatione vel facta provisione per eum, ad quem propter inferiorum negligentiam fuerat devoluta eligendi potestas, ad sedem appellatur eandem: constitutionem in veniendo & mittendo, & aliis quæ pertinentur, in ea convenit observari.

C A P. XXXIV.

Dispensare possunt Episcopi & superiores cum habentibus parochiales Ecclesias sibi subiectas, quod usque ad septennium studendo non teneantur ad Sacerdotium promoveri: ad Subdiaconatum tamen debent promoveri intra annum: alias sunt privati. Et illo durante septennio debet in illis Ecclesiis idoneus poni Vicarius, de fructibus Ecclesie sustinendus. Elapso septennio debet Rector intra annum in Presbyterum promoveri.

Idem.

CUM ex eo, quod felicitis recordationis Gregorius Papa X. prædecessor noster, statuit in Concilio Lugdun. ut ad regimen parochialium Ecclesiarum assumpti, se ad Sacerdotium promoveri faciant intra annum a sibi commissi regiminis tempore communerandam, & personaliter resideant in eisdem: Alioquin si intra idem tempus promoti non fuerint, hujusmodi Ecclesiis absque mentione alia sint privati: Nonnullis extunc parochiales Ecclesias recusantibus acceptare, legendi & proficiendi (cum eis facultates non suppetant, nec ab Ecclesiis Prelatis de aliis beneficiis in partibus mundi paribus interdum provideatur eisdem) opportunitas sit sublata in grande universalis Ecclesie: quæ ad sui regimen viris literatis permaxime noscitur indigere) pendium & iacturam: Nos super hoc multorum instantia excitati frequenter, volentes cupientibus in scientia proficere, ut fructum in Dei Ecclesia suo tempore afferre valeant opportunum, nulliter providere: præsentis constitutione sancimus, ut Episcopi, eorumque superiores cum iis, qui hujusmodi subiectas sibi Ecclesias obtinent vel obtineant, in futurum dispensare possint libere, quod usque ad septennium literarum studio insistentes promoveri minime teneantur, nisi ad ordinem Subdiaconatus duntaxat, ad quem intra prædictum annum recipiendum (nec sicut a multis de Christi patrimonio sublimatis olim factum esse dignoscitur, a statu retrocedere valeant Clericali) omnino adstringi volumus: & nisi receperint, poena contenta in dicto Concilio eo ipso percelli. Porro septennio prædicto durante, iidem Episcopi & superiores solite providere procurent, ut per bonos & sufficientes vicarios, ab eis in hujusmodi Ecclesiis de-

putandos, animarum cura diligenter exerceatur, & deserviat laudabiliter in divinis, quibus de ipsarum Ecclesiarum proventibus necessaria congrue ministrantur. Elapso vero dicto septennio a, hi, cum quibus fuerit (ut præmittitur) dispensatum, ad Diaconatus & Presbyteratus ordines inter annum se faciant promoveri: alioquin extunc dictam poenam (nisi iusta de causa id omiserint) ipso jure se noverunt incursums.

C A P. XXXV.

Quatuor dicit. Primo, quod ad panam privationis Rectoris parochialis Ecclesia non promeri requiritur, quod annus integer sit completus. Secundo, quod annus ille non currit iuste impedito. Tertio, quod post privationem, Ecclesia eidem conferri non potest. Quarto, quod non promotus, si eo animo receperat Ecclesiam, ut fructus anni perciperet, tenetur ad restitutionem ipsorum. Et qui ea mente contulit, Ecclesiam servare debet indemnem. Joan. Andr.

Idem.

COMMISSA tibi parochialis Ecclesia, quanquam tantum de anno transiverit, quod intra ipsum nequeas juxta statutum generalis Concilii Lugdunensis ad Sacerdotium promoveri: non est nisi tunc demum, cum ex toto b fuerit ipse annus elapsus, censenda vacare, nec potest alteri antea te nolente conferri. Annus autem hujusmodi, qui a tempore illo incipit, quo ipsius Ecclesie regimen commissum tibi extitit, & possessionem ejus pacificam habuisti, vel per te stetit, quo minus haberes eandem, tibi non currit, si promoveri iusto impedimento detentus intra tempus hujusmodi nequivisti. Porro si intra dictum tempus non fueris rationabili causa cessante promotus, tibi Ecclesia ipsa, qua dicti statuti auctoritate jam privatus existis (ne statutum ipsum fiat ludibrio, debitoque frustraretur effectu: & non rebus, sed verbis, cum sit potius contrarium faciendum, lex imposita videatur) nullatenus ea vice poterit iterato conferri. Cæterum si promoveri ad Sacerdotium non intendens, parochialem receperis Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum percipias, ipsam postmodum dimissurus (nisi voluntate mutata promotus fueris) teneberis ad restitutionem fructuum eorandem: cum eos receperis fraudulenter. Illum autem, qui eam tibi contulit, cum te non crederet ad hujusmodi ordinem promovendum (præter divinam, quam exinde incurrit offensam) ad servandam indemnem eandem Ecclesiam decernimus obligari.

C A P. XXXVI.

Abbas exemptus eligitur in Episcopum: sed transire non potest sine licentia Papa vel Legati de latere.

Idem.

SI Abbatem Ecclesie Romanæ immediate subiectum in vestrum Episcopum elegistis, reprehendi exinde nulla ratione poteritis: ei tamen ab alio, quam a nobis vel Apostolicæ sedis Legato, si sit in provincia de latere nostro missus, dari non potest licentia suam deserendi monasterium, & ad vestram Ecclesiam transeundi.

Legatus de latere potest confirmare electiones Episcoporum exemptorum: reliqui non sine speciali mandato. Joan. Andr.

Si. Hujusmodi vero Legatus, qui majus omnibus post. Rom. Pontificem in provincia sibi decreta imperium censetur habere, Archiepiscoporum, Episcoporum, & exemptorum electiones potest ex officio confirmare: Alii autem Legati hoc nequeunt: nisi id eis a sede ipsa specialiter sit commissum.

CAP.

a Gestis a iudice incompetenti sunt nulla. ad hoc supra de iud. et si Clerici. cum si Dom. b Aliis, vacatur. c Alias ita: deminus Gregorius Papa prædecessor noster. d numerandum.

a Dispensare non potest Episcopus ultra septennium cum electo super non promotione ad Sacerdotium. b Ubi statutum præcipit certam poenam solvendam intra annum, illa poena privi non potest, donec annus totaliter sit elapsus. c De triplici genere legatorum, v. de gloss. in c. 1. de off. leg. & Dom. meum Brunellum in lib. de potest. legati. Font.

C A P. XXXVII.

Si Compromissarius non eligi intra tempus juris, ad proximum superiorem devolvitur potestas providendi. Si eligi, sed indignum, indifinitè redit ad compromittentes: nisi id scienter ratum habuerint. Idem si electus idoneus non consentit. Si Compromissarius scienter eligit indignum, ipse solus ab Ecclesiasticis beneficiis triennio est suspensus, nisi id compromittentes scienter ratum habuerint. Et pena prædictæ suspensionis non habet locum in Episcopo compromissario, nec in electione inferiorum Episcoporum. Et restringitur illa pena ad beneficia, qua obtinetur in Ecclesia offensa. Et idem de beneficiis illius, qui deficit in probatione ejus, quod objicit in personam. Joan. Andr.

Idem Bonifacius VIII. (An. 1299. Roma).

SI Compromissarius, in quem defuncto a Episcopo transferitur eligendi potestas, negligenter intra tempus a jure statutum eligere prætermittat, ad superiorem proximum potestas devolvitur providendi, sibi que compromittentes impudent, qui in talem potestatem hujusmodi transulerunt.

Si vero eligat, sed indignum, tunc sive scienter id fecerit (cum dolus ipseus eis, qui non sunt in culpa, non debeat imputari b) sive etiam ignoranter (cum suo sit functus officio) eligendi potestas (nisi & ipsi scienter electionem talem ratam habuerint) libere revertitur ad eisdem. Idem fit, cum eligit idoneum, sed electus remittit consentire.

Porro eo casu, dum scilicet indignus eligitur ab eodem, compromittentes (quos illius odio non convenit prægravari) nequaquam (nisi sicut præmittitur ratum habuerint) puniuntur: sed ipse (ut pena suam auctorem teneat) a beneficiis Ecclesiasticis triennio juxta Lateranense Concilium, suspenditur ipso jure. Hujusmodi quoque pena, nec in Episcopo, si ad eligendum fiat compromissarius, sic peccante (cum de jure nullam sententiam suspensionis incurrit, nisi de ipso expressa mentio habeatur) nec in aliorum, quam Episcoporum & superiorum ipsorum electionibus, cum peccatur in ipsis, vindicari sibi locum. Restringitur etiam dicta pœna solum ad ea beneficia, qua sic peccans, in illa obrinet Ecclesia, quam taliter eligendo specialiter noscitur offendisse. Et idem in illius beneficiis est censendum, qui alicujus electionem, postulationem, aut provisionem, impugnans, in probatione deficit ejus, quod objicit in personam.

C A P. XXXVIII.

Procurator ad appellandum secundum formam c. Ut circa. non est idoneus, nisi omnia obiecta, & forma juramenti in procuratorio exprimantur. h. d. secundum Panorm.

Idem.

Procurator ad appellandum contra electionem, postulationem aut provisionem alicujus c, non alter idoneus de cetero reputetur, quam si omnia, qua in formam obijcere vel personas, & propter qua appellare intendit, singulariter & clare in ejus procuratorio sint expressa: Habeatque speciale mandatum jurandi corporaliter in eorum animas, quorum procurator existit, quod ipsi credunt expressa hujusmodi vera esse, & se posse probare.

C A P. XXXIX.

Cassata confirmatione, vel cassata nunciata propter defectum jurisdictionis, vel solennitatem omissam: non propter hoc electio cassata dicitur. Joan. Andr.

a Electio potest fieri antequam Episcopus tradatur sepultura, de quo vide c. Bonæ supra eodem. b Vide i. fin. c. de acqu. p. ubi ejus delictum concernit processum & penam de Anchar. Fens. c. dictio. alicujus, deest in manuscriptis. Codicib.

Idem.

SI confirmationem electionis a propter debitam juris solennitatem in confirmatione ipsa omissam, vel ex eo, quia ipse qui confirmavit, confirmandi non habuit potestatem, cassari, fide cassam & irritam nunciari contingat: non propter hoc præcedens electio (si alias sit canonica) intelligitur infirmari.

C A P. XL.

Si vacante cathedrali, regulari, vel collegiata Ecclesia, singulares persona Capituli vel Conventus occupant bona a Prælato dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, donec plene restituant, ab officio & quibuscunque beneficiis sunt suspensi: non obstantibus privilegiis, statutis, & consuetudinibus quacunque firmitate vallatis. Joan. Andr.

Idem.

QUIA sæpe b contingit, quod cathedralibus & regularibus ac collegiatis Ecclesiis vacantibus, Capitula, conventus, collegia c, & singulares earundem personarum bona a Prælatis ipsarum dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, qua in utilitatem dictarum Ecclesiarum expendi, vel futuris deberent successoribus fideliter reservari, occupant, inter se dividunt, furripiunt, dilapidant, dissipant, & consumunt in eorum grave dispendium & jacturam: Nos ipsorum ausus reprimere, ac Ecclesiarum indemnitate præcavere volentes decernimus ut ii, qui præmissa de cetero præsumserint, eo ipso sint, & tamdiu maneat ab officio & beneficiis quibuscunque suspensi, donec plene restituerint, quicquid de bonis perceperint supradictis: Non obstantibus quibuslibet privilegiis vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus, constitutionibus, vel statutis, juramento, confirmatione sedis Apostolicæ, aut alia quacunque firmitate vallatis, quæ omnia, quoad hoc, auctoritate Apostolica revocamus, cassamus, & irritamus, ac nullius deinceps volumus esse firmitatis.

C A P. XLI.

Decretalis, Ut circa. solum in extrajudicialibus appellationibus locum habet: in judicialibus autem antiqua jura servanda sunt. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CONSTITUTIO felix recordationis Greg. Papæ præd. nost. edita in Concilio Lugdun. formam exprimens, secundum quam ab iis, qui in d electionibus, postulationibus, aut provisionibus se opponunt, debeat appellari: locum sibi non vindicat, nisi solum cum in eis extra iudicium appellatur.

Quando vero in iudiciis c in hujusmodi negotiis appellari contingit, anteriora jura (cum per eam immutata non fuerint) observari oportet.

C A P. XLII.

Habens plenam administrationem cathedralis Ecclesia in spiritualibus & temporalibus, jurisdictionalia exercere potest: sacramentalia non, nisi Episcopus fuerit. h. d. Dom.

Idem.

IS, cui procuratio seu administratio cathedralis Ecclesie sit plena & libera in spiritualibus & temporalibus a sede Apostolica (cui soli hoc competit) est commissa: potest alienatione bonorum immobilium duntaxat excepta) omnia, qua jurisdictionis Episcopalis exsistunt, & quæ potest electus exequi confirmatus, libere exercere.

Illaque quippe, quæ ministerium consecrationis exposcunt (nisi fuerit Episcopus) per alios faciat Episcopos expediri.

CAP.

a Secundum Doct. iste text. habet locum etiam in aliis confirmationibus. Vide Felinum in c. constitutus de refeript. Fens. b Jura debent adaptari iis, qua sæpe contingunt. v. ius gloss. de despons. impub. literas. c Quomodo puniantur colleg. vid. Bars. in l. aut facta. ff. de pan. c. si civitas. de sent. excom. de Anchar. Fens. d dictio, in, deest in manuscr. e al. in iudicio.

C A P. XLIII.

Monialis non eligit, nisi peregerit duodecimum annum, & sit sacite vel expresse professus; non eligitur, nisi peregerit tricesimum annum, & fuerit expresse professus. hoc dicit prima pars usque ibi, Sanc. Joan. Andr.

Idem.

Indemaitibus a monasteriorum Monialium, quæ frequenter propter electiones in discordia celebratas, in ipsis grandia in spiritualibus & temporalibus dispendia patiuntur, occurrere desiderabiliter affectantes: statui-mus, ut cum in eis fuerit electio facienda, nulla Mo-nialis (nisi duodecimum annum peregerit, & professus fuerit tacite vel expresse) ad eligendum cum aliis admittatur. Nec in Abbatissam, aut Priorissam (ubi per Priorissam monasterium gubernatur) de cetero eligatur aliqua nisi tricesimum annum compleverit, & expresse professus fuerit ordinem regularem.

Non obstante contradictione, vel appellatione quacunque, electa a duabus partibus numero, cum per scrutinium proceditur, examinatione præmissa per officium presidentis confirmatur & benedicitur. Item publicato scrutinio, antequam ad actus extraneos se divertant, eligentes possunt accedere ad illam, quæ maiorem partem Conventus numero habet, & si per accessum ad duas partes pervenerint (sicut in primo casu) confirmabitur, & benedicitur, non tamen adimetur contradicentibus potestas denunciandi vel accusandi, cum Abbatissa fuerit benedicta, & possessionem adeptæ. Item de objectis contra electam a majori parte Conventus, quæ tamen duas partes nec a principio, nec per accessum habet, ante confirmationem sine strepitu & figura iudicii inquiretur. Ipsa tamen (alienatione bonorum, & Monialium receptione sibi interdicit) interim ministrabit. Item a minori parte electa nullum jus acquiritur, nec alia possunt accedere ad eam: nec ibi fit collatio, nisi numeri ad numerum h. d.

§. 1. Sane b ad electionem per formam scrutiniæ procedatur, & (votis in diversa divisis) electiones e per plures in discordia celebrari contingat: ea, quæ a duabus partibus numero fuerit celebrata (exceptione seu contradictione aut appellatione quacunque partis alterius non obstante) per superiorem (prius tamen ex officio, prout spectat ad ipsum, diligent examinatione præmissa) si alias inventa fuerit canonica, confirmetur. & confirmata electa, si Abbatissa extiterit, benedictio impendatur. Si autem nulla earundem electionum a partibus fuerit celebrata duabus: tunc non obstante, quod sit publicatum scrutinium, & ad electionem processum, possint Moniales, quæ in aliam vel in alias dixerant vota sua, licite per consensum, antequam ad actus divertant extraneos, omni pravitate cessante, ad illam accedere, quæ ab aliis maiorem partem Conventus numero facientibus est electa. Et si per accessum huiusmodi ad duas partes perveniri poterit, illis, quæ antea in eam conferantur computatis, confirmetur d. & benedicitur, ac si duas partes ab initio habuisset, ut in casu proximo est præmissum e. Verum si quæ fuerint Moniales, quæ postquam in præmissis casibus talis confirmata & benedicta extiterit ac possessionem suæ administrationis fuerit asscctæ, voluerint in modum denunciationis vel excusationis, ut a dignitate dejiciatur adeptæ, proponere aliquid contra ipsam, eis per prædicta proponendi minime sit sublata facultas. Si vero ad illam, quæ a majori parte (ut præmittitur) est electa,

noluerint alia accedere Moniales: vel si accesserint, non tot tamen, quod cum aliis prius in eam consentientibus faciant duas partes: tunc super a objectibus partis alterius, si quæ fuerint, & super aliis, quæ in tali negotio sunt ex officio inquirenda, plene sine strepitu iudicii & figura per superiorem inquiretur primitus, antequam confirmetur electio, vel etiam infirmetur: sed interim præsentis constitutionis auctoritate in spiritualibus & temporalibus libere admittentur: sic tamen, quod de rebus monasterii nil penitus alienet, nec aliquam in Monialem recipiat quoquo modo. Si qua vero a minori parte Conventus numero nominata fuerit vel electa, ex nominatione vel electione huiusmodi (quas eo ipso, quod pars minor eas fecerit, vires aliquas nolumus obtinere) ipsi jus aliquod quomodolibet non queratur: nec ad eam ab aliis per consensum in hoc casu valeat accessus haberi. Ut autem cum per prædictam formam proceditur, facilis in huiusmodi Monialium electionibus ad concordiam veniatur: decernimus, ut non zeli ad zelum, nec meriti ad meritum, sed solum numeri ad numerum fiat collatio in eisdem.

Electa per compromissum benedictio impendatur, non obstante minoris partis contradictione: sed si major se ei opponat, libere ministrabit, nec confirmabitur. Si autem ei se opponat pars in duplo major, non ministrabit, nec confirmabitur, sed expectabit litis eventum. h. d.

§. 2. Cæterum si per formam compromissi fuerit in electione processum, & electa pars aliqua se opponat: si minor, ipsius (ut in forma scrutiniæ statutur) confirmetur electio, & eidem benedictio impendatur, partis eiusdem contradictione, vel exceptione, aut appellatione qualibet non obstante: sed per hoc denunciandi vel accusandi eam postmodum sibi via minime sit præclusa. Si major, ejus) donec de objectis b & aliis, ut in eadem forma scrutiniæ præmittitur, fuerit inquisitionum confirmatio vel infirmatio differatur: sed interim (ut prædicitur) libere ministrat, nisi forsitan pars opponentium extiterit duplo major: tunc enim administrare ipsam nolumus, sed litis eventum potius expectare.

Si ab opponentibus in casibus præmissis appellatur, Constitutio: Ut circa; servabitur: sed Moniales ad sed. Apostolicam personaliter non venient, sed procuratores secundum constitutionem, Cupientes; mitrent. h. d. Joan. Andr.

§. 3. Porro si in huiusmodi electionum negotiis contingat (in illis duntaxat casibus, in quibus oppositione iuxta præmissa fuerint admittendæ) ad sedem Apostolicam appellari: appellantes formam constitutionis felicitis recordationis Gregorii Papæ prædecessoris nostri, editæ in Concilio Lugdunensi diligentius servare teneantur. Sed cum eas propter sexus verecundiam e, suæque conditionis statum non deceat, nec ipsis expediat publico cœtui demonstrari, aut extra sua monasteria evagari, nolumus quod electæ vel etiam eligentes aut appellantes, seu hæ, contra quas appellatum fuerit, ad eandem sedem personaliter veniant quoquo modo. Sed procuratores sufficienter instructos, juxta constitutionem pie memorie Nicolai Papæ tertii, prædecessoris nostri ad sedem ipsam transmittant; per eos electionum ac appellationum & postulationum suarum prosecuturæ negotia, prout iustitia suadebit: poenam in dicta constitutione contentam ipso jure, si hoc non fecerint, incursum.

Ponentes vel nutriendes discordiam in electione Monialium, ipso jure sunt excommunicati. h. d. Joan. Andr.

§. 4. Postremo hi, quos ad dirigendas in huiusmodi electionibus Moniales easdem deinceps contigerit evocari, ab his prorsus abstant, per quæ inter eas supere-

fa-

a De materia huius §. vide quod novissime diffiniuit Concil. Trid. sess. 25. tit. de regular. & monial. c. 7. vide Conc. Agathens. cap. 19. b de articulo huius §. & seq. vide quod novissime sancivit Conc. Trid. sess. 25. tit. de regular. & monialib. cap. 6. c in antiquo Codice. ita: electiones plures in discordia, absque ditione, Per. d. al. ita: & confirmatur, & benedicitur. e al. expressum.

Jur. Canon. Tom. II.

a Al. ita: super objectis partis alterius, si qua, &c. b Al. objectibus. c Vide his effectum verecundia per Anchar. & li. filius. ff. de cond. instit. Font.

faciendis ipsis electionibus oriri a possit discordia, vel exorta nutriti: alias eo ipso excommunicationis sententiæ se noverint subiacere.

Hac constitutio locum habet in Monialibus regulariter viventibus, & in Canonice regularibus: hoc excepto, quod non debeant, nisi professæ eligere vel eligi: quod non potest sibi vindicare locum in Canonice secularibus: per hoc tamen Papa non approbat statum dictarum Canoniarum secularium. h. d. Joan. Andr.

§. 5. Supradicta siquidem nedum in monasteriis, in quibus sunt Moniales viventes sub aliqua de religionibus approbatis: sed & etiam in illis, ubi sunt juxta quarundam provinciarum consuetudinem mulieres, quæ nec propriis renunciant, nec professionem faciunt regularem, sed vivunt ut in secularibus Ecclesiis Canonice seculares, volumus per omnia observari: eo (quod supra dicitur) duntaxat excepto, ut non eligantur, nec eligant non professæ: cum in ipsis hoc locum sibi nequeat vindicare: per hoc tamen eorum statum, ordinem seu regulam nolumus nec intendimus approbare.

Jura de virorum electionibus tractantia, per hoc capitulum non sunt mutata. h. d.

§. 6. Ad hæc licet præmissa, quæ in multis a jure communi discrepare non solum, circa electiones in quibuslibet mulierum monasteriis faciendis ex certis causis rationabilibus specialiter duxerimus statuenda, intentionis tamen nostræ nequaquam exitit, ut per illa, quoad electiones in aliis virorum monasteriis, vel quibusvis Ecclesiis celebrandis aliquid immutetur: sed jura præcedentia in sua omnino remaneant & firmitate.

C A P. XLII.

Si ordinarius post recessum appellationis interjecta ad curiam, in causis electionum Episcoporum, non inquisito an pravitas intervenierit, præcidit, confirmat, vel consecrat, prædicta non tenent: & ipse ab Episcoporum confirmatione & consecratione suspensum est per annum. h. d. Dominico de sancto Gemignano.

Idem Bonifacius VIII. (An. 1299.)

Provida consideratione generale Concilium Lugdunense concessit, ut ab appellationibus in judicio, vel extra judicium ad sedem Apostolicam in electionum Episcoporum, & eorum superiorum negotiis interjectis, per quas ad sedem ipsam eadem negotia deferuntur, partes (nulla interveniente pravitate) recedere valeant, antequam ipsi sedi Apostolica appellationes eadem fuerint præsentate: sed inferiores iudices, quorum est (appellatione cessante) negotiorum cognitio eorundem, si in hoc pravitas intercesserit, ante omnia diligenter inquirent: & si eam intercessisse repererint, se non intromittant ullatenus de eisdem: sed præstant ipsis partibus peremptorium terminum competentem, quo cum actis & munimentis suis Apostolice se conspectui representent. Verum cum nonnulli concessione hujusmodi abutentes, suam (inquisitione præfata omnia) cognitionem in eisdem negotiis interponant, ad confirmandas electiones, & consecrandos electos temere procedendo: Nos super hoc expressius providere volentes, confirmationes & consecrationes hujusmodi, & quoscunque processus alios, quos (inquisitione præmissa non habita) contigerit de cætero in talibus negotiis attentari, decernimus, nullius penitus existere firmitatis: & confirmantes & consecrantes eosdem (ut in eo, quo peccaverint, puniantur) ab Episcoporum confirmatione ac consecratione per totum continuum ipso jure fore suspensos.

a *Doct. nos. quod pena statuta procurantibus ortum discordia, non ligat jam creati nutrites. Font. b* *Alias ita: sed & in illis etiam ubi, &c. c* *In manuscriptis ita: ex certis causis & rationabilibus, &c. d* *alias, existis, e* *alias, maneat. f* *Vid. gloss. in Clav. l. de jure patr. g* *Vid. gloss. l. r. ff. de divorc. in princ. & Barr. in l. prator. ait. §. si quoque interdium. ff. de nov. oper. nunciat.*

C A P. XLV.

Si Papa sibi provisionem Ecclesie cathedralis reservavit, inhibuit & decrevit, non est vitiosa electio, quæ præcesserat: omnia tamen, quæ reservationem sequuntur, carent effectu. Joan. Andr.

Idem.

SI eo tempore, quo provisionem alicujus Ecclesie cathedralis ex quavis causa dispositioni seu ordinationi sedis Apostolicæ reservamus, inhibentes, ne ad electionem vel provisionem faciendam in ea quomodolibet procedatur, & decernentes, si secus super hoc a quoquam scienter vel ignoranter attentatum extiterit, irritum & inane, jam ad electionem forsitan sit processum in ipsa: Presenti constitutione sancimus, quod licet reservatio, inhibitio, & decretum hujusmodi non efficiant electionem, vel alia, quæ præcedunt efficiunt tamen, ut effectum careant ea, quæ postmodum subsequuntur.

C A P. XLVI.

Absens plures procuratores ad actum electionis dare potest in solidum, & non aliter: & in altero admittendo ponit tres gradus. h. d. usque ad §. Porro. Dominicus.

Idem.

SI quis iusto impedimento detentus in electionis negotio nequeat commode interesse, potest nedum uni (pro ut dicitur in Concilio generali) sed & pluribus committere vices suas, dum tamen eorum cuilibet det in solidum potestatem: & erit tunc melior conditio occupantis. Verum si ambo concurrant insimul, & postulerent se admitti, audiri eos non expedit: quia possent vota sua dirigere in diversos, sique res non haberet exitum, & quod ab eis hoc casu fieret, non valeret: sed is admittatur duntaxat, quem Capitulum vel pars major elegerit: vel si concordare nequeant, is, qui primo b instrumento vel literis procuratoris extiterit nominatus.

§. 1. Si autem nullus ipsorum in solidum fuerit deputatus, tunc propter rationem eandem ipsorum aliquis non debet admitti: sibi que imputet, qui sic eos constituit indifferente.

Procurator ad eligendum constitutus, unum nomine suo, & unum nomine domini sui eligere non potest: nisi a domino de certa persona speciale mandatum habeat. h. d.

§. 2. Porro cum unus est Procurator simpliciter constitutus, si is unum suo, & alium domini sui nomine in scrutinio nominandum duxerit, nihil agit, nisi de certa eligenda persona sibi dominus dederit speciale mandatum, tunc enim in illam ejas, & in aliam suo nomine licite poterit consentire.

Canonicus absens (licet nullus de Capitulo ejus Procurator esse velit, & ipse Procuratorem, qui non sit de Capitulo, nolente Capitulo deputare non possit) votum per literas exprimere non potest: cum cujuslibet votum sit secreto & sigillatim in scrutinio exprimendum. h. d.

§. 3. Absens quoque (licet nullus de collegio velit esse procurator ejusdem, nec ipse, nolente Capitulo, extraneum valeat deputare) non poterit aliquatenus per literas exprimere votum suum: quod non est ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secrete & sigillatim tantummodo exprimendum.

C A P. XLVII.

Si appares coelectus, vel se opponens ei, qui confirmationem petit, ille vocabitur nominatus: alias fiet in Ecclesia crida generalis, quod se confirmationi volentes opponere, veniant preceptorio assignato: aliter confirmatio facta non tenet. Joan. Andr.

Idem.

Quoniam electione non in concordia celebrata, superior, ad quem electionis ipsius confirmatio pertinet,

a *In Concil. generali Later. sub Innoc. III. cap. 24. b* *Vid. dist. 2. in Christo pater. & l. si servus communis. de sipe factis. quoniam Abbas de offic. deleg. Font.*

net, confuevit interdum suæ confirmationis celeritate, præferens cupiditatem propiam juri, & inordinatum affectum etiam æquitati, competitorum aliquando, ubi alius, vel eos, qui se voluit opponere, quando electus est unicus, supplantare: dum nullis vocatis, & non discussio negotio per repentinam confirmationem cito (contra doctrinam Apostoli *n*) imponit manus electo: Nos volentes huic morbo & fraudibus obviare, præsenticonstitutione sancimus, confirmationes tales vitibus omnino carere, ipsasque decernimus irritas & inanes. Vocacionem autem hujusmodi nominatim ubi est coelectus, vel apparet oppositio *b*, alias generaliter in Ecclesia, in qua electio facta est, ut si qui sint, qui se velint opponere, compareant assignato peremptorio termino competenti, faciendam esse censemus. Quæ etiam electio in concordia celebrata fuerit, volumus observari.

TITULUS VII.
DE RENUNCIATIONE.
CAP. I.

Romanus Pontifex potest libere Papatus renunciare, h. d. secundum Zen.

Bonifacius VIII. (An. 1299. Roma).

Quoniam & aliqui curiosi disceptantes de iis, quæ non multum expediunt, & plura sapere, quam oporteat (contra doctrinam Apostoli) temere appetentes, in dubitationem sollicitam, an Romanus Pontifex (maxime cum se insufficientem agnoscit ad regendam universalem Ecclesiam, & summi Pontificatus onera supportanda) renunciare valeat Papatus, ejusque orci & honori, deducere minus provide videbatur: Cælestinus Papa quintus Prædecessor noster (dum ejusdem Ecclesie regimini præsidebat) volens super hoc hæsitacionis cujuslibet materiam amputare, deliberatione habita cum suis fratribus Ecclesie Romanæ Cardinalibus (de quorum numero tunc eramus) & de nostro & ipsorum omnium concordio consilio & assensu auctoritate Apostolica statuit & decrevit Romanum Pontificem posse libere resignare. Nos igitur, ne statutum hujusmodi per temporis cursum oblivioni dari, aut dubitationem eandem in recidivam disceptationem ulterius deduci contingat, ipsum inter constitutiones alias ad perpetuam rei memoriam de fratribus nostrorum consilio duximus redigendum.

CAP. II.

Si in fraudem expectantis primam vacaturam, cum in proximo crederetur pinguis vacare, renunciet aliquis tenentem, quam habebat: non tenetur expectans illam recipere, imo illa dimissa expectabit aliam sine fraude vacantem. Et si illi renunciante illa pinguis postea conferatur, hoc ipsa probata sit fraus, & caribit utraq.

Idem.

Si te præbendam *c* vel dignitatem, in aliqua Ecclesia proximo vacaturam auctoritate Apostolica expectante, aliquis præbendam seu dignitatem tenuem obtinens in eadem, fraudulenter ei renunciet, ut illa primo sic vacante præcludatur tibi via per consequens ad obtinendam præbendam vel dignitatem aliam pinguiorem, quæ per mortem alicujus vel alias in ipsa Ecclesia creditur verisimiliter in proximo vacatura: per renunciacionem

a 1. Tim. 5. b Vid. Innoc. c. inter quatuor. de major. & obed. dist. 1. fin. c. de jur. delib. c. Vid. Ludovicum Comesum in regula cancellaria, de infirmis resignantibus. Paul. ad Roman. cap. 12. d Vide l. in Senatorum. C. de dig. l. 12. e Hodie gratia qua dicitur expectativa, siue ad vacaturam, omnino sublata sunt per Concilium Tridentinum, sess. 24. de reform. cap. 19.

hujusmodi (dammodo de præmissa fraude appareat) saltem per aliquas probabiles conjecturas, ut quia dicta renunciacionis tempore is, qui præbendam vel dignitatem pinguiorem habebat, inlicitate gravi detinebatur: vel aliquid aliud imminerebat, propter quod illius præbenda seu dignitas vacare in proximo probabiliter credebatur) nullum tibi volumus obstaculum interponi, quo minus (præbenda vel dignitate prædicta sic fraudulenter renunciata omnia) possis dictam pinguiorem, cum eam vel aliam, si prius ipsam vacare contingerit, auctoritate præfata libere petere, veluti tibi debitam, & habere.

Ceterum si prædicto renunciante hujusmodi præbenda vel dignitas pinguior forsitan conferatur: eo ipso dicta fraus intelligatur esse probata, & idem renuncians, habita omnino careat & ambita.

TITULUS VIII.
DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA
PRÆLATORUM.
CAP. I.

Jurisdictio Suffraganei excommunicati, ad Metropolitanum non devolvitur. Joan. Andr.

Innocentius IV. (An. 1250. Roma
in Galliam).

Romana & Ecclesia: (& infra.) Edictum vero per Rhemensem provinciam publicatum, ut a subditis Episcoporum ipsius provincie proaudiendis & terminandis eorum causis liberè ad Rhemensem curiam accederetur, penitus revocamus: Quia etiam tenerentur iidem Episcopi pro suis culpis vinculo excommunicacionis adstricti, non tamen ex culpis ipsis (cum id non inveniat a jure concessum) ad Rhemensem Archiepiscopum jurisdictione devolveretur eorum. Sed alia forte pro illis poena ipsis canonica possit infligi.

CAP. II.

Si ille, qui præst, est negligens & remissus, debet superior illi dare idoneum coadjutorem. h. d. Joan. Andr.

Idem Baronibus & Comitibus regni
Portugallæ.

Grandi non immerito: (& infra.) Mandamus, quatenus dilectum filium nobilem vicam Comitem Bolon. præfati Regis Portugallie fratrem, de devotione, probitate ac circumspectione multipliciter commendatum, qui eidem Regi (si absque legitimo decederet filio) jure regni succederet, quique examinata dilectionis affectu, quo vos & prædictum regnum prosequitur, (magnanimitate ac potentia sibi plurimum suffragantibus) regnum ipsum maturius reformaturus firma credulitate speratur: præsertim cum ad curam & administrationem generalem, & liberam regni ejusdem, tam *b*, pro sape dicti Regis, quam ipsius regni utilitate si provide attendatur, ac ad defensionem Ecclesiarum, monasteriorum, aliorumque piorum locorum regni præfati, & personarum Ecclesiasticarum, tam religiosarum, quam secularium, nec non viduarum, orphanorum, & ceterorum ibidem degentium, ac deperditorum inibi recuperationem salubriter (ut in Domino confidimus) sit assumptus, cum ad vos accesserit (fidelitate, homagio, juramento, seu pacto, si aliquibus forte præfato Regi, vel cuicunque alii persone tenemini, aut etiam ipsius Regis prohibitione: dummodo personam ejus, & vitam, ac legitimi sui filii, si aliquem ipsam habere contigerit, fideliter conservaveris, debitum eis exhibentes honorem, nequaquam obstantibus) in civitatibus, castris, villis, & munitionibus regni

a Huc spectant tradita per Joan. Andr. in c. novis. & per Felin. in cap. pastoralis. extra de offic. legat. b al. ita: non minus pro sape dicti Regis, quam, &c. al. ita: tam pro spe dicti Regis, quam, &c.

qui p̄dicti, cum omnibus suis recipere, ac ejus dispositioni, ordinationi, & mandatis universaliter singuli, & singulariter universi per omnia, & in omnibus intendere abique difficultate qualibet procuratis; impendentes sibi contra quoslibet repugnantes, ac etiam violentos consilium, auxilium & favorem; de relictibus, proventibus, omnibusque p̄fati regni juribus sine diminutione aliqua plenarie respondendo: ut de illis dicto Regi, secundum quod tuam decet excellentiam, sibi ac suis & p̄fati regni necessitatibus pro tempore, ac negotiorum emergentium qualitate valeat providere. Alioquin venerabilibus fratribus nostris Bracharenſi a Archiepiscopo, & Episcopo Coliubrenſi damus nostris literis in p̄ceptis b, ut vos ad id morene p̄missa per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compellant.

Per hoc autem non intendimus memorato Regi, vel ipsius legitimo filio (si quem habuerit) p̄dictum regnum adimere: sed potius sibi & eidem regno destructioni exposito, ac vobis ipsis in vita ipsius c Regis per sollicitudinem & providentiam Comitum consulere supra dicti.

C A P. III.

Episcopo a Paganis, vel a Schismaticis capto, non Archiepiscopo, sed Capitulum administrat: nisi Papa quam cito hoc fieri poterit, super hoc per Capitulum consulendus aliter ordinaret. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (An. 1299. Roma).

SI Episcopus a Paganis d aut Schismaticis capiatur, non Archiepiscopus, sed Capitulum, ac si sedes per mortem vacaret illius, in spiritualibus & temporalibus ministrare debebit: donec eum libertati restitui, vel per sedem Apostolicam (cujus interest Ecclesiarum providere necessitatibus) super hoc per ipsam Capitulum quam cito eommode poterit consulendam, aliud contingerit ordinari.

C A P. IV.

Ecclesia cathedrali vacante, solum Papa visitatorem deputat, nisi Archiepiscopus propter negligentiam, vel dolosam Capituli administrationem cum causa cognitionis deputaret. hoc dicit Dominicus.

Idem.

Ecclēſiē cathedrali vacante visitator ab alio, quam a Rom. Pontifice deputari non potest: Nisi forte Capitulum in spiritualibus & temporalibus negligenter, aut perperam administrat. Tunc enim Archiepiscopus ob negligentiam vel malitiam Capituli (eo vocato, causaque super hoc cognitione p̄missa) visitatorem, seu administratorem eidem Ecclesie licite poterit deputare.

Visitator Ecclesie vacantis ab inferiore a Papa deputatus, temporalia & spiritualia administrat: excepta beneficiorum collatione ad Episcopum pertinente. hoc dicit Dominicus.

§. r. Hujusmodi quoque visitator, quanquam spiritualium & temporalium administrationem legitimam conceat habere, beneficia tamen, que ad collationem pertinent Episcopi, conferre non potest, si ab alio, quam a Romano Pontifice fuerit deputatus.

TITULUS IX.

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE ORDINANDORUM.

C A P. I.

Episcopus Italia ultramontanum non ordinet, nisi de speciali licentia Papa, vel per patentes literas Episcopi

sui, continentes justam causam, quare noluit vel non possit illum ordinare: si secus factum fuerit, ordinans punietur pena condigna, & ordinatus manebit suspensus: ita quod etiam a penitentiariis Papa, sine ipsius speciali licentia absolvi non poterit. Joan. Andr.

Clemens IV. (An. 1290. Roma).

Sape contingit, quod nonnulli Clerici vinculo excommunicationis adstricti, aut apostate, seu irregulares, vel alias ordinum sacrorum susceptione indigni, suam patriam, in qua de his habetur notitia, fugientes, se in remotis partibus faciunt ad hujusmodi ordines promoveri. Nos igitur volentes animarum ipsorum periculis obviare, statuímus ut nullus Episcoporum Italiae de cetero aliquem ultramontanum Clericum ordinare p̄sumat, nisi a nobis specialem licentiam habeat, vel ab Episcopo, de cujus diocesi traxit originem ordinandus, vel in cujus diocesi beneficiarius exiit a, per ejus patentes literas causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit, aut nequeat ordinare. Eos vero, quos contra p̄missa contigerit ordinari, vanere volumus abique spe dispensationis, super hoc a sede Apostolica obtinende, suspensionis, ac ordinantes penitentia condigna puniri. Omnibus nostris penitentiariis inhibentes districte, ne absque licentia nostra speciali cum taliter ordinatis dispensent, vel suas eis tradant literas, per quas cum ipsis debeat dispensari.

C A P. II.

Qui scienter ordinaverint Clericum alienum, per annum a collatione ordinum sunt suspensi, & postquam suspensio fuerit manifesta, poterunt subditi sine ipsorum licentia a vicinis Episcopis ordinari. Joan. Andr.

Gregorius X. in Generali Concilio Lugdunensi.

(An. 1273. in Gallia).

EOS, qui b Clericos parochie aliene absque superioris ordinandorum licentia scienter, seu affectata ignorantia, vel quocunque alio figmento quæsito p̄sumpserint ordinare, per annum a collatione ordinum decernimus esse suspensos: His que jura statuunt contra taliter ordinatos, in suo robore duraturis. Clericis quoque parochie taliter suspensorum, postquam eorum suspensio fuerit manifesta, absque ipsorum etiam licentia, interim recipiendi ordines ab aliis vicinis Episcopis alias tamen canonice, liberam concedimus facultatem. c

C A P. III.

Episcopus originis, domicilii, vel Ecclesiastici beneficii commendatitias ad ordines dare potest, inferiores Prelati non, nisi ex privilegio: nec Officialis Episcoporum, sed ii, qui habeant administrationem spiritualium, illas bene concedunt.

Bonifacius VIII. (An. 1299. Roma).

CUM nullus d Clericum parochie aliene, p̄ter superioris ipsius licentiam debeat ordinare: superior intelligitur in hoc casu Episcopus, de cujus diocesi est iis, qui ad ordines promoveri desiderat, oriundus, seu in cujus diocesi beneficium obtinet Ecclesiasticum, seu habet (licet alibi natus fuerit) domicilium in eadem, inferiores quoque Prelati, Religiosi vel alii, nisi eis quod suos Clericos aut subditos possint, a quo volunt Episcopo, facere ordinari, a sede Apost. specialiter sit indultum, vel Officialis Episcopi (cum ad hoc se ipsius officium non extendat) hujusmodi nequeant licentiam impetrari. Episcopo autem in remotis agente, ipsius in spiritualibus Vicarius generalis, vel sede vacante Capitulum, seu is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possunt licentiam ordinandi.

Passus

a De his Episcopatus vid. Jo. Vassum in Annalibus Hispanie cap. 20 b al. ita: in mandatis. c al. ejusdem d Sacrorum rerum scriptores Paganos vocant omnes idolorum cultores. e Vid. Marianum Soz. inum tract. de usuratione. f Vid. supra de off. c. leg. quod translationem. Dominicus.

a al. extitit. b Vide Concil. Trident. sess. 23. de reform. cap. 8. c al. potestatem. d Vide Concil. Trident. sess. 7. de reform. cap. 10. & sess. 23.

Possunt Episcopi ordinare Priores Prioratum non exemptorum, & ipsorum facios, quamdiu morantur in illis: licet inde non fuerint oriundi. Joan. Andr.

§. 1. Religiosi vero a suis superioribus in non exemptis Prioratibus deputati, Priores & eorum focii possunt a locorum diocesanis, quamdiu morantur in ipsis Prioratibus, ordinari licite, licet non sint de eorum a diocesis oriundi.

C A P. IV.

Episcopus, seu alius inferior, primam tonsuram infanti non confert, nisi religionem intret: nec homini illiterato nec homini alterius diocesis, absque sui Prolati licentia, nec etiam conjugato, nisi religionem intret, aut ad sacros ordines promoveatur legitime, alias contra faciens punitur, ut hic. h. d. Zen.

Idem.

Nullus b Episcopus, vel quisvis alius, infanti (nisi forte religionem intraret) seu illiterato, sed nec absque sui superioris licentia homini diocesis alienæ, Clericalem præsumat conferre tonsuram, nec etiam conjugato, nisi volenti religionem intrare, aut ad sacros ordines promoveri: prout est sacris canonibus definitum. Qui vero contra fecerit (ut in eo, in quo peccaverit puniatur) per unum annum a collatione Clericalis tonsuræ duntaxat noverit se suspensum.

T I T U L U S X.
DE ÆTATE ET QUALITATE ET
ORDINE PÆFICIENDORUM.
C A P. UN.

Episcopus dispensat cum majore XX. annis in dignitatibus & personatibus non curatis, si aliud non obstat. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (an. 1299.)

Permittimus, ut Episcopi cum iis, qui XX. annum compleverint, quod dignitates vel personatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, possint (si e aliud non obstat canonicum) libere dispensare.

T I T U L U S XI.
DE FILIIS PRESBYTERORUM, ET
ALIIS ILLEGITIME NATIS.
C A P. I.

Cum illegitime natis dispensans Episcopi in minoribus ordinibus, & beneficio sine cura, dummodo fiat tale, in quo alias dispensare possint: in aliis dispensatio Papa requiritur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

IS, qui defectum patitur d natalium, ex dispensatione Episcopi licite potest (si ei aliud canonicum non obstat) ad ordines promoveri minores, & obtinere beneficium, cui cura non imminet animarum: dummodo sit tale, super quo per ipsum Episcopum valeat dispensari. Ad ordines quoque majores, vel e beneficia curam animarum habentia, super quibus nequit Episcopus dispensare, sine dispensatione sedis Apostolicæ promoveri non potest.

Si dispensatus fuerit cum aliquo, quod non obstante illo defectu possit, ad curam beneficium promoveri: prætextu illius dispensationis non poterit duo beneficia in simul obtinere. Joan. Andr.

a al. Ipsorum. b Vid. Concilium Trident. sess. 23. de reform. cap. 4. c In manus. ita: si aliud canonicum non obstat. d al. ita: patitur in natalibus e In aliquo antiquis Codicib. ita: vel beneficia super quibus nequit, & c. absque illis verbis, curam animarum habentia.

Jur. Canon. Tom. II.

§ 1. Ille vero, cum quo per sedem dispensatur eandem, ut (præmissis non obstantibus defectibus) valeat ad beneficium, etiam si curam animarum habeat, promoveri: nequit prætextu dispensationis hujusmodi (quam exorbitantem a jure oportet veluti odiosam restringi) nisi unicum beneficium obtinere.

C A P. II.

Si ille, cum quo super defectu originis in curato beneficio fuerit dispensatus, eo tacito super pluralitate dispensationem obtineat, non valet dispensatio. Joan. Andr.

Idem.

Sis, cum quo fuit per sedem Apostolicam dispensatum, ut, non obstante defectu natalium quem patitur, ad omnes ordines promoveri valeat, & obtinere beneficium, etiam si curam habeat animarum, dispensationem aliam (tacito de prædicto defectu) postmodum obtineat a sede præfata, ut duo aut plura beneficia similem curam habentia possit recipere, si ei alias canonicè conferantur, & ea simul licite retinet, talis dispensatio (cum non sit verisimile sedem ipsam cum illo prædictum patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum, eidem in pluralitate beneficiorum hujusmodi dispensare) veluti per surreptionem obtenta, nullius penitus esse momenti.

T I T U L U S XII.
DE BIGAMIS.

C A P. UN.

Bigamus nudatus est omni privilegio Clericali, & adstritus seculari foro: nec valet consuetudo in contrarium: & prohibetur ei sub anathemate, ne tonsuram deferat. Joan. Andr.

Gregorius X. in Concilio generali Lugdun.

(an. 1277.)

Altercationis antiquæ a dubio præsentis declarationis oraculo decedentes, bigamos omni privilegio Clericali declaramus esse nudatos: & coercitioni fori secularis additos: consuetudine contraria non obstante. Ipsi quoque sub anathemate prohibemus deferre tonsuram, vel habitum Clericalem.

T I T U L U S XIII.
DE OFFICIO VICARII.

C A P. I.

Successor Officialis excommunicati, excommunicatus non est, nisi in crimine damnato communicet: illa autem, qua exerceat, illo excommunicato manente, non valet, si jurisdictione salum ab eo recepta hoc facit. Joan. Andr.

Innocentius IV. (an. 1250.)

Romana Ecclesia: (& j.) Cum Rhemen. Archiepiscopus in Officiale alicujus Suffraganei sui excommunicationis sententiam ex aliqua rationabili b causa profert: illos, qui vices ipsius gerunt, propter hoc excommunicationis vinculo non adstringit. Cum non communicet ob id Officiali eidem in crimine, qui Ecclesiasticæ censuræ districtione, pro eo quod suum exercent Officium, non arctantur. Ea tamen, quæ ipsi gerendo hujusmodi vices agunt, eo taliter excommunicato manente (si jurisdictionem tantum recipiunt ab eodem) non possunt obtinere vigorem.

C A P. II.

Ex generali commissione non potest Officialis inquirere, corrigere, deponere, & punire subditorum excessus. Joan. Andr.

Boni-

a Vid. Ancharan. consil. 124. & de multiplici pena bigamorum agit. Joan. Montagne tractat. de bigamia. q. 5. b Vid. Trident. sess. 25. de reform. cap. 3.

C c 3

Bonifacius VIII.

Licet in officium Episcopi per commissionem officii generaliter sibi factam, causarum cognitio transferatur, potestatem tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquos a suis beneficiis, officiis, vel administrationibus amovendi, transferri nolumus in eundem: Nisi sibi specialiter hæc committantur.

C A P. III.

Ex generali commissione Officialis beneficia conferre non potest. Joan. Andr.

Idem.

Cum in generali concessione nequaquam illa veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus, nec regulariter donare valeat is, cui bonorum administrationem etiam libera est concessa: Officialis, aut Vicarius generalis Episcopi, beneficia conferre non possunt: Nisi beneficiorum collatio ipsis specialiter sit commissa.

TITULUS XIV.
DE OFFICIO ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

C A P. I.

Conservator a manifestis defendit injuriis, & judicialem indaginem non exerceat.

Innocentius IV. (an. 1160.)

Statuimus, ut conservatores, quos plerunque concedimus, a manifestis injuriis & violentis defendere possint, quos eis committimus defendendos, Nec ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem.

C A P. II.

In coalitionibus & penis Pontificali dignitati deservit, Alexander IV. (an. 1258.)

Quia Pontificali dignitate prædictis ob reverentiam faceri officii, quod exercent, plurimum deferri convenit, & eos plus aliis honorari decet: ut cum a Judicibus, vel conservatoribus a sede Apostolica deputatis, contra eos ad coactiones aliquas, sive penas fuerit procedendum, gradus & modestia in hujusmodi processu servetur: Ita quod eis quadam condigna reverentia supportatis (ingressus primo ipsis Ecclesiæ, vel Sacerdotale interdicitur ministerium: ac deinde ab officio suspendantur, & subsequenter aggravetur censura Ecclesiastica contra eos. Nisi forte aliter fieri suaserit nimia contumaciæ protervitas sive culpa.

C A P. III.

Delegato procedente cum duobus subdelegatis non in totum, ad Papam, non ad candelatos appellari debet. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1299.)

Si duo ex tribus a sede Apost. delegatis, duobus aliis non in totum subdelegaverint vices suas, ipsique d. subdelegati cum delegato tertio in causa processerint delegati, si appellari ab ipsis, non ad candelatos, sed ad primum delegatam tantummodo appellari debebit.

C A P. IV.

Tres casus penis in quibus suspicionis causa coram arbitris non tractatur. Primus, cum recusatur unus ex dele-

a Nota quod genus non includit quamlibet speciem comprehensam sub illo, quando est dare aliquam rationem, quare non includatur ad hoc, quod nos. gloss. infr. de except. pia. b. Dicitio, officii, deest in antiquis codicibus. c. Vid. Petr. de Anchar. consil. 87. incip. omisso primo dubio. & consil. 132. incip. in primo dubio. & Jaf. consil. 163. incip. circa duo. vol. 4. d. Vid. l. precipimus. ad fin. C. de app. & c. fin. supr. de res. jud. l. fin. C. de Can. larg. 23. Anob. Fons.

gatis datus cum clausula, quod si non omnes. Secundus, cum recusatur delegatus Episcopi. Tertius, cum recusatur Officialis. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Si contra unum ex duobus Judicibus cum illa clausula, quod si ambo interesse non possunt, alter eorum in causa procedat, a sede Apostolica delegatis, suspicionis causa legitima proponatur: causa ipsa suspicionis coram non recusato conjudice (ad quem ex vi prædictæ clausulæ debet ipsius causæ cognitio pertinere) probari, & ab eo expediri debet. Ubi vero non est dicta clausula in rescripto, debet super hoc ad arbitros recursus haberi. Cum autem ipse a delegatus Episcopi recusatur, recusatationis causam Episcopo est probanda. Idem est, si Officialis recusetur ejusdem, licet ad ipsum ab eodem Officiali appellari.

C A P. V.

Distinguit tria tempora ad sciendum, an Judex suspectus committere possit, quia aut non est proposita recusatio: & tunc in totum, per eum facta commissio tenet. Aut est proposita, sed nondum pronuntiatum super ea: & tunc volente recusatore committere potest: alias non. Aut jam pronuntiatum est, illum esse suspectum: & tunc etiam volente recusatore committere nequit. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Judex ab Apostolica sede datus, quamvis legitime recusari valeat ut suspectus, potest licite vices suas committere, antequam recusatio contra ipsum proponatur. Et si in totum commiserit, recusari ulterius, aut facta per eum commissio impugnari nequit: quod possit, si sibi de jurisdictione aliquid reservasset. Post recusatationem quoque propositam committere (nisi de recusatoris procedat assensu non potest: sed eo volente hoc potest, etiam si jam recusatio eadem sit probata: dummodo pronuntiatum non fuerit super ea. Extunc enim (cum omnino Judex esse desierit) nulla etiam cum illius assensu potest fieri commissio per eundem.

C A P. VI.

Delegatus subdelegans, etiam in totum, re integra causam reassumere poterit. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Quamvis alicui vices tuas in causa tibi a sede Apostolica delegata in totum commississe noscaris: si tamen, antequam ille jurisdictione usus fuerit, commissio hujusmodi per te revocetur ab ipso, vel eum rebus eximi contingat humanis: causam ipsam resumere poteris. Cum jurisdictione (ex quo ipsa usus non extitit) non censetur in eum efficaciter transivisse.

C A P. VII.

Si delegatus subdelegavit, quoties abesses, vel donec revocaret, & mortuus sit, re non integra, subdelegatus procedit. Et semper de subdelegato ad delegatum, qui sibi aliquam jurisdictionis reservavit, appellari debet, etiam post sententiam. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Si delegatus, quoties eum abesse contrigerit, tibi commiserit vices suas, poteris eo rebus humanis exempto (cum & tunc censetur abesse) commissum tibi negotium (cum tamen illo vivente jurisdictione uti coeperis) libere definire. Idem poteris, quando tibi vices etiam sub ea forma commisit, donec eas duceret revocandas. Nam talis commissio, per quam censetur etiam sententia prolata (nisi antea fuerit revocata) committi, nequaquam morte committentis expirat, ex quo res integra non existit. Ad eum quoque, qui vices suas committit, donec revocet, vel qui executionem sententiæ tantum, aut quicquid aliud de jurisdictione sibi reservat, non ad delegatam primum appellari debet, etiam si post sententiam fuerit appellandum.

CAP.

a Dicitio, ipse, deest in antiquis codicibus. b Executio est jurisdictionis: ideo non facienda die feriata, de fer. si videtur. Domin. Fons.

C A P. VIII.

Plurium delegatorum in solidum quilibet cognoscit. Et uno cognoscens, alii (nisi ex causa) se non intromittunt. Et perpetuatio unius, perpetuat quoad omnes. h. d. Zen.

Idem.

Cum plures sub illa forma, ut omnes, aut duo, vel unus eorum mandatum Apostolicum exequantur, aut alia consimili, Judices, vel executores a sede Apostolica deputari contingit: ipsorum quilibet injunctum potest libere adimplere mandatum. Porro uno eorum negotium inchoante commissum, alii nequeunt se ulterius intromittere de eodem, nisi vel infirmitate, vel alia justa causa illum contingeret impediri: aut si noller, vel malitiose in eo procedere recusaret. Jurisdictione vero perpetuata mandatore vivente per unum (eo casu quo potest) ex Judicibus delegatis perpetuata intelligitur quoad omnes.

C A P. IX.

Executor super gratia facta datus a Papa, mortuo Papa etiam re integra gratiam exquirat. Joan. Andr.

Idem.

Si super gratia cuiquam ab Apostolica sede facta executores fuerint deputati, æquum esse censemus, ut sicut ipsa gratia (licet nondum sit in ejus executione processum) morte non perimitur concedentis, sic nec etiam re integra perimatur executoribus data potestas, quam veluti gratiæ prædictæ accessoriam, naturam sequi congruit principalis. Ne gratiam eandem vel reddi quandoque omnino inutilem, vel ipsius effectum in tempus longius (cum illius a dispendio, cui facta exitit) differri contingat.

C A P. X.

Duos casus ponit, quibus de subdelegato non in totum appellatur ad primum delegatum: scilicet cum delegatus excommunicatus, vel mortuus est. Alios casus ponit infra eodem, Si a subdelegato. Joan. Andr.

Idem.

Si is, cui causa (licet proprio nomine non expresso) a sede fuerat Apostolica delegata, subdelegaverit non in totum vires suas alicui a subdelegato hujusmodi, si delegatum ipsum excommunicari, aut de medio tolli contingat, impedimento tali durante ad sedem ipsam (ne abolitionem, vel successiorem expectando illius, præjudicari litigantibus, vel causa plus debito prorogari valeat) volumus appellari.

C A P. XI.

Ab arbitris juris appellatur ad Papam. Joan. Andr.

Idem.

Ab arbitris, qui secundum formam juris, ut de proposita contra Judicem suspicionis causa cognoscant, vel qui cum de revocatione ambigitur literarum, Judicibus nequeuntibus in unam sententiam concordare, ad concertationem hujusmodi suspensam a partibus eliguntur: est (si gravaverint) ad sed. Apost. appellandum.

C A P. XII.

Executor datus a Papa, ut provideat persona subdelegati, si detur, ut provideat Ecclesia non expressa persona, non subdelegat: nisi habeat speciale mandatum: & causam reddit. Joan. Andr.

Idem.

Is, cui ab Apostolica sede committitur certa personæ provisione de beneficio in certa Ecclesia, diocesi vel provincia faciendâ, potest alii committere licite vires suas. Sed si (non expressa certa persona) committatur eadem, ut alicui personæ idoneæ de certa Ecclesia vel beneficio debeat providere: (Quia circa eligendam personam ejus industria b tunc videtur electa) provisionem

a al. ipsius. b Vid. Bart. in l. inter artifices ff. de sol. & Jo. Arch. Font.

sibi commissam alteri demandare non potest: Nisi forma commissionis habeat, ut per se vel per alium id valeat expedire.

C A P. XIII.

Is, cui aliquid certo loco expediendum committitur, ex justa causa illud expedire poterit extra locum. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Statuimus, ut is, per quem ab Apostolica sede certo loco inquisitio fieri, vel quicquid aliud expediri mandatur: si propter potentiam, vel malitiam illius, contra quem inquiri debet, sive procedi, seu futurorum ejusdem non possit hoc exequi eo loco secure (ne ipse commodum ex dolo vel fraude reportet) ad id exequentium locum alium eligat idoneum & securum. Idem faciat, si alia rationabilis causa subfir, propter quam in loco decreto perfici nequeat commode, quod mandatur: ne tali prætextu impediri contingat mandatum Apostolicum, vel differri.

C A P. XIV.

Quando a subdelegato non in totum appellatur, quia non admittit exceptionem, per quam denegatur etiam delegatum habere jurisdictionem, ad primum delegatum appellabitur. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Si a subdelegato, cui delegatus non in totum commisserat vires suas, ex eo fuerit appellandum, quia exceptionem coram se propositam, quod antequam per eum, vel per ipsum delegatum in aliquo processum fuisset, delegans viam fuerat universæ carnis ingressus, admittere recusavit: non ad delegatum (cum jurisdictionem negatur habere) sed ad delegantem potius appellari debet. Idem fiet in aliis casibus, in quibus delegatus jurisdictionem habere negatur. Alias si appellari deberet ad ipsam, esset appellans (qui sic fateri videretur eundem jurisdictionem habere, quod ante negaverat b) contrarius si ipsi.

C A P. XV.

Ponit hic, qui possint esse conservatores, & ubi cognoscere, & an & quibus possint delegare, & quantum dures eorum potestas, & de expensis tallium. h. d. Zen.

Idem.

Hac constitutione perpetuo valitura sancimus, ut conservatores, qui aliquibus (ut a manifestis injuriis, & violentiis tueantur eisdem) plerumque a sede Apostolica conceduntur, de cætero deputari non possint, nisi Episcopi vel eorum superiores, aut Abbates, seu dignitates vel personatus in cathedralibus vel collegiatis Ecclesiis obtinentes: nullisque deputati sibi conservatoris esse valeat conservator. Nec aliquis (Regibus & c Reginis d, qui sicut dignitatis altitudine præminent, sic prærogativa gratiæ ipsos convenit anteferri, duntaxat exceptis) deinceps conservatorem habeant eum, qui sub ipsius jurisdictione, dominio, vel districtu Ecclesiastico, vel temporali consistat. Conservatores autem hujusmodi extra civitates seu dioceses, in quibus fuerint deputati, contra quoscunque procedere, aut aliquos ultra unam diocesis sine diocesum eorundem trahere non præsumant. Vires quoque suas (citationibus, sententiarum denunciationibus duntaxat exceptis, quas per alios valeant exercere) nulli committere possint nisi hoc eis competierit ex beneficio literarum: sed nec tunc, nisi intra civitates, seu dioceses, in quibus deputati fuerint, & personis tantum, quæ superius sunt expressæ.

Ut

a Vid. de test. constitutus. & de homi, Petrus. & i. quæst. 4. quia Præfularis. Dominici. b alit. negavit. alias, denegavit. c al. ita: vel Reginis. d Nov. Res. de Auch. quod dicitur hic etiam de conservatoribus Laicorum, ponderando istam exceptionem, quia excepti de regula est. l. fin. §. cui dulcia. ff. de vi. cri. & oleo legat. Font.

C c 4

Ut autem conservatores limites sibi tradita potestatis (quos frequenter excedunt) metu pœnæ diligenter observent, decernimus, ut si de aliis, quam de manifestis injuriis & violentiis, scienter se intromiserint, seu ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, suam extenderint potestatem, eo ipso per unum annum ab officio sint suspensi. Pars vero, quæ hoc fieri procurabit, sententiam excommunicationis incurrat: a qua non possit absolvi, nisi ei, quem sic fatigavit & indebitè, primo satisfaciat integraliter de expensis. Officium autem quorumcumque conservatorum, ipso jure, quoad non expta negotia per obitum concedentis volumus expirare. Circa munera vero & expensas, assessores, ac notarios & personas testimonii causa vocandas, illa præcipimus in hujusmodi conservatoribus per omnia observari, quæ in delegatis Judicibus constituta a nobis super his edita observanda decrevit *b.* Quicquid autem contra præmissa, vel eorum aliquod attentari contigerit, omnino decernimus irritum & inane.

T I T U L U S XV.
DE OFFICIO LEGATI.

C A P. I.

Legati non Cardinales, sine speciali mandato jure legationis beneficia conferre non possunt: sed legati Cardinales hoc bene possunt. Joan. Andr.

Innocentius IV. (an. 1245. in Gallia.)

Officium nostrum debitum remediis invigilat subditorum: quia dum eorum executimus onera, dum scandala removemus, nos in eorum quiete quiescimus, & fovemur in pace. Proinde præsentis decreto statuimus, ut Ecclesiæ Romanæ Legati quantumcumque plenam legationem obtineant, sive a nobis missi, fuerint, sive suarum prætextu Ecclesiarum legationis sibi vendicent dignitatem: ex ipsius legationis munere conferendi beneficia nullam habeant potestatem: nisi hoc alicui specialiter duxerimus indulgendum. Quod in fratribus nostris legatione fungentibus nolimus observari: quia e sicut honoris prærogativa lætantur, sic eos auctoritate fungi volumus ampliori.

C A P. II.

Legatus habet ordinariam: unde per mortem Papæ non expirat ejus officium. h. d. Joan. Andr.

Clemens IV. S. tit. Sancta Cæcilia Presbytero
Cardinali, Apostolica sedis Legato.

Legatos, quibus in certis provinciis committitur legationis officium, ut ibidem evellant & dissipent, adificent atque plantent: provinciarum sibi commissarum, ad instar Proconsulum, caterorumque Præsidum, quibus certæ sunt decreta provinciæ moderanda, ordinarios reputantes: Præsenti declaramus edito commissum tibi a prædecessore nostro legationis officium nequaquam per ipsius obitum & expirasse.

C A P. III.

Finita legatione expirant reservationes Legatorum, & omnis processus habitus super illis: nisi tunc illa beneficia jam vacantia sine collata. Demum dicitur, quod pendente nova sua reservatione in Ecclesiâ collegiata, vel de beneficio spectante ad collationem alicujus, Legatus in eadem Ecclesiâ, vel beneficio spectante ad collationem ejusdem, aliam facere non potest: & quod sit contra prædicta, irritum decernis. Joan. Andr.

a al. fatigaveris. b al. ita: decernis. c In manuscriptis ita: quis fuit, &c. d Intellige scilicet re non integra: re vero integra, an per mortem Papæ expirat legatio distinguit hic Petr. de Anchar. Font.

Bonifacius VIII. (an. 1295.)

Præsenti declaramus edito, reservationes a quorumcunque beneficiorum ab Apostolica sedis Legato suæ legationis auctoritate factas, & decreta interposita super ipsis: necnon denunciations, inhibitiones, & processus quoslibet per eum, vel per executores deputatos ab eo habitos circa ipsas (dummodo ad collationem eorundem beneficiorum jam vacantium minime sit processum) eo ipso, quod ipsius finitur legatio, viribus penitus vacuari: nec executores eosdem posse ulterius beneficia taliter reservata conferre *b.* Caterum reservationes hujusmodi (per quas interdum Prælati, & Ecclesiæ nimium onerantur) restringere cupientes, prohibemus, ne postquam Legatus in aliqua cathedrali vel collegiata Ecclesiâ, reservationem aliquam duxerit faciendam, aliam, illa pendente, faciat aliquatenus in eadem. Nec enim postquam alibi reservaverit aliquod beneficium ad collationem pertinens conjunctum, aliud quod ad illius collationem pertineat (quamdiu reservatio pendet alterius) sibi quoquo modo reservet. Quicquid autem contra præmissa contigerit attentari, eo ipso viribus non substat.

C A P. IV.

Cathedrales, vel regulares, vel collegiatas Ecclesias, Legati reservare vel conferre non possunt. Idem in dignitatibus Ecclesiarum cathedralium, quæ sunt majores post Episcopos, si ipsarum prælati per electionem debent assumi: & contra hoc factum, est irritum.

Idem.

Deliberatione provida duximus inhibendum, ne aliquis Apostolicæ sedis Legatus, quantumcumque legationem obtinere plenariam dignoscatur, cathedrales vel regulares, aut collegiatas Ecclesias, seu ipsarum Ecclesiarum cathedralium dignitates, ad quas hi, qui præficiuntur eisdem, majores in eorum Capitulis post Episcopos existentes, habent per viam electionis assumi, suæ ordinationi, collationi, provisioni, electioni, aut dispositioni quomodocunque reservet: nec de ipsis ordinandis, conferendis, vel disponendis, se aliquatenus intromittat: neque aliquid quo minus hi, ad quos pertinet eligere aut postulare, libere valeant, cum vacabunt obitaculum quomodolibet interponat: Decernentes quicquid contra hoc actum exiterit, eo ipso irritum & inane.

Delegatus non potest alicui committere, quod recipiat resignationem beneficii, & postea illud conferat: & contra factum, vel faciendum decernis irritum. hoc dicit. Joan. Andr.

S. I. Prohibemus insuper, ne Legatus ipse in genere aut in specie cuiquam concedat, ut ab iis, qui beneficia intra legationem ejusdem habentes, ea in illius manibus voluerint libere resignare, ipsorum resignatione recepta, illa valeat idoneis conferre personis: Cum per hos aperiri posset via contra Lateranensem Concilium ad beneficia vacatura. Nos enim concessionem, quam contra hoc contigerit attentari, & quicquid ex ea vel ob eam factum exiterit, nullam prorsus habere statimus roboris firmitatem. Volentes non solum ad futura, sed etiam ad præterita, & adhuc pendente negotia hoc extendi.

C A P. V.

Collatio Legati per sacrosanctitatem prioris beneficii vitatur. hoc dicit. Zen.

Idem

a Vid. Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 19. ubi reservationes qualibet ac vacatura beneficia tolluntur. b Fallit si legatus contulerit canonicatum, & præbendam vacaturam reservaverit, dato executori: Nam talis finita legatione conferre poterit. Petr. de Anchar. Font. c Hoc est Concilium Lateranense sub Alexand. III. cap. 8.

Idem.

Collatio beneficii per legatum sedis Apostolicæ sibi facta, nullius momenti existit, si in canon fuerit a habita mentio de alio beneficio, quod primitus obtinebas.

T I T U L U S XVII.
DE OFFICIO ORDINARII.

C A P. I.

Archiepiscopus non potest sibi constituere Officiales in diocesi Suffraganeorum suorum, etiam pro futuris causis per appellationem devolvendis ad ipsam, nisi de consuetudine hoc habeat: & tunc etiam tales Officiales inhibere non possunt, priusquam fuerit appellatum.

Innocentius III. in Concilio Lugdunensi.

(an. 1216. in Gallia.)

Romana Ecclesia: (& j.) Prohibemus quoque, ne Rhemensis Archiepiscopus in diocesisbus Suffraganeorum suorum foraneos Officiales constituat: quia, cum Metropolitanis, ne suorum Suffraganeorum ingrediantur dioceses, ut in eis auctoritate propria iudicent, disponant, aliquidve aliud agant, canonica prohibeat instituta, nequaquam hoc possunt in illis per alios exercere. Nec pro eo, quod causas per appellationem delatas ad ipsos, possunt in Suffraganeorum suorum diocesisbus delegare, similiter licet eis tales Officiales instituire in eisdem, qui eorum vice (cum appellatur ad ipsos) citationes, vel inhibitiones faciant, seu competant in hac parte rebelles: Quia in causis per appellationem devolutis ad ipsos, jam jurisdictionem obtinere noscuntur, propter quod licite possunt super illis committere vices suas. Non sic autem in aliis b, in quibus nondum existit appellatum, & idcirco non debent aliquos constituere pro citationibus in futuris causis appellatum, & inhibitionibus faciendis: nisi aliud Rhemensis Ecclesia circa talium Officialium institutionem de consuetudine obtineat specialis. A quibus etiam de consuetudine huiusmodi possint in Rhemensi provincia constitui: inhibitiones tamen, ne procedatur in causis, priusquam ad Rhemensem curiam appelletur, fieri penitus inhibemus.

Donec Archiepiscopus de facili potest haberi, Officialis ejus Suffraganeum excommunicare, suspendere, aut interdicere non potest, propter ordinis (melius dixisset officii) Episcopaliter reverentiam. h. d. in summa. Joan. Andr.

§. 1. Officiales autem Rhemensis Archiepiscopi (quamdiu in sua provincia vel circa illam extiterit) in Suffraganeos interdicti, suspensionis vel excommunicationis proferre sententias non attentent. Et hoc idem ab Officialibus aliorum Metropolitanorum, circa ipsorum Suffraganeos, (quibus ob reverentiam Pontificalis officii deferri volumus in hac parte) precipimus observari.

C A P. II.

Canonici, qui a divinis cessare possunt consuetudine vel alio iure, si cessare volunt, causam sua cessationis exprimant in instrumento publico, vel patentibus literis suo vel alio authentico sigillo munitis: & exhibeant illud vel illas illi, contra quem cessant. Hoc prætermisso, vel expressa causa non inventa legitima, quicquid medio tempore perceperint ab Ecclesia, restituant: & qua percipere debent, non percipiant & satisfaciant de injuriis illi, contra quem cessant. Causa legitima inventa, tenetur ille ad interesse Canonici, & ad certam quantitatem Ecclesie, superioris taxandam arbitrio. Ultimo reprobatur consuetudo, qua imagines Sanctorum, in dicta cessatione spinis & urticis supponebantur. Et statuitur contrarium facientes graviter puniendos. Joan. Andr.

a Alias, scilicet. b V. d. cap. fin. de rescript. in antiq. & l. non quem admodum. ff. de judic. Font.

Gregorius X. in generali Concilio Lugdunensi.

(an. 1273. in Gallia.)

Si a Canonici a divinis cessare voluerint, prout in Ecclesiis aliquibus sibi ex consuetudine, vel alias vindicant: antequam ad cessationem huiusmodi quoquomodo procedant, in instrumento publico, vel patentibus literis sigillorum b suorum, aut alterius authentici munimine roboratis, cessationis ipsius causam exprimant: & illud vel illas ei, contra quem cessare intendunt, asignent. Scituri, quod si hoc prætermisso cessaverint, vel causa, quam expresserint, non fuerit inventa canonica: omnia quæ de quibuscunque proventibus illius Ecclesie, in qua cessatum fuerit, cessationis tempore perceperint, restituant. Illa vero, quæ pro eodem tempore debentur eisdem, nullo modo percipient, nisi ipsi Ecclesie cedere, ac nihilominus ei contra quem cessaverant, de damnis & injuriis satisfacere tenebantur. Si autem causa eadem canonica fuerit iudicata, is, qui occasione cessationi dederat, ad omne interesse dictis Canonici & Ecclesie, cui debitum officium ejus est culpa subtrahendum, ad certam quantitatem taxandam, & in divini cultus augmentum convertendam, superioris arbitrio condemnentur. Cæterum detestabilem abusum horrendæ indevotionis illorum, qui Concis, beatæ Martæ virginis, aliorumque Sanctorum imagines seu statuas irreverenti ausu tractantes, eas in aggravationem cessationis huiusmodi prosterunt in terram, & urticis spinisque supponunt, penitus reprobantes, aliquid tale fieri de cætero districtius prohibemus: statuentes ut in eos, qui contra fecerint, ultrius procedat dura sententia: qua delinquentes sic puniat graviter, quod alios a similibus presumptione compescat.

C A P. III.

Statuit Papa, quod habentes plures dignitates, vel alia beneficia curam animarum habentia, per ordinarios compellantur ostendere: intra tempus competens superioris arbitrio statuendum, dispensationes: quas si non ostenderit, perinde procedatur, ac si nullas haberent. Et si ostenderit & sufficientes, non amplius molestentur: proviso, ne in prædictis beneficiis cura negligatur animarum. Si autem dubitetur de dispensatione, ad sedem Apostolicam recurratur. Talius plura similia beneficia obtinentibus aliud non conferatur beneficium, nisi ostensa dispensatione sufficienti: & iuxta demum conferatur, si per dispensationem passus illud cum aliis retinere, vel si prioribus renunciaverint: aliter collatio facta non teneat. Joan. Andr.

Idem.

Ordinarii e locorum subditos suos plures dignitates, vel Ecclesias, quibus animarum cura imminet, obtinentes: seu personatum aut dignitatem cum alio beneficio, cui cura similis est annexa, districte compellant dispensationes, auctoritate quorum huiusmodi Ecclesias, personatus, seu dignitates canonice tenere se asserunt, intra tempus pro facti qualitate ipsorum ordinariorum moderandum arbitrio, exhibere. Quod si forte justo impedimento cessante, nullam dispensationem intra idem tempus contigerit exhiberi: Ecclesie beneficia, personatus seu dignitates, quæ sine dispensatione aliqua eo ipso illicite detineri constabit, per eos ad quos eorum collatio pertinet, libere personis idoneis conferantur.

Cæterum si dispensatio exhibita sufficiens evidenter appareat, exhibens nequaquam in beneficiis huiusmodi, quæ canonice obtinet, molestatur. Provideat tamen ordinarius, qualiter nec animarum cura in eisdem

a De materia huius c. vide citatos in cap. quamvis. infr. eod. tit. & libr. b Vid. l. ad testum. ff. de test. & l. fin. ff. de alb. scrib. ac. c. significantibus. infr. de appell. Font. c. Hoc decretum expresse innovat & confirmat sacrum Concil. Tridentin. sess. 7. de reform. cap. 5. d. alie. ita: provideat tamen ordinarius taliter, ne animarum cura, &c.

dem Ecclesiis, personatibus, seu dignitatibus negligatur: nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur. Si vero de dispensationis exhibitæ sufficientia dubitetur, super hoc erit ad sedem Apostolicam recurrendum: cujus est æstimare, quem modum sui beneficii esse velit. In conferendis insuper personatibus, dignitatibus, & aliis beneficiis curam habentibus animarum annexam, idem ordinarii diligentiam illam observent, ut personatum, dignitatem, vel aliud a beneficium similem curam habens animatum b, alicui plura similia obtinenti non ante conferre præsumant, quam eis super obtentis dispensatio evidenter sufficientia ostendatur. Qua etiam ostensa, ita demum ad collationem procedi volumus, si appareat per eandem, quod is, cui est collatio faciendæ, hujusmodi personatum, dignitatem, vel beneficium retinere libere valeat cum obtentis, vel si ea, quæ sic obtinet, libere ac sponte resignet.

Aliter autem de personatibus, dignitatibus, & beneficiis talibus facta collatio, nullius penitus sit momenti. C. A. P. IV.

Præcipit Papa, ne Prælati subditis interdiciant, ne statum Ecclesiarum & personarum superioribus inquirentibus manifestent: nec eos ad id celandum juramentis, promissionibus, obligationibus aut aliis penis adstringant: decernit autem, quod contra factum fuerit, irritum & inane: & sententias, juramenta, promissiones, vel penas non ligare: & præsumptores præcipit pena condigna a superioribus eisdem puniri. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (An. 1295. Romæ.)

Quia plerique Prælati non sine multa temeritatis audacia suis subditis aliquando interdiciunt, ne ipsorum superioribus aut Apostolicæ sedis Legatis, vel Inquisitoribus ad inquirendum, corrigendum, & reformandum, in eorum Ecclesiis, monasteriis, sive locis a sede deputatis eadem, vel aliis quibuscumque personis, per quas ad notitiam prædictorum valeat pervenire, statum Ecclesiarum, monasteriorum seu locorum suorum, personarum & rerum ipsorum insinuent vel exponant: in ipso (si secus egerint), excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententias proferentes: eosque ad hoc celandum juramentis, promissionibus & obligationibus, aliisque penis nihilominus adstringentes. Nos hinc malitiam (ne tali prætextu in Ecclesiis, monasteriis, & locis eisdem inquisito, correctio seu reformatio, cum faciendæ fuerint, valeant impediri), occurrere cupientes, prædicta & eorum quodlibet attentari de cætero districtius inhibemus.

Decernentes auctoritate Apostolica, quicquid contra præsentem inhibitionem attentatum extiterit, nullius penitus existere firmitatis: nec quenquam sententias, juramentis, promissionibus, obligationibus, vel penis hujusmodi obligari quomodolibet vel adstringi. Præsumptores autem eosdem (ne ipsorum temeritas quoquo modo transeat impunita) a superioribus, vel Legatis, seu Inquisitoribus memoratis, animadversione condigna præcipimus castigare.

C. A. P. V.

Jurisdictio Archiepiscopi attributa in una diocesi, sibi in aliis non prodest. h. d. Zen.

Idem.

Ut litigantes releventur a laboribus & expensis: Statuimus, ne Archiepiscopus causas, quæ per appellationem, vel alias jure Metropolitico deturunt ad ipsum, alibi quam in sua propria civitate vel diocesi, aut in eis, in quibus appellatum extitit, vel causæ ipsa con-

stiteri dignoscuntur, audiât vel etiam audiendas committat: Nisi ubi aliud de consuetudine competarum in hac parte.

C. A. P. VI.

Si Episcopus, cum potest, suam diocesim visitat per alium, habet illi in necessariis providere: visitati autem in vidualibus providebunt ipsi. Vicario visitanti, & non Episcopo, hoc dicit Joan. Andr.

Idem.

Si a Episcopus suam diocesim (ubi ei a jure permittitur) faciat per alium visitari, licet ipse illi habeat in aliis necessariis providere, si tamen, qui visitantur, ministrare tenentur expensas vidualium visitanti: Cum secundum Apostolum b non sit magnum, si ab eo metantur temporalia, per quem spiritualia seminantur. Idem tamen Episcopus cum personaliter non visitat e, nil proflus ab eis, qui per illum quem deputat, fuerint visitati, exigere poterit aut debet.

C. A. P. VII.

In quolibet loco diocesis non exempto, per se & per alium potest Episcopus pro tribunali sedere, & libere exequi, quæ ad ipsius spectant officium. Joan. Andr.

Idem.

Cum d Episcopus in sua tota diocesi jurisdictionem ordinariam noscatur habere, dubium non existit, quin in quolibet loco ipsius diocesis non exempto, per se vel per alium possit pro tribunali sedere: causas ad Ecclesiasticum forum spectantes audire: personas Ecclesiasticas (cum earum excessus exegerint) capere, ac carceri deputare: necnon & cætera, quæ ad ipsius spectant officium, libere exercere.

C. A. P. VIII.

Canonici, qui a divinis cessare possunt, cum cessare voluerint, vocabunt absentes, sicut si immineret electio faciendæ, cum quibus de cessatione deliberabunt: & si deliberant cessare, requirent prius eum, contra quem cessant, ut irrogatam offensam emendet: quod si fecerit, non cessabunt: alioquin cessare poterunt: ita quod a cessatione intra mensem utraque pars & cessans & contra quem cessatur, iter arripias eundi ad Papam, vel per se, vel per procuratorem sufficienter instructos: nisi interim inter venerit concordia inter ipsos. Et continuatis diebus quam cito poterunt se coram Papa presentent, ut utraque parte presente, vel altera consumaciter absente, Papa definat negotium, & culpabiles puniat: & si pars cessans prædicta non servet, cessatio non servetur. Joan. Andr.

Idem.

Quamvis super cessationibus a divinis, quæ a Capitulis, Conventibus sive Collegiis secularium vel regularium Ecclesiarum multoties sine causa rationabili attentantur, manifesta satis a felicis recordationis Innocentio e tertio, & Gregorio decimo, prædecessoribus nostris, manaverint instituta: Quia tamen post illa est plerumque compertum, cessationes eisdem irrationabiliter esse factas: nos ad tam perniciosum evitandum abusum, eadem statuta cum infra scripta moderatione in suo volentes robore perdurare, de fratum nostrorum consilio districtius inhibemus, ne a seculari, vel regulari Capitulo, Collegio seu Conventu Ecclesiæ cujuscumque, cessationes ipsæ, nisi vocatis omnibus (pro ut sunt pro electionis negotio evocandi) & deliberatione habita diligenti, ac Episcopo, aliove quocumque Clerico sive Laico (cujuscumque dignitatis, præminentia, conditionis aut status existat), propter cuius injuriam vel offensam eadem videret cessatio faciendæ, post prædictas vocationem & deliberationem de-

a Ali. aliquod. b Dissio, animarum, deest in manuscriptis aliquot. c In antiquis codicibus ita: non sine multa temeritatis, &c. d In antiquis exemplaribus ita: & obligationibus aliis atque penis nihilominus, &c. e Vide novissime sancita in Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 20.

a De materia visitationis, prout ad hunc locum spectat, vide Conc. Toles. IV. cap. 35. & novissimum Constituent. sess. 24. de reform. cap. 3. b 1. Cor. 9. c al. v. s. d. Vid. limitationem ad hoc. e traditam per Decretum in c. cum te. de offic. deleg. c. Id. s. v. Innoc. III. in Concil. generali Later. c. 7.

de cessando habitam requisito, quod irregaram injuriam, vel offensam emendet, aliquatenus attententur. Neque tunc etiam, si emendam inde habuerint, vel per eos fuerit, quo minus habeant competentem. Si autem praemissis servatis, Capitulum, Collegium vel Conventus alicujus Ecclesiae ad cessationem eandem duxerint procedendum: extunc intra unius mensis spatium pars utraque, videlicet si qui cessant, & illi etiam, propter quorum factum a divinis cessatur (nisi superveniente concordia inter eos cessatio illa cesset) iter arripiant a per se vel per procuratores idoneos, cum munimentis & actis ad negotium ipsum spectantibus, ad sedem Apostolicam veniendi: & continuatis diebus, quam cito commode poterint, se Apostolice conspectui repraesentent: ut partibus praesentibus, aut una praesente, altera non veniente vel mittente, examinato negotio apud sedem eandem, pars quae culpabilis inventa fuerit in praemissis, praeter alias poenas a districtis canonibus institutas, si Romano Pontifici videbitur expedire, poena docente commoneat, quantum excesserit, quae cessationi facta rationabiliter causam dedit: vel quae sine rationabili & manifestata causa cessavit. Parte intemper a divinis cessante, superscripta b tam in cessando, quam in veniendo sive mittendo ad sedem Apostolicam non servante, non servetur cessatio: sed ea non obstant (ut prius) in ipsa Ecclesia celebretur.

C A P. IX.

Primo ponit constitutionem de bonis dignitatum, vel Ecclesiarum vacantium, non occupandis per eos, ad quos collatio, vel custodia pertinet: nisi de speciali jure id eis competat: & contra facientibus poenam imponit. Secundo ostendit, de quibus bonis intelligatur, cum de speciali jure id alicui competat. Tertio decreet, quia saepe, supr. ead. libro, de elib. dicit non esse correctam. Joan. Andr.

Idem.

Præsenti prohibemus edicto, ne Episcopi, vel eorum superiores aut Abbates, seu quivis alii regulares vel seculares Prælati, aut Ecclesiasticae quæcunque personæ, vacantibus dignitatibus, personatibus, prioratibus, vel Ecclesiis quibuscunque sibi subiectis, seu ad collationem, ordinationem, praesentationem, vel custodiam pertinentibus, eorumdem bona (mortuorum eorum Rectoribus, vel Ministris) in ipsis inventa, sive vacationis ipsorum tempore obvenerint, quæ in utilitatem eorumdem expendi, vel futuris debent successori- bus fideliter reservari, occupare, aut in usus suos convertere quoquomodo praesument: Nisi de speciali privilegio vel consuetudine jam praescripta legitime, seu alia causa rationabili, hoc eisdem competere dignoscatur.

Alioquin Episcopi & eorum superiores ab ingressu Ecclesiae, ceteri vero ab officio & beneficio tamdiu ipso noverint se suspensos, quousque restitutionem fecerint de praedictis. Porro ubi ex privilegio vel consuetudine, seu alia de causa rationabili, sibi aliqui praedictorum asserit bona competere supra dicta: hoc de illis bonis solum debet intelligi, quæ solutis debitis, si qua sint, & iis, quæ fuerint necessaria pro servitoriis & ministris ac incumbendis oneribus usque ad novos redditus supportandis congrue reservatis, ex ipsis reperta fuerint superesse. Sane constitutionem, quam superius specialiter edidimus contra Capitula, Collegia, Conventus, seu singulares personas, bona cathedralium, vel regularium, aut collegiarum Ecclesiarum vacantium occupantes, per constitutionem praesentem (quam in dignitatibus, personatibus, prioratibus, & Ecclesiis aliis locum habere censemus) nolumus in aliquo derogari.

a al. arripiat. b al. supradicta.

TITULUS XVII.
DE MAJORITATE ET OBE-
DIENTIA.

C A P. UN.

Capitulum, vel is, ad quem administratio pertinet vacante sede, eos absolvet, quos absolvi potest Episcopus si viveret, nisi a sede Apostolica id fuerit interdictum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1299. Romæ.)

Episcopali sede vacante, potest Capitulum, seu is ad quem Episcopalis jurisdicção tunc temporis nocetur pertinere, iis quibus potest Episcopus, si viveret, ab excommunicationis sententia, sive juris, sive hominis fuerit, absolutionis beneficium impertiri: Nisi ei fuerit a sede Apost. specialiter interdicta potestas.

TITULUS XVIII.
DE PACTIS.

C A P. I.

Monachi habentes liberam a sede Apostolica sepulturam, si pacifcentur de non recipiendis aliquibus vel certis parochianis Ecclesiae alicujus, servare compelluntur pactum: nec illos sepelire poterunt, licet apud eos elegerint sepeliri, cum per pactum privilegio renunciaverunt. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1299. Romæ.)

Pactum a cum Rectore parochialis Ecclesiae factum a vobis, ne aliquos vel certos ipsius Ecclesiae parochianos recipiatis ad Ecclesiasticam sepulturam, omnino servare debetis. Quamquam sepultura libera sit monasterio vestro ab Apostolica sede indulta: & illi apud vos elegerint sepeliri. Cum per dictum pactum indulto hujusmodi derogetur.

C A P. II.

Pactum factum patri a filia, dum tradebatur nupti, quod dote contenta nullum habeat ad bona paterna regressum, si juraverit id ipsa filia, omnino servare senescitur. Joan. Andr.

Idem.

Quamvis b pactum patri factum a filia, dum nupti tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet, improbetur lex civilis: si tamen juramento, non vi, nec dolo praestito, firmatum fuerit ab eadem, omnino servari debet: Cum non vergat in aeternæ salutis dispendium, nec redundet in alicuius detrimentum.

C A P. III.

Pacta inita per fratres Prædicatores, vel Minores, vel alios Mendicantes, cum Rectoribus parochialium Ecclesiarum super parochialibus juribus, si facta sunt per Priores vel Guardianos de Conventuum ipsorum locorum consensu (licet auctoritas sedis Apostolicæ non intervenerit, vel licentia Prioris vel ministri generalis, aut magistri vel provincialis ministri, vel Capituli provincialis) servanda sunt: dummodo alias sint licita & honesta. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Quia ex eo, quod fratres Prædicantes, & Minores & alii Mendicantes, compositiones & pacta cum Prælati, Capitulis, Rectoribus & personis Ecclesiarum, civitatum, castrorum, villarum & locorum, in quibus domus seu habitationes eorum existunt, super juribus parochialibus, vel aliis quibuscunque articulis, ab eis vel eorum antecessoribus inita sive facta, servare recusant: & ea eo prætextu infringere moluntur, quia magistri aut ministri, vel prioris generalium seu provincialium

a Vid. Antonium de Butrio, cap. statimur, de translat. Prælat. & Felium in c. cum sit generale, de foro comper. b Vid. Matth. de Assibit. decis. 322. Purpuratum consil. 100. Hippolytum Marsilium singulari 673. incip. nonnulla de presentia. Alexand. cons. 29. lib. 3 & consil. 42. lib. 1. & Jason. cons. 133. vel. 4.

cialium eorum non assensu in ipsis, nec approbata per ipsorum generalia, vel provincialia Capitula extiterunt, multa in diversis mundi partibus insurgunt scandala, & ipsorum fratrum (quos decet puritatem omnimodam in suis observare actionibus b, & ab his abstinere propensius, per quæ possit aliis exempli pernicietas generari) fama detrahitur plurimum & honori. Nos his occurrere paternæ sollicitudinis studio intendentes, prædicti decreto sancimus: compositiones & pæna hujusmodi cum Prælati, Capituli, & e rectoribus, & personis prædictis ab ipsorum fratrum Conventualibus Prioribus, seu Guardianis facta vel appobata, de suorum Conventuum consilio & assensu (dum tamen alias sint licita & honesta) debere ab ipsis fratribus in locis, in quibus fuerint facta, perpetuo & inviolabiliter observari: non obstante, quod magistri vel ministri aut Prioris generalium seu provincialium prædictorum non intervenerit in eisdem assensu, nec ab ipsorum generalibus vel provincialibus Capitulis extiterint approbata: seu quod sedes Apostolica in iis, quæ per prædictos fratres Minores facta fuerint, auctoritatem suam non præstiterit vel assensum.

TITULUS XIX.
DE PROCURATORIBUS.
C A P. I.

Laicus potest esse Procurator ad agendum & defendendum in causis spiritualibus.

Bonifacius VIII. (an. 1299. Roma.)

Non indifferente Judex censetur egisse, Procuratorem Laicum ad agendum vel defendendum in causis spiritualibus admittendo: Cum regulariter qui non prohibetur expresse ad exercendum procuratoris officium, idoneus debeat reputari.

Procurator post litem contestatam potest dare alium Procuratorem, ante non, nisi datus fuerit in rem suam, vel a Domino habuerit mandatum de substituendo etiam non certam personam.

§. 1. Licet autem a Procuratore post litem contestatam ab eo possit (cum Dominus sit litis effectus) dari alius Procurator: antea tamen non potest, nisi in rem suam sit datus, vel a Domino substituendi alium (etiam certa non expressa persona) sibi fuerit concessa potestas.

Procurator ad negotia potest dare alium procuratorem libere, & etiam quando: unque. h. d.

§. 2. Procurator vero datus ad negotia, potest libere quodcumque alium deputare.

C A P. II.

Procurator ante litem contestatam etiam sine causa revocari potest, post litem contestatam non sine rationabili causa: Dominus tamen bene potest adesse causa cum ipso Procuratore, maxime si de collisione timeat.

Idem.

Quamvis e Procurator possit ante litem contestatam etiam sine causa libere a Domino revocari, postea tamen ipso nolente nequit: nisi eum cum Domino inimicum fieri, vel suspectum, aut adversario affinitate conjungi, vel ejus heredem fieri, seu ingredi religionem, aut in longum peregrinari, vel aegritudine aut vinculis detineri contingat, seu alia rationabilis causa subsit, propter quam sit merito revocandus. Verum, quanquam (nisi ut præmittitur) revocari non possit, Dominus tamen sue causæ una cum eodem Procuratore (maxime si de collisione timeat) minime prohibetur adesse.

a Vid. B. Thom. 2. 2. quæst. 43. per totam questionem. b In antiquis codicibus constanter legitur, alibus. c Dicitur, & desit in manuscriptis. d Hic text. habet locum in pallis falsis cum Laico. e Pro hoc c. vide, qua tradit Jason consil. 130. incip. provocatur in dubium, vol. 4. & Felinus in cap. ex parte Beccani. extra de rescriptis.

C A P. III.

Procurator habens mandatum substituendi, substitutum a se post mandatum susceperit, etiam si eo non sit usus, revocare non potest, nisi & potestatem habuit revocandi. Si autem eras Procurator ad plures causas, & in altera substitutus, in aliis remanet Procurator. Joan. And.

Idem Bonifacius VIII.

Is, qui a Procuratore super hoc a Domino potestatem habente Procurator extitit substitutus, non potest post mandatum susceperit, etiam si eo usus non fuerit, (licet in delegato sedes Apostolica vires suas alteri committente aliud censeatur) ulterius revocari ab illo: Nisi revocandi potestas concessa fuisset eidem. Verum si cum ad plures vel ad omnes causas generaliter constitutus fuisset, in una tantum substituerit eandem, in aliis nequam prohibetur procuratoris officium exercere.

C A P. IV.

Procurator generalis non agit exigentia speciale mandatum: nisi cum aliqua illorum specificatione, vel liberatione testate, hoc dicit. Zen.

Idem.

Qui ad agendum & defendendum, ac generaliter ad omnia (etiam si mandatum exigant speciale) constituitur Procurator, ex vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo speciale mandatum exigitur, admitti non debet. Sed si aliqui vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati b fuissent, adjecta clausula generali, tunc ad non expressos etiam admittetur. Procurator quoque absque speciali mandato juramentum deferre, transigere, vel pacisci non potest: nisi ei honorum vel causæ administratio libere e sit concessa.

C A P. V.

Mandatum generale ad negotia, etiam ad judicia se extendit.

Idem.

Qui generaliter constituitur ad negotia Procurator, agere ac experiri potest d, exceptis his casibus, qui mandatum exigunt speciale.

Potest filius familias esse Procurator, etiam absque patris consensu. Zen.

§. 1. Nedom vero ad negotia, sede etiam ad judicia potest filius familias absque patris assensu fieri Procurator.

Major annis XXV. ad judicia, major XVII. ad negotia deputari potest Procurator. h. d. Zen.

§. 2. Licet autem quis post XVII. annum Procurator ad negotia licite deputeretur: ad judicia tamen, nisi major XXV. annis fuerit, deputari nequit.

C A P. VI.

Ex duobus procuratoribus simul simpliciter constitutis, alter solus admitti non debet. Si vero in solidum, qui primo contestatur litem, admittitur altero totaliter exclusio: nisi adjectum fuerit, quod non sit melior conditio occupantis: quo casu altero non proficiente, nec alium substituente, reliquus admittatur. h. d.

Idem.

Si duo e Procuratores simul (non adjecto in solidum) deputerentur, unus sine altero non debet admitti. Secus si sint in solidum constituti: sed tunc illius melior erit conditio, qui per litis contestationem negotiam primitus occupabit. Post occupationem autem hujusmodi,

a De materia revocationis procuratoris vide Cynum & alios in l. mandato. c. mandato, & Joannem Ananiam consil. 25. incip. utrum presentatio. & Paulum de Castro consil. 367. incip. venerabilis vir. b Vid. l. legata inutiliter. de legat. 1. & Dec. in l. 1. de reg. juris. Fons. c alias ita libera. d Vid. l. 1. §. si mutuum. ff. si quid in fraud. patris. de Aneb. Fons. e Ad hunc textum vide qua dicit Felinus in c. 2. text. de test. adde Socinum consil. 11. incip. circa presentem. lib. 1.

modi, alter se intromittere nequit alterius, cum ille litis dominus sit effectus: nisi dictum in constitutione fuisset, quod non fieret melior conditio occupantis: tunc enim si eum, qui occupavit, infirmari, mori, absentari, vel alias impediri contingat, aut si prosequi forte nolit, poterit alter suscipere ac perficere negotium ab alio inchoatum, dum tamen ab alio non fuerit alius substitutus: nam si sit, is præferri debet eidem.

Procurator datus in solidum, qui occupaverat negotium ex impedimento exclusus, non reassumit, nisi altero impedito. h. d. Dominicus.

§. 1. Caterum ubi nullo substituto, alter suscepit negotium prosequendum, is, qui occupavit primitus, ipsum resumere postea impedimento cessante nequit: nisi forsitan illum contingeret a impediri.

In causis spiritualibus ex duobus Procuratoribus simul simpliciter datis, iudex eligit magis idoneum, qui solus prosequi poterit nec alius admittitur, nisi primo legitime excluso. h. d. Dominicus.

§. 2. Sane in electionum, postulationum, provisionum, & aliorum spiritualium negotiorum causis (cum talia Clericorum expeditionem exigere dignoscantur; volumus specialiter observari, ut si plures procuratores simul in eis fuerint non in solidum deputati, Iudex (ne propter eorum concursum negotia eadem intricari contingat) idoneiorem ex ipsis eligere valeat: & ille solummodo prosequatur habeatque, quicquid cum illo sic electo factum extiterit, plenam roboris firmitatem: nec ad prosequendum alius admittatur postmodum, nisi prout eum, qui non occupat negotium, censuimus post occupationem factam ab alio superius admittendam.

C A P. VII.

Procurator, qui renuit acceptare mandatum, panitere potest, quamdiu constituens in eadem perseveraverit voluntate.

Idem.

Licet b is, qui Procurator constituitur ab absente, dixerit præsentatum sibi suscipere nolle mandatum: hoc tamen nequaquam obstant, quamdiu constituens in eadem persistit voluntate, ipsum acceptare poterit c, quandocunque placebit.

C A P. VIII.

Dominus dans Procuratorem, quoties contingit eum abesse, causam tractando, procuratorem non intelligitur revocare: secus si simpliciter, nisi expresse protestatur, quod ipsum revocare non intendit: vel alias hoc appareat ex probabilibus conjecturis. Joan. Andr.

Idem.

Si quem sub ea forma, Quoties te abesse contigerit; constituerit Procuratorem ad causam, non ideo (licet tractes eum postmodum per seipsum) Procuratorem ipsum dignoscere revocare, quinimo Procurator idem Procuratori assumet officium, quandocunque te contigerit absentare. Secus si simpliciter a te fuerit constitutus: tunc enim sive ante litem contestatam, sive post, ad causam ipsam venias, non ut ipsi Procuratori assistas, sed ut causam tractes eandem, tractando ipsam eum revocare censuris: nisi dicas expresse, quod ipsum vis in officio procuracionis (hoc non obstante) manere, vel nisi quod non animo revocandi hoc facias, ex aliquibus appareat, conjecturis d, ut si forsitan aliquis imminet articulus, in quo tu melius nosti veritatem, aut si sit Procurator ipse infirmus, vel forsitan se absenter, seu quicquid aliud accidat, propter quod ipsi causæ tua sit præsentis opportuna.

a Alias, contigerit. b ad hunc text. vid. que dicit Alex. consil. 81. incip. revocatur in dubium l. 5 c Vid. l. consensu ff. de arb. & oblig. Font. d Una præsumptio tollit aliam. de præsumpt. litera. de integr. restit. l. dicitur Font.

C A P. IX.

Tria dicit: Primum, quod Procurator ad contrahendum matrimonium debet habere speciale mandatum. Secundo, quod talis Procurator non substituit, nisi ad hoc mandatum habeat. Tertio, quod si talis Procurator revocatus et iam ignoranter contrahat, non tenet matrimonium. Joan. Andr.

Idem.

Procurator a non aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale. Et quamvis alias is, qui constituitur ad negotia Procurator, alium dare possit: in hoc tamen casu (propter magnum quod ex facto tam arduo b posset periculum imminere) non poterit deputare alium, nisi hoc eidem specialiter sit commissum. Sane si Procurator antequam contraxerit, a domino fuerit revocatus contractum postmodum matrimonium ab eodem (licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxerit, revocationem huiusmodi penitus ignorarent) nullius momenti existit, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequit.

TITULUS XX. DE IIS, QUÆ VI METUSVE CAUSA FIUNT.

C A P. UN.

Excommunicationis, suspensionis, vel interdicti absolutio, vel revocatio per vim extorta, non tenet: & extorqueus excommunicatus est ipso iure. Joan. Andr.

Gregorius X. in Concilio generali Lugdun. (an. 1273. in Gallia.)

Absolutionis beneficium ab excommunicationis sententia, vel quacunque revocationem ipsius, aut suspensionis, seu etiam interdicti per vim vel metum extorta, præsentis constitutionis auctoritate omnino viribus vacuum. Ne autem sine vindicta violentiæ crescat audacia, eos, qui absolutionem seu revocationem huiusmodi vi vel metu extorserint, excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.

TITULUS XXI. DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

C A P. I.

Ecclesia post quadriennium non admittitur ad petendum restitutionem contra sententiam, vel contractum, nisi rationabilis aliqua causa hoc suadeat. Joan. Andr.

Gregotius IX. (an. 1236. Romæ.)

Ecclēsia, quæ ad retractandam sententiam, vel contractum, per beneficium restitutionis in integrum, postulat se admitti, si quadriennii spatium post sit lapsum, & negligenter omiserit, non est ad beneficium huiusmodi admittenda: c Nisi pravariacionis, vel fraudis manifeste probetur super hoc intervenisse commentum: aut alia rationabilis causa subit, quæ superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.

C A P. II.

Ecclesia contra confessionem, qua lapsa fuit, admittitur intra quadriennium per beneficium restitutionis in integrum; postea non, nisi per viam juris communis. Joan. Andr.

Boni-

a Vid. Ancharanum consil. 228. incip. A duas filias habebas, & duobus Consil. seq. Antoninum Butrium consil. 64. incip. A duas filias habuit. & consil. sequent. & Alexand. consil. 146. incip. in causa & lite. & consil. 149. incip. viso processu. lib. 5. b Et ideo non decidit iuramento per iudicem delato. Bald. in l. admonendi. Font. c Iste versiculus habet etiam locum in aliis personis, quibus ista restitutio competat. Phil. Font.

Bonifacius VIII. (an. 1299. Romæ.)

SI adversus confessionem in iudicio a se factam, laesa Ecclesia beneficium restitutionis in integrum, intra quadriennium ab ipsius confessionis tempore computandum, petere negligenter omittat: non est (nisi aliquid rationabile appareat, quod aliud suaserit faciendum) ad hoc petendum ulterius admittenda. Ubi vero per viam communem revocationis erroris, quem in facto præterit, vult adversus suam confessionem Ecclesia se iuvare quoad docunque poterit, donec negotium sit finitum.

TITULUS XXII.

DE ARBITRIS.

C A P. I.

Si ex tribus arbitris duo concordant in Summa, tenet illorum sententia: si omnes discordant, tenet sententia de Summa minori.

Bonifacius VIII. (an. 1299.)

SI ex tribus arbitris, re duo in decem, & tertius in quinque condemnet, debet sententia prævalere duorum: Licet cum unus in XV. alius in X. tertius vero in quinque pronuntiant, illius, qui dixit de Summa minori (cum in illa omnes concordet existant) sententia efficax censetur.

C A P. II.

Si ex tribus arbitris unus nolit examinando vel definiendo negotio interesse, duo procedere poterunt, ac si ille præsens esset. Circa Judices autem antiqua iura servantur. Joan. Andr.

Idem.

UT quæstionibus (quæ plerumque propter arbitrorum voluntatem seu malitiosam absentiam remanent indecise) finis celerius imponatur: Statuimus, ut si ex tribus arbitris a partibus electis, eorum aliquis ab alijs legitime requisitus ad examinandum vel definiendum una cum eis negotium, super quo in ipsos extitit compromissum, non curaverit cessante impedimento legitimo convenire: duo præsentis, penes quos (licet lex civilis aliud innuere videatur) totale eo casu remanere decernimus potestatem, possint (malitiosa seu voluntaria illius absentia non obstante) dictum examinare negotium, & libere definire, sicut possent illo præsentis, nec volente cum eis in unanimitatem concordare: sic ipsius absentia præsentia repleta divina, eum reputari faciat pro præsentis. Circa Judices vero antiqua iura nolumus immutari.

a Vid. Bart. in l. item si unus. §. item si plures. ff. eod. tit.

FINIS LIBRI PRIMI.

S E X T I

D E C R E T A L I U M

L I B E R S E C U N D U S.

TITULUS I.

DE JUDICIIS.

C A P. I.

Judex delegatus non habens ad hoc speciale mandatum a Papa, non potest compellere partem, ut personaliter coram eo compareat, nisi ex rationabili causa. Joan. Andr. Innocentius IV. in generali Concilio Lugdunensi.

(an. 1245. in Gallia.)

JURIS esse ambiguum non videtur, Judicem delegatum (qui a sede Apostolica mandatum ad hoc non receperit speciale,) jubere non posse alteram partem coram se personaliter in iudicio comparere: Nisi causa fuerit criminalis a, vel nisi pro veritate dicenda, vel pro juramento calumniæ faciendo, vel alias juris necessitas partes coram eo exegerit personaliter præsentari.

C A P. II.

Mulieres personaliter ad iudicium (quacunque causa in iure non expressa) invito trahenda non sunt: sed si necessarium sit ipsarum testimonium in causa, Judex expressis producentis interdum ibit, interdum mittet: & Judex fraudulenter vadens, excommunicatus est. Mulieres religiose, etiam volentes, extra monasterium suum ex aliqua causa personaliter ad iudicium trahi non possunt; quod contra prædicta sit, est irritum. Joan. Andr.

a Vid. Bart. in l. pen. §. ad crimen. ff. de publ. iudic. Feat.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

Mulieres a (quas vagari non convenit, nec virorum coetibus immisceri) auctoritate literarum sedis Apostolicæ, vel Legatorum ipsius, aut alijs quacunque ad iudicium personaliter evocari, vel trahi invitæ, causa ferendi testimonium, aut alia qualibet (quæ in iure non exprimitur) prohibemus. Sed cum necessarium fuerit testimonium earundem, Judex (in expertis partis producentis easdem) tabellionem, aut aliam personam idoneam ad eas transmittat: vel si forte talis casus occurrerit, quo, iure prohibente, receptio testimonii alteri committi non possit: Judex b tunc propter hoc personaliter ad illas accedat: aut si talis sit personæ iudicantis conditio, quod id per ipsum non deceat fieri, vel non possit mittat ad eas: proviso quod casus huiusmodi (videlicet ut Judex vadat personaliter) non fingatur, nec fraus interveniat in hac parte. Alioquin fictor huiusmodi, vel fraudator, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

§. 1. Ceterum tæminæ religiose, præsertim quæ debent, sub clausura morari c extra suum monasterium vel clausuram non vocentur ad iudicium, vel trahantur ex quavis causa personaliter, etiam ad hoc voluntas accederet earundem. Decernimus quoque, ut ipso iure sit irritum & inane, si quid contra præmissa contigerit attentari.

C A P.

a Vide l. famina. de proc. l. servus. C. de iud. & l. famina. ff. de reg. iur. b Al. ita præfatur iudex propter hoc, &c. C. causa religionis hoc licet. V. l. i. ff. de in jus voc. l. servo. ad custodiam. ff. de alim. & cibari. legat.

C A P. III.

Major XIV. annis per se & per procuratorem potest agere, & defendere causam spirituales: minor XIV. per se non agit, sed per Procuratorem, vel per curatorem datum auctoritate ordinarii Ecclesiastici Judicis, & etiam delegati ad causas illas. Filius familias sine patris assensu agit causam spirituales. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI annum quattumdecimum tuæ peregristi atatis, in beneficiis & aliis causis spiritualibus, necnon & dependentibus ab eisdem, ac si major XXV. annis existeres, ad agendum & defendendum, per te, vel per Procuratorem a, (quem ad hoc constituendum decreveris) admitti debebis. Si vero intra XIV. annum existis, per te agere, aut defendere non poteris super ipsis: sed vel per tuum Episcopum, vel per Officialem ejusdem, tibi curatum dabitur ad lites hujusmodi exercendas: aut tu ipse (si major infante fueris) cum auctoritate alterius eorundem, procuratorem ac eas poteris deputare. Delegatus etiam Apostolicæ sedis, & subdelegatus ab eo, tibi (si non habeas) curatorem dare valeant, vel auctoritatem constituendi procuratorem præstare, ad illas causas, vel lites duntaxat, quæ coram ipsis fuerint ventilandæ. In hujusmodi quoque libris live causis, quanquam in potestate patris existas b, nec alias abque ipsius assensu in iudicio regulariter esse possis: ejus (cum de iis se intromittere non habeat) nequaquam requiri debet assensus.

TITULUS II.
DE FORO COMPETENTI.

C A P. I.

Archiepiscopus omisso appellacionis articulo, vel per viam querelæ, de causa subditorum, Suffraganeis etiam ipsis consentientibus, non cognoscit. h. d. usque ad §. Neque. Innocentius IV. c. an. 1252.)

Romana Ecclesia: (& j. Nec appellacionis articulo prætermisso, nec alias etiam (cum minime appellatorem exiterit. Rhemen. Archiepiscopus vel ejus Officialis d, de causis Clericorum tanquam Judices (licet in ipsos eisdem Clerici de facto consentiant) absque diœcesanorum suorum voluntate cognoscant.

Archiepiscopus subditos Suffraganei non potest compellere causas delegatas ab eo suscipere, suas sententias & præcepta exequi, vel testimonia in causis ad eos devolutis ferre: nisi consuetudo aliud disponat. h. d. Dominicus.

§. 1. Neque Suffraganeorum Rhemenis Ecclesiæ subditos ipsorum delegationem suscipere, vel sententias & præcepta exequi, aut in causis per appellacionem devolutis ad eos, testimonium (nisi aliud in his tribus de consuetudine obtineant) perhibere compellant.

Archiepiscopus contra Officiales, vel Prælatos Suffraganeorum (consuetudine aliud non disponente) & contra subditos ipsorum, pro salariis Advocatorum & Procuratorum causarum fori Archiepiscopi, Iudex competens non est. h. d.

§. 2. Nec etiam Suffraganeorum ipsorum Officiales, aut Archidiaconos, Archipresbyteros, & alios inferiores Prælatos, Suffraganeis eisdem subiectos (dummodo aliud eis contraria consuetudo non tribuat) nec subditos suffraganeorum ipsorum, super salariis Advocatorum & Procuratorum in causis (quæ in Rhemeni ventilantur curia) cogant querelantibus in sua præsentia respondere.

Archiepiscopus non compellet inuitos contrahentes aliarum diœcesum in sua propria coram se respondere, nisi ibi inveniatur. Sed si citati nolunt comparere, vel malitiose se occultant, ne citentur, in bonis ipsorum sua diœcesis potest missionem facere, vel in alia decernere per ordinarios faciendam. h. d.

a Nota, ubicunque minor legitime potest interesse iudicis, ibi potest consistere procuratorem. Vid. l. 1. c. si de moment. Pess. f. Font. b Vid. c. indecorum. de ar. & qualis. c in quodam manuscr. tribuitur Innoc. III. d alias, Officialis.

§. 3. Contrahentes vero aliarum diœcesum, super contractibus initis in Rhemeni diœcesi ab eisdem (nisi inveniatur ibidem) trahere coram se non debent inuitos: licet in possessionem bonorum, quæ ibi habent, etiam cum alibi copiam sui faciant, si eorum auctoritate citati & comparere contempnant, possint missionem facere contra eos: vel (si forte malitiose se ipsos occultent, ne citatio perveniat ad eosdem) decernere faciendam in possessionem bonorum, quæ in alia etiam diœcesi obtinere nescuntur: sed tunc loci diœcesanus ad denunciationem ipsorum faciet hujusmodi missionem.

Non potest Archiepiscopus suos Clericos mittere in diœcesim Suffraganei, ut coram eis fiant contractus, vel jam facti approbentur. Nec si facti vel approbati fuerint coram illis, possunt Suffraganeorum subditos coram se compellere litigare super illis, nec excommunicare Suffraganeorum Officiales vel subditos, si nolunt litigare coram ipso. h. d. ad finem, secundum Dominicum.

§. 4. Nec Clericos suos mittat ad Suffraganeorum ipsorum b diœceses pro inveniendis vel recognoscendis contractibus coram ipsis. Nec eorundem Suffraganeorum subditos compellant coram se occasione hujusmodi iurisdictione. Neque potest Archiepiscopus ipse in suorum Suffraganeorum Officiales & subditos (pro eo quod vocati ab ipso nolunt querelantibus in sua præsentia respondere) Ecclesiasticam exercere censuram.

C A P. II.

Iudex secularis, qui vult Clericum compellere ad debitam (etiam liquida) solvenda, per Ecclesiasticum Iudicem desistere compellatur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

Seculares & Iudices, qui (licet ipsis nulla competat iurisdictione in hac parte) personas Ecclesiasticas ad solvendum debita (super quibus coram eis contra ipsas earum exhibentur literæ, vel probationes alia inducuntur) damnabili præsumptione compellant d, a temeritate hujusmodi per locorum ordinarios, censura Ecclesiastica decernimus compescendos.

C A P. III.

Ratione iuramenti Laicus (ut illud servet) coram Iudice Ecclesiastico convenitur.

Idem.

Cum C. Laicus (pro quo solvisi certam pecuniæ quantitatem, in qua pro eo te fideiussorio nomine obligaveras) te servatè recusarem, contra iuramentum a se præstitum temere veniendo: Ipsum coram Ecclesiastico Iudice (ad cuius forum ratione iuramenti causæ hujusmodi cognitio noscitur pertinere) de iure poteris convenire: Ut ipsum monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam e, quod te super prædictis (ut tenetur) servet indemnem, prævia ratione compellat.

TITULUS III.
DE LITIS CONTESTATIONE.

C A P. I.

Peremptoria liti contestationem non impedit: nisi sit de re semel finita. Joan. Andr.

Innocentius IV. in Concilio Lugdun. (an. 1245.)

Exceptionis peremptoria, seu defensionis cujuslibet principalis cognitionem negotii contingenti, ante litem contestatam objectis, nisi de re iudicata, transa-

a Vid. l. sed interpellatur. §. 1. ff. de arbit. b al. suorum. c Vid. que late tradit Alexand. consil. 8. l. 1. d licet. Perr. d. Anob. quod isti Laici factis hujusmodi probat omnibus sine sententia compellatur Clericos per sua statuta, unde not. quod sicut sententia non ardeat non subditum, ita etiam statuta. c. fin. supr. de constit. eod. lib. Font. e Non ergo potest capere personas aut res earum. Dem. Pet. de Anob. Phil. Equ.

transacta, seu finita excipiat litigator, litis contestationem non impedit, nec retardet: licet dicat objector, quod rescriptum non fuisset obtentum, si, quæ sunt impetranti opposita, fuissent exposita deleganti.

C A P. II.

Per exceptionem peremptoriam non fit litis contestatio. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

SI oblato ab actore libello, ex parte rei exceptio peremptoria proponatur, nequaquam per hoc litis contestatio intelligitur esse facta: Imo ea non obstante (nisi sit de illis exceptionibus, quæ litis contestationem impediunt) fieri oportebit eandem.

TITULUS IV.
DE JURAMENTO CALUMNIE.

C A P. I.

Non est de substantia, quod statim post litem contestatam iuretur de calumnia. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

SI de calumnia, seu de veritate dicenda, in primo litis exordio non iuretur (ut debet) poterit postmodum in qualibet parte litis jurari: cum huiusmodi iuramenta præstari ab initio, de substantia ordinis iudicarii non existat.

Non annullatur processus, licet tacite omittatur calumnie iuramentum. h. d.

§. 1. Propter omissionem quoque tacite in tota causa calumnie iuramentum, judicialis processus, alias factus legitime, non est nullus nec etiam annullandus.

Præcipit quod in spiritualibus simul de calumnia, & de veritate iuretur. Joan. Andr.

§. 2. Quamvis a in causis spiritualibus (in quibus debet de veritate dicenda jurari) canones non indicant alicui calumnie iuramentum: nos tamen (quia frequenter calumniari videmus in ipsis) utile reputamus, quod simul, (sicut plerique observant) tam de veritate dicenda, quam de calumnia (ut via præcludatur calumniis) jurari debeat in eisdem.

C A P. II.

In causa appellationis jurari debet de calumnia, & veritate dicenda.

Idem.

In appellationis causa (quanquam in principali iuratum fuerit) præstari iubemus calumnie iuramentum. Et idem in iuramento de veritate dicenda volumus observari.

Procurator deputatus post iuramentum calumnie, iurabis de calumnia. h. d.

§. 1. Procuratores quoque (qui post iuramentum calumnie deputantur) teneri volumus (ut calumnia vitetur ab ipsis) ad subeundum huiusmodi iuramentum: etiam si a suis dominis, quid ponere, aut respondere, seu agere debeant, sint instructi.

Judex quoties sibi videtur, exigit iuramentum malitiae etiam de calumnia, vel veritate iuratum fit. Joan. Andr.

§. 2. In omnibus autem causis, nedum ante, sed etiam postquam lis fuerit contestata, si de veritate, si de calumnia sit iuratum in ipsis, potest Judex a partibus exigere iuramentum malitiae, quoties viderit expedire.

a Circa istum §. nota, quod iuramentum de calumnia differt a iuramento de veritate. l. 1. §. quod observari. C. eod. Nam iuramentum de calumnia est de credulitate: unde si aliud sit, non est perjurus, quemadmodum dicitur de iuramento partis respondentis articulo per credit, vel non credit, neque respondens confitetur, sed solum relevat adversarium ab onere probandi. Per. de Arch. Font.

C A P. III.

Procurator habens speciale mandatum, jurat de calumnia. Joan. Andr.

Idem.

Nullam a tibi Judex injuriam fecisse censetur, qui procuratorem tui adversarii constitutum ad causam, habentem super hoc speciale mandatum, admittit ad præstandum in ea calumnie iuramentum.

TITULUS V.

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

C A P. I.

In civilibus non admittitur spoliationis exceptio, facta ab alio quam ab actore. In criminalibus admittitur facta a tertio, dummodo sit de tota substantia vel majori parte. Exceptio probari debet intra quindecim dies: alias fit condemnatio expensarum. Joan. Andr.

Innocentius IV. in Concilio Lugdun.

(an. 1245. in Gallia.)

Frequens b & assidua nos querela circumstrepit, quod spoliationis exceptio nonnunquam in iudiciis calumiose proposita, causas Ecclesiasticas impedit & perturbat e: dum enim exceptioni insistitur, appellationes interponi contingit, & sic intermittitur, & plerumque perimitur causa cognitio principalis: & propterea nos, qui voluntarios labores appetimus, ut quietem aliis præparemus, finem litibus cupientes imponi, & calumnie materiam amputare: Statuimus, ut in civilibus negotiis, spoliationis objectu (quæ ab alio, quam ab actore facta proponitur) Judex in principali procedere non postponat. Sed si in civilibus ab actore, in criminalibus autem se spoliatus reus asserat & quocunque, intra quindecim dierum spatium (post diem, in quo proponitur) quod asserit comprobabit: alioquin in expensis, quas interim actor ob hoc fecerit (judiciali taxatione præhabita) condemnatur: alias (si iudici æquum visum fuerit) puniendus. Illam autem spoliatorum intelligi volumus in hoc casu (cum criminaliter accusatur) qui tota sua substantia, vel major parte ipsus, se per violentiam destitutum affirmat: & secundum hoc loqui canones, sano credendum est intellectu: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis opponere nos debemus: habet enim spoliatus privilegium, ut non possit exui jam nudatus.

Excipiens de spoliatione facta a tertio, intra certum tempus a iudice statuerendum, debet restitutionem petere, alias accusabitur exceptione non obstante. Joan. Andr.

§. 1. Solum d autem inter Scholasticos dubitari, si spoliatus a tertio, de spoliatione contra suum accusatorem, excipiat, an ei tempus a iudice debeat indulgeri, intra quod restitutionem imploret: ne forte sic velit existeri, ut omnem accusationem eludat, quod satis æquitati & iuri consonum æstimamus e. Quod si intra tempus indultum restitutionem non petierit, & causam, cum potuerit, non ducat ad finem: non obstante spoliationis exceptione deinceps poterit accusari.

Agenti super rebus Ecclesiasticis, non obstat exceptio spoliationis privatarum rerum, vel e converso. Joan. Andr.

§. 2. Ad hoc sancimus, ut rerum privatarum spoliatio, agentis super Ecclesiasticis, vel e contrario, nullatenus opponatur.

C A P. II.

Ecclesia, que petit restitutionem decimarum (quas se dicis

a De intellectu vide Matthæum sing. 149. incip. nota, quod si dominus, adde Inoc. & Alexand. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de damn. infect. b vide Matthæum de Assibus decif. 19. c al. consurbat. d in antiqu. Codic. ita, seles enim. e estimamus.

cit intra parochiam alterius possedisse) non auditur, nisi probes possessionem legitimam. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1293.)

Ad decimas a, quas Canonici b sancti Nicolai se asserunt intra parochiam Ecclesie B. Clerici possedisse aliquandiu, & eis per eundem Clericum spoliatis fuisse, nequaquam debent restitui, nisi evidenter docuerint, quod eorum possessionem legitime assecuti fuissent. Quia eas occupasse injuste verisimiliter praesumuntur, cum proveniant ex praediis intra alienam parochiam constitutis. Sitque manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de jure communi ad eandem Ecclesiam pertinere.

TITULUS VI.

DE DOLO ET CONTUMACIA.

CAP. I.

Alter contumax condemnatur in expensis: nec citatur alterius ad suam positionem reus, nisi caveat de veniendo & comparando.

Innocentius IV. c. (an. 1204.)

Actor qui ad terminum venire, ad quem citari adversarium fecerat, non curavit, venienti reo in expensis d (propter hoc factis legitime) condemnatur. Ad citationem aliam minime admittendus nisi sufficienter caverit, quod in termino fideliter debeat comparere.

CAP. II.

Judex appellentem & recedentem citare ulterius non tenetur si vult in causa procedere: nisi forsitan appellanti renunciet. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1293.)

Eum, qui a tua interlocutoria vel gravamine, quod per te sibi proponit illatum, a tua praesentia recedit appellans: (cum protestari videatur hoc ipso, se nolle coram te de cetero litigare) citare ad alia, quae postea in judicio facienda incumbunt, vel etiam ad sententiam audiendam (nisi sponte appellanti suae renunciet) non tenetur. Nec ideo minus (quod in ejus absentia processeris) tuus processus validus reputari debet.

TITULUS VII.

DE EO, QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDA.

CAP. UN.

Quando agitur de beneficio Ecclesiastico, ob contumaciam rei non fit missio in possessionem, sed ad sententiam lite non contestata proceditur.

Innocentius IV. c. (an. 1244.)

Eum f, qui super dignitate, personatu, vel beneficio Ecclesiastico obtinendis, cum aliquo litigat possessore, ob partis adversae contumaciam, causa rei servandae in ipsorum possessionem statuimus non mittendum: ne per hoc ad ea ingressus patere valeat vitiosus. Sed liceat in hoc casu (contumacia absentiam divina replente praesentia) etiam lite non contestata g, diligenter examinatio negotio, ipsum sine debito terminare.

^a Vid. Matth. de Assibit. decis. 316. b Vide Bald. gl. 2. c. fin. supr. de procur. Font. c. al. ita: Innoc. IV. in Concil. Lugdun. d Vid. Bald. in l. sancimus. C. de jud. & c. finem litibus. de dol. & contum. Font. c. al. ita: Innoc. IV. in Concil. Lugdun. f Amplia istud cap. ad fructus beneficiorum, nec fiet eorum sequestratio, nisi in Clem. II. de seq. pos. Phil. Font. g Ubi contra contumaciam non mittitur in possessionem, & mora est periculosa, proceditur ad definitivam.

Jur. Canon. Tom. II.

TITULUS VIII.

UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

CAP. I.

Si ex duobus litigantibus electus alter decedat, renunciet, vel a prosecutione causa excludatur, si lite pendente cum reliquo fuerit alia electio facta, non tenet.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

Dispendiis, quae propter electiones diversas Ecclesiae patiuntur interdum, occurrere cupientes: Statuimus, ut si (aliquibus apud sedem Apostolicam, vel alibi litigantibus, super electionibus de se in discordia celebratis) aliquem ipsorum mori, vel suo juri renunciare, aut a prosecutione ipsius contigerit quocumque modo excludi: ad electionem aliam (lite super electione superfluit electio pendente) nullatenus procedatur. Alias attentata contra hoc electio, ipso jure viribus non subsistat.

CAP. II.

Si beneficiatus (contra quem super beneficio litigatur) cedit, vel decedit, si alius lite pendente cum superfluitate fuerit electus, non valet electio. Si vero aliqui (quorum interfit) ad defensionem litis velint admitti, in eo statu, in quo erat causa, admittentur. Joan. Andr.

Idem.

Si ii, contra quos super dignitatibus, personatibus, vel aliis Ecclesiasticis beneficiis, quae possident a, litigatur, lite pendente cedant, vel forte decedant: ne propter novos adversarios (qui malitiose interdum peritoribus surrogantur) litigia in Ecclesiarum dispendium prorogari contingat: statuimus, ut dignitates, personatus vel beneficia hujusmodi (donec contra superfluitates lis finita fuerit) aliis nullatenus conferantur, nec ad ea eligatur quisquam, vel etiam praesentetur. Quod si secus actum fuerit, eo ipso irritum habeatur. Sane si ad defensionem ipsius litis, aliqui, quorum intererit, petierint se admitti, eos in illo statu, in quo ipsam invenerint, decernimus admittendos.

TITULUS IX.

DE CONFESSIS.

CAP. I.

Super falso negativo per partem improbabili (si Judicis videbitur) est admittenda positio. Dominicus.

Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi.

(an. 1245.)

Statuimus b, ut positiones negativas (quae probari non possunt nisi per confessionem adversarii) Judices admittere possint, si aequitate suadente viderint expedire.

CAP. II.

Si reus iussus positionibus respondere recusat, vel si contumaciter recedit, habebuntur pro confessis: secus si prius quam sic iussus esset, contumax fuerit: nam tunc procedatur contra eum tanquam contra contumacem. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

Si post praestitum veritatis aut calumniae juramentum, reus vel procurator ipsius, positionibus ab adversario sibi factis, interrogatus, iustusque a Judice

a Notar. Phil. & Pet. de Arch. quod in beneficiabilibus est vera possessio, & illa est causa, quare in talibus sunt possessoria sicut in profanis: & limitant istum textum Arch. & Dominicus, non procedere in petitore decedente, neque obstat Clem. 1. si vero. j. eod. quia illa intelligitur, quando nulla lis pendet mortuo petitore: item limitatur text. quando lis est inter provisum a Papa, & cum ad quem spoliatus providere. Phil. hic Font. b vide Paul. de Cass. conf. 167. incip. ad primum. vol. 2. & Cyn. l. 2. §. sed quia. C. de iur. cal.

D d

ce & respondere, absque rationabili causa recuset, aut nolit, seu contumaciter se absenter, haberi debet super iis, de quibus in eisdem positionibus interrogatus extitit, pro confesso. Verum si antequam respondere sic iustus fuerit, cum contumaciter absentari contingat, tunc pro confesso non debet haberi, sed est alias contra eum tanquam contra contumacem (prout ratio dictaverit) procedendum.

**TITULUS X.
DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.**

C A P. I.

Socius in crimine simonia admittitur in testem, si sit socius criminis tantum, & agatur civiliter: alias non. Joan. Andr.

Gregorius IX. in Concilio Laudunensi.

(An. 1232.)

Mediatores, per quos scelus simoniz plerumque committitur, ad testimonium contra sceleris ejusdem auctores (in detestationem criminis) admittuntur, si non agatur criminaliter, sed civiliter, & emolumentum exinde non fuerint assecuti.

C A P. II.

Ponit modum remissionis curia, & dat modum jurandi super positionibus, & dicit per quem jurari debeat: dat modum respondendi, & modum testes probatorios reprobandi, & reprobatos iterum reprobandi. h. d. Joan. Andr.

Idem (An. 1238. Roma).

Presentium auctoritate mandamus, quatenus in causa, qua inter Abbatem & Conventum S. Nicolai Andegavensis ex una parte, & Priorem & Conventum de Paldigen. Lyconon. diocesis ex altera (super eo quod iidem Abbas & Conventus, se ab ipsis Priore & Conventu de Paldigen. possessione subjectionis ejusdem Prioratus astringerent spoliatos, & super irritanda quadam compositione olim inita inter partes, & rebus aliis) vertitur: ab iisdem Abbate & Priore, nomine suo, & in animas Conventuum eorumdem, vel majoris & sanioris partis ipsorum, recepto juramento de veritate dicenda: injungas dictis Abbati & Priori, ut tam ponendo, quam respondendo dicant veritatem, quam (super positionibus tibi sub bulla nostra transmissis) ipsi sciunt, & per illos intelligunt, in quorum animas juraverunt. Præterea sigillatim super quolibet articulo in qualibet positione contento facies a partibus sufficienter ad invicem responderi: nulla prorsus ab eis super ipsis positionibus contradictione recepta. Sine juramento autem a syndico utriusque partis, quid sciat de hujusmodi positionibus, vel credat, inquiras. Testes etiam, quos super articulis sub eadem bulla transmissis, pars dictorum Prioris & Conventus duxerit producendos, ad reprobandos testes partis alterius in causa principali productos (quorum nomina in eisdem articulis continentur) usque ad Kal. Novemb. proximo futuri, examines (secundum partis adversæ interrogatoria, quæ tibi sub eadem bulla transmissimus) diligenter: primo tamen in personam cujuslibet testis a prædictis Abbate & Conventu producti, facta sigillatim specificatione criminum, & aliorum objectorum sibi in eisdem articulis contentorum. Si vero dicti Abbas & Conventus aliquos testes coram te producerint, contra testes b ab eisdem Priore & Conventu producendos, juxta articulos (quos ipsi Abbas & Con-

ventus tibi super reprobatione testium productorum Prioris & Conventus in eadem causa a producerint) recipere, ac eos usque ad Kalendas Februarii proximo futuri diligenter examinare procures: simili specificatione criminum, & aliorum (quæ contra testes eorumdem Prioris & Conventus objecta fuerint) observata: prius tamen præstito juramento a Procuratore dictorum Abbatis & Conventus, quod ad hoc ex malitia non procedant.

C A P. III.

Advocatus vel Procurator principalis causa, in causa appellationis testificari non potest. Juramentum autem (præsumptione faciente pro appellante) sibi deferri non debet, nisi Judici videatur. Dominicus.

Innocentius IV. in generali Concilio Lugdun.

(An. 1245.)

Romana Ecclesia: (& infra.) In appellationis causa, is qui appellantis Procurator vel Advocatus in priori judicio fuerat, non recipiatur in testem. Neque indistincte ipsi appellant (præsumptione faciente pro eo) deferatur etiam juramentum: sed tunc cum inspectis personarum & ipsius causæ circumstantiis, id fuerit faciendum.

**TITULUS XI.
DE JURE JURANDO.**

C A P. I.

Praelati, Canonici, Rectores, & Officiales locorum, qui jurans statuta, & consuetudines loci vel Ecclesie servare, prætextu talis juramenti non obligantur ad illicita, impossibilia vel obviantia Ecclesiastica libertati: nec ad ea debet intensio sua referri. Joan. Andr.

Nicolaus III. (An. 1278. Roma).

Contingit b in nonnullis Ecclesiis de eorum consuetudine observari, quod nec ipsarum Praelati (cum primo ad Ecclesias ipsas accedant) admittuntur, nec Canonici (cum de recipiendis ibidem novis Canonici agitur) aliter recipiuntur in ipsis, nisi jurent statuta & consuetudines ipsarum Ecclesiarum, scripta & non scripta, inviolabiliter observare. Inter Laicos etiam in multis civitatibus, castris & terris, in suis potestatibus, Rectoribus vel officialibus assumendis, consuetudinis morbus irrepsit: quod Potestates, Rectores, & Officiales hujusmodi, ad potestarias, rectorias & officia eadem, nisi prius servatos se statuta ipsorum locorum clausa & juraverint) nullatenus admittantur. Quia vero in statutis, consuetudinibusque supradictis interdum aliqua reperuntur illicita seu impossibilia, vel obviantia Ecclesiasticæ libertati (ne sub tali generalitate jurandi, sic jurantibus peccandi occasio præbeatur, cum juramentum non fuerit, ut esset iniquitatis vinculum, institutum:) hac generali constitutione animarum periculis obistere cupientes, præcipimus a quibuscunque scientibus contineri in prædictis consuetudinibus & statutis, illicita, impossibilia vel libertati Ecclesiasticæ obviantia, juramenta hujusmodi aliquatenus non præstari. Et talia juramenta ea intentione facienda, vel facta, ut etiam illicita vel impossibilia, seu Ecclesiasticæ libertati obviantia observentur (cum etiam sub tali intentione præstari non possint absque divinz majestatis offensa) decernimus in hujusmodi illicitis, impossibilibus, seu libertati Ecclesiasticæ obviantibus, non servanda: quin potius pro animarum salute, si sub forma prædicta vel simili aliquos ignorantes prædicta illicita seu impossibilia, vel

a Vide supr. c. prox. & ff. de interrog. ab. l. si sine. supr. de dolo. sicut ibidem hoc Joan. Andr. b Not. quod Judex potest fragere verbum ad reprobandas personas testium ante publicationem attestatorum. Nam attestaciones publicas non erant, quia Judex eas causas non debuit remittere. Rest. de Anob. Font.

a Dicitur causa, desit in antiq. codic. b De intellectu, vide Decium in rub. de cons. 3. lect. c an sit differentia jurare simpliciter, observare statuta, vel contenta in statutis, vel prout in statutis, vide Fel. in c. cum accessissent. de cons.

libertati Ecclesiasticæ obviantia jurare contigerit, ad observanda duntaxat licita, possibilia & non obviantia libertati Ecclesiasticæ, jurantium referri debet intentio. Declaramus quoque juramenta sub hujusmodi generalitate qualitercunque & sub qualicunque a verborum forma præstita vel præstanda, ad licita, possibilia, & libertati Ecclesiasticæ non obviantia, tantum extendi: ipsosque jurantes ad alia per præstationem juramenti hujusmodi non teneri.

C A P. II.

Per Ecclesiasticum Judicem ordinarium loci, compellitur Judex secularis Ecclesiastica censura, ius canonicum, quod ad provisionem animarum statutum est, servare.

Bonifacius VIII. (An. 1298.)

Licet mulieres, quæ alienationibus dotium & donationum propter nuptias consentiant non contravenire, proprio juramento firmantes, servare juramentum hujusmodi non vi nec dolo præstitum, de jure canonico teneantur: quia tamen quidam Judices seculares eas contra præfatas alienationes audiunt, quamvis eis constet legitime de hujusmodi juramento: Nos animarum periculis obviare volentes, eosdem Judices ad servandum hoc ius canonicum, per locorum ordinarios censura Ecclesiastica decernimus compellendos.

C A P. III.

Electus post sacramentum, ponens vel respondens contra iura directæ (nisi rationabiliter excusetur) velut perjurus a confirmatione repellitur. Idem si hoc fecerit Procurator, ipso mandante, vel ratum habente vel non revocante. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUM in positionibus super electionis suæ regotio (post juramentum in causa præstitum) a te datis, seu responsionibus, quas ad positiones tui adversarii fecisse dignosceris, reperitur contrarietas manifesta: tibi tanquam perjuro (nisi iusta causa & rationabilis te excuset) super ipsa electione perpetuum silentium imponi debet.

Idem fiat si (te expresse mandante, vel etiam ex post facto sciente, ac ratum habente, seu non revocante) positiones, aut responsiones hujusmodi contrarias tuo nomine tuus fecerit Procurator.

TITULUS XII.

DE EXCEPTIONIBUS.

C A P. I.

Sex sunt dicta hujus decretalis. Primo ponit arengam, & ius antiquum, & constitutionis causam. Secundo dicit, quod reus, qui contra athenem de excommunicatione excipit, ut ipsum repellat ab agendo, debet ipsius excommunicationis speciem, & nomen excommunicatoris exprimere, & eam intra octo dies probare: alias Judex procedet in causa, & illum in expensis condemnabit. Tertio statuit, quod si iterum obiciatur, & probeatur eadem vel alia excommunicatio, actor repellitur, sed quæ acta sunt, valebunt. Quarto, quod ultra duas vices hæc exceptio non opponatur, nisi ex causa. Quinto, quod si opponitur post rem judicatam, impeditur executio, sententia nihilominus valet. Sexto dicitur, quod Judex publice excommunicatum, reo non opponente, ex suo officio debet ab agendo repellere. Joan. Andr.

a Al. quacunque. b hic generalis principis confirmatio trahitur ad illicita, & alia de quibus in text. Alex. Conf. 59. vol. 1. & Dec. consil. 72. c. vide not. per Rom. sing. 494. incip. ubi juramentum. & 499. incip. in scis. & per Joan. Andr. in cap. cum laicus. de foro compe. adde Ecl. in cap. 1. ext. de iurjur.

Innocentius IV. in Com. Lugdun. (An. 1245.)

PIA a consideratione statuit mater Ecclesia, quod majoris excommunicationis exceptio, in quacunque parte judiciorum opposita, lites differat, & repellat agentes: ut ex hoc magis censura Ecclesiastica timeatur, communionis & periculum evitetur, contumaciæ vitium reprimatur, & excommunicati, (dum a communibus actibus excluduntur) rubore fassus, ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum facilius inclinentur: sed hominum sacrescente malicia, quod provifum est ad remedium, tendit ad noxam. Dum enim in causis Ecclesiasticis frequentius hæc exceptio per malitiam opponitur, contingit interdum differri negotia, & partes fatigari laboribus & expensis: proinde quia morbus iste quasi communis irrepsit, dignum duximus commune addibere medelam: Si quis igitur excommunicationem opponit, speciem illius, & nomen excommunicatoris exprimat, sciturus eam rem se deferre debere in publicam notionem, quam intra octo dierum spatium (die in quo proponitur minime computato. probare valeat apertissimis documentis. Quod si non probaverit, Judex in causa procedere non omittat: reum in expensis, quas actor ob hoc diebus illis se fecisse docuerit, præhabita taxatione condemnans. Si vero postmodum instantia durante iudicii, & probationis copia succedente, de eadem excommunicatione vel alia excipiat iterum, & probeatur, actor in frequentibus excludatur, donec meruerit absolutionis gratiam obtinere: iis quæ præcesserunt, nihilominus in suo robore duraturis. Proviso, quod ultra duas vices hæc non opponatur exceptio, præterquam si excommunicatio nova emergerit, vel evidens, & prompta probatio supervenerit de antiqua. Sed si post rem judicatam talis exceptio proponatur, executionem impedit: sed sententia, quæ præcessit, non minus robur debitum obtinebit: eo tamen salvo, ut si actor excommunicatus sit publice & hoc Judex noverit, quodcumque (etsi de hoc reus non excipiat) Judex ex officio a suo actorem repellere non postponat.

C A P. II.

Exceptio rei iudicata per Ecclesiasticum Judicem admitti debet in foro seculari, & e converso. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (An. 1298. Roma.)

CUM quidam seculares Judice dum coram eis excipitur de re per Ecclesiasticum Judicem iudicata, in casu, quo ad eum pertinet cognitio de consuetudine, vel de jure) recusent excipientes audire, in derogationem jurisdictionis Ecclesiasticæ & contemptum: Decernimus, ut per censuram Ecclesiasticam ab iniquitate coerceantur hujusmodi, & ad admittendum exceptionem eandem (ubi alias de jure debet admitti) a locorum ordinariis compellantur.

Similiter Ecclesiastici Judices (si coram ipsis excipiantur de re per secularem Judicem iudicata) exceptionem ipsam admittant, in iis, quæ animarum periculum non inducunt: per superiores suos (nisi fecerint) animadversione debita castigandi.

TITULUS XIII.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

C A P. I.

In præscriptionibus sufficit bona fides, ubi ius commune, vel

a De intellectu vide Covarruv. in cap. quam vis de pass. l. 6. in 3. pars. relectio. §. 3. & Lug. Com. in reg. cancellaria, de annali possessore, quæst. 44. b al. & communionis. c sed si ultimus dies esset feriatus, an talis inter octo esset computandus, docet Fel. in cap. fin. de except. d Nos. quod non sequitur, iste est publice excommunicatus, ergo Judex scit. Vide §. notandum. 2. quæst. 1. Anch. Font. & vide Dec. in c. parati. de appell.

D d 2

vel præsumptio non est contra præscribentem, alias debet allegari titulus, & probari: nisi sit præscriptio, cuius contrarium non extat memoria. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (An. 1298.)

Episcopum, qui Ecclesias, & decimas, quas ab ipse repetis, proponit (licet in tua sint constituta diocesi) se legitime præscripsisse, allegare oportet, cum jus commune contra ipsum faciat) huiusmodi præscriptionis titulum a, & probare. Nam licet ei, qui rem præscribit Ecclesiasticam, si tibi non est contrarium jus commune, vel contra eum præsumptio non habeatur, sufficiat bona fides: ubi tamen est ei jus commune contrarium, vel habetur præsumptio contra ipsum, bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus, qui possessori causam tribuat præscribendi: Nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cuius contrarii memoria non extat.

C A P. II.

Privatus ipso iure, vel per sententiam, bonis quæ tenet a Romana vel aliis Ecclesiis, illa minori spatio censum annorum contra Romanam, vel quadraginta contra alias non præscribit. Filii autem hæreticorum, qui catholici putabantur, bona paterna contra Romanam & alias Ecclesias præscribunt spatio quadraginta annorum & idem in extraneis. Joan. Andr.

Idem.

Si qui b (exigentibus culpis, vel excessibus ab eisdem commissis) bonis quæ a Romana, vel ab aliis tenent Ecclesiis, sint per sententiam, vel ipso iure privati: statim, ut in apprehendis, vel occupandis possessione quocumque bonis eisdem, nullis (licet leges humane super hoc alia tempora statuere videantur) ipsis Ecclesiis temporis lapsus obstat: nisi contra ipsam Rom. Ecclesiam centenaria, vel contra Ecclesias alias quadragena præscriptio legitime sit completa. Si post mortem hæreticorum (qui dum viverent, catholici putabantur) bona ipsorum a catholicis eorum filiis, vel nepotibus, aut extraneis quibuscumque, spatio XL. annorum fuerint bona fide possessa: facimus eos super bonis huiusmodi etiam ad Romanam pervenire deberent Ecclesiam) in hoc casu non esse ulterius molestandos: quantum illi, quorum bona fuerant, nunc detegantur hæretici extitisse.

TITULUS XIV.

DE SENTENTIA, ET RE JUDICATA.

C A P. I.

Judex, qui contra iustitiam, & contra conscientiam aliquid in iudicio fecerit in gravamen partis, per gratiam vel per sordes, condemnandus est parti læsa in astimatione litis, & per annum est suspensus & persequo, si medio tempore ingerat se divinis, nisi Papa cum ipso dispenseret. Joan. Andr.

Innocentius IV. in Concil. Lugdunensi. (An. 1245.) in Gallia.

Cum æterai tribunal iudicis illum reum non habeat, quem injuste Judex condemnat, testante Propheta: Nec damnabit eum, cum iudicabitur illi: Caveant Ecclesiastici Iudices, & prudenter attendant, ut in causarum processibus nil vindicent odium, vel favor insuper, timor exaltet, præmium aut expectatio præmii iustitiam non evertat, sed iustitiam gestent in manibus, hæretes appendant æquo libramine, ut in omnibus quæ in causis agenda fuerint, præsertim in concipiendis sententiis & latendis, præ oculis habeant solum Deum: Huius imitantes ex amplum d, qui querelas populi taber-

naculum ingressus ad Dominum referebat, ut secundum eius imperium iudicaret. Si quis autem Judex Ecclesiasticus, ordinarius, aut etiam delegatus, famæ suæ prodigus, & proprii persecutor honoris, contra conscientiam & contra iustitiam, in gravamen partis alterius in iudicio quicquam fecerit per gratiam, vel per sordes, ab executione officii per annum noverit se suspensum, ad astimationem litis parti, quam læserit, nihilominus condemnandus. Sciturus, quod si suspensione durante damnabiliter ingesserit se divinis, irregularitatis a laico se involvet, secundum canonicas sanctiones: a qua non nisi per summum Pontificem poterit liberari, falsis aliis constitutionibus, quæ iudicibus male iudicantibus pœnas ingerunt & insigunt. Dignum est enim, ut qui in tot præsumit offendere, pœna multiplex castigetur.

C A P. II.

Papa Imperatorem deponere potest ex causis legitimis h. d. secundum Paulum.

Idem sacro præfate Concilio, ad memoriam sempiternam. (An. 1245. in Gallia.)

Ad Apostolicæ dignitatis: (& infra.) Sane cum dura guerrarum commotio nonnullas professionis Christianæ provincias diutius afflisset, nos ad Federicum præcipuum Principem secularem, huiusmodi dissensionis & tribulationis auctorem, a felicis recordationis Gregorio Papa IX. prædecessore nostro, pro suis excessibus anathematis vinculo innodatum, speciales nuncios, & magnæ auctoritatis viros, videlicet venerabiles fratres P. Alban. & Hug. b Sabin. Episcopos, ac dilectum filium Gulielmum Basilicæ XII. Apostolorum Presbyterum Cardinalem, qui salutem zelabantur ipsius, duximus destinandos: facientes sibi proponi per ipsos, quod nos & fratres nostri quantum in nobis erat pacem & per omnia secum habere, nec non cum omnibus hominibus optabamus, parati sibi pacem & tranquillitatem dare, & ac mando etiam universo. Et quia Prælatorum, Clericorum, omniumque aliorum, quos desinebat captivos, & omnium tam Clericorum, quam Laicorum, quos ceperat in galeis, redemptio poterat esse pacis plurimum inductiva: eum, ut illos restitueret (cum hoc idem, tam ipse, quam sui nuncios, antequam ad Apostolatus vocati essemus officium, promississent) rogari & peti ab ipso fecimus per eosdem: ac proponi insuper, quod iidem pro nobis parati erant audire, & tractare pacem, ac etiam audire satisfactionem, quam facere Princeps vellet de omnibus, pro quibus erat vinculo excommunicationis adstrictus: & offerre præterea, quod si Ecclesia eum in aliquo contra debitum læserat (quod non credebatur) parata erat corrigere, ac in statum debitum reformare. Et si diceret ipse, quod in nullo contra iustitiam læserat Ecclesiam, vel quod nos eum contra iustitiam læsissemus, parati eramus vocare Reges, Prælatos, & Principes, tam Ecclesiasticos, quam seculares ad aliquem tutum locum, ubi per se, vel per solennes nuncios conveniret: eratque parata Ecclesia de consilio Concilii sibi satisfacere, si eum læsisset in aliquo, ac revocare sententiam, si quam contra ipsum injuste tulisset, & cum omni mansuetudine & misericordia (quantum eum Deo & honore suo fieri poterat) recipere de iniuriis & offensis ipsi Ecclesie, suisque per eum irrogatis, satisfactionem ab eo volebat, & omnes amicos suos sibi que adherentes & in pace ponere, plenaque securitate gaudere, ut nunquam hac occasione

a An sufficiat titulus putationis, docente Abb. & Elen. in c. de quarta. & in c. auditis de preser. b De intellectu Joan. Fab. instit. de usu & reb. fisci, c Psalm. 36. Exod. 32.

a Vid. Dec. in c. fin. de Cler. excom. minist. & quid sit irregularitas, & unde suspensio originem. Dom. b G. c vid. Sec. r. s. de comp. vide ad G. v. & Fel. in c. cum sit de ser. comp. d In quodam manuscr. desunt hæc duo verba, contra debitum. e convenirent. f ab ipso. g vid. c. nasare. 6. quest. 1. r. r. c. l. s. avo. §. fin. f. de arb. & Barr. in l. si sit. §. de verb. obl. Fonq.

none possent aliquid subire discrimen. Sed licet sic apud eum pro pace patens monitis, & precum curarem in-fistere lenitate: Idem tamen Pharaonis imitatur duritiam, & obturans a more aspiciens aures suas, preces huiusmodi & monita, clara oblatione, ac obstinata elatione despexit: propter quod non valentes absque gravi offensa Christi ejus iniquitates amplius tolerare, cogimur (urgente nos conscientia, iuste animadvertere in eundem). Et ut ad presens de ceteris ejus sceleribus taceamus, quatuor gravissima (qua nulla possunt tergiversatione celsari) commisit. Dejeravit enim multoties pacem quamdam inter Ecclesiam & imperium reformatam temere violando: (& infra) Perpetravit sacrilegium, capi faciens Cardinales sancta Romana Ecclesia, ac aliarum Ecclesiarum Pralatos & Clericos religiosos, & seculares venientes ad Concilium, quod idem predecessor noster dixerat convocandum: (& j.) De heresi quoque non dubiis & levibus, sed difficilibus & evidentibus argumentis suspectus habetur: (& inf.) Præter hæc regnum Sicilia, quod est speciale patrimonium B. Petri b, & idem Princeps ab Apostolica sede tenebat in feudum jam ad tantam in Clericis & Laicis exinanitionem, servitutemque redegit, quod eis pene penitus nihil habentibus, & omnibus exinde fere probis ejectis, illos, qui remanserunt ibidem, sub servili quasi conditione vivere, ac Romanam Ecclesiam (cujus sunt homines principaliter & vasalli), offendere multipliciter, & hostiliter impugnature compellit. Posset etiam merito reprehendi, quod mille quidem farorum annuum pensionem (in qua pro eodem regno ipsi Ecclesie Romanae tenebantur) per novem annos & amplius solvere prætermisit.

Nos itaque super præmissis, & quampluribus aliis ejus nefandis excessibus, cum fratribus nostris & sancto Concilio deliberatione præhabita diligenti (cum Jesu Christi vices licet immeriti teneamus in terris, nobisque in B. Petri persona sit dictum c: *Quodcumque ligaveris super terram, ligatum erit in caelis*;) memoratum Principem, qui se imperio & regni d, omnique honore & dignitate reddidit tam indignum, qui que propter suas iniquitates a Deo ne regnet, vel imperet, est abjectus, suis ligatum peccatis, & abjectum, omnique honore ac dignitate privato a Domino ostendimus, denunciavimus, & nihilominus sententiando privavimus: omnes qui ei juramento fidelitatis tenentur adstricti, a juramento huiusmodi perpetuo absolventes: auctoritate Apostolice firmiter inhibendo, ne quisquam de cetero sibi tanquam Imperatori vel Regi pareat & intendat. Decernendo e quoslibet, qui ei deinceps velut Imperatori vel Regi consilium vel auxilium præstiterint, seu favorem, ipso facto f excommunicationis sententia subiacere. Illi autem, ad quos in eodem imperio Imperatoris spectat electio, eligant libere successorem.

De præfato Sicilia regno providere curabimus, cum eorumdem fratrum nostrorum consilio, sicut viderimus expedire.

C. A. P. III.

Qui petit rem certam causa expressa, si illam causam non probat, succumbit: licet aliam probet, maxime postmodum emergentem. Joan. Andr.

Idem Præceptor hospitalis S. Joannis Hierosol. in Hispania, & Comendatori, ac fratribus domus de Curvaria, hospitalis ejusdem. (An. 1250. Roma in Hispaniam.)

a Alias, obturantur. Exod. 1. b Adde cap. mandata. & ibi dd. de prescript. & cap. 1. 94. dist. & in cap. 2. Romani. de jur. & Matrib. 16. d Nota quod dignitates seculares de jure plures simul teneri possunt absque dispensatione: licet secus sit in Ecclesiasticis. de quo in cap. 1. de consuet. & cap. de multa de præbendis. & al. & decernendo. f Id est, absque monitione. Ita Decr. in cap. reprehensibilis. de appell. & co. fil. 138.

Jur. Canon. Tom. 11.

Abbate sane: (& infra) Abbas de Bonifac. pro se & Conventu suo proponens, locum de Rosellis esse prædicti monasterii jure dominii, vel quasi, & cum suis finibus ex largitione Regis Arragonie ad ipsum monasterium pertinere: petit adjudicari eidem monasterio locum ipsum, & vos exinde amoveri. Allegabatur autem pro parte vestra, quod facta vobis donatio de prædictis valida existeret, quamvis illa sub Sarracenorum tunc existerent potestate, quia non simpliciter, sed sub conditione fuere donata, videlicet si ad manus fidelium devenirent. In quo casu concessio poterat, & debebat habere vigorem: quia ipsi donationi rerum donatarum vel natura vel qualitas non obstabat, & salubre ac laudabile quidem erat spectare ac præstolari tempus, quo illa Christianorum dominio subderentur: quare mox cum pervenerunt ad ipsos, fuerunt ad vos totaliter devoluta. Multum quoque distabat, an ipsi monasterio de Bonifac. vel prædicto monasterio Populeti ab eodem Rege facta donatio fuisset: quia etsi liquebat prædicta monasterio Populeti ab ipso Rege, ac ab illo Abbati & Conventui de Bonifac. fuisse collata: non tamen ob hoc constabat dictum Regem ipsi monasterio de Bonifac. illa donasse, vel mandasse donari. Nec pro eo quod voluit & statuit, ut edificaretur ibi monasterium, poterat & debebat intelligi cum prædicta, vel eorum aliqua construendo monasterio donavisset: cum illa potius sua videretur intentio, ut (quia præfatum monasterium Populeti, tot & tantorum bonorum largitione ditabat) Abbas & Conventus ipsius pro sua suarumque salute monasterium construere tenerentur, præsertim quia monasterio, quod nondum erat, aliqua fieri donatio non valebat. Præmissa vero concessio facta monasterio de Bonifac. ab Abbate & Conventu monasterii Populeti, nullum prorsus ei videbatur asserere suffragium, pro eo potissime b, quod post litem contestatam, & processum iudicii facta fuerat, sicut elare patebat ex instrum. præfato. Unde cum jus (si quod in prædictis ipsi monasterio de Bonifac. ex concessione huiusmodi competeat) in iudicio minime deduxisset: (quia videri non potest illud venisse, quod postmodum accidit, pronuntiari utique super petitis non poterat ex eadem. Pro parte autem altera dicebatur, quod cum Rex ipse sua probitate ac studio, ab infidelibus loca conquiverit supradicta, donatio avi, vel patris ipsius prius facta de illis, cum ad cultum fidei pervenirent, Regem eundem, quoad hæc sic per eum postmodum acquisita, obligare non potuit: cum sua propria facta essent, & viderentur ab aliis bonis hæreditariis separata.

Porro præfata concessio facta monasterio de Bonifac. a monasterio Populeti, licet post acceptum iudicium causæque processum interveniret, prodesse tamen & valere debebat, cum pro actore quod de jure suo ex causa idonea, quamvis supervenient e appareat) satis sufficere videatur, satisque esse, si (prout seveatur in reo) interit ipsius tempore sententia proferenda. Sed ad hæc pars vestra respondit, quod cum tam supradicti avi donatio, quam locorum acquisitio præmissorum, fuerint nomine regni factæ: memoratus Rex donationem servare huiusmodi tenebatur d. Ceteram prædicta monasterii Populeti concessio, monasterio de Bonifac. auxiliari non poterat in hac parte: quia cum quis egit ex aliqua certa & speciali causa, & postea, sive alia, sive similis ei, quam exposuit, accidit, videri non potest illa in iudicio devenisse: cum Juxta tunc prospicere ac atten-

a De intellectu, vide Joan. Fab. inst. de est. §. sic itaque discretis. b Vid. Bart. & Alexand. in l. habeat de instir. & Alexand. in l. divus. de re judic. & Felin. in cap. licet de præbation. c Vid. decis. Rot. 176. in novis. d Vid. de hoc Bart. in l. prohibere, §. plane. f. quod vi aus clam. & Ruin. consil. 25. lib. 2.

D d 3

tendere debeat diligenter, an *a* ex ea omnino eadem, quæ prius expressa exiit, utpote, quæ tunc etiam compereret, actoris intentio sit fundata. Secus autem cum egit vel petiit in genere, nullius certæ, vel specialis causæ faciens mentionem: videlicet quia generaliter forte proposuit aliquem obnoxium esse sibi, vel ad se iure dominij, vel quasi, rem aliquam pertinere: tunc enim hoc præcipue est inspiciendum iudici, an sufficienter vel minime de iure vel intentione constet actoris: Unde si de hoc ex causa etiam postmodum accidenti liqueat, potest & debet iudex (etiamsi appareat minus iuste a principio fore actum) suam exinde animum informare. Quoniam etsi petitum fuerit indebite, non ob hoc tamen minus valet & tenuit iudicium subsecutum: nec illius acta vel gesta propterea minus valida existerunt: nec etiam iudex ipse cognita taliter veritate, pronuntiæ in contrarium possit cum libera conscientia & secura. Non prodesset multum reo, si tunc forte in ipsum ex huiusmodi supervenienti causa, condemnatio non ferretur: cum mox alio instituto iudicio foret ex illa merito condemnandus. Unde etsi actori suam ex supervenienti causa intentionem sufficit fundavisse, cum egit aliqua causa specialiter non expressa: secus tamen est, si certam & specialem in sua petitione subjunxerit, nisi postmodum intentionem suam ex eadem proferat (quam prius expressit) tunc *b* etiam competenti causa fundarit. Quare cum memoratus Abbas monasterii de Bonafac, proposuerit sepefactum locum de Rosel cum suis terminis ad ipsum monasterium ex prædicti Regis largitione spectare, nec de aliqua facta ipsi monasterio super hoc ab eodem Rege concessione docuerit, ostenderit autem donationem quondam factam illi de his ab Abbate & Conventu monasterii Populeti, quæ nec in sua petitione fuerat expressa, nec etiam ante facta; nullum profecto commodum ex ea reportare debebat.

Præfatus igitur Cardinalis præmissis omnibus, & aliis, quæ hinc inde fuerunt proposita, diligenter auditis ac utriusque partis meritis æquajustitiam lance discussis, prudenter attendit, id quod prædicti Abbas & Conventus de Bonafac, proposuerunt, intentionem videlicet actoris, ex iis quæ post litis contestationem accidit, posse fundari, eaque debere in iudicium devenire, tunc locum habere (sicut congrue allegatum est supra) videlicet quando ex certa & expressa *c* causa specialiter non est actum. Ex iis enim, quæ post inchoatum iudicium eveniunt, quando causa fuit exposita specialis, nec debet, nec potest iudicis animus ad proferendam sententiam informari: quia cum certæ causæ facta est mentio, utpote donationis, vel venditionis aut alterius specialis, oportet incepti iudicii tempus attendi, ut liquido cognoscatur, an tunc interfuerit actoris, propter illa, quæ specialem comitantur causam, & necessario adesse debent, veluti locus & tempus, & huiusmodi, quæ sunt sollicitè attendenda, & sine quibus causa vacua & invalida censeretur. Sed cum est in genere absque alicujus causæ declaratione petitum, non sic oportet accepti iudicii tempus inspicere: quia non requiruntur, nec sunt opportune, nec attendi possunt huiusmodi comitantia in hoc casu *d*. Et licet aliquibus curiosis (qui de iis, quæ non multum expediunt, sæpe disceptant) aliter forsan appareat, quando actum est causa aliqua non expressa *e*: utilius tamen videtur negotia tali expediti compendio, quam per quandam exactam subtilitatem longo dispendio pro-

rogari: præsertim cum nonnulla pro utilitate communi contra juris asperitatem ex æquitate mansuetudine tolerari noscantur. Unde idem Cardinalis considerans, quod ipsi Abbas & Conventus de Bonafac, non probaverunt largitionem super his Regiam legitime sibi factam, ex qua specialiter vos impetere videbantur, ab huiusmodi eorundem Abbatis & Conventus impetitione, de mandato nostro, præhabito fratrum nostrorum consilio, vos duxit sententialiter absolvendos. Nos igitur Cardinalis ejusdem sententiam ratam habentes, eam auctoritate Apostolica confirmamus.

C A P. IV.

Si ex pluribus iudicibus vel arbitrariis, unus (aliis præsentibus & mandansibus) per verba pluralis numeri ferat sententiam, tenet sententia. Electio autem pronuntianda est per verba singularia. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (An. 1298.)

CUM *a* ab uno arbitratorum vel iudicum (aliis presentibus & mandantibus) scripta sententia recitatur, habetur etiam ac si simul esset ab omnibus recitata *b*. Oportet tamen, ut is qui recitat, non utatur verbis singularis numeri, sed pluralis, ut dicat: Nos tales iudices vel arbitri pronuntiamus, seu statuimus in hunc modum. Licet secus in electione ferretur, in qua (ut censetur evidentiis unica, & communis) est ab uno vice omnium (sive per compromissum, sive per scrutinium procedatur) electionis pronuntiatio per verba singularis numeri faciendi.

C A P. V.

Ponit tres casus nullitatis sententia: & a primo unum casum excipit. h. d. Joan. Andr.

Idem.

ETSI sententia definitiva (postquam scripta fuerit) debeat a iudice, non ab alio, de scripti recitatione proferri (alias nec nomen sententiæ mereatur habere, nec ab ea sit appellare necesse) Episcopo tamen (quem propter dignitatis prærogativam ampliori convenit honore fulgere) sententiam ab eo ferendam licebit (ad instar illustrium personarum) per alium recitare. Sententia, quam scriptam edidit a iudice litigatoribus, non recitari, vel quam ab ipso stando, non sedendo proferri contingit, nullus penitus est momenti.

TITULUS XV.

DE APPELLATIONIBUS.

C A P. I.

Appellans ad Papam in iudicio vel extra, appellare debet in scriptis, & causam exprimere, & Apostolos petere. Si vult & petit appellari, principales persona per se, vel per procuratores instructos super principali, accedere debent ad Papam. In appellationibus a sententia definitiva interpositis nil mutatur. Denum utrique contrafacienti imponitur pena. Joan. Andr.

Innocentius IV. in Concilio Lugdun. (An. 1245.)

CORDI nobis est lites minuere, & a laboribus relevare subiectos. Sancimus igitur, ut si quis in iudicio vel extra, super interlocutoria, vel gravamine aliquo ad nos duxerit appellandum, causam appellationis in scriptis assignare deproperet *c*, petat Apostolos, quos ei præcipimus exhiberi: in quibus appellationis causam exprimat, & cur appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsan ex superioris reverentia sit delatum. Post hoc appellatori secundum locorum distantiam,

a In quodam manuscripto legitur sic, an & omnino eadem, & c. *b* al & tunc etiam. *c* Vid ad hoc Bart. in l. i. ff. de adend. & l. habebat. ff. de iust. & iur. & Fel. in c. ex parte i. de rescript. *d* Vid. Bart. in l. & an eadem. §. actionis. ff. de except. rei iud. Font. *e* Vid. l. si rem. §. fin. ff. de pign. act. l. non potest videri. ff. de iud.

a Ad intelligentiam vid. not. per Dd. ac præsertim Arc. in com. in c. sicut cum per formam. de elect. *b* Vid. §. Sin autem. in aush. ut iud. non exp. *c* Vid. Bart. in l. eius. ff. de appellat. & gl. in lib. i. ad sig. ff. eodem Auch. Ar. in d. l. i. Font.

tiam, personarum & negotii qualitatem tempore prosecutionis indulto, si voluerit appellatus, & petierit, principales persona per se, vel per Procuratores instructos, cum mandato ad agendum, & cum rationibus & munimentis ad causam spectantibus, accedant ad sedem Apostolicam sic parati, ut (si nobis visum fuerit expedire) finito appellationis articulo vel de partium voluntate amisso, procedatur in negotio principali, quantum de jure poterit & debet. Iis quoque in appellationibus a definitivis sententiis interpositis antiquitas statuit, non mutatis. Quod si appellator, quæ præmissa sunt, non observet: reputabitur non appellans, & ad prioris Judicis redibit examen, in expensis legitimis condemnandus. Si autem appellatus contempserit hoc statutum, in eum tanquam in contumacem tam in expensis, quam in causa (quantum a jure permittitur) procedatur. Justum est equidem, ut in eum cura infurgant qui jus & Judicem, & partem illudit.

C A P. II.

Judex qui recusatur, statuit competens tempus arbitris ad finiendam causam: quo elapso si finita non fuerit, in principali procedit. Joan. Andr.

Idem.

Legitima suspitionis causa contra Judicem assignata, & arbitris a partibus (secundum formam juris) electis, qui de ipsa cognoscant, sæpe contingit, quod ipsi in idem convenire nolentibus, nec tertium advocantibus, cum quo ambo vel alter eorum procedat ad decisionem ipsius negotii, ut tenentur, Judex proferat excommunicationis sententiam contra ipsos: quam ipsi tum propter odium, tum propter favorem partium diutius vilipendunt: quare causa ipsa plus debito prorogata, non proceditur ad cognitionem negotii principalis. Volentes igitur motu hujusmodi necessitatem adhibere medelam, statuimus ut ipsis arbitris per Judicem competens terminus præfigatur, intra quem in idem conveniant, vel tertium concorditer advocent, cum quo ambo, vel alter eorum, ejusdem suspitionis negotium terminare procurent. Alioquin Judex extunc in principali negotio procedere non omittat.

C A P. III.

De Officiali Episcopi non ad Episcopum, sed ad Archiepiscopum appellatur.

Idem.

Romana Ecclesia: (& j.) Cum Suffraganeorum Rhemenfis Ecclesie, suorumque Officialium (qui generaliter de causis ad ipsorum forum pertinentibus, eorum vices supplendo cognoscunt) unum & idem confistorium sive auditorium sit censendum: ab ipsis Officialibus non ad dictos Suffraganeos b, (ne ab eisdem ad seipsum interponi appellatio videatur) sed de jure ad Rhemensem est curiam c appellandum.

De subdito Episcopi ad ipsum, non ad Archiepiscopum appellatur: nisi aliud esset de consuetudine. h. d.

§. 1. Ab Archidiaconis, vero, aliisque inferioribus Prælati, Suffraganeis subjectis eisdem, & eorum Officialibus, ad Suffraganeos ipsos debet, & non ad eandem curiam (omissis dictis Suffraganeis) appellari: nisi aliud Rhemenfis Ecclesie de consuetudine competat in hac parte.

Archiepiscopus causam appellationis ab Episcopo interposita non debet committere, vel partes citare, nisi in appellatione probabilis causa sit expressa.

§. 2. Cum autem a ad præfatam curiam ab eorundem Suffraganeorum vel suorum Officialium audientia fuerit appellatum, Rhemenfis Archiepiscopus (qui pro tempore fuerit) vel Officialis ipsius nullatenus in appellationis causa interpositæ, ante definitivam sententiam citent partes: nec etiam aliis illam committant, appellationis ejusdem causa probabilis seu legitima non expressa.

Si negetur per appellationem negotium devolutum, non inhibebit Archiepiscopus Judicem principalis causa procedere, nisi prius de devolutione consiterit. h. d.

§. 3. Si vero vocatis partibus, vel nullatenus, aut non intra decem dies post interlocutoriam, vel definitivam sententiam appellatum fuisse, seu aliquid aliud simile, sique non esse per appellationem ad eundem Archiepiscopum vel ejus Officialium devolutum negotium proponatur: iidem (nisi prius ipsis consiterit causam ipsam ad eos totaliter fuisse delatam) prohibere, ne in causa illa, vel ne ad executionem procedatur sententia non presumant.

Si dicitur ex injusta causa appellatum, Archiepiscopus inhibere non potest: nisi prius recepta appellatione, ut probabilis, incipiat cognoscere de causa veritate. hoc dicit.

§. 4. Quod b si obijciatur ex injusta causa seu minus legitima, ante sententiam appellationem interpositam extitisse, & ex eo non esse appellationem hujusmodi admittendam: nequeant prædicti Archiepiscopus, vel ejus Officialis prohibere, ne procedatur in causa, nisi prius appellatione recepta velut emissa ex causa probabilis, cognoscere incipiant de causa hujusmodi, an sit vera. Licet dicatur appellatum a definitiva in casu probatio a jure, ex quo de hoc Archiepiscopus cognoscere caperit, potest inhibere ne sententia executioni mandetur. h. d.

§. 5. Si autem post sententiam, in casibus a jure prohibitis (utpote a sententia super manifesto & notorio crimine, vel de quo quis in jure confessus extitit, promulgata) vel consimilibus appellatum fuisse dicatur: possunt, ne sententia executioni mandetur (postquam cognoscere coeperint, utrum sit recipienda, vel non appellatio ab eo interposita) inhibere.

Archiepiscopus in tertiam personam (post inhibitionem suam in causa per appellationem delata ad ipsam) aliquid innovantem, jurisdictionem exercere non potest. h. d.

§. 6. In alium quoque, qui circa rem, de qua inter appellantes & appellatum controversia veritur, aliquid post eorum inhibitionem attentat, non valet occasione hujusmodi jurisdictionem aliquam vendicare.

Archiepiscopus appellantes in aliis causis, a jurisdictione Episcopi non potest eximere.

§. 7. Cum vero is, qui ad Rhemensem curiam super aliqua causa vocem appellationis emittit, nihilominus in causis aliis Ordinarii sui jurisdictioni subjiciatur: Rhemenfis Archiepiscopus, vel Officialis ipsius, nequam jurisdictionem ipsam in aliis impediunt, ut ab ejusdem Ordinarii potestate totaliter eximant taliter appellantes.

Ab Episcopis in causis, quibus jurisdictionem temporalem habent, de jure debet ad Archiepiscopum appellari: nisi speciale jus aliud inducat. h. d.

§. 8. Debet autem ad eos ab Episcopis præfatæ provincie, super causis in quibus temporalem jurisdictionem

nem

a Vide l. quoties. ff. de action. & obligat. & l. i. §. dixerit aliquis. ff. de publ. de Arch. Eon. b Sed an supplicari possit, vide not. in cap. ex literis de integritate restit. Eon. c vld. cap. si quis C. ericis. 31. qu. 21.

a De intellectu, vide Fel. in cap. pastoralis §. quoniam. de rescript. b Ad intelligentiam §. vid. Abb. & Felin. in cap. dilectus 2. de rescript. Decr. Rot. 12. & 412. cod. tit. in novis. c Quid sit notorium, & quoruplex, & quod eorum plus operetur, vid. consil. 45. lib. primo Felin. in cap. exceptionem de except. Grammas. discif. 105.

nem exerceat (nisi forte consuetudine a, aut privilegio, sive jure alio speciali sit appellandum ad alium) appellari.

Censuram Ecclesiasticam, in appellatorem prolatam per Episcopum, Archiepiscopum revocare non potest: nisi parvibus vocatis, & de causa legitime cognito. h. d.

§ 9. Sententias quoque interdicti, vel suspensionis, seu excommunicationis, in appellatorem, ab eo, a quo appellatum proponitur, promulgatas, nullatenus b nisi vocatis partibus, & de appellatione legitime cognito, revocent aut denuncient esse nullas.

Ex quo Archiepiscopus pronunciaveris male appellatum ante sententiam, statim debet causam ad Suffraganeam remittere. h. d.

§ 10. Cum autem ad Rhemensis Archiepiscopum, ab audientia Suffraganei sui, super aliqua causa fuerit ante sententiam appellatum: idem Archiepiscopus (postquam de appellatione cognito confiterit, eam minus rationabilem existisse) causam ad eundem Suffraganeum remittere non postponat.

C A P. IV.

Si Judex requisitus non tradit Apostolos, & postea procedit in causa, non valet processus: nisi renunciatum fuisset appellationi. Joan. Andr.

Idem Innocentius IV.

UT super appellatione ac ejus causa instructio facilius valeat in processu haberi, districte precipimus, quod ille, a quo appellatur, Apostolos appellanti (juxta tenorem constitutionis nostrae super hoc editae) tribuat requisitus. Si vero non exhibuerit, extunc si forte in causa procedat (nisi appellationi renunciatum fuerit c) ejus invalidus & irritus sit processus.

C A P. V.

Judex appellationis inique appellatorem ante sententiam remittere debet ad Judicem principalem, & in expensis condemnare, & hoc si principalis Judex non desulerat appellationi: sed si desulerit, non fiet remissio de necessitate. In appellationibus interpositis a definitiva, antiqua jura servantur. Joan. Andr.

Clemens IV (An. 1267.)

CUM appellationibus frivolis nec iustitia deferat, nec sit a Judice deferendum, si Judex inferior appellationem minus legitimam non admittat, eam appellatore sibi hominibus prosequente, superior de ipsa cognoscens, causam ad priorem Judicem (juxta sanctiones canonicas) sine difficultate remittat, eadem die condemnationem faciens expensarum. Si vero Judices admittant eandem, licet tam appellatum, quam ipsius Judicis delatio a superiore valeant refutari d, quia tamen Judex ipse, quantum in se fuit, a se jurisdictionem abdicavit eandem, appellationi deferens minus injuste, totius causae decisio in superioris est potestate transfusa, nec est illi causa de necessitate ulterius remittenda: Salvis iis, quae super appellationibus post sententiam interpositis sunt statuta.

C A P. VI.

S appellans intra XXX. dies instanter non petit Apostolos, appellationi renunciat. Si Judex modo debito requisitus illos non tradit, sed postea procedit, non valet ejus processus. Joan. Andr.

a Vid. gloss. in c. fin. de constit. lib. 6. & Ruin. consil. 119. lib. 4. b Diéto, nullatenus, quid importet, vid. per gloss. in Clem. infr. de sequ. pas. & per Grammat. consil. 3. c Ante processum Judicis: quia post renunciaret, illa non validaret. Joan. Andr. Petr. ac Anchar. Font. d Et ratio, quia culpa alienus non debet alium plus gravare quam velit. vid. l. si quis plurium. §. si quis. ff. de leg. 1. Anob. sicut perjurus non praestat juramentum honoris, sed oneris, ne culpa sua alios gravet. Font.

Bonifacius VIII. (An. 1288. Rome).

AB eo, qui appellat, intra triginta dies instanter Apostoli peti debet, & eidem intra dictum tempus a Judice exhiberi: alias praesumitur appellationi suae renunciare appellans, si eos intra idem tempus petere praetermittat, etiam si vadat aut mittat ad appellationem hujusmodi prosequendam.

Illud autem, quod felix recordationis Innocentius Papa IV. praedecessor noster statuendum decrevit, ut si is, a quo appellatur, Apostolos appellanti non tribuat requisitus, extunc si forte in causa procedat (nisi appellationi renunciatum fuerit) ejus invalidus sit processus: tunc demum obtinet, cum Judex super hoc cum debita instantia, loco & tempore congruo requisitus, eos expresse denegat, vel intra praescriptum tempus malitiose, aut negligenter illi tradere praetermittit.

C A P. VII.

Innovata per Judicem post definitivam sententiam, a qua appellatum existit, revocatur statim per Judicem appellationis, etiam si ante appellationem fuerint innovata. Assensata vero post appellationem ante definitivam, non revocatur nisi primo de veritate confiterit, nisi post inhibitionem debito modo factam assensata fuissent. Joan. Andr.

Idem.

NON a solum innovata post appellationem a definitiva sententia interjectam, debent semper (exceptis casibus, in quibus jura post sententiam prohibent appellare) ante omnia per appellationis Judicem penitus revocari: sed etiam ea omnia, quae medio tempore inter sententiam & appellationem (quae postmodum intra decendum interponitur ab eadem) contingit b innovari, ac si post appellationem eandem innovata fuissent. Illa vero, quae post appellationem interpositam ante definitivam sententiam innovantur, donec appellationis causam veram esse confiterit, revocari non debent: nisi Judex appellationis (postquam sibi confiterit per appellationem emissam, ex probabili causa fore ad se negotium devolutum) inibeat canonice Judici, a quo appellatum existit, ne procedat: tunc enim, quicquid post inhibitionem hujusmodi fuerit innovatum, est (licet causa eadem non sit vera) per eundem appellationis Judicem ante omnia in statum pristinum reducendum.

C A P. VIII.

Qui appellat extra iudicium intra decem dies (ex quo scivit gravamen) appellare debet: postea per remedium juris communis audietur, sed non per appellationis remedium. Joan. Andr.

Idem.

CONCERNATIONI c antiquae finem imponere praesenti constitutione volentes: Statuimus, ut ab electionibus, postulationibus, provisionibus, & quibuslibet extrajudicialibus actibus (in quibus potest appellatio interponi) quisquis ex eis gravatum se reputans, per appellationis beneficium gravamen illatum desideraverit revocari, intra decem dies (postquam sciverit) si velit, appellet f post decendum vero eidem aditus non pateat appellandi. Sed si per contradictionem debitam, vel alia juris remedia petierit revocari gravamen, ei (dummodo medio tempore his non consenserit) lapsus decem d non obstat.

C A P. IX.

Valet appellatio in scriptis porrecta, licet coram Judice non legatur. hoc dicit. Zenzo.

Idem.

a De intellectis, vide Alex. consil. 89. vol. 1. & Imol. in clem. 1. de causa pass. & pro. vers. nota bonum dictum. b al. contigerit. c Vid. Dec. in cap. cum sit Romana. & Perus. in consil. extr. de appell.

Idem.

Appellatio a quam in scriptis Judici (a quo appellare volebas) te potuisti proponis, non potest ex eo, quod coram ipso lecta non fuerit, rationabiliter impugnari.

C A P. X.

Judex a quo, compellere non potest appellansem a gravamine, ipsius veritatem probare, licet citare potest ad ipsius revocationem audiendam: qua facta in causa procedere poterit, ejus contumacia non obstante, ac si nunquam appellasset. h. d. Zen.

Idem.

Si b a Judice, a quo (propter gravamen quod tibi proponis illatum) appellas, addocendum te fore gravatum, & ad audiendam revocationem ejusdem gravaminis (si de ipso docueris) tibi terminus præfigatur. Nec coram eo (cum ipse per se id videre habeat) hoc docere, nec etiam tanquam coram Judice (cum per appellationem sit suspensa ipsius jurisdictio) comparere teneris: Nisi ad hoc solum, ut revocationem ipsam audias, si eam duxerit faciendam: alias si non comparueris, & ipse in termino gravamen revocaverit cum effectu, poterit extunc libere in causa procedere, ac si appellatio interposita non fuisset.

a De intimatione appellat. vid. Lapum all. 391. inc. an valeat. & all. 119. incip. quantum. b Vid. Rot. dec. 7. & 74. in novis.

C A P. XI.

A collatione Capituli ad Episcopum appellatur, si us Canonici interfuerit: secus si non Prælati. h. d. Dominicus.

Idem.

A collatione beneficii, quam communiter per Episcopum & Capitulum in tuum præjudicium factam esse proponis: Non a ad ipsum Episcopum (si in ea, ut Prælati interfuerit) sed ad superiorem te oportuit appellare. Alias, si ut Canonici interfuerit in ea, potuit appellare licite ad eundem.

C A P. XI'.

Per appellationem interpositam a definitiva, revocari potest interlocutoria principali negotio præjudicans: aliæ non. Joan. Andr.

Idem.

Licet ab interlocutoria (per quam pacti vel præscriptionis, aut alia principali negotio præjudicans, vel iudicium nullum reddens, exceptio est repulsa) non fuerit appellatum, si tamen a definitiva (quæ postmodum etiam ultra decendum promulgatur) appellari contingat, potest in appellationis causa ipsum gravamen per interlocutoriam in eandem illatum licite per appellationis Judicem emendari. Ubi vero interlocutoria super eo profertur, quod non parat præjudicium negotio principali, vel iudicium nullum reddit, nisi fuerit appellatum ab ipsa, per appellationem a definitiva postea interjectam, gravamen illatum nequaquam poterit revocari.

a Vid. Barr. in l. vtro. ff. sol. matr. l. socium qui. §. fin. ff. pro soc. Font.

FINIS LIBRI SECUNDI.

S E X T I

D E C R E T A L I U M

L I B E R T E R T I U S.

TITULUS PRIMUS.
DE VITA ET HONESTATE
CLERICORUM.

C A P. UN.

Clericus joculariam artem per annum exercent, si tertio munitus non desistat, ipso jure perdit privilegium Clericale. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1290. Roma)

Clerici, qui Clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, seu joculariter seu goliardos faciant aut buffones: si per annum artem illam ignominiosam exercent, ipso jure a: Si autem tempore breviori, & tertio muniti non respuerint, careant omni privilegio Clericali.

TITULUS II.
DE CLERICIS CONJUGATIS.

C A P. I.

Si Clericus conjugatus ferat habitum & tonsuram, Clericali privilegio gaudeat, alias non. Joan. Andr.

a Vid. authent. de sanctiss. Episc. & Interdictimus.

Bonifacius VIII.

Clerici a qui cum unice & virginibus contraxerunt, si tonsuram & vestes deserant Clericales, privilegium retineant b canonis c ab Innocentio Papa II. prædecessore nostro editi in favore totius Ordinis Clericalis. Et cum (juxta Parisiense Concilium) nullus Clericus distringi, aut condemnari debeat a Judice seculari: præterea declaramus edito, hujusmodi Clericos conjugatos pro commissis ab eis excessibus vel delictis, trahi non posse criminaliter aut civiliter ad iudicium seculare: nec ab ipsis secularibus Judicibus eos debere personaliter, vel etiam pecunialiter (ne per unam viam concedatur eisdem Judicibus, quod per aliam denegatur) ullatenus condemnari. In cæteris autem, vel nisi (ut præmittitur) tonsuram, vel d vestes ferant Clericales, etiam in præmissis eos gaudere volumus privilegio Clericali.

T I

a Vid. Conc. Trid. sess. 22. de reform. c. 6. b Al. retinent. c Vid. Alex. cons. 8. vol. 1. & Rot. decis. 202. in novis. d Alias, &.

TITULUS III.
DE CLERICIS & NON RESIDENTIBUS IN
ECCLÉSIA VEL PRÆBENDA.

C A P. UN.

Distributiones quotidiana solum presentibus, qui intersunt divinis, dari debent, consuetudine non obstante. Et qui aliter illas receperunt, non faciunt illas suas; & idem de distributionibus, qua dantur pro anniversariis defunctorum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (c. an. 1298.)

Confuetudinem, qua in quibusdam partibus inolevit, qua Canonici, & alii beneficiati, seu Clerici cathedralium & aliarum collegiatarum Ecclesiarum, distributiones b quotidianas (qua alias manualia beneficia, seu virtualia nuncupantur, & tantum residentibus tribuuntur) qualitercumque in civitatibus, seu aliis locis (in quibus ipsa consistunt Ecclesia) sint presentes, licet divinis officiis non intersint, ex integro percipiant e, ac si continue in ipsis Ecclesiis in eisdem officiis deservirent, penitus improbant: Statuimus, ut distributiones ipsa quotidianæ, in quibuscumque rebus consistant, Canonici ac alii beneficiati, & Clerici Ecclesiarum ipsarum, qui eisdem officiis in ipsis Ecclesiis aduerint, tribuantur juxta Ecclesie cujuslibet ordinationem rationabilem jam factam, seu etiam faciendam. Qui vero aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit (exceptis illis, quos infirmitas, seu iusta & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesie utilitas excuset) rerum sic receptorum dominium non acquirat, nec faciat eas suas: imo ad omnium restitutionem, qua contra hujusmodi nostram constitutionem receperit, teneatur.

De distributionibus etiam pro defunctorum anniversariis largiendis, idem decernimus observandum.

TITULUS IV.
DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

C A P. I.

Ad presentationem Religiosorum, etiam exemptorum, non debent in Ecclesiis ipsorum Rectores institui, nisi primo tantum eidem assignetur, unde incumbens onera subire possint, & congrue sustentari nec valet contrarius consuetudo. Joan. Andr.

Clemens III. alias quartus d (an. 1190.
Roma.)

Suscepti regiminis nos cura sollicitat, ut utilitatum subditorum in iis precipue, per quas e animarum saluti consulitur, nec novorum editione jurium, nunc antiquorum innovatione sollicite provide creemus. Sane fuit olim per sedem Apostolicam provide constitutum, ut diocesiani locorum, ad presentationem Religiosorum nullum ad aliquam Ecclesiam recipiant, nisi tantum ei de proventibus ipsius Ecclesie eorum eis fuerit assignatum, unde jura Episcopalia possint solvere, & congruam sustentationem habere. Verum (sicut nobis quærela multorum frequens insinuat) Religiosi exempti de proventibus parochialium Ecclesiarum, in quibus jus obtinent patronatus, seu Rectorum presentatio pertinet ad eosdem, tantum percipiunt annuatim, quod Rectores Ecclesiarum ipsarum non possunt de residuo commode sustentari, & Episcopalia ju-

a Vid. Concil. Trident. sess. 6. de reforms. cap. 1. & sess. 21. cap. 3. & sess. 24. cap. 12. b Vid. Decium, consil. 280. ubi late de his quotidianis distributionibus, & aliter, participans d In vesustioribus canticibus constans legitur, Clemens IV. e alis. Per qua

ra persolvere, ac alia incumbens eis onera supportare: propter quod sæpe contingit, quod non inveniantur personæ idoneæ, quæ hujusmodi Ecclesias velint recipere, sicque frequenter minus idoneis conferantur, ex quo pericula imminere animarum. Nos itaque volentes super hoc salubre remedium adhibere, præsentis decreto statuimus, & mandamus, constitutionem hujusmodi quoad omnes patronos a Ecclesiis, Religiosos tam exemptos, quam non exemptos, & alios inviolabiliter observari, consuetudine contraria non obstante.

C A P. II.

Beneficia vacantia in curia, alius quam Papa conferre non potest: quod si fecerit, irrita est collatio. Joan. Andr.

Idem.

Licet Ecclesiarum, personatum, dignitatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur Pontificem pertinere, ita quod non solum ipsa cum vacant potest de jure conferre, verum etiam b jus in ipsis tribuere vacaturis: collationem tamen Ecclesiarum, personatum, dignitatum, & beneficiorum apud sedem Apostolicam vacantium, specialius cæteris antiqua consuetudo e Romanis Pontificibus reservavit. Nos itaque laudabilem reputantes hujusmodi consuetudinem, & eam auctoritate Apostolica approbantes, ac nihilominus volentes ipsam inviolabiliter observari: eadem auctoritate statuimus, ut Ecclesias, dignitates, personatus & beneficia, qua apud sedem ipsam deinceps vacare contigerit, aliquis præter Romanum Pontificem quacunque super hoc sit auctoritate munitus, sive jure ordinariæ potestatis ipsorum electio, provisto, seu collatio ad eum pertineat, sive literas super aliquorum provisione generales vel etiam speciales sub quacunque forma d verborum receperit (nisi ei sit super conferendis eisdem in curia Romana vacantibus specialis & expressa ab ipso Pontifice summo auctoritas attributa) conferre alicui seu aliquibus non presumat. Nos enim si fecus actum seu attentatum fuerit, decernimus irritum & inane.

C A P. III.

Si Papa beneficia vacantia in curia non conferas intra mensem a die vacationis, illi, ad quos collatio pertinet, poterunt illa conferre. Joan. Andr.

Gregorius X. in Concilio generali Lugdunensi.

(an. 1273.)

Statum felicitis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri de dignitatibus & beneficiis in curia Romana vacantibus, nequaquam per alium, quam per Romanum Pontificem conferendis, decernimus taliter moderandum: Ut ii, ad quos eorumdem beneficiorum & dignitatum spectat collatio e (statuto non obstante prædicto) demum post mensem a die, quo dignitates seu beneficia ipsa vacaverint, numerandum, ea conferre valeant. Tantummodo per seipso vel (ipsis agentibus in remotis) per suos Vicarios generales in eorum diocæsis existentes, quibus id canonice sit commissum.

C A P. IV.

In beneficiis, vel impetrationibus ad beneficia per provisionem usque ad certam summam pensæ non debetur. Per Ecclesias civitatis vel diocesis non comprehenditur cathedralis:

a Alioscasus, quib. exempti subsunt ordinariis, vide infr. cap. 2. de pœn. & rem. per gl. ibi Phil. Font. b al. ita: verum etiam jus ad ea tribuere vacatura. c Vid. l. jus civile ff. de justis. & jure. d Procedit, etiam si habeatur clausula, non obstante quod operaretur expressam mentionem de verbo ad verbum fieri in literis Apostolicis. Petr. Arch. Dom. & Phil. Font. e Vid. & fin. in authent. de fil. ante do. instrum. Font.

lis: Sed per Ecclesias provincia metropolitana & cathedrales reliqua includuntur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

Quamvis a plenissima sit alias in beneficiis interpretatio facienda, literæ tamen super obtinendis beneficiis impetratæ, debent (cum sint ambitiosæ) restringi. Et ideo si alicui usque ad certam summam provideri mandamus, ei non in pensione, sed in beneficiis Ecclesiasticis tantum volumus provideri: nisi de pensione in nostris literis mentio habeatur expressa. Quamquam sub nomine Ecclesiarum civitatis comprehendatur alias Ecclesia cathedralis; cum tamen alicui de beneficio mandamus in aliqua Ecclesiarum civitatis vel diocesis provideri, ad cathedralem Ecclesiam (quam propter ipsius honorem sub hac generalitate nolumus hoc casu includi) se mandatum huiusmodi non extendit. Secus b autem cum mandamus in aliqua Ecclesiarum provincia provideri: tunc enim & metropolitana & cætera cathedralis Ecclesiæ includuntur sub tali mandato, cum uberiorem hoc casu, quam alio, impetranti gratiam facere videamur.

C A P. V.

Impetranti beneficium seculare, providetur de beneficio per seculares Clericos usque ad prescriptionem legitimam possessæ. hoc primo. Clerico seculari prioratum impetranti simpliciter, non providetur de confusso per religiosos gubernari. h. d. secundo Domin.

Idem.

Cum de beneficio Ecclesiastico consueto Clericis secularibus assignari, provideri mandatur, de illo debet intelligi, quod tanto tempore ab uno vel pluribus secularibus Clericis, institutis in eo Rectoribus, exitit continue ac pacifice gubernatum, ut præscriptio legitima sit completa, etiamsi ante vel post a Religiosi quando ministraverint in eodem. Quando vero scribitur, ut provideatur de aliquo Prioratu alicui Clerico seculari, provideri non potest de Prioratu, qui per religiosos (juxta modum præmissum) est solitus gubernari: Nisi hoc in literis caveatur expressè.

C A P. VI.

Habere personatum cum cura, & Præbendam, cui annexa est parochialis Ecclesia, non est contra Concilium generale. Joan. Andr.

Idem.

Super eo, quod Præbendas, quibus parochiales Ecclesiæ sunt annexæ e, in quibus spirituales jurisdictionem secundum Ecclesiæ vitæ consuetudinem approbatam, & sic secundum aliquorum interpretationem curam animarum habetis, simul cum personatibus (quorum aliquibus cura imminet animarum) in eadem Ecclesia obtinetis, vobis (cum hoc generali Concilio non obviat) dispensatio necessaria non existit.

C A P. VII.

In impetratione beneficiorum inspicitur data, non presentatio, vel receptio. Joan. Andr.

Idem.

Eum cui Canonatus alicujus Ecclesiæ a sede Apostolica est collatus, licet nondum sit in ea receptus, decernimus in ascensione Præbendæ (juxta suæ provisionis ordinem) omnibus præferendum f, quibus postmodum in ipsa Ecclesia similis gratia est concessa: Licet isti primo suas literas præsentaverint, & primo recepti fuerint in eadem.

a Vid. Oldrad. consil. 168. b In antiqu. codic. ita; Secus est cum mandamus. c Vid. Clem. 1. tit. de sup. negl. pral. vers. prioratus. & late Felin. in cap. in nostra extr. de rescriptis. d Vid. cap. fin. de dec. f. e De ista unione n. Cle. si una de reb. Eccl. non alien. &c. si unire. de excess. pral. de Arch. Font. & Vid. hic Felin. in c. eam it. de rescript. Font.

C A P. VIII.

Per literas Apostolicas non facientes de defectu ordinis mentionem, potest impetranti de curato beneficio provideri; ad ordinem tamen se facies proximis temporibus promoveri. Joan. Andr.

Idem.

Si pro Clericis pauperibus vel aliis nostras literas, ut eis de beneficiis provideas, etiamsi animarum cura sit annexa eidem, recipere te contingat: ipsis (licet nec in sacris sint constituti ordinibus, nec de defectu ordinum in eisdem literis mentio habeatur) poteris de beneficiis curam habentibus licite providere, nec prætextu dicti defectus tua poteris provisio impugnari. Oportebit tamen, ut ipsi ad ordines, quos requirunt a collata eis beneficia, se faciant in proximis statutis a jure temporibus promoveant.

C A P. IX.

Mandato alterius super provisione facienda per Papam impleto, provisio auctoritate Papa intelligitur esse facta. h. d. secundum Zen.

Idem.

Si cum, super cujus provisione Apostolicæ sedis Legatus in certa Ecclesia suas literas, quibus obtemperatum non fuerat, destinaret: mandamus auctoritate nostra in ipsa Ecclesia in Canonicum recipi & in fratrem, sibi que provideri de Præbenda juxta ipsius Legati continentiam literarum: talis receptus huiusmodi nostri auctoritate mandati, non Legati, sed nostra b intelligitur auctoritate receptus. Et ideo est in ascensione Præbendæ omnibus post eum eadem auctoritate receptis, in dicta Ecclesia præferendus.

C A P. X.

Mandatum alternative plures collatores includens, verificatur in primo vacante. In simul vero vacantibus ordine scriptura servatur. hoc dicit secundum Dominicum.

Idem.

Mandato nostro sub ea forma tibi directo, ut alicui provideas de beneficio ad collationem tuam vel alterius pertinente: De beneficio, quod primo vacabit (sive ad tuam, sive ad illius collationem pertinuerit) ei, pro quo scribitur, providere debes. Si vero plura beneficia ad tuam & illius collationem forsitan spectantia simul vacent, tunc scripturæ ordinem servare habebis, ut illi solum provideas de illo beneficio, quod ad te noscitur pertinere.

C A P. XI.

Si Clericus, cui mandabatur provideri de Præbenda primo vacante, negligit petere Præbendam sibi debitam, extincta est gratia. Si autem sibi collatus fuerit Canonatus, tunc habebit Præbendam, cum nullus est ibi expectans auctoritate Apostolica. Joan. Andr.

Idem.

Si Clericus, pro quo a sede Apostolica recepisti mandatum, ut ei de Præbenda e proximo vacatura in certa Ecclesia provideres, eumque postea in Canonicum ipsius Ecclesiæ recipi faceres & in fratrem, Præbendam sibi debitam, quando vacat, petere negligenter omittat: aliam postmodum in ipsa Ecclesia vacaturam nequibit prætextu dicti mandati petere, nec tu de ipsa sibi poteris providere, cum facta ei gratia per ipsius negligentiam sit extincta. Verum si præfatus Clericus fuisset auctoritate Apostolica effectus ab initio Canonicus in Ecclesia prælibata: tunc (cum remanserit in ea Canonicus) dicta negligentia non obstante, ac per consequens ratione Canonatus sit in alia Præbenda nulli alii de jure debita cæteris præferendus, petere poteris Præbendam

a Vid. Conc. Trid. sess. 22. de reform. c. 4. b Vid. l. si servus. ff. de bar. inst. & l. unum. ex familia. ff. d. lege 2. c Vid. c. cum in Ecclesia. infr. cod. & l. petens. C. de pact. infr. de consec. Eccl. ales. c. 2.

dam aliam proximo vacaturam: dummodo non sint illi qui eadem auctoritate Præbendas in ipsa Ecclesia expectantes. Et eidem de ipsa non per te (cum mandatum non susceperis super illa) sed per eum, ad quem spectat in eadem Ecclesia Præbendam collatio, provideri debet: Alias facta de Præbenda hujusmodi alteri collatio in illius præjudicium, eo ipso viribus non subsistat.

C A P. XII.

Receptus auctoritate Papa etiam ad mandatum alterius, preferendus est alii in Præbenda. h. d. secundo Zen.

Idem Bonifacius VIII.

HI, qui auctoritate Apostolica in aliqua Ecclesia in Canonicos sunt recepti, debent in Præbendarum affectatione cæteris anteferri, Legatorum vel aliorum quorumcunque auctoritate receptis antea in eadem. Eum quoque, qui ad mandatum Legati vel alterius, auctoritate Apostolica sibi specialiter in hac parte concessa fungentis, recipitur, auctoritate Apostolica receptum esse dubium non existit.

C A P. XIII.

Si post gratiam mihi factam a Papa de Canonicatu & Præbenda, Bononiensis Canonici hoc ignorantes & ignoranti Præbendam conferunt post vacantem, non tenet collatio. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI postquam Canonicatum in aliqua Ecclesia tibi contulimus, & de Præbenda nulli alii de jure debita inibi proxime vacatura mandavimus provideri, hi ad quos in ea spectat collatio Præbendarum, Præbendam, quæ vacabit a tibi postmodum, motu proprio, ignorantes tibi gratiam factam, alii duxerint conferendam: talis collatio in tantum præjudicium attentata, nullam obtinet firmitatem. Nam eo ipso, quod Canonicus auctoritate Apostolica fuisse effectus, jus ad obtinendam Præbendam proximo vacaturam ibidem, tibi acquisitum extitit eandemque, quam cito vacaverit (ex quo nulli alii debetur) iuste petere potuisti: & ideo a prædictis (licet ignorantibus) alteri conferri nequiverit.

C A P. XIV.

Si Papa des licentiam Legato suo, recipiendi auctoritate Apostolica resignantes beneficiorum legationis sua libere in manibus suis factas, & illa beneficia conferendi: secundo Papa, de prædicta potestate non habita mentione, Canonicatum & Præbendam si vacat, vel quam primo vacaverit in aliqua Ecclesia legationis mihi conferat: tertio Canonicus ipsius Ecclesia renunciet, & Legatus etiam, ignorans collationem mihi factam, confert tibi Præbendam prædictam: non tenet collatio Legati, sed mihi illa Præbenda debetur. hoc dicit. Joan. Andr.

Idem.

DUdum venerabili fratri nostro S. Episcopo Prænestino b, quem ad partes destinavimus Gallicanas, recipiendi auctoritate nostra resignationem ab obtinentibus beneficia Ecclesiastica in eisdem partibus, qui ea velint libere in ejus manibus resignare, ac beneficia ipsa personis idoneis conferendi per nostras literas potestate concessa: nos postmodum (de concessione hujusmodi non habita mentione) Nicolao de Bonifac. Camerario dilecti filii nostri N. tituli sancti Laurentii in Damaso Presbyteri Cardinalis, Canonicatum Lexon. Ecclesiæ, quæ in partibus illis existit c, & Præbendam nulli alii de jure debitam (si qua tunc vacabat in dicta Ecclesia) contulimus, & sibi providimus de eisdem, si vero nulla talis Præbenda vacabat ibidem, nos Præbendam proximo inibi vacaturam (conferendam dicto Camerario, cum vacaret,) donationi Apostolicæ duximus reservandam: decernentes extunc irritum &

inane, si secus super hoc a quoquam contingeret attentari, certis a tibi ad hoc executoribus deputatis. Cumque postmodum Nicolaus Vassalli Clericus Canonicatum & Præbendam, quos in dicta Lexon. Ecclesia obtinebat, in dicti Episcopi manibus resignasset, & dictæ potestatis prætextu eos idem Episcopus (collationis, provisionis, reservationis, & decreti prædictorum forsitan ignarus) Guilielmo Vassalli Presbytero contulisset: dicti executores (collatione non obstante prædicta) literarum nostrarum auctoritate, Præbendam eandem dicto Camerario vel tibi debitam contulerunt, quem dicto Presbytero (prætextu b collationis per dictum Episcopum sibi factæ) quod Præbendam ipsam pacifice possidere valeat, non permittit: propter quod idem Camerarius nobis supplicavit humiliter, ut providere sibi super hoc de opportuno remedio dignaremur. Nos igitur attendentes, quod etsi memorato Episcopo prædictam concessimus potestatem, penes nos tamen nihilominus remansit major, licet eadem potestas, etiam in prædictis, propter quod nostra, qui eandem præoccupavimus potestatem, potior debet esse conditio: eo præsertim, quod secundum canonicas & legitimas sanctiones per speciem generi derogatur, quantum de genere in derogante specie mentio nulla fiat. Considerantes quoque, quod nos exposito nobis de potestate prædicta, nihilominus literas gratiosas daremus in dictis partibus: non habita mentione de ipsa c: quia foret absurdum, si tam lata nostra impediretur potestas: & si in omnibus provisionum nostrarum literis, quas concederemus in partibus prædictis, oporteret nos de prædicta potestate specialem facere mentionem: Et quod decretum nostrum prædictum (maxime hic, nisi jam dictus Camerarius ante dictam renunciationem per nos erat Lexonten. effectus Canonicus) statim ignorantes ligaverat, cum super incerto non esset editum: nec ex alieno penderet arbitrio, vel voluntate cuiusvis, qui acceptandi potestatem haberet: & ideo pro illud etiam expressisse videmur, ne alius posset conferre, & potestatem prædictam quantum ad præsentem speciem revocasse, quæ in hoc casu, ubi de lucro dicti G. tantum agitur, & non de præjudicio Episcopi memorati, ab ignorante potuit revocari: nec post revocationem hujusmodi jus, per eum in alium etiam ignorantem in re revocata transferri. Ad instar etiam servi calendario præpositi, qui post mortem Domini proponentis mutuas pecunias accipientis non facit, licet inter contrahentes mors Domini præpositum revocans fuerit ignorata: Et domini, qui peculium quod proprio servo concesserat, statim perimit, cum in eo suam mutaverit voluntatem. Discretionem vestræ mandamus, quatenus præfatum Presbyterum monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam compellatis, ut collatione de Canonicatu & Præbenda prædictis per dictum Episcopum sibi facta (quæ nulla extitit) non obstante, dicto Camerario Præbendam ipsam omnino dimittat, & eum super ea deinceps nullatenus inquietet.

C A P. XV.

Secundus, qui impetravit dignitatem & Præbendam, præfertur priori, qui solum Præbendam impetraverat, si Præbenda dignitati est annexa, alias non. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Quia sæpe dubitatur a multis, si Canonicatus alicuius Ecclesiæ sit collatus a sede Apostolica successively duobus, fueritque mandatum primo de Præbenda, secundo vero de Præbenda & dignitate, personatu, vel officio

a In antiquiorib. libris constanter legitur, vacavit. b al' Palestino. c al. extitit.

a Alias ita: certis tibi super hoc, &c. b alias, occasione. c Ad hunc locum vide notata, cap. ex parte. de for. competen. & in Spec. de lib. conceptione. §. ad hujus tit. consummationem; verfic. cum sit aliorum de Anchar. Font. d. al. late.

officio, cum se facultas obtulerit provideri: quis ipsorum in Præbenda, quæ cum dignitate, personatu, vel officio vacat ibi, postmodum debeat de jure præferri. Nos dubitationem hujusmodi sopire volentes, præsentem declaramus edicto, primum (cum sit tempore anterior) cui per mandatum secundum præjudicari, aut jus ipsius absorberi non debet, ex quo de intentione mandantis contraria non apparet, præferendum esse in dicta Præbenda: Nisi vacanti dignitati, personatui, vel officio sit annexa: nam si esset annexa, secundus, cui debetur dignitas, personatus, vel officium, præferretur in ipsa.

C A P. XVI.

Mandatum providendi de dignitatibus vel beneficiis aliis Ecclesiasticis, curata non includit, non expressa cura. h. d. usque ad §. IIII.

Idem.

Cum a in illis, quibus beneficia curam animarum habentia committuntur, major, quam in iis, qui ad alia promoventur, idoneitas requiratur: intentionis nostræ nequaquam existit, ut cum aliquibus de Ecclesiis, personatibus, dignitatibus, vel illis beneficiis quibuslibet (de animarum cura mentione non habita) providendi mandamus, ipsis de iis, quibus hujusmodi cura imminet, possit aut debeat provideri.

In beneficii provisione modus electivus non includitur, si alii modi providendi exprimantur. h. d.

§. 1. Illis vero, pro quibus scribimus, ut provideatur eidem de personatibus vel dignitatibus, etiam si curam habeant animarum, ad collationem, provisionem, præsentationem, vel dispositionem spectantibus quorumcumque b, provideri nequit de prælatis, personatibus, vel dignitatibus, ad quos, seu quas per electionem ii, qui eis habent præfici, assumuntur.

Beneficiales literæ unum modum exprimentes, alios non includunt. h. d.

§. 2. Cum autem inter collationem, præsentationem, & institutionem differentia magna esse noscatur: si cui de beneficio ad alicujus collationem spectante provideri mandetur, de illo quod ad ejus præsentationem vel institutionem pertinet, provideri non poterit, nec etiam e converso: expresso enim uno casuum prædictorum, mandatum super hoc factum (quod debet de sui natura restringi) ad alios extendi non debet.

Mandatum simpliciter duos includens, alterum solum non adstringit, & e converso directum uni duos non afficit. h. d. Dom.

§. 3. Si vero de beneficio ad aliquorum collationem vel præsentationem spectante (non adjecto communiter vel divisim) provisio injungitur facienda, in beneficio, quod ad collationem vel præsentationem alterius ipsorum tantum pertinet, adimpleri non potest. Sicut si de beneficio spectante ad collationem unius provisio injuncta fuisset, impleri non posset in beneficio, cujus collatio ad eum simul cum alio pertineret.

C A P. XVII.

Beneficium mihi collatum anse discessum meum alteri conferri non potest, nisi terminus mihi datus ad consensendum esset elapsus, & tunc etiam post terminum, antequam alteri conferatur, potero consentire. Joan. Andr.

Idem.

Si tibi absenti, ipse tuum Episcopum conferatur e beneficium, licet per collationem hujusmodi (donec eam raram haberis) jus in ipso beneficio, ut tuum dici valeat, non acquiras, ipse tamen Episcopus vel quicumque alius de ipso beneficio (nisi consentire recuset)

in personam alterius ordinare nequit. Quod si fecerit, ejus ordinatio facta de beneficio non libero, viribus non subsistet. Sed si Episcopus (notificata tibi collatione) ad consentiendum terminum competentem assignet, nisi consenseris, poterit eo lapsus beneficium libere (cui viderit expedire) conferre. Antequam tamen ipsum contulerit, tuum poteris (non obtinere, quod lapsus sit terminus) præstare consensum, & extunc de ipso non poterit aliter ordinari.

C A P. XVIII.

Qui vi, vel injusto occupat secundum beneficium curatum, privatus est primo. Qui autem beneficium curatum aliquod occupat, est ipso jure privatus jure, quod in illo vel ad illum habebat. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Eum a, qui beneficium, cui animarum cura imminet, vi occupat, seu se scienter injuste intrudit in eo: decernimus ipso jure fore privatam beneficium, quod cum cura simili primitus obtinebat. Non enim decet, ut stultus melioris quam peritus conditionis existat, vel quod in vafor eo, qui juste ingreditur, privilegio gaudeat potiori. Insuper ut violenti, qui auctoritate (vel verius temeritate) propria occupare dignitates, personatus, aut alia quæcumque Ecclesiastica beneficia non verentur, etsi non virtutis amore, pœnæ saltem formidine a suæ temeritatis audacia refrenentur: eo ipso jus, si quod in dignitatibus, personatibus & beneficiis occupatis taliter vel ad ea ipsis forsitan competeat, amittant.

C A P. XIX.

Habens potestatem Apostolicam persona idonea de beneficio providendi, alias beneficiario sufficienter providere non poterit, nisi in literis hoc exprimat, & tunc unicum simplex obtinenti providebit. Si vero conceditur, ut provideat beneficia obtinenti, ad duo tantum refertur: & contra factum est nullum h. d. Dominicus.

Idem.

Is, cui conceditur, ut auctoritate Apostolica possit uni personæ idoneæ b, in sua vel alia Ecclesia providere, alicui aliud beneficium sufficienter obtinenti providere non potest. Nisi primo ille beneficium, quod obtinet, omnino dimittat. Vel nisi in concessione hujusmodi sit expressum, quod alias beneficiatæ valeat providere personæ. Tunc enim providere poterit unicum duntaxat beneficium obtinenti; dum tamen illi cura non imminet animarum. Si vero concessam fuerit, ut providere illi valeat, qui alia beneficia noscitur obtinere, hujusmodi pluralitas debet solum ad duo beneficia sine cura restringi. Provisio quoque facta contra præmissa eo ipso viribus non subsistet.

C A P. XX.

Si quis ignorans recipiat beneficium prius reservatum vel alteri collatum per Papam, si ex quo scivit, illud sine difficultate dimittit, recuperat priora beneficia, propter illud dimissa, alias non. Joan. Andr.

Idem.

Si e beneficia, quæ per sedem Apostolicam conferuntur, aut decreto interpositio reservantur, interdum contingat, ab iis, ad quos alias pertinet collatio eorundem, aliquibus hujusmodi collationem seu reservationem ignorantibus de facto conferri, & beneficia, quæ illi tenebant antea, & ad post prædictorum adeptionem dimif-

a Vide Extravag. Joan. 22. incip. execrabilis. cod. tit. & Concil. Trid. sess. 1. de reform. c. 2. & seq. & sess. 2. de reform. c. 17. b Hac dictio, determinas hoc providere, ergo si nunc nil habet, quamvis alias habuerit, videbitur etiam de curatis, cum hic sit gratia providenti, id est in suum favorem amplianda. Per. de Arch. Font. c. Vide Dam. consil. 78. incip. formatum, & Lapum allegat. 130. d. d. iis, & deest in antiquo cod.

a Vide Concil. Trid. sess. 7. de reform. c. 3. & B. Thom. 2. 2. q. 2. art. 6. b Vide l. 1. §. si autem. & l. omnibus. ff. ad Trebell. Fens. c. Vide l. consensu ff. de action. & obligat.

dimissa per eos aliis assignari. Ne talis ignozantia eis (cum sint sine culpa) præjudicialis existat; statujimus, ut si ipsi de collatione seu reservatione prædicta postea certiores effecti, sublata difficultate quacunquè omnino dimiserint beneficia sic sibi de facto collata, ad beneficia sua priora (collatione quibuscuque personis facta de ipsis nequaquam obstant) libere revertantur. Alioquin redeundi ad ea (si difficultatem addiderint in aliis dimittendis) sit ipsis penitus interdicta facultas. Eundem quoque modum in dimittendo recepta, & recuperando dimissa, quoad omnes alios, qui forsan occasione prædicta sua dimiserint beneficia, & dimissa per alios fuerint assecuti, per omnia decernimus observandum.

C A P. XXI.

Taciturnitas beneficii etiam modici vitas dispensationem super pluralitate beneficiorum, qua etiam legisime super dubis obtenta ad duo prima recepta referunt. Item provisio alicui facta de beneficio non obstante, quod aliud habeat, dispensationem super utroque retinendo non inducit. h. d. secundum Zen.

Idem Bonifacius VIII. (an. 1298. Roma.)

Non a potest dispensatio super pluralitate beneficiorum concessa impetranti proficere, qui aliquod quantumcumque modicum beneficium subtrahit in eadem. Illud autem Apost. fedis indultum, ut quis duo beneficia curam animarum habentia b, si alias canonicè conferantur eidem, possit recipere ac simul licite retinere, intelligitur de duobus primis beneficiis, quæ cum cura post dictum indultum obtinere contingit eundem. Cum vero tibi (non obstante, quod aliud beneficium obtinere noscaris) a sede prædicta de aliquo beneficio provideri contingit, per hoc tecum (ut primum beneficium cum secundo retinere valeas) non intelligitur dispensatum. Hoc enim solum prædicta operatur expressio, quod facta tibi gratia nequeat surreptitia judicari.

C A P. XXII.

Mandatum Legati super facienda provisione per Papam confirmatum, Papalis gratia est censenda. Zenze.

Idem.

Si Apostolicæ sedis Legatus volens tibi suæ legationis auctoritate in certa Ecclesia providere, Canonicatum & Præbendam, nulli alii de jure debitum, proximo in ipsa Ecclesia vacaturos, collationi suæ reservert, & decernat irritum & inane, si secus super hoc conigerit attentari, certis qui eos tibi conferant (cum vacabunt) executoribus per suas literas deputatis: nosque postmodum plena de his facta narratione, quod ab ipso Legato factum exitit, ratum & gratum habentes id auctoritate Apostolica confirmamus, & eisdem executoribus vel aliis nostris damus literas in mandatis, ut in hujusmodi provisionis negotio auctoritate nostra procedant, juxta ipsius Legati continentiam literarum. Certum est, quod (cum ipsa provisio ipsius Legati e post imperitiam a nobis auctoritate nostra censetur effecta) omnibus, quibus postea mandavimus in eadem Ecclesia provideri (etiam si Canonicatum ipsius Ecclesie duxerimus conferendum eisdem) de jure præferri debebis, in Præbenda postmodum inibi vacatura.

C A P. XXIII.

Obstat taciturnitas obtenti beneficii licet modici, nisi non sit provisionem factam proprio motu Papa: qui daturum intelligitur, si hoc in litera exprimitur. h. d. Zen.

a Vide Fel. in c. in nostra. extra de rescr. & Panorm. in cap. ad aures. in 2. not. de rescr. b Vide Conc. Trid. sess. 7. de rescr. c. 2. & seq. & sess. 2. de rescr. c. 14. c Hac duo verba, ipsius Legati, desunt in manuscr. codic.

Idem.

Si motu a proprio alicui aliquid beneficium obtinenti conferamus aliud, de illo non habita mentione: non ob hoc gratiam hujusmodi, quæ de nostra mera liberalitate processit, invalidam volumus reputari. Secus si ad petitionem illius, vel alterius procedem oblatam, gratiam hujusmodi faciamus: tunc enim (quantumcumque modicum beneficium taceatur in ea) ipsam veluti surreptitiam vires nolumus obtinere. Motu quoque proprio tunc solum gratia fieri censetur, cum hoc expresse tantum fuerit in eadem.

C A P. XXIV.

Collatio facta motu proprio Papa, pluribus beneficiis in eadem Ecclesia vacantibus simul intelligitur facta de pinguiori: sed si beneficia sunt aequalia, ad eum spectat electio, cui gratia est concessa. Collatio vero facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium restringitur: si sint aequalia, eligit, qui alias conferbat: quo negligente, alius eligit: & etiam contra. hoc dicit secundum Zen.

Idem.

Si pluribus simul in aliqua Ecclesia vacantibus dignitatibus vel Præbendis, nos de hac vacatione incerti dignitatem vel Præbendam (si qua nulli alii de jure debita in ipsa vacat Ecclesia) cuiquam in genere conferamus: Gratiam hujusmodi (si motu proprio eam fecerimus, ut tunc fiat interpretatio plenissima in eadem) referri volumus ad dignitatem vel Præbendam, quæ inter illas majoris censetur esse valoris: seu (si sint forsan æquales) ad eam, quam is, cui conferimus, intra decennium post habitam de dicta vacatione notitiam duxerit eligendam. Si vero ad petitionem alterius ipsa gratia fuerit per nos facta, eam (ut hoc casu, prout juri congruit, restringatur) ad illam, quæ minoris valoris existit, seu, si sit æqualitas in eisdem, ad eam, quam is, ad quem ipsarum spectat collatio, intra dictum tempus elegerit, postquam sibi hujusmodi gratia erit nota, decernimus referendam. Alterutro quoque ipsorum (prout ad eam pertinet) intra tempus debitum eligere negligente, ad alium extunc electio libere devaluetur.

C A P. XXV.

Non debetur expectanti Præbenda, qua per Episcopi Præbendarii mortem vacat. h. d. secundum Zen.

Idem.

Cum in Ecclesia tua, quæ XII. Canonicorum & XIII. Præbendarum habet numerum, consuetudinem esse proponas, ut Episcopus, qui est pro tempore, vocem habeat in Capitulo tanquam Canonicus, licet Canonicus non existat, & unam de dictis Præbendis sicut unus Canonicus obtineat in eadem: certum est eum, cui auctoritate Apostol. provideri mandatur b, de Præbenda nulli alii de jure debita proximo in ipsa Ecclesia vacatura, Præbendam, quam per mortem Episcopi vacare contingit (ne contra dictam consuetudinem, cui per præfatum mandatum non intelligitur derogari, futurus Episcopus præbenda careat, & dictus Canonicorum numerus amplectur) habere non posse: sed expectare debere, quousque vacet alia, oportebit eundem.

C A P. XXVI.

Per adoptionem secundi beneficii curati, cuius fructus alter ex causa percipit, non vacat primum. Joan. Andr.

Idem.

Si tibi concessio a nobis, ut fructus beneficiorum eorum, quæ usque ad certum tempus in tua vacabunt dice-

a De clausula, motu proprio, vide Fel. in e. ad aures. & in c. si quando. extra de rescr. & in c. causam, qua extra de rescr. & in c. cum inter procuratores. de except. b Hac mandata de providendo sublata sunt per Concilium Trident. sess. 24. de reformat. cap. 19. c Et appellacione beneficiorum an comprehendantur præbenda, pensiones & præstimonias, vide Fel. in e. postulasti. ext. de rescr.